lexico 18/12/2006 04:29 μμ Σελίδα1

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Χαράλαμπος Συμεωνίδης, Γιώργος Ξενής, Ασημάκης Φλιάτουρας

Λεξικό

αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Λεξικό αρχαίας ελληνικής γλώσσας
Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΛΛΑΔΑ 2008
Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΟΕΔΒ

ΕΡΓΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟ 75% ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΚΑΙ 25% ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

ISBN 960-06-2010-5

selida2 21/12/2006 10:00 πμ Σελίδα1

Λεξικὸ

αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α′, Β′, Γ′ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

selida2 21/12/2006 10:00 πμ Σελίδα2

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ **Χαράλαμπος Συμεωνίδης,** *Ομότιμος Καθηγητής του Αριστοτελείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης*
Γιώργος Ξενής, *Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κύπρου*
Ασημάκης Φλιάτουρας, *Φιλόλογος*

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ **Ιωάννης Πετρόπουλος,** *Αναπληρωτής Καθηγητής του Π.Τ.Δ.Ε του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης*
Σταυρούλα Ψαλιδάκου, *Σχολική Σύμβουλος*
Δήμητρα Δελλή, *Λέκτορας του Πανεπιστημίου Κρήτης*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ **Μόσχου Ιωάννα**, *Φιλόλογος*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ **Σωτήριος Γκλαβάς**, *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ **Γεώργιος Στασινάκης,** *Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης*

ΕΞΩΦΥΛΛΟ **Τριαντάφυλλος Πατρασκίδης**, *Ζωγράφος*

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ **ΑΦΟΙ Ν. ΠΑΠΠΑ & ΣΙΑ Α.Ε.Β.Ε.**, Ανώνυμος Εκδοτική & Εκτυπωτική Εταιρεία

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Δημήτριος Γ. Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του ΑΠΘ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης
Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου
Γεώργιος Κ. Παληός
Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου
Μόνιμος Πάρεδρος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους

selida2 21/12/2006 10:00 πμ Σελίδα3

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Χαράλαμπος Συμεωνίδης, Γιώργος Ξενής, Ασημάκης Φλιάτουρας

Λεξικό
αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α′, Β′, Γ′ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Το παρόν λεξικό παρουσιάζει την ιδιοτυπία ότι απευθύνεται σε μαθητές Γυμνασίου και ότι περιορίζεται υποχρεωτικά σε τριακόσιες περίπου σελίδες. Συνεπώς, οι ακόλουθες παράμετροι έπρεπε να αντιμετωπιστούν:

1) Το **περιεχόμενο του γλωσσικού υλικού**. Ήταν από την αρχή σαφές ότι η προσπάθεια έπρεπε να βασιστεί στο εγκυρότερο λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής, το λεξικό των Henry Liddell, Robert Scott και Henry Jones (= LSJ, αρ. 1 στη βιβλιογραφία) και στο αναθεωρημένο συμπλήρωμά του, που δημοσιεύτηκε το 1996. Ωστόσο, χρειαζόταν να γίνει δραστική περικοπή και στο μέγεθος του λημματολογίου και στον αριθμό των σημασιών του κάθε λήμματος. Αποφασίστηκε λοιπόν να χρησιμοποιηθούν τα εξής δύο κριτήρια για τη συγκρότηση του λημματολογίου: (α) Να ενταχθούν στο λεξικό οι λέξεις εκείνες που απαντούν με κάποια σχετική συχνότητα στα πεζά κείμενα του 5ου και 4ου αι. π.Χ. της αττικής διαλέκτου και από τις σημασίες της κάθε λέξης να καταχωριστούν μόνον εκείνες που είναι κοινότερες στην εν λόγω γραμματεία. Η δυσκολία στην υλοποίηση της απόφασης αυτής έγκειται κυρίως στο ότι δεν υπάρχει καμία στατιστική του λεξιλογίου της κλασικής αττικής πεζογραφίας που να δείχνει το συχνότερο λεξιλόγιό της, πράγμα που θα αποτελούσε έναν ασφαλή οδηγό για την κατάρτιση του βασικού λημματολογίου του λεξικού μας, κατά το πρότυπο λ.χ. της σύνταξης των εγχειριδίων που προορίζονται για τη διδασκαλία των ευρωπαϊκών γλωσσών. Έτσι είναι αναπόφευκτο να έχει παρεισφρήσει ένα στοιχείο υποκειμενικότητας στον τομέα αυτόν. Ποιητικές πάντως λέξεις δεν περιλαμβάνονται σχεδόν ποτέ στο λεξικό, εκτός και αν πρόκειται για ποιητικές λέξεις που διαφωτίζουν την ετυμολογία των αντίστοιχων λέξεων του πεζού λόγου [λ.χ. *ἀοιδή* > *ᾠδή*], και για το λόγο αυτόν εμφανίζονται, εάν συντρέχει ο ειδικός αυτός λόγος, μόνον στο ετυμολογικό μέρος ορισμένων λημμάτων. (β) Να μην περιληφθούν λέξεις της αρχαίας ελληνικής που είτε επιβιώνουν με φυσική γλωσσική εξέλιξη είτε επανήλθαν με λόγια επέμβαση στη νέα ελληνική και είναι απόλυτα κατανοητές σήμερα (λ.χ. *ἄγαμος, ἀγκάλη, θρηνέω, ἱκέτης* κτλ.).

2) Η **ελκυστικότητα προς το μαθητή.** Οι χρηστικές πληροφορίες εισάγονται με χρώματα ή ειδικά σύμβολα, με τα οποία εύκολα εξοικειώνεται ο μαθητής και βρίσκει γρήγορα και άμεσα τη σημασιολογική, ετυμολογική ή άλλη πληροφορία που αναζητεί.

Το παρόν λεξικό συντάχθηκε με βάση τις παρακάτω προγραμματικές αρχές:

Α. Λημματικοί τύποι και **υπολημματικοί τύποι**

Ως «λημματικοί τύποι» ή απλά «λήμματα» χαρακτηρίζονται οι «βασικές μονάδες του λημματολογίου» ή απλά «λέξεις», οι οποίες βρίσκονται στην αρχή κάθε «λεξικογραφικού άρθρου» και είναι τυπωμένες με κόκκινα έντονα στοιχεία, ώστε ο εντοπισμός τους από το χρήστη του λεξικού να γίνεται εύκολα και γρήγορα. Στις βασικές αυτές μονάδες, όπως είναι φυσικό, έχουν περιληφθεί λέξεις που ανήκουν σε όλα τα μέρη του λόγου (ουσιαστικά, ρήματα, αντωνυμίες, προθέσεις κτλ.). Για

καθεμιά από αυτές έχουν εφαρμοστεί συγκεκριμένες συμβάσεις λημματογράφησης, οι οποίες είναι οι εξής:

(α) Για τα ουσιαστικά: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι η ονομαστική ενικού, η οποία είναι τυπωμένη με κόκκινα έντονα στοιχεία [**ἀγορά**, -ᾶς, ἡ]. Για όσες περιπτώσεις το ουσιαστικό απαντά σε δύο μορφές, δίνεται και δεύτερος λημματικός τύπος, πάλι με έντονα κόκκινα στοιχεία, ο οποίος χωρίζεται από τον πρώτο με το σύμβολο & (με μαύρα στοιχεία). Ακολουθεί η κατάληξη της γενικής και το άρθρο του ουσιαστικού.

(β) Για τα επίθετα, τις αντωνυμίες, τις μετοχές: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι η ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους. Κατόπιν, έπειτα από κόμμα, καταγράφονται οι αντίστοιχες καταλήξεις του θηλυκού και του ουδέτερου γένους [**ἀγαθός**, -ή, -ὸν ή **βαρύς**, -εῖα, -ύ]. Εάν στην κατηγορία των δικατάληκτων τριγενών επιθέτων της γ΄ κλίσης υπάρχει μετακίνηση του τόνου στο ουδέτερο γένος, τότε καταγράφεται για λόγους ευκρίνειας η κατάληξη του αρσενικού/θηλυκού και η ονομαστική του ουδετέρου [**ἀνάντης**, -ης, ἄναντες].

(γ) Για τα ρήματα: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι το α΄ ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής [**ἄγω**], εκτός από τις περιπτώσεις των ρημάτων που απαντούν μόνο στο γ΄ πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα [**δεῖ**]. Σε περίπτωση πολυτυπίας ισχύει ό,τι και για τα ονοματικά στοιχεία του λημματολογίου, δηλαδή καταγράφονται όλοι οι τύποι [**ἀπόλλυμι** & **ἀπολλύω**].

(δ) Για τα άκλιτα μέρη του λόγου (προθέσεις, συνδέσμους, επιρρήματα, επιφωνήματα): Σε περίπτωση πολυτυπίας καταχωρίζονται όλοι οι τύποι [**ἄχρι** & **ἄχρις**].

Οι **υπολημματικοί** τύποι απαρτίζονται από λέξεις που υπάγονται στο βασικό λήμμα, γιατί έχουν άμεση μορφολογική και σημασιολογική σχέση με αυτό. Οι υπολημματικοί τύποι, για τους οποίους παρέχεται ξεχωριστή ερμηνεία (κάποτε και με παραδείγματα ή παραθέματα), μπορούν να ανήκουν σε όλα τα μέρη του λόγου, συνήθως όμως είναι ρηματικοί τύποι της μέσης ή της παθητικής φωνής [βλ. λήμμα **ἐπιτίθημι**, σημ. 4], απρόσωπα ρήματα ή μετοχές [βλ. λήμμα **εἰκός**, σημ. 1], καθώς και τύποι επιρρημάτων [βλ. λήμμα **εὐπετής**, σημ. 2]. Οι υπολημματικοί τύποι είναι τυπωμένοι με κανονικά μαύρα στοιχεία και δε συγχέονται με τους βασικούς λημματικούς τύπους (που είναι τυπωμένοι σε έντονο κόκκινο χρώμα), στους οποίους και υπάγονται.

Β. Διάρθρωση του λεξικογραφικού άρθρου

Μετά το λημματικό τύπο ή το βασικό λήμμα παρατίθενται:

(α) Απαραίτητα **η γραμματική κατηγορία** του λημματικού τύπου (π.χ. ρήμα, ουσιαστικό κτλ.) με κεφαλαία στοιχεία μικρότερου μεγέθους σε χρώμα μπλε.

(β) Ενδεχομένως σύντομα **σχόλια** για τις γραμματικές ιδιότητες του βασικού λήμματος (για ουσιαστικά λ.χ. «μεταπλαστό», για ρήματα «αποθετικό, μεταβατικό κτλ.»). Όλες αυτές οι πληροφορίες αυτής της κατηγορίας, που προσφέρουν ευρύτερη ενημέρωση στο χρήστη του λεξικού, καταγράφονται σε ξεχωριστή σειρά, κάτω από το λημματικό τύπο και πριν από τη σημασιολογική επεξεργασία του λήμματος, με μικρότερα στοιχεία.

(γ) Πίνακες για ορισμένα λήμματα, που έχουν αρχικούς χρόνους ρημάτων, παραθετικά επιθέτων και κλίση ανώμαλων ουσιαστικών, επιθέτων και αντωνυμιών, που διευκολύνουν το μαθητή να έχει καλύτερη εποπτεία του προσφερόμενου

γλωσσικού υλικού. Στην περίπτωση ενός πίνακα ρήματος όπου εμφανίζονται ορισμένοι μόνον χρόνοι της ενεργητικής ή μεσοπαθητικής φωνής, το εξαγόμενο συμπέρασμα είναι ότι οι μη αναφερόμενοι χρόνοι του ρήματος δεν είναι εύχρηστοι ή ότι σπάνια χρησιμοποιούνται. Για τους αρχικούς χρόνους ορισμένων σύνθετων ρημάτων ο χρήστης παραπέμπεται στους αρχικούς χρόνους του απλού ρήματος για λόγους οικονομίας χώρου, παρά το γεγονός ότι το σύνθετο ρήμα δεν εμφανίζεται αναγκαστικά σε όλους τους χρόνους του απλού ρήματος. Το γεγονός αυτό δεν το αγνοεί ασφαλώς ούτε το LSJ, που δεν καταχωρίζει τους χρόνους πολλών σύνθετων ρημάτων με σχολαστική ακρίβεια, όπως κάνει για τα απλά, παρά μόνον ορισμένων πολύ εύχρηστων. Τη μορφολογική και φωνολογική εικόνα της σύνθεσης [λ.χ. *συλλέγω, συν-έλεγον*] στις περιπτώσεις αυτές τη συμπληρώνει ο καθηγητής.

(δ) Η **σημασία** του λήμματος, που είναι τυπωμένη με καφέ κανονικά στοιχεία [**ἄβαξ**, -ακος, ὁ πλάκα, σανίδα]. Εάν το λήμμα έχει περισσότερες από μία σημασίες, τότε γίνεται κατάταξη των σημασιών. Οι κύριες σημασίες σημειώνονται με έντονα τυπωμένους αραβικούς αριθμούς σε μπλε χρώμα [**1.**, **2.**, **3.** ...], ενώ οι ιδιαίτερες σημασιολογικές αποχρώσεις δηλώνονται με ελληνικά πεζά στοιχεία, έντονα τυπωμένα, σε μπλε χρώμα επίσης [**α.**, **β.**, **γ.** ...]. Σε περιπτώσεις παγιωμένων συνδυασμών λέξεων (ή φρασεολογισμών), ιδιωτισμών ή παροιμιών, που συνοδεύονται από ερμηνευτικές πληροφορίες, χρησιμοποιείται μπλε βούλα [•], λ.χ. στο λ. **Ἀβδηρίτης**, -ου, ὁ: • ως *Ἀβδηρίτας* οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν παροιμιωδώς τους ηλιθίους. Η ίδια βούλα χρησιμοποιείται για να εισαγάγει μια εξειδικευμένη σημασία του βασικού λήμματος ή του υπολήμματος.

(ε) Το **παράδειγμα** χρήσης, που παρατίθεται αμέσως μετά τις σημασιολογικές πληροφορίες, από τις οποίες χωρίζεται με διπλή τελεία. Τα παραδείγματα, που προέρχονται στην πλειονότητά τους από αττικά πεζά κείμενα, αλλά ορισμένα έχουν απλοποιηθεί για να είναι ευκολότερα κατανοητά από το μαθητικό κοινό, είναι τυπωμένα με πλάγια στοιχεία. Ακολουθούνται από το σύμβολο ίσον [=] και από τη μετάφρασή τους στην κοινή νεοελληνική [**δόκησις**, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ **1.** γνώμη, εντύπωση: *ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας μόλις βεβαιοῦται* = η εντύπωση ότι ο ομιλητής λέει την αλήθεια με δυσκολία εμπεδώνεται].

(στ) Η **οικογένεια λέξεων**, που εισάγεται με το ειδικό σύμβολο 👪 σε μπλε χρώμα και αφορά τη συμμετοχή του λημματικού τύπου σε παράγωγες και σύνθετες λεξικές μονάδες, που σημειώνονται ως **παράγ(ωγα)** και **σύνθ(ετα)** σε έντονο πράσινο χρώμα.

(ζ) Τα **συνώνυμα** και **αντώνυμα,** που εισάγονται με τα σύμβολα **=** και **≠** αντίστοιχα σε έντονο μπλε χρώμα.

(η) Οι **αντίστοιχοι τύποι της κοινής νεοελληνικής,** όπου επισημαίνεται η μορφολογική και σημασιολογική εξέλιξη της ίδιας λέξης στη ΝΕ. Η εισαγωγή στην κατηγορία αυτή γίνεται με την ένδειξη **ΝΕ** σε έντονο μπλε χρώμα. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν προσδιορίζονται όλες οι σημασίες που έχει η λέξη στη ΝΕ, αλλά επιλέγονται μόνον εκείνες που συμπίπτουν με τις αρχαιοελληνικές σημασίες της λέξης που παρατίθενται. Επίσης, όταν σημειώνεται ότι η λέξη στη ΝΕ χρησιμοποιείται με άλλες σημασίες, δε σημαίνει ότι αυτές οι άλλες σημασίες κατ' ανάγκην δεν ανάγονται στην αρχαία εποχή, αλλά ότι πάντως δεν ανήκουν στις αρχαιοελληνικές σημασίες που επιλέχθηκαν να παρατεθούν.

(θ) Η **ετυμολογία** μέσα σε όρθιες αγκύλες [ ] με κανονικά μαύρα στοιχεία. Για λόγους οικονομίας η ετυμολογία δίνεται με κάθε δυνατή συντομία και δεν είναι πάντοτε εύκολο να γίνει κατανοητή από το μαθητή, γιατί προϋποθέτει τη γνώση στοιχειωδών κανόνων της αρχαίας ελληνικής ιστορικής γραμματικής, που δυστυχώς δε διδάσκεται στη Μέση Εκπαίδευση. Συνεπώς, η ετυμολογία απευθύνεται περισσότερο στον καθηγητή, που μπορεί να τη διδάξει στο μαθητή ιδίως αν συμβουλευτεί ορισμένα βασικά βοηθήματα που περιλαμβάνει η βιβλιογραφία. Συχνά γίνεται αναφορά σε συγγενικούς και παράλληλους τύπους των άλλων ινδοευρωπαϊκών γλωσσών, για να κατανοήσει ο μαθητής ότι η ελληνική είναι μέλος της μεγάλης αυτής οικογένειας γλωσσών που καλύπτει ολόκληρη την Ευρώπη και φτάνει ως τις Ινδίες. Βασικό στοιχείο της ετυμολογικής ανάλυσης είναι αν η ετυμολογούμενη λέξη είναι παράγωγη ή σύνθετη. Οι ινδοευρωπαϊκές γλώσσες σημειώνονται με έντονο πράσινο χρώμα [**λιθ.** = λιθουανικός], όπως και οι ενδείξεις για την αβέβαιη ή άγνωστη ετυμολογία [**αβέβ. ετυμ.** = αβέβαιας ετυμολογίας ή **άγν. ετυμ.** = άγνωστης ετυμολογίας]. Γλωσσικοί τύποι που σημειώνονται με αστερίσκο [*βαλανο- < *g^{w}ol-eno] δε μαρτυρούνται στις αντίστοιχες γλώσσες.

Ελπίζουμε ότι το λεξικό αυτό, που αποτελεί την πρώτη προσπάθεια στη χώρα μας για τη σύνταξη λεξικού της αρχαίας ελληνικής για σχολική χρήση, θα αποτελέσει την αφορμή για τη σύνταξη και άλλων ανάλογων λεξικών στο μέλλον, που θα στηρίζονται στις παρατηρήσεις και την παιδαγωγική εμπειρία των συναδέλφων που διδάσκουν στη Μέση Εκπαίδευση, ώστε να φτάσουμε κάποτε σε μορφή λεξικών των κλασικών γλωσσών που θα είναι εύληπτα στο μαθητή και χρήσιμα στον εκπαιδευτικό.

Η Συντακτική Ομάδα

Χαράλαμπος Συμεωνίδης, *Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ.*

Γεώργιος Ξενής, *Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου*

Ασημάκης Φλιάτουρας, *δρ Φιλολογίας*

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

με καφέ χρώμα	σημειώνεται η *σημασία* της λέξης
σε πλαγιαστά γράμματα	γράφεται κυρίως το αρχαίο παράδειγμα ή παράθεμα, αλλά δευτερευόντως γράφονται και ορισμένοι υπολημματικοί τύποι
= (σε μαύρο χρώμα)	εισάγει τη *μετάφραση* του αρχαίου παραδείγματος ή παραθέματος στη νέα ελληνική
= (σε έντονο μπλε χρώμα)	συνώνυμα (αρχαίες λέξεις με παρόμοια σημασία)
≠ (σε έντονο μπλε χρώμα)	αντώνυμα (αρχαίες λέξεις με αντίθετη σημασία)
« »	μέσα σε εισαγωγικά περικλείεται η σημασία κάποιων χρόνων, συνωνύμων και αντωνύμων, νεοελληνικών λέξεων και λέξεων στο πλαίσιο συνήθως του ετυμολογικού τμήματος του λήμματος
👪 (σε μπλε χρώμα)	οικογένεια της λέξης (λέξεις που έχουν την ίδια ρίζα / βάση με το λημματικό τύπο, τα παράγωγα και τα σύνθετά της)
ΝΕ (σε έντονο μπλε χρώμα)	λέξεις της νέας ελληνικής που προήλθαν από τις αντίστοιχες λέξεις της αρχαίας γλώσσας
☞ (σε έντονο μπλε χρώμα)	βλέπε
[ ]	μέσα σε αγκύλες περιλαμβάνεται το ετυμολογικό τμήμα του λήμματος
> (στο ετυμ. τμήμα)	εξελίσσεται/εξελίχθηκε σε, π.χ. *αἴθ-ω* + *-ρα* > *αἴθρα, ἡ*
< (στο ετυμ. τμήμα)	προέρχεται/προήλθε από, π.χ. *αἴθρα, ἡ* < *αἴθ-ω* + *-ρα*
* (στο ετυμ. τμήμα)	δε μαρτυρείται ο τύπος, δεν απαντά πουθενά μέσα στα κείμενα και είναι εντελώς υποθετικός (π.χ. **ἀγάλjομαι* > *ἀγάλλομαι,* *wek-: *ἄκων*)

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

αβέβ(αιος)
αγγλ(ικός)
αγγλοσαξον(ικός)
άγν(ωστος)
ΑΕ = αρχαίος ελληνικός
αθροιστ(ικός)
αιγυπτ(ιακός)
αιολ(ικός)
αιτ(ιατ)(ική)
ακκαδ(ικός)
αλβ(ανικός)
αμετάβ(ατος)
αναδιπλ(ασιασμός)
αναφορ(ικός)
αντίθ(ετος)
αντικ(είμενο)
αντων(υμία)
αόρ(ιστος)
απαρέμφ(ατο)
απλολ(ογία)
απρόσ(ωπος)
αργολ(ικός)
αρκ(αδικός)
αρμ(ενικός)
αρνητ(ικός)
αρσεν(ικός)
αρχ(αίος)
ασυναίρ(ετος)
αττ(ικός)
βαλτ(ικός)
βαλτο-σλαβ(ικός)
βεβαιωτ(ικός)
βλ(έπε)
γαλατ(ικός)
γεν(ική)
γερμ(ανικός)
γοτθ(ικός)
δάν(ειος)
δεικτ(ικός)
δηλ(αδή)
δημοτ(ικός)
διαλ(εκτικός)
δοτ(ική)
δωρ(ικός)
εβρ(αϊκός)
εγκλιτ(ικός)
έκφρ(αση)
ελλ(ηνικός)
ενεργ(ητικός)
ενεστ(ώτας)
ένθ(ημα)
εν(ικός)
ενν(οείται)
επέκτ(αση)
επιγρ(αφή)
επίθ(ημα)
επίρρ(ημα)
επιφ(ώνημα)
ετυμ(ολογία)
ηχομιμ(ητικός)
θεσσαλ(ικός)
θρακ(ικός)
ιλλυρ(ικός)
ινδ(ικός)
ΙΕ = ινδοευρωπαϊκός
ιρλ(ανδικός)
ισλ(ανδικός)
ιταλ(ικός)
ιων(ικός)
κ.ά. = και άλλα
καρ(ικός)
καυκασ(ιανός)
κλητ(ική)
κρητ(ικός)
κτλ. = και τα λοιπά
κυπρ(ιακός)
λατ(ινικός)
λ(έξη)
λ(ήμμα)
λιθ(ουανικός)
λόγ(ιος)
λοκρ(ικός)
λυδ(ικός)
λ.χ. = λόγου χάριν
μακεδ(ονικός)
μέλλ(οντας)
μεσογ(ειακός)

μεταβ(ατικός)
μεταγεν(έστερος)
μεταπτ(ωτικός)
μεταφορ(ικός)
μικρασ(ιατικός)
μόρ(ιο)
μτχ. = μετοχή
μυκην(αϊκός)
NE = νεοελληνικός, ή, -ό
ομόρρ(ιζος)
ονομαστ(ική)
οσετ(ικός)
ουδ(έτερος)
ουμβρ(ικός)
ουσιαστικοπ(οίηση)
παθ(ητικός)
παρ(αγωγικός)
παράγ(ωγος)
παράγ. λ. = παράγωγη λέξη
παρακ(είμενος)
παράλλ(ηλος)
παρατ(ατικός)
πβ. = παράβαλε
περιληπτ(ικός)
περσ(ικός)
πιθ(ανός)
πληθ(υντικός)
ποιητ(ικός)
προεκτετ(αμένος)
προελλ(ηνικός)
πρόθ(εση)
προθεμ(ατικός)
προθετ(ικός)
προστ(ακτική)
πρόσ(ωπο)
προσ(ωπ)(ικός)
πρωσ(ικός)
π.χ. = παραδείγματος χάριν
ρ(ήμα)
ρηματ(ικός)
ρωσ(ικός)
σημ(ασία)
σημιτ(ικός)
σκυθ(ικός)
σλαβ(ικός)
σλοβακ(ικός)
σλοβεν(ικός)
σουμερ(ικός)
στερ(ητικός)
συγγεν(ικός)
συγκρ(ιτικός)
συνεσταλμ(ένος)
συνηρημ(ένος)
συνθ(ετ)(ικός)
σύνθ(ετος)
σύνθ. λ. = σύνθετη λέξη
συντ(ελεσμένος)
τοχαρ(ικός)
υπερθετ(ικός)
υπερσ(υντέλικος)
υποκοριστ(ικός)
φοινικ(ικός)
φρ(άση)
φρυγ(ικός)
χετιτ(ικός)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(1) *A Greek-English Lexicon*, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick Mckenzie and with the cooperation of many scholars, ένατη έκδοση (πρώτη το 1843), Oxford 1940. With a revised supplement, edited by P.G.W. Glare, with the assistance of A.A. Thomson, Oxford 1996.

(2) Ελληνική μετάφραση της όγδοης έκδοσης (1897) του προηγούμενου λεξικού αποτελεί το *Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης*, μεταφρασθέν εκ της Αγγλικής εις την Ελληνικήν υπό Ξενοφώντος Π. Μόσχου, δ.φ., καθηγητού, διά πολλών δε βυζαντινών ιδίως λέξεων και φράσεων πλουτισθέν και εκδοθέν επιστασίᾳ Μιχαήλ Κωνσταντινίδου, τόμοι 4, Αθήνα (χωρίς χρονολογία).

(3) Σταματάκος Ιωάννης, *Λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης*, Αθήναι 1949.

(4) *An Intermediate Greek-English Lexicon* founded upon the seventh edition (1883) of Liddell and Scott's *Greek-English Lexicon*, Oxford 1889 (επανεκτύπωση 2001).

(5) *A Lexicon abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon*, Oxford 2001 (επανεκτύπωση της πρώτης έκδοσης, 1891).

(6) Allen W.S., *Vox graeca. A guide to the pronunciation of Classical Greek*, Cambridge 1974. Ελληνική μετάφραση Μ. Καραλή και Γ. Παράσογλου, *Η προφορά της Ελληνικής στην κλασική εποχή*, Θεσσαλονίκη (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Α.Π.Θ.), 2000.

(7) Buck, Carl Darling, *Introduction to the Greek Dialects*, Chicago 1928.

(8) Chantraine Pierre, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, τόμ. 1-2, Paris 1968-1980.

(9) Frisk Hjalmar, *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960-1973.

(10) Σταματάκος Ιωάννης, *Ιστορική γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής κατά τα πορίσματα της συγκριτικής γλωσσολογίας*, τόμ. 1-2, Αθήνα 1968.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

Αἰσχίνης: *Κατὰ Κτησιφῶντος*
Περὶ τῆς παραπρεσβείας
Κατὰ Τιμάρχου

Ἀνδοκίδης: *Περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου*
Περὶ τῆς πρὸς Λακεδαιμονίους εἰρήνης
Περὶ τῶν μυστηρίων

Ἀντιφῶν: *Περὶ τοῦ Ἡρῴδου φόνου*
Περὶ τοῦ χορευτοῦ
Τετραλογία Α΄, Β΄, Γ΄
Φαρμακείας κατὰ τῆς μητρυιᾶς

Ἀριστοτέλης: *Ἠθικὰ Νικομάχεια*
Περὶ τὰ ζῷα ἱστορίαι
Πολιτικὰ
Ῥητορικὴ

Δείναρχος: *Κατ' Ἀριστογείτονος*
Κατὰ Δημοσθένους
Κατὰ Φιλοκλέους

Δημοσθένης: *Κατὰ Λεπτίνου*
Κατὰ Μειδίου
Κατὰ Φιλίππου Α΄
Ὀλυνθιακὸς Α΄, Β΄, Γ΄
Περὶ Ἁλοννήσου
Περὶ συμμοριῶν
Περὶ τῆς ἀτελείας πρὸς Λεπτίνην
Περὶ τῆς παραπρεσβείας
Περὶ τῆς τῶν Ῥοδίων ἐλευθερίας
Περὶ τοῦ στεφάνου
Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν Φιλίππου
Φιλιππικὸς Α΄, Β΄, Γ΄
Πρὸς Βοιωτὸν περὶ τοῦ ὀνόματος

Θουκυδίδης: *Ἱστορίαι*

Ἰσοκράτης: *Ἀρεοπαγιτικὸς*
Ἑλένης ἐγκώμιον
Εὐαγόρας
Νικοκλῆς
Πανηγυρικὸς
Παναθηναϊκὸς
Περὶ τῆς ἀντιδόσεως
Περὶ τῆς εἰρήνης
Πρὸς Νικοκλέα
Φίλιππος

Λυκοῦργος: *Κατὰ Λεωκράτους*

Λυσίας: *Κατὰ Ἀγοράτου*
Κατὰ Ἐρατοσθένους
Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου ἀπολογία

Ξενοφῶν: *Ἀπομνημονεύματα*
Ἑλληνικὰ
Κύρου Ἀνάβασις
Κύρου παιδεία
Οἰκονομικὸς
Συμπόσιον

Πλάτων: *Ἀπολογία Σωκράτους*
Γοργίας
Εὐθύδημος
Εὐθύφρων
Ἱππίας μείζων
Κρατύλος
Κρίτων
Λάχης
Μένων
Νόμοι
Πολιτεία
Πρωταγόρας
Συμπόσιον
Φαίδων
Φαῖδρος
Χαρμίδης

Α

Α, α, ἄλφα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το πρώτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο *α΄* =1, αλλά *͵α* = 1.000.
- στη σύνθεση εμφανίζεται ως:
  - ἀ-/ἀν- στερητικό (ΙΕ προέλευσης): εκφράζει έλλειψη, στέρηση ή απουσία, π.χ. *σοφός* - *ἄσοφος* (= αυτός που χαρακτηρίζεται από έλλειψη σοφίας)· πριν από φωνήεν, το στερητικό *ἀ-* εμφανίζεται ως *ἀν-*, π.χ. *ἀνέστιος* (= αυτός που δεν έχει εστία).
  - ἀ-/ἁμ- αθροιστικό (ΙΕ προέλευσης). Πιο ορθά *ἁ-* (με δασεία), π.χ. *ἁπλοῦς, ἁθρόος*. Συχνά όμως *ἀ-* (με ψιλή), λόγω ανομοίωσης προς δασέα σύμφωνα που ακολουθούν, π.χ. *ἄλοχος* (= σύζυγος).
  - ἀ- προθετικό (ΙΕ προέλευσης): εμφανίζεται στην αρχή της λέξης (όπου σε ομόρριζους τύπους άλλων ΙΕ γλωσσών μπορεί να μην υπάρχει: *ἀνήρ* - **αρχ. ιταλ.** ner-, *ἀστήρ* - **λατ.** stella).

  [**αρχ. φοινικικό** alef «βόδι» > *ἄλφα*· το στερητικό *ἀ-* ή *ἀν-* προέρχεται από το **ΙΕ** στερητικό μόριο *no-, πβ. **λατ.** amicus «φίλος» αλλά in-imicus «εχθρός»].

ἄβαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πλάκα, σανίδα (τη χρησιμοποιούσαν για την καταμέτρηση των ψήφων): *τὰς ψήφους διαριθμῶ ἐπὶ τοῦ ἄβακος* = καταμετρώ τις ψήφους πάνω στην υπολογιστική πλάκα.
παράγ. ἀβάκιον.
ΝΕ άβακας.
[**αβέβ. ετυμ.,** πιθ. δάν.].

Ἀβδηρίτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
άνδρας κατάγομενος από τα Άβδηρα, που ήταν πόλη της Θράκης.

- ως *Ἀβδηρίτας* οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν παροιμιωδώς τους ηλίθιους.

[**παράγ. λ.** *Ἄβδηρα* + παρ. επίθ. *-ίτης*].

ἀβέβαιος, -ος, - ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀβεβαιότερος
Υπερθετικός	ἀβεβαιότατος

αναξιόπιστος, ασταθής, άστατος: *ἀβέβαιός ἐστιν ὁ πλοῦτος* = ο πλούτος είναι αναξιόπιστο πράγμα. = ἄπιστος, ἐπισφαλής. ≠ ἀξιόπιστος, πιστός.
ΝΕ αβέβαιος «όχι ασφαλής» (μέλλον αβέβαιο).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *βέβαιος*].

ἀβέλτερος, -ος, - ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀβελτερώτερος
Υπερθετικός	ἀβελτερώτατος

ηλίθιος: *ἀβέλτερος φαίνεται* = φαίνεται ηλίθιος. = εὐήθης, ἄνους. ≠ δεινός «έξυπνος».
παράγ. ἀβελτερία, -ας, ἡ «ηλιθιότητα».
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *βέλτ-ερος* (πβ. *βελτ-ίων*)].

ἀβίωτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός τον οποίο δεν μπορεί κανείς να ζήσει, ανυπόφορος: *ἀβίωτον πεποίηκέν μοι τὸν βίον* = μου έχει κάνει τη ζωή ανυπόφορη. ≠ βιωτός.
ΝΕ αβίωτος.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *βιωτός* (< *βιόω* + παρ. επίθ. *-τός*)].

ἄβουλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀβουλότερος
Υπερθετικός	ἀβουλότατος

απερίσκεπτος: *ἀνὴρ ἄβουλος* = απερίσκεπτος άντρας. = ἀπερίσκεπτος. ≠ εὔβουλος, φρόνιμος.
παράγ. ἀβουλία, -ας, ἡ «απερισκεψία».
ΝΕ άβουλος (που του λείπει η θέληση).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *βούλ-ομαι*].

ἀβρύνω ΡΗΜΑ
1. κάνω κάποιον λεπτό στους τρόπους ή μεταχειρίζομαι κάποιον με λεπτότητα.
2. μέση φωνή *ἀβρύνομαι* καυχιέμαι: *ἵπποις ἡβρύνετο* = καυχιόταν για τα άλογά του. = ἀγάλλομαι, μέγα φρονῶ ἐπί τινι.
παράγ. ἀβρυντικός, **σύνθ.** ἐναβρύνομαι.
[**παράγ. λ.** *ἀβρός* + παρ. επίθ. *-ύνω*].

ἀγαθός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀμείνων, ἀρείων / βελτίων / κρείττων / λῴων
Υπερθετικός	ἄριστος / βέλτιστος / κράτιστος / λῷστος

Α. για πρόσωπα
1. ο υψηλής καταγωγής: *δεσπότης ἀγαθὸς καὶ ἐξ ἀγαθῶν* = άρχοντας υψηλής καταγωγής και προερχόμενος από άτομα υψηλής καταγωγής. = γενναῖος, εὐγενής. ≠ ἀγεννής, φαῦλος.
2. μέλος της πολιτικής μερίδας των αριστοκρατών (ιδιαίτερα στη φρ. *καλοὶ κἀγαθοί*). ☞ **βέλτιστος, κράτιστος.**
3. γενναίος (καθώς η ανδρεία αποδιδόταν σε άτομα υψηλής καταγωγής). = ἀνδρεῖος. ≠ δειλός.
4. ικανός: *ἀγαθὸς πύκτης* = ικανός πυγμάχος. ≠ φαῦλος «ανίκανος, κακός».
5. με ηθική σημ. καλός, ενάρετος: *τὸν κακὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ποιῶ* = κάνω τον κακό άνθρωπο καλό.
6. *ὦ 'γαθὲ* καλέ μου φίλε (χρησιμοποιείται ως μορφή ήπιας συμβουλής ή ήπιας επίπληξης): *μήπω, ὦ 'γαθέ, ἐκεῖσε ἴωμεν* = ας μην πάμε ακόμη προς τα εκεί, καλέ μου φίλε.
Β. για πράγματα
1. χρήσιμος: *οἶδά τι πυρετοῦ ἀγαθόν* = γνωρίζω κάτι χρήσιμο για τον πυρετό.
2. ηθικά καλός: *ἔργα ἀγαθά* = καλά έργα. = σπουδαῖος «ηθικά καλός». ≠ πονηρός.

3. ως ουσιαστικό για πρόσωπα ή πράγματα τὸ ἀγαθὸν καλό πράγμα, ευλογία, ευεργεσία, αγαθό: *ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις, Κῦρε* = εσύ, μεγάλη ευλογία για τους φίλους, Κύρε.

- ἐπ' ἀγαθῷ τινος για το καλό κάποιου: *ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πελοποννήσου ποιῶ τι* = κάνω κάτι για το καλό της Πελοποννήσου.
- στον πληθ. τὰ ἀγαθά αγαθά, τα καλά της τύχης, θησαυροί, πλούτη.

παράγ. ἀγαθωσύνη, ἀγαθότης, Ἀγάθων, **σύνθ.** ἀγαθοεργός, ἀγαθοποιός.
ΝΕ αγαθός (με τη σημ. Α5, λ.χ. *αγαθή ψυχή*).
[**αβέβ. ετυμ.**].

ἀγάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤγαλλον
Μέλλ.	ἀγαλῶ
Αόρ.	ἤγηλα
Παθ. ενεστ.	ἀγάλλομαι
Παθ. παρατ.	ἠγαλλόμην

1. εξυμνώ, τιμώ: *τοὺς θεοὺς ἀγάλλω* = εξυμνώ τους θεούς. **=** τιμάω.
2. μέση φωνή ἀγάλλομαι χαίρομαι, καυχιέμαι: *εὐτυχίαις ἠγάλλεσθε* = καυχόσασταν για την ευτυχισμένη ζωή σας. **=** μέγα φρονῶ ἐπί τινι.
παράγ. ἄγαλμα, **σύνθ.** ἐπαγάλλω.
ΝΕ αγάλλομαι (σε ποιητικό λόγο) «χαίρομαι» (με τη σημ. 2).
[**αβέβ. ετυμ.,** **ἀγάλ-jομαι*, πβ. *ἄγαλ-μα*].

ἄγαμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠγάμην
Μέλλ.	ἀγάσομαι & με μέση σημ. ἀγασθήσομαι
Αόρ.	ἠγασάμην & με μέση σημ. ἠγάσθην

1. θαυμάζω: *ἄγαμαί τινα τῆς ἀνδρείας* = θαυμάζω κάποιον για τη γενναιότητά του. **=** ζηλόω.
2. εκπλήσσομαι: *ἠγάσθην αὐτοῦ εἰπόντος ταῦτα* = έμεινα έκπληκτος που είπε αυτά τα πράγματα. **=** θαυμάζω.
3. ευχαριστιέμαι: *ἄγαμαι τοῖς ἔργοις τινός* = ευχαριστιέμαι με τα έργα κάποιου. **=** ἥδομαι, χαίρω.
παράγ. ἀγαστός, ἄγασμα, **σύνθ.** ὑπεράγαμαι.
ΝΕ λόγ. επίθετο αγαστός «θαυμαστός».
[**αβέβ. ετυμ.,** πβ. *ἄγαν*].

ἄγαν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πάρα πολύ: *ἄγαν κοῦφος* = πάρα πολύ ελαφρός. *ἡ ἄγαν ἐλευθερία* = η υπερβολική ελευθερία. **=** λίαν, σφόδρα. **≠** ἐλάχιστα, ἥκιστα.

- έκφραση μηδὲν ἄγαν τίποτε (να μην κάνεις) σε υπερβολικό βαθμό (παροιμιώδης φράση, την οποία ο Αριστοτέλης αποδίδει στο Χίλωνα τον Λακεδαιμόνιο, έναν από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας).

[αρχικά αιτιατ. *ἄγαν* του ουσ. **ἄγᾱ* = *ἄγη, ἡ* «σεβασμός, θαυμασμός», πβ. *δωρεάν*].

ἀγανακτέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. δυσαρεστούμαι: *ἀγανακτεῖ τοῖς σκώμμασι* = δυσαρεστείται με τα αστεία. **=** δυσχεραίνω ἐπί τινι. **≠** ἥδομαι, ἀγάλλομαι, τέρπομαι, εὐφραίνομαι.
2. αγανακτώ: *ταῦτ' ἀγανακτοῦσιν, ὅτι ἐγὼ τῷ πατρὶ φόνου ἐπεξέρχομαι* = γι' αυτόν το λόγο αγανακτούν, διότι εγώ ασκώ δίωξη κατά του πατέρα μου για φόνο. **=** ἄχθομαί τινι.
παράγ. ἀγανάκτησις.
ΝΕ αγανακτώ (σημ. 2).
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως **σύνθ. λ.** * ἀγανέκτης «που έχει τραβήξει πολλά» (< *ἄγαν* + *ἔχω*) > **ἀγανάκτης* (αφομοίωση *α-έ* > *α-ά*)].

ἀγαπάω -ῶ ΡΗΜΑ
1. αγαπώ: *οἱ πατέρες τοὺς αὑτῶν παῖδας ἀγαπῶσιν* = οι πατέρες αγαπούν τα παιδιά τους. **=** φιλέω «αγαπώ». **≠** μισέω.
2. είμαι ικανοποιημένος: *ἀγαπήσω, εἰ τὸ σῶμα σώσω* = θα είμαι ικανοποιημένος, αν σώσω τον εαυτό μου. *οὐκ ἀγαπῶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς* = δεν είμαι ικανοποιημένος με τα πλούτη που έχω. **=** ἀρκεῖ μοι...
παράγ. ἀγαπητός, ἀγαπητικός, ἀγάπησις, **σύνθ.** ὑπεραγαπάω.
ΝΕ αγαπώ (σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**, εφόσον η συνήθης σύνδεση με το *ἄγαν* δεν ικανοποιεί και δε δικαιολογεί το *-π*].

ἄγγαρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
Πέρσης έφιππος ταχυδρόμος (που μετέφερε παραγγέλματα ή μηνύματα του βασιλιά).
ΝΕ το ομόρριζο η αγγαρεία.
[δάν. από την **αρχ. περσική**].

ἀγγέλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤγγελλον
Μέλλ.	ἀγγελῶ
Αόρ.	ἤγγειλα
Παρακ.	ἤγγελκα
Μέσ. αόρ.	ἠγγειλάμην
Παθ. μέλλ.	ἀγγελθήσομαι
Παθ. παρακ.	ἤγγελμαι
Παθ. υπερσ.	ἠγγέλμην

αγγέλλω, αναγγέλλω. **=** καταγγέλλω «αγγέλλω».
παράγ. ἄγγελμα, **σύνθ.** ἐξαγγέλλω, καταγγέλλω, προαγγέλλω, ἐπαγγέλλομαί τι.
ΝΕ αγγέλλω.
[**παράγ. λ.** *ἄγγελ-ος* + παρ. επίθ. *-jω* (**ἀγγέλ-jω* > *ἀγγέλλω*)].

ἄγγελος, -ου, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αγγελιοφόρος, απεσταλμένος.

παράγ. ἀγγελία, ἀγγελικός, ἀγγέλλω, **σύνθ.** εὐάγγελος, εὐαγγελίζομαι.
ΝΕ άγγελος (με άλλη σημ., πτερωτό ον κτλ.).
[**αβέβ. ετυμ.,** πιθανό δάν. από γλώσσα της Ανατολής].

ἄγε, ἄγετε ΡΗΜΑ
προστακτικές του *ἄγω* που χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα εμπρός!, έλα!: *«Ἄγε τοίνυν», ἔφη ὁ Κῦρος, «σκοπῶμεν νῦν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα»* = «εμπρός λοιπόν» είπε ο Κύρος «ας εξετάσουμε τώρα όλα τα κατορθώματά μου».
= φέρε «εμπρός».

ἀγείρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤγειρον
Μέλλ.	ἀγερῶ
Αόρ. α′	ἤγειρα
Μέσ. αόρ. α′	ἠγειράμην
Παθ. αόρ. α′	ἠγέρθην
Παθ. παρακ.	ἀγήγερμαι

συγκεντρώνω: *τὸν στόλον ἀγείρω* = συγκεντρώνω το στόλο. = συνάγω. ≠ διασκεδάννυμι «διασκορπίζω».
παράγ. ἀγορά, **σύνθ.** συναγείρω, πανήγυρις. [πιθ. **σύνθ. λ.** αθρ. *ἀ-* + **γερ-* (πβ. *ἄγρα, ἀγρέω*) > **ἀγέρ-j-ω* > *ἀγείρω*].

ἀγενής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγενέστερος
Υπερθετικός	ἀγενέστατος

1. αγέννητος, αδημιούργητος (δηλ. άναρχος): *γέγονεν ἢ ἀγενές ἐστιν;* = (το σύμπαν) έχει δημιουργηθεί ή είναι αδημιούργητο;
2. άτεκνος. **3.** ποταπός, χαμερπής.
ΝΕ αγενής «που του λείπουν οι καλοί τρόποι».
[**παράγ. λ.** στερ. *ἀ-* + *γέν-ος* < *γίγνομαι*].

ἀγεννής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγεννέστερος
Υπερθετικός	ἀγεννέστατος

1. αυτός που έχει ταπεινή, άσημη καταγωγή: *οἱ ἀγεννεῖς πλείους τὸν ἀριθμόν εἰσι τῶν γενναίων* = οι ταπεινής καταγωγής άνθρωποι είναι περισσότεροι στον αριθμό από τους υψηλής καταγωγής. ≠ γενναῖος «ο υψηλής καταγωγής», ἀγαθός.
2. για πράγματα άθλιος, αχρείος: *βωμολοχεύματ᾽ ἀγεννῆ* = άθλιες βωμολοχίες.
παράγ. ἀγέννεια, ἀγεννησία, ἀγέννητος.
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + *γέννα, ἡ* «ευγενής καταγωγή», ρ. *γεννάω*].

ἄγημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τμήμα στρατεύματος.
ΝΕ άγημα.
[δωρ. *ἄγημα* = *ἥγημα* < *ἡγέομαι*].

ἀγήρατος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αγέραστος: *ἡ ταῖς ψυχαῖς ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατός ἐστι* = η ψυχική δύναμη των ενάρετων ανδρών είναι αγέραστη.
ΝΕ αγέραστος.
[**παράγ. λ.** στερ. *ἀ* - + **γηρα-τός* (< *γηράσκω* + παρ. επίθ. *-τος*)].

ἅγιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἁγιώτερος
Υπερθετικός	ἁγιώτατος

1. για πράγματα αφιερωμένος στους θεούς, ιερός, άγιος: *ἐν μέσῳ ἱερὸν ἅγιον ἦν* = στο μέσο υπήρχε άγιο ιερό.
2. για πρόσωπα άγιος, αγνός: *ὑμᾶς πάντες πρότερον ἁγίους ἐνόμιζον* = προηγουμένως όλοι σας θεωρούσαν αγνούς.
παράγ. ἁγιότης, ἁγιάζω, ἁγιωσύνη, **σύνθ.** ἁγιοφόρος, ἁγιογράφος.
ΝΕ άγιος (και με τις δύο σημ.).
[**jαγ-* (πβ. *ἅγ-ος, ἁγ-νός*), πβ. **αρχ. ινδ.** yájati «τιμώ με προσευχές ή θυσίες»· η ψιλή στο *ἄγος* αντί **ἅγος* επικράτησε για να μη συμπέσει με τις ιερές λέξεις *ἅγιος, ἁγνός*].

ἀγνοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠγνόουν
Μέλλ.	ἀγνοήσω
Αόρ.	ἠγνόησα
Παρακ.	ἠγνόηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀγνοήσομαι «θα αγνοηθώ»
Παθ. μέλλ.	ἀγνοηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠγνοήθην
Μέσ. παρακ.	ἠγνόημαι

αγνοώ: *ἀγνοεῖ πάντα καὶ οὐδὲν οἶδεν* = αγνοεί τα πάντα και δε γνωρίζει τίποτε. = οὐ γιγνώσκω, οὐκ οἶδα. ≠ οἶδα, γιγνώσκω, ἐπίσταμαι.
παράγ. ἄγνοια.
ΝΕ αγνοώ.
[**παράγ. λ.** στερ. *ἀ* - + *γνο-* (**γνω-* του *γι-γνώσκω*) + παρ. επίθ. *-έ-ω*].

ἄγνυμι ΡΗΜΑ
ρήμα του ποιητικού λόγου. Στον πεζό λόγο χρησιμοποιείται το σύνθετο ☞ **κατάγνυμι.**

Μέλλ.	ἄξω
Αόρ.	ἔαξα
Παρακ. με παθ. σημ.	ἔαγα «έχω θραυσθεί»
Παθ. αόρ.	ἐάγην

σπάζω, συντρίβω.
[**Ϝαγ-*, συγγεν. με **τοχαρ.** wâk- «σκάζω»].

ἀγορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η συνέλευση του λαού ή ο τόπος της συνέλευσης αυτής.
2. ο τόπος αγοραπωλησιών, αγορά, ή τα ίδια τα προϊόντα που πουλιούνται στην αγορά:

οὐ δέχομαί τινα ἀγορᾷ οὐδ' ἄστει = δεν επιτρέπω την είσοδο σε κάποιον, ούτε στην αγορά ούτε στην πόλη.

3. ως ένδειξη χρόνου ἀγορὰ πλήθουσα το χρονικό διάστημα από τις δέκα το πρωί έως τις δώδεκα το μεσημέρι, όταν η *ἀγορά* (σημ. 2) ήταν γεμάτη με κόσμο: *πρῴ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ᾔει καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερὸς ἦν* = και διότι το πρωί πήγαινε στους χώρους των περιπάτων και στα γυμναστήρια και κατά το μεσημέρι παρουσιαζόταν εκεί.

- έκφραση ἀγορᾶς διάλυσις το χρονικό διάστημα μετά την αποχώρηση του κόσμου από την *ἀγοράν* (σημ. 2), το απόγευμα.

παράγ. ἀγοραῖος, ἀγοράζω, **σύνθ.** ἀγορανόμος, ἀγορανομία.

ΝΕ αγορά (σημ. 2).

[**ἀγορ-* (< **ἀγερ-*, πβ. *ἀγείρω* «συγκεντρώνω» < **ἀγέρ-jω*) + παρ. επίθ. *-ά*. Πβ. **αιολ.** *ἄγυρις* «συγκέντρωση», απ' όπου **σύνθ.** *ὁμ-ήγυρις*, *παν-ήγυρις*].

ἀγοράζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠγόραζον
Μέλλ.	ἀγοράσω
Αόρ.	ἠγόρασα
Παρακ.	ἠγόρακα
Μέσ. αόρ.	ἠγορασάμην
Παθ. αόρ.	ἠγοράσθην
Παθ. παρακ.	ἠγόρασμαι

1. συχνάζω στην *ἀγοράν* (σημ. 2).

2. συγκεντρώνομαι στην *ἀγοράν* (σημ. 2): *ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν ἠγόραζον* = αφού εισήλθαν στην πόλη, συγκεντρώθηκαν στην αγορά.

3. αγοράζω: *ἐκ τῆς πόλεως ἠγόραζον τὰ ἐπιτήδεια* = αγόραζαν τις προμήθειες από την πόλη. **=** ὠνέομαι «αγοράζω». ≠ πωλέω.

- μέση φωνή ἀγοράζομαι: αγοράζω για τον εαυτό μου: *εἶπε τὰ ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι καὶ συσκευάζεσθαι* = είπε να αγοράσουν για τον εαυτό τους τις προμήθειες και να τις συσκευάσουν.

παράγ. ἀγοραστής, ἀγοραστικός, **σύνθ.** ἀγορανόμος, ἀγορανομέω.

ΝΕ αγοράζω (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *ἀγορά* + παρ. επίθ. *-άζω* < **-άδjω*].

ἀγοραῖος, -αῖος, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. εκείνος που συχνάζει στην *ἀγοράν* (σημ. 2): *ὁ ἀγοραῖος ὄχλος* = ο κόσμος που συχνάζει στην αγορά.

- οἱ ἀγοραῖοι οι κοινοί θνητοί, ο όχλος: *τὰ συμπόσια τῶν ἀγοραίων*.

2. για πράγματα συνηθισμένος, κοινός, χυδαίος: *σκώμματα ἀγοραῖα*.

ΝΕ αγοραίος «χυδαίος».

[**παράγ. λ.** *ἀγορά* + παρ. επίθ. *-αῖος*].

ἀγορεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠγόρευον
Μέλλ.	(σύνθ.) -αγορεύσω & -ερῶ
Αόρ.	(σύνθ.) -ηγόρευσα & -εἶπον
Παρακ.	(σύνθ.) -είρηκα
Υπερσ.	(σύνθ.) -ειρήκειν
Μέσ. μέλλ.	(σύνθ.) -αγορεύσομαι
Παθ. μέλλ.	(σύνθ.) -ρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	(σύνθ.) -ηγορεύθην & -ερρήθην
Παθ. παρακ.	(σύνθ.) -είρημαι
Παθ. υπερσ.	(σύνθ.) -ειρήμην

μιλώ στην *ἀγοράν* (σημ. 1): *τίς ἀγορεύειν βούλεται;* = ποιος θέλει να απευθυνθεί στη συνέλευση; (ερώτηση την οποία υπέβαλλε ο κήρυκας στα μέλη της εκκλησίας του δήμου των Αθηναίων). **=** δημηγορέω, ῥητορεύω.

παράγ. ἀγόρευσις, **σύνθ.** ἀναγορεύω, ἀπαγορεύω.

ΝΕ αγορεύω (κυρίως στη βουλή και το δικαστήριο).

[**παράγ. λ.** *ἀγορά* + παρ. επίθ. *-εύω*].

ἄγρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κυνήγι, καταδίωξη: *ἐς ἄγρας ἔρχομαι* = πηγαίνω στα κυνήγια. *ἄγρα ἀνθρώπων* = καταδίωξη ανθρώπων. **=** κυνηγέσιον, θήρα.

παράγ. ἀγραῖος.

ΝΕ άγρα (λ.χ. άγρα ψήφων).

[**ἀγ-* (*ἄγω*), πβ. *ἀγρέω* «συλλαμβάνω»].

ἀγρεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤγρευον
Μέλλ.	ἀγρεύσω
Αόρ.	ἤγρευσα
Παθ. αόρ.	ἠγρεύθην

πιάνω στο κυνήγι ή στο ψάρεμα, αρπάζω: *ἀγρεύω τῷ ἀμφιβλήστρῳ ἰχθῦς* = πιάνω ψάρια με το δίχτυ.

[**παράγ. λ.** *ἄγρα* + παρ. επίθ. *-εύω*].

ἄγριος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγριώτερος
Υπερθετικός	ἀγριώτατος

1. αυτός που ζει στους αγρούς. ≠ ἥμερος (για ζώα).

2. με ηθική σημ. άγριος, άξεστος. **=** ἀπαίδευτος.

παράγ. ἀγριότης, ἀγριόω, ἀγρίως, ἀγριαίνω, **σύνθ.** ἀγριέλαιος, ἀγριόφωνος.

ΝΕ άγριος (με όλες τις σημ).

[**ἀγ-* (*ἄγω*) + παρ. επίθ. *-ρ-ιος*].

ἄγροικος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που κατοικεί στους αγρούς, στην πεδιάδα: *ἄγροικα ζῷα* = ζώα των αγρών. ≠ *ὄρεια ζῷα* = ζώα του βουνού.
2. ο άνθρωπος της υπαίθρου, ο χωρικός.
3. ο χωριάτης, ο άξεστος: *ἄγροικός ἐστιν* = είναι χωριάτης. ≠ ἀστεῖος «άνθρωπος του άστεως, της πόλης».
παράγ. ἀγροικίζομαι, ἀγροικία «χωριατοσύνη».
ΝΕ αγροίκος (με μετάθεση του τόνου και σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἀγρός* + *οἰκέω*].

ἀγρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ως επί το πλείστον στον πληθυντικό *ἀγροί* χωράφια. = κτήματα.
2. η ύπαιθρος (σε αντιδιαστολή προς τα *ἄστυ, πόλις, κώμη*): *κατ᾽ ἀγροὺς τῆς χώρας γίγνεταί τι* = συμβαίνει κάτι στην ύπαιθρο της χώρας.
παράγ. ἀγρότης, ἀγροτικός, **σύνθ.** ἀγροκόμος, ἀγρονόμος.
ΝΕ αγρός (σημ. 1).
[**ἀγ-* (*ἄγω*) + παρ. επίθ. *-ρός*].

ἄγχι ΕΠΙΡΡΗΜΑ
λέξη αυστηρά ποιητική, που όμως απαντά σε σύνθετες λέξεις του πεζού λόγου ως πρώτο συνθετικό, λ.χ. *ἀγχέμαχος* «αυτός που μάχεται από κοντά» κτλ.

Συγκριτικός	ἆσσον & ἄσσον
Υπερθετικός	ἄγχιστα

κοντά. = ἐγγύς, πλησίον, πέλας. ≠ μακράν, πόρρω.
παράγ. ἀγχιστεία, **σύνθ.** ἀγχέμαχος, ἀγχίνους, ἀγχίνοια.
[**ἀνχ-* (*ἄγχω*), ☞ **ἄγχω**].

ἀγχιστεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. στενή συγγένεια: *ὑπάρχει μοι ἀγχιστεία πρός τινα* = έχω στενή συγγένεα με κάποιον. = συγγένεια.
2. κληρονομικά δικαιώματα.
ΝΕ αγχιστεία (με την αντίθετη σημ.: «μη εξ αίματος συγγένεια, επιγαμία»).
[**παράγ. λ.** *ἀγχιστής* «στενός συγγενής» + παρ. επίθ. *-εία*].

ἄγχω ΡΗΜΑ
στραγγαλίζω, απαγχονίζω: *τὸν Κέρβερον ἄγχω*. = πνίγω, ἀπάγχω.
παράγ. ἀγχόνη, **σύνθ.** ἀπάγχω.
ΝΕ πβ. άγχος, αγχόνη.
[**ἀνχ-* (*ἄγχι*), πβ. **λατ.** angō].

ἄγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἦγον
Μέλλ.	ἄξω
Αόρ. α´	ἦξα
Αόρ. β´	ἤγαγον
Παρακ.	ἀγήοχα & ἦχα
Υπερσ.	ἀγηόχειν
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἄξομαι
Παθ. μέλλ.	ἀχθήσομαι
Μέσ. αόρ. β´	ἠγαγόμην
Παθ. αόρ. α´	ἤχθην
Παθ. παρακ.	ἦγμαι

1. οδηγώ, μεταφέρω: *ἄγω στρατιάν* = οδηγώ το στράτευμα. = φέρω.
2. αμετάβ. προελαύνω, πηγαίνω: *θᾶσσον ὁ Νικίας ἦγε* = ο Νικίας προήλαυνε γρηγορότερα. *ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις* = ας πάμε στις κοντινές κωμοπόλεις.
3. διευθύνω: *ἄγω τὴν πολιτείαν* = διευθύνω τα δημόσια πράγματα. = διοικέω, διατίθημι.
4. ανατρέφω, εκπαιδεύω: *οἱ κακῶς ἀχθέντες* = οι κακώς εκπαιδευμένοι.
5. γιορτάζω: *Ἀπατούρια ἄγουσιν* = γιορτάζουν τα Απατούρια.
6. θεωρώ: *τιμιώτερόν τινα ἄγω* = θεωρώ κάποιον πιο αξιότιμο.
7. σε εκφράσεις **α.** *εἰρήνην ἄγω πρός τινα* έχω ειρηνικές σχέσεις με κάποιον. **β.** *ἡσυχίαν / σχολὴν ἄγω* ησυχάζω, έχω ελεύθερο χρόνο.
παράγ. ἀγωγή, ἀγωγός, ἄγημα, ἀγώγιμος, ἀγέλη, ἀκτίς, **σύνθ.** ἀνάγω, κατάγομαι, παράγω, ἐξάγω.
ΝΕ άγω στη λόγ. φρ. *άγομαι και φέρομαι* «κατευθύνομαι από άλλους».
[**ἀγ-*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** ájati, **λατ.** agō].

ἀγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μεταφορά: *πρὸς τὰς ἀγωγὰς χρῶμαι ὑποζυγίοις* = για τις μεταφορές χρησιμοποιώ υποζύγια.
2. καθοδήγηση: *ἡ ἀγωγὴ τοῦ νόμου* = η καθοδήγηση από το νόμο.
3. εκπαίδευση, αγωγή: *ἐκ νέων ἀγωγῆς ὀρθῆς τυγχάνω* = λαμβάνω ορθή αγωγή από τη νεανική μου ηλικία.
σύνθ. συναγωγή, διαγωγή, καταγωγή, ἀπαγωγή. **ΝΕ** αγωγή (με σημ. 3).
[**παράγ. λ.** **ἀγ-αγ-* (πβ. *ἤγαγ-ον, ἀγαγ-εῖν* < *ἄγω*), **ἀγ-ωγ-* + παρ. επίθ. *-ή*, για τον αναδιπλασιασμό ☞ **ἐδωδή**].

ἀγών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. συγκέντρωση (κυρίως η συγκέντρωση των Ελλήνων κατά τους πανελλήνιους αγώνες): *ποιῶ τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα, ἵνα τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας ξυναγείρω* = κάνω τη συγκέντρωση στην Ολυμπία, για να μαζέψω όλους τους Έλληνες.
2. διαγωνισμός (για τη λήψη βραβείου στους ἀγῶνας, σημ. 1): *ἀγὼν γυμνικός, μουσικός* = αθλητικός, μουσικός διαγωνισμός. *ἀγὼν στεφανηφόρος / στεφανίτης* = διαγωνισμός στον

οποίο το βραβείο ήταν στεφάνι. *ἀγῶνα καθίστημι* = καθιερώνω διαγωνισμό. **=** ἅμιλλα.
3. μάχη, αγώνας: *ὁ Φίλιππος, πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγών* = ο Φίλιππος, εναντίον του οποίου ήταν ο αγώνας μας.
4. δίκη, δικαστικός αγώνας: *εἰς ἀγῶνα καθίστημι ἀνθρώπους* = οδηγώ ανθρώπους σε δίκη.
5. ψυχική ταλαιπωρία: *πολὺν τὸν ἀγῶνα ἔχω* = έχω μεγάλη ψυχική ταλαιπωρία.
παράγ. ἀγωνία, ἀγωνίζομαι, ἀγωνιστής, ἀγώνισμα, **σύνθ.** ἀγωνοθέτης, ἀγωνοδίκης.
ΝΕ αγώνας (με τις σημ. 2, 3).
[**παράγ. λ.** *ἄγω* + παρ. επίθ. *-ών*].

ἀγωνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. διαγωνισμός: *δημοτικὴ ἀγωνία* = διαγωνισμός του δήμου. **=** ἀγών.
2. γυμναστική άσκηση: *μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν παιδεύω τινά* = εκπαιδεύω κάποιον στη μουσική και στις γυμναστικές ασκήσεις.
3. αγωνία: *ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ εἰμί* = βρίσκομαι σε φόβο και μεγάλη αγωνία.
παράγ. ἀγωνιάω.
ΝΕ αγωνία (σημ. 3 ως επακόλουθο του ανταγωνισμού στους αθλητικούς αγώνες).
[**παράγ. λ.** *ἀγών* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἀγωνιάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠγωνίων
Μέλλ.	ἀγωνιάσω
Αόρ.	ἠγωνίασα
Παρακ.	ἠγωνίακα

1. συναγωνίζομαι: *πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιῶσιν* = συναγωνίζονται μεταξύ τους. **=** ἀγωνίζομαι, ἁμιλλάομαι.
2. αγωνιώ: *ἐδόκει μοι ὁ Πρωταγόρας ἀγωνιᾶν* = μου φαινόταν ότι ο Πρωταγόρας αγωνιούσε. **=** ἀνιῶμαι. **≠** ἡσυχάζω.
[**παράγ. λ.** *ἀγωνία* + παρ. επίθ. *-άω*].

ἀγωνίζομαι ΡΗΜΑ

Μέλλ. με παθ. σημ. με τη σημ. 4	ἀγωνιοῦμαι «θα κριθώ»
Παθ. μέλλ.	ἀγωνισθήσομαι
Αόρ.	ἠγωνισάμην
Παθ. αόρ.	ἠγωνίσθην
Παρακ.	ἠγώνισμαι

1. διαγωνίζομαι (για τη λήψη βραβείου): *Ὀλυμπίασιν ἀγωνίζομαι* = διαγωνίζομαι στην Ολυμπία. **=** ἁμιλλάομαι.
2. μάχομαι, πολεμώ: *περὶ τῶν ἁπάντων ἀγωνίζομαι* = μάχομαι για τα πάντα. **=** μάχομαί τινι.
3. ως όρος δικανικός αντιδικώ, εμπλέκομαι σε δίκη: *πάνυ ἔμπειρος τοῦ ἀγωνίζεσθαι* = πολύ έμπειρος στο να συμμετέχει σε δίκες.
4. στην παθ. φωνή ἀγωνίζομαι κρίνομαι.
παράγ. ἀγώνισμα, ἀγώνισις, ἀγωνιστής, **σύνθ.** ἀνταγωνίζομαι, συναγωνίζομαι, διαγωνίζομαι.
ΝΕ αγωνίζομαι (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** *ἀγών* + παρ. επίθ. *-ίζομαι*].

ἀγώνισμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κατόρθωμα: *Ἄγιδος τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἐγένετο* = το κατόρθωμα αυτό υπήρξε του Άγιδος.
2. εκείνο με το οποίο κάποιος συμμετέχει σε διαγωνισμό, δημηγορία: *κτῆμα ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγ-κειται* = (το έργο) έχει συντεθεί πιο πολύ ως παντοτινό μελέτημα, παρά σαν πρόσκαιρη δημηγορία για να την ακούουν κάποιοι.
ΝΕ αγώνισμα (είδος αθλήματος).
[**παράγ. λ.** **ἀγωνισ-* (< *ἀγωνίζομαι*) + παρ. επίθ. *-μα*].

ἀδαής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που δε γνωρίζει: *ἀδαὴς γίγνομαί τινος* = δε γνωρίζω κάτι. **=** ἀνεπιστήμων.
ΝΕ αδαής.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **δασ-* (πβ. *δαῆναι* < *διδάσκω*, *δαή-μων* «γνώστης») + παρ. επίθ. *-ής*].

ἀδεής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀδεέστερος
Υπερθετικός	ἀδεέστατος

1. αυτός που δε νιώθει φόβο, ο άφοβος: *θανάτου ἀδεής* = αυτός που δε φοβάται το θάνατο. **=** θαρραλέος. **≠** περιδεὴς «φοβισμένος».
- ως ουσιαστικό τὸ ἀδεὲς η έλλειψη φόβου, η ασφάλεια.

2. αυτός που δεν προκαλεί φόβο, ο μη φοβερός: *ἀδεές ἐστί τι πρὸς τοὺς ἐχθρούς* = κάτι δεν προκαλεί φόβο στους εχθρούς. **≠** δεινός «φοβερός».
3. επίρρημα ἀδεῶς **α.** χωρίς φόβο ή δισταγμό: *ἀδεῶς τινα ὠφελοῦμεν* = ωφελούμε κάποιον χωρίς φόβο. **β.** χωρίς φόβο ότι θα μου επιβληθεί ποινή (☞ **ἄδεια** σημ. 3): *μηνύω τὸ ἀσέβημα ἀδεῶς* = καταγγέλλω την ασεβή πράξη χωρίς φόβο ότι θα μου επιβληθεί ποινή.
παράγ. ἄδεια.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *δέ-ος* + παρ. επίθ. *-ής*].

ἄδεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αφοβία, αίσθημα ασφάλειας: *πύλαι διὰ τὴν ἄδειαν ἀνεῳγμέναι* = πύλες ανοικτές, λόγω του αισθήματος ασφάλειας. **=** ἀφοβία. **≠** δέος «φόβος», φόβος.
2. αμνηστία: *τοῖς ἄλλοις Μυτιληναίοις ἄδειαν ἐδώκατε οἰκεῖν τὴν σφετέραν αὐτῶν* = στους άλλους Μυτιληναίους παραχωρήσατε αμνηστία, με την οποία τους επιτρέπατε να κατοικούν στη δική τους πόλη.

3. άδεια που ζητούσε ένας πολίτης από το δήμο, προκειμένου να υποβάλει πρόταση που συγκρουόταν με ισχύοντα νόμο ή για να ασκήσει δίωξη εναντίον κάποιου: *ἄδειαν αἰτοῦμαι ἐπὶ μηνύσει τινός* = ζητώ άδεια να καταγγείλω κάποιον.
ΝΕ άδεια (συγκατάθεση σε αίτημα).
[**παράγ. λ.** *ἀδε-ής* + παρ. επίθ. -*ια*].

ἀδέκαστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αδωροδόκητος, αμερόληπτος: *ἀδέκαστος κρίνω τι* = κρίνω κάτι αμερόληπτα.
ΝΕ αδέκαστος.
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + **δεκαστὸς* «που μπορεί να δεκαστεί, να δωροδοκηθεί» < *δεκ-άζω* (πβ. *δέχ-ομαι*) «προσφέρω δώρο»].

ἀδελφιδοῦς, -οῦ ὁ / ἀδελφιδῆ, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανιψιός, ανιψιά.
[ασυναίρετο *ἀδελφ-ιδέος* > συνηρημένο αττ. *ἀδελφ-ιδοῦς*].

ἄδηλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αόρατος. ≠ δῆλος «φανερός».
2. άγνωστος: *ἄδηλος ὁ κτείνας ἐστίν* = ο φονιάς είναι άγνωστος.
- *ἄδηλόν ἐστι, εἰ...* = είναι αβέβαιο εάν...

παράγ. ἀδηλότης, ἀδηλία, ἀδήλως, **σύνθ.** κατάδηλος.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *δῆλος*].

Ἅδης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ο Άδης (για τους αρχαίους Έλληνες, ο Άδης ήταν ο θεός των νεκρών. Ήταν παιδί του Κρόνου και της Ρέας και αδελφός του Δία, του Ποσειδώνα, της Ήρας, της Δήμητρας και της Εστίας. Όταν έγινε η διανομή της εξουσίας του σύμπαντος, ο Άδης έλαβε τον κάτω κόσμο, ο Ποσειδώνας τη θάλασσα και ο Δίας πήρε τον έλεγχο του ουρανού και της γης).
- *ἐν Ἅδου* (ενν. *οἴκῳ*) μέσα στο σπίτι του Άδη. *εἰς Ἅδου* (ενν. *οἶκον*) προς το σπίτι του Άδη.

2. τόπος όπου πηγαίνουν οι ψυχές μετά το θάνατο του σώματος.
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως **σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **F*(ε)*ιδ-* (*εἶδον*) με τη σημ. του τόπου που δεν είναι ορατός].

ἀδιάλλακτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
ασυμφιλίωτος: *τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀδιάλλακτα ὑπάρχει* = οι σχέσεις μου με εσάς δεν επιδέχονται συμφιλίωση.
παράγ. ἀδιαλλάκτως.
ΝΕ αδιάλλακτος.
[**παράγ. λ.** στερ. *ἀ-* + **διαλλακτός* (πβ. *διαλλακτής*) < *διαλλάσσομαι* + παρ. επίθ. -*τός*].

ἀδικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠδίκουν
Μέλλ.	ἀδικήσω
Αόρ.	ἠδίκησα
Παρακ.	ἠδίκηκα
Παθ. ενεστ.	ἀδικοῦμαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀδικήσομαι «θα αδικηθώ»
Παθ. μέλλ.	ἀδικηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠδικήθην
Παθ. παρακ.	ἠδίκημαι

1. διαπράττω αδίκημα, παραβιάζω το νόμο: *Σωκράτης ἀδικεῖ ζητῶν τὰ ἐπουράνια* = ο Σωκράτης διαπράττει αδίκημα που διερευνά τα επουράνια.
2. έχω άδικο, κάνω λάθος: *εἰ μὴ ἀδικῶ γε* = αν βέβαια δεν έχω άδικο. **=** ἀπατῶμαι περί τι.
3. αδικώ κάποιον: *ἀδικῶ τοὺς δεσπότας* = αδικώ τους ηγεμόνες. *ἀδικῶ τινά τι* = αδικώ κάποιον σε κάτι.
4. βλάπτω: *ἀδικῶ γῆν τὴν Πλαταιίδα* = βλάπτω την πλαταιική γη. **=** κακῶς ποιῶ τι. ≠ ὠφελέω.
παράγ. ἀδίκημα, ἀδικία, **σύνθ.** ἀνταδικέω.
ΝΕ αδικώ (με σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *ἄδικος* + παρ. επίθ. -*έω*].

ἀδόκητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
απροσδόκητος: *ξυμφορὰ ἀδόκητος* = απροσδόκητη συμφορά. **=** ἀπροσδόκητος. ≠ πβ. πρὸς προσδοκίαν «σύμφωνα με ό,τι αναμενόταν».
παράγ. ἀδοκήτως, **σύνθ.** ἀπροσδόκητος.
ΝΕ αδόκητος (στη φρ. κυρίως *αδόκητος θάνατος*).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *δοκέω* + παρ. επίθ. -*τος*].

ἀδολέσχης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φλύαρος: *ἀδολέσχης σοφιστής* = φλύαρος σοφιστής.
παράγ. ἀδολεσχία, ἀδολεσχέω «φλυαρώ».
[αυτός του οποίου ο διαρκής λόγος ενοχλεί, **σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + **Fαδο-* (= *ἥδομαι*, πβ. *ἁαδεῖν ὀχλεῖν*) + *λέσχη* «συζήτηση, λόγος» > **ἀαδολέσχης* > *ἀδολέσχης*].

ἄδοξος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
που δεν έχει φήμη, άσημος, ασήμαντος.
παράγ. ἀδοξέω «δεν έχω καλή φήμη», ἀδοξία «έλλειψη καλής φήμης».
ΝΕ άδοξος.
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + *δόξα*].

ἁδρός, -ά, - όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἁδρότερος
Υπερθετικός	ἁδρότατος

1. πυκνός, παχύς, αδρός: *χιὼν ἁδρά* = πυκνό χιόνι. **=** παχύς. ≠ ἰσχνός.
2. εύσωμος: *ἁδροὶ παῖδες* = εύσωμα παιδιά.
παράγ. ἁδροσύνη, ἁδρόομαι, ἁδρύνω, **σύνθ.** ἁδρομερής.
ΝΕ αδρός (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** *ἀδ-* (*ἄδην* «άφθονα») + παρ. επίθ. -*ρός*].

ἄδυτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός στον οποίο δεν επιτρέπεται να μπει κανείς. **=** ἄβατος. **≠** βέβηλος «αυτός στον οποίο επιτρέπεται η είσοδος, μη ιερός».

- ως ουσιαστικό τὸ ἄδυτον το εσωτερικό τμήμα ενός ιερού, το άδυτο: *ἡ Πυθία εἰς τὸ ἄδυτον κατῆλθεν.*

NE το άδυτο (με τις δύο σημ.).

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *δύω* + παρ. επίθ. -*τος*].

ᾄδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾖδον
Μέλλ. με σημ. ενεργ.	ᾄσομαι «θα τραγουδήσω»
Αόρ.	ᾖσα
Παθ. αόρ.	ᾔσθην
Παθ. παρακ.	ᾖσμαι

τραγουδώ: *οἱ τῶν γερόντων ἐν Λακεδαίμονι χοροὶ ᾄδουσιν «ἀμὲς ποτ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι»* = οι χοροί των γερόντων στη Σπάρτη τραγουδούν «κάποτε εμείς ήμασταν γενναίοι νέοι».

παράγ. ᾆσμα, ἀηδών, ᾠδή, ἀοιδὸς «τραγουδιστής».

[ασυναίρετο *ἀείδω* > συνηρημένο *ᾄδω*].

ἀεὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πάντοτε: *ἀεὶ θεοῖς ἐχθρός ἐστιν* = πάντοτε είναι μισητός στους θεούς. **≠** οὔποτε «ποτέ δεν», μήποτε «ποτέ να μη».

- με το άρθρο οἱ ἀεὶ ὄντες οι αθάνατοι (οι θεοί).
- *αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων* πάντοτε να είσαι άριστος και να ξεπερνάς τους άλλους (Ομ. *Ιλ.* Ζ 208). Πρόκειται για στίχο που έχει αποκτήσει ευρεία διάδοση ως ευχή αναγραφόμενη σε βραβεία, τιμητικές πλακέτες κτλ.).

2. ὁ ἀεὶ ο εκάστοτε: *οἱ ἀεὶ δικάζοντες* = οι εκάστοτε δικαστές.

σύνθ. ἀείμνηστος, ἀειθαλής, ἀειφυγία «παντοτινή εξορία».

[μαρτυρείται ως *αἰϜεί*, πβ. **λατ.** aevum, *αἰών*].

ἀείμνηστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που τον θυμούνται για πάντα: *ἀείμνηστος ἡ ἁμαρτία* = το σφάλμα θα το θυμούνται για πάντα. **NE** αείμνηστος.

[**σύνθ. λ.** *ἀεί* + *μνηστός* < *μιμνήσκομαι*].

ἀειφυγία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παντοτινή εξορία: *φευγέτω ἀειφυγίαν* = ας εξοριστεί για πάντα.

[**σύνθ. λ.** *ἀεί* + **φυγ-* (*ἔ-φυγ-ον*) + παρ. επίθ. -*ία*].

ἀέναος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που πάντοτε κυλά: *ποταμὸς ἀέναος* = ποταμός που πάντοτε κυλά.

2. αιώνιος, παντοτινός: *ἀέναον τὴν τροφὴν παρέχω* = παρέχω αιώνια τροφή.

παράγ. ἀενάως.

NE αέναος (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *ἀεί* + *νάω* «ρέω»].

ἀζήμιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αποζημιωμένος: *ἀζήμιον παρέχω τινά* = αποζημιώνω κάποιον.

2. ατιμώρητος: *ὁ συλλήπτωρ ἀζήμιος ἀπέφυγεν* = ο συνεργός ξέφυγε ατιμώρητος. **=** ἀθῷος, ἀτιμώρητος.

3. αυτός που δεν προξενεί ζημιά, ο μη βλαβερός: *ἀζήμιοι ἀχθηδόνες* = ενοχλήσεις που δεν προξενούν ζημιά. **≠** βλαβερός.

παράγ. ἀζημίως.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *ζημία* + παρ. επίθ. -*ος*].

ἀηδών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αηδόνι.

NE αηδόνι.

[**ἀϜηδών* (πβ. *ἀϜείδω* > *ἀείδω* «τραγουδώ») κατά το *χελιδὼν* κτλ.].

ἀήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

έλλειψη πείρας, απειρία: *ἀήθεια τοῦ κακοπραγεῖν* = απειρία στις αποτυχίες. **=** ἀπειρία, ἀνεπιστημοσύνη. **≠** ἐμπειρία.

[**παράγ. λ.** *ἀήθης* + παρ. επίθ. -*εια*].

ἀήθης, -ης, ἆηθες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀηθέστερος
Υπερθετικός	ἀηθέστατος

1. ασυνήθιστος, παράξενος.

2. ασυνήθιστος σε κάτι: *ἀήθεις τοιαύτης μάχης* = ασυνήθιστοι σε τέτοια μάχη.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *ἦθος* + παρ. επίθ. -*ης*].

ἀήρ, ἀέρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αέρας.

παράγ. ἀέριος, **σύνθ.** ἀερώδης, ἀεροειδής.

NE αέρας.

[*ἀὴρ* «κρέμασμα ατμοσφαιρικό» < **ἀϜήρ-* (πβ. *ἄημι, αὔρα*) < *ἀϜείρω* = αττ. *αἴρω* «υψώνω»].

Ἀθῆναι, -ῶν, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η πόλη της Αθήνας (Ο πληθυντικός αριθμός σε ονόματα πόλεων, λ.χ. *αἱ Θῆβαι, αἱ Μυκῆναι* κτλ., οφείλεται στο γεγονός ότι οι πόλεις αυτές προήλθαν από συνένωση πολλών γειτονικών δήμων).

- επιρρήματα **α.** *Ἀθήναζε* προς την Αθήνα. **β.** *Ἀθήνηθεν* από την Αθήνα. **γ.** *Ἀθήνησιν* στην Αθήνα.

2. η Αττική (στο σύνολό της).

παράγ. Ἀθηναῖος, **σύνθ.** Παναθήναια.

NE Αθήνα (από την έκφραση *εἰς πόλιν Ἀθήνας* (=τὰς Ἀθήνας, αιτ. πληθ.), που εκλήφθηκε ως γεν. ενικού, *της Αθήνας*).

[*Ἀθηνᾶ* (η θεά) > *Ἀθῆναι* με μετακίνηση τόνου και τροπή σε πληθ., επειδή πολλοί συνοικισμοί αποτελούσαν την πόλη].

ἄθλιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀθλιώτερος
Υπερθετικός	ἀθλιώτατος

με ηθική σημ. αξιολύπητος, άθλιος.
= οἰκτρός, ἐλεεινός.
παράγ. ἀθλιότης, ἀθλίως, **σύνθ.** πανάθλιος.
ΝΕ άθλιος.
[**παράγ. λ.** (*ἄεθλον* >) *ἆθλον* + παρ. επίθ. -*ιος*].

ἆθλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
έπαθλο (ενός διαγωνισμού): *ἆθλα ὁ ἄρχων προτίθησιν* = ο κυβερνήτης ορίζει έπαθλα. *τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων ἠνεγκάμην* = κέρδισα τα καλύτερα έπαθλα.
= τὰ πρωτεῖα «το πρώτο βραβείο».
παράγ. ἄθλιος, **σύνθ.** πένταθλον, ἀθλοθετέω, ἀθλοθεσία, ἀθλοθέτης.
[μαρτυρείται ως *ἄϜε-θλον*, **αβέβ. ετυμ.**· ωστόσο πβ. **αρχ. ινδ.** vāyati «κάμνω, είμαι κουρασμένος»].

ἀθροίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤθροιζον
Αόρ.	ἤθροισα
Παρακ.	ἤθροικα
Παθ. αόρ.	ἠθροίσθην
Παθ. παρακ.	ἤθροισμαι
Παθ. υπερσ.	ἠθροίσμην

η οικογένεια των λέξεων του *ἀθροίζω* στην αττική διάλεκτο εμφανίζεται με δασεία, στις λοιπές διαλέκτους με ψιλή.
1. συγκεντρώνω: *ἀθροίζει τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ ἑλληνικόν* = συγκεντρώνει και το βαρβαρικό και το ελληνικό στράτευμα. = ἀγείρω. ≠ διασκεδάννυμι «διασκορπίζω».
2. στην παθ. φωνή για το νου ἀθροίζομαι εἰς ἐμαυτὸν συγκεντρώνομαι, συμμαζεύω το νου μου. = συντείνω ἐμαυτόν, συναγείρω ἐμαυτόν.
παράγ. ἄθροισμα, ἄθροισις.
[**παράγ. λ.** *ἀθρό-ος* + παρ. επίθ. -*ίζω* > *ἀθροίζω*, ☞ **ἀθρόος**].

ἀθρόος, -α & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. κατά πλήθη, στοίβες ή μάζες συγκεντρωμένες μαζί.
- για στρατιώτες συντεταγμένοι: *λείπουσιν τὸν λόφον οὐ μὴν ἔτι ἀθρόοι ἀλλ᾽ ἄλλοι ἄλλοθεν* = εγκαταλείπουν το λόφο, όχι πια συντεταγμένοι, αλλά άλλοι από εδώ και άλλοι από εκεί.

2. όλος συνολικά, όλος μαζί: *ἡ πόλις ἀθρόα σφάλλεται* = όλη συνολικά η πόλη σημειώνει αποτυχίες. *ἀθρόον ἦν τὸ στράτευμα* = το στράτευμα ήταν όλο μαζί (δηλαδή συγκεντρωμένο).
παράγ. ἀθρόως.
ΝΕ πβ. αθρόα προσέλευση.
[με τη σημασία αυτού που εμφανίζεται ως συνολική εικόνα πιθ. αθροιστικό *ἁ*- (< **ΙΕ** *sm_o-) + -*θροος*, πβ. *ἀθρέω* «προσαρμόζω το βλέμμα, παρατηρώ»].

ἀθυμέω -ῶ ΡΗΜΑ
αποκαρδιώνομαι, χάνω το θάρρος μου: *οὐ μὴν ἐπὶ τούτοις ἀθυμήσας εἱλόμην ῥαθυμεῖν* = ασφαλώς δεν επέλεξα να αδρανώ, επειδή έχασα το θάρρος μου από αυτά.
παράγ. ἀθυμία.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ*- + *θυμός* + παρ. επίθ. -*έω*].

ἄθυρμα, -ματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παιχνίδι.
ΝΕ πβ. *άθυρμα* της μοίρας ο άνθρωπος.
[**παράγ. λ.** *ἀθύρω* «παίζω» + παρ. επίθ. -*μα*].

ἀθῷος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀθῳότερος
Υπερθετικός	ἀθῳότατος

άτρωτος, απρόσβλητος, ατιμώρητος, αζημίωτος: *ἀθῷος ἅπασι* = άτρωτος από κάθε αποψη. *ἀθῷοι τῶν ἀδικημάτων τούτων* = ατιμώρητοι για αυτά τα αδικήματα. *οὐκ ἀθῷος ἄπεισιν* = δε θα ξεφύγει ατιμώρητος (με το αζημίωτο).
παράγ. ἀθῳόω.
ΝΕ αθώος (απαλλαγμένος από ενοχή, τιμωρία κτλ.).
[**παράγ. λ.** στερ. *ἀ*- + *θω-ὴ* «τιμωρία» (< **θη*- < *τί-θη-μι*) + παρ. επίθ. -*ιος*].

αἰγιαλός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παραλία, ακροθαλασσιά.
ΝΕ γιαλός.
[**σύνθ. λ.** **αἰγι*- (πβ. «*αἶγες τὰ κύματα Δωριεῖς*» και «*τὰ μεγάλα κύματα αἶγας λέγομεν*») + -*αλός* (< *ἁλὸς* «της θάλασσας» ή -*αλός* < *ἅλλομαι* «πηδώ»), πβ. ΝΕ *τα προβατάκια της θάλασσας* = τα κύματα].

αἰγίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το δέρμα της κατσίκας (που φορούσαν ως ένδυμα).
2. η δερμάτινη ασπίδα του Δία.
ΝΕ αιγίδα (στη φρ. *υπό την αιγίδα κάποιου* = υπο την προστασία).
[**παράγ. λ.** *αἴξ*, *αἰγ-ός* + παρ. επίθ. -*ίς*].

αἰδέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾐδούμην
Μέλλ.	αἰδέσομαι
Μέσ. αόρ.	ᾐδεσάμην
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ᾐδέσθην
Παρακ.	ᾔδεσμαι

1. ντρέπομαι. **=** αἰσχύνομαι.
2. αισθάνομαι δέος (δηλ. φόβο ανάμεικτο με σεβασμό): *φοβοῦμαί γε τοὺς μοχθηρούς (οὐ γὰρ δήποτε εἴποι' ἂν ὥς γε αἰδοῦμαι)* = φοβούμαι βέβαια τους μοχθηρούς (γιατί ποτέ δε θα έλεγα ότι νιώθω δέος γι' αυτούς).
3. ως δικανικός όρος συγχωρώ: *αἰδοῦμαί τινα καὶ ἀφίημι* = συγχωρώ κάποιον και τον αθωώνω.
παράγ. αἰδοῖος, αἰδώς, αἰδήμων.
[**αισ-δ-* (> *αἰδώς*) ☞ **αἰδώς**].

αἰδήμων, -ων, αἰδῆμον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	αἰδημονέστερος
Υπερθετικός	αἰδημονέστατος

ντροπαλός. **=** αἰσχυντηλός. **≠** ἀναίσχυντος.
παράγ. αἰδημόνως.
[**παράγ. λ.** *αἰδέ-ομαι* + παρ. επίθ. *-μων*].

ἀΐδιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αιώνιος: *ἔχθραν τινὶ ἀΐδιον ἔχω* = έχω αιώνιο μίσος προς κάποιον. **=** αἰώνιος.
παράγ. ἀϊδιότης.
[**σύνθ. λ.** *ἀεί* + παρ. επίθ. *-ιος* με επένθεση ενός *δ*].

αἰδώς, -οῦς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ντροπή: *αἰδώς τίς μ' ἔχει ποιοῦντα τοῦτο* = με διακατέχει κάποια ντροπή που το κάνω αυτό. **=** αἰσχύνη. **≠** ἀναισχυντία, ἀναίδεια.
2. σεβασμός, συμπάθεια: *αἰδοῦς οὐδεμιᾶς ἔτυχον* = δεν έτυχα καμιάς συμπάθειας.
3. συγχώρεση: *ἄξιόν ἐστι αἰδοῦς αὐτὸν τυγχάνειν παρ' ὑμῶν* = είναι ορθό να πάρει συγχώρεση από εσάς.
ΝΕ αιδώς (στη νομική φρ. *προσβολή της δημοσίας αιδούς*).
[**αβέβ. ετυμ.,** όμως για τη σημ. «φοβούμαι, ευλαβούμαι» πβ. **γοτθ.** aislan «φοβούμαι, σέβομαι» και **αρχ. ινδ.** īdé «τιμώ»].

αἰθήρ, -έρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αιθέρας, ουρανός (το πέμπτο από τα βασικά συστατικά του υλικού κόσμου. Λέγεται και πέμπτη ουσία, απ' όπου προήλθε το ουσιαστικό *πεμπτ-ουσία*. Τα υπόλοιπα τέσσερα είναι *γῆ, ἀήρ, ὕδωρ* και *πῦρ*, δηλαδή χώμα, αέρας, νερό και φωτιά).
παράγ. αἰθέριος, αἰθεριώδης, αἰθερώδης.
ΝΕ αιθέρας.
[**αἰθ-* (*αἴθω, ἰθαρός*) + παρ. επίθ. *-ήρ*].

αἴθριος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
για τον καιρό καθαρός, ασυννέφιαστος. **=** ἀνέφελος. **≠** ἐπινέφελος.
αἰθρία «καθαρός ουρανός».
ΝΕ αίθριος.
[**παράγ. λ.** *αἴθρη* (*αἰθήρ*) + παρ. επίθ. *-ιος*].

αἰνίττομαι ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *αἰνίσσομαι*.

Παρατ.	ᾐνιττόμην
Μέλλ.	αἰνίξομαι
Αόρ.	ᾐνιξάμην
Παθ. αόρ.	ᾐνίχθην
Παθ. παρακ.	ᾔνιγμαι

υπαινίσσομαι: *τί αἰνίττεται ὁ θεός;* = τι υπαινίσσεται ο θεός;
παράγ. αἴνιγμα, αἰνιγμός.
[*αἶνος, ὁ* «λόγος με ιδιαίτερη σημασία» + παρ. επίθ. *-ίττομαι/-ίσσομαι* < **-ίκ/γομαι* (πβ. *αἰνίξομαι, αἴνιγμα*)].

αἴξ, αἰγός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κατσίκα (κυρίως θηλυκή): *αἲξ ἄγριος* = άγριο κατσίκι (πβ. *αἴγαγρος*).
- παροιμία *αἲξ Σκυρία* κατσίκι από τη Σκύρο. (Οι αρχαίοι έλεγαν ότι η κατσίκα αυτή, μόλις την αρμέξουν, αναποδογυρίζει το σκεύος με το γάλα. Η παροιμία χρησιμοποιείται για τους αχάριστους ανθρώπους).

ΝΕ αίγα, συχνότερα κατσίκα.
[λ. που δανείστηκαν οι **ΙΕ,** πβ. **αρχ. περσ.** izaēna «καμωμένος από δέρμα κατσίκας»].

Αἰολεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κάτοικος της Αιολίδας ή αυτός που ανήκει στην αιολική φυλή.
[**παράγ. λ.** *αἰόλος* + παρ. επίθ. *-εὺς* με τη σημ. «ποικίλος» ή «γρήγορος», πβ. *αἰόλειος ὁ ποικίλος καὶ αἰολίδας ποικίλους, ταχεῖς*].

αἰπόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βοσκός κατσικιών, κατσικοβοσκός. Βλ. και **βουκόλος.**
παράγ. αἰπολέω «βόσκω κατσίκες», αἰπόλια, τὰ «κοπάδια κατσικιών».
[**σύνθ. λ.** *αἴξ* (πβ. **αρχ. ινδ.** aja) + *k^{w}ol-os (πβ. *πέλομαι* «περιφέρομαι»)].

αἵρεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κατάληψη (κυρίως μιας πόλης). **=** ἅλωσις.
2. επιλογή: *ποιοῦμαι τὴν αἵρεσιν* = κάνω την επιλογή μου.
3. εκλογή (αξιωματούχων): *ἐκ δημοκρατίας αἱρέσεως γιγνομένης ῥᾷόν τις τὰ ἀποβαίνοντα φέρει* = στη δημοκρατία, επειδή γίνεται εκλογή των αρχόντων (και όχι λ.χ. διορισμός τους), ευκολότερα ανέχεται κάποιος το αποτέλεσμα.
4. σύστημα φιλοσοφικών αρχών, ή το σύνολο των διανοουμένων που πρεσβεύουν τέτοιες αρχές.
5. θρησκευτική αίρεση.
σύνθ. αἱρεσιάρχης, καθαίρεσις, προαίρεσις, συναίρεσις.
ΝΕ αίρεση (με τη σημ. 5).
[**παράγ. λ.** *αἱρέω* + παρ. επίθ. *-σις*].

αἱρετικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που επιλέγει: *αἱρετικὸς ὢν χρή* = άτομο που επιλέγει αυτά που πρέπει.

2. με τη θρησκευτική σημ. αιρετικός.
παράγ. αἱρετικῶς.
ΝΕ αιρετικός (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *αἱρετ-ός* + παρ. επίθ. *-ικός*].

αἱρετός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που μπορεί να καταληφθεί: *δόλῳ αἱρετοί* = που μπορούν να καταληφθούν με δόλο. **=** ἁλωτός. **≠** ἀπόρθητος.
2. αυτός που μπορεί να επιλεγεί, επιλέξιμος: *ἆρ' οὖν αἱρετὸς ἡμῖν βίος ὁ τοιοῦτος;* = συνεπώς, είναι επιλέξιμη για μας μια τέτοια ζωή; **=** ἐκλεκτός, ἐπίλεκτος.
3. για αξιωματούχο εκλεγμένος (σε αντιδιαστολή προς το *κληρωτός* = αυτός που έχει αναλάβει ένα αξίωμα με κλήρωση).
παράγ. αἱρετιστής, αἱρετικός, αἱρετίζω.
ΝΕ αιρετός (με σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *αἱρέ-ω* + παρ. επίθ. *-τός*].

αἱρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾕρουν
Μέλλ.	αἱρήσω
Αόρ. β´	εἷλον
Παρακ.	ᾕρηκα
Μέσ. μέλλ.	αἱρήσομαι
Παθ. μέλλ.	αἱρεθήσομαι
Μέσ. αόρ. β´	εἱλόμην
Παθ. αόρ.	ᾑρέθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ᾕρημαι
Μέσ. & παθ. υπερσ.	ᾑρήμην

ως παθητική φωνή της σημ. 4 χρησιμοποιείται το ☞ **ἁλίσκομαι.**
1. παίρνω με το χέρι, αρπάζω, δράττομαι: *χειρὸς αἱρῶ τινα* = παίρνω κάποιον από το χέρι.
2. για συναισθήματα, επιθυμίες, ασθένεια καταλαμβάνω: *αὐτὸν αἱρεῖ τὸ νόσημα* = τον καταλαμβάνει το νόσημα.
3. για άψυχα πράγματα παίρνω, αποκτώ: *αἱρῶ τι* = αποκτώ κάτι.
4. για έμψυχα όντα συλλαμβάνω, αιχμαλωτίζω: *αἱρῶ τινα τῶν πολεμίων* = αιχμαλωτίζω έναν από τους εχθρούς. Με τη σημ. «αιχμαλωτίζομαι» χρησιμοποιείται το ☞ **ἁλίσκομαι.**
5. ως δικανικός όρος καταδικάζω: *αἱρῶ τινα ἀκουσίου φόνου* = καταδικάζω κάποιον για ακούσιο φόνο.

- αἱρῶ δίκην/γραφὴν λαμβάνω έγκριση για καταδίκη: *μεγάλας γραφὰς διώξας οὐδεμίαν εἷλεν* = αν και πολλές καταγγελίες του είχε προσάψει, δεν εξασφάλισε καμία έγκριση για καταδίκη του.

6. μέση φωνή αἱροῦμαι παίρνω για τον εαυτό μου, επιλέγω, προτιμώ: *τὴν ἐλευθερίαν ἑλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω* = θα προτιμούσα την ελευθερία μου αντί γι' αυτά που έχω.
7. μέση φωνή αἱροῦμαι εκλέγω: *αἱροῦνται γοῦν αὐτὸν ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς* = τον εκλέγουν λοιπόν στα πιο υψηλά αξιώματα.
8. παθ. φωνή αἱροῦμαι εκλέγομαι: *ᾕρημαι στρατηγεῖν* = έχω εκλεγεί να είμαι στρατηγός.
παράγ. αἵρεσις, αἱρετός, αἱρετέον, **σύνθ.** ἀφαιρέω, διαιρέω, ἐξαιρέω, καθαιρέω.
[**αβέβ. ετυμ.,** για τον αόρ. *ἑλεῖν* πβ. **γοτθ.** saljan «προσφέρω στους θεούς, θυσιάζω»].

αἴρω ΡΗΜΑ
ο ασυναίρετος τύπος είναι *ἀείρω* (ποιητ.).

Παρατ.	ἦρον
Μέλλ.	ἀρῶ
Αόρ.	ἦρα
Παρακ.	ἦρκα
Υπερσ.	ἤρκειν
Μέσ. & παθ. ενεστ.	αἴρομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἠρόμην
Μέσ. μέλλ.	ἀροῦμαι
Παθ. μέλλ.	ἀρθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠράμην
Παθ. αόρ.	ἤρθην
Μέσ. παρακ.	ἦρμαι

1. σηκώνω, υψώνω: *ἀπὸ γῆς αἴρω τι.*
2. αμετάβ. ξεκινώ, αναχωρώ: *ἄρας τῷ στρατῷ προὐχώρει ἐς τὴν γῆν αὐτῶν* = αφού ξεκίνησε με το στρατό προχωρούσε προς τη χώρα τους.
παράγ. ἄρσις, ἄρδην, ἀρτηρία, ἀορτή, αἰώρα.
ΝΕ αίρω (στη φρ. *αίρω την εμπιστοσύνη μου*).
[**αϝερ-* + παρ. επίθ. *-jω* > *ἀείρω* (ποιητ.) > *αἴρω*].

αἰσθάνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾐσθανόμην
Μέλλ.	αἰσθήσομαι
Αόρ. β´	ᾐσθόμην
Παρακ.	ᾔσθημαι

1. αντιλαμβάνομαι με τις αισθήσεις: *ἐξ ὧν ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι* = από όσα εγώ ακούω (αντιλαμβάνομαι μέσω της ακοής). *ὁπότε τις αἴσθοιτο κάμνων* = κάθε φορά που κάποιος αντιλαμβανόταν ότι κουραζόταν.
2. καταλαβαίνω (για διανοητική αντίληψη): *ᾐσθόμην τὸ πραχθέν* = κατάλαβα αυτό που έγινε. **=** μανθάνω «καταλαβαίνω».
3. πληροφορούμαι, μαθαίνω: *ᾔσθετο ὅτι τὸ στράτευμα ἤδη ἐν Κιλικίᾳ ἦν* = έμαθε ότι ήδη το στράτευμα βρισκόταν στην Κιλικία.
= πυνθάνομαι, ἀκούω, μανθάνω.
παράγ. αἴσθημα, αἴσθησις, αἰσθητήριον, αἰσθητός.
ΝΕ αισθάνομαι.

[*αFισ-θ- (ἀΐω), πβ. **λατ.** audio].

αἴσθησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αισθητηριακή αντίληψη.

2. αισθητήριο όργανο: *πᾶσαι αἱ αἰσθήσεις ἐν τῇ κεφαλῇ εἰσιν* = όλα τα αισθητήρια όργανα βρίσκονται στο κεφάλι.

3. γνώση, κατανόηση, αντίληψη (για διανοητική διεργασία): *ἐν αἰσθήσει τῶν ἀποριῶν ἐγένετο, αἷς συνείχοντο οἱ στρατιῶται* = έλαβε γνώση των ελλείψεων που καταπίεζαν τους στρατιώτες του.

- για πράγματα *αἴσθησιν ἔχω/παρέχω* γίνομαι αντιληπτός, αισθητός: *διέχοντες ἦσαν ὅπως τὰ ὅπλα μὴ κρουόμενα πρὸς ἄλληλα αἴσθησιν παρέχοι* = βάδιζαν απέχοντας ο ένας από τον άλλο, για να μη γίνονται αισθητά τα όπλα, όταν συγκρούονταν μεταξύ τους.

παράγ. αἰσθησιακός.

ΝΕ αίσθηση (με σημ. 1 και 3).

[**παράγ. λ.** **αἰσθη-* (πβ. *αἰσθη-τός, αἴσθ-ομαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

αἰσχρός, -ὰ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὁ, ἡ αἰσχίων, τὸ αἴσχιον
Υπερθετικός	αἴσχιστος, -η, -ον

1. για εξωτερική εμφάνιση άσχημος: *αἰσχρὰ παρθένος* = άσχημη νεαρή. ≠ καλὸς «όμορφος».

2. με ηθική σημ. κακοήθης, άτιμος, που προκαλεί ντροπή, επαίσχυντος: *ἔργον αἰσχρόν* = άτιμη πράξη. ≠ ἀγαθὸς «καλός».

- ως ουσιαστικό τὸ αἰσχρόν η ατιμία, η κακία: *τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν* = η αρετή και η κακία.

παράγ. αἰσχρότης, **σύνθ.** αἰσχρουργός, αἰσχροπρεπής, αἰσχροπραγέω.

ΝΕ αισχρός (με τις τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *αἶσχ-ος* + παρ. επίθ. *-ρός*].

αἰσχύνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ντροπή: *ἐς αἰσχύνην μεγάλην φέρει τι* = κάτι προκαλεί μεγάλη ντροπή.

2. αίσθημα ντροπής: *ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς αἰσχύνη* = αίσθημα ντροπής απέναντι στα άτιμα έργα. ≠ ἀναισχυντία.

ΝΕ αισχύνη (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ.** *αἶσχ-ος* + παρ. επίθ. *-ύνη*].

αἰσχύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾔσχυνον
Μέλλ.	αἰσχυνῶ
Αόρ.	ᾔσχυνα
Παρακ.	ᾔσχυγκα
Παθ. μέλλ.	αἰσχυνοῦμαι «θα ντραπώ»
Παθ. αόρ.	ᾐσχύνθην «ντράπηκα»
Παθ. παρακ.	ᾔσχυμμαι

1. ασχημίζω κάποιον ή κάτι: *αἰσχύνω τὸν ἵππον* = ασχημίζω το άλογο.

2. με ηθική σημ. ντροπιάζω, ατιμάζω: *τοὺς ἡμετέρους πατέρας αἰσχύνομεν* = ντροπιάζουμε τους πατέρες μας.

3. παθ. φωνή αἰσχύνομαι ντρέπομαι: *αἰσχυνόμενος τῇ συμφορᾷ ἠνειχόμην* = επειδή ντρεπόμουν για τη συμφορά, τα δεχόμουν. *ᾐσχύνοντο ὅτι ἦσαν οἱ βάρβαροι αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ* = ένιωθαν ντροπή που ήταν οι βάρβαροι στη χώρα τους.

- με μετοχή αἰσχύνομαι ποιῶν τι ντρέπομαι που κάνω κάτι (το οποίο όμως κάνω): *οὐκ αἰσχύνῃ εἰς τοιαῦτα ἄγων, ὦ Σώκρατες, τοὺς λόγους;* = δεν ντρέπεσαι, Σωκράτη, που οδηγείς τη συζήτηση σε τέτοια θέματα;
- με απαρέμφατο αἰσχύνομαι ποιεῖν τι ντρέπομαι να κάνω κάτι (και επομένως δεν το κάνω): *ᾐσχύνου τὸ ψεῦδος λέγειν* = ντρεπόσουν να πεις το ψέμα.

παράγ. αἰσχυντηλός.

[**παράγ. λ.** *αἶσχος* + παρ. επίθ. *-ύνω*].

αἰτέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾔτουν
Μέλλ.	αἰτήσω
Αόρ.	ᾔτησα
Παρακ.	ᾔτηκα
Παθ. παρακ.	ᾔτημαι

1. ζητώ: *αἰτῶ τινά τι* = ζητώ κάτι από κάποιον. *αἰτῶ τινα ποιῆσαί τι* = ζητώ από κάποιον να κάνει κάτι. (Δεν είναι συνώνυμο προς το *αἰτῶ* το ρήμα *ζητῶ*, επειδή το τελευταίο στα αρχαία ελλ. σημαίνει «ψάχνω», όχι «ζητώ»: *αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε* = να ζητείτε και θα σας δίνεται, να ψάχνετε και θα βρίσκετε).

2. μέση φωνή αἰτοῦμαι ζητώ: *Λύσανδρον ἄρχοντα ᾐτήσατο* = ζήτησε το Λύσανδρο ως άρχοντα.

3. παθ. φωνή αἰτοῦμαι μου ζητείται: *ᾐτήθησαν (οὗτοι) χρήματα* = τους ζητήθηκαν χρήματα.

παράγ. αἴτησις, αἴτημα, αἰτητής.

ΝΕ λόγ. αιτούμαι (με τη σημ. 2).

[**αἶτος* «αιτία» (☞ **αἰτία**) + παρ. επίθ. *-έω*].

αἰτία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ενοχή, ευθύνη.

2. κατηγορία.

- αἰτίαν ἔχω / φέρομαι κατηγορούμαι: *ἔχω αἰτίαν τοῦ φόνου* = κατηγορούμαι για το φόνο. *ἕξετε καὶ αἰτίαν ὡς Σωκράτη ἀπεκτόνατε* = θα κατηγορηθείτε ότι έχετε σκοτώσει το Σωκράτη. = μομφή, ψόγος.

3. αιτία.

παράγ. αἰτιάομαι, αἴτιος, **σύνθ.** αἰτιολογέω.

ΝΕ αιτία.
[*αἶτος «αιτία» (πβ. *ἔξ-αιτος, αἶσα* «μερίδιο», *αἴνυμαι* «λαμβάνω»)].

αἰτιάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾐτιώμην
Μέλλ.	αἰτιάσομαι
Αόρ.	ᾐτιασάμην
Παρακ. με μέση ή παθ. σημ.	ᾐτίαμαι «έχω κατηγορήσει» ή «έχω κατηγορηθεί»
Παθ. αόρ.	ᾐτιάθην «κατηγορήθηκα»

1. κατηγορώ: *αἰτιῶμαί τινά τινος* = κατηγορώ κάποιον για κάτι.
= μέμφομαι, ψέγω, ἐγκαλῶ. ≠ ἐπαινέω.
2. ισχυρίζομαι: *τὸν λόγον ᾐτιᾶτο δυσχερῆ εἶναι* = ισχυριζόταν ότι η άποψη αυτή τον έφερνε σε δύσκολη θέση.
παράγ. αἰτιατός, αἰτίασις «κατηγορία».
ΝΕ λόγ. αιτιώμαι (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *αἰτία* + παρ. επίθ. -*άομαι*].

αἴτιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	αἰτιώτερος
Υπερθετικός	αἰτιώτατος

1. ένοχος.
2. αίτιος, υπεύθυνος (για κάτι): *ἐν τούτῳ ὑμᾶς αἰτιωτέρους ἡγήσονται* = γι' αυτό το κακό εσάς θα θεωρήσουν πιο υπεύθυνους (παρά εμάς).
παράγ. αἰτιώδης.
ΝΕ αίτιος (και με τις δύο σημ.).
[*αἶτος «αιτία» (☞ **αἰτία**) + παρ. επίθ. -*ιος*].

αἰών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η ζωή, η χρονική διάρκεια της ζωής.
2. εποχή, γενεά: *προγόνων ἢ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἶχεν λόγον* = λογάριαζε τους προγόνους ή τις μελλοντικές γενιές.
3. μεγάλο χρονικό διάστημα: *σύνοικον αὑτῇ εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα κατεστήσατο* = τον έκανε σύνοικό της για πάντα.

- στον πληθ. οἱ αἰῶνες η αιωνιότητα: *εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων* = αιώνια, παντοτινά.

παράγ. αἰωνίως, αἰώνιος, αἰωνιότης, **σύνθ.** αἰωνόβιος, μακραίων.
ΝΕ αιώνας (με τη σημ. 3).
[*αἰϜι- (> *αἰεί*), πβ. **λατ.** aevum «αιώνας»].

Ἀκαδήμεια & **Ἀκαδημία,** -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η Ακαδημία· ήταν *γυμνάσιον*, δηλαδή γυμναστήριο, στα δυτικά προάστια της Αθήνας, το οποίο πήρε το όνομά του από τον ήρωα Ακάδημο.
2. η φιλοσοφική σχολή του Πλάτωνα, η Ακαδημία (ονομάστηκε έτσι, επειδή ο Πλάτωνας την ίδρυσε στο χώρο της *Ακαδημίας*).
ΝΕ Ακαδημία (λ.χ. Παιδαγωγική, Επιστημών κτλ.).

ἀκαιρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κακοκαιρία: *ἐνιαυτῶν πολλῶν ἀκαιρία* = κακοκαιρία πολλών χρόνων.
2. έλλειψη ευκαιρίας: *τὴν ἀκαιρίαν τὴν ἐκείνου καιρὸν ἡμέτερον νομίζω* = θεωρώ δική μας ευκαιρία τη δική του έλλειψη ευκαιρίας.
≠ καιρός «ευκαιρία».
[**παράγ. λ.** *ἄκαιρ-ος* + παρ. επίθ. -*ία*].

ἀκαρής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
για χρονικά διαστήματα ελάχιστος: *ἐν ἀκαρεῖ χρόνου* = σε μια στιγμή, στο πι και φι.
παράγ. ἀκαριαῖος, ἀκαριαίως.
ΝΕ επίθετο *ακαριαίος* «που συμβαίνει στο πι και φι».
[**σύνθ.** στερ. *ἀ-* + *καρ- (πβ. *ἐ-κάρ-ην*, αόρ. β΄ του *κείρω* «κουρεύω»· η πρώτη σημ. του *ἀκαρὴς* ήταν σχετική με τα μαλλιά, «τόσο κοντός που δεν μπορεί να κοπεί περισσότερο») + παρ. επίθ. -*ής*].

ἀκέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀκοῦμαι
Αόρ.	ἠκεσάμην

1. θεραπεύω. **=** ἰάομαι.
2. μεταφορικά επανορθώνω: *ἀδίκημά τι ἀκοῦμαι* = επανορθώνω κάποια άδικη πράξη.
παράγ. ἄκεσις, ἀκεσία, ἀκέσιμος, ἀκέσιος, ἄκεσμα, **σύνθ.** συνακέομαι, ἀνήκεστος.
[*jακ- (*ἄκος, τὸ* «θεραπεία») + παρ. επίθ. -*έομαι*].

ἀκκίζομαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀκκιοῦμαι

εύχρηστο ιδίως στον ενεστώτα.
προσποιούμαι ότι αγνοώ, προσποιούμαι: *οἶσθα, ἀλλ' ἀκκίζει* = τα γνωρίζεις, αλλά προσποιείσαι ότι τα αγνοείς.
παράγ. ἀκκισμός.
ΝΕ λόγ. ακκίζομαι.
[**παράγ. λ.** *ἀκκώ, ἡ* «φόβητρο των παιδιών» + παρ. επίθ. -*ίζομαι*].

ἄκλητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
απρόσκλητος.
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + *κλητός* < *καλῶ*].

ἀκμάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤκμαζον
Μέλλ.	ἀκμάσω
Αόρ.	ἤκμασα
Παρακ.	ἤκμακα

1. θάλλω. **=** θάλλω, ἀνθέω.
2. για πρόσωπα **α.** είμαι ακμαίος: *ἀκμάζω τῷ σώματι* = είμαι ακμαίος στο σώμα. ≠ παρακμάζω. **β.** έχω κάτι σε αφθονία: *χρήμασιν ἀκμάζει* = έχει αφθονία χρημάτων.

γ. είμαι αρκετά δυνατός: *ἀκμάζω ἐρύκειν ἀπ' ἐμαυτοῦ τὰ κακά* = είμαι αρκετά δυνατός, για να απομακρύνω τους κινδύνους από τον εαυτό μου.
παράγ. ἀκμαῖος, ἀκμαστικός, **σύνθ.** συνακμάζω.
ΝΕ ακμάζω (με τις σημ. 2α, 2β).
[**παράγ. λ.** *ἀκμή* + παρ. επίθ. *-άζω*].

ἀκολουθέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. με δοτική ακολουθώ: *ἠκολούθουν οὗτοι τῷ ἡγουμένῳ* = αυτοί ακολουθούσαν αυτόν που προηγείτο. = ἕπομαι «ακολουθώ» ≠ ἡγέομαι, πρόειμι «προπορεύομαι».
2. με δοτική υπακούω: *ἀκολουθῶ τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς νόμοις* = υπακούω στους αξιωματούχους και στους νόμους.
παράγ. ἀκολουθία, ἀκολούθησις, ἀκολουθητέον, ἀκολουθητικός, **σύνθ.** παρακολουθέω, συνακολουθέω, ἐπακολουθέω.
ΝΕ ακολουθώ (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** *ἀκόλουθ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἀκόντως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
αθέλητα, ακουσίως: *ὡμολόγησεν καὶ μάλ' ἀκόντως* = το παραδέχτηκε, και μάλιστα πολύ απρόθυμα. = ἀκουσίως. ≠ ἑκουσίως.
[**παράγ. λ.** *ἄκων, -οντος* + παρ. επίθ. *-ως*].

ἀκόσμητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. ατακτοποίητος: *καὶ ψυχὴ κόσμον ἔχουσα ἀμείνων τῆς ἀκοσμήτου;* = και η ψυχή που έχει τάξη είναι καλύτερη από την ατακτοποίητη;
2. ο μη διακοσμημένος: *πόλις ἀκόσμητος.* = ἀκαλλώπιστος. ≠ εὐπρεπής, κόσμιος.
παράγ. ἀκοσμία, ἀκόσμως.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *κοσμέω* + παρ. επίθ. *-τος*].

ἀκούσιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο ασυναίρετος τύπος είναι *ἀ-εκούσιος*.
μη θεληματικός: *ἀκούσιος φόνος.* = ἄκων. ≠ ἑκούσιος, ἑκών.
παράγ. ἀκουσίως.
ΝΕ ακούσιος.
[**παράγ.** *ἀέκων* > *ἄκων, ἄκοντος* + παρ. επίθ. *-ιος* > **ἀκόντιος* > **ἀκόνσιος* > *ἀκούσιος*].

ἀκούω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤκουον
Μέλλ.	ἀκούσομαι
Αόρ.	ἤκουσα
Παρακ.	ἀκήκοα
Υπερσ.	ἠκηκόειν
Παθ. μέλλ.	ἀκουσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠκούσθην
Παθ. παρακ.	ἤκουσμαι

1. ακούω: *βούλομαι δ' ὑμᾶς ἀκοῦσαι τοῦ ὅρκου* = θέλω εσείς να ακούσετε τον όρκο. *ἀκούω τι ἀπό τινος / ἔκ τινος / παρά τινος* = ακούω κάτι από κάποιον. *ἀκούω σου λέγοντος ταῦτα* = σε ακούω να λες αυτά.
2. δίνω προσοχή, υπακούω: *Φωκυλίδου οὐκ ἀκούεις;* = δε δίνεις προσοχή στο Φωκυλίδη; ≠ ἀνηκουστέω «απειθαρχώ».
3. είμαι μαθητής: *Παρμενίδης Ἀναξιμάνδρου ἤκουσεν* = ο Παρμενίδης ήταν μαθητής του Αναξιμάνδρου.

- *εὖ ἀκούω ὑπό τινος* επαινούμαι από κάποιον.
- *κακῶς ἀκούω ὑπό τινος* κακολογούμαι από κάποιον.

παράγ. ἄκουσμα, ἀκοή, ἀκουστέον, ἀκουστός, **σύνθ.** ἀνήκοος, ἐπήκοος, ὑπήκοος, ἀνήκουστος, κατακούω, ἐπακούω, εἰσακούω, ὑπακούω.
ΝΕ ακούω (με τις σημ. 1, 2).
[**σύνθ. λ.** προθετ. *ἀ-* + *κοέω* «ακούω, καταλαβαίνω», πβ. **γοτθ.** hausjan «ακούω»].

ἄκρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ακρωτήριο.
2. κορυφή (όρους), ύψωμα.

- κατ' ἄκρας ολοκληρωτικά: *κατ' ἄκρας τὴν πόλιν αἱρῶ* = κυριεύω ολοκληρωτικά την πόλη.

3. οχυρό, φρούριο (οικοδομημένο σε απόκρημνο βράχο): *ὁ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει* = ο Ετεόνικος δραπετεύει στο φρούριο. = ἀκρόπολις.
4. η άκρη (ενός πράγματος).
[**ακ-* (*ἀκμή*) + παρ. επίθ. *-ρα*].

ἀκράδαντος, -ος, - ον ΕΠΙΘΕΤΟ
άσειστος.
παράγ. ἀκραδάντως.
ΝΕ επίρρ. ακράδαντα.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *κραδαίνω* «σείω, κινώ» (**κραδαντός*) + παρ. επίθ. *-τος*].

ἀκράτεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
έλλειψη αυτοκυριαρχίας: *ἀκράτεια ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν* = έλλειψη αυτοκυριαρχίας στις ηδονές και στις επιθυμίες. = ἀκρασία. ≠ ἐγκράτεια, σωφροσύνη.
ΝΕ λόγ. ακράτεια (λ.χ. ούρων).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *κρατέ-ω* + παρ. επίθ. *-ια*].

ἀκρατής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που δεν έχει αυτοκυριαρχία: *ἀκρατὴς ὀργῆς, ἀφροδισίων* = αυτός που δεν έχει αυτοκυριαρχία στην οργή, στις σωματικές ηδονές. ≠ ἐγκρατής, σώφρων.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *κρατέω* + παρ. επίθ. *-ής*].

ἀκρατίζομαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀκρατιοῦμαι

1. πίνω το κρασί ανόθευτο (χωρίς δηλαδή να το αναμειγνύω με νερό).

2. προγευματίζω: *ἀκρατίζομαι κοκκύμηλα* = προγευματίζω με δαμάσκηνα. (Η σημασία *προγευματίζω* προέκυψε επειδή το πρόγευμα ήταν ψωμί βουτηγμένο σε ανόθευτο κρασί).
παράγ. ἀκράτισμα, ἀκράτισις, **σύνθ.** συνακρατίζω.
[**παράγ. λ.** *ἄκρατος* (*οἶνος*) + παρ. επίθ. -*ίζομαι*].

ἀκράτισμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πρόγευμα: *ἕως ἀκρατίσματος ὥρας* = μέχρι την ώρα του προγεύματος.
[**παράγ. λ.** ἀκρατίζομαι + παρ. επίθ. -*μα*].

ἄκρατος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. ανόθευτος (για υγρά και ιδιαίτερα για το κρασί, όταν δεν το αναμείγνυαν με νερό): *οἶνος πάνυ ἄκρατος* = πάρα πολύ δυνατό κρασί.
2. για καταστάσεις αμιγής, απόλυτος: *ὀλιγαρχία ἄκρατος* = απόλυτη ολιγαρχία. **=** ἀμιγής. **≠** μεικτός, συμμιγής.
παράγ. ἀκράτως, **σύνθ.** ἀκρατοποτέω.
NE λόγ. άκρατος (λ.χ. οίνος).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ*- + **κρατ*- (*κεράννυμι*) + παρ. επίθ. -*τος*].

ἀκρίβεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ακρίβεια. **2.** αυστηρότητα: *τὰ πλήθη καὶ αἱ ἀκρίβειαι τῶν νόμων* = η πληθώρα και η αυστηρότητα των νόμων.
NE ακρίβεια (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἀκριβής* + παρ. επίθ. -*εια*].

ἀκριβής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
1. ακριβής.
2. αυστηρός: *δικασταὶ ἀκριβεῖς* = αυστηροί δικαστές.
παράγ. ἀκριβῶς, ἀκριβόω, ἀκρίβεια, **σύνθ.** ἀκριβοδίκαιος, ἀκριβολόγος.
NE ακριβής (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**, α΄ συνθ. *ἄκρος*].

ἀκριβόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. κάνω κάτι με ακρίβεια: *ἡ ἀνάγκη ἡμᾶς ταῦτα ἀκριβοῦν ἐδίδαξεν* = η ανάγκη μας δίδαξε να τα κάνουμε αυτά με ακρίβεια.
2. παθ. φωνή ἀκριβοῦμαι είμαι ακριβής, τελειοποιούμαι: *ἠκρίβωμαι πρὸς πᾶσαν ἀρετήν* = έχω τελειοποιηθεί για κάθε αρετή.
3. ερευνώ με ακρίβεια, κατανοώ πλήρως: *ὁ γι' ἐμὸς λόγος σοι ἀκριβοῖ πάντα τὰ παρὰ σοῦ* = ο δικός μου βέβαια λόγος κατανοεί πλήρως όλες τις εντολές σου.
παράγ. ἀκριβωτέον, ἀκρίβωσις, ἀκρίβωμα, **σύνθ.** διακριβόω, ἐξακριβόω.
NE σύνθ. εξακριβώνω (διαπιστώνω, καταλήγω σε συμπέρασμα).
[**παράγ. λ.** *ἀκριβ-ής* + παρ. επίθ. -*όω*].

ἀκροαματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που προορίζεται μόνο να ακουστεί.
- ἀκροαματικαὶ διδασκαλίαι διδασκαλίες που οι φιλόσοφοι παρέδιδαν μόνο προφορικά και αποκλειστικά στο στενό κύκλο των μαθητών τους, όχι στο ευρύ κοινό.

NE στη φρ. *ακροαματική διαδικασία* και στο ουσ. *ακροαματικότητα*.
[**παράγ. λ.** *ἀκρόαμα*, -*ατ-ος* + παρ. επίθ. -*ικός*].

ἀκροάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠκροώμην
Μέλλ.	ἀκροάσομαι
Αόρ.	ἠκροασάμην
Παθ. αόρ.	ἠκροάθην
Παρακ.	ἠκρόαμαι

1. ακούω προσεκτικά: *τῶν ἀγωνιζομένων ἀκροῶμαι* = ακούω προσεκτικά όσους διεξάγουν δίκη. *ἀκροῶμαί τινός τι* = ακούω προσεκτικά από κάποιον κάτι.
- ὁ ἀκροώμενος ο αναγνώστης, ο μελετητής: *ἀνὴρ Ἀριστοτέλους ἠκροαμένος* = άντρας, μελετητής του Αριστοτέλη.

2. υπακούω: *οὐκ ἠκροῶντο τῶν ἀρχόντων* = δεν υπάκουαν τους αξιωματούχους.
παράγ. ἀκρόασις, ἀκρόαμα, ἀκροατήριον, ἀκροαματικός.
[τεντώνω το αυτί: *ἄκρον οὖς* + παρ. επίθ. -*άομαι*].

ἀκρόασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. προσεκτική ακρόαση.
2. υπακοή: *τῶν ἐν ἀρχῇ ὄντων ἀκρόασις καὶ τῶν νόμων* = υπακοή στους αξιωματούχους και στους νόμους.
3. μάθημα: *ἀκροάσεις ποιοῦμαι* = παραδίδω μαθήματα. *φυσικὴ ἀκρόασις* = μάθημα για τη φύση (πρόκειται για τον τίτλο έργου του Αριστοτέλη).
NE ακρόαση (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἀκροά-ομαι* + παρ. επίθ. -*σις*].

ἀκροβολίζομαι ΡΗΜΑ
κάνω βολή εναντίον κάποιου από μακριά (με ακόντια, βέλη κτλ.), αψιμαχώ: *πρὸς ἀλλήλους ἠκροβολίσαντο* = (οι αντίπαλοι) αντάλλαξαν από μακριά βολές.
παράγ. ἀκροβόλισμα, ἀκροβολιστής, ἀκροβολισμός, ἀκροβόλισις.
[**σύνθ. λ.** *ἄκρος* + **βολ*- (*βολή, βάλλω*) + παρ. επίθ. -*ίζομαι*].

ἀκρογωνιαῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που βρίσκεται στην έσχατη γωνιά: *ἀκρογωνιαῖος λίθος*.
NE στη φρ. *ακρογωνιαίος λίθος*. [**σύνθ. λ.** *ἄκρος* + *γωνιαῖος* (< *γωνία* + παρ. επίθ. -*αῖος*)].

ἄκρον, -ου, τό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κορυφή (βουνού): *τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίας* = οι κορυφές των βουνών της Εύβοιας. **=** ἄκρα,

ἡ. **2.** ακρωτήριο. **3.** εσχατιά: *ἐπὶ τὰ ἄκρα τῆς θαλάττης ἀφικνοῦμαι* = φθάνω στις εσχατιές της θάλασσας. **4.** μεταφορικά ο ύψιστος βαθμός: *σοφίας ἄκρον* = ο ύψιστος βαθμός σοφίας.
ΝΕ άκρο (με τις σημ. 3, 4).
[ουσιαστικοπ. του *ἄκρος, -ον* (*ὕψος, ὅριον*)].

ἀκρόπολις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η άνω πόλη ή το υψηλότερο μέρος της πόλης, κατά συνέπεια η ακρόπολη, το οχυρό: *ἄμαχος ἀκρόπολις* = ακαταμάχητη, απόρθητη ακρόπολη.
2. η Ακρόπολη (δηλαδή ειδικά η ακρόπολη της Αθήνας).
- *εἰς ἀκρόπολιν ἀνηνέχθην* = καταγράφηκα ως οφειλέτης του κράτους (καθώς η Ακρόπολη της Αθήνας λειτουργούσε και ως θησαυροφυλάκιο).

[**σύνθ. λ.** *ἄκρα* + *πόλις*].

ἄκρος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀκρότερος
Υπερθετικός	ἀκρότατος

1. ανώτατος, ύψιστος: *ἐν ἄκρῳ Ὀλύμπῳ* = στο πιο ψηλό σημείο του Ολύμπου.
2. ο πιο μακρινός, απώτατος, ακρινός: *ἄκρα χείρ* = το ακρινό σημείο του χεριού. ≠ ἐγγύτατος, πλησιέστατος.
3. έξοχος: *ἄκροι εἰς φιλοσοφίαν* = άνθρωποι έξοχοι στη φιλοσοφία.
παράγ. ἄκρως, ἀκρότης, **σύνθ.** ἔπακρος, ἀκροσφαλής.
[*ακ- (*ἀκ-τή, ἀκ-μή*) + παρ. επίθ. *-ρος*].

ἀκρωτήριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ακρωτήριο.
2. η άκρη (ενός πράγματος): *ἀκρωτήριον νεώς* = η άκρη του πλοίου, επομένως η πλώρη.
- στον πληθυντικό τὰ ἀκρωτήρια τα άκρα του σώματος (χέρια και πόδια, δάκτυλα χεριών και ποδιών): *τὰ ἀκρωτήρια τινὸς περικόπτω* = κατακόβω τα άκρα κάποιου.

3. σε ναούς αγάλματα ή κομψοτεχνήματα τοποθετημένα στις γωνιές αετώματος.
παράγ. ἀκρωτηριώδης.
ΝΕ ακρωτήριο, ακρωτήρι (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἄκρω- (μακρό θέμα του *ἄκρο-ς*) + παρ. επίθ. *-τήριον*].

ἀκτή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ακρωτήριο: *ἡ Ἰασονία ἀκτή* = το ακρωτήριο του Ιάσονα.
παράγ. Ἀττική < *Ἀκτ-ική (που περιβάλλεται από ακτή).
ΝΕ ακτή (ακρογιαλιά).
[*ακ- (*ἀκ-μή, ἄκ-ρος*) + παρ. επίθ. *-τ-ή*].

ἀκτίς, -ῖνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ακτίνα.
σύνθ. ἀκτινοβολία, ἀκτινογραφία, ἀκτινοειδής, ἀκτινωτός.
ΝΕ ακτίνα.
[*ἀκτ-, πβ. **αρχ. ινδ.** aktú- «ακτίνωση»].

ἄκυρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀκυρότερος
Υπερθετικός	ἀκυρότατος

1. για νόμους αυτός που δεν έχει κύρος, άκυρος: *ἄκυρον ψήφισμα.*
2. για πρόσωπα αυτός που δεν έχει δικαίωμα: *ἡμᾶς ἀκύρους τίθεται ποιεῖν τοῦτο* = μας θεωρεί άτομα που δεν έχουν το δικαίωμα να κάνουν αυτό. ≠ κύριος «που έχει το δικαίωμα».
3. για πράγματα ο μη έγκυρος: *ἄκυρος κρίσις* = μη έγκυρη γνώμη.
παράγ. ἀκυρόω, ἀκύρωσις, ἀκύρως, **σύνθ.** ἀκυρολογέω, ἀκυρολογία.
ΝΕ άκυρος (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *κῦρος*].

ἄκων, ἄκουσα, ἆκον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο ασυναίρετος τύπος είναι *ἀέκων.*
αθέλητος, απρόθυμος: *τίς οὖν ὁ λύσων ἐστὶν ἄκοντος Διός;* = ποιος λοιπόν θα σε λυτρώσει χωρίς τη θέληση του Δία; ≠ ἑκών.
[στερητ. *ἀ-* + *Fεκών* (= *ἑκών*) > *ἄκων*, **ΙΕ** *wek-, πβ. **χετιτ.** wek-mi «θέλω». Τη ρηματική σημ. ανέλαβαν τα *βούλομαι* και *ἐθέλω*].

ἀλαζονεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανυπόστατη καύχηση: *τοῦτο ἐξετάσωμεν μὴ τῇ τούτου προσέχοντες ἀλαζονείᾳ τὸν νοῦν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα οἷον γέγονεν τῇ ἀληθείᾳ σκοποῦντες* = ας το εξετάσουμε τούτο, χωρίς να δίνουμε προσοχή στις ανυπόστατες καυχήσεις του, αλλά μελετώντας πώς έγινε το πράγμα στ' αλήθεια.
ΝΕ λόγ. αλαζονεία.
[**παράγ. λ.** *ἀλαζονε-ύομαι* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἀλαζονεύομαι ΡΗΜΑ
υπερηφανεύομαι, μεγαλοπιάνομαι: *τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπω τοὺς συνόντας* = αποτρέπω τους μαθητές μου από το να μεγαλοπιάνονται. = μεγαλαυχέω, ἐπαίρομαι, ὑπεροράω, κομπάζω.
παράγ. ἀλαζονεία, ἀλαζονικός.
[**παράγ. λ.** *ἀλαζών, -όνος* + παρ. επίθ. *-εύομαι*].

ἀλγέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. αισθάνομαι σωματικό πόνο: *τὸν δάκτυλον ἀλγῶ* = με πονάει το δάκτυλο.
2. αισθάνομαι ψυχικό πόνο, θλίβομαι: *περὶ τὰ οἰκεῖα ἀλγῶ* = πονώ για τα δεινά μου. = ἀνιῶμαι. ≠ ἥδομαι, εὐφραίνομαι, χαίρω.
παράγ. ἀλγηδών, **σύνθ.** ἀνάλγητος.
[**παράγ. λ.** *ἄλγ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἄλγος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σωματικός πόνος. **2.** ψυχικός πόνος, θλίψη.
παράγ. ἀλγεινός.
ΝΕ σύνθ. *οδοντ-αλγία, κεφαλ-αλγία.*
[**παράγ.** του *ἀλέγω* «προσέχω, φροντίζω»].

ἀλείφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλειφον
Μέλλ.	ἀλείψω
Αόρ.	ἤλειψα
Παρακ.	ἀλήλιφα
Μέσ. μέλλ.	ἀλείψομαι
Παθ. μέλλ.	ἀλειφθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠλειψάμην
Παθ. αόρ. α΄	ἠλείφθην
Παθ. αόρ. β΄	ἠλίφην
Μέσ. παρακ.	ἀλήλιμμαι

1. αλείφω το δέρμα κάποιου με λάδι (όπως γινόταν μετά το μπάνιο ή πριν από τις ασκήσεις γυμναστικής).
- μέση φωνή ἀλείφομαι αλείφω το δικό μου δέρμα με λάδι: *λίπα ἠλείψαντο* = αλείφτηκαν με πολύ λάδι.

2. μεταφορικά προετοιμάζω: *Θεμιστοκλῆς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ὅλης Ἑλλάδος ἤλειφε* = ο Θεμιστοκλής προετοιμαζόταν για το καλό ολόκληρης της Ελλάδας.
παράγ. ἄλειμμα, ἄλειψις, ἀλοιφή, **σύνθ.** ἐξαλείφω, ἀπαλείφω.
ΝΕ αλείφω (με γενίκευση της σημ. 1).
[συγγεν. με *λίπος*, αθροιστ. *ἀ-* + *λείφ-*, **ΙΕ** *leibh-].

ἀλεκτρυών, -όνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πετεινός, κόκορας. = ἀλέκτωρ.
[ομόρρ. με ☞ **ἀλέκτωρ**].

ἀλέκτωρ, -ορος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πετεινός, κόκορας. = ἀλεκτρυών.
[**παράγ. λ.** *ἀλέξω* + παρ. επίθ. *-τωρ*].

Ἀλέξανδρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα που σημαίνει αυτόν που απομακρύνει τους άντρες του εχθρού (☞ **ἀλέξω**).

ἀλέξω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀλεξήσω & ἀλέξω
Αόρ.	ἠλέξησα & ἤλεξα
Μέσ. ενεστ.	ἀλέξομαι
Μέσ. μέλλ.	ἀλεξήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠλεξάμην

1. αποτρέπω.
2. βοηθώ, υπερασπίζω: *προθύμως ἀλέξω τινί* = βοηθώ κάποιον πρόθυμα.
3. στη μέση φωνή ἀλέξομαι
ανταμείβω κάποιον: *τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀλέξομαι* = ανταμείβω όσους με ευεργέτησαν.
παράγ. ἀλεξητήριος, ἀλέξημα, ἀλεξητήρ, **σύνθ.** ἀλεξίκακος, ἀλέξανδρος (και Ἀλέξανδρος), ἀλεξιφάρμακος.
ΝΕ στα σύνθ. λόγ. *αλεξικέραυνο, αλεξίσφαιρο, αλεξίπτωτο.*
[**αλεκ-* (*ἀλκή*), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** raks- «προστατεύω»].

ἀλέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλεον
Αόρ. α΄	ἤλεσα
Παρακ.	ἀλήλεκα
Παθ. αόρ.	ἠλέσθην
Παθ. παρακ.	ἀλήλε(σ)μαι

αλέθω.
παράγ. ἄλεσις, ἄλεσμα, ἀλέτης.
[**αλεϝω* > *ἀλέω* (από όπου *ἄλευ-ρον*, **αρμεν.** alewr «αλεύρι»].

ἀλήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αλήθεια: *ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀποστάσεως* = η αλήθεια για την αποστασία. ≠ ψεῦδος.
- ως επίρρημα τῇ ἀληθείᾳ πραγματικά, αληθινά: *τῇ ἀληθείᾳ φίλους πιστοτάτους ἡγοῦμαι αὐτούς* = τους θεωρώ πραγματικά φίλους αξιόπιστους.

παράγ. ἀληθότης.
ΝΕ αλήθεια.
[**παράγ. λ.** *ἀληθής* + παρ. επίθ. *-εια*].

ἀληθής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀληθέστερος
Υπερθετικός	ἀληθέστατος

1. αληθινός, πραγματικός. ≠ ψευδής, ἀναληθής.
2. για πρόσωπα φιλαλήθης, ειλικρινής. = ἀληθευτικός «φιλαλήθης».
- παροιμία *οἶνος ἀληθής* το κρασί είναι φιλάληθες (δηλαδή από το μεθυσμένο μαθαίνεις την αλήθεια).
- επίρρημα (ὡς) *ἀληθῶς* αληθινά, πραγματικά.

παράγ. ἀληθεύω, ἀληθινός, ἀλήθεια, ἀληθότης, ἀληθοσύνη, ἀληθῶς, **σύνθ.** φιλαλήθης, ἀναληθής.
ΝΕ αληθής (με τη σημ. 1). [**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **λαθ-* (*λανθάνω*) + παρ. επίθ. *-ής*].

ἁλιεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ψαράς. **παράγ.** ἁλιεύω, ἁλίευσις, ἁλιευτής.
[**παράγ. λ.** *ἁλι-* (ίσως παλιό ουδ. όνομα παράλληλο προς το *ἅλς, ἁλός*) + παρ. επίθ. *-εύς*].

ἅλις ΕΠΙΡΡΗΜΑ
επαρκώς, αρκετά: *περὶ τούτων ἅλις* = γι' αυτό το θέμα αρκετά. = ἱκανῶς «αρκετά».
[**Ϝελ-, *Ϝαλ-* (*ἀλής* «αθρόος»)].

ἁλίσκομαι ΡΗΜΑ
χρησιμοποιείται ως παθητική φωνή του ☞ **αἱρέω.**

Παρατ.	ἡλισκόμην
Μέλλ. με παθ. σημ.	ἁλώσομαι
Αορ. β΄ με παθ. σημ.	ἥλων & ἑάλων

Παρακ. με παθ. σημ.	ἥλωκα & ἑάλωκα
Υπερσ. με παθ. σημ.	ἡλώκειν

1. για τοποθεσίες κυριεύομαι: *ἡ πόλις ἑάλω* = η πόλη κυριεύτηκε.
2. για πρόσωπα και πράγματα συλλαμβάνομαι, αρπάζομαι: *ἁλίσκομαι πράττων τι* = συλλαμβάνομαι (επ' αυτοφώρω) να κάνω κάτι. **=** ζωγρέομαι «συλλαμβάνομαι».
3. ως νομικός όρος καταδικάζομαι: *λιποταξίου γραφὴν ἥλωκεν* = έχει καταδικαστεί για λιποταξία. *ἑάλωσαν ἀστρατείας* (δηλ. *γραφήν*) = καταδικάστηκαν για μη εκπλήρωση της στρατιωτικής τους θητείας.
παράγ. ἅλωσις, ἁλωτός, **σύνθ.** εὐάλωτος, αἰχμάλωτος.
[**Ϝαλ-*, **Ϝελ-* (*εἵλωτες*), πβ. **γοτθ.** wilwan «αρπάζω»].

ἄλκιμος, -ιμος & -ίμη, -ιμον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀλκιμώτερος
Υπερθετικός	ἀλκιμώτατος

εὔρωστος, γενναίος.
- παροιμία πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι κάποτε στο παρελθόν ήταν γενναίοι οι Μιλήσιοι. (Χρησιμοποιούσαν την παροιμία αυτή, για να δηλώσουν ότι οι καιροί άλλαξαν πια).

παράγ. ἀλκιμότης, **σύνθ.** ἀλκίφρων.
[**παράγ. λ.** *ἀλκή* + παρ. επίθ. *-ιμος*].

ἀλκυονίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
- ως επίθετο με ή χωρίς το ουσιαστικό ἡμέραι αἱ ἀλκυονίδες ημέρες του χειμώνα, κατά τη διάρκεια των οποίων η θάλασσα είναι ήρεμη και έτσι η *αλκυών* μπορεί να κτίσει τη φωλιά της: *ἀλκυονίδας ἄγω ἡμέρας ἀεί* = πάντοτε έχω αδιατάρακτη γαλήνη.

[**παράγ. λ.** ἀλκυών + παρ. επίθ. *-ίς*, ☞ **ἀλκυών**].

ἀλκυών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μυθικό πουλί που ταυτίζουν με το ψαροπούλι.
παράγ. ἀλκυονίς, ἀλκυονίδες.
[πιθ. δάνεια, μεσογειακή λ., από *ἅλς* + *κύω* «κυοφορώ» σύμφωνα με την αρχ. παράδοση].

ἀλλὰ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
αντιθετικός.
1. με τη σημερινή σημ. αλλά.
2. στην απόδοση υποθετικών λόγων όμως, τουλάχιστον: *εἰ δὲ μὴ ὁρῶ, ἀλλ' ἀκούω γε* = αν δε βλέπω, τουλάχιστον ακούω.
3. παρά μόνον: *ἡδέα δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τούτοις* = ευχάριστα δεν είναι παρά μόνον σε αυτούς.
4. οὐ μὴν ἀλλά / οὐ μέντοι ἀλλά παρ' όλα αυτά, εντούτοις: *ὁ ἵππος πίπτει καὶ μικροῦ αὐτὸν ἐξετραχήλισεν· οὐ μὴν ἀλλὰ ἐπέμεινεν ὁ Κῦρος* = το άλογο πέφτει και λίγο έλειψε να τον ρίξει κάτω· παρ' όλα αυτά ο Κύρος κρατήθηκε στη θέση του.
5. ἀλλ' οὖν πάντως, εν πάση περιπτώσει: *τοὺς πρώτους χρόνους ἀλλ' οὖν προσεποιοῦνθ' ὑμῖν εἶναι φίλους* = πάντως τον πρώτο καιρό προσποιούνταν ότι ήταν φίλοι σας.
ΝΕ αλλά (με τη σημ. 1).
[ουδ. πληθ. της αντων. *ἄλλος* με μετατόπιση του τόνου: *ἄλλα* > *ἀλλά*].

ἀλλαγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αλλαγή.
2. ανταλλαγή, δοσοληψία.
ΝΕ αλλαγή (με τη σημ. 1). [**παράγ. λ.** **ἀλλαγ-* (< *ἀλλάττω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

ἀλλᾶς, -ᾶντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αλλαντικό (λουκάνικα κτλ.): *ἀλλᾶντας πωλῶ* = πουλώ αλλαντικά.
ΝΕ αλλαντικό.
[**αβέβ. ετυμ.**, όπως και πολλοί άλλοι όροι της μαγειρικής].

ἀλλάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *ἀλλάσσω*

Παρατ.	ἤλλαττον
Μέλλ.	ἀλλάξω
Αόρ. α΄	ἤλλαξα
Παρακ.	ἤλλαχα
Μέσ. μέλλ.	ἀλλάξομαι
Παθ. μέλλ.	ἀλλαχθήσομαι & ἀλλαγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠλλαξάμην
Παθ. αόρ.	ἠλλάχθην & ἠλλάγην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ἤλλαγμαι
Παθ. υπερσ.	ἠλλάγμην

1. αλλάζω.
2. στην ενεργ. και τη μέση φωνή ανταλλάσσω: *ἠλλάξαντο πολλῆς εὐδαιμονίας πολλὴν κακοδαιμονίαν* = αντάλλαξαν πολλή ευτυχία με πολλή δυστυχία (δηλαδή έδωσαν αυτοί ευτυχία και έλαβαν από άλλους δυστυχία).
3. μέση φωνή ἀλλάττομαι αγοράζω: *ἀντ' ἀργυρίου ἀλλάττομαί τι* = αγοράζω κάτι έναντι χρημάτων.
παράγ. ἀλλακτέον, ἀλλαγή, ἄλλαγμα, **σύνθ.** διαλλάττω, συνδιαλλάττω, ἀπαλλάττω, παραλλάττω.
ΝΕ αλλάζω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἄλλος* + παρ. επίθ. *-άττω* < **-αγ-j-ω*)].

ἀλλαχῇ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αλλού, σε άλλον τόπο: *ἄλλοτε ἀλλαχῇ* = άλλοτε σε έναν τόπο και άλλοτε σε άλλον. = ἀλλαχόθι «αλλού».
[**παράγ. λ.** *ἄλλ-ος* + ένθημα *-αχ-* + επίθ. *-ῇ*].

ἀλλαχόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
από αλλού, από άλλον τόπο.
[**παράγ. λ.** *ἀλλαχοῦ* + παρ. επίθ. *-θεν*].

ἀλλαχόσε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
προς άλλον τόπο.
[**παράγ. λ.** *ἀλλαχοῦ* + παρ. επίθ. *-σε*].

ἀλλαχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
αλλού, σε άλλον τόπο.
[**παράγ. λ.** *ἄλλος* + ένθ. *-αχ-* + παρ. επίθ. *-οῦ*].

ἄλλῃ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. με γενική τοπική σε άλλον τόπο: *ἄλλοι ἄλλῃ τῆς πόλεως ἀπώλλυντο* = σκοτώνονταν άλλοι σε έναν τόπο της πόλης και άλλοι σε άλλον.
2. κατά άλλον τρόπο, αλλιώς: *ἄλλῃ ἐν νῷ ἔχω λέγειν* = έχω κατά νου να μιλήσω αλλιώς.
[**παράγ. λ.** *ἄλλος* + παρ. επίθ. *-ῃ*].

ἀλλ' ἤ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
έπειτα από λέξεις που δηλώνουν άρνηση παρά μόνον: *τούτου ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξειν ἀλλ' ἢ ἐκείνη* = αυτόν δε θα τον εξουσίαζε κανένας άλλος παρά μόνον εκείνη.
[*ἀλλὰ ἤ*].

ἀλλοδαπός, -ή, - ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
που ανήκει σε άλλο λαό ή σε άλλη χώρα, ξένος.
[**ἀλλοδ-* (πβ. **λατ.** aliud = *ἄλλο*) + παρ. επίθ. *-απός* < **ΙΕ** -*$n_o k^w$os].

ἄλλοσε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
προς άλλον τόπο.
[**παράγ. λ.** **ἄλλοδ-* (πβ. *ἀλλοδ-απός*) + παρ. επίθ. *-σε*].

ἀλλότριος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που ανήκει σε άλλον, ξένος. = ξένος, ἀνοίκειος. ≠ ἴδιος, οἰκεῖος, γηγενής.
παράγ. ἀλλοτρίως, ἀλλοτριότης, **σύνθ.** ἀλλοτριοπράγμων.
ΝΕ αλλότριος.
[*ἄλλος* + συγκριτ. επίθ. *-τερος* + *-ιος*].

ἀλλοτριόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. αποστερώ, αποξενώνω: *τῶν σωμάτων τὴν πόλιν ἀλλοτριῶ* = αποστερώ την πόλη από τους πολίτες της.
2. κάνω κάτι εχθρικό προς κάποιον άλλο: *ταῦτα τοῖς συμμάχοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν* = αυτά θα κάνουν τη χώρα τους εχθρική προς τους συμμάχους της. = ἀποξενόω. ≠ συνδιαλλάττω.
παράγ. ἀλλοτρίωσις, **σύνθ.** ἀπαλλοτριόω.
ΝΕ λόγ. αλλοτριώνω, απαλλοτριώνω.
[**παράγ. λ.** *ἀλλότρ-ιος* + παρ. επίθ. *-όω*].

ἀλλοτρίωσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αποξένωση: *κακοῦ παντὸς ἀλλοτρίωσις* = αποξένωση από κάθε κακό.
ΝΕ λόγ. αλλοτρίωση.
[**παράγ. λ.** *ἀλλοτρι-όω* + παρ. επίθ. *-σις*].

ἄλλως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. διαφορετικά, με άλλον τρόπο (συνήθως με άλλα επιρρήματα) ἄλλως πως: *ἄλλως οὐ δύναμαι τὴν πόλιν ἑλεῖν* = δεν μπορώ να κυριεύσω την πόλη με άλλον τρόπο.
2. καὶ ἄλλως και εκτός αυτού, επιπλέον: *ἄριστος καὶ ἄλλως φρονιμώτατος καὶ δικαιότατος.*
3. ἄλλως τε καὶ ἰδίως, πρό πάντων: *βασιλικόν τι κάλλος ἄλλως τε καὶ ἂν μετ' αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κεκτῆταί τις αὐτό* = η ομορφιά είναι κάτι το βασιλικό, ιδίως αν κάποιος τη συνδυάζει με αιδώ και εγκράτεια.
ΝΕ άλλως (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἄλλος* + παρ. επίθ. *-ως*].

ἄλογος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀλογώτερος
Υπερθετικός	ἀλογώτατος

1. ο στερούμενος λόγου (φωνής), ο άφωνος: *ἄλογος σιγή* = άφωνη σιωπή.
2. αυτός που δεν υπακούει στο λογιστικό μέρος της ψυχής, στη λογική: *τὴν τοῦ σώματος ἕξιν τῇ ἀλόγῳ ἡδονῇ ἐπιτρέπω* = εμπιστεύομαι την κατάσταση του σώματός μου στην άλογη ηδονή. *ἄλογος δόξα* = υποκειμενική άποψη που δε σχηματίστηκε σύμφωνα με τις επιταγές του λογιστικού μέρους της ψυχής. ≠ ἡ μετὰ λόγου δόξα.
3. τὰ ἄλογα τα ζώα.
4. παράλογος, ανόητος: *ἀνδρὶ τυράννῳ οὐδὲν ἄλογον ὅ,τι συμφέρον* = στον τύραννο τίποτε που είναι συμφέρον δεν είναι παράλογο.
παράγ. ἀλόγως.
ΝΕ άλογο (με τη σημ. 3), άλογος (με σημ. 4).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *λόγος*].

ἅλς, ἁλός, ὁ (Α) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στον πληθ. οἱ ἅλες, τῶν ἁλῶν αλάτι.
- παροιμία *τοὺς ἅλας συναναλίσκω (τινί)* τρώω μαζί με κάποιον αλάτι (δηλαδή συνδέομαι μαζί του με στενή φιλία).

[**σαλ-* (*ἅλμη*), πβ. **λατ.** sal].

ἅλς, ἁλός, ἡ (Β) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λέξη που απαντά αποκλειστικά στην ποίηση και ιδιαίτερα στα ομηρικά έπη.
θάλασσα: *παρὰ θῖν' ἁλός* = στην ακτή της θάλασσας, δίπλα στο γιαλό.
παράγ. ἅλιος, ἅλμη.
ΝΕ στη φρ. παρὰ θῖν' ἁλός.
[☞ το προηγούμενο λ.].

ἄλφιτον, -ίτου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στον πληθ. ἄλφιτα αλεύρι από κριθάρι, κριθάλευρο.

ἀλωπεκῆ, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δέρμα αλεπούς.
παράγ. ἀλωπεκία.
ΝΕ λόγ. η αλωπεκία.
[**παράγ. λ.** επίθ. *ἀλωπεκέη* > συνηρημ. *ἀλωπεκῆ* < ☞ *ἀλώπηξ*].
ἀλώπηξ, -εκος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αλεπού.
- παροιμία *ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ* = η ουρά αποτελεί μαρτυρία για την αλεπού (δηλαδή ένα μικρό μέρος επαρκεί, για να δώσει σαφή εικόνα για το όλον, πβ. *ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα*).

[συγγεν. με **αρμεν.** ałues, **λατ.** volpes].
ἅλως, ἅλω, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αλώνι.
παράγ. ἁλώνιον, ἁλωνίζω. **ΝΕ** αλώνι.
[**ἀλω-*, *ἀλϜω-* (*ἀλωή, ἡ* «ανοικτός χώρος, κήπος», πβ. **κυπρ.** *ἀλϜω* = *ἅλω*, γεν.)].
ἅμα ΕΠΙΡΡΗΜΑ/ ΠΡΟΘΕΣΗ/ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
Α. ΕΠΙΡΡΗΜΑ **1.** συγχρόνως: *τοῦ εὐτυχεῖν καὶ τοῦ καλῶς βουλεύεσθαι οὐχ ἅμ' ἡ κτῆσις παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις* = δε συμβαίνει στους ανθρώπους συγχρόνως η απόκτηση της ευτυχίας και της ορθής σκέψης.
ἅμα εἰπὼν ἀνέστη = μίλησε και συγχρόνως σηκώθηκε (δηλ. μίλησε και αμέσως μετά σηκώθηκε, μόλις τέλειωσε να μιλά, σηκώθηκε).
2. ἅμα μέν... ἅμα δέ... ...και συγχρόνως...: *παραμυθοῦμαι ἅμα μὲν ὑμᾶς, ἅμα δ' ἐμαυτόν* = παρηγορώ εσάς και συγχρόνως τον εαυτό μου.
3. ἅμα δέ... καί... / ἅμα τε... καί... / ἅμα... καί... μόλις... και αμέσως μετά: *ἅμα διαλλάττομαι πρός τινα καὶ τῆς ἔχθρας τῆς γεγενημένης ἐπιλανθάνομαι* = μόλις συμφιλιωθώ με κάποιον, ξεχνώ την έχθρα (συμφιλιώνομαι με κάποιον και αμέσως μετά ξεχνώ την έχθρα).
4. παροιμία ἅμ' ἔπος ἅμ' ἔργον από τα λόγια στην πράξη, πες το κι έγινε.
Β. ΠΡΟΘΕΣΗ που συντάσσεται με δοτική την ίδια ώρα με, μαζί με: *ἅμα ἕῳ* = με την αυγή. *οἱ ἅμα Γυλίππῳ ὄντες* = όσοι είναι μαζί με το Γύλιππο.
Γ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ μόλις: *ἅμα δ' ἂν ἡβήσῃ τις τῶν ὀρφανῶν* = μόλις ένας ορφανός φτάσει στην εφηβική ηλικία.
ΝΕ άμα (με σημ. Γ).
[**σεμ-* (*εἷς, μία, ὁμοῦ*)].
Ἀμάλθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κατσίκα, η οποία θήλασε το Δία στην Κρήτη (από το κέρατό της έρρεε ό,τι αγαθό επιθυμούσε ο κάτοχός της).
- παροιμία κέρας Ἀμαλθείας το κέρατο της Αμαλθείας (δηλ. πηγή κάθε είδους αγαθών): *ἀγρὸν λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶναι* = λένε ότι το χωράφι αυτό είναι κέρας της Αμαλθείας (πολύ εύφορο).

[θηλ. ενός κύριου ονόματος **Ἀμαλθεὺς* «γενναιόδωρος», συγγεν. του *μαλθ-ακός*].
ἁμαρτάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡμάρτανον
Μέλλ.	ἁμαρτήσομαι & μεταγεν. ἁμαρτήσω
Αόρ. β΄	ἥμαρτον
Αόρ. α΄ μεταγεν.	ἡμάρτησα
Παρακ.	ἡμάρτηκα
Παθ. αόρ.	ἡμαρτήθην
Παθ. παρακ.	ἡμάρτημαι
Παθ. υπερσ.	ἡμαρτήμην

1. αστοχώ: *τοῦ σκοποῦ ἁμαρτάνω* = αστοχώ στο στόχο μου. *γνώμης ἁμαρτάνει καὶ οὐκ αἰσθάνεται* = αστοχεί στην κρίση του και δεν το αντιλαμβάνεται.
2. κάνω λάθος: *ἄκοντες ἁμαρτάνομεν* = κάνουμε λάθος χωρίς τη θέλησή μας. *ἡμαρτήκασι περὶ τῆς ὄντως οὐσίας θεῶν* = έκαναν λάθος σχετικά με την πραγματική ουσία των θεών.
παράγ. ἁμάρτημα, ἁμαρτία, ἁμαρτωλός, **σύνθ.** ἀναμάρτητος.
ΝΕ αμαρτάνω «κάνω αμαρτία, ηθική παράβαση».
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἁ-* + **μερ-* (*μείρομαι, μόρος*) + παρ. επίθ. *-άνω*, δηλ. **ἁμορτάνω* > *ἁμαρτάνω*, πβ. *νη-μερ-τὴς* «αναμάρτητος»].
ἁμάρτημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λάθος: *γνώμης ἁμάρτημα* = λάθος στην κρίση.
ΝΕ αμάρτημα.
[**παράγ. λ.** *ἁμαρτάνω* + παρ. επίθ. *-μα*].
ἁμαρτία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. λάθος: *ἁμαρτία δόξης* = λάθος στην κρίση.
2. με τη θρησκευτική σημ. αμαρτία.
ΝΕ αμαρτία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἁμαρτάνω* + παρ. επίθ. *-ία*].
ἀμείνων (ὁ, ἡ), ἄμεινον (τό), γεν. ἀμείνονος ΕΠΙΘΕΤΟ
συγκριτικός βαθμός του *ἀγαθός* (☞ **ἀγαθός**).
καλύτερος: *ἄμεινόν ἐστι καταβαίνειν τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ χωρίου* = είναι καλύτερο να κατεβούν οι στρατιώτες από τον τόπο αυτόν.
[επίθετο θετικού βαθμού **ἀμείν-*, που θεωρήθηκε συγκριτικού, δηλ. δεν έχουμε **ἀμέν-jων* > *ἀμείνων*].
ἄμεμπτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
άψογος: *δεῖπνον ἄμεμπτον παρέθηκας* = παρέθεσες άψογο δείπνο.
παράγ. ἀμέμπτως.
ΝΕ άμεμπτος.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *μεμπτός* (< *μέμφομαι* + παρ. επίθ. -*τός*)].

ἅμιλλα, -ίλλης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συναγωνισμός (για το ποιος θα υπερισχύσει): *ἅμιλλα ἀγαθῶν ἀνδρῶν* = συναγωνισμός γενναίων ανδρών.
ΝΕ άμιλλα.
[**παράγ. λ.** *ἅμα* «συγχρόνως» + παρ. επίθ. -*ιλλα* < *-*ιλ-ja* με τη σημ. δύο ατόμων που συναγωνίζονται].

ἁμιλλάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἁμιλλήσομαι
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἡμιλλήθην
Αόρ. μεταγεν.	ἡμιλλησάμην
Παρακ.	ἡμίλλημαι

1. συναγωνίζομαι (κάποιον): *ἁμιλλῶμαί τινα τόξοις* = συναγωνίζομαι κάποιον στην τοξοβολία. **2.** προσπαθώ (να πετύχω κάτι).
[**παράγ. λ.** ☞ **ἅμιλλα** + παρ. επίθ. -*ομαι*].

ἄμουσος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀμουσότερος
Υπερθετικός	ἀμουσότατος

1. απαίδευτος, άξεστος.
- παροιμία *τῶν Λειβηθρίων ἀμουσότερος* = πιο άξεστος από τους Λειβηθρίους (δηλώνει τον κατώτατο βαθμό πνευματικής καλλιέργειας).

2. αυτός που δε γνωρίζει μουσική.
3. για ήχους κακόηχος: *ἄμουσος ᾠδή*.
παράγ. ἀμουσία, **σύνθ.** φιλόμουσος.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *μοῦσα* + παρ. επίθ. -*ος*].

ἄμπελος, -έλου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το κλήμα (το συγκεκριμένο φυτό, που λέγεται και αμπέλι). **2.** έκταση γης φυτεμένης με κλήματα, αμπέλι.
παράγ. ἀμπελών, ὁ «αμπέλι, αμπελώνας», **σύνθ.** ἀμπελουργός, ἀμπελόφυτος.
ΝΕ αμπέλι.
[προελλ., μεσογ. λ.].

ἀμπέχω & **ἀμπίσχω** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀμφέξω
Αόρ. β´	ἤμπεσχον
Μέσ. ενεστ.	ἀμπέχομαι & ἀμπίσχομαι
Μέσ. παρατ.	ἠμπειχόμην
Μέσ. μέλλ.	ἀμφέξομαι
Μέσ. αόρ. β´	ἠμπεσχόμην

1. ντύνω: *δούλους ἀμπίσχω* = ντύνω τους δούλους. = ἐνδύω. ≠ ἐκδύω.
2. μέση φωνή ἀμπέχομαι ντύνομαι, φορώ: *τὸ τῆς γυναικὸς ἀμπέχει χιτώνιον;* = φορείς το χιτώνα της γυναίκας σου;
3. περιβάλλω: *ἀμπίσχω τινὰ σμικρότητι* = περιβάλλω κάποιον με μικρότητα, δηλαδή δεν τον εκτιμώ.
παράγ. ἀμπεχόνη, ἀμπέχονον.
[**σύνθ. λ.** *ἀμφί* + *ἔχω* > *ἀμφέχω* > *ἀμπέχω*, με ανομοίωση δασέων].

ἄμπωτις, -εως & **-ιδος, ἡ** ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το τράβηγμα των θαλάσσιων νερών προς τα μέσα. ≠ παλίρροια.
ΝΕ άμπωτη.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + **πωτ-* (< *πίνω*, πβ. *ποτ-όν*, *ποτ-ίζω*), **παράγ.** ουσ. του *ἀναπίνω*].

ἀμύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤμυνον
Μέλλ.	ἀμυνῶ
Αόρ.	ἤμυνα
Μέσ. μέλλ.	ἀμυνοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἠμυνάμην

1. αποκρούω: *ἀμύνω τὸν βάρβαρον* = αποκρούω τους βαρβάρους.
2. μέση φωνή ἀμύνομαι αποκρούω, υπερασπίζω: *οἱ περὶ τῶν οἰκείων ἀμυνόμενοι* = όσοι υπερασπίζουν τα σπίτια τους.
3. μέση φωνή ἀμύνομαι αμύνομαι.
παράγ. ἄμυνα, ἀμυντήριος, ἀμυντικός.
ΝΕ αμύνομαι (σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** αθροιστ. *ἀ-* + *μύνη* «πρόφαση»].

ἀμφὶ ΠΡΟΘΕΣΗ
1. γύρω από (χρησιμοποιείται κυρίως για ομάδα ατόμων τα οποία περιστοιχίζουν άλλο άτομο): *οἱ ἀμφὶ Πρωταγόραν* = οι οπαδοί του Πρωταγόρα.
2. για χρόνο κατά τη διάρκεια: *τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας* = και κατά τη διάρκεια του χειμώνα περνούσε επτά μήνες στη Βαβυλώνα.
3. για αριθμούς περίπου: *ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας* = περίπου 120.000.
4. ως α´ συνθετικό δηλώνει **α.** και στις δύο πλευρές: *ἀμφίστομος* = αυτός που έχει στόμα και από τη μια και από την άλλη πλευρά. **β.** σε όλες τις πλευρές, ολόγυρα: *ἀμφιβάλλω* = βάζω κάτι από όλες τις πλευρές.
γ. για χάρη κάποιου, για κάτι: *ἀμφιμάχονται τείχους* = μάχονται για το τείχος.
ΝΕ σε σύνθ. λέξεις, λ.χ. αμφίβιος.
[**σύνθ. λ.** **αμ-* (< *ἀνά*) + παρ. επίθ. -*φι*, πβ. **λατ.** ambi].

ἀμφιέννυμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠμφιέννυν
Μέλλ.	ἀμφιῶ (-εῖς, -εῖ)
Αόρ.	ἠμφίεσα
Μέσ. μέλλ.	ἀμφιέσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠμφιεσάμην

Παθ. αόρ.	ἠμφιέσθην
Παρακ.	ἠμφίεσμαι

1. περιβάλλω, ντύνω: *ἀμφιέννυμι ἱμάτιόν τινα* = περιβάλλω κάποιον με μανδύα. **=** ἐνδύω. ≠ ἐκδύω.

2. μέση φωνή ἀμφιέννυμαι ντύνομαι: *ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἀμφιέσονται* = θα ντυθούν με αρετή αντί με μανδύες.

παράγ. ἀμφίεσις, ἀμφίεσμα, ἀμφιεσμός.

[**σύνθ. λ.** *ἀμφί* + *ἔννυμι* < **ἔσ-νυ-μι*].

ἀμφιθέατρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει θέσεις για θεατές ολόγυρα.

• ως ουσιαστικό *τὸ ἀμφιθέατρον* αμφιθέατρο.

ΝΕ αμφιθέατρο.

[**σύνθ. λ.** *ἀμφί* + *θέατρον*].

ἀμφισβητέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠμφεσβήτουν
Μέλλ.	ἀμφισβητήσω
Αόρ.	ἠμφεσβήτησα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀμφισβητήσομαι «θα αμφισβητηθώ»
Παθ. αόρ.	ἠμφεσβητήθην

1. διαφωνώ: *ὁ ἕτερος τῶν λόγων τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβητεῖ* = η άλλη εκδοχή διαφωνεί με την εκδοχή που λέχθηκε προηγουμένως. *περὶ δὲ τούτων ἠμφεσβήτουν* = σχετικά με αυτά διαφωνούσα.

• οἱ ἀμφισβητοῦντες οι διάδικοι.

2. αμφισβητώ: *ὅτι μὲν οὖν τό γε εἶδος ὅμοιος εἶ τούτοις, ὦ Σώκρατες, οὔτ' αὐτὸς ἄν που ἀμφισβητήσαις* = ούτε ο ίδιος, Σωκράτη, θα μπορούσες να αμφισβητήσεις ότι τουλάχιστον στην εμφάνιση είσαι όμοιος με αυτούς.

παράγ. ἀμφισβητήσιμος, ἀμφισβήτησις, **σύνθ.** ἀναμφισβήτητος.

ΝΕ αμφισβητώ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρόθ. *ἀμφίς* (σπάνια μορφή της *ἀμφί* από το επίρρ. *ἀμφίς*) + **βατ-*, **βητ-* (*βαίνω, βατός*) + παρ. επίθ. *-έω*].

ἀμφισβήτησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αμφισβήτηση: *ἀμφισβήτησις ἔσται τίνας ἄρχειν δεῖ* = θα υπάρξει αμφισβήτηση για το ποιοι πρέπει να κυβερνούν.

2. διεκδίκηση (συνήθως κληρονομιάς): *τὴν ἀμφισβήτησιν ποιοῦμαι πρός τινα* = διεκδικώ την κληρονομιά από κάποιον.

ΝΕ αμφισβήτηση (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ἀμφισβητέω* + παρ. επίθ. *-σις*].

ἀμφότερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

σπάνια στον ενικό, κυρίως στον πληθυντικό. *ἀμφότεροι, -αι, -α* και ο ένας και ο άλλος, και οι δύο: *ἀμφότεροι ἤκουσαν Ἀναξαγόρου* = και οι δύο ήταν μαθητές του Αναξαγόρα.

παράγ. ἀμφοτέρωθεν «και από τις δύο πλευρές».

[**παράγ. λ.** δυικός *ἄμφω* (< *ἀμφί*) + παρ. επίθ. *-τερος*].

ἂν ΜΟΡΙΟ

1. χρησιμοποιείται με οριστική παρελθοντικού χρόνου, για να σχηματίσει τη λεγόμενη δυνητική οριστική, που δηλώνει το μη πραγματικό: *ἦλθες ἄν* = θα ερχόσουν (ενν.: αλλά δεν ήλθες). *εἰ μὴ ἐπλούτουν, οὐκ ἂν ἦρχον* = αν δεν ήμουν πλούσιος, δε θα κυβερνούσα (όμως κυβερνώ). *ἠγνόεις ἄν, εἰ οὐκ εὖ ἐπαιδεύου* = θα αγνοούσες, αν δε λάμβανες καλή παιδεία (όμως δεν αγνοείς).

2. χρησιμοποιείται με ευκτική, για να σχηματιστεί η λεγόμενη δυνητική ευκτική, που δηλώνει αυτό που είναι πιθανό να συμβεί στο μέλλον: *πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ οὗτοι φοβοῖντο τὰ μειράκια*= θα είναι μεγάλη αφροσύνη, αν αυτοί φοβούνται τα παιδιά.

3. με δυνητική σημασία γενικά *ἡδέως δ' ἂν ἐροίμην Λεπτίνην* = με ευχαρίστηση θα ρωτούσα το Λεπτίνη.

4. ως ήπια προσταγή, προτροπή ή παράκληση *λέγοις ἄν* = λέγε, σε παρακαλώ.

5. με απαρέμφατο ή μετοχή *οἴεσθε τὸν πατέρα οὐκ ἂν φυλάττειν;* = νομίζετε ότι ο πατέρας δε θα διαφύλαττε αυτά; *πόλλ' ἂν ἔχων ἔτερ' εἰπεῖν παραλείπω* = αν και πολλά θα μπορούσα να πω, τα παραλείπω.

6. όταν βρίσκεται μετά το *εἰ*, συγχωνεύονται τα δύο μόρια (*εἰ* + *ἄν*) και έτσι προκύπτουν τα *ἄν, ἐάν, ἤν*. Αυτά συντάσσονται με υποτακτική: *ἢν ἐγγὺς ἔλθη θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνῄσκειν* = αν πλησιάσει ο θάνατος, κανείς δε θέλει να πεθάνει.

7. σε χρονικές προτάσεις με υποθετική σημασία, το *ἂν* συγχωνεύεται με τα *ὅτε, ὁπότε, ἐπεί, ἐπειδή* και έτσι προκύπτουν αντίστοιχα τα *ὅταν, ὁπόταν, ἐπήν / ἐπάν, ἐπειδὰν* που συντάσσονται με υποτακτική.

8. σε τελικές προτάσεις που εισάγονται με τα αναφορικά επιρρήματα *ὡς, ὅπως, ἕως* το *ἂν* εμφανίζεται κάποτε: *ὅπως ἂν φαίνηται κάλλιστος* = για να φαίνεται πάρα πολύ ωραίος.

9. χρησιμοποιείται με οριστική παρατατικού ή οριστική αορίστου, για να δηλώσει πράξη που επαναλαμβάνεται στο παρελθόν: *διηρώτων ἂν αὐτοὺς τί λέγοιεν* = κάθε φορά τούς ρωτούσα τι έλεγαν. [συγγεν. με **λατ.** an, **γοτθ.** an].

ἀνὰ ΠΡΟΘΕΣΗ

1. τοπικά κατά μήκος, σε όλη την έκταση: *ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα* = σε ολόκληρη την Ελλάδα.

2. χρονικά στη διάρκεια: *ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν* = σε όλη τη διάρκεια της ημέρας.

3. με αριθμητικά εκφράζει καταμερισμό σε τμήματα ανά, κατά: *ἔστησαν ἀνὰ ἑκατόν* = στάθηκαν ανά εκατό.
4. ως α΄ συνθετικό δηλώνει **α.** πάνω σε, προς τα πάνω, πάνω, π.χ. *ἀναβαίνω*. **β.** αύξηση ή ενίσχυση, π.χ. *ἀνακρίνω*. **γ.** επανάληψη, βελτίωση, π.χ. *ἀναβιόω*. **δ.** προς τα πίσω, π.χ. *ἀναλαμβάνω* «παίρνω πίσω, ανακτώ» ☞ **ἀναλαμβάνω** (σημ. 3).
ΝΕ λόγ. ανά.
[**ΙΕ** προέλευσης, πβ. **αρχ. περσ.** ana, **γοτθ.** ana].

ἀναβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. ανεβαίνω: *ἀναβαίνει εἰς τὸ τεῖχος* = ανεβαίνει στο τείχος. = ἀνέρχομαι. ≠ καταβαίνω.
2. μεταβαίνω από τα παράλια στο εσωτερικό μιας χώρας (συνήθως της Μικράς Ασίας): *ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος λαβὼν Τισσαφέρνη ὡς φίλον* = μεταβαίνει προς την Κεντρική Ασία λοιπόν ο Κύρος, παίρνοντας μαζί του και τον Τισσσαφέρνη, με την ιδέα ότι είναι φίλος του. ≠ καταβαίνω «μεταβαίνω από τα μεσόγεια προς τα παράλια».
3. ως αττικός νομικός όρος ἀναβαίνω (ἐπὶ τὸ βῆμα) ανέρχομαι στο βήμα, σηκώνομαι να μιλήσω. ≠ καταβαίνω «κατεβαίνω από το βήμα, σταματώ να αγορεύω».
παράγ. ἀναβάτης, ἀναβαθμός, ἀνάβασις.
ΝΕ ανεβαίνω (με τις σημ. 1, 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *βαίνω*].

ἀναβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. ρίχνω προς τα πάνω: *ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἀνέβαλλον τὸν χοῦν* = από το χαντάκι έριχναν το χώμα προς τα πάνω (προς τα χείλη του).
2. ανεβάζω: *οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν* = κανένας άλλος δεν ανέβαζε το βασιλιά στο άλογο.
3. μέση φωνή ἀναβάλλομαι αναβάλλω: *εἰς τὴν ὑστεραίαν ἀναβάλλομαι τὴν δίαιταν* = αναβάλλω για την επόμενη μέρα τη διαιτησία.
4. μέση φωνή ἀναβάλλομαι ρίχνω πάνω στους ώμους μου το πανωφόρι (έτσι ώστε να κρέμεται δημιουργώντας πτυχές): *τὴν χλαῖναν ἀναβαλοῦ* = ρίξε επάνω σου τη χλαίνη.
παράγ. ἀναβολή, ἀναβολεύς.
ΝΕ αναβάλλω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *βάλλω*].

ἀνάβασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανάβαση. ≠ κατάβασις, κάθοδος. **2.** εκστρατεία που εκκινεί από τα παράλια και κατευθύνεται προς το εσωτερικό της χώρας (ιδιαίτερα προς το εσωτερικό της Μικράς Ασίας, όπως ήταν η εκστρατεία του Κύρου του νεότερου, την οποία εξιστορεί ο Ξενοφώντας στο έργο του *Κύρου ἀνάβασις*).
παράγ. ἀναβάσιμος, ἀναβασμός.
ΝΕ ανάβαση (με τη σημ. 1).
[*ἀνά-* + *βάσις* < *βαίνω* ως **παράγ. λ.** του *ἀναβαίνω*].

ἀναβιβάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βιβάζω

1. ανεβάζω: *ἀναβιβάζω τινὰ ἐπὶ τὸν τροχόν* = ανεβάζω κάποιον στον τροχό (για να τον βασανίσω). ≠ καταβιβάζω.
2. στην ενεργ. και τη μέση φωνή ἀναβιβάζω & ἀναβιβάζομαι παρουσιάζω (προσάγω) κάποιον στο δικαστήριο ως μάρτυρα: *βούλομαι τούτους ὑμῖν μάρτυρας ἀναβιβάσαι* = θέλω να παρουσιάσω αυτούς ως μάρτυρες σ' εσάς.
παράγ. ἀναβιβασμός, ἀναβίβασις, ἀναβιβαστέον, **σύνθ.** συναναβιβάζω.
ΝΕ ανεβάζω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *βιβάζω*].

ἀναβιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βιόω

επανέρχομαι στη ζωή, ζω ξανά μια κατάσταση: *καὶ ἐπειδὴ ἀνεβίω, ἀποδρᾶσα ἐκ τῆς οἰκίας ᾤχετο* = και όταν ανέκτησε τις αισθήσεις της, δραπέτευσε αμέσως από το σπίτι της.
παράγ. ἀναβίωσις, ἀναβιώσιμος, **σύνθ.** ἐπαναβιόω.
ΝΕ αναβιώνω.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *βιόω*].

ἀναβολεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπηρέτης (ή όργανο) που βοηθά κάποιον να ιππεύσει το άλογο: *ἵππου χωρὶς ἀναβολέως ἐπέβαινε* = ίππευε το άλογο χωρίς τη βοήθεια του αναβολέα.
ΝΕ αναβολέας.
[**παράγ.** του ☞ **ἀναβάλλω** «ωθώ προς τα πάνω»: *ἀνά* + *βολ-* + *-εύς*].

ἀναγιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γιγνώσκω

διαβάζω: *τὰ ὀνόματα ὑμῖν ἀναγνώσομαι τῶν ἀνδρῶν* = θα σας διαβάσω τα ονόματα των ανδρών.

- τὰ βιβλία τὰ ἀνεγνωσμένα τα βιβλία τα οποία έχουν διαβαστεί (μεγαλοφώνως, μπροστά σε ακροατήριο, και άρα έχουν δημοσιευτεί).

παράγ. ἀνάγνωσις, ἀναγνώστης, ἀναγνωστέον, ἀναγνωστικός, **σύνθ.** συναναγιγνώσκω.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *γιγνώσκω*].

ἀναγκαῖος, -αία & -αῖος, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αναγκαστικός. = ἄκων, ἀκούσιος. ≠ ἑκών, ἑκούσιος, αὐτόβουλος.
2. πειστικός: *ἀναγκαῖαι ἀποδείξεις* = πειστικές αποδείξεις.

3. αναγκασμένος, με το ζόρι: *πολεμισταὶ ἀναγκαῖοι* = στρατιώτες με το ζόρι.
4. απαραίτητος.

- τὰ ἀναγκαῖα τα αναγκαία αγαθά για την ανθρώπινη διαβίωση. οἱ ἀναγκαῖοι οι συγγενείς.

παράγ. ἀναγκαίως, ἀναγκαιότης.
ΝΕ αναγκαίος (με τη σημ. 4).
[**παράγ. λ.** *ἀνάγκη* + παρ. επίθ. *-αῖος*].

ἀνάγκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εξαναγκασμός, ανάγκη, αναγκαιότητα. = βία.

- ως επίρρημα ἀνάγκη αναγκαστικά.

2. στον πληθ. αἱ ἀνάγκαι βία, τιμωρία (ιδιαίτερα για βασανιστήρια): *προσάγω τινὶ τὰς ἀνάγκας* = χρησιμοποιώ βία εναντίον κάποιου.
παράγ. ἀναγκάζω, ἀναγκαῖος, **σύνθ.** πειθανάγκη.
[ίσως *ἀν-* (< *ἀνά*) + **-άγκη* (πβ. *ἀγκών*) με τη σημ. «σύλληψη μέσα στα μπράτσα»].

ἀναγράφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γράφω

1. για συνθήκες και νόμους εγχαράσσω και στήνω δημόσια: *τὰς ξυνθήκας τὰς περὶ τῆς ξυμμαχίας ἀνέγραψαν ἐν στήλῃ λιθίνῃ* = εγχάραξαν τις συμφωνίες για τη συμμαχία σε πέτρινη στήλη.
2. για συγγραφέα περιγράφω: *οὐδὲ ταῦτα ἐς τὸ ἀληθὲς ἀνέγραψαν* = ούτε αυτά τα περιέγραψαν με τρόπο αληθινό.
ΝΕ αναγράφω (με σημ. παραπλήσια προς τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἀνά* + *γράφω*].

ἀνάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ προς τα πάνω, ανεβάζω: *ἀνάγω πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος* = ανεβάζω πελταστές στο βουνό.
2. οδηγώ από τα παράλια (ιδιαίτερα της Μικράς Ασίας) στο εσωτερικό της χώρας ή από τον Πειραιά προς την Αθήνα: *Φαρνάβαζος κατεῖχε τοὺς πρέσβεις, φάσκων ἀνάξειν αὐτοὺς παρὰ βασιλέα* = ο Φαρνάβαζος κρατούσε τους απεσταλμένους, λέγοντας ότι θα τους οδηγήσει στο βασιλιά.
3. μέση φωνή ἀνάγομαι αποπλέω, σηκώνω άγκυρα: *ἐπλήρουν τὰς ναῦς ὡς ἀναξόμενοι* = έμπαιναν στα καράβια, γιατί επρόκειτο να σηκώσουν άγκυρα. = ἀποπλέω, ἀπαίρω «αποπλέω». ≠ κατάγομαι «φτάνω στην ξηρά».
παράγ. ἀναγωγὴ «απόπλους», **σύνθ.** συνάγω.
ΝΕ ανάγομαι (για χρόνο, πηγαίνω πίσω).
[**σύνθ. λ.** ἀνά + *ἄγω*].

ἀνάθεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τοποθέτηση κάποιου πράγματος σε δημόσιο χώρο, προσφορά αναθημάτων σε ναούς: *τρίποδος ἀνάθεσις* = προσφορά τρίποδα.
ΝΕ ανάθεση (λ.χ. εργασίας, καθηκόντων κτλ.).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *θέσις* < *τίθημι*].

ἀναθεωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ θεωρέω

εξετάζω προσεκτικά.
παράγ. ἀναθεώρησις «προσεκτική εξέταση».
ΝΕ αναθεωρώ (λ.χ. μια άποψη κτλ.).
[**παράγ. λ.** *ἀνά* + *θεωρέω*].

ἀνάθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αφιέρωμα που προσφέρεται σε ναό ή στήνεται σε δημόσιο χώρο. = ἀφιέρωμα.
[**παράγ. λ.** *ἀνά* + **θη-* (*ἀνα-τί-θη-μι*) + παρ. επίθ. *-μα*].

ἀναθηματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που συνίσταται σε *ἀναθήματα*.
[**παράγ. λ.** *ἀνάθημα, -ατος* + παρ. επίθ. *-ικός*].

ἀναθρέω -ῶ
παρατηρώ με προσοχή: *μόνον τῶν θηρίων ὀρθῶς ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπος ὠνομάσθη ἀναθρῶν ἃ ὄπωπεν* = από όλα τα ζώα μόνον ο άνθρωπος ορθώς ονομάστηκε «άνθρωπος», επειδή παρατηρεί προσεκτικά (= *ἀναθρῶν*) αυτά που έχει δει (= *ὄπωπεν*).
παράγ. ἀνάθρησις.
[**παράγ. λ.** *ἀνά* + *ἀθρέω*].

ἀναίδεια & **ἀναιδεία,** -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αναίδεια, αδιαντροπιά: *εἰς τοῦθ᾽ ἧκεν ἀναιδείας, ὥστ᾽ ἐτόλμα λέγειν...* = έφτασε σε αυτό το σημείο αναίδειας, ώστε τολμούσε να λέει...

- λίθος ἀναιδείας πέτρα στον Άρειο Πάγο, επάνω στην οποία στεκόταν ο κατήγορος, όταν απαιτούσε από το δικαστήριο να επιβάλει τη μέγιστη δυνατή ποινή που προέβλεπε ο νόμος στο άτομο που κατηγορούσε για ανθρωποκτονία.

ΝΕ αναίδεια.
[**παράγ. λ.** *ἀναιδής* (στερ. *ἀ* + *αἰδώς*) + παρ. επίθ. *-εια*].

ἀναίρεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. περισυλλογή (ιδίως πτωμάτων για ενταφιασμό): *νεκρῶν ἀναίρεσις* = περισυλλογή των νεκρών.
2. καταστροφή: *τῶν τειχῶν ἀναίρεσις* = καταστροφή των τειχών.
3. θανάτωση.
ΝΕ αναίρεση «ακύρωση» (λ.χ. νόμου, επιχειρήματος με σημ. παρόμοια με τη 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *αἵρεσις*].

ἀναιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἱρέω -ῶ

1. σηκώνω από το έδαφος: *τῶν τεθνεώτων τὰ ὀστᾶ ἀνεῖλον* = σήκωσαν από τη γη τα κόκαλα των πεθαμένων.
2. για ανθρώπους καταστρέφω, σκοτώνω: *τοὺς τούτων μηνυτὰς ἀναιροῦσι* = σκοτώνουν όσους αποκαλύπτουν αυτά τα πράγματα.
3. καταργώ: *τοὺς μὲν ἀναιροῦσιν τῶν νόμων, τοὺς δὲ καταλείπουσιν* = μερικούς νόμους τους καταργούν και άλλους τους αφήνουν σε ισχύ.
4. για επιχείρημα αναιρώ.
5. για χρησμούς ορίζω, δίνω εντολή: *χρωμένῳ δὲ τῷ Κύλωνι ἀνεῖλεν ὁ θεὸς καταλαβεῖν τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν* = στον Κύλωνα, που ζητούσε χρησμό, ο Απόλλωνας όρισε να καταλάβει την Ακρόπολη των Αθηναίων.
6. μέση φωνή ἀναιροῦμαι περισυλλέγω για ενταφιασμό: *τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς ἀνείλοντο* = περισυνέλεξαν τους νεκρούς τους για ενταφιασμό.
7. μέση φωνή ἀναιροῦμαι αναλαμβάνω: *ἀναιροῦμαι δημόσιον ἔργον* = αναλαμβάνω δημόσιο έργο.
8. μέση φωνή ἀναιροῦμαι ακυρώνω: *τὴν συγγραφὴν ἀνείλετο* = ακύρωσε τη συμφωνία.
παράγ. ἀναίρεσις, ἀναιρετικός, ἀναιρέτης, **σύνθ.** συναναιρέω.
ΝΕ αναιρώ (με τις σημ. 3 και 4).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *αἱρέω*].

ἀναίσθητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που στερείται αίσθησης: *ἀναίσθητος τῶν περὶ αὐτόν* = δεν έχει αίσθηση για το τι συμβαίνει γύρω του.
2. αμβλύνους, ανόητος: *οἱ κατάπτυστοι Θετταλοὶ καὶ ἀναίσθητοι Θηβαῖοι* = εκείνοι οι αχρείοι Θεσσαλοί και εκείνοι οι ανόητοι Θηβαίοι. = εὐήθης «ηλίθιος».
3. ανεπαίσθητος: *ἀναίσθητος θάνατος* = θάνατος που δε γίνεται αντιληπτός.
παράγ. ἀναισθησία, ἀναισθήτως.
ΝΕ αναίσθητος.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀν-* + *αἰσθητός* (< *αἰσθάνομαι* + παρ. επίθ. *-τός*)].

ἀναίσχυντος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀναισχυντότερος
Υπερθετικός	ἀναισχυντότατος

1. για πρόσωπα αδιάντροπος: *οὕτω δ' ἀναίσχυντός ἐστιν, ὥστε...* = είναι τόσο αδιάντροπος, ώστε...
2. για πράγματα ατιμωτικός.
παράγ. ἀναισχύντως «χωρίς ντροπή», ἀναισχυντέω «είμαι αναιδής, αδιάντροπος».
ΝΕ λόγ. αναίσχυντος (με τις σημ. 1, 2).
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀν-* + *αἰσχύν-ομαι* + παρ. επίθ. *-τος*].

ἀνακαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ καλέω -ῶ

1. επικαλούμαι: *εὔχομαι τῷ Ἀπόλλωνι τὰς ἐπωνυμίας τοῦ θεοῦ ἀνακαλῶν* = προσεύχομαι στον Απόλλωνα επικαλούμενος τους λατρευτικούς τίτλους του θεού.
2. καλώ πίσω, ανακαλώ: *διὰ ταῦτα ἀνεκάλεσαν αὐτόν* = για τους λόγους αυτούς τον κάλεσαν πίσω.
παράγ. ἀνάκλησις, ἀνακλητικός, **σύνθ.** ἐπανακαλέω.
ΝΕ ανακαλώ (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *καλέω*].

ἀνάκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κεῖμαι

1. είμαι τοποθετημένος ως προσφορά ή αφιέρωμα στο ναό κάποιου θεού: *τῆς ἀρετῆς τὰ μνημεῖα πρὸς τοῖς ὑμετέροις ἱεροῖς ἀνάκειται* = τα μνημεία της αρετής του είναι τοποθετημένα ως αφιερώματα στα δικά σας ιερά.
2. εξαρτώμαι: *ἐπὶ σοὶ τάδε πάντα ἀνάκειται* = από σένα εξαρτώνται όλα αυτά.
3. είμαι πλαγιασμένος, ανακεκλιμένος (☞ **ἀναπίπτω**).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *κεῖμαι*].

ἀνακλίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κλίνω

είμαι γερμένος προς τα πίσω στηριζόμενος στον αγκώνα μου (σε στάση ανάπαυσης ή φαγητού, ☞ **ἀναπίπτω**). = ἀνάκειμαι.
παράγ. ἀνάκλισις, ἀνάκλιντρον, **σύνθ.** συνανακλίνομαι.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *κλίνω*].

ἀνακομιδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανάκτηση: *τῶν πλοίων ἀνακομιδή* = ανάκτηση των πλοίων.
ΝΕ ανακομιδή (των λειψάνων ενός αγίου).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *κομιδή*].

ἀνακράζω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀνακράξομαι
Για τους άλλους χρόνους ☞ κράζω	

φωνάζω δυνατά, κραυγάζω: *ἀνέκραγον ὡς εὖ λέγοι* = φώναξαν δυνατά ότι ομιλεί ορθά.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *κράζω*].

ἀναλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

εύχρηστο στον ενεστώτα και τον αόριστο β΄.
1. παίρνω στα χέρια μου ή μαζί μου: *καὶ ἀναλαβόντες αὐτοὺς οἱ Συρακόσιοι ἐπὶ τὰς ναῦς παρέπλεον ἐπ' οἶκον* = οι Συρακούσιοι, αφού τους πήραν στα πλοία, έπλευσαν προς την πόλη τους. = αἱρέω (σημ. 1), λαμβάνω.
2. αναλαμβάνω: *τὴν προξενίαν ἀναλαμβάνω.*
3. παίρνω πίσω, επανακτώ: *τὴν ἀρχὴν ἣν πρότερον ἐκεκτήμεθα ἀναλαβεῖν βουλόμεθα*

= θέλουμε να επανακτήσουμε την ηγεμονία που είχαμε προηγουμένως.
παράγ. ἀνάληψις, ἀνάλημμα, **σύνθ.** συναναλαμβάνω.
ΝΕ αναλαμβάνω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *λαμβάνω*].

ἀναλίσκω & **ἀναλόω** -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀνήλισκον & ἀνήλουν
Μέλλ.	ἀναλώσω
Αόρ.	ἀνήλωσα
Παρακ.	ἀνήλωκα
Παθ. μέλλ.	ἀναλωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἀνηλώθην & ἀναλώθην
Παθ. παρακ.	ἀνήλωμαι & ἀνάλωμαι

1. ξοδεύω: *τρεῖς μνᾶς ἀνήλωσα* = ξόδεψα τρεις μνες. = δαπανάω.
2. για πρόσωπα σκοτώνω: *καὶ ἄλλους τινὰς ἀνεπιτηδείους τῷ αὐτῷ τρόπῳ κρύφα ἀνήλωσαν* = κατά τον ίδιον τρόπο σκότωσαν κρυφά και μερικούς άλλους ανεπιθύμητους.
παράγ. ἀνάλωμα, ἀνάλωσις, ἀναλωτέος, ἀναλωτής, ἀναλωτικός, **σύνθ.** συναναλίσκω, ἐπαναλίσκω.
ΝΕ αναλώνω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ἁλίσκω*].

ἀναμένω

Για τους χρόνους ☞ μένω

περιμένω.
ΝΕ αναμένω.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *μένω*].

ἀναμιμνήσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μιμνήσκω

1. υπενθυμίζω: *οἱ Ἐγεσταῖοι ξυμμαχίαν ἀνέμνησαν τοὺς Ἀθηναίους* = οι Εγεσταίοι υπενθύμισαν στους Αθηναίους τη συμμαχία τους. *ἀναμιμνήσκω ὑμᾶς τῶν κακῶν* = σας υπενθυμίζω τα κακά.
2. υπενθυμίζω, αναφέρω: *πάντα ὅσα ἐναντία Θηβαίοις ἐπράξατε ἀναμιμνήσκουσιν* = αναφέρουν όλα όσα εχθρικά προς τους Θηβαίους πράξατε.
3. παθ. φωνή ἀναμιμνήσκομαι θυμάμαι: *ἐν δὲ τῷ κακῷ ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους* = κατά τη διάρκεια της συμφοράς θυμήθηκαν και τον ακόλουθο στίχο. *ἀνεμνήσθην τὰ νῦν γεγενημένα* = θυμήθηκα όσα έχουν γίνει πρόσφατα.
παράγ. ἀνάμνησις, ἀναμνηστικός.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *μιμνήσκω* (χωρίς υπογεγραμμένη)].

ἀναμὶξ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ανάμεικτα: *Πελοποννήσιοι καὶ Ἀμβρακιῶται ἀναμὶξ τεταγμένοι ἦσαν* = οι Πελοποννήσιοι και οι Αμβρακιώτες ήταν παρατεταγμένοι ανάμεικτα.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + επίρρ. *μίξ*].

ἄνανδρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. ως ουσιαστικό *ἡ ἄνανδρος* γυναίκα χωρίς σύζυγο, δηλαδή ανύπαντρη ή χήρα.
2. δειλός. ≠ ἀνδρεῖος.
παράγ. ἀνανδρία, ἀνάνδρως.
ΝΕ άνανδρος (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀν-* + *ανδρ-* (< *ἀνήρ*) + *-ος*].

ἀνανεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νεύω

κλίνω το κεφάλι προς τα πίσω σε ένδειξη άρνησης: *ἐδεόμην σῶσαι μοι τὸν Ζώσιμον ὁ θεὸς ἀνένευσεν* = παρακαλοῦσα να μου σώσει το Ζώσιμο· ο θεός το αρνήθηκε. ≠ κατανεύω.
[**σύνθ.** *ἀνά* + *νεύω*].

ἀνανήφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νήφω

1. γίνομαι πάλι νηφάλιος (έπειτα από μέθη): *ἐκ μακρᾶς ἀνανήφω μέθης* = αποκτώ τη νηφαλιότητά μου έπειτα από μεγάλη μέθη.
2. επανέρχομαι στα λογικά μου: *ἀνανήφω ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος* = επανέρχομαι στα λογικά μου ξεφεύγοντας από την παγίδα του διαβόλου.
παράγ. ἀνάνηψις.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *νήφω*].

ἀνάντης, -ης, ἄναντες ΕΠΙΘΕΤΟ
ανηφορικός, απότομος: *ἀνάντης ἀνάβασις* = ανηφορική ανάβαση.
≠ κατάντης «κατηφορικός».
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ἀντ-* (πβ. *ἄντα* «έναντι») + *-ης*].

ἄναξ, ἄνακτος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μόνον στον ποιητικό λόγο.
κύριος, αφέντης (χρησιμοποιείται κυρίως ως προσδιορισμός θεών και βασιλέων).
παράγ. ἀνάσσω, ἄνασσα, ἀνάκτορον.
[προελλ. δάν. *Fάναξ*].

ἀνάπαλιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. πίσω πάλι.
2. πάλι, ξανά: *ὧδε δὴ ἀνάπαλιν ἄκουε* = άκουσέ το πάλι κατ᾽ αυτόν τον τρόπο.
3. αντίθετα, αντίστροφα: *ὅταν ἀνάπαλιν ἡ γένεσις τούτων πορεύηται, τότε ταῦτα διαφθείρεται* = όταν η δημιουργία αυτών κινείται αντίστροφα, τότε αυτά καταστρέφονται.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πάλιν*].

ἀνάπαυλα, -παύλης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ξεκούραση: *καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείστας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα* = και εξασφαλίσαμε για το πνεύμα μας πάρα πολλούς τρόπους ξεκούρασης από τους κόπους.

2. τόπος ξεκούρασης: *καὶ ἀνάπαυλαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδρεσί εἰσι σκιαραί* = και στο δρόμο υπάρχουν δροσερά αναπαυτήρια, κάτω από τα ψηλά δέντρα.
ΝΕ ανάπαυλα (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως παράγ. **λ.** *ἀναπαύ-ομαι* + *-λα*].

ἀναπείθω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πείθω

1. πείθω: *ἀναπείθω τοὺς νέους ὡς σοφώτατός εἰμι* = πείθω τους νέους ότι είμαι σοφότατος.
2. παρασύρω: *κἀνέπειθον τῶν Λακώνων τοὺς μεγίστους χρήμασιν* = και αποπλανούσαν τους πιο ισχυρούς από τους Σπαρτιάτες με χρήματα.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πείθω*].

ἀναπέμπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πέμπω

στέλνω από τόπο χαμηλότερο σε τόπο ψηλότερο ή από τα παράλια στο εσωτερικό μιας χώρας (και ιδίως της Μικράς Ασίας): *φρουροὺς εἰς τὰ ἄκρα ἀνέπεμπε* = έστελνε φρουρούς στις κορυφές. *αὐτοὺς ἔμελλεν ὡς βασιλέα ἀναπέμψειν* = αυτούς σκόπευε να τους στείλει στο βασιλιά.
παράγ. ἀναπομπή, **σύνθ.** προαναπέμπω.
ΝΕ αναπέμπω (στέλνω κάτι για επανεξέταση κτλ.).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πέμπω*].

ἀναπετάννυμι & **ἀναπεταννύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πετάννυμι

ξεδιπλώνω: *τὰς πύλας ἀναπεταννύω* = ξεδιπλώνω (ανοίγω) τις πύλες.

- μετοχή παθ. παρακ. ἀναπεπταμένος ανοικτός: *τὰ ὄμματα ἔχω ἀναπεπταμένα* = έχω τα μάτια ανοικτά.

παράγ. ἀναπεπταμένως.
ΝΕ λόγ. μτχ. αναπεπταμένος.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πετάννυμι*].

ἀναπίμπλημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίμπλημι

γεμίζω: *αἰσχύνης ὅλην ἀναπίμπλησι τὴν πόλιν* = γεμίζει ολόκληρη την πόλη από ντροπή.
= πληρόω. ≠ κενόω.
παράγ. ἀνάπλεως «γεμάτος».
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πίμπλημι*].

ἀναπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. πέφτω προς τα πίσω.
2. αποκαρδιώνομαι: *δέδοικα μὴ νῦν ἀναπεπτωκότες ἦτε* = φοβούμαι μήπως έχετε τώρα αποκαρδιωθεί.
3. ανακλίνομαι (δηλ. κάθομαι γέρνοντας την πλάτη μου προς τα πίσω και στηρίζομαι στον αγκώνα μου. Αυτή τη στάση έπαιρναν οι αρχαίοι για να γευματίσουν): *μετὰ ταῦτ᾽ ἀναπεσεῖν ἐκέλευον αὐτὴν παρ᾽ ἐμέ* = έπειτα από αυτά, της είπα να κάτσει δίπλα μου.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πίπτω*].

ἀνάπλεως, ἀναπλέα, ἀνάπλεων ΕΠΙΘΕΤΟ

γεμάτος: *σκότους ἀνάπλεως ἔχω τοὺς οφθαλμούς* = έχω τα μάτια γεμάτα από σκοτάδι.
= πλήρης.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πλέως/πλέος*, πβ. *πλῆ-θος, πλή-ρης, πλέ-ον*].

ἀναπληρόω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πληρόω

1. γεμίζω: *ἀναπληροῖς τὸ κεχηνὸς τοῦ ῥυθμοῦ* = γεμίζεις το χάσμα του ρυθμού. **=** πίμπλημι «γεμίζω», πληρόω «γεμίζω». ≠ κενόω.
2. συμπληρώνω: *ἀλλ᾽ εἴ τι ἐξέλιπον, σὸν ἔργον, ὦ Ἀριστόφανες, ἀναπληρῶσαι* = αλλά αν άφησα κάτι πίσω, Αριστοφάνη, είναι δικό σου καθήκον να το συμπληρώσεις.
παράγ. ἀναπλήρωσις, ἀναπληρωματικός.
ΝΕ αναπληρώνω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πληρόω*].

ἀναπτύσσω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πτύσσω

ξετυλίγω (κυρίως τους παπυρικούς κυλίνδρους πάνω στους οποίους έγραφαν τα κείμενά τους οι αρχαίοι Έλληνες), ανοίγω για διάβασμα: *ἀναπτύσσω τὸ βυβλίον* = ανοίγω το βιβλίο. **=** ἐξελίττω.
παράγ. ἀνάπτυξις «ξεδίπλωμα».
ΝΕ αναπτύσσω (λ.χ. ένα θέμα, «περιγράφω με κάθε λεπτομέρεια»).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *πτύσσω*].

ἀνάπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἅπτω

1. δένω.
2. μέση φωνή ἀνάπτομαι δένω (πάνω μου): *ἐπιστολὴν ἐκ τῶν δακτύλων ἀναψάμενος περιεπορεύετο* = αφού έδεσε στα δάκτυλα την επιστολή, βάδιζε γύρω γύρω.
3. ανάβω: *ἀνῆψεν τὴν πυράν* = άναψε την πυρά.
σύνθ. προσανάπτω. **ΝΕ** ανάβω (σημ. 3).
[**σύνθ.** *ἀνά* + *ἅπτω*].

ἀναρτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀρτάω

1. κρεμάω: *ἑαυτὴν ἀνήρτησεν* = κρεμάστηκε. **=** κρεμάννυμι.
2. αποδίδω: *εἰς θεοὺς ἀναρτῶ τι* = αποδίδω κάτι στους θεούς.
3. παθ. φωνή ἀναρτῶμαι κρέμομαι.
4. παθ. φωνή ἀναρτῶμαι εξαρτώμαι: *πᾶσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρτηται* = η δύναμη λοιπόν για όλα αυτά εξαρτάται από εκείνη την πέτρα.

παράγ. ἀνάρτησις, **σύνθ.** συναναρτάομαι.
ΝΕ αναρτώ (με τις σημ. 1 και 3, λ.χ. αναρτώνται τα αποτελέσματα των εξετάσεων).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ἀρτάω*].

ἀναρχία, -ας, ἡ

1. έλλειψη αρχηγού: *ἀναρχίας οὔσης ταῦτα ἐγένετο* = επειδή δεν υπήρχε αρχηγός, έγιναν αυτά.
2. ανομία, αναρχία: *ἐν πάσῃ ἀναρχίᾳ καὶ ἀνομίᾳ ἔζων* = ζούσαν σε πλήρη αναρχία και ανομία.
3. στην Αθήνα έλλειψη άρχοντα, χρονιά κατά τη διάρκεια της οποίας δεν υπήρχε άρχοντας: *διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀναρχίαν ἐποίησαν* = για τον ίδιο λόγο δεν ανέδειξαν άρχοντα.
ΝΕ αναρχία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἄναρχος* + παρ. επίθ. -*ία*].

ἀνατείνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τείνω

τεντώνω προς τα πάνω, υψώνω: *ἀνατείνω τὴν χεῖρα* = υψώνω το χέρι.
παράγ. ἀνάτασις, ἀνατεταμένως.
ΝΕ ανάταση.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *τείνω*].

ἀνατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. αποδίδω: *ἂν ἐκεῖνος ἁμάρτῃ, σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσιν* = εάν εκείνος αποτύχει, θα αποδώσουν σε σένα τις ευθύνες.
2. αφιερώνω: *εἰς Δελφοὺς ἀνατίθημί τι* = αφιερώνω κάτι στους Δελφούς. = ἀφιερόω.
παράγ. ἀνάθεσις, ἀνάθημα, ἀναθηματικός.
ΝΕ αναθέτω (λ.χ. εργασία, καθήκον κτλ.).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *τίθημι*].

ἀναφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. φέρνω πάνω: *ἀναφέρω τινὰ εἰς Ὄλυμπον* = φέρνω κάποιον πάνω στον Όλυμπο.
2. επαναφέρω (σε μια προηγούμενη καλή κατάσταση): *ἐκ πονηρῶν τῶν πραγμάτων γενομένων τοῦτο πρῶτον ἀνήνεγκε τὴν πόλιν* = από την κακή κατάσταση πραγμάτων αυτό το μέτρο πρώτα επανέφερε την πόλη σε καλή κατάσταση.
3. πληρώνω, επιστρέφω χρήματα: *ἀνηνέγκαμεν χίλια τάλαντα* = πληρώσαμε χίλια τάλαντα.
παράγ. ἀναφορά, ἀναφορικός, **σύνθ.** ἐπαναφέρω.
ΝΕ αναφέρω «καταθέτω, διηγούμαι».
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *φέρω*].

ἀναχαιτίζω ΡΗΜΑ

1. ρίχνω τον αναβάτη.
2. μεταφορικά ανατρέπω.
παράγ. ἀναχαίτισις.
ΝΕ αναχαιτίζω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *χαίτη* (του αλόγου) + παρ. επίθ. -*ίζω*].

ἀναψύχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ψύχω

δροσίζω: *παρὰ κρήνην ἀναψύχω τι* = δροσίζω κάτι κοντά στην πηγή.
παράγ. ἀναψυκτήρ, ἀνάψυξις, ἀναψυχή, ἀναψυκτικός.
ΝΕ αναψυχή, αναψυκτήριο (λόγιο).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ψύχω*].

ἀνδραγάθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γενναία πράξη.
ΝΕ ανδραγάθημα.
[**παράγ. λ.** *ἀνδραγαθέω* (< **σύνθ.** *ἀνήρ* + *ἀγαθός* + -*έω*) + παρ. επίθ. -*μα*].

ἀνδραγαθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γενναιότητα: *ἐστὶ δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι* = είναι δίκαιο να προβάλλουμε τη γενναιότητα υπέρ της πατρίδος στους πολέμους.
[**παράγ. λ.** *ἀνδραγαθέω* (< **σύνθ. λ.** *ἀνήρ* + *ἀγαθός* + -*έω*) + παρ. επίθ. -*ία*].

ἀνδραποδίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠνδραπόδιζον
Μέλλ.	ἀνδραποδιῶ
Αόρ.	ἠνδραπόδισα
Παθ. μέλλ.	ἀνδραποδισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠνδραποδίσθην
Παθ. παρακ.	ἠνδραπόδισμαι

υποδουλώνω: *ἠνδραπόδισαν Σκῦρον* = υποδούλωσαν τη Σκύρο. = δουλόω. ≠ ἐλευθερόω.
παράγ. ἀνδραπόδισις, ἀνδραποδισμός, ἀνδραποδιστής.
ΝΕ λόγ. σύνθ. εξανδραποδίζω (με την ίδια σημ.).
[**παράγ. λ.** ☞ **ἀνδράποδον** + παρ. επίθ. -*ίζω*].

ἀνδραποδισμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υποδούλωση.
ΝΕ λόγ. σύνθ. εξανδραποδισμός.
[**παράγ. λ.** *ἀνδραποδίζω* + παρ. επίθ. -*μός*].

ἀνδράποδον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αιχμάλωτος, αυτός που αιχμαλωτίζεται στον πόλεμο και πωλείται σαν δούλος (ανεξάρτητα από το αν πριν αιχμαλωτιστεί ήταν δούλος ή ελεύθερος. Αρχικά διακρινόταν από το *δοῦλος*, που σήμαινε αυτόν που *γεννήθηκε* δούλος): *Τισσαφέρνει παρέδοσαν τὰ ἀνδράποδα πάντα καὶ δοῦλα καὶ ἐλεύθερα* = παρέδωσαν στον Τισσαφέρνη όλους τους αιχμαλώτους, και τους ελευθέρους και τους δούλους.
παράγ. ἀνδραποδίζω, ἀνδραποδιστής.
[**σύνθ. λ.** *ἀνήρ*, *ἀνδρ-ός* + -*ά-ποδον* (< *πούς, ποδός*) κατά το *τετρ-ά-ποδον*].

ἀνδρείκελον, -έλου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ομοίωμα άνδρα.
ΝΕ ανδρείκελο (με την ίδια σημ.). [**σύνθ. λ.** *ἀνήρ* + *εἴκελος* «που μοιάζει εξωτερικά με...»].

ἀνδριάς, -άντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ομοίωμα ανδρός, άγαλμα.
σύνθ. ἀνδριαντοποιός.
ΝΕ ανδριάντας.
[**παράγ. λ.** *ἀνήρ, ἀνδρός* + παρ. επίθ. *-ιάς*].

ἀνδρών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αίθουσα σπιτιού που χρησιμοποιούσαν μόνο άνδρες, αίθουσα συμποσίων: *ὁ ἀνδρὼν κεκοσμημένος ἐστί* = η αίθουσα συμποσίου είναι τακτοποιημένη. = ἡ ἀνδρωνῖτις. ≠ ἡ γυναικωνῖτις.
[**παράγ. λ.** *ἀνήρ, ἀνδρ-ός* + παρ. επίθ. *-ών*].

ἀνδρωνῖτις, -ιδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αίθουσα των σπιτιών που χρησιμοποιούσαν μόνο άνδρες (☞ **ἀνδρών**). = ὁ ἀνδρών. ≠ ἡ γυναικωνῖτις.
[**παράγ. λ.** *ἀνδρών* (*ἀνήρ*) + παρ. επίθ. *-ῖτις*].

ἀνεγείρω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ ἐγείρω

1. σηκώνω από τον ύπνο.
2. μεταφορικά ξεσηκώνω.
3. ανεγείρω (οικοδόμημα).
παράγ. ἀνέγερσις.
ΝΕ ανεγείρω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ἐγείρω*].

ἀνειμένως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ελεύθερα, άνετα: *ἡμεῖς ἀνειμένως διαιτώμεθα* = εμείς ζούμε άνετα.
[μτχ. παθ. παρακ. του ☞ **ἀνίημι** + παρ. επίθ. *-ως*].

ἀνελεύθερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. δουλικός, δουλοπρεπής.
2. τσιγκούνης, φιλάργυρος. ≠ ἐλευθέριος «γενναιόδωρος».
παράγ. ἀνελευθερία, ἀνελευθέρως.
ΝΕ ανελεύθερος (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀν-* + *ἐλεύθερος*].

ἀνελίττω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ ἑλίττω

ο κοινός τύπος είναι *ἀνελίσσω*
ξετυλίγω. = ἀναπτύσσω «ξεδιπλώνω».
παράγ. ἀνέλιξις, ἀνελικτικός.
ΝΕ λόγ. ανελίσσομαι.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ἑλίττω*].

ἀνεπιτήδευτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. λιτός: *ἀνεπιτήδευτος σύνθεσις ὀνομάτων* = λιτός συνδυασμός λέξεων.
2. αδοκίμαστος: *Ἀλκιβιάδῃ οὐδὲν ἦν ἀμίμητον οὐδ' ἀνεπιτήδευτον* = για τον Αλκιβιάδη τίποτε δεν έμεινε που να μη μιμηθεί και να μη δοκιμάσει.
παράγ. ἀνεπιτηδεύτως.
ΝΕ ανεπιτήδευτος (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀν-* + *ἐπιτηδευτός* (**παράγ. λ.** *ἐπιτηδεύομαι* + παρ. επίθ. *-τός*)].

ἄνευ ΠΡΟΘΕΣΗ
συντάσσεται πάντοτε με γενική
1. χωρίς: *μόνος ἄνευ τινός* = μόνος χωρίς κανέναν.
2. εκτός από...: *πάντα ἄνευ χρυσοῦ* = τα πάντα εκτός από το χρυσάφι.
ΝΕ άνευ (λόγ., με τη σημ. 1 στη φρ. *άνευ λόγου και αιτίας*).
[**ΙΕ** αρχής, συγγεν. με **λατ.** sine, που διαφέρει ως προς τη δασεία].

ἀνήρ, ἀνδρός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. άντρας.
2. άνθρωπος: *πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε* = ο πατέρας και των ανθρώπων και των θεών (ο Δίας).
3. παλικάρι: *ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους τοὺς πλεῖστα δυναμένους φαγεῖν* = θεωρούν ως παλικάρια μόνο αυτούς που μπορούν να φάνε πάρα πολύ.
4. ο σύζυγος. ≠ γυνή «η σύζυγος».
5. κυρίως σε προσφωνήσεις στον πληθυντικό *ἄνδρες δικασταί*.
παράγ. ἀνδρεῖος, ἀνδρεία, **σύνθ.** ἀνδροφόνος.
ΝΕ άνδρας / άντρας (με τις σημ. 1, 3, 4).
[*(*ἀ*)*νερ-*, πβ. **αρχ. ιταλ.** ner- «ανδρικός»].

Ἀνθεστήρια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η Γιορτή των Ανθέων, η τριήμερη γιορτή προς τιμήν του θεού Διόνυσου στις 11, 12 και 13 του μηνός ☞ **Ἀνθεστηριῶνος.**
[επίθ. **ἀνθεστήριος, -α* (ενν. *ἑορτάσματα*)].

Ἀνθεστηριών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο όγδοος μήνας του αττικού ημερολογίου, που αντιστοιχεί στο διάστημα από 15 Ιανουαρίου έως 15 Φεβρουαρίου. Τότε τελούνταν τα ☞ **Ἀνθεστήρια.**
[*Ἀνθεστήρια* + παρ. επίθ. -(ι)*ών*].

ἀνθίστημι ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. στήνω (ενάντια ή απέναντι σε κάτι).
2. μέση φωνή μαζί με τους χρόνους με αμετάβ. σημ. (☞ **ἵστημι**) αντιστέκομαι: *ἀντέστησαν Ἀλεξάνδρῳ* = αντιστάθηκαν στον Αλέξανδρο. ≠ ἐνδίδωμι «υποχωρώ».
παράγ. ἀντίστασις, ἀντιστάτης.
ΝΕ ανθίσταμαι (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀντί* + *ἵστημι*].

ἄνθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. λουλούδι.
2. ακμή κάθε πράγματος, καλού ή κακού: *ἔρωτος ἄνθος* = η ακμή του έρωτα.

παράγ. ἀνθέω, ἄνθεμον, ἀνθηρός, **σύνθ.** ἀνθοφορία, ἀνθοφόρος.
NE ἄνθος (και με τις δύο σημ.).
[*ἀνθεσ-*, πβ. **αρχ. ινδ.** ándhas- «φυτό»].

ἀνιάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠνίων
Μέλλ.	ἀνιάσω
Αόρ.	ἠνίασα
Παρακ.	ἠνίακα
Παθ. παρατ.	ἠνιώμην
Παθ. μέλλ.	ἀνιάσομαι
Παθ. αόρ.	ἠνιάθην
Παρακ.	ἠνίαμαι

1. στενοχωρώ κάποιον. = θλίβω, λυπέω.
2. παθ. φωνή ἀνιῶμαι στενοχωριέμαι: *ἀνιῶμαι ταῦτα* = στενοχωριέμαι γι' αυτά.
παράγ. ἀνιαρός.
[**σύνθ. λ.** *ἀνία* «στενοχώρια» + παρ. επίθ. *-άω*].

ἀνίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵημι

1. στέλνω (προς τα πάνω ή προς τα εμπρός).
2. για το τόξο ή για έγχορδα μουσικά όργανα χαλαρώνω. ≠ ἐπιτείνω, ἐντείνω «τεντώνω».
3. παραμελώ, χαλαρώνω: *τὴν φυλακὴν ἀνίημι* = χαλαρώνω την περιφρούρηση.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ἵημι*].

ἀνίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. στήνω κάποιον, τον σηκώνω: *ἐκ τῆς κλίνης ἀνίστημί τινα* = σηκώνω κάποιον από το κρεβάτι.
2. ανασταίνω: *δοὺς αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν* = αφού της έδωσε το χέρι του, την ανέστησε.
3. στη μέση φωνή και στους χρόνους με αμετάβ. σημ. ἀνίσταμαι **α.** σηκώνομαι: *ἀναστὰς εἶπε* = αφού σηκώθηκε, είπε. *ἔκαμνον καὶ οὐδ' ἀνιστάμην ἐκ τῆς κλίνης* = ήμουν άρρωστος και ούτε σηκωνόμουν από το κρεβάτι. **β.** ανασταίνομαι: *Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν* = ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς.
παράγ. ἀνάστασις, ἀνάστατος.
NE ανασταίνω (με τη σημ. 2, και ανασταίνομαι με τη σημ. 3β).
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *ἵστημι*].

ἀνοίγω & **ἀνοίγνυμι** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀνέῳγον
Μέλλ.	ἀνοίξω
Αόρ.	ἀνέῳξα
Παρακ.	ἀνέῳχα
Παθ. ενεστ.	ἀνοίγομαι
Παθ. παρατ.	ἀνεῳγόμην
Παθ. αόρ.	ἀνεῴχθην
Παθ. παρακ.	ἀνέῳγμαι
Παθ. υπερσ.	ἀνεῴγμην

ανοίγω.
παράγ. ἄνοιγμα, ἄνοιξις, ἀνοικτός.
NE ανοίγω.
[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + *οἴγω* & *οἴγνυμι* < **Ϝοιγ-* **ΙΕ** αρχής].

ἀντέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

1. υπομένω: *ἀντεῖχε παρὰ δόξαν τῇ ταλαιπωρίᾳ* = υπέμενε τις ταλαιπωρίες ξεπερνώντας κάθε προσδοκία.
2. επαρκώ: *ἀντέχει ὁ σῖτος* = τα τρόφιμα επαρκούν.
3. μέση φωνή ἀντέχομαι είμαι προσκολλημένος σε κάποιον ή κάτι: *ἀντέχομαι τῆς ἀληθείας* = είμαι προσκολλημένος στην αλήθεια.
NE αντέχω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀντί* + *ἔχω*].

ἀντὶ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. πάντοτε με γενική
1. για τόπο απέναντι από / σε κάτι ή από / σε κάποιον: *ἀντὶ τῶν πιτύων ἕστηκα* = στέκομαι απέναντι στα πεύκα.
2. αντί, στη θέση κάποιου προσώπου ή πράγματος: *οὐκ ὤκνουν πόλεμον ἀντ' εἰρήνης μεταλαμβάνειν* = δε δίσταζαν να υιοθετούν πόλεμο αντί για ειρήνη.
3. ως αντάλλαγμα: *οὐδέ τις χάρις ἐστὶ ἀντ' ἀγαθῶν παρά σοι* = ούτε υπάρχει κάποια ευγνωμοσύνη σε σένα ως αντάλλαγμα για τα αγαθά (που σου πρόσφερα).
4. για χάρη: *ἀντὶ παίδων ἱκετεύομέν σε* = σε ικετεύουμε για χάρη των παιδιών.
5. σε σύγκριση: *ἓν ἀνθ' ἑνός* = το ένα σε σύγκριση με το άλλο.
Β. ως α΄ συνθετικό δηλώνει
α. απέναντι, π.χ. *ἀντιβλέπω*. **β.** σε αντίθεση με κάποιον, εναντίον κάποιου, π.χ. *ἀντιλέγω*. **γ.** ανταπόδοση, π.χ. *ἀντιβοηθέω*. **δ.** αντικατάσταση, π.χ. *ἀντιβασιλεύς*. **ε.** ισότητα, ομοιότητα, π.χ. *ἀντίθεος* «ισόθεος».
NE αντί (με τις σημ. 2, 3).
[συγγεν. του *ἄντα* «έναντι, απέναντι», πβ. **αρχ. ινδ.** ánti, **λατ.** ante].

ἀντίδοσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ανταπόδοση.
2. διαδικασία ανταλλαγής περιουσιών. (Σύμφωνα με αυτήν, ο πολίτης στον οποίο το κράτος ανέθετε κάποια κοινωφελή εισφορά ή δραστηριότητα, τις λεγόμενες *λειτουργίες*, μπορούσε να προκαλέσει οποιονδήποτε άλλο συμπολίτη του, τον οποίο θεωρούσε πλουσιότερο από τον ίδιο, να ανταλλάξουν τις περιουσίες τους. Αν ο τελευταίος αρνιόταν, αυτό ήταν ένδειξη ότι όντως ήταν πιο εύπορος, και επομένως θα έπρεπε να αναλάβει εκείνος τη *λειτουργία*.)

[**σύνθ. λ.** *ἀντί* + *δόσις*].

ἀντιλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. δέχομαι κάτι ως αντάλλαγμα για κάτι άλλο: *οὔτε κακοὺς εὖ δρῶν εὖ πάλιν ἀντιλάβοις ἄν* = ούτε αν ευεργετείς κακούς ανθρώπους θα δεχθείς ως αντάλλαγμα κάτι καλό.
2. μέση φωνή ἀντιλαμβάνομαι αρπάζω: *ὁ Καλλίας τῇ ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος* = ο Καλλίας με το αριστερό του χέρι άρπαξε το παλτό του άλλου.
3. μέση φωνή ἀντιλαμβάνομαι βοηθώ: *δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων* = πρέπει να βοηθάτε τους αδύνατους. *ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι* = βοήθησέ μας..., Θεέ μου, με τη χάρη σου.
4. μέση φωνή ἀντιλαμβάνομαι επιχειρώ: *ἁπάντων οὖν τούτων ἀναμνησθέντες ἐρρωμενέστερον ἀντιλαβώμεθα τοῦ πολέμου* = ας θυμηθούμε όλα αυτά λοιπόν και ας επιχειρήσουμε τον πόλεμο με μεγαλύτερο θάρρος.
ΝΕ αντιλαμβάνομαι «υποπίπτει στην αντίληψή μου, καταλαβαίνω».
[**σύνθ. λ.** *ἀντί* + *λαμβάνω*].

ἀντιλέγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λέγω

μιλώ ενάντια, αντίθετα σε κάποιον ή κάτι, αντιτίθεμαι με το λόγο.
ΝΕ αντιλέγω.
[**σύνθ. λ.** *ἀντί* + *λέγω*].

ἄντρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σπηλιά.
ΝΕ άντρο.
[**αβέβ. ετυμ.**].

ἀνύτω & **ἁνύτω** & **ἀνύω** ΡΗΜΑ
οι πρώτοι δύο τύποι είναι αττικοί και αντιστοιχούν στο *ἀνύω* των άλλων διαλέκτων.

Παρατ.	ἤνυτον & ἥνυτον & ἤνυον
Μέλλ.	ἀνύσω
Αόρ.	ἤνυσα
Παρακ.	ἤνυκα
Μέσ. μέλλ.	ἀνύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠνυσάμην
Παθ. μέλλ.	ἀνυσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠνύσθην
Παθ. παρακ.	ἤνυσμαι

1. πετυχαίνω: *εἴξασί τινες... τὸ νουθετητικὸν εἶδος τῆς παιδείας σμικρὸν ἀνύτειν* = φαίνεται μερικοί να υποστηρίζουν... ότι ο συμβουλευτικός τρόπος της παιδείας πετυχαίνει ασήμαντα αποτελέσματα.
2. Συχνά απαντά η μετοχή αορίστου ἀνύσας μαζί με ρήμα βιάζομαι να κάνω κάτι: *ἀνάβαιν᾽ ἀνύσας κατὰ τὴν ἑτέραν* = βιάσου να ανεβείς από την άλλη.
[το αττ. *ἀνύ-τω* (με τους παράλληλους μη αττ. τύπους *ἀνύω, ἄνυ-μι*) αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** sanóti «κερδίζω», **ΙΕ** *sen-].

ἄνω ΕΠΙΡΡΗΜΑ/ΠΡΟΘΕΣΗ

Συγκριτικός	ἀνωτέρω
Υπερθετικός	ἀνωτάτω

Α. ως επίρρημα
1. με ρήματα που δηλώνουν κίνηση προς τα πάνω.
2. για γεωγραφικές σχέσεις προς το πάνω μέρος, προς το Βορρά: *οἱ κατὰ τὴν Θρᾴκην τε καὶ σχεδόν τι κατὰ τὸν ἄνω τόπον* = αυτοί που κατοικούν στην περιοχή της Θράκης και χονδρικά στις βόρειες περιοχές.
3. μακριά από την ακτή, στα μεσόγεια, στο εσωτερικό: *ἐς τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκετο* = έφθασε στην πόλη των μεσογείων (την Αθήνα).
4. στο παρελθόν: *οἱ ἄνω χρόνοι* = οι παρελθοντικοί χρόνοι.
Β. ως πρόθεση συντάσσεται με γενική πάνω από κάτι: *ἄνω τοῦ γόνατος* = πάνω από το γόνατο.
παράγ. ἄνωθεν.
ΝΕ σύνθ. *επάνω, πάνω,* σύνθ. *ανωφερής* κτλ.
[*ἀνά* + *-ω* κατά τα επιρρ. *κάτ-ω, οὕτ-ω* κ.ά.].

ἄνωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. από πάνω, από ψηλά: *οἱ Συρακόσιοι ἔβαλλον ἄνωθεν τοὺς Ἀθηναίους* = οι Συρακούσιοι έριχναν από ψηλά στους Αθηναίους.
2. από την αρχαία εποχή: *οἶμαι γὰρ τοιόνδε τι λέγειν αὐτούς, ἀρχομένους ποθὲν ἄνωθεν* = νομίζω, αλήθεια, πως αυτοί λένε κάτι τέτοιο αρχίζοντας από κάπου από την αρχαία εποχή.
[**σύνθ. λ.** *ἄνω* + παρ. επίθ. *-θεν*].

ἀνωφελής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀνωφελέστερος
Υπερθετικός	ἀνωφελέστατος

που δεν ωφελεί, ανώφελος, άχρηστος.
ΝΕ ανωφελής.
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀν-* + **ωφελ-* (*ὠφελῶ*) + παρ. επίθ. *-ής*].

ἄξιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀξιώτερος
Υπερθετικός	ἀξιώτατος

1. αυτός που έχει κάποιο βάρος ή αξία: *πολλοῦ ἄξιος* = αυτός που έχει μεγάλη αξία.
2. αξιόλογος: *ἄξια δῶρα* = αξιόλογα δώρα.
≠ ἀνάξιος.

3. απρόσωπη έκφραση ἄξιόν ἐστι αρμόζει: *τῇ πόλει ἄξιόν ἐστι συλλαβεῖν τὸν ἄνδρα* = αρμόζει στην πόλη να συλλάβει τον άντρα.
παράγ. ἀξιόω, ἀξίως, **σύνθ.** ἀξιοτίμητος, ἀξιοσέβαστος, ἀξιόποινος.
ΝΕ άξιος (με τη σημ. 2).
[πιθ. *ἄγω*, **ἄκ-τι-ος* > **ἄκσιος* με ουρανωτική τροπή $\tau \Rightarrow \sigma$].

ἀξιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠξίουν
Μέλλ.	ἀξιώσω
Παρακ.	ἠξίωκα
Παθ. μέλλ.	ἀξιωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠξιώθην
Παθ. παρακ.	ἠξίωμαι

1. θεωρώ κάποιον άξιο: *τῶν καλλίστων ἐμαυτὸν ἀξιῶ* = θεωρώ τον εαυτό μου άξιο για τα πιο όμορφα πράγματα.
2. απαιτώ, αξιώνω: *ἀξιοῦμεν τἀληθῆ αὐτοὺς λέγειν* = απαιτούμε να πουν την αλήθεια.
παράγ. ἀξίωσις, ἀξίωμα, ἀξιωματικός, **σύνθ.** καταξιόω, ἀπαξιόω.
ΝΕ αξιώνω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἄξιος* + παρ. επίθ. -*όω*].

ἀξίωμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τιμή, υπόληψη: *τὸ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν ἀξίωμα* = η υπόληψη των ελεύθερων γυναικών.
2. κοινωνική θέση: *οὐκ ἀξιώματος ἀφανείᾳ κεκώλυνται* = δεν έχουν εμποδιστεί εξαιτίας της ασημότητας της κοινωνικής τους θέσης.
παράγ. ἀξιωμάτιον.
ΝΕ αξίωμα «τιμητική κοινωνική θέση».
[**παράγ. λ.** ☞ **ἀξιόω** + παρ. επίθ. -*μα*].

ἀπαγγέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀγγέλλω

1. αναγγέλλω: *ταῦτα ἀπαγγέλλουσιν πρὸς τὸν Ξενοφῶντα* = αναγγέλλουν αυτά στον Ξενοφώντα. = ἀναγγέλλω.
2. διηγούμαι: *τούτων ἔνια οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναιτό τις* = κάποια από αυτά ούτε να τα διηγηθεί κανείς μπορεί. = ἀφηγέομαι, διηγέομαι.
παράγ. ἀπαγγελία, ἀπαγγελτικός, **σύνθ.** προαπαγγέλλω.
ΝΕ αναγγέλλω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἀγγέλλω*].

ἀπαγορεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπηγόρευον
Μέλλ.	ἀπερῶ
Αόρ.	ἀπεῖπον & ἀπηγόρευσα
Παρακ.	ἀπείρηκα & μεταγεν. ἀπηγόρευκα
Παθ. μέλλ.	ἀπορρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἀπερρήθην
Παθ. παρακ.	ἀπείρημαι

1. απαγορεύω: *καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἰατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσιν τοῖς ἀσθενοῦσιν χρῆσθαι ἐλαίῳ* = και γι' αυτό όλοι οι γιατροί απαγορεύουν στους αρρώστους να χρησιμοποιούν λάδι.
2. ως αμετάβατο εξαντλούμαι: *ἐπειδὴ ἑώρα Λακεδαιμονίους τῷ κατὰ θάλατταν πολέμῳ ἀπαγορεύοντας* = επειδή έβλεπε ότι οι Λακεδαιμόνιοι εξαντλούνταν στον πόλεμο που γινόταν στη θάλασσα.
παράγ. ἀπαγορευτικός, ἀπαγόρευσις, ἀπαγόρευμα, **σύνθ.** συναπαγορεύω, προαπαγορεύω.
ΝΕ απαγορεύω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἀγορεύω*].

ἀπαγχονίζω ΡΗΜΑ
πνίγω.
ΝΕ απαγχονίζω.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἀγχονίζω*].

ἀπάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. μεταφέρω.
2. αποσύρω στρατεύματα: *τὰς ναῦς ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπάγω* = αποσύρω τα καράβια από την Επίδαμνο.
3. ως νομικός όρος οδηγώ ενώπιον αξιωματούχου κάποιον που έχω συλλάβει, για να τον κατηγορήσω: *κατὰ τοὺς νόμους ἀπήχθη* = συνελήφθη, οδηγήθηκε ενώπιον του αξιωματούχου και κατηγορήθηκε σύμφωνα με τους νόμους.
παράγ. ἀπαγωγή, ἀπαγωγός, **σύνθ.** συνεπάγω.
ΝΕ απάγω «οδηγώ παράνομα».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἄγω*].

ἀπαίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπῇρον
Μέλλ.	ἀπαρῶ
Αόρ. α´	ἀπῆρα
Παρακ.	ἀπῆρκα

αποπλέω, αναχωρώ: *πληρώσαντες τὰς ναῦς ἀπῆραν* = αφού επιβιβάστηκαν στα καράβια, απέπλευσαν. = ἀνάγομαι.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *αἴρω*].

ἄπαις, -αιδος, ὁ, ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ
άτεκνος.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *παῖς*].

ἀπαλλάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *ἀπαλλάσσω*.

Για τους χρόνους ☞ ἀλλάττω

1. απαλλάσσω: *τὴν πόλιν ἐκ κακῶν ἀπήλλαξε* = απάλλαξε την πόλη από τα κακά.

2. μέση και παθ. φωνή ἀπαλλάττομαι διαφεύγω: *ἀζήμιος ἀπαλλάττομαι* = διαφεύγω χωρίς πρόστιμο.
3. μέση και παθητική φωνή ἀπαλλάττομαι αναχωρώ: *πρὸς ἄλλην ἀπαλλάττομαι χώραν* = αναχωρώ για άλλον τόπο.
παράγ. ἀπαλλαγή.
ΝΕ απαλλάσσω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἀλλάττω*].

ἁπαλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἁπαλώτερος
Υπερθετικός	ἁπαλώτατος

1. μαλακός. **2.** ήσυχος, γλυκός (χαρακτήρας). **3.** μαλθακός.
παράγ. ἁπαλότης, ἁπαλύνω.
ΝΕ απαλός (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.,** για το *-αλὸς* πβ. *ὁμ-αλός*].

ἀπαντάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπήντων
Μέλλ.	ἀπαντήσω & ἀπαντήσομαι
Αόρ.	ἀπήντησα
Παρακ.	ἀπήντηκα
Μέσ. παρακ.	ἀπήντημαι

1. συναντώ: *τούτῳ ἰόντι ἐξ ἀγροῦ ἀπήντησα* = τον συνάντησα, όταν ερχόταν από την ύπαιθρο.
2. αντιμετωπίζω (στη μάχη): *ἀπήντησαν τοῖς βαρβάροις Μαραθῶνι* = αντιμετώπισαν τους βαρβάρους στο Μαραθώνα.
3. στο δικαστήριο παρουσιάζομαι: *πρὸς τὴν δίκην ἀπαντῶ* = παρουσιάζομαι στη δίκη.
παράγ. ἀπάντησις.
ΝΕ απαντώ (με τη σημ. 1, λ.χ. η λέξη αυτή απαντά στον Όμηρο. Το σημερινό *απαντώ* «δίνω απάντηση» οι αρχαίοι το έλεγαν *ἀποκρίνομαι*).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἀντάω* (< **παράγ.** *ἄντα* «απέναντι» + παρ. επίθ. *-άω*)].

ἅπαξ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
μια φορά: *μὴ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις* = όχι μόνο μία φορά αλλά πολλές.
ΝΕ άπαξ, στη φρ. *άπαξ διά παντός*.
[**σύνθ. λ.** **σα-*, **σεμ-* (*εἷς, μία, ἅμα*) + **παγ-* (< *πήγνυμι*)].

ἀπαξιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀξιόω

απορρίπτω κάποιον ή κάτι ως ανάξιο: *ἀπαξιῶ τί τινος* = θεωρώ κάτι ανάξιο για κάποιον.
παράγ. ἀπαξίωσις.
ΝΕ απαξιώνω.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἀξιόω*, ☞ **ἀξιόω**].

ἀπαρχή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στον πληθ. *αἱ ἀπαρχαὶ* οι πρώτοι καρποί που προσφέρονται ως θυσία στους θεούς.
ΝΕ απαρχή «πρώτη αρχή».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἀρχὴ* ως **παράγ.** του *ἀπάρχομαι* «κάνω αρχή»].

ἅπας, ἅπασα, ἅπαν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. όλος, ολόκληρος: *ἀργυροῦς ἐστιν ἅπας* = είναι ολόκληρος ασημένιος. *τὸ Ἄργος προεῖχε ἅπασι* = το Άργος υπερείχε σε όλα.
2. ο καθένας: *ταύτην ἅπας φεύγει* = ο καθένας την αποφεύγει αυτήν.
[**σύνθ. λ.** **(σ)α-*, **σεμ-* (*εἷς*) + αντων. *πᾶς*].

Ἀπατούρια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γιορτή που γιόρταζαν ετησίως στην Αθήνα και στις ιωνικές πόλεις οι φρατρίες (αδελφότητες, δηλ. ομάδες συγγενικών προσώπων) που υπήρχαν στην κάθε πόλη. (Η κάθε φρατρία τελούσε τη γιορτή μόνη της, στο δικό της λατρευτικό κέντρο. Στα Απατούρια οι πατέρες που πρόσφατα είχαν αποκτήσει παιδί το παρουσίαζαν, και με τον τρόπο αυτόν το ενέτασσαν στη φρατρία τους.)
[αθροιστ. *ἀ-* + *πατήρ*, δηλ. **ἀπάτουρος* < **ἀπατορϜός* = *ὁμοπάτωρ*].

ἀπείθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανυπακοή: *τὸ θάρσος ἀμέλειαν καὶ ἀπείθειαν ἐμβάλλει* = η αυτοπεποίθηση γεννά την αμέλεια και την ανυπακοή.
ΝΕ απείθεια.
[**παράγ. λ.** *ἀπειθέ-ω* + παρ. επίθ. *-ια*].

ἀπειθέω -ῶ ΡΗΜΑ
είμαι ανυπάκουος. **=** ἀπειθαρχέω. **≠** ὑπακούω, πειθαρχέω.
[**παράγ.** *ἀπειθ-ής* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἀπειθής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπειθέστερος
Υπερθετικός	ἀπειθέστατος

ανυπάκουος: *ἀπειθὴς τοῖς νόμοις* = ανυπάκουος στους νόμους.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *πείθομαι*].

ἄπειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἰμὶ

απουσιάζω. **≠** πάρειμι «είμαι παρών».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *εἰμί*].

ἄπειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

χρησιμοποιείται ως μέλλοντας του *ἀπέρχομαι*.
φεύγω: *ἀπῇσαν ἐπὶ οἶκον* = έφευγαν για τις πατρίδες τους.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *εἶμι*].

ἀπείργω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἴργω

εμποδίζω: *οὔκ ἐστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος* = ποτέ με απελάσεις ξένων δεν εμποδίζουμε κάποιον να μάθει ή να δει κάτι.

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *εἴργω*].

ἀπειρόκαλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ακαλαίσθητος. ≠ ἀπειρόκακος «που δεν έχει πείρα του κακού, ο μη καχύποπτος».

παράγ. ἀπειροκαλία, ἡ «έλλειψη καλαισθησίας».

[**σύνθ. λ.** *ἄπειρος* + *καλός*].

ἀπελαύνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐλαύνω

εκδιώκω: *ἀπελαύνω Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων* = εκδιώκω τους Χαλδαίους από αυτές τις βουνοκορφές.

παράγ. ἀπέλασις.

ΝΕ λόγ. απελαύνω.

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἐλαύνω*].

ἀπελεύθερος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χειραφετημένος δούλος: *Ἀντισθένους ἀπελευθέρῳ ἐμίσθωσα τὸν ἀγρόν* = νοίκιασα το χωράφι στο χειραφετημένο δούλο του Αντισθένη.

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἐλεύθερος* ως **παράγ.** του *ἀπελευθερόω*].

ἀπεργάζομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐργάζομαι

1. αποτελειώνω, τελειοποιώ: *ἀπεργάζεται τοῦτο τὸ ἔργον* = αποτελειώνει αυτό το έργο.

2. προξενώ, επιφέρω: *νίκην καὶ σωτηρίαν ἡμῖν ἀπεργάζεται* = μας εξασφαλίζει τη νίκη και τη σωτηρία.

3. μεταβάλλω, καθιστώ: *ἀγαθόν τινα ἀπεργάζομαι* = καθιστώ κάποιον καλό.

παράγ. ἀπεργασία.

ΝΕ στη φρ. *απεργάζομαι την καταστροφή κάποιου*, δηλαδή την προετοιμάζω με τέλειο τρόπο (σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἐργάζομαι*].

ἀπέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

1. φεύγω: *ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου ἀπέρχομαι* = φεύγω από το βουλευτήριο.

- με την πρόθεση *εἰς* υποδηλώνεται αναχώρηση από έναν τόπο και μετάβαση σε άλλον: *εἰς Θουρίους οἰκήσοντες ἀπέρχονται* = αναχωρούν, για να εγκατασταθούν στους Θουρίους.

= ἄπειμι «φεύγω». ≠ ἥκω «έχω φτάσει».

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἔρχομαι*].

ἀπεχθάνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπηχθανόμην
Μέλλ.	ἀπεχθήσομαι
Αόρ. β΄	ἀπηχθόμην
Παρακ.	ἀπήχθημαι

κυρίως με δοτική προσώπου είμαι μισητός σε κάποιον, επισύρω το μίσος του: *οὐδενὶ ἀπεχθάνεται* = δεν είναι μισητός σε κανέναν.

παράγ. ἀπεχθὴς «μισητός».

ΝΕ απεχθάνομαι κάτι (μεταβατικό).

[**παράγ. λ.** *ἀπεχθής* (< **σύνθ.** *ἀπό* + *ἔχθος*) + παρ. επίθ. *-αν-ομαι*].

ἀπεχθής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπεχθέστερος
Υπερθετικός	ἀπεχθέστατος

1. μισητός. = μισητός. ≠ ἀγαπητός.

2. εχθρικός. **3.** επίρρημα *ἀπεχθῶς*: *ἀπεχθῶς ἔχω τινί* = είμαι εχθρικός απέναντι σε κάποιον.

παράγ. ἀπεχθάνομαι, ἀπέχθεια «μίσος».

ΝΕ απεχθής (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἔχθος* + παρ. επίθ. *-ής*].

ἀπέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

1. είμαι μακριά από κάποιον ή κάτι: *τῆς πόλεως οὐ πολλὴν ὁδὸν ἀπέχει* = δεν είναι πολύ μακριά από την πόλη.

2. με απαρέμφατο εμποδίζω: *οὐδὲν ἀπέχει αὐτὸν ποιεῖν τοῦτο* = τίποτα δεν τον εμποδίζει να κάνει αυτό.

3. μέση φωνή ἀπέχομαι κρατιέμαι μακριά από κάποιον ή κάτι: *ἀπέχομαι τοῦ πολέμου* = κρατιέμαι μακριά από τον πόλεμο.

παράγ. ἀποχή.

ΝΕ απέχω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἔχω*].

ἀπηλιώτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δυτικός άνεμος (που φυσά από τον ορίζοντα όπου δύει ο ήλιος).

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἡλιώτης* με ιωνική ψίλωση].

ἀπήνεμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

απάνεμος: *ἀπήνεμος λιμήν* = απάνεμο λιμάνι.

ΝΕ απάνεμος.

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἄνεμος*].

ἀπιστέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠπίστουν
Μέλλ.	ἀπιστήσω
Αόρ.	ἠπίστησα
Παρακ.	ἠπίστηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀπιστήσομαι
Παθ. μέλλ.	ἀπιστηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠπιστήθην

με δοτική δεν εμπιστεύομαι: *τῷ Τισσαφέρνει ἀπιστῶ* = δεν εμπιστεύομαι τον Τισσαφέρνη. *ἀπιστῶ λόγῳ τινί* = δεν εμπιστεύομαι κάποιο επιχείρημα.

[**παράγ. λ.** *ἄπιστος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἄπιστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπιστότερος
Υπερθετικός	ἀπιστότατος

1. αναξιόπιστος: *ἄπιστόν τινα ποιῶ* = καθιστώ κάποιον αναξιόπιστο.

2. απίστευτος: *ἄπιστος ὁ τοιοῦτος λόγος* = είναι απίστευτα αυτά τα λόγια.

3. δύσπιστος: *ἄπιστος ἦν πρὸς Φίλιππον* = ήταν δύσπιστος απέναντι στο Φίλιππο.
παράγ. ἀπιστέω, ἀπιστία, ἀπίστως.
ΝΕ άπιστος (με τη σημ. 3 στη φρ. *άπιστος Θωμάς*).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *πιστός*].

ἄπλετος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
απεριόριστος: *ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος* = πέφτει απεριόριστο χιόνι.
ΝΕ κυρίως στη φράση *ρίχνω άπλετο φως*.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **πλε-* (*πλέ-θρον* «μέτρο μήκους και επιφάνειας») + *-τος*].

ἁπλοῦς, -ῆ, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ
ο ασυναίρετος τύπος είναι *ἁπλόος*

Συγκριτικός	ἁπλούστερος
Υπερθετικός	ἁπλούστατος

1. ένας (μία, ένα) μόνον: *περιτειχίζουσι Μυτιλήνην ἁπλῷ τείχει* = περιτειχίζουν τη Μυτιλήνη με ένα μόνον τείχος.
2. απλός: *οὐδὲν ἔχω ἁπλούστερον εἰπεῖν* = δεν έχω τίποτε πιο απλό να πω.
παράγ. ἁπλότης, ἁπλόω, ἅπλωμα.
ΝΕ απλός (και με τις δύο σημ.).
[**σύνθ. λ.** *(*σ*)*α*, **σεμ-* (*εἷς, ἅμα*) + *-πλος* (πβ. **λατ.** sim-pl-ex), που παρετυμολογήθηκε σε *πλόος* < *πλέω*].

ἁπλῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἁπλούστερον
Υπερθετικός	ἁπλούστατα

1. με απλό τρόπο: *ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν...* = και για να μιλήσουμε με απλό τρόπο...
2. απολύτως: *ἁπλῶς τε ἀδύνατόν ἐστι* = και είναι απολύτως αδύνατον. **3.** γενικά.
ΝΕ απλώς (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἁπλοῦς* + παρ. επίθ. *-ῶς*].

ἀπὸ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. με γενική
1. για απόσταση μακριά από κάπου: *αἱ παλαιαὶ* (*πόλεις*) *ἀπὸ θαλάσσης ᾠκίσθησαν* = οι παλαιές (πόλεις) χτίστηκαν μακριά από τη θάλασσα.
2. για χρόνο μετά: *ἀπὸ τῶν σίτων οἱ μὲν διαπονούμενοι εὔχροί τε καὶ εὔσαρκοί εἰσιν* = μετά το φαγητό, οι ασκούμενοι και χρώμα έχουν καλό και σώματα ωραία. *Ἀργεῖοι ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἐποιήσαντο νόμον* = οι Αργείοι έπειτα από αυτήν την εποχή έκαναν νόμο.
3. για άτομο από το οποίο πρόερχεται κάποια πράξη *ἐπράχθη τε ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον* = από αυτούς δεν πραγματοποιήθηκε καμιά αξιόλογη πολεμική επιχείρηση.
Β. ως α΄ συνθετικό δηλώνει **α.** χωρισμό, π.χ. *ἀποκόπτω*. **β.** ολοκλήρωση, π.χ. *ἀπεργάζομαι*. **γ.** λήξη, π.χ. *ἀπολοφύρομαι* (= τελειώνω τον ολοφυρμό μου, το θρήνο μου). **δ.** επιστροφή, π.χ. *ἀποδίδωμι* (= δίνω πίσω).
[**ΙΕ** αρχής, πβ. **αρχ. ινδ.** ápa, **λατ.** ab].

ἀποβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

βγαίνω (από ένα χώρο): *ἐκ τῶν νεῶν ἀποβαίνουσιν οἱ ὁπλῖται* = οι οπλίτες βγαίνουν από τα πλοία. **=** ἐξέρχομαι. **≠** εἰσέρχομαι.
παράγ. ἀποβάθρα, ἀπόβασις.
ΝΕ αποβαίνω «καταλήγω, καταντώ».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *βαίνω*].

ἀποβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

κυρίως στη μέση φωνή ἀποβάλλομαι διώχνω από πάνω μου κάτι, αποβάλλω: *τὴν μὲν βασιλέως δύναμιν ἀπεβαλόμεθα* = αποβάλαμε από πάνω μας την εξουσία του βασιλιά.
παράγ. ἀποβλητέον, ἀπόβλητος, ἀποβολή, ἀποβλητικός, ἀπόβλημα.
ΝΕ αποβάλλω.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *βάλλω*].

ἀποβλέπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βλέπω

στρέφω το βλέμμα μου: *καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέψας εἶπεν* = και στρέφοντας το βλέμμα του προς εμάς είπε.
ΝΕ αποβλέπω «αποσκοπώ, στοχεύω».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *βλέπω*].

ἀπογιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γιγνώσκω

1. εγκαταλείπω ένα σχέδιο: *ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τοῦ μάχεσθαι* = φάνηκε καλό στον Κύρο και στους άλλους να εγκαταλείψουν το σχέδιο για μάχη.
2. χάνω κάθε ελπίδα: *ἀπογιγνώσκω τῆς ἐλευθερίας* = χάνω κάθε ελπίδα για ελευθερία.
3. ως δικανικός όρος απορρίπτω μια καταγγελία εναντίον κάποιου, άρα κηρύσσω κάποιον αθώο: *ἀπογιγνώσκω τινὸς ἀδικεῖν* = απαλλάσσω κάποιον από την κατηγορία ότι αδικεί. **≠** καταγιγνώσκω «καταδικάζω».
4. παθ. φωνή ἀπογιγνώσκομαι είμαι απεγνωσμένος.
παράγ. ἀπόγνωσις, ἀπόγνοια.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *γιγνώσκω*].

ἀποδείκνυμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δείκνυμι

1. επιδεικνύω: *ἀρετὴν ἀπέδειξαν* = επέδειξαν θάρρος. **2.** παρέχω, παρουσιάζω. **3.** αποδεικνύω. **4.** διορίζω, ορίζω. **5.** καθιστώ.
παράγ. ἀπόδειξις, ἀποδεικτικός.
ΝΕ αποδεικνύω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *δείκνυμι*].

ἀποδειλιάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπεδειλίων

Μέλλ.	ἀποδειλιάσω
Αόρ.	ἀπεδειλίασα
Παρακ.	ἀποδεδειλίακα

1. είμαι δειλός, δειλιάζω: *ἀναγκάζονται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων ἐν τοῖς κινδύνοις* = αναγκάζονται να δειλιάζουν στους πολεμικούς κινδύνους λόγω της κακής κατάστασης (της αδυναμίας) του σώματός τους.
2. αποφεύγω κάτι από δειλία: *ἀποδειλιῶ τοῦ ποιεῖν τι* = αποφεύγω να κάνω κάτι.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *δειλιάω*].

ἀποδεκατόω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀποδεκατώσω

δίνω τη δεκάτη, δίνω το ένα δέκατο κάποιου εισοδήματος: *πάντα ἀποδεκατῶ* = δίνω το ένα δέκατο απ' όλα όσα παίρνω.
ΝΕ αποδεκατίζω «καταστρέφω και αφήνω το ένα δέκατο του συνόλου».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *δεκατόω*].

ἀποδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέχομαι

1. παραδέχομαι: *ἀπόδεξαί μου ὃ λέγω* = παραδέξου αυτό που λέγω.
2. δέχομαι: *πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον* = δικαιολογημένα δέχονται κάθε άνθρωπο ως σύμβουλο γι' αυτή την αρετή.
3. εγκρίνω: *ἀποδέχομαι τὰς κατηγορίας* = εγκρίνω τις κατηγορίες.
4. καταλαβαίνω: *τοιαῦτα δυσχερῶς πως ἀποδέχομαι* = κάπως δύσκολα καταλαβαίνω τέτοιου είδους πράγματα.
παράγ. ἀποδοχή, ἀποδεκτός, ἀποδέκτης, ἀποδεκτέον.
ΝΕ αποδέχομαι (με τις σημ. 1, 2, 3).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *δέχομαι*].

ἀποδημέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπεδήμουν
Μέλλ.	ἀποδημήσω
Αόρ.	ἀπεδήμησα

είμαι μακριά από το σπίτι μου, είμαι στο εξωτερικό ή ταξιδεύω, απουσιάζω: *ἀποδημῶν τυγχάνει* = τυχαίνει να είναι στο εξωτερικό.
≠ ἐνδημέω.
παράγ. ἀποδημητής, ἀποδημία, ἀποδημητικός.
ΝΕ αποδημώ.
[**παράγ. λ.** *ἀπόδημος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἀποδιδράσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπεδίδρασκον
Μέλλ.	ἀποδράσομαι
Αόρ. β΄	ἀπέδραν
Παρακ.	ἀποδέδρακα
Υπερσ.	ἀπεδεδράκειν

1. δραπετεύω: *ἀποδρᾶσα ᾤχετο* = δραπέτευσε και έφυγε. **2.** αποφεύγω: *οὐκ ἀπέδρα τὴν στρατείαν* = δεν απέφυγε την εκστρατεία.
παράγ. ἀπόδρασις.
ΝΕ αποδρώ (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *διδράσκω*].

ἀποδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δίδωμι

1. δίνω πίσω, επιστρέφω κάτι, πληρώνω (λ.χ. χρέη): *ἀπόδος τὸν ναῦλον* = πλήρωσέ μου το ναύλο. **2.** παραπέμπω: *ἀποδίδωμι εἰς τὴν βουλὴν περί τινος* = παραπέμπω στη βουλή σχετικά με ένα ζήτημα. **3.** επιτρέπω: *ταῖς πόλεσιν ἀπέδοσαν αὐτονομεῖσθαι* = επέτρεψαν στις πόλεις να είναι αυτόνομες.
παράγ. ἀπόδοσις, ἀποδοτέον.
ΝΕ αποδίδω (λ.χ. λογαριασμό, την αιτία σε κάποιο πρόσωπο κτλ.).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *δίδωμι*].

ἀποδύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπέδυον
Μέλλ.	ἀποδύσω
Αόρ. α΄	ἀπέδυσα
Αόρ. β΄ με μέση σημ.	ἀπέδυν «απογυμνώθηκα»
Παρακ. με μέση σημ.	ἀποδέδυκα «έχω απογυμνωθεί»
Μέσ. μέλλ.	ἀποδύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἀπεδυσάμην

απογυμνώνω: *τὴν ψυχήν τινος ἀπεδύσαμεν καὶ ἐθεασάμεθα* = απογυμνώσαμε την ψυχή κάποιου και την παρατηρήσαμε.
= ἐκδύω «ξεντύνω».
παράγ. ἀποδυτήριον, ἀποδυτέον.
ΝΕ αποδύομαι «καταπιάνομαι, αφιερώνομαι σε κάτι».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *δύω*].

ἀποθνῄσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ θνῄσκω

1. πεθαίνω.
2. ως παθ. του *ἀποκτείνω* θανατώνομαι, σκοτώνομαι: *ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς πόλεως* = φονεύτηκε από την πόλη.
ΝΕ πεθαίνω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *θνῄσκω*].

ἀποικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ οἰκέω -ῶ

φεύγω από το σπίτι, κυρίως ως άποικος, εγκαθίσταμαι σε ξένη χώρα, μεταναστεύω: *ἐκ πόλεως ἀπῴκησαν* = μετανάστευσαν από την πόλη.
παράγ. ἀποίκησις.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *οἰκέω*].

ἀποικία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οικισμός ανθρώπων μακριά από την πατρίδα τους. ≠ μητρόπολις.
ΝΕ αποικία.
[**παράγ. λ.** *ἀποικέω* (< **σύνθ.** *ἀπό* + *οἰκέω*) + παρ. επίθ. -*ία*].

ἀποικίζω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀποικιῶ

1. στέλνω μακριά από την πατρίδα.
2. ιδρύω αποικία σε κάποιο μέρος, στέλνω σ' αυτό αποικία: *ταύτην ἀπῴκισαν* = σ' αυτήν ί-δρυσαν αποικία.
παράγ. ἀποίκισις, ἀποικισμός, ἀποικιστής.
ΝΕ αποικίζω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἀποικία* (< **σύνθ. λ.** *ἀποικέω* + παρ. επίθ. -*ία*) + παρ. επίθ. -*ίζω*].

ἀποκαθίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

αποκαθιστώ.
παράγ. ἀποκατάστασις.
ΝΕ αποκαθιστώ.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *καθίστημι*].

ἀποκάμνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κάμνω

κουράζομαι: *οὐ χρὴ ἀποκάμνειν* = δεν πρέπει να κουραζόμαστε. = ἀπαγορεύω «εξαντλούμαι».
ΝΕ αποκάμνω.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *κάμνω*].

ἀπόκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κεῖμαι

είμαι αποθηκευμένος: *σῖτος ἀποκείμενος* = το αποθηκευμένο σιτάρι.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *κεῖμαι*].

ἀποκληρόω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κληρόω -ῶ

διαλέγω με κλήρο: *καὶ διεβίβαζον εἰς τὴν νῆσον τοὺς ὁπλίτας ἀποκληρώσαντες ἀπὸ πάντων τῶν λόχων* = και έστελναν στο νησί τους οπλίτες, αφού τους διάλεξαν με κλήρο απ' όλους τους λόχους.
παράγ. ἀποκλήρωσις.
ΝΕ αποκληρώνω «στερώ το κληρονομικό δικαίωμα».
[**παράγ. λ.** *ἀπόκληρος* (< **σύνθ. λ.** *ἀπό* + *κλῆρος*) + παρ. επίθ. -*όω*].

ἀποκλίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κλίνω

1. στρέφω.
2. αμετάβατο ξεπέφτω (ηθικά): *ἐπὶ τὸ ῥαθυμεῖν ἀπέκλινε* = ξέπεσε προς την οκνηρία.
παράγ. ἀπόκλισις.
ΝΕ αποκλίνω «στρέφομαι σε μια κατεύθυνση».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *κλίνω*].

ἀποκρίνω ΡΗΜΑ

Παθ. μέλλ. με μέση σημ.	ἀποκριθήσομαι «θα απαντήσω»
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἀπεκρίθην «απάντησα»
Παθ. παρακ. με μέση σημ.	ἀποκέκριμαι «έχω απαντήσει»
Για τους άλλους χρόνους ☞ κρίνω	

1. απορρίπτω ύστερα από έρευνα. ≠ ἐγκρίνω.
2. μέση φωνή ἀποκρίνομαι απαντώ.
3. μέση φωνή ἀποκρίνομαι υπερασπίζομαι τον εαυτό μου σε κατηγορίες, απολογούμαι.
παράγ. ἀπόκρισις, ἀποκριτέον, ἀπόκριτος, **σύνθ.** ἀνταποκρίνομαι.
ΝΕ αποκρίνομαι (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *κρίνω*].

ἀποκτείνω ΡΗΜΑ

Παρακ.	ἀπέκτονα
Για τους άλλους χρόνους ☞ κτείνω	

1. σκοτώνω: *τοὺς πολεμίους ἀποκτείνει* = σκοτώνει τους εχθρούς.
2. για δικαστές καταδικάζω σε θάνατο.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *κτείνω*].

ἀπολαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. παίρνω πίσω, ανακτώ: *οὔτε Σόλλιον ἀπέλαβον παρ' Ἀθηναίων οὔτε Ἀνακτόριον* = ούτε το Σόλλιο πήραν πίσω από τους Αθηναίους ούτε το Ανακτόριο.
2. εμποδίζω, αποκλείω: *ἀπολαμβάνω τείχει* = αποκλείω με τείχος. Παθ. *ἀπολαμβάνομαι* = περιορίζομαι.
παράγ. ἀποληπτέον, ἀπόληψις, ἀπολαβή.
ΝΕ απολαμβάνω κάτι. Το σημερινό *απολαμβάνω* οι αρχαίοι το έλεγαν ☞ **ἀπολαύω.**
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *λαμβάνω*].

ἀπολαύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπέλαυον
Μέλλ.	ἀπολαύσομαι & ἀπολαύσω
Αόρ.	ἀπέλαυσα
Παθ. αόρ.	ἀπελαύσθην
Παρακ.	ἀπολέλαυκα

απολαμβάνω κάτι, επωφελούμαι από κάτι: *ἐλάχιστα ἀπολαύω τῶν ὑπαρχόντων* = απολαμβάνω ελάχιστα από όσα έχω.
παράγ. ἀπόλαυσις.
ΝΕ απολαύω «απολαμβάνω».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + **λαύω* (< **λαϜ*- (*λεία*, δωρ. *λᾱϜίᾱ*)].

ἀπολείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λείπω

1. αφήνω κάτι πίσω, υπερβαίνω: *τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους...* = τόσο πολύ έχει υπερβεί η πόλη μας τους άλλους ανθρώπους ως προς τη σκέψη και τη ρητορεία...
2. εγκαταλείπω: *τὴν πρὶν ξυμμαχίαν ἀπολείπω* = εγκαταλείπω τον προηγούμενο σύμμαχό μου. **=** ἀφίημι «αφήνω».
3. είμαι ελλιπής σε κάτι: *οὐδὲν ἀπολείπω προθυμίας* = καθόλου δε μου λείπει η προθυμία.
παράγ. ἀπολειπτέον, ἀπόλειψις.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *λείπω*].

ἀπόλεμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που δε διαθέτει πολεμική εμπειρία.
2. αυτός που δεν αγαπά τον πόλεμο.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *πολεμέω -ῶ*].

ἄπολις, -ις, -ι ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που δεν έχει πόλη ή πατρίδα, ο εξόριστος.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *πόλις*].

ἀπόλλυμι & **ἀπολλύω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπώλλυν & ἀπώλλυον
Μέλλ.	ἀπολῶ
Αόρ.	ἀπώλεσα
Παρακ.	ἀπολώλεκα
Μέσ. ενεστ.	ἀπόλλυμαι
Μέσ. μέλλ.	ἀπολοῦμαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἀπωλόμην
Μέσ. παρακ.	ἀπόλωλα «έχω καταστραφεί, έχω χαθεί»
Μέσ. υπερσ.	ἀπωλώλειν «είχα καταστραφεί, είχα χαθεί»

1. καταστρέφω.
2. χάνω: *ἵππους ἑβδομήκοντα ἀπώλεσαν* = έχασαν εβδομήντα άλογα.
3. μέση φωνή ἀπόλλυμαι καταστρέφομαι, πεθαίνω: *ἡ πατρὶς στασιαζόντων ἡμῶν ἀπόλλυται* = η πατρίδα καταστρέφεται όταν εμείς φιλονικούμε.
ΝΕ τύποι του παθ. αορίστου *απολέσθη σκύλος* «χάθηκε» κτλ.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ὄλλυμι*, **ὄλ-νυ-μι* < **ολ-* (πβ. *ὀλο-ὸς* «καταστροφέας») + παρ. ένθ. *νυ-* + παρ. επίθ. *-μι*].

Ἀπόλλων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο θεός Απόλλωνας (παιδί του Δία και της Λητώς, αδελφός της Άρτεμης).
παράγ. ἀπολλώνειος.
[προελλ. αρχής].

ἀπολογέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀπολογήσομαι
Αόρ.	ἀπελογησάμην & ἀπελογήθην
Παρακ.	ἀπολελόγημαι

δικαιολογώ, υπερασπίζω τον εαυτό μου απέναντι σε κατηγορίες: *ἀπολογοῦμαι περί τι* = υπερασπίζω τον εαυτό μου απέναντι σε κάτι.
παράγ. ἀπολογία.
ΝΕ απολογούμαι.
[**παράγ. λ.** *ἀπόλογος* + *-έομαι*].

ἀπολογία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λόγος για την υπεράσπιση του ατόμου απέναντι σε κατηγορία.
ΝΕ απολογία.
[**παράγ. λ.** *ἀπολογ-έομαι* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἀπολύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λύω

1. απαλλάσσω: *ἐγὼ ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας* = εγώ απαλλάσσω και εσάς από την κατηγορία.
2. για στράτευμα διαλύω: *τοὺς Σπαρτιάτας ἀπέλυσεν οἴκαδε* = διέλυσε τους Σπαρτιάτες και τους έστειλε στην πατρίδα τους.
παράγ. ἀπόλυτος, ἀπόλυσις.
ΝΕ απολύω (λ.χ. από το στρατό, έμμισθη εργασία κτλ.).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *λύω*].

ἀπονέμω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νέμω

μοιράζω, κάνω διανομή.
ΝΕ απονέμω (λ.χ. βραβείο, τιμητική διάκριση κτλ.).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *νέμω*].

ἀπόπειρα, -πείρας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
προσπάθεια.
ΝΕ απόπειρα.
[**παράγ. λ.** του *ἀπό* + *πειρῶμαι*, ☞ **πεῖρα**].

ἀπορέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠπόρουν
Μέλλ.	ἀπορήσω
Αόρ.	ἠπόρησα
Παρακ.	ἠπόρηκα
Παθ. μέλλ.	ἀπορηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠπορήθην
Παθ. παρακ.	ἠπόρημαι

1. βρίσκομαι σε αμηχανία: *ἀπορεῖ Κροῖσος ὅπως διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός* = βρίσκεται σε αμηχανία ο Κροίσος πώς θα περάσει τον ποταμό ο στρατός.
2. έχω έλλειψη: *συμμάχων ἀποροῦσιν* = έχουν έλλειψη από συμμάχους. ≠ εὐπορέω.
ἄπορος, ἀπορία.
ΝΕ απορώ (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἄπορος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἀπορία, -ας ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. δυσκολία: *ἀπορία τῆς προσορμίσεως* = δυσκολία στην προσόρμιση (πλοίων). **2.** έλλειψη κάποιου πράγματος, φτώχεια. ≠ εὐπορία.
ΝΕ απορία (λ.χ. σε ένα πρόβλημα).

[**παράγ. λ.** *ἄπορος* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἄπορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπορώτερος
Υπερθετικός	ἀπορώτατος

1. απροσπέλαστος, απλησίαστος: *ἄπορον ὄρος* = απροσπέλαστο βουνό. ≠ βατός.
2. πάρα πολύ δύσκολος: *ἄπορον χρῆμα* = πάρα πολύ δύσκολο πράγμα.
3. ως ουσιαστικό τὸ ἄπορον / τὰ ἄπορα πάρα πολύ μεγάλη δυσκολία: *ἐν ἀπόρῳ ἦσαν* = ήταν σε πάρα πολύ μεγάλη δυσκολία.
4. για ανθρώπους φτωχός: *οἱ ἀπορώτατοι* = οι πάρα πολύ φτωχοί. ≠ εὔπορος.
👪 **παράγ.** ἀπορία, ἀπορέω.
ΝΕ άπορος (με τη σημ. 4).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *πόρος*].

ἀποτελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τελέω -ῶ

αποτελειώνω: *ἀπετέλεσε τὸ τεῖχος ἀρξάμενος ἀπὸ ἠρινοῦ χρόνου* = αποτέλειωσε το τείχος ξεκινώντας από την άνοιξη. = περαίνω «τελειώνω».
👪 **παράγ.** ἀποτελεσματικός, ἀποτέλεσμα, ἀποτελεστέον, ἀποτέλεσις.
ΝΕ αποτελώ «είμαι» (λ.χ. μέλος μιας ομάδας).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *τελέω*].

ἀπότομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αποκομμένος ανώμαλα.
ΝΕ απότομος «ξαφνικός, μη αναμενόμενος» κτλ.
[**παράγ. λ.** *ἀπότομ-* (< *ἀποτέμνω*) + παρ. επίθ. *-ος*].

ἀποτρέπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τρέπω

τρέπω μακριά από κάποιον.
👪 **παράγ.** ἀποτροπή, ἀποτρόπαιος.
ΝΕ αποτρέπω.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *τρέπω*].

ἀποφαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φαίνω

1. παρουσιάζω: *ἀποφαίνω καλὰ ἔργα* = παρουσιάζω ωραία έργα.
2. αποδεικνύω: *ἀποφαίνω τινὰ ἔνοχον ὄντα* = αποδεικνύω ότι κάποιος είναι ένοχος.
3. μέση φωνή ἀποφαίνομαι διατυπώνω μια κρίση, απαντώ: *ἀποφαίνομαι γνώμην* = διατυπώνω την άποψή μου.
👪 **παράγ.** ἀπόφανσις.
ΝΕ αποφαίνομαι (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *φαίνω*].

ἄπταιστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. με ενεργ. σημ. αυτός που δε σκοντάφτει: *ἀπταιστότερον παρέχει τὸν ἵππον* = κάνει ένα άλογο να έχει λιγότερο την τάση να σκοντάφτει.
2. με παθ. σημ. αυτός που δεν έχει κανένα σφάλμα.
3. επίρρημα *ἀπταίστως* χωρίς σφάλμα ή εμπόδιο, χωρίς καμιά δυσκολία.
ΝΕ άπταιστος (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *πταίω* + παρ. επίθ. *-τος*].

ἅπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἧπτον
Μέλλ.	ἅψω
Αόρ.	ἧψα
Παθ. μέλλ.	ἁφθήσομαι
Μέσ. μέλλ.	ἅψομαι
Μέσ. αόρ.	ἡψάμην
Παθ. αόρ. *με μέση και παθ. σημ.*	ἧμμαι

1. μέση φωνή ἅπτομαι **α.** εμπλέκομαι σε κάτι, το αναλαμβάνω: *χρὴ τοῦ πολέμου ἅπτεσθαι* = πρέπει να εμπλακούμε στον πόλεμο. **β.** αγγίζω: *ἅπτει μου τοῖς λόγοις τῆς ψυχῆς* = αγγίζεις την ψυχή μου με τα λόγια σου.
2. ανάβω, βάζω φωτιά: *ἧψε τοῦ τείχους* = έβαλε φωτιά στο τείχος.
[**αβέβ. ετυμ.,** καθώς δεν είναι ασφαλής η παραγωγή από **ἄπϜω*, όπου *πϜ* > *πτ*].

ἄπωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. από μακριά.
2. μακριά από κάποιον / κάτι: *ἄπωθεν τῶν Μυκηνῶν* = μακριά από τις Μυκήνες.
[**παράγ. λ.** *ἄπω* + παρ. επίθ. *-θεν*].

ἀπώλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καταστροφή. **2.** χάσιμο.
ΝΕ απώλεια (και με τις δύο σημ.).
[**παράγ. λ.** *ἀπώλ-* (*ἀπόλ-λυμι*) + παρ. επίθ. *-εια*].

ἄρα ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. συμπερασματικός άρα, επομένως: *ἄριστον ἄρα ἡ εὐδαιμονία* = άρα η ευδαιμονία είναι άριστο πράγμα.
2. *εἰ ἄρα* εάν ίσως.
[συγγεν. των *ἀρ-αρ-ίσκω, ἄρ-τι*].

ἆρα ΜΟΡΙΟ

1. χρησιμοποιείται σε ερωτήσεις και υποδηλώνει αγωνία ή ανυπομονησία άραγε.
2. *ἆρα μή...; / ἆρα οὐ...;* χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή ερωτήσεων, που προδικάζουν απαντήσεις αρνητικές ή θετικές αντιστοίχως: *ἆρα μὴ ἄλλο τι ἢ ὁ θάνατος;* = άραγε, μήπως ο θάνατος είναι τίποτε άλλο; (ασφαλώς όχι.) *ἆρ' οὐχ οὕτως;* = άραγε, δεν είναι έτσι; (ασφαλώς έτσι είναι.)
[ετυμολογικά ταυτόσημο με το *ἄρα*].

ἀργός, -ὸς & -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀργότερος
Υπερθετικός	ἀργότατος

1. οκνηρός: *θεὸς τοῖς ἀργοῖς οὐ παρίσταται* = ο θεός δε συμπαραστέκεται στους οκνηρούς ανθρώπους.
2. για τη γη αυτός που παραμένει ακαλλιέργητος.
παράγ. ἀργῶς.
ΝΕ αργός (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **Ϝεργός* (*ἔργον*)].

ἀργύριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
χρήματα: *τοῦτο δρῶσιν τοῦ ἀργυρίου χάριν* = το κάνουν αυτό για χάρη των χρημάτων.
ΝΕ πβ. τα τριάντα *αργύρια* του Ιούδα.
[**παράγ. λ.** *ἄργυρος* + παρ. επίθ. *-ιον*].

ἄργυρος, -ύρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ασήμι.
παράγ. ἀργύριον, **σύνθ.** ἀργυρότοξος.
ΝΕ άργυρος.
[**παράγ. λ.** *ἀργὸς* «λαμπερός» + παρ. επίθ. *-υρός* > *ἀργυρός* > *ἄργυρος* με ανέβασμα του τόνου].

ἄρδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ
παντελώς: *πᾶσαν πόλιν ἄρδην ἀπόλλυμι* = καταστρέφω κάθε πόλη παντελώς.
ΝΕ άρδην.
[με τη σημ. «στον αέρα, σηκωτά» **ἀρ-* (από όπου **ἀρ-jω* > *αἴρω* «σηκώνω») + παρ. επίθ. *-ην*, πβ. *βά-δην*].

ἀρέσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρεσκον
Μέλλ.	ἀρέσω
Αόρ.	ἤρεσα
Μέσ. μέλλ.	ἀρέσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠρεσάμην
Παθ. αόρ.	ἠρέσθην

1. συμμορφώνομαι: *ἀρέσκω τρόποις τινός* = συμμορφώνομαι με τους τρόπους κάποιου.
2. για πράγματα ευχαριστώ: *τοῖς πρέσβεσιν ἤρεσκεν τοῦτο* = ευχαριστούσε τους πρέσβεις τούτο.
3. παθ. φωνή ἀρέσκομαι είμαι ευχαριστημένος: *τοῖς λόγοις τοῖς ἀπὸ σοῦ ἀρέσκομαι* = είμαι ευχαριστημένος με τα λόγια σου.
4. μετοχή ενεστώτα ἀρέσκων, -ουσα, -ον αρεστός, ευπρόσδεκτος: *μηδέν μὴ ἀρέσκον λέγω* = δε λέω τίποτε που δεν είναι αρεστό.
παράγ. ἀρεστός, **σύνθ.** εὐάρεστος, δυσάρεστος. **ΝΕ** αρέσω (με τη σημ. 2).
[**ἀρ-, ἀρε-* (ίσως συγγεν. με μτχ. *ἄρ-μενος* «ευχάριστος» του ρ. *ἀραρίσκω*) + παρ. επίθ. *-σκω*].

ἀρετή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ικανότητα κάθε είδους, το ιδανικό σε σχέση με κάποιον ή κάτι, επιδεξιότητα, τελειότητα, τελείωση: *ῥήτορος ἀρετὴ τἀληθῆ λέγειν* = το ιδανικό για το ρήτορα είναι να λέει την αλήθεια.
2. με ηθική σημ. αρετή, ηθική αξία. ≠ κακία.
ΝΕ αρετή (με τη σημ. 2).
[**αρ-*, πβ. *ἀρ-είων, ἄρ-ιστος* (συγκρ. και υπερθετ. του *ἀγαθός*)].

ἀριθμέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠρίθμουν
Μέλλ.	ἀριθμήσω
Αόρ.	ἠρίθμησα
Μέσ. & παθ. παρ.	ἠριθμούμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀριθμήσομαι «θα αριθμηθώ»
Παθ. μέλλ.	ἀριθμηθήσομαι
Παθ. παρακ.	ἠρίθμημαι

1. απαριθμώ κάτι, το μετρώ.
2. πληρώνω: *οὐ τοὺς πλεῖστον ἀριθμοῦντας χρυσίον θαυμάζει* = δε θαυμάζει όσους τον πληρώνουν με μεγάλα χρηματικά ποσά.
ΝΕ αριθμώ (με σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἀριθμ-ός* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἀριστάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠρίστων
Μέλλ.	ἀριστήσω
Αόρ.	ἠρίστησα
Παρακ.	ἠρίστηκα
Παθ. παρακ.	ἠρίστημαι

παίρνω το μεσημεριανό γεύμα: *μήτ' ἀριστᾶν ἐπιθυμεῖς* = μήτε να πάρεις το μεσημεριανό φαγητό σου επιθυμείς.
[**παράγ. λ.** ☞ **ἄριστ-ον** + παρ. επίθ. *-άω*].

ἀριστοκρατία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το πολίτευμα που δίνει την εξουσία στα υψηλής καταγωγής άτομα, στους ευγενείς.
ΝΕ αριστοκρατία.
[**σύνθ. λ.** *ἄριστοι* + *κρατέω* + παρ. επίθ. *-ία*, πβ. μεταγεν. *ἀριστοκράτης*].

ἄριστον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αρχικά το πρόγευμα (☞ **ἀριστοποιέω**) και κατόπιν το μεσημεριανό φαγητό: *εἰργάζοντο μέχρις ἀρίστου* = δούλευαν ως την ώρα του μεσημεριανού φαγητού.
[**αἰερι-δ-τον*, όπου **αἰερι* = *ἦρι* επίρρ. «πρωί» (πβ. ποιητ. *ἠέρ-ιος* «πρωινός», *δ-* < *ἐδ-* (*ἔδ-ομαι* «θα φάγω», μέλλ. του *ἐσθίω*) + παρ. επίθ. *-τον*].

ἀριστοποιέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. παρασκευάζω το πρόγευμα.
2. μέση φωνή ἀριστοποιοῦμαι προγευματίζω.
[**σύνθ. λ.** *ἄριστον* + *ποιέομαι*].

ἀρκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρκουν
Μέλλ.	ἀρκέσω
Αόρ.	ἤρκεσα
Παθ. ενεστ.	ἀρκοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ἀρκεσθήσομαι

Παθ. αόρ.	ἠρκέσθην
Παθ. παρακ.	ἤρκεσμαι

αρκώ, επαρκώ, είμαι αρκετός.

παράγ. ἀρκετός, **σύνθ.** αὐτάρκης, ὀλιγαρκής.

NE αρκώ.

[**αρκ-*, **IE** αρχής].

ἁρμόττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *ἁρμόζω*

Παρατ.	ἥρμοττον
Μέλλ.	ἁρμόσω
Αόρ.	ἥρμοσα
Παρακ.	ἥρμοκα
Μέσ. μέλλ.	ἁρμόσομαι
Μέσ. αόρ.	ἡρμοσάμην
Παθ. αόρ.	ἡρμόσθην
Παθ. παρακ.	ἥρμοσμαι

1. συνενώνω. **2.** τακτοποιώ.

3. ως απρόσωπο ἁρμόττει αρμόζει.

4. μετοχή ἁρμόττων, -ουσα, -ον κατάλληλος.

παράγ. ἁρμοστής, ἁρμόδιος, **σύνθ.** προσαρμόζω, συναρμόζω.

NE αρμόζω (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *ἁρμός* + παρ. επίθ. *-ζω*].

ἀρόω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀρόσω
Αόρ.	ἤροσα
Παθ. ενεστ.	ἀροῦμαι
Παθ. αόρ.	ἠρόθην
Παθ. παρακ.	ἀρήρομαι

οργώνω.

παράγ. ἄροσις, ἀρόσιμος, ἄροτος, ἄροτρον «αλέτρι».

NE αλέτρι (< **ἀρότριον* < *ἄροτρον*).

[**αρ-*, **λατ.** ar-are «οργώνω»].

ἁρπάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἥρπαζον
Μέλλ.	ἁρπάσω & ἁρπάσομαι
Αόρ.	ἥρπασα
Παρακ.	ἥρπακα
Μέσ. αόρ.	ἡρπασάμην
Παθ. μέλλ.	ἁρπαγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἡρπάσθην & ἡρπάγην & ἡρπάχθην
Παθ. παρακ.	ἥρπασμαι

1. αρπάζω. **2.** λεηλατώ: *ἁρπάζω πόλεις*.

παράγ. ἁρπαγή, ἅρπαξ, **σύνθ.** ἀναρπάζω, διαρπάζω, ἐφαρπάζω, συναρπάζω.

NE αρπάζω (με τις σημ. 1, 2).

[**σαρπ-* (*ἁρπ-αγή, ἅρπ-αξ, ἅρπ-υια*) + *-άζω*].

ἀρραγής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

άθραυστος. = ἄρρηκτος. ≠ θραυστός.

NE λ.χ. *αρραγές* μέτωπο.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **ραγ-* (*ἐρ-ράγ-ην* < *ῥήγνυμι*) + παρ. επίθ. *-ής*].

ἄρρην, -ην, -εν ΕΠΙΘΕΤΟ

αρσενικός.

[**ἀρσεν-*, ομόρρ. με **αρχ. περσ.** aršan– «αρσενικός»].

ἀρτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρτων
Μέλλ.	ἀρτήσω
Αόρ.	ἤρτησα
Παρακ.	ἤρτηκα
Παθ. αόρ.	ἠρτήθην
Παθ. παρακ.	ἤρτημαι

1. κρεμώ. = κρεμάννυμι. **2.** παθ. φωνή ἀρτῶμαι (ἔκ τινος) εξαρτώμαι (από κάποιον/κάτι).

παράγ. ἄρτησις, **σύνθ.** ἀναρτάω, ἐξαρτάω, προσαρτάω.

NE σύνθ. εξαρτώμαι (με τη σημ. 2).

[πιθ. **αρ-* (*ἀρ-αρ-ίσκω* «ενώνω, προσαρμόζω») + παρ. επίθ. *-τ-άω*].

ἄρτι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. μόλις πριν από λίγο, τώρα δα: *τέθνηκεν ἄρτι* = πέθανε τώρα δα. **2.** αμέσως.

[**αρτ-*, συγγεν. με **αρμ.** ard «πρόσφατος» + *-ι*, πβ *πέρυσ-ι*].

ἀρχή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αρχή: *ἀρχήν τινος ποιοῦμαι* = κάνω αρχή κάποιου πράγματος.

2. εξουσία: *ἀρχὴ ἄνδρα δείξει* = η εξουσία θα δείξει το χαρακτήρα του ανθρώπου. *μετέχω κρίσεως καὶ ἀρχῆς* = συμμετέχω στη δικαστική και εκτελεστική εξουσία.

3. κράτος, βασίλειο: *Κύρου ἀρχή* = το βασίλειο του Κύρου.

4. αἱ ἀρχαὶ οι αξιωματούχοι.

παράγ. ἀρχαῖος, ἀρχεῖον, ἀρχαϊκός, ἀρχῆθεν, **σύνθ.** ἀρχηγέτης, ἀρχηγός.

NE αρχή (με τις σημ. 1, 2).

[**αβέβ. ετυμ.,** **ἀρχ-*].

ἄρχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἦρχον
Μέλλ.	ἄρξω
Αόρ.	ἦρξα
Παρακ.	ἦρχα
Μέσ. μέλλ.	ἄρξομαι
Μέσ. αόρ.	ἠρξάμην
Παθ. αόρ.	ἤρχθην
Παρακ.	ἦργμαι

1. α. στην ενεργ. ή μέση φωνή ἄρχω ή ἄρχομαι ξεκινώ: *ἄρχομαι τοῦ πολέμου* = ξεκινώ τον πόλεμο. ≠ λήγω, παύω. **β.** ἄρχω με γεν. πράγματος και δοτ. προσώπου, όταν το υποκείμενο είναι πράγμα γίνομαι η απαρχή, σηματοδοτώ την αρχή κάποιου πράγματος για κάποιον: *νομί-*

ζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄρχειν ἐλευθερίας τῇ Ἑλλάδι = νομίζοντας ότι εκείνη η ημέρα ήταν η απαρχή της ελευθερίας για την Ελλάδα.
2. κυβερνώ (κάποιον): *οἱ ἀρχόμενοι* = οι υπήκοοι.
παράγ. ἀρκτέον, ἄρχων, **σύνθ.** ἐξάρχω.
[**αβέβ. ετυμ.,** ☞ **ἀρχή**].
ἄρχων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κυβερνήτης, διοικητής, αρχηγός.
2. στην Αθήνα *οἱ ἐννέα ἄρχοντες*. Έτσι χαρακτηρίζονταν ο *Ἄρχων* (= ο επώνυμος Άρχων), ο *Βασιλεύς*, ο *Πολέμαρχος* και οι έξι *Θεσμοθέται*.
[μετοχή του ☞ **ἄρχω**].
ἀρωγός, -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
χρήσιμος για κάτι, ωφέλιμος.
ΝΕ αρωγός «που συμπαρίσταται, που βοηθεί».
[**αρηγ-* (πβ. *ἀρήγω* «βοηθώ», **αρωγ-* **ΙΕ** αρχής].
ἀσθενής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀσθενέστερος
Υπερθετικός	ἀσθενέστατος

1. αδύναμος, ασθενικός: *ὁ παντάπασιν ἀσθενὴς τῷ σώματι* = ο εντελώς ασθενικός στο σώμα.
2. φτωχός: *ὅ τ' ἀσθενὴς ὁ πλούσιός τε* = και ο φτωχός και ο πλούσιος.
3. ασήμαντος: *οὐκ ἀσθενέστατος σοφιστὴς Ἑλλήνων ἐστί* = δεν είναι ο πιο ασήμαντος Έλληνας σοφιστής.
παράγ. ἀσθένεια, ἀσθενέω, ἀσθενόω, ἀσθενῶς, **σύνθ.** ἐξασθενέω.
ΝΕ ασθενής (με τις σημ. 1 και 2, και «άρρωστος», που στα αρχαία δηλωνόταν λ.χ. με το *νοσῶν*).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **σθεν-* (*σθένω*) + παρ. επίθ. *-ής*].
ἀσπάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠσπαζόμην
Μέλλ.	ἀσπάσομαι
Αόρ.	ἠσπασάμην

1. χαιρετώ: *πόρρωθεν ἠσπάζοντό με* = με χαιρετούσαν από μακριά.
- στις κατακλείδες επιστολών *ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν Κυρίῳ* = σας στέλνω τους χαιρετισμούς μου εγώ, ο Τέρτιος, που έγραψα την επιστολή.

παράγ. ἀσπασμός, ἄσπασμα, ἀσπασίως, **σύνθ.** ἀντασπάζομαι.
ΝΕ ασπάζομαι «φιλώ, συμφωνώ».
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως προθ. *ἀ-* + *σπάω*].
ἀστήρ, -έρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αστέρι.
ΝΕ αστέρι.
[προθετ. *ἀ-* + **στερ-*, **στηρ-*, πβ. **λατ.** stella].
ἄστυ, -εως, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πόλη. **=** πόλις. **2.** κάτω πόλη (σε αντιδιαστολή προς την *ἀκρόπολιν*).
3. η πόλη των Αθηνών (σε αντιδιαστολή προς τον *ἀγρόν*, δηλαδή την ύπαιθρο της Αττικής): *ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν* = ας πάμε τώρα από την πόλη (των Αθηνών) στην ύπαιθρο.
παράγ. ἀστικός, **σύνθ.** ἀστυνόμος.
ΝΕ άστυ (λόγιο, αντί *πόλη*, λ.χ. «το κλεινόν άστυ», δηλαδή η Αθήνα).
[**Ϝεστ-* (*ἑστία*), **Ϝαστυ*, **αρχ. ινδ.** vástu].
ἀσφαλής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀσφαλέστερος
Υπερθετικός	ἀσφαλέστατος

1. αυτός που δεν πέφτει κάτω, ασάλευτος: *ἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα* = οι νόμοι των θεών είναι ασάλευτοι.
2. πιστός (λ.χ. *φίλος*).
3. προφυλαγμένος από κινδύνους, ασφαλής: *ἀσφαλὴς ὁδός* = ασφαλής δρόμος.
παράγ. ἀσφαλίζω, ἀσφάλεια, ἀσφαλῶς, ἀσφάλισις, **σύνθ.** ἀνασφαλής, ἐπισφαλής.
ΝΕ ασφαλής (με τις σημ. 2, 3).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *σφάλλω* «ρίχνω κάποιον κάτω»].
ἅτε
αιτιολογική λέξη που συνοδεύει πάντοτε μετοχή.
επειδή: *ἅτε τῶν ὁδῶν φυλαττομένων* = επειδή οι δρόμοι φρουρούνταν.
[ουδ. πληθ. της αντων. *ὅστις, ἥτις, ὅ τι/ὅ,τι*].
ἄτοπος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀτοπώτερος
Υπερθετικός	ἀτοπώτατος

1. παράδοξος, ασυνήθιστος: *δοῦλοι τῶν ἀεὶ ἀτόπων* = δέσμιοι σε παραδοξότητες.
2. απρόσωπο ἄτοπόν ἐστι είναι παράλογο.
ΝΕ άτοπος.
[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + *τόπος*].
Ἄτροπος, -όπου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μία από τις τρεις Μοίρες, που ήταν αρμόδια στο να διατηρεί *ἄτροπον*, δηλ. αμετάτρεπτο, αναλλοίωτο, το χαρακτήρα της μοίρας του κάθε ανθρώπου (☞ **Λάχεσις** & **Κλωθώ**).
αὖ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. ξανά, πάλι, ακόμη μια φορά.
2. συχνά συνοδεύει το *δὲ* αφετέρου, από την άλλη πλευρά: *ὁ μὲν ἥμαρτεν... ὁ δ' αὖ κατειργάσατο* = ο ένας αστόχησε... από την άλλη όμως ο άλλος το σκότωσε (το λιοντάρι).
[**αυ-*, πβ. **λατ.** aut, autem «πάλιν»].
αὖθις ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πάλι, ξανά: *αὖθις πρὸς τοὺς Μεγαρέας ἐπολέμησαν* = πολέμησαν πάλι εναντίον των Μεγαρέων.

[**παράγ. λ.** *αὖ* + παρ. επίθ. *-θις*].

αὐλέω -ῶ ΡΗΜΑ

παίζω τον αυλό.

παράγ. αὔλησις, αὐλητρίς, αὐλητής, **σύνθ.** ἐπαυλέω, συναυλέω.

[**παράγ. λ.** *αὐλός* + παρ. επίθ. *-έω*].

αὐλητρίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυλήτρια.

ΝΕ αυλήτρια, αυλητρίδα.

[**παράγ. λ.** *αὐλέω* + παρ. επίθ. *-τρίς* < **-τηρίς*].

αὔξω & **αὐξάνω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὖξον & ηὔξανον
Μέλλ.	αὐξήσω
Αόρ.	ηὔξησα
Παρακ.	ηὔξηκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	αὔξομαι & αὐξάνομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ηὐξόμην & ηὐξανόμην
Μέσ. μέλλ.	αὐξήσομαι
Παθ. μέλλ.	αὐξηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ηὐξήθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ηὔξημαι
Μέσ. & παθ. υπερσ.	ηὐξήμην

αυξάνω, μεγαλώνω.

ΝΕ αυξάνω, αυξάνομαι.

[**αϝεκσ-*, **λατ.** augeō «αυξάνω»].

αὔριον ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αύριο: *αὔριον τηνικάδε* = αύριο τέτοια ώρα.

παράγ. αὐρίζω, αὐρινός.

ΝΕ αύριο.

[**παράγ. λ.** **αυσρ-* (συγγεν. με *ἕως* «αυγή» = αιολ. *αὔως*, δωρ. *ἀώς, ἀϜώς*) + παρ. επίθ. *-ιον*, πβ. **λιθ.** aušrá «αυγή»].

αὐτίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. αμέσως: *ταῦτα εἶπε καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε* = τα είπε αυτά και αμέσως έστειλε αγγελιαφόρο.

2. με ελαφρά χροιά μέλλοντος όπου να 'ναι, σε λίγο: *αὐτίκα ἐπισκεψόμεθα εἰ...* = θα εξετάσουμε σε λίγο εάν...

3. για παράδειγμα: *εἰ γάρ τις αὐτίκα εἴποι...* = αν για παράδειγμα έλεγε κάποιος...

[*αὐτ-ός* + *-ίκα*, όπως *τηνίκα, ἡνίκα*].

αὐτόματος, -ματος & -μάτη, -ματον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. για γεγονότα αυτός που γίνεται μόνος του, χωρίς εξωτερική επενέργεια: *ἀπό τινος αἰτίας αὐτομάτης* = από κάποια αιτία που ενεργεί από μόνη της (και δεν επιβάλλεται από έξω).

2. α. τὸ αὐτόματον τυχαίο περιστατικό, τύχη: *τοὺς θεοὺς χρὴ ἢ τὸ αὐτόματον αἰτιᾶσθαι;* = πρέπει τους θεούς ή την τύχη να κατηγορούμε; **β.** ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἢ ἀπὸ ταὐτομάτου τυχαία, κατά τύχη.

παράγ. αὐτομάτως, αὐτοματίζω.

ΝΕ αυτόματος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *αὐτός* + **μα-* (< *μέ-μον-α* < *μιμνήσκω*) + *-τος*].

αὐτός, -ή, -ὸ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

οριστική και επαναληπτική αντωνυμία

1. ως οριστική αντωνυμία ο ίδιος: *αὐτὸς ἐγώ* = εγώ ο ίδιος. *ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἦλθε* = ήλθε ο ίδιος ο βασιλιάς.

2. μόνος: *ἐάν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτὸ ἐσθίῃ...* = αν κάποιος τρώει το κρέας μόνο του χωρίς ψωμί...

3. σε πτώση δοτική με ουσιαστικό μαζί με κάποιον ή κάτι: *ναῦς τέτταρας αὐτοῖς ἀνδράσιν εἷλον* = έπιασαν τέσσερα καράβια μαζί με τους άντρες τους (μαζί με το πλήρωμά τους).

4. ως επαναληπτική αντωνυμία χρησιμοποιείται μόνον στις πλάγιες πτώσεις ως αντωνυμία του γ΄ προσώπου, για να επαναλάβει ένα ουσιαστικό που έχει αναφερθεί προηγουμένως στην πρόταση. Γι' αυτό λέγεται *επαναληπτική αντωνυμία* αυτός: *ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ* (δηλ. *τοῦ βασιλέως*) = ο βασιλιάς και όσοι είναι μαζί του.

5. με το άρθρο *ὁ αὐτός, ἡ αὐτή, τὸ αὐτὸ* & με κράση *αὑτός, αὑτή, ταὐτὸ(ν)* ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο: *ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγει* = λέει πάντοτε τα ίδια πράγματα.

ΝΕ αυτός (με τη σημ. 4).

[**αβέβ. ετυμ.**, πιθ. *αὖ, αὖτε* + *-τός*].

αὐτουργός, -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που καλλιεργεί τη γη μόνος του, χωρίς τη βοήθεια σκλάβων.

ΝΕ αυτουργός στη φρ. *ηθικός αυτουργός*.

[**σύνθ. λ.** **αὐτοϜεργός* < *αὐτός* + **Ϝεργ-* (*ἐργάζομαι, ἔργον*) + παρ. επίθ. *-ός*].

ἀφαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέσ. παρακ. με μέση σημ.	ἀφῄρημαι «έχω αφαιρέσει»
Για τους άλλους χρόνους ☞ **αἱρέω** -ῶ	

1. αφαιρώ, παίρνω.

2. μέση φωνή ἀφαιρέομαι -οῦμαι αφαιρώ (παίρνω) κάτι για τον εαυτό μου: *ἀφαιροῦμαι τοὺς τούτου παῖδας τὴν δωρεάν* = αφαιρώ από τα παιδιά αυτού τη δωρεά (για να τη χρησιμοποιήσω προς όφελός μου).

[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *αἱρέω*].

ἀφανής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀφανέστερος
Υπερθετικός	ἀφανέστατος

1. κρυμμένος και άρα αθέατος. **=** ἀόρατος.

2. άγνωστος: *σὺν ἀφανεῖ λόγῳ* = με άγνωστη κατηγορία. **3.** για πρόσωπα άσημος. **=** ἄσημος.

παράγ. ἀφάνεια, ἀφανῶς.

ΝΕ αφανής (με τις σημ. 1, 3).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **φαν-* (*ἐ-φάν-ην* < *φαίνομαι*) + παρ. επίθ. *-ής*].

ἀφανίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠφάνιζον
Μέλλ.	ἀφανιῶ
Παρακ.	ἠφάνικα

1. αποκρύπτω: *ἀφανίζω τὸ συμφορώτατον* = αποκρύπτω τα πιο μεγάλα συμφέροντα.
2. καταστρέφω εντελώς: *ὅλως ἀφανίζω τὰ ἱερά* = καταστρέφω εντελώς τα ιερά. **=** δηόω «λεηλατώ».
3. παθ. φωνή ἀφανίζομαι εξαφανίζομαι: *ὑποβρύχιος ἠφανίσθη* = εξαφανίστηκε κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.
παράγ. ἀφανισμός, ἀφάνισις, **σύνθ.** συναφανίζω.
ΝΕ αφανίζω (με τις σημ. 2, 3).
[**σύνθ. λ.** *ἀφανής* (☞ **ἀφανής**) + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ἄφατος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
ανέκφραστος, απερίγραπτος: *ἄφατα χρήματα* = απερίγραπτα χρηματικά ποσά. **=** ἄρρητος.
παράγ. ἀφάτως.
ΝΕ άφατος «με κλειστό στόμα».
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *φατός* (< *φημί* + παρ. επίθ. *-τός*)].

ἄφθονος, -ος, -ον (Α) ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀφθονώτερος & ἀφθονέστερος
Υπερθετικός	ἀφθονώτατος & ἀφθονέστατος

αυτός που δε νιώθει φθόνο.
- επίρρημα ἀφθόνως χωρίς φθόνο: *τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀφθόνως ἠλευθέρωσεν* = ελευθέρωσε όλους τους άλλους χωρίς κανένα φθόνο.

[στερητ. *ἀ-* + **φθον-* (< *φθονέω*) + παρ. επίθ. *-ος*].

ἄφθονος, -ος, -ον (Β) ΕΠΙΘΕΤΟ
1. παθητικό αυτός που προσφέρεται σε αφθονία, άφθονος.
2. ενεργητικό αυτός που προσφέρει άφθονα.
παράγ. ἀφθονία, ἀφθόνως.
ΝΕ άφθονος (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** αθροιστ. *ἀ-* + *φθον-* (συγγεν. του *ἀφνειὸς* «πλούσιος» και *εὐθ-ηνὸς* «φτηνός, διότι προσφέρεται σε αφθονία», *εὐθ-ενέω* «προσφέρομαι σε αφθονία, αφθονώ», **ΙΕ** *g^{wh} > *φ/θ*, *g^{wh}en- < ελλ. (*ἀ*)*φνε*(*ιός*) - (*εὐ*)*θην*(*ός*), πβ. **αρχ. ινδ.** ghaná- «πυκνός, παχύς», **λιθ.** ganà «αρκετός»].

ἀφίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἵημι**

1. ρίχνω με δύναμη.
2. ελευθερώνω. **=** ἀπολύω.
3. αθωώνω: *ἀφίημί τινα φόνου* = αθωώνω κάποιον από την κατηγορία του φόνου. **=** ἀπολύω «αθωώνω».
4. διαλύω το γάμο μου, άρα χωρίζω. **=** διαζεύγνυμι.
5. παραμελώ: *ἀφίημι τὰ θεῖα* = παραμελώ τις θρησκευτικές υποθέσεις.
6. επιτρέπω σε κάποιον να κάνει κάτι: *ἀφίημί τινα ἀποπλεῖν* = επιτρέπω σε κάποιον να αποπλεύσει.
παράγ. ἄφεσις, ἀφέτης, ἀφετηρία, **σύνθ.** συναφίημι.
ΝΕ αφήνω «εγκαταλείπω, επιτρέπω κτλ.».
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἵημι*].

ἀφικνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἱκνέομαι**

φθάνω: *ἀφίκοντο οἱ πρέσβεις οἴκαδε* = έφθασαν οι πρέσβεις στην πατρίδα τους.
= ἥκω «έχω φτάσει».
παράγ. ἄφιξις.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἱκνέομαι*].

ἀφίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἵστημι**

1. απομακρύνω κάποιον.
2. στην παθ. φωνή και στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. (*ἀπέστην, ἀφέστηκα* ☞ **ἵστημι**) ἀφίσταμαι
α. απέχω από κάποιον/κάτι: *ἀφίσταμαι κινδύνου* = απέχω από τον κίνδυνο.
β. αποστατώ από κάποιον: *ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Δαρείου* = αποστάτησαν από το Δαρείο.
γ. αποφεύγω να κάνω κάτι: *ἀπέστην τοῦτ᾽ ἐρωτῆσαι σαφῶς* = απέφυγα να ρωτήσω αυτό επακριβώς.
[**σύνθ. λ.** *ἀπό* + *ἵστημι*].

ἄφρων, -ων, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀφρονέστερος
Υπερθετικός	ἀφρονέστατος

ανόητος, ηλίθιος.
παράγ. ἀφροσύνη, ἀφρόνως.
ΝΕ πβ. η παραβολή του *άφρονος* πλουσίου.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *φρήν*].

Ἀχέρων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ποταμός στον Κάτω Κόσμο.
ΝΕ Αχέροντας.
[ουδ. **ἄχερος* «βάλτος, λίμνη», ομόρρ. με **αρχ. σλαβ.** jezero «λίμνη», **λιθ.** ẽžeras].

ἄχθομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠχθόμην
Μέσ. μέλλ.	ἀχθέσομαι
Παθ. μέλλ. με μέση σημ.	ἀχθεσθήσομαι «θα στενοχωρηθώ»
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἠχθέσθην «στενοχωρήθηκα»
Παθ. παρακ. με μέση σημ.	ἤχθημαι «έχω στενοχωρηθεί»

στενοχωριέμαι, ενοχλούμαι: *Ἀρίσταρχον στρατηγοῦντ' ἄχθομαι* = στενοχωριέμαι να είναι ο Αρίσταρχος στρατηγός.
παράγ. ἀχθηδών «ενόχληση», **σύνθ.** ἐπάχθομαι, συνάχθομαι.
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως **συγγεν.** του *ἄγω*, πβ. *ἄχθ-ος*].

ἀχρεῖος, -εῖος & -εία, εῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀχρειότερος
Υπερθετικός	ἀχρειότατος

άχρηστος, ασύμφορος: *οὐκ ἀπράγμονα ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν* = δεν τον θεωρούμε φιλήσυχο αλλά άχρηστο.
NE αχρείος «άχρηστος, ελεεινός» κτλ.
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **χρει-* (< *χρειόω* «είμαι χρήσιμος») + παρ. επίθ. *-ος*].

ἀχρειόω -ῶ ΡΗΜΑ
αχρηστεύω κάτι.
NE σύνθ. εξαχρειώνω «ταπεινώνω ηθικά, κουρελιάζω».
[**παράγ. λ.** *ἀχρεῖος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἄχρι & **ἄχρις** ΠΡΟΘΕΣΗ/ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
Α. Ως πρόθεση συντάσσεται με γενική και δηλώνει:
1. χρόνο μέχρι: *ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας* = μέχρι σήμερα.
2. τόπο μέχρι: *ἄχρι τοῦ Πειραιῶς* = μέχρι τον Πειραιά.
Β. Ως σύνδεσμος συντάσσεται με αναφορική πρόταση, για να δηλώσει χρόνο: μέχρι: *ἄχρι οὗ ὅδε ὁ λόγος ἐγράφετο* = μέχρι που γράφτηκε αυτό το κείμενο.
[αντιστοιχεί στο *μέχρι*, πβ. για την ισοδυναμία ***ἄ**-χρι* = ***μέ**-χρι* αρχ. ***ἄ**-λευρον* = μυκην. **me**reuro = ***μέ**-λευρον*].

ἄψυχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀψυχότερος
Υπερθετικός	ἀψυχότατος

1. αυτός που δεν έχει ψυχή.
2. δειλός: *ἀψυχότεραι αἱ θήλειαι* = τα θηλυκά είναι πιο δειλά. ≠ ἀνδρεῖος.
παράγ. ἀψυχία, ἀψυχέω, ἀψυχεί, ἀψύχως.
NE άψυχος (με τη σημ. 1 και άλλες σημ.).
[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *ψυχή* + παρ. επίθ. *-ος*].

Β

Β, β, βῆτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δεύτερο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) είχε τη φωνητική αξία ηχηρού κλειστού φθόγγου και οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως [b].
- ως αριθμητικό σύμβολο: *β´* = 2, αλλά *͵β* = 2.000.

βαβαὶ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ
ως έκφραση έκπληξης ή θαυμασμού (☞ και **παπαῖ**): *βαβαὶ τοῦ λόγου* = μπα, μπα, τι λόγος!
[ηχομιμ.]

βάδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ
με βήμα πορείας, βαδίζοντας: *βάδην ταχύ* = με γρήγορο βηματισμό. ≠ δρόμῳ «τρέχοντας».
NE βάδην.
[**βα-δ-* < **βα-* (< *βαίνω*) + παρ. επίθ. *-ην*, πβ. *τροχάδ-ην*].

βαδίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβάδιζον
Μελλ.	βαδιοῦμαι
Αόρ.	ἐβάδισα
Παρακ.	βεβάδικα

1. προχωρώ με βήμα πεζού, βαδίζω. ≠ τρέχω.
2. πηγαίνω κάπου: *οὐδεὶς ἤθελε βαδίζειν* = κανένας δεν ήταν πρόθυμος να πάει. *ἐπ' οἰκίας βαδίζω* = πηγαίνω στο σπίτι μου.
3. μεταφορικά *αἱ τιμαὶ ἐπ' ἔλαττον ἐβάδιζον* = οι τιμές έπεφταν.
παράγ. βάδισις, βάδισμα, **σύνθ.** συμβαδίζω.
NE βαδίζω.
[**παράγ. λ.** **βα-δ-* (< **βα-* < *βαίνω*) + παρ. επίθ. *-ίζω*].

βαθμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σκαλί, σκαλοπάτι, κατώφλι.
2. μεταφορικά μέγεθος, βαθμός.
παράγ. βαθμίς, βαθμηδόν.
NE βαθμός (με τη σημ. 2). Προς τη σημ. 1 συγγενής σημασιολογικά λέξη είναι η *βαθμίδα* στη φρ. *οι βαθμίδες της ιεραρχίας*.
[**παράγ. λ.** **βα-* (< *βαίνω*) + *σ* (πβ. *βασ-μός*) + παρ. επίθ. *-μός*].

βάθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. βάθος ή ύψος, ανάλογα με την κατεύθυνση προς τα πάνω ή προς τα κάτω: *αἰθέρος βάθος* = το ύψος της ατμόσφαιρας. *Ταρτάρου βάθη* = τα βάθη του Κάτω Κόσμου.
2. το βάθος μιας στρατιωτικής παράταξης, σε αντίθεση προς το μέτωπο: *τοὺς πρώτους οὐ πλέον ἢ ἐπὶ δώδεκα ἐποίησαν, τὸ βάθος δ' ἐπὶ πολλῶν* = έφτιαξαν το μέτωπο της στρατιωτικής παράταξης όχι με περισσότερους από δώδεκα στρατιώτες, ενώ το βάθος με πολλούς.

ΝΕ βάθος (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** *βαθύς* + παρ. επίθ. *-ος* > *βάθος*, που υποκατέστησε τη λ. *βένθος, -ους, τό* = ο βυθός της θάλασσας].

βάθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. βάση: *ἐπειρῶντο τὰ ἀγάλματα ἐκ τῶν βάθρων ἐξανασπᾶν* = προσπαθούσαν να αφαιρέσουν τα αγάλματα από τα βάθρα τους.
2. θρανίο σε σχολείο, ή κάθισμα σε βουλευτήριο: *οἱ διδάσκαλοι παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ποιήματα* = οι δάσκαλοι τους παρουσιάζουν πάνω στα θρανία ποιήματα. *οἱ τριάκοντα ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν βάθρων* = οι Τριάκοντα (τύραννοι) κάθονταν στις έδρες τους.
ΝΕ βάθρο.
[**παράγ. λ.** **βα-* (< *βαίνω*) + παρ. επίθ. *-θρον*].

βαθύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	βαθύτερος
Υπερθετικός	βαθύτατος

1. βαθύς ή ψηλός, ανάλογα με τη θέση του παρατηρητή.
2. ως προσδιορισμός χρόνου *βαθὺ γῆρας* = βαθιά γεράματα. *ὄρθρος βαθύς* = βαθιά ξημερώματα, μόλις αρχίζει να χαράζει.
παράγ. βαθύνω, **σύνθ.** βαθύπλουτος.
ΝΕ βαθύς (με τις σημ. 1, 2).
[**αβέβ. ετυμ.**].

βαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔβαινον
Μέλλ.	βήσομαι
Αόρ.	ἔβην
Παρακ.	βέβηκα
Υπερσ.	ἐβεβήκειν
Παθ. μέλλ.	(σε σύνθ.) -βαθήσομαι
Παθ. αόρ.	(σε σύνθ.) -εβάθην
Παθ. παρακ.	(σε σύνθ.) -βέβαμαι & -βέβασμαι

περπατώ, βαδίζω.
παράγ. βάσις, βῆμα, βαθμός, βάθρον, βωμός, βάδην, **σύνθ.** ἀναβαίνω, ἐπιβαίνω, ἀναβάτης, ἐπιβάτης.
[**βᾱν-jω*, θέματα: *βη-*, *βᾰ-*, *βα-*].

βακτηρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ραβδί, μπαστούνι. = ῥάβδος.
2. μεταφορικά ράβδος, ως σύμβολο εξουσίας: *λαβὼν τὴν βακτηρίαν βαδίζει εἰς τὸ δικαστήριον.*
[**παράγ. λ.** **βακ-* (αβέβ.) + παρ. επίθ. *-τηρ* + παρ. επίθ. *-ία*].

Βάκχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα ο θεός Διόνυσος.
παράγ. βακχάω -ῶ, βάκχειος/βακχεῖος, Βάκχη.
[ξένη λ., πιθ. **αρχ. θρακική**].

βαλανεῖον, -είου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μπάνιο (το οίκημα): *ὑπὸ φειδωλίας οὐδ' εἰς βαλανεῖον ἦλθε λουσόμενος* = από την τσιγκουνιά του δεν ήρθε ούτε στα λουτρά για να πλυθεί.
ΝΕ μπάνιο < **ιταλ.** bagno < **λατ.** balnĕum, balnēum < *βαλανεῖον.*
[**παράγ. λ.** **βαλανε-* (πβ. *βαλανεύω* = θερμαίνω το λουτρό με βαλανίδια) + παρ. επίθ. *-ιον*].

βάλανος, -άνου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βαλανίδι.
σύνθ. βαλανηφόρος.
ΝΕ βαλανίδι, βελανίδι.
[**βαλανο-* < **ΙΕ** *g^wol-eno].

βαλλάντιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σακουλάκι όπου έβαζαν τα χρήματα, πουγκί.
ΝΕ βαλάντιο «πορτοφόλι».
[**αβέβ. ετυμ.**, πιθανότατα δάν.].

βάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔβαλλον
Μέλλ.	βαλῶ
Αόρ. β´	ἔβαλον
Παρακ.	βέβληκα
Υπερσ.	ἐβεβλήκειν
Μέσ. μέλλ.	βαλοῦμαι
Παθ. μέλλ.	βληθήσομαι
Μέσ. αόρ. β´	ἐβαλόμην
Παθ. αόρ.	ἐβλήθην
Παθ. παρακ.	βέβλημαι
Παθ. υπερσ.	ἐβεβλήμην

1. ρίχνω κάτι εναντίον κάποιου, για να τον χτυπήσω, τον χτυπώ: *βάλλω τινὰ δόρατι /κεραυνῷ* = χτυπώ κάποιον με το δόρυ / με κεραυνό. = παίω, τύπτω, πλήττω, πατάσσω.
2. γενικά ρίχνω: *βάλλω τινὰ ἐν δαπέδῳ* = ρίχνω κάποιον κάτω. *βάλλω σπόρον* = ρίχνω το σπόρο. = ῥίπτω.
παράγ. βλῆ-μα, βέλ-ος, βελ-όνη, διά-βολ-ος, **σύνθ.** ἀντι-παρα-βάλ-λω, δια-βάλ-λω, ἐπι-βάλ-λω, ἀν-υπέρ-βλη-τος.
ΝΕ βάζω (ενεστ. από αόρ. *έβανα* < *έβαλα*) με σημ. «τοποθετώ». Το σημερινό *βάζω* οι αρχαίοι το έλεγαν *τίθημι.*
[**βαλ-jω*, θέματα *βαλ-*, *βλη-*].

βάναυσος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που ασκεί κάποια τέχνη, ο τεχνίτης (σε αντίθεση λ.χ. με το γεωργό): *ὁ βάναυσος καὶ ὁ γεωργικὸς δῆμος* = οι τεχνίτες και οι γεωργοί. *οἱ βάναυσοι* ως ουσ. = οι τεχνίτες.
παράγ. βαναυσία, βαναυσικός.
ΝΕ βάναυσος «βίαιος, σκληρός».

[ίσως (με ανομοιωτική έκπτωση του πρώτου από τα δύο υ) *βαυν-αυσος < βαῦν-ος «φούρνος» + αὔω «καίω», πβ. τον ορισμό για τη λ. βαναυσία: πᾶσα τέχνη διὰ πυρὸς κυρίως δὲ ἡ περὶ τὰς καμίνους = βαναυσία ονομάζεται κάθε επάγγελμα που χρησιμοποιεί φωτιά και ιδιαίτερα του σιδηρουργού].

βαπτίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβάπτιζον
Μέλλ.	βαπτιῶ
Αόρ.	ἐβάπτισα
Παθ. αόρ.	ἐβαπτίσθην
Παθ. παρακ.	βεβάπτισμαι

1. βυθίζω σε νερό ή σε άλλο υγρό, εμβαπτίζω: *βάπτισον σεαυτόν* = μπες μέσα στο νερό.
2. βαφτίζω (βουτώντας αυτόν που βαπτίζεται μέσα στο νερό).
3. παθητική φωνή βαπτίζομαι βυθίζομαι.
- μεταφορικά *ὀφλήμασι βεβαπτισμένος* = βυθισμένος στα χρέη.

παράγ. βάπτισμα, βάπτισις.
ΝΕ βαπτίζω, βαφτίζω (με σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *βάπτω* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

βάπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔβαπτον
Μέλλ.	βάψω
Αόρ.	ἔβαψα
Μέσ. μέλλ.	βάψομαι
Μέσ. αόρ.	ἐβαψάμην
Παθ. αόρ. β΄	ἐβάφην
Παθ. παρακ.	βέβαμμαι

1. βυθίζω κάτι σε υγρό: *βάπτω εἰς ὕδωρ.*
2. βυθίζω σε βαφή, βάφω: *ἔρια βεβαμμένα* = μαλλιά (ζώων) βαμμένα.
παράγ. βαφή, βαφεύς, βάμμα (< *βάφ-μα), βαπτός.
ΝΕ βάφω (με τη σημ. 2).
[*βάφ-τ-ω, **ΙΕ** αρχής].

βάρβαρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που είναι ξένος, ξενικός (σε αντίθεση με το *ελληνικός*): *βάρβαρος φωνή* = ξένη, βαρβαρική, γλώσσα. = ξένος.
2. αγενής, απάνθρωπος ή αμόρφωτος: *σκαιός ἐστι καὶ βάρβαρος* = είναι απαίσιος και απάνθρωπος.
παράγ. βαρβαρικός, βαρβαρισμός, βαρβαρόομαι -οῦμαι, **σύνθ.** βαρβαρόφωνος.
ΝΕ βάρβαρος (με τις σημ. 1, 2).
[ηχοποίητη λέξη].

βαρύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει μεγάλο βάρος, βαρύς. ≠ ἐλαφρός.
2. αυτός που δύσκολα μπορεί κανείς να τον αντέξει, οδυνηρός ή ενοχλητικός: *βαρεῖα ξυμφορά.*
3. έντονος, σφοδρός: *βαρεῖα ἐπιθυμία.*
4. βαριά οπλισμένος στρατιώτης.
5. για πρόσωπα αυστηρός, σοβαρός.
6. στη μουσική *βαρὺς ἦχος.* ≠ ὀξύς.
παράγ. βαρέως, βάρος, βαρύνω, βαρύτης, **σύνθ.** βαρύθυμος.
ΝΕ βαρύς (με τις σημ. 1, 5, 6).
[*βαρύ- + -ς, πβ. **αρχ. ινδ.** gurú-, **γοτθ.** kaurus].

βασανίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβασάνιζον
Μέλλ.	βασανιῶ
Αόρ.	ἐβασάνισα
Παθ. αόρ. α΄	ἐβασανίσθην
Παθ. παρακ.	βεβασάνισμαι

1. δοκιμάζω τη γνησιότητα του χρυσού.
2. ελέγχω κάτι ή κάποιον πολύ προσεκτικά: *βεβασανισμένος εἰς δικαιοσύνην* = που έχει δοκιμαστεί η πίστη του στη δικαιοσύνη.
3. ανακρίνω κυρίως δούλο χρησιμοποιώντας βασανιστήρια.
παράγ. βασανιστής.
ΝΕ βασανίζω (με αλλαγή σημ. «ταλαιπωρώ», που είναι επέκταση της σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *βάσαν-ος* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

βάσανος, -άνου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η πέτρα (λυδία λίθος) με την οποία δοκίμαζαν τη γνησιότητα του χρυσού, και κατ' επέκταση ο έλεγχος πράγματος ή προσώπου: *πλοῦτος βάσανος ἀνθρώπου τρόπων* = ο πλούτος δείχνει το χαρακτήρα του ανθρώπου.
2. βασανιστήριο για να ομολογήσει ένας δούλος: *εἰς βάσανον παραδίδωμι τὸν δοῦλον* = παραδίδω το δούλο για να βασανιστεί.
ΝΕ βάσανο.
[δάν. από ανατολ. γλώσσα].

βασιλεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. βασιλιάς.
2. στην Αθήνα ένας από τους *εννέα άρχοντας* (☞ **ἄρχων**).

βασιλίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βασίλισσα.
[**παράγ. λ.** *βασιλ(εύς)* + παρ. επίθ. -*ίς*].

βάσκανος, -κάνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ως ουσιαστικό **α.** μάγος. **β.** συκοφάντης.
2. ως επίθ. *βάσκανος, -ος, -ον* συκοφαντικός, μοχθηρός.
παράγ. βασκανία.
ΝΕ βάσκανος στη φρ. *βάσκανος οφθαλμός* «μάτι που ματιάζει».
[πβ. Ησύχιο «*βάσκειν*· λέγειν, κακολογεῖν», πβ. *βά-ζω* «λέγω, ομιλώ»].

βδελύττομαι ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *βδελύσσομαι*

Παρατ.	ἐβδελυττόμην
Μέλλ.	βδελύξομαι
Αόρ.	ἐβδελύχθην

αισθάνομαι αηδία για το φαγητό, και κατ' επέκταση αποστρέφομαι κάτι.
παράγ. βδελυγμία.
ΝΕ βδελύσσομαι (με την ίδια σημ.).
[ηχοποίητη λέξη, πβ. το ηχοποίητο *βδέω* = πέρδομαι].

βέβαιος, -αιος & -αία, -αιον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. στερεός: *βέβαιον ὄχημα.*
2. σταθερός, ασφαλής, βέβαιος: *ἀρετῆς βέβαιαι αἱ κτήσεις* = ασφαλή είναι μόνο όσα αποκτά κανείς με την αρετή.
3. για πρόσωπα αυτός που είναι σταθερός στις ιδέες και στις αποφάσεις του, αξιόπιστος: *βέβαιος φίλος.*
παράγ. βεβαίως, βεβαιότης, βεβαιόω, βεβαιωτικός.
ΝΕ βέβαιος.
[*βε-βαι-* < *βαίνω* με εμφατικό διπλασιασμό συλλαβής].

βέβηλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός τον οποίο επιτρέπεται να πλησιάσει και να χρησιμοποιήσει ο άνθρωπος, σε αντίθεση με αυτόν που είναι *ἱερός*: *βέβηλον ἄλσος* = προσιτό δάσος (όχι *ἱερὸν ἄλσος*). ≠ ἄδυτος.
2. για πρόσωπα αυτός που είναι αμύητος στα θρησκευτικά μυστήρια: *ἑκὰς οἱ βέβηλοι* = να απομακρυνθούν οι αμύητοι (από τις τελετές των Ελευσινίων μυστηρίων).
παράγ. βεβηλόω.
ΝΕ βέβηλος «που προσβάλλει τα θεία».
[**βέ-βη-λος* (< *βαίνω*) = αυτός όπου μπορεί να μπει άνθρωπος, *βέ-βη-(κα)* (παρακ. του *βαίνω*) + παρ. επίθ. *-λος*].

βέλτιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ
υπερθετικός βαθμός του επιθέτου ☞ **ἀγαθὸς**
1. πάρα πολύ καλός, άριστος: *βέλτιστος ἀνήρ. τὰ βέλτιστα τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσιν* = επιθυμούν ό,τι καλύτερο.
- γνωμικό *δυοῖν κακοῖν προκειμένοιν, τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον* = ανάμεσα σε δύο κακά, θεωρείται καλό το λιγότερο κακό.
- ως φιλική προσφώνηση *ὦ βέλτιστε* = φίλε μου.

2. οἱ βέλτιστοι η αριστοκρατία ως πολιτική παράταξη (☞ **ἀγαθός, κράτιστος**).
[**βελτ-*].

βελτίων, -ίων, βέλτιον ΕΠΙΘΕΤΟ
συγκριτικός βαθμός του επιθέτου ☞ **ἀγαθὸς**
καλύτερος: *τὰ βελτίονα προσδοκῶ* = ελπίζω στο καλύτερο.
- γνωμικό *βέλτιον (ἐστί) ὑφ' ἑτέρου ἢ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐπαινεῖσθαι* = είναι καλύτερα να σε επαινούν οι άλλοι παρά να επαινείς εσύ τον εαυτό σου.

παράγ. βελτίωσις.
ΝΕ βελτίωση.
[**βελτ-*, **ΙΕ** αρχής].

βῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η κίνηση των ποδιών στο βάδισμα, το βήμα: *σπουδῇ βημάτων πορεύεται* = προχωρεί με γρήγορα βήματα.
2. υπερυψωμένη θέση για τον ομιλητή μιας δημόσιας συνέλευσης: *προσελθὼν Περικλῆς ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ὁμίλου, ἔλεγε τοιάδε* = και αφού ανέβηκε ο Περικλής σε ένα ψηλό βήμα, για να ακούγεται σε όσο γίνεται περισσότερο πλήθος, έλεγε τα εξής.
παράγ. βηματίζω.
ΝΕ βήμα (και με τις δύο σημ.).
[**βη-* (πβ. *βέ-βη-κα* < *βαίνω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

βία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
εξαναγκασμός: *βίᾳ* = διά της βίας.
παράγ. βιάζω, βίαιος, βιαιότης.
ΝΕ βία στη φρ. *διά της βίας.*
[αντιστοιχεί ακριβώς στο **αρχ. ινδ.** jiyd- «κυριαρχία», *g^wiye-].

βιάζω ΡΗΜΑ

Παθ. μέλλ.	βιασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐβιασάμην
Παθ. αόρ.	ἐβιάσθην
Παθ. & μέσ. παρακ.	βεβίασμαι

1. μεταχειρίζομαι βία.
2. παθητική φωνή βιάζομαι αναγκάζομαι να κάνω κάτι: *βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς προσβολῆς ἱππέων, ἠπείγοντο πρὸς τὸν ποταμόν* = επειδή πιέζονταν από την επίθεση του ιππικού, έσπευδαν προς το ποτάμι. = ἀναγκάζομαι.
3. μέση φωνή βιάζομαι πετυχαίνω κάτι με βία ή με δυναμικό τρόπο: *βιάζομαι τὸν ἔκπλουν* = κατορθώνω να αποπλεύσω διά της βίας.
παράγ. βιασμός, βιαστικός.
ΝΕ παθ. βιάζομαι «υφίσταμαι βία» και μέσο βιάζομαι «με κατέχει βιασύνη».
[**παράγ. λ.** *βία* + παρ. επίθ. *-άζω*].

βιβάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβίβαζον
Μέλλ.	βιβῶ (-ᾷς, ᾷ κτλ.)
Αόρ.	ἐβίβασα
Μέσ. μέλλ.	βιβῶμαι (-ᾷ, -ᾶται κτλ.)
Παθ. μέλλ.	βιβασθήσομαι

Μέσ. αόρ.	ἐβιβασάμην
Παθ. αόρ.	ἐβιβάσθην
Παθ. παρακ.	βεβίβασμαι

μεταβατικό του *βαίνω*, που χρησιμοποιείται κυρίως ως β΄ συνθετικό, λ.χ. *ἀναβιβάζω* διαβιβάζω, μεταβιβάζω, στέλνω.
[**βι-βάδ-jω* > *βιβάζω*, < **βαδ-* (πβ. *βάδ-ην*, *βαδ-ίζω* < *g^{w}n$_{o}$d)].

βίβλος & **βύβλος,** -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ο πάπυρος (το φυτό). **2.** ο παπυρικός κύλινδρος που ήταν η συνηθισμένη μορφή του βιβλίου στην αρχαιότητα, βιβλίο. **3.** υποδιαίρεση ενός βιβλίου, κεφάλαιο (λχ. η ιστορία του Ηροδότου περιλάμβανε 9 *βίβλους*).
παράγ. βίβλινος.
ΝΕ Βίβλος «η Αγία Γραφή».
[*Βύβλος, ἡ* (αρχαία φοινικική πόλη)].

βίος, -ίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η ζωή, ο τρόπος ζωής του ανθρώπου: *ὁ καθ' ἡμέραν βίος* = η καθημερινή ζωή. *ἐν εἰρήνῃ διάγω τὸν βίον* = ζω μια ζωή ειρηνική. *βίος οὐ βιωτός* = ζωή ανυπόφορη.

- γνωμικό *βίος ἀνεόρταστος, μακρὰ ὁδὸς ἀπανδόκευτος* = ζωή χωρίς γιορτή μοιάζει με μεγάλη οδοιπορία χωρίς πανδοχείο στη διαδρομή.

2. τα υλικά μέσα τα απαραίτητα για τη ζωή, και ειδικότερα η περιουσία, το βιος: *τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο* = από εδώ (από την πειρατεία) απεκόμιζαν τα περισσότερα εισοδήματά τους.
παράγ. βιόω -ῶ, **σύνθ.** βιοδότης.
ΝΕ ο βίος (με σημ. 1), το βιος (με σημ. 2).
[**βιϜος*, πβ. **λατ.** vivus, **ΙΕ** *g^{w}ey- από όπου και *ὑγιής*, πβ. **αρχ. ινδ.** gàya- «ζωή»].

βιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβίουν
Μέλλ.	βιώσομαι & μεταγεν. βιώσω
Αόρ. α΄ & β΄	ἐβίωσα & ἐβίων
Παρακ.	βεβίωκα
Παθ. παρακ.	βεβίωμαι

ζω, περνώ τη ζωή μου: *βιῶ κοσμίως / παρανόμως. τὰ σοὶ κἀμοὶ βεβιωμένα* = οι πράξεις της δικής σου και της δικής μου ζωής. = ζήω – ζῶ. ≠ ἀποθνήσκω.

- γνωμικό *βιοῦν ἀλύπως θνητὸν ὄντα οὐ ῥᾴδιον* = δεν είναι εύκολο να ζήσεις χωρίς λύπες, αφού είσαι θνητός.

παράγ. βιοτή, βιώσιμος, βιωτός, ἀβίωτος, **σύνθ.** ἀναβιόω -ῶ.
ΝΕ βιώνω (με αντικ., λ.χ. μια κατάσταση).
[**παράγ. λ.** *βίος* + παρ. επίθ. *-όω*].

βιωτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που μπορεί, που αξίζει να τον ζήσει κανείς: *βίος οὐ βιωτός* = ανυπόφορη ζωή. ≠ ἀβίωτος.
παράγ. ἀβίωτος.
[**παράγ. λ.** *βιόω -ῶ* + παρ. επίθ. *-τός*].

βλάξ, βλακός, ὁ, ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	βλακίστερος, -α, -ον
Υπερθετικός	βλακίστατος, -η, -ον

ανόητος, ηλίθιος: *βλὰξ ἄνθρωπος. βλὰξ ἵππος.*
παράγ. βλακικός, βλακώδης.
ΝΕ βλάκας.
[**βλᾱ-* < **μλᾱ-*, πβ. *μαλ-ακός*].

βλαστάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβλάστανον
Μέλλ.	βλαστήσω
Αόρ. α΄ & β΄	ἐβλάστησα & ἔβλαστον
Παρακ.	βεβλάστηκα
Υπερσ.	ἐβεβλαστήκειν

για φυτά φυτρώνω, αυξάνω, αναπτύσσομαι.
[**αβέβ. ετυμ.**]

βλασφημέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβλασφήμουν
Μέλλ.	βλασφημήσω
Αόρ.	ἐβλασφήμησα
Παρακ.	βεβλασφήμηκα

1. μιλώ με ασέβεια για τα ιερά και τα θεία: *βλασφημῶ εἰς θεούς* (≠ ☞ **εὐφημῶ**).
2. κακολογώ κάποιον ή συκοφαντώ: *βλασφημῶ κατά τινος* = κατηγορώ κάποιον.
παράγ. βλασφημία, βλάσφημος.
ΝΕ βλασφημώ (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** **βλάσ-* + *φημ-έω* (**παράγ.** *φήμη* + παρ. επίθ. *-έω*)· το *σ-* του **βλασ-* μένει ανερμήνευτο].

βλέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔβλεπον
Μέλλ.	βλέψομαι & μεταγεν. βλέψω
Αόρ.	ἔβλεψα
Παρακ.	βέβλεφα
Παθ. αόρ.	ἐβλέφθην
Παθ. παρακ.	βέβλεμμαι

κοιτάζω, στρέφω το βλέμμα μου σε κάτι.
παράγ. βλέμμα, βλέψις, **σύνθ.** διαβλέπω, παραβλέπω.
ΝΕ το σημερινό *βλέπω* αντιστοιχεί όχι στο αρχαίο *βλέπω* αλλά στο *ὁράω -ῶ*.
[**γλεπ-*, **βλεπ-*, συγγεν. με **αρχ. σλαβ.** glipati «βλέπω»].

βλοσυρός, -ὰ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
ανδροπρεπής, θαρραλέος, γενναίος: *ἔχει βλοσυρὰν ψυχήν.*
ΝΕ βλοσυρός «πολύ σοβαρός, άγριος».

[**αβέβ. ετυμ.**].

βλώσκω ΡΗΜΑ

ρήμα αυστηρά ποιητικό

Παρατ.	ἔβλωσκον
Μέλλ.	μολοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔμολον
Παρακ.	μέμβλωκα

εύχρηστο στον αόρ. β΄ *ἔμολον* = ήλθα: *μολὼν λαβέ* = έλα να τα πάρεις!

σύνθ. αὐτόμολος «που εγκατέλειψε το στρατό», ἡ αὐτομολία «εγκατάλειψη της στρατιωτικής τάξης».

[**μολ-, *βλω-*, συγγεν. με **σλαβ.** iz-moliti «προκαλώ την εμφάνιση, αναγγέλλω»].

βοάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβόων
Μέλλ.	βοήσομαι & μεταγεν. βοήσω
Αόρ.	ἐβόησα
Παρακ.	βεβόηκα

φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.

παράγ. βοητής.

[**παράγ. λ.** *βοά* / *βοή* (ίσως ηχοποίητη) + παρ. επίθ. *-άω*].

Βοηδρομιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο τρίτος μήνας του αττικού έτους, που αντιστοιχεί στο διάστημα από 15 Αυγούστου μέχρι 15 Σεπτεμβρίου. Το μήνα αυτόν τελούσαν τα Ελευσίνια Μυστήρια.

[**παράγ. λ.** *βοηδρόμι-ος* «που τρέχει σε ανταπόκριση μιας βοής (κραυγής), για να παράσχει βοήθεια» + παρ. επίθ. *-ών*].

βορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η τροφή των σαρκοφάγων κυρίως ζώων: *ὁ λέων χαίρει ὅτι βορὰν ἕξει* = το λιοντάρι χαίρεται, γιατί θα έχει τροφή.

[**βορ-, βι-βρώ-σκω* «τρώω»].

Βορέας, -ου, ὁ & στην αττ. διάλ. **Βορρᾶς,** -ᾶ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα βόρειος άνεμος, ο Βορράς, το βόρειο σημείο του ορίζοντα: *πρὸς βορρᾶν τινος* = προς το Βορρά ενός τόπου. **=** ἡ ἄρκτος «ο Βορράς». **≠** νότος.

παράγ. βόρειος.

ΝΕ Βορράς.

[**βορη-*, πβ. **σλαβ.** gora = βουνό (για τον άνεμο που φυσά από τα βουνά), πβ. **αρχ. ινδ.** giri = **αρχ. περσ.** gairi «βουνό»].

βουκόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βοσκός βοδιών (☞ **αἰπόλος**).

παράγ. βουκολέω «βόσκω βόδια», μεταφορ. «κοιμίζω κάποιον, τον εξαπατώ», βουκολικός (λ.χ. βουκολική ποίησις).

[**σύνθ. λ.** ☞ *βοῦς* + *k^{w}ol-os (☞ **αἰπόλος**)].

βούλευμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

απόφαση έπειτα από σκέψη ή σύσκεψη.

[**παράγ.** *βουλεύ-ω* + παρ. επίθ. *-μα*].

βουλευτήριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αίθουσα συνεδριάσεων.

ΝΕ βουλευτήριο.

[**παράγ. λ.** *βουλεύ-ω* + παρ. επίθ. *-τήριον*, πβ. *βουλευ-τήρ* = *βουλευ-τής*].

βουλευτής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην Αθήνα μέλος της Βουλής των πεντακοσίων.

ΝΕ βουλευτής.

[**παράγ. λ.** *βουλεύ-ω* + παρ. επίθ. *-τής*].

βουλεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβούλευον
Μέλλ.	βουλεύσω
Αόρ.	ἐβούλευσα
Παρακ.	βεβούλευκα
Μέσ. μέλλ.	βουλεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐβουλευσάμην
Παθ. αόρ.	ἐβουλεύθην
Παθ. παρακ.	βεβούλευμαι

1. αποφασίζω έπειτα από σκέψη ή σύσκεψη: *ἐξῆν Ἀθηναίοις βουλεῦσαι περὶ Μυτιληναίων* = οι Αθηναίοι είχαν δικαίωμα να αποφασίσουν για την τύχη των Μυτιληναίων.

2. είμαι μέλος της Βουλής: *πέρυσιν ἔλαχον βουλεύειν* = πέρσι κληρώθηκα βουλευτής.

3. μέση φωνή βουλεύομαι κρίνω, αποφασίζω (όπως στη σημ. 1): *ἄριστα περὶ τῶν οἰκείων βουλεύονται* = αποφασίζουν για τις υποθέσεις τους με τον καλύτερο τρόπο.

παράγ. βουλευτήριος, βουλευτικός, βουλευτής, βούλευμα, βούλευσις, **σύνθ.** ἐπιβουλεύω, συμβουλεύω.

[**παράγ. λ.** *βουλ-ή* + παρ. επίθ. *-εύω*].

βουλή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. θέληση: *Διὸς βουλή. ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει* = άλλα αποφασίζουν οι άνθρωποι και άλλα διατάζει ο Θεός.

2. γνώμη, συμβουλή: *οὐ κοινὴ βουλὴ ἡμῖν* = δεν έχουμε την ίδια γνώμη.

3. σύσκεψη.

4. συμβούλιο.

5. στην Αθήνα *ἡ βουλή* η Βουλή των πεντακοσίων.

σύνθ. βουληφόρος.

[δωρ. *βωλά*, αιολ. *βολλά* < **βολνά*, πβ. *βούλομαι*].

βούλησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θέληση: *κατὰ τὴν βούλησιν αὐτοῦ* = σύμφωνα με τη θέλησή του.

ΝΕ βούληση.

[**παράγ. λ.** **βουλη-* (πβ. *βουλη-τός* < *βούλομαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

βούλομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβουλόμην & ἠβουλόμην
Μέλλ.	βουλήσομαι
Αόρ.	ἐβουλήθην & ἠβουλήθην
Παρακ.	βεβούλημαι

θέλω: *οὐ τοῦτο βούλονται. εἰ βούλει* = αν θέλεις. = ἐπιθυμέω -ῶ τινος, ☞ **ἐθέλω.**

παράγ. βούλησις, βουλητός, **σύνθ.** βουληφόρος.

[**παράγ. λ.** **βουλ-* (*βουλή*) + παρ. επίθ. *-ομαι*].

βοῦς, βοός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ταύρος ή αγελάδα.

παράγ. βόειος, **σύνθ.** βουκόλος «που βόσκει αγελάδες», βούκεντρον, βουστροφηδόν.

ΝΕ βόδι και βόιδι (< *βοΐδιον*).

[*βοῦ-ς* < **βωῦ-ς* < *g^{w}ōu-s, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** gaúh, **λατ.** bōs, bōvis].

βουστροφηδὸν & **βουστρηδὸν** ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τρόπος γραφής που ξεκινούσε από αριστερά προς τα δεξιά και συνέχιζε αντίστροφα από τα δεξιά προς τα αριστερά, όπως κινούνται τα βόδια όταν οργώνουν.

[**παράγ. λ.** **βουστροφ-* (*βοῦς* + *στροφ-* < *στρέφω*) + παρ. επίθ. *-ηδόν*, πβ. *πρην-ηδόν*].

βραβευτής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κριτής, διαιτητής σε ένα διαγωνισμό. = βραβεύς.

παράγ. ἡ βραβεία, τὸ βραβεῖον, βραβεύω «κρίνω κάτι».

ΝΕ βραβευτής «αυτός που βραβεύει».

[**αβέβ. ετυμ.,** πβ. **περσ.** *mrava- «αυτός που κρίνει το δίκαιο» < **αρχ. περσ.** mrav(i) «μιλώ» = **αρχ. ινδ.** bravīti].

βραδύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτ.	βραδύτερος & βραδίων
Υπερθ.	βραδύτατος & βράδιστος & βραδίστατος

1. αργός: *βραδεῖς ἵπποι.* ≠ ταχύς.

2. αργός στη σκέψη, βραδύνους: *ἐπιλήσμων καὶ βραδύς* = ξεχασιάρης και αργόστροφος. ≠ ἀγχίνους.

3. αυτός που αργεί, καθυστερεί: *σκόπει, ὅπως μὴ βραδεῖς γένωνται* = πρόσεχε να μην καθυστερήσουν (στην εκτέλεση της αποστολής τους).

παράγ. βραδύτης, **σύνθ.** βραδύπους.

ΝΕ βραδύς (με τις σημ. 1, 2).

[**αβέβ. ετυμ.**].

βραχύς, -εῖα, - ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	βραχύτερος
Υπερθετικός	βραχύτατος

μικρός, λίγος: *ἐν βραχεῖ χρόνῳ* = σε μικρό χρονικό διάστημα.

- σε εκφράσεις *διὰ βραχέων* = με λίγες λέξεις. *παρὰ βραχύ* = παρά λίγο.

παράγ. βραχύνω, βραχύτης, **σύνθ.** βραχύβιος, βραχυχρόνιος.

ΝΕ στη φρ. *διά βραχέων* «με λίγα λόγια, σύντομα».

[**βραχύ-ς*, πβ. **αρχ. περσ.** merezu «βραχύς»].

βροτός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λέξη ποιητική, κυρίως στον ενικό.

ο θνητός άνθρωπος, σε αντίθεση με τον αθάνατο θεό. = θνητός, ἄνθρωπος. ≠ ἀθάνατος, θεός.

- γνωμικό *βροτοῖς πέφυκε τὸν πεσόντα λακτίσαι* = είναι στη φύση των ανθρώπων να δίνουν μια κλοτσιά σε όποιον ατυχήσει.

[*βροτός*, αιολ. τύπος αντί **βρατός* η βασική **ΙΕ** ρίζα είναι *mer- (**λατ.** morior «πεθαίνω», πβ. *μόρ-σιμος* «που έχει σχέση με το θάνατο»)].

βρῶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τροφή, φαγητό, κρέας: *σῖτος ἀληλεσμένος καὶ τυρὸς καὶ εἴ τι ἄλλο βρῶμα* = αλεσμένο σιτάρι και τυρί και όποια άλλη τροφή.

[**βρω-* (*βι-βρώ-σκω* «τρώω») + παρ. επίθ. *-μα*].

βρῶσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το φαγητό: *ἡ βρῶσις καὶ ἡ πόσις* = το φαγητό και το ποτό.

2. η σκουριά (που τρώει το σίδερο): *μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει* = μη μαζεύετε θησαυρούς πάνω στη γη που τους αφανίζει ο σκόρος και η σκουριά (είπε ο Χριστός).

παράγ. βρώσιμος.

[**βρω-* (*βι-βρώ-σκω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

βύρσα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τομάρι, δορά, πετσί.

παράγ. βυρσίνη, **σύνθ.** βυρσοδέψης, βυρσοπώλης.

[**άγν. ετυμ.,** δάν., μη αττικό, καθώς στα αττικά δε γίνεται **βύρρα*].

βωμολόχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που περιμένει κοντά στους βωμούς για να του δώσουν ή για να κλέψει ένα κομμάτι κρέας μετά τη θυσία.

2. χυδαίος άνθρωπος, και ειδικότερα αυτός που λέει χυδαία αστεία.

παράγ. βωμολοχέω.

ΝΕ βωμολόχος (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** **βωμο-* (*βωμός*) + **λοχ-* < **λοχάω -ῶ* «ενεδρεύω»].

Γ

Γ, γ, γάμμα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το τρίτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) είχε τη φωνητική αξία ηχηρού κλειστού φθόγγου και οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως [g].

- ως αριθμητικό σύμβολο: γ´ = 3, αλλά ͵γ = 3.000.

γαῖα, γαίης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ποιητικός τύπος της λέξης *γῆ*.
χώμα: *γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν* = ας είναι ελαφρό το χώμα σου (ευχή την ώρα που ενταφιάζεται ο νεκρός).

- έκφραση *γαῖα πυρὶ μειχθήτω* = ας ανακατωθεί το χώμα με τη φωτιά (δηλαδή ας γίνει ό,τι θέλει).

[**γαFja*, γῆ, **αβέβ. ετυμ.**].

Γαῖα, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα η μητέρα και σύζυγος του Ουρανού, μητέρα των Τιτάνων.
[**γαFja*, γῆ, **αβέβ. ετυμ.**].

γαλῆ, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γάτα.
[**γαλέjā* > *γαλῆ*, ίσως συγγεν. με **αρχ. ινδ.** girikā «ποντίκι», αρχικά όνομα της νυφίτσας που ως οικόσιτο ζώο χρησίμευε για το κυνήγι των ποντικιών].

γαμέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγάμουν
Μέλλ.	γαμῶ (-εῖς, -εῖ κτλ.)
Αόρ.	ἔγημα
Παρακ.	γεγάμηκα
Υπερσ.	ἐγεγαμήκειν
Μέσ. μέλλ.	γαμοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐγημάμην
Παθ. αόρ.	ἐγαμήθην
Παθ. παρακ.	γεγάμημαι

1. για τον άντρα παίρνω γυναίκα, νυμφεύομαι: *οὗτος γήμας Λυσιδίκην ἐποίησεν παῖδας ἐξ αὐτῆς δύο* = αυτός, αφού παντρεύτηκε τη Λυσιδίκη, έκανε από αυτήν δύο παιδιά. **=** ἄγομαι γυναῖκα.
2. για τη γυναίκα παθ. φωνή γαμοῦμαι παντρεύομαι: *γαμοῦμαι, ἡ τάλαινα, βίᾳ* = παντρεύομαι, η δυστυχισμένη, παρά τη θέλησή μου.
παράγ. γαμήλιος, γαμβρός, **σύνθ.** νεόγαμος.
[**παράγ. λ.** **γάμ-* (πβ. *γάμ-ος*) + παρ. επίθ. *-έω*].

Γαμηλιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο έβδομος μήνας του αττικού έτους (15 Δεκεμβρίου-15 Ιανουαρίου), εποχή κατά την οποία τελούνταν συνήθως οι γάμοι.
[**παράγ. λ.** **γαμήλ(ι)-* (πβ. *γαμήλ-ιος*, *γαμήλ-ευμα* «γάμος») + παρ. επίθ. *-ών*].

γὰρ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
1. αιτιολογικός διότι, επειδή, γιατί: *μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσῃς, κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον* = μην κατηγορήσεις κανένα για τις συμφορές του, γιατί η τύχη είναι ίδια για όλους μας και το μέλλον άγνωστο.
2. επεξηγηματικός δηλαδή: *ὅμως δὲ λεκτέα ἃ γιγνώσκω, ἔχει γὰρ ἡ χώρα πεδία κάλλιστα* = αλλά όμως πρέπει να πω όσα γνωρίζω, έχει δηλαδή η χώρα πολύ ωραίες πεδιάδες.
[**σύνθ.** *γε* + *ἄρα*].

γαστήρ, γαστρός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η κοιλιά και ειδικότερα το στομάχι: *γαστρὶ δουλεύων* = κοιλιόδουλος, λαίμαργος.
παράγ. γάστρων «κοιλαράς», **σύνθ.** γαστρί-μαργος.
ΝΕ γαστέρα «κοιλιά».
[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως από το **γρα-στήρ* < *γράω* «χωνεύω»].

γε ΕΓΚΛΙΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ
1. συχνά με αντωνυμίες τουλάχιστον, πάντως, εν πάσῃ περιπτώσει: *ἔγωγε* = εγώ τουλάχιστον.
2. με βεβαιωτική σημασία πάντως: *ὅτι ἤκουσά γε ταῦτα, εὖ οἶδα* = ότι πάντως τα άκουσα αυτά, είμαι βέβαιος.
[**αβέβ. ετυμ., ΙΕ** αρχής].

γέγηθα ΡΗΜΑ
παρακ. του ρήματος *γηθέω* με σημασία ενεστώτα.
χαίρομαι: *φαιδρὸς καὶ γεγηθώς* = εύθυμος και χαρούμενος. **=** χαίρω. **≠** λυπέομαι, ἄχθομαι.
παράγ. γηθοσύνη «χαρά», γηθόσυνος «χαρούμενος».
[**γāθ-*, πβ. **λατ.** gaudeo].

γελάω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγέλων
Μέλλ.	γελάσομαι & μεταγεν. γελάσω
Παθ. μέλλ.	γελασθήσομαι
Αόρ.	ἐγέλασα
Παθ. αόρ.	ἐγελάσθην
Παθ. παρακ.	γεγέλασμαι

γελώ: *γελῶ ἐπί τινι* = κοροϊδεύω κάποιον.
ΝΕ γελώ.
[**γελ-*, συγγεν. με *γαλ-ήνη* (διαφορετικό φωνήεν, *α-ε*)].

γέλως, -ωτος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γέλιο: *κινῶ τὸν γέλωτα* = προκαλώ το γέλιο. *γέλωτα ὀφλισκάνω* = προκαλώ σε βάρος μου τα γέλια.

- έκφραση *σαρδάνιον γέλωτα γελῶ* = γελώ πικρά ή ειρωνικά.

2. η αιτία που προκαλεί γέλιο, ο περίγελος: *γέλως γίγνομαί τινι* = γίνομαι περίγελος σε κάποιον.
σύνθ. γελωτοποιός, κλαυσίγελως «κλάμα και γέλιο μαζί».
ΝΕ γέλιο (με τη σημ. 1).
[**γελω-* (πβ. *γελάω -ῶ*) + -ς].

γένειον, -είου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το γένι: παροιμία *οὐδὲν ἄλλο πλὴν γένειόν τε καὶ κέρατα* = μόνο γένια και κέρατα, δηλαδή πετσί και κόκαλο (για αδύνατο ζώο).
παράγ. γενειάς.
ΝΕ γένι.
[**γενεϜ-* (< *γένυς, -υος, ἡ* «σαγόνι») + παρ. επίθ. *-ιον*].

γένεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αρχή, προέλευση: *ἡ γένεσις τοῦ Οὐρανοῦ.*
2. δημιουργία, κατασκευή: *γένεσις πύου. γένεσις ἱματίων.*
ΝΕ γένεση (με τη σημ. 1).
[**γενε-* (< *γίγνομαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

γενναῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	γενναιότερος
Υπερθετικός	γενναιότατος

1. αυτός που έχει υψηλή, αριστοκρατική, καταγωγή.
2. για πράγματα καλός στο είδος του: *γενναῖα σῦκα.*
παράγ. γενναίως, γενναιότης, **σύνθ.** γενναιοπρεπής.
ΝΕ *γενναίος* (που αντιστοιχεί σημασιολογικά όχι στο αρχαίο *γενναῖος* αλλά στο *ἀνδρεῖος*).
[**παράγ. λ.** *γέννα* «γέννηση» (< *γίγνομαι*) + παρ. επίθ. *-αῖος*].

γένος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. συγγένεια εξ αίματος: *γένει υἱός* = γιος εξ αίματος (και όχι από υιοθεσία).
2. απόγονος ή απόγονοι: *ἐκεῖνοι καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ᾽ ἐκείνων* = εκείνοι και οι απόγονοί τους.
3. φυλή, φύλο: *τὸ δωρικὸν γένος.*
4. σύνολο ανθρώπων με την ίδια περίπου ηλικία, γενιά: *τὸ χρυσοῦν γένος* = η (μυθική) γενιά των εκλεκτών ανθρώπων.
παράγ. γενικός.
ΝΕ γένος (με τις σημ. 2, 3).
[**γενε-σ-* (< *γίγνομαι*) και με τροπή του *ε* σε *ο* > *γένο-ς*].

γεραιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	γεραίτερος
Υπερθετικός	γεραίτατος

1. μόνο στην ποίηση χρησιμοποιείται με τη σημ. γέρος, σεβάσμιος. **2.** στον πεζό λόγο χρησιμοποιείται στον πληθ. με πολιτική σημασία *οἱ γεραιοί* η γερουσία, οι προύχοντες.
[**γερα-* (πβ. *γῆρα-ς, γέρ-ων*) + παρ. επίθ. *-ιος*].

γεραίρω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	γεραρῶ

τιμώ κάποιον με δώρα και γενικότερα τιμώ: *γεραίρω δώροις καὶ πάσαις τιμαῖς* = τιμώ με δώρα και με όλες τις τιμές.
παράγ. γεραρός.
[**παράγ. λ.** **γεραρ-* (πβ. *γεραρός*) + παρ. επίθ. *-jω* > **γεράρ-jω* > *γεραίρω*].

γέρας, γέρως, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
προνόμιο, τιμητικό δικαίωμα.
παράγ. γεράσμιος, **σύνθ.** γερασφόρος.
[*γέρα-ς, γῆρα-ς*, πβ. **αρχ. ινδ.** jarás- «ηλικία»].

γερουσία, -ας ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η βουλή των γερόντων.
ΝΕ γερουσία.
[**παράγ. λ.** **γεροντ-* (πβ. *γέρων, -οντος*) + παρ. επίθ. *-ία* > **γεροντία* > *γερουσία*].

γέρων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γέροντας: *οὕτως ἀνόητος ἐγεγενήμην καὶ γέρων;* = τόσο ανόητος έγινα και τόσο γέρασα; ≠ νέος, ἔφηβος.
2. οἱ γέροντες οι προύχοντες.
παράγ. γερόντειος, γερουσία.
ΝΕ γέρος (με τη σημ. 1).
[αρχικά τύπος μετοχής **γεροντ-*, πβ. **αρχ. ινδ.** járant- = γέρος].

γεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔγευον
Μέλλ.	γεύσω
Αόρ.	ἔγευσα
Μέσ. μέλλ.	γεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐγευσάμην
Παθ. παρακ. με μέση σημ.	γέγευσμαι

1. κάνω κάποιον να γευτεί κάτι.
2. μέση φωνή γεύομαι δοκιμάζω κάποια τροφή, γεύομαι: *γεύομαι μέλιτος.*
- γενικότερα δοκιμάζω: *γεύομαι πόνων* = αποκτώ την εμπειρία του μόχθου.

παράγ. γεῦσις, γεῦμα, **σύνθ.** ἄγευστος.
ΝΕ γεύομαι (με τη σημ. 2).
[**γεύσ-*, **λατ.** gust-are].

γεωργέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. ασχολούμαι με τη γεωργία, είμαι γεωργός: *ἐγεώργουν ἐν τῇ Νάξῳ.*
2. καλλιεργώ: *γεωργῶ γῆν/ἀγρόν.*
[**παράγ. λ.** *γεωργ-ός* + παρ. επίθ. *-έω*].

γῆ, γῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αττικός τύπος του *γαῖα*
1. η γη, σε αντιδιαστολή προς τον ουρανό ή τη θάλασσα, η στεριά: *κατὰ γῆν* = από την ξηρά. *κατὰ γῆς* = κάτω από τη γη. *ποῦ γῆς;* =

σε ποιο μέρος της γης; *τῆς γῆς ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι* = τη στεριά είχαν υπό την κατοχή τους οι Μυτιληναίοι (σε αντίθεση με τη χρήση της θάλασσας).
2. χώρα: *ἐκ τῆς ἐμαυτοῦ γῆς* = από τη χώρα μου. **3.** χώμα.

- έκφραση *γῆν καὶ ὕδωρ δίδωμι* = δίνω χώμα και νερό ως σημείο πλήρους υποταγής.

παράγ. γήινος, **σύνθ.** γηγενής, γήπεδον.
ΝΕ γη (με τις σημ. 1, 2).
[**γᾱϜjα* ☞ και **γαῖα**].

γηραιός, -ὰ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
γέρος.
[**γερα-* (πβ. *γῆρα-ς, γέρ-ων*) + παρ. επίθ. *-ιος*].

γῆρας, γήρως, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η γεροντική ηλικία, τα γεράματα: *γῆρας πολιόν* = τα λευκά γεράματα. ≠ νεότης.
παράγ. γηραιός.
ΝΕ γηρατιά.
[αρχικά *γέρας* = η γεροντική ηλικία (που εξελίχθηκε σημασιολογικά σε βραβείο των γηρατιών, πβ. *γέρων*) και έπειτα *γῆρας* με τροπή του *ε* σε *η* κατά τα αντίθετα *ἥβη, ἡβάω*].

γηράσκω & γηράω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγήρασκον
Μέλλ.	γηράσομαι & γηράσω
Αόρ.	ἐγήρασα
Παρακ.	γεγήρακα

γερνώ, αρχίζω να γίνομαι γέρος. ≠ νεάζω, ἡβάσκω.

- γνωμικό *γηράσκω ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος* = γερνώ μαθαίνοντας ασταμάτητα πολλά πράγματα.

σύνθ. ὑπεργηράσκω.
ΝΕ γερνώ.
[*γῆρα-ς* + παρ. επίθ. *-σκω*].

γίγνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγιγνόμην
Μέλλ.	γενήσομαι
Αόρ. β΄	ἐγενόμην
Παρακ.	γέγονα & γεγένημαι
Υπερσ.	ἐγεγόνειν & ἐγεγενήμην

αποθετικό ρήμα
1. για πρόσωπα γεννιέμαι: *Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο* = από το Δαρείο και την Παρυσάτιδα γεννιούνται δύο παιδιά.

- κατάγομαι: *οὕτως καλῶς καὶ γνησίως γεγόναμεν* = από τόσο καλή και ευγενή γενιά καταγόμαστε.

2. φτάνω: *ἐγένετο εἰς Ἀθήνας.*
3. γίνομαι, αποδεικνύομαι: *ἀνὴρ ἀγαθὸς γενοῦ* = να φανείς ενάρετος άνθρωπος.
4. για πράγματα παράγομαι: *ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῖτος* = το σιτάρι που παράγεται στη χώρα μας.
5. συμβαίνω: *ἐγένετο μάχη* = έγινε μάχη. *τὸ γενόμενον* = το γεγονός.

- στην ευκτική εκφράζει ευχή *γένοιτο* = μακάρι. *εὖ σοι γένοιτο* = να είσαι καλά.

6. με γενική της αξίας αξίζω: *ὀβολοῦ γίγνεται* = έχει την αξία ενός οβολού.
7. το ρήμα *γίγνομαι* χρησιμοποιείται, όπως και στα νέα ελληνικά, σε πολλές εκφράσεις: *γίγνομαι διὰ λόγων* = λέγω. *δι' ὀργῆς γίγνομαι* = οργίζομαι.
παράγ. γενεά, γένος, γένεσις **σύνθ.** συγγίγνομαι, παραγίγνομαι, περιγίγνομαι.
ΝΕ γίνομαι (με τις σημ. 4, 5).
[**γι-γ(ε)ν-ομαι*, ομόρρ. με **λατ.** gignō, πβ. **αρχ. ινδ.** jajána = *γέγονα*].

γιγνώσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγίγνωσκον
Μέλλ.	γνώσομαι «θα γνωρίσω»
Αόρ. β΄	ἔγνων
Παρακ.	ἔγνωκα
Υπερσ.	ἐγνώκειν
Παθ. μέλλ.	γνωσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐγνώσθην
Παθ. παρακ.	ἔγνωσμαι
Παθ. υπερσ.	ἐγνώσμην

1. για αισθητηριακή αντίληψη γνωρίζω, αντιλαμβάνομαι: *ἐγὼ δὲ οἶδα ὅτι γιγνώσκετε αὐτὸν ἅπαντες* = εγώ ξέρω ότι τον γνωρίζετε όλοι. *γνῶθι σαυτόν* = γνώρισε τον εαυτό σου (επίγραμμα στο ναό του Απόλλωνα στους Δελφούς). *γνόντες οὐδεμίαν σφίσι τιμωρίαν οὖσαν* = όταν αντιλήφθηκαν ότι δεν έχουν καμία βοήθεια.
2. νομίζω, έχω μια γνώμη: *τἀναντία τούτοις γιγνώσκω* = έχω την αντίθετη προς αυτά άποψη.
3. στο διάλογο κυρίως *ἔγνων* = κατάλαβα!
παράγ. γνώμη, γνῶσις, γνωστός, ἄγνοια, **σύνθ.** ἀναγιγνώσκω, καταγιγνώσκω.
[**γι-γνώ-σκω, *γνω-*, θέματα *γνω-, γνο-*, ομόρρ. με **λατ.** nōscō].

γλαὺξ & γλαῦξ, γλαυκός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η κουκουβάγια (πουλί με σπινθηροβόλα αστραφτερά μάτια, που ήταν και το σύμβολο της Αθηνάς, της θεάς της σοφίας).

- παροιμία *ἄγω γλαῦκ' Ἀθήναζε / εἰς Ἀθήνας* = λέω πολύ γνωστά και επομένως περιττά πράγματα.

σύνθ. γλαυκώδης.
[**αβέβ. ετυμ.,** αν και οι αρχ. γραμματικοί το συνδέουν με το επίθετο *γλαυκός*].

γλαφυρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
για πρόσωπα ακριβολόγος, λεπτολόγος: *γλαφυρὸς νομοθέτης. γλαφυρὰ διάνοια* = κριτικό μυαλό.
παράγ. γλαφυρῶς.
ΝΕ γλαφυρός «σαφής, ολοκάθαρος».
[*γλαφυ-ρός* < **γλυφυ-ρός* < *γλύφω* με ανομοίωση *υ – υ* > *α – υ*].

γλίσχρος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που κολλάει σε κάτι και μεταφορικά αυτός που επιμένει ενοχλητικά ζητώντας κάτι: *γίγνεται γλίσχρος προσαιτῶν λιπαρῶν τε* = σου κολλάει ζητώντας και παρακαλώντας.
2. φειδωλός, σφιχτοχέρης. ≠ ἀφειδής.
3. για πράγματα μικρός σε μέγεθος, ποσότητα ή ποιότητα: *γλίσχρον οἰκοδόμημα/δεῖπνον*. ≠ πλούσιος.
παράγ. γλίσχρων, γλίσχρως.
ΝΕ γλίσχρος (με τις σημ. 2, 3).
[**γλι-*, πβ. *γλίνη* «οποιαδήποτε κολλητική ουσία», πβ. **ρωσ.** glina «άργιλος»].

γλίχομαι ΡΗΜΑ
χρησιμοποιείται στον ενεστώτα, τον παρατατικό και τον αόριστο *ἐγλιξάμην* επιδιώκω κάτι, επιθυμώ πολύ: *γλίχομαι περὶ ἐλευθερίας* = προσπαθώ να κερδίσω την ελευθερία. *γλίχομαι τοῦ ζῆν* = επιθυμώ να ζήσω.
= βούλομαι, ἐπιθυμῶ, ἐφίεμαι.
[**γλι-* (< *γλίνη*) και **γλιχ-* (πβ. *γλιχὸς* «φειδωλός») + *-ομαι*].

γλυκύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	γλυκίων & γλυκύτερος
Υπερθετικός	γλύκιστος & γλυκύτατος

1. γλυκός στη γεύση: *γλυκὺ ὕδωρ* = το πόσιμο νερό. = ἡδύς. ≠ πικρός.
2. ευχάριστος: *γλυκὺς ὕπνος*.
3. για πρόσωπα αγαπητός: *ὦ γλυκύτατε!*
παράγ. γλυκέως, γλυκύτης.
ΝΕ γλυκός και γλυκύς (με όλες τις σημ.).
[πιθ. από **δλυκ-ύς*, πβ. **λατ.** dulc-is].

γλύφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔγλυφον
Μέλλ.	γλύψω
Αόρ.	ἔγλυψα
Μέσ. αόρ.	ἐγλυψάμην
Παθ. παρακ.	γέγλυμμαι & (σε σύνθ.) ἐξ-έγλυμμαι

σκαλίζω με ειδικό όργανο ξύλο, μάρμαρο ή μέταλλο: *παιδάριον ὂν ναῦς ἔγλυφεν* = όταν ήταν παιδάκι σκάλιζε (στο ξύλο) πλοία.
παράγ. γλύπτης, γλυπτός, γλυφίς, γλύφανος / γλύφανον και γλυφεῖον, γλαφυρός, **σύνθ.** τοκογλύφος.
ΝΕ γλύφω.
[**γλευφ-*, πβ. **αρχ. γερμ.** klioban «γλύφω», *gleubh-].

γλῶττα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *γλῶσσα*
1. η γλώσσα ως ανατομικό όργανο ανθρώπου ή ζώου.
2. η γλώσσα που μιλιέται σε έναν τόπο: *βάρβαρον γλῶτταν ἵᾶσιν* = μιλούν βαρβαρική γλώσσα. *δωρίδα γλῶτταν ἵᾶσιν* = μιλούν δωρική διάλεκτο.
ΝΕ γλώσσα (και με τις δύο σημ.).
[**γλώχ-jα*, *γλωχὶς* «μύτη, αιχμή»].

γνώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σκέψη, κρίση: *γνώμην ἱκανός* = δυνατός στη σκέψη, μυαλωμένος.
2. θέληση, διάθεση, ζήλος: *τῇ ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμῃ* = με τη θέλησή του. *παρεσκευάζοντο πάσῃ τῇ γνώμῃ* = προετοιμάζονταν με πολύ ζήλο.
3. γνώμη, άποψη: *Περικλῆς τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχεν ὥσπερ καὶ πρότερον* = ο Περικλής είχε την ίδια γνώμη όπως και πριν.
4. γνῶμαι γνωμικά, αποφθέγματα.
5. σκοπός: *ἀπὸ τοιᾶσδε γνώμης* = με τέτοιο σκοπό.
παράγ. γνωμικός **σύνθ.** γνωμολογῶ «διατυπώνω γνωμικό».
ΝΕ γνώμη (με τη σημ. 3).
[**γνω-* (*γι-γνώ-σκω*) + παρ. επίθ. *-μη*].

γνωρίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγνώριζον
Μέλλ.	γνωριῶ
Παρακ.	ἐγνώρικα

1. κάνω κάτι γνωστό, το γνωστοποιώ: *γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν ἐν ᾗ πορεύσομαι* = δείξε μου, Κύριε, το δρόμο που πρέπει να βαδίσω.
- παθ. φωνή γνωρίζομαι γίνομαι γνωστός.

2. ανακαλύπτω κάτι, το γνωρίζω.
3. γίνομαι γνώριμος με κάποιον, τον γνωρίζω: *οὐκ ἐγνώριζον τοὺς ἀνθρώπους τούτους*.
παράγ. γνώρισις «γνωστοποίηση», γνώρισμα «αναγνωριστικό σημάδι», γνωρισμός.
ΝΕ γνωρίζω (με τη σημ. 2).
[**γνω-* (*γι-γνώ-σκω*) + παρ. επίθ. *-ρ-ίζω* ή ουσ. **γνῶρον* (πβ. **λατ.** ignorō) + παρ. επίθ. *-ίζω*].

γνῶσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. διερεύνηση, ιδιαίτερα η δικαστική: *αἱ τῶν δικαστηρίων γνώσεις* = οι έρευνες των δικαστηρίων.
2. γνώση. ≠ ἄγνοια.
σύνθ. διάγνωσις, ἀγνωσία, ἀνάγνωσις.
ΝΕ γνώση (με τη σημ. 2).
[**γνω-* (< *γι-γνώ-σκω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

γόης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μάγος (που έψαλλε τις μαγικές επωδές με γοερές φωνές).

2. απατεώνας: *πονηρὸς γόης*.
παράγ. γοητικός.
ΝΕ γόης (με επέκτ. της σημ. 1 «αυτός που μαγεύει με την ομορφιά του»).
[**γό-* (*γοάω* «βγάζω κραυγή πόνου, κόπτομαι» + παρ. επίθ. *-ης*, πβ. *πέν-ης, κέλ-ης*].

γοητεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μαγεία και με επέκταση απάτη.
ΝΕ γοητεία (πβ. το ΝΕ *γόης* στο προηγούμενο λήμμα).
[**παράγ. λ.** *γοητε-ύω* + παρ. επίθ. *-ία*].

γόνυ, γόνατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γόνατο: *πρὸς τὰ γόνατά τινος πίπτω* = πέφτω στα γόνατα κάποιου. *γόνυ κάμπτω* = κλίνω τα γόνατα, γονατίζω.
σύνθ. γονυπετής.
ΝΕ γόνατο.
[**γονϜ-*, ομόρρ. με **λατ.** genū, **αρχ. ινδ.** jānu].

γοῦν ΜΟΡΙΟ
1. με περιοριστική και συμπερασματική χροιά τουλάχιστον λοιπόν: *ἔοικα γοῦν τούτου γε σοφώτερος εἶναι* = τουλάχιστον λοιπόν φαίνεται ότι είμαι πιο σοφός από αυτόν.
2. εισάγει παράδειγμα με το οποίο τεκμηριώνεται μια θέση που εκφράστηκε στα αμέσως προηγούμενα. *τὸν γοῦν ἄλλον χρόνον...* = κατά το παρελθόν πράγματι...
[**σύνθ.** *γέ* + οὖν].

γράμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ζωγραφιά.
2. στοιχείο του αλφαβήτου, γράμμα: *γράμματα μανθάνω* = μαθαίνω να διαβάζω.
3. στον πληθυντικό *γράμματα*
α. τα έγγραφα: *τὰ γράμματα τῆς δίκης*. **β.** το σύγγραμμα, το βιβλίο: *τὰ τοῦ Ζήνωνος γράμματα*. **γ.** νόμοι, κανονισμοί: *ἡ κατὰ γράμματα πολιτεία* = το πολίτευμα που στηρίζεται σε νόμους. **δ.** μόρφωση: *ἄπειρος γραμμάτων* = αμόρφωτος.
παράγ. γραμματεύς, γραμματεύω «είμαι γραμματέας», γραμματεῖον «πινακίδα πάνω στην οποία έγραφαν», γραμματική, γραμματικός «φιλόλογος», **σύνθ.** γραμματοδιδάσκαλος, γραμματοφύλαξ.
ΝΕ γράμμα (με τη σημ. 2, και γράμματα με τη σημ. 3δ).
[**παράγ. λ.** *γράφ-ω* + παρ. επίθημ. *-μα*].

γραμματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που ξέρει πολλά γράμματα, λόγιος, μελετημένος. ≠ ἀγράμματος.
2. ως ουσιαστικό, από την ελληνιστική περίοδο και μετά γραμματικός φιλόλογος, μελετητής της γλώσσας και της γραμματείας.
3. ως ουσιαστικό γραμματική (ενν. τέχνη) ο επιστημονικός κλάδος που ασχολείται με τη μελέτη μιας γλώσσας και ειδικά με τη γραμματική της.
ΝΕ γραμματική (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *γράμμα, -ατος* (< *γράφ-ω*) + παρ. επίθ. *-ικός*].

γραμματιστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δάσκαλος που μαθαίνει στο παιδί τα πρώτα *γράμματα*.
[**παράγ. λ.** *γραμματίζω* + παρ. επίθ. *-τής*].

γραῦς, γραός, ἡ & **γραῖα,** -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γριά γυναίκα.
παράγ. γραώδης. ≠ νεᾶνις.
ΝΕ γραία, γριά.
[**γρᾱϜ-*, πβ. διαλ. *γραιϜία* = *γραῖα*· αρχικά τα *γραῦς* και *γραῖα* σήμαιναν «τσίπα του γάλακτος», κατόπιν «ρυτίδα του δέρματος»].

γραφή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ζωγραφική.
2. ζωγραφιά.
3. η χρήση γραμμάτων, και κατ' επέκταση η συγγραφή.
4. ως δικανικός όρος καταγγελία, δίωξη ή δίκη που αφορά αδίκημα που στρέφεται κατά της πόλεως: *ἀστρατείας γραφή* = δίωξη για ανυποταξία. *Κηφισοφῶντα γραφὴν ἱερῶν χρημάτων ἐδίωκες* = δίωκες τον Κηφισοφώντα για ιεροσυλία. ≠ δίκη «καταγγελία ή δίκη για αδίκημα στρεφόμενο ενάντια σε ιδιώτη».
ΝΕ γραφή (με τη σημ.3).
[**παράγ. λ.** *γράφ-ω* + παρ. επίθ. *-ή*].

γράφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔγραφον
Μέλλ.	γράψω
Αόρ.	ἔγραψα
Παρακ.	γέγραφα
Μέσ. μέλλ.	γράψομαι
Παθ. μέλλ.	γραφήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐγραψάμην
Παθ. αόρ.	ἐγράφην
Παθ. παρακ.	γέγραμμαι
Παθ. υπερσ.	ἐγεγράμμην

1. χαράζω γράμματα, και κατ' επέκταση διατυπώνω γραπτώς, γράφω: *γράφω ἐπιστολήν*.
- *γράφω νόμον / ψήφισμα* = προτείνω νόμο / ψήφισμα.

2. ζωγραφίζω: *ἀνδριάντα γράφω* = ζωγραφίζω ένα άγαλμα. *εἰκὼν γεγραμμένη*. = ζωγραφέω -ῶ.
3. μέση φωνή γράφομαι καταγγέλλω: *οἱ γραψάμενοι* = αυτοί που έχουν καταγγείλει, οι μηνυτές. *τοὺς ἀρχαίους θεοὺς οὐ νομίζοντα ἐγράψατό με* = με κατάγγειλε, επειδή δήθεν δεν πιστεύω στους παλιούς θεούς.

παράγ. γραφή, γραφεύς, γραφικός, γραφίς, γράμμα, γραπτός, **σύνθ.** ἀναγράφω, ἐπιγράφω, καταγράφω, συγγράφω.
NE γράφω (με τη σημ. 1).
[*γραφ-, **IE** αρχής].

γυμνασίαρχος, -άρχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
Αθηναίος πολίτης που ήταν υπεύθυνος για τη γυμναστική εκπαίδευση ή διηύθυνε ένα *γυμνάσιον*, δηλαδή γυμναστήριο.
NE γυμνασιάρχης «διευθυντής σχολικής μονάδας».
[**σύνθ. λ.** *γυμνάσιον* + *ἄρχω*].

γυμνάσιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. στον πληθυντικό τὰ γυμνάσια οι γυμναστικές ασκήσεις.
2. γυμναστήριο, χώρος αθλητικής εκπαίδευσης.
σύνθ. γυμνασίαρχος.
NE γυμνάσια «ασκήσεις», γυμνάσιο (με επέκτ. της σημ. 2 «χώρος για κάθε είδος εκπαίδευσης, όχι μόνο αθλητικής»).
[**παράγ. λ.** *γυμνασ-* (< *γύμνασ-ις* < *γυμνάζω*) + παρ. επίθ. *-ιον*].

γυμνικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έχει σχέση με τη γυμναστική, αθλητικός: *γυμνικὸς ἀγών* = διαγωνισμός στη γυμναστική, αθλητικός διαγωνισμός.
[**παράγ. λ.** *γυμνός* (*μυγ-νός < *νυγνός, πβ. **λατ.** nudus) + παρ. επίθ. *-ικός*].

γυμνόω -ῶ ΡΗΜΑ
γυμνώνω, αφαιρώ τα ρούχα ή το κάλυμμα. ≠ ἐνδύω.
παράγ. γυμνικός, γυμνῆτες «ελαφρά οπλισμένοι στρατιώτες του πεζικού», **σύνθ.** γυμνοπαιδίαι, γυμνοσοφισταί.
NE γυμνώνω.
[**παράγ. λ.** *γυμνός* + *-όω*].

γυνή, γυναικός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γυναίκα. ≠ ἀνήρ.
- γνωμικό *γυνὴ δὲ χρηστὴ πηδάλιόν ἐστ' οἰκίας* η καλή σύζυγος είναι το τιμόνι του σπιτιού.

2. γυναίκα παντρεμένη, σύζυγος. ≠ παρθένος.
3. θνητή γυναίκα. ≠ θεά.
παράγ. γυναικεῖος, γύναιος, γυναικὼν ἡ, γυναικωνῖτις, **σύνθ.** γυναικοκρατοῦμαι.
NE γυναίκα (με τις σημ. 1,2).
[*γυνā, **αρχ. ινδ.** gnā- «γυναίκα, θεά»].

γύψ, γυπός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το αρπακτικό πουλί γύπας.
σύνθ. γυπώδης.
NE γύπας.
[*γυ- (*γύαλον* «κοιλότητα») + παρ. επίθ. *-π-ς* > *γύψ*].

Δ

Δ, δ, δέλτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) είχε τη φωνητική αξία ηχηρού κλειστού φθόγγου και οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως [d].
- ως αριθμητικό σύμβολο *δ΄* = 4, αλλά *͵δ* = 4.000.

δᾳδοῦχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που κρατούσε δάδα, συνήθως ως αξιωματούχος, όταν τελούνταν τα Ελευσίνια μυστήρια προς τιμήν της θεάς Δήμητρας: *Καλλίας ὁ δᾳδοῦχος*. = δᾳδοφόρος.
παράγ. δᾳδουχέω -ῶ, δᾳδουχία, **σύνθ.** δᾳδοφόρος.
[**σύνθ. λ.** *δᾴς, δᾳδό-ς* + *ἔχω*].

δαιμόνιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η θεία δύναμη: *πάντῃ ἀψευδὲς τὸ δαιμόνιον καὶ τὸ θεῖον* = η θεία δύναμη και ο θεός είναι εντελώς ξένα προς το ψέμα.
2. κατώτερος θεός, κάτι ανάμεσα στους θεούς και στους θνητούς: *καινὰ δαιμόνια* = καινούριες θεότητες (στις οποίες κατηγορούσαν το Σωκράτη ότι πίστευε).
- το θεϊκό πνεύμα που εμπόδιζε το Σωκράτη να κάνει κάτι κακό: *τὸ δαιμόνιον κωλύει* = με εμποδίζει το δαιμόνιο.

3. στην Καινή Διαθήκη το πονηρό πνεύμα: *ἐκβάλλω δαιμόνια* = διώχνω τα κακά πνεύματα.
NE δαιμόνιο (με τη σημ. 3, αλλά και με τη σημ. «τζίνι των παραμυθιών»).
[ουσιαστικοπ. ουδ. του *δαιμόνιος, -ία, -ιον*].

δαιμόνιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει σχέση με το *δαίμονα* (δηλ. το θεό), που προέρχεται από αυτόν, και επομένως ο θαυμαστός: *εἰ μή τι δαιμόνιον εἴη* = αν δεν είναι κάποια θεϊκή παρέμβαση.
2. για πρόσωπα θαυμάσιος, θεϊκός: *δαιμόνιος τὴν σοφίαν* = έχει θαυμαστή σοφία.
- συχνά στην κλητική και ειρωνικά *ὦ δαιμόνιε Γλαύκων* = ευλογημένε μου, Γλαύκωνα!

NE δαιμόνιος (με τη σημ. 2)
[**παράγ. λ.** *δαίμων, -ονος* + παρ. επίθ. *-ιος*].

δαίμων, -ονος, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η ακαθόριστη ανώτερη δύναμη που καθορίζει την πορεία του ανθρώπου.
2. η τύχη ενός ανθρώπου, καλή ή κακή, οι περιστάσεις και συνθήκες της ζωής του.
παράγ. δαιμόνιον, δαιμονίως, δαιμονιώδης, **σύνθ.** κακοδαιμονέω -ῶ, δεισιδαίμων.
NE δαίμονας (με τη σημ. 3).
[*δαί- (*δαί-ω* «τεμαχίζω, μερίζω» < *δαϝ-jω) + παρ. επίθ. *-μων*].

δάκνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδακνον
Μέλλ.	δήξομαι
Αόρ. β΄	ἔδακον
Παρακ.	δέδηχα
Παθ. μέλλ.	δηχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδήχθην
Παθ. παρακ.	δέδηγμαι

1. δαγκώνω. **2.** μεταφορικά, συχνά στην παθ. φωνή ερεθίζω, πληγώνω την ψυχή κάποιου: *δηχθεῖσα κέντροις ἠράσθη...* = αφού πληγώθηκε από το κεντρί (του έρωτα), ερωτεύτηκε τον...

παράγ. δῆγμα «δάγκωμα».

ΝΕ δαγκώνω (από τον αόρ. *ἔδακον*).

[**δακ-* (από **δενκ-* «δαγκώνω») + επίθ. *-ν-ω*].

δανείζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδάνειζον
Μέλλ.	δανείσω
Αόρ.	ἐδάνεισα
Παρακ.	δεδάνεικα
Παθ. αόρ.	ἐδανείσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	δεδάνεισμαι «έχω δανείσει» (μέσο) & «έχω δανειστεί» (παθητικό)

1. δανείζω σε κάποιον χρήματα: *ἐδάνεισεν αὐτῷ δισχιλίας δραχμάς* = του δάνεισε δύο χιλιάδες δραχμές.

2. μέση φωνή δανείζομαι παίρνω χρήματα με δάνειο: *ἀποδώσουσιν οἱ δανεισάμενοι τοῖς δανείσασι τὸ ἀργύριον* = θα επιστρέψουν τα χρήματα στους δανειστές αυτοί που τα δανείστηκαν.

παράγ. δανεισμός, δανειστής.

ΝΕ δανείζω και δανείζομαι.

[*δάνος, -ους* «δώρο, οφειλή» (**δα- < δί-δωμι*), **δανεσ-ίζω > δανείζω*].

δαπανάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδαπάνων
Μέλλ.	δαπανήσω
Αόρ.	ἐδαπάνησα
Παθ. μέλλ.	δαπανηθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐδαπανησάμην
Παθ. αόρ.	ἐδαπανήθην
Παθ. παρακ.	δεδαπάνημαι
Παθ. υπερσ.	ἐδεδαπανήμην

1. ξοδεύω, δαπανώ: *πάντα ἐκ τῶν ἰδίων ἐδαπανῶμεν* = εμείς πληρώναμε όλα τα έξοδα με δικά μας χρήματα.

2. μέση φωνή δαπανῶμαι ξοδεύω από τα δικά μου χρήματα.

ΝΕ δαπανώ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *δαπάνη* (**δα-π-* «ξοδεύω, τρώγω», πβ. *δα-τέομαι* «τεμαχίζω κρέας κτλ.») + παρ. επίθ. *-άω*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** dāpayati «μοιράζω»].

δᾴς, δᾳδός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δαυλός από ξύλο πεύκου. = πυρσός.

παράγ. δᾴδινος, δᾳδίον, **σύνθ.** δᾳδοῦχος, δᾳδουχέω.

ΝΕ δάδα.

[**δαι-Fις < *δαF-jω > δαίω* «καίω»].

δασύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δασύτερος
Υπερθετικός	δασύτατος

1. τριχωτός, δασύτριχος: *δέρμα αἰγὸς δασύ* = δασύτριχο δέρμα κατσίκας.

2. αυτός που έχει πυκνό φύλλωμα ή που είναι καλυμμένος με πυκνόφυλλα φυτά: *διὰ τῶν δασέων* = μέσα από πυκνά δάση.

3. για φθόγγους αυτός που προφέρεται με μια άχνα, με μια εκβολή αέρος. Στην αρχαία δασέα σύμφωνα ήταν τα *θ, φ, χ,* που προφέρονταν αντίστοιχα ως *τ* με άχνα, *π* με άχνα και *κ* με άχνα. ≠ ψιλός «που προφέρεται λιτά και απέριττα, δηλαδή χωρίς άχνα», λ.χ. τα σύμφωνα *τ, π, κ*).

παράγ. δασύνω, δασύτης, **σύνθ.** δασύθριξ (γεν. δασύτριχος), δασύμαλλος, δασυπώγων «με δασύ γένι».

ΝΕ λόγ. δασύς (και δασύτριχος «με πολλές τρίχες»).

[**δασύς*, ομόρρ. με **λατ.** densus].

δαψιλής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δαψιλέστερος
Υπερθετικός	δαψιλέστατος

1. άφθονος: *δαψιλεῖς ἔπαινοι.* = ἄφθονος.

2. για πρόσωπα γενναιόδωρος ή σπάταλος: *δαψιλὴς χορηγός.*

παράγ. δαψίλεια, ἡ «αφθονία», δαψιλῶς, δαψιλεύομαι.

[**δαψ-* (*ἔ-δαψ-α*, αόρ. του *δάπ-τω* «καταβροχθίζω») + παρ. επίθ. *-ιλής*].

δὲ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟ/ΣΥΝΔΕΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

1. συχνά προηγείται το *μέν* εξάλλου, από το άλλο μέρος: *πρῶτος μέν... δεύτερος δέ.*

2. όταν δεν προηγείται το *μὲν*, το *δὲ* λειτουργεί

α. ως αντιθετικό αλλά: *...ἐπ' ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλήνων παρελήλυθα* = ...αλλά ήρθα για να απελευθερώσω τους Έλληνες.

β. ως συνδετικό σε επεξηγηματικές προτάσεις δηλαδή: *τὴν νῦν Βοιωτίαν, πρότερον δὲ Καδμηίδα γῆν καλουμένην* = τη σημερινή Βοιωτία, αυτή δηλαδή που την ονόμαζαν παλαιότερα Καδμεία γη.

3. όταν, έπειτα από διακοπή, συνεχίζει κάποιος την ομιλία του λέω λοιπόν, που λέτε: *χρόνου δὲ ἐπιγενομένου καὶ κατεστραμμένων πάν-*

των... = αφού πέρασε ο καιρός, που λέτε, και υποδουλώθηκαν όλοι...
ΝΕ δε (λόγιο).
[μεταπτωτ. τύπος του *δή* (*δή-, ☞ **δή**)].

-δε ΕΓΚΛΙΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ
1. με ονόματα τόπων δηλώνει κίνηση προς έναν τόπο: *οἴκαδε* = προς την πατρίδα. *Ἀθήναζε* (< *Ἀθήνασδε*) = προς την Αθήνα.
2. με δεικτικές αντωνυμίες επιτείνει τη σημασία τους *ὅδε* = αυτός εδώ.

δέδοικα & **δέδια** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	δείσομαι
Αόρ.	ἔδεισα
Παρακ. με σημ. ενεστ.	δέδοικα & δέδια «φοβάμαι»
Υπερσ. με σημ. παρατ.	ἐδεδοίκειν «φοβόμουν»

παρακείμενος του ρήματος *δείδω* με ενεστωτική σημασία.
1. φοβάμαι: *δέδοικα μή...* = φοβάμαι μήπως... *δεδιότες μὴ καταλυθείη ὁ δῆμος* = φοβούμενοι μήπως καταλυθεί η δημοκρατία. *ἐδείσατε ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν* = φοβηθήκατε για τον εαυτό σας. ≠ θαρρέω.
2. με αιτιατική φοβάμαι κάποιον: *μήτε αἰσχύνεσθαι δεῖ αὐτὸν μήτε δεδιέναι τοὺς γονεῖς* = δεν πρέπει ούτε να ντρέπεται ούτε να φοβάται τους γονείς του.
παράγ. δειλός, **σύνθ.** δεισιδαίμων.
[*δϜει-, *δειλός*, με αναδιπλ. *δέ-δοι-κα*].

δέησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ικεσία. **2.** ανάγκη, έλλειψη: *κατὰ τὰς δεήσεις* = ανάλογα με τις ανάγκες τους.
ΝΕ δέηση (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *δε-η-* (πβ. *δεητικός, δέω, δέομαι* «στερούμαι» < **δευσ-*) + παρ. επίθ. *-σις*].

δεῖ ΡΗΜΑ
απρόσωπο ρ. του προσωπικού *δέω*

Παρατ.	ἔδει
Μέλλ.	δεήσει
Αόρ.	ἐδέησε
Παρακ.	δεδέηκε
Υπερσ.	ἐδεδεήκει

1. με απαρέμφατο ως υποκείμενο πρέπει: *δεῖ με ἐλθεῖν* = πρέπει να έρθω. *δεῖ ἡμᾶς ἀνδρείους εἶναι* = πρέπει να είμαστε γενναίοι. *οἴομαι δεῖν...* = νομίζω ότι πρέπει... = χρή, προσήκει.
2. με γενική πράγματος υπάρχει ανάγκη για κάτι: *εὐβουλίας δεῖ* = χρειάζεται σύνεση. *δεῖ δὴ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων* = χρειάζονται χρήματα και χωρίς αυτά δεν μπορεί να γίνει τίποτε από τα αναγκαία.

- εκφράσεις **α.** *πολλοῦ δεῖ (οὕτως ἔχειν)* = πολύ απέχει από την πραγματικότητα. **β.** *ὀλίγου δεῖ* = παρά λίγο, σχεδόν. *ἐλαχίστου ἐδέησε διαφθεῖραι τὸ πῦρ τοὺς Πλαταιεῖς* = η πυρκαγιά λίγο έλειψε να κάψει τους Πλαταιείς.

3. με δοτική προσώπου *δεῖ μοί τινος* = χρειάζομαι κάποιον ή κάτι.
παράγ. το δέον, τα δέοντα, δεόντως.
[**δευσ-* «υπολείπομαι, έχω ανάγκη», πβ. *δέησις, δεύ-τερος* «που στερείται τη θέση του πρώτου», πβ. **αρχ. ινδ.** dosa «έχω έλλειψη από κάτι»].

δείκνυμι & **δεικνύω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδείκνυν & ἐδείκνυον
Μέλλ.	δείξω
Αόρ.	ἔδειξα
Παρακ.	δέδειχα
Παθ. μέλλ.	δειχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδείχθην
Παθ. παρακ.	δέδειγμαι
Παθ. υπερσ.	ἐδεδείγμην

1. δείχνω κάποιον ή κάτι: *δείκνυμι εἴς τινα* = δείχνω προς το μέρος κάποιου. = δηλόω -ῶ.
2. αποδεικνύω: *ἔδειξαν ἕτοιμοι ὄντες* = απέδειξαν πως ήταν έτοιμοι.
παράγ. δεῖγμα, δεικτέος, δεικτικός, δεῖξις, **σύνθ.** ἀναδείκνυμι, ἀποδείκνυμι, ἔνδειξις, παράδειγμα.
ΝΕ δείχνω (και με τις δύο σημ.).
[**δεικ-* + παρ. επίθ. *-νυ* + *-μι*, πβ. **λατ.** dicō, **αρχ. ινδ.** disáti «δείχνω»].

δείλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
οι πρώτες ώρες του απογεύματος μετά το μεσημέρι: *ἡνίκα δὲ δείλη ἐγένετο* = κατά το απόγευμα.
παράγ. δειλινός, -ή, -όν.
ΝΕ δείλι (ποιητ.), δειλινό.
[ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθέτου *δείελος ὀψὲ δύων* «που δύει αργά», χωρίς σαφή ετυμολογία].

δεῖνα, -ος, ὁ, ἡ, τὸ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
αόριστη αντωνυμία.
πάντα με άρθρο κάποιος: *ἐμὸς ἢ τοῦ δεῖνος;* = δικός μου ή κάποιου άλλου;

- μειωτικά *τί δὲ ἔδρασε ὁ δεῖνα;* = γιατί τα έκανε αυτά ο λεγάμενος;

ΝΕ ο δείνα.
[**αβέβ. ετυμ.,** κατά τους αρχ. γραμματικούς από **ταδεῖνα* < **τάδε ἕνα*, πβ. για το *-εν- ἐκεῖν-ος* < **ἐ-κεν-jος*].

δεινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δεινότερος
Υπερθετικός	δεινότατος

1. αυτός που προκαλεί φόβο, φοβερός: *δεινὸς ἰδεῖν* = φοβερός στο να τον βλέπεις. *εἰ δεινὰ ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ* = αν έκανες

φοβερά πράγματα, φοβερά πρέπει και να πάθεις.

- με απαρέμφατο *δεινόν ἐστι* = είναι επικίνδυνο να...

2. θαυμαστός, παράξενος: *πολλὰ τὰ δεινὰ κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει* = πολλά είναι τα θαυμαστά, αλλά από τον άνθρωπο δεν υπάρχει τίποτε πιο θαυμαστό.
3. έξυπνος, ικανός: *Πρωταγόρας ἦν σοφὸς καὶ δεινὸς ἀνήρ* = ο Πρωταγόρας ήταν σοφός και ικανός άντρας.

- με απαρέμφατο *δεινὸς λέγειν* = πολύ ικανός ρήτορας.

παράγ. δεινότης, δεινόω, δείνωσις, δεινῶς, **σύνθ.** δεινοπαθέω.
ΝΕ λόγ. δεινός «ικανός» (σημ. 3).
[**δFεινός, *δFει-* < *δείδω* «φοβάμαι», πβ. *δειλός*].

δειπνέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδείπνουν
Μέλλ.	δειπνήσω & δειπνήσομαι
Αόρ.	ἐδείπνησα
Παρακ.	δεδείπνηκα
Υπερσ.	ἐδεδειπνήκειν

τρώω, (και ειδικότερα στους αττικούς) τρώω το κύριο φαγητό της ημέρας: *δειπνῶ παρά τινι* = δειπνώ στο σπίτι κάποιου.
[**παράγ. λ.** *δεῖπνον* + παρ. επίθ. *-έω*].

δεῖπνον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το φαγητό και η ώρα του φαγητού, (και ειδικότερα στους αττικούς) το κύριο γεύμα της ημέρας: *καλῶ ἐπὶ δεῖπνον* = προσκαλώ σε δείπνο. *πρὸ δείπνου* = πριν από το φαγητό. *ἀπὸ δείπνου* = μετά το φαγητό.
παράγ. δειπνόω -ῶ, δειπνίζω, **σύνθ.** δειπνοσοφιστής.
ΝΕ δείπνο.
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως μεσογειακή λ.].

δεισιδαίμων, -ων, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δεισιδαιμονέστερος
Υπερθετικός	δεισιδαιμονέστατος

1. με θετική σημ. αυτός που φοβάται τους θεούς και συνεπώς ο ευσεβής, ο θρήσκος: *οἱ δεισιδαίμονες ἧττον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται* = όσοι φοβούνται (σέβονται) τους θεούς, δε φοβούνται τους ανθρώπους.
2. με αρνητ. σημ. αυτός που διακατέχεται από δεισιδαιμονίες.
παράγ. δεισιδαιμονία.
ΝΕ δεισιδαίμων και δεισιδαίμονας (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** **δFεισιδαίμων* < **δFεισι-* (< *δείδω* «φοβάμαι») + *δαίμων*].

δεκάτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το ένα δέκατο των εισοδημάτων, που δίνεται ως φόρος ή ως προσφορά στους θεούς.
[ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθέτου *δέκατος, -η, -ον*].

δελεάζω ΡΗΜΑ
1. πιάνω με δόλωμα.
2. εξαπατώ με δόλιο τρόπο, με τέχνασμα.
παράγ. δελεασμός, δελέασμα.
ΝΕ λόγ. δελεάζω (με τη σημ. 2).
[*δέλε-αρ* + *-άζω*, ☞ **δέλεαρ**].

δέλεαρ, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μεταπλαστό ουσιαστικό
1. το δόλωμα.
2. μέσο εξαπάτησης: *ἡδονὴ κακοῦ δέλεαρ* = η ηδονή παρακινεί στο κακό. **=** δόλος.
παράγ. δελεάζω, δελεασμός.
ΝΕ λόγ. δέλεαρ (με τη σημ. 2).
[**δέλεFαρ*, πβ. **αιολ.** *βλῆρ* < **βελ(η)-* «καταπίνω», ομόρρ. με **βερη-* «βορά»].

Δελφοί, -ῶν, οἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το μαντείο του Απόλλωνα στους πρόποδες του Παρνασσού (οι Δελφοί θεωρούνταν το κέντρο, ο ομφαλός της γης).
[**ΔελφFοί* < **δελφ-* «μήτρα» + παρ. επίθ. *-οί*, σε πληθ. κατά τους περισσότερους συνοικισμούς].

δεξιά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δεξί χέρι: *δεξιὰν δόντες καὶ λαβόντες συνωμολόγησαν* = έδωσαν τα χέρια και έκλεισαν μια συμφωνία.
[ουσιαστικοπ. θηλ. *δεξιά* (*χείρ*) του επιθέτου *δεξιός, -ιά, -ιόν*].

δεξιόομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ
χαιρετώ δίνοντας το δεξί μου χέρι.
ΝΕ δεξιώνομαι κάποιον «υποδέχομαι τιμητικά κτλ.».
[**παράγ. λ.** *δεξιός* + παρ. επίθ. *-ό-ομαι*].

δεξιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που βρίσκεται από την πλευρά του δεξιού χεριού. **≠** ἀριστερός, εὐώνυμος.
2. αυτός που προμηνύει κάτι καλό, ο αίσιος: *δεξιὸς ὄρνις* = αίσιος οιωνός.
3. επιδέξιος, έξυπνος: *πολλοὶ κακοῦργοι ὄντες δεξιοὶ κέκληνται* = πολλοί, ενώ είναι παλιάνθρωποι, θεωρούνται έξυπνοι.
παράγ. δεξιά, δεξιόομαι -οῦμαι, δεξιότης, **σύνθ.** ἐπιδέξιος, ἀδέξιος.
ΝΕ δεξιός (με τις σημ. 1, 2).
[**δεξιFός, *δεκ-, δέχομαι*, πβ. *δεξι-τερός*].

δέομαι
αποθετικό ρήμα

Παρατ.	ἐδεόμην
Μέλλ.	δεήσομαι
Αόρ.	ἐδεήθην
Παρακ.	δεδέημαι

1. χρειάζομαι κάποιον ή κάτι: *οὐδὲν δέομαι Σωκράτους* = δε χρειάζομαι τίποτε από το Σωκράτη. *τοῦτο ἔτι δέομαι μαθεῖν* = αυτό χρειάζομαι ακόμα να καταλάβω.
2. παρακαλώ για κάτι, ζητώ κάτι: *τοῦτο δέομαι ὑμῶν* = αυτό ζητώ από σας (για τούτο σας παρακαλώ).
παράγ. δέησις.
ΝΕ δέομαι (με επέκταση της σημ. 2 «προσεύχομαι»).
[*δευσ- < *δέω* «χρειάζομαι», πβ. *δεύ-τερος* «που υπολείπεται του πρώτου», ☞ επίσης **δεῖ** & **δέω (Α)**].

δέον, -οντος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μετοχή του απροσώπου δεῖ
αυτό που είναι αναγκαίο ή σωστό, το ορθό: *πράττω τὸ δέον* = κάνω το σωστό. *μᾶλλον τοῦ δέοντος* = περισσότερο από όσο χρειάζεται.
ΝΕ το δέον.
[*δευσ- < *δέω* «χρειάζομαι», πβ. *δεύ-τερος*].

δέος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. φόβος: *τρέμω τῷ δέει τί πείσομαι* = τρέμω από το φόβο τι θα πάθω. *τὸ ἀντίπαλον δέος* = ο φόβος που προξενεί ο αντίπαλος.
2. σεβασμός.
ΝΕ λόγ. δέος (και με τις δύο σημ.).
[*δϜέιος > *δέος, δείδω* «φοβάμαι»].

δέρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδερον
Μέλλ.	δερῶ
Αόρ.	ἔδειρα
Παθ. μέλλ.	δαρήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδάρην
Παθ. παρακ.	δέδαρμαι

1. γδέρνω (ζώο). **2.** δέρνω κάποιον.
- παροιμία *ὁ μὴ δαρεὶς ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται* = όποιος δε φάει ξύλο δε γίνεται άνθρωπος.

παράγ. δέρας, δέρμα, δορά.
ΝΕ γδέρνω (< *ἐκ-δέρω*, με τη σημ. 1) και δέρνω (με τη σημ. 2).
[*δέρ-ω* «γδέρνω», πβ. **λιθ.** derù «γδέρνω»].

δεσμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πληθ. *οἱ δεσμοὶ* και *τὰ δεσμὰ*
1. κάτι που χρησιμοποιείται για σύνδεση ή για στερέωση.
2. πληθυντικός *οἱ δεσμοί* = οι αλυσίδες των φυλακισμένων.
ΝΕ δεσμός (και με τις δύο σημ.).
[**παράγ. λ.** *δε- (< *δέω* «δένω» < *δεjω*) + παρ. επίθ. *-σ-μός*].

δεσμωτήριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φυλακή: *πολλοὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἦσαν* = πολλοί ήταν οι φυλακισμένοι.
ΝΕ λόγ. δεσμωτήριο.
[**παράγ. λ.** **δεσμωτήρ* (πβ. *δεσμώτης* < *δεσμόω* + παρ. επίθ. *-της*) + παρ. επίθ. *-ιον*].

δεσπότης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Κλητ. ενικού	δέσποτα

1. ο αφέντης (σε αντιδιαστολή προς τον *δοῦλον*).
2. απόλυτος άρχοντας.
παράγ. δέσποινα, δεσπόζω «είμαι κυρίαρχος», δεσποτικός.
ΝΕ λόγ. δεσπότης (με την αρχ. σημ.) και δημοτ. δεσπότης «επίσκοπος της Εκκλησίας».
[*δεμσ- (*δέμω* «κτίζω») + **πότις* > *πόσις* «ο κύριος του σπιτιού», πβ. **αρχ. ινδ.** dámpati «κύριος του σπιτιού»].

δεῦρο ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ
1. τοπικά εδώ, προς τα εδώ: *δεῦρο παρὰ Σωκράτη καθέζου* = κάθισε εδώ, κοντά στο Σωκράτη.
2. χρονικά έως τώρα: *δεῦρο ἀεί* = συνεχώς έως τώρα.
3. ως επιφώνημα εμπρός! έλα! *καί μοι δεῦρο, ὦ Μέλητε, εἰπέ* = εμπρός, Μέλητε, πες μου. Στη μεταγενέστερη γραμματεία ως πληθ. του *δεῦρο* χρησιμοποιήθηκε ο τύπος *δεῦτε*: *δεῦτε λάβετε φῶς* = εμπρός (εσείς οι πολλοί) πάρτε φως.
ΝΕ στη φρ. *δεύρο έξω* «έλα έξω».
[**δε-υρο* ή **δε-αυρο*, πβ. **λιθ.** aurè = *δεῦρο*].

δέχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδεχόμην
Μέλλ.	δέξομαι
Αόρ.	ἐδεξάμην
Παθ. μέλλ. με ενεργ. σημ.	δεχθήσομαι «θα δεχθώ κάτι»
Παθ. αόρ. με ενεργ. σημ.	ἐδέχθην «δέχθηκα κάτι»
Παρακ.	δέδεγμαι

1. δέχομαι, καλωσορίζω, εγκρίνω, συμφωνώ.
2. περιμένω την επίθεση κάποιου.
παράγ. δέκτης, δεξαμενή (< μτχ. *δεξαμένη), **σύνθ.** καταδέχομαι, παραδέχομαι.
ΝΕ δέχομαι (με τη σημ. 1).
[**δεχ-, δεκ-*, **ΙΕ** αρχής].

δέω (Α) ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδεον
Μέλλ.	δεήσω
Αόρ.	ἐδέησα
Παρακ.	δεδέηκα

1. έχω ανάγκη από κάτι: *παραδείγματος τοῦτο δεδέηκε* = αυτό έχει ανάγκη από παράδειγμα. *ὀλίγου δέω δακρῦσαι* = λίγο θέλω να δακρύσω. *πολλοῦ δέω ἀπολογεῖσθαι* = πολύ απέχω από το να υπερασπίσω τον εαυτό μου. *παρὰ μικρὸν ἐδέησα ἀποθανεῖν* = παρά λίγο να πεθάνω.
2. δέων, -ουσα, -ον ο πρέπων, ο αρμόζων.
παράγ. δέησις, **σύνθ.** ἐνδεής, ἔνδεια.
[**δευσ-*, *δέησις*, ☞ **δεῖ** & **δέομαι**].

δέω (Β) ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδουν (-εις, -ει κτλ.)
Μέλλ.	δήσω
Αόρ.	ἔδησα
Παρακ.	δέδεκα
Υπερσ.	ἐδεδέκειν
Μέλλ.	δεθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδέθην
Παθ. παρακ.	δέδεμαι
Παθ. υπερσ.	ἐδεδέμην

1. δένω: *δέω κύνα κλοιῷ* = δένω το σκυλί με περιλαίμιο. = δεσμεύω. ≠ λύω.
2. επιβάλλω δεσμά σε κάποιον ως μορφή φυλάκισης, τον δένω με αλυσίδες ή χειροπέδες: *ἦσαν δεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους* = ήταν αλυσοδεμένοι ο ένας με τον άλλο.
παράγ. δέσις, δέσμη, δεσμός, δέσμιος, δεσμώτης, **σύνθ.** ὑπόδημα, διάδημα.
ΝΕ δένω (με σημ. 1).
[*δη-, *δε-, *δέ-jω, πβ. **αρχ. ινδ.** ditá- = *δετός*].

δὴ ΜΟΡΙΟ
1. συνοδεύει επιρρήματα χρόνου: *νῦν δή.*
2. προσδίδει έμφαση ασφαλώς, βεβαίως, πράγματι: *καὶ ἴστε δὴ οἷος...* = και γνωρίζετε ασφαλώς ποιος...
3. δηλώνει μετάβαση στα επόμενα, με ή χωρίς συμπερασματική χροιά: *γίγνονται δὴ οὗτοι χίλιοι* = αυτοί λοιπόν φτάνουν τους χίλιους.
[*δη-, *δέ-*, ☞ **δέ**].

δηλαδὴ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
φανερά, ολοφάνερα, ξεκάθαρα, βεβαιότατα.
ΝΕ δηλαδή.
[*δῆλα + δή*, ☞ **δῆλος**].

δηλονότι ΕΠΙΡΡΗΜΑ
είναι φανερό ότι..., δηλαδή.
[*δῆλον + ὅτι*, ☞ **δῆλος**].

δῆλος, -η & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
σαφής, φανερός: *δῆλοί εἰσι μὴ ἐπιτρέψοντες* = είναι φανερό ότι δε θα επιτρέψουν.
- ως απρόσωπο *δῆλον (ἐστί) ὅτι τὰ Κύρου οὕτως ἔχει* = είναι φανερό ότι έτσι έχουν τα πράγματα τα σχετικά με τον Κύρο.

παράγ. δηλονότι, δηλαδή, δηλόω, **σύνθ.** ἄδηλος, ἔκδηλος.
[**δεελος* (πβ. αιολ. *εὔδειλος* = *εὔδηλος*) > *δῆλος*].

Δῆλος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τοπωνύμιο το νησί όπου, σύμφωνα με τη μυθολογία, η Λητώ γέννησε το θεό Απόλλωνα και την αδελφή του, Άρτεμη.
[προελλ.].

δηλόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. δείχνω κάτι. = δείκνυμι.
2. αποδεικνύω κάτι: *δηλώσω οὐ παραγενόμενος* = θα αποδείξω πως δεν ήμουν παρών.
3. ως αμετάβατο είναι ξεκάθαρο (φανερό) ότι...: *δηλοῖ δὲ ταῦτα ὅτι οὕτως ἔχει* = είναι ξεκάθαρο ότι έτσι έχουν τα πράγματα.
ΝΕ δηλώνω «λέω με έμφαση».
[**παράγ. λ.** *δῆλος* + παρ. επίθ. -*όω*].

δημαγωγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. με θετική σημ. ο αρχηγός του λαού, αυτός που επηρεάζει, κατευθύνει το λαό (όπως λ.χ. ο Περικλής): *δημαγωγοὶ ἀγαθοί.*
2. συνήθως με κακή σημ. δημαγωγός: *ἔστιν γὰρ δημαγωγὸς ὁ τοῦ δήμου κόλαξ* = γιατί ο δημαγωγός είναι αυτός που κολακεύει το λαό.
παράγ. δημαγωγία.
ΝΕ δημαγωγός (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *δῆμον + ἄγω*].

δημηγορέω -ῶ ΡΗΜΑ
μιλώ, αγορεύω στην εκκλησία του δήμου.
[**παράγ.** *δημηγόρος* + παρ. επίθ. -*έω*].

δημηγορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ομιλία, αγόρευση στην εκκλησία του δήμου.
ΝΕ λόγ. δημηγορία.
[**παράγ. λ.** *δημηγόρος* + παρ. επίθ. -*ία*].

Δημήτηρ, -τερος & -τρος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα η θεά της γεωργίας Δήμητρα, μητέρα της Περσεφόνης, που λατρευόταν στην Ελευσίνα.
παράγ. Δημήτριος, Δημήτρια (τά).
ΝΕ Δήμητρα.
[**σύνθ. λ.** πιθ. *Δᾶ* (= *Γᾶ* = *Γῆ*) + *μήτηρ*].

δήμιος, -ίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επίθετο *δήμιος* (ενν. *δοῦλος*) δούλος του δήμου, δηλ. δούλος που όριζε το κράτος για την εκτέλεση των θανατικών ποινών, δήμιος.
ΝΕ δήμιος (συνήθως με μεταφορ. σημ. «σκληρός κτλ.»).
[ουσιαστικοπ. αρσ. του επιθ. *δήμιος, -ιος, -ιον* που αρχικώς σήμαινε «δημόσιος»].

δημιουργός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αυτός που ασκεί έργο ωφέλιμο για το δήμο, και κατ' επέκταση ο τεχνίτης. **2.** δημιουργός.
παράγ. δημιουργέω -ῶ.
ΝΕ δημιουργός (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *δήμιος* + **Fεργ-* (πβ. *Fέργον* = *ἔργον*) + παρ. επίθ. -*ός*, **δημιοFεργός*].

δημοκρατέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδημοκρατούμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	δημοκρατήσομαι

έχω δημοκρατικό πολίτευμα: *πόλις δημοκρατουμένη.* ≠ τυραννέομαι -οῦμαι.
[**σύνθ. λ.** *δημοκρατ-* (< *δῆμος + κρατέω*) + παρ. επίθ. -*έομαι*].

δῆμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ο απλός λαός (σε αντιδιαστολή προς τους ἄρχοντες). ≠ δυνατοί.

2. με πολιτική σημ. τα μέλη εκείνα του πληθυσμού μιας κοινότητας που διέθεταν πολιτικά δικαιώματα, το σύνολο των πολιτών.
3. το δημοκρατικό πολίτευμα (σε αντιδιαστολή προς τους *ὀλίγους*).
4. το πολιτειακό όργανο της *εκκλησίας* του Δήμου.
5. οἱ δῆμοι στην Αττική, οι περιφέρειες που αποτελούσαν κοινότητες, καθώς και οι υποδιαιρέσεις των φυλών: *δήμου Δεκελῆθεν* = από το δήμο της Δεκέλειας.
παράγ. δημεύω, δήμιος, δημοσίᾳ, δημηγορέω -ῶ, **σύνθ.** δημαγωγός, δημηγορία, δήμαρχος.
ΝΕ δήμος (με τη σημ. 5, «διοικητική αρχή σε κάθε πόλη ή κοινότητα»).
[**δα-*, **δη-* (< *δαίομαι* «διανέμω») + παρ. επίθ. *-μος*].

δημοσίᾳ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. στη δημόσια ζωή, στο δημόσιο. ≠ ἰδίᾳ.
2. με δημόσια έξοδα: *Τέλλον Ἀθηναῖοι δημοσίᾳ ἔθαψαν.*
ΝΕ δημόσια, (λογ.) δημοσία (π.χ. *δημοσία δαπάνη*).
[**παράγ. λ.** *δημόσιος* + παρ. επίθ. *-ᾳ*].

δημόσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που ανήκει στο λαό ή στην πολιτεία, δημόσιος. ≠ ἴδιος «ιδιωτικός».
παράγ. δημοσίᾳ, δημοσιεύω «δημεύω κτλ.».
[**δημότ-ιος* (πβ. *δημότης* < *δῆμος*)].

δήπου & **δή που** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. βεβαιωτικό βέβαια, εννοείται: *οὐδεὶς δή που ἀγνοεῖ...* = κανένας βέβαια δεν αγνοεί...
2. ερωτηματικό *οὐ δή που;* = έτσι δεν είναι;
[*δή* + *που*].

δῆτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. ασφαλώς, βέβαια: *οὐ δῆτα* = όχι βέβαια.
2. σε ερώτηση έχει συμπερασματική χροιά λοιπόν: *τί δῆτα;* = τι λοιπόν;
[προεκτετ. τύπος του ☞ **δὴ** με το *-τα*, πβ. *ἔπει-τα*].

διὰ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. 1. με γενική δηλώνει **α.** διαμέσου, μέσα από: *διὰ τῆς ἀγορᾶς.* **β.** κατά τη διάρκεια: *διὰ βίου* = κατά (σε όλη) τη διάρκεια της ζωής. **γ.** το μέσο ή τον τρόπο: *ἔλεγε δι' ἑρμηνέως* = μιλούσε μέσω διερμηνέα. *διὰ βραχέων* = με συντομία.
2. με αιτιατική δηλώνει **α.** την αιτία: *ἐπετιμήθη ὑπὸ Κύρου δι' εὔνοιαν* = κατηγορήθηκε από τον Κύρο για μεροληπτική συμπεριφορά. **β.** τον αίτιο, τον υπεύθυνο: *οὐ δι' ἐμέ* = όχι εξαιτίας μου. **γ.** το σκοπό: *διὰ τοῦτο, ἵνα τὰ λοιπὰ βελτίω γένηται* = με αυτόν το σκοπό, για να βελτιωθούν δηλαδή τα υπόλοιπα.
Β. ως α΄ συνθετικό δηλώνει **α.** διαμέσου, π.χ. *διαβαίνω.* **β.** μεταξύ, ενδιάμεσα, π.χ. *διαλείπω.* **γ.** χωρισμό ή διανομή, π.χ. *διακρίνω, διαδίδωμι.* **δ.** διάρκεια, π.χ. *διαβιῶ.* **ε.** επίταση, ενίσχυση, π.χ. *διαφθείρω.* **στ.** συναγωνισμό, άμιλλα, π.χ. *διαγωνίζομαι.*
ΝΕ διά (με τις σημ. Α1α, Α1γ).
[**δισα-*, *δίς*, *δύο*, πβ. **λατ.** dis].

διαβαίνω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ βαίνω
1. περνώ από το ένα μέρος στο άλλο, διαβαίνω: *διαβαίνω ποταμόν/διὰ ποταμοῦ* = περνώ το ποτάμι/από το ποτάμι. *διέβη εἰς Μακεδονίαν* = ήρθε (πέρασε από τη Μ. Ασία) στη Μακεδονία.
2. δρασκελώ.
παράγ. διάβασις, διαβατήριος.
ΝΕ διαβαίνω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *βαίνω*].

διαβάλλω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ βάλλω
1. περνώ μέσα από κάτι ή περνώ απέναντι: *τὸ Ἰόνιον διαβάλλω* = διασχίζω το Ιόνιο πέλαγος.
2. προκαλώ αντιπαράθεση μεταξύ δύο ανθρώπων, τους διαβάλλω: *διαβάλλω τινὰς ἀλλήλοις* = διαβάλλω τον έναν στον άλλο (και τους κάνω να μαλώσουν).
- γενικά κατηγορώ: *διέβαλον τοὺς Λακεδαιμονίους ἐς τοὺς Ἕλληνας.*

παράγ. διαβολή, διάβολος.
ΝΕ διαβάλλω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *βάλλω*].

διαβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συκοφαντία, ψευδής κατηγορία.
ΝΕ διαβολή.
[**παράγ. λ.** **διαβολ-* (< *διαβάλλω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

διάβολος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. συκοφαντικός. **2.** ως ουσ. ο σατανάς.
ΝΕ διάβολος (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **διαβολ-* (< *διαβάλλω*) + παρ. επίθ. *-ος*].

διαγγέλλω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ ἀγγέλλω
1. μεταφέρω μήνυμα με αγγελιαφόρο: *οἱ ἀκούσαντες διήγγειλαν τοῖς στρατηγοῖς* = αυτοί που άκουσαν μετέφεραν το μήνυμα στους στρατηγούς.
2. μέση φωνή διαγγέλλομαι διαβιβάζω μια διαταγή: *ἐβούλοντο ἀπιέναι καὶ διηγγέλλοντο* = ήθελαν να αποχωρήσουν και διαβίβαζαν τη διαταγή από τον ένα στον άλλο.
παράγ. διάγγελος, διαγγελία, διάγγελμα.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἀγγέλλω*].

διαγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

1. περνώ το χρόνο μου, ζω με ένα συγκεκριμένο τρόπο τη ζωή μου: *οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγένηται ἤ...* = ζει τη ζωή του μη κάνοντας τίποτε άλλο παρά... **=** διάγω, ζήω -ῶ.
2. για χρονικό διάστημα περνώ: *χρόνου μεταξὺ διαγενομένου* = όταν μεσολάβησε κάποιο χρονικό διάστημα.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *γίγνομαι*].

διαγιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γιγνώσκω

1. διακρίνω, ξεχωρίζω το ένα από το άλλο: *διαγιγνώσκω εἰ ὅμοιοί εἰσι* = διακρίνω αν είναι ίσοι ή όχι.
2. αποφασίζω έπειτα από ψηφοφορία: *διέγνωσαν σφίσι βοηθεῖν* = αποφάσισαν να τους βοηθήσουν.
3. βγάζω δικαστική απόφαση.
παράγ. διάγνωσις.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *γιγνώσκω*].

διάγνωσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να διακρίνω τη διαφορά ανάμεσα σε δύο πράγματα ή καταστάσεις: *τὴν διάγνωσιν ἐποιοῦντο, τίς ἐκράτει* = προσπαθούσαν να καταλάβουν ποιος νικούσε.
2. σχηματισμός γνώμης, λήψη απόφασης: *τὴν διάγνωσιν ποιοῦμαι* = παίρνω την απόφαση.
ΝΕ διάγνωση (ιδίως ιατρική, με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *διά-* + *-γνω* (*γι-γνώ-σκω*) + παρ. επίθ. *-σις* ως **παράγ.** ουσ. του σύνθ. *διαγιγνώσκω*].

διάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. μεταφέρω, περνώ απέναντι: *διάγω τὴν στρατιάν.*
2. περνώ το χρόνο, τον καιρό μου: *διῆγε τὸν βίον μαχόμενος* = περνούσε τη ζωή του πολεμώντας. **=** διαγίγνομαι.
- ως αμετάβατο *διάγω ἐν φιλοσοφίᾳ* = ζω φιλοσοφώντας. *διάγω μανθάνων* = περνώ τη ζωή μου με τη μελέτη.

παράγ. διαγωγή.
ΝΕ λόγ. διάγω (σημ. 2, λ.χ. *διάγει έντιμο βίο*).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἄγω*].

διαγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μεταφορά, πέρασμα.
2. ο τρόπος ζωής και ειδικότερα η διασκέδαση: *ἐλευθέριος διαγωγή* = διασκέδαση που ταιριάζει σε ελεύθερο άνθρωπο (και όχι σε δούλο).
ΝΕ διαγωγή «κοινωνική συμπεριφορά».
[**παράγ. λ.** *διά* + *ἀγωγὴ* ως ουσ. του *διάγω*].

διαδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δίδωμι

1. παραδίδω κάτι, το περνώ από χέρι σε χέρι: *λαμπάδας ἔχοντες διαδιδόασιν ἀλλήλοις* = κρατώντας λαμπάδες, τις δίνει ο ένας στον άλλο.
2. παθ. φωνή διαδίδομαι εξαπλώνομαι ως φήμη, διαδίδομαι: *λόγος διεδόθη.*
3. διανέμω: *τὸ διαδιδόμενον εἰς τὰς φλέβας* = (για φάρμακο) που διανέμεται σε όλες τις φλέβες του σώματος. **=** διανέμω.
παράγ. διάδοσις.
ΝΕ διαδίδομαι (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *δίδωμι*].

διάθεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. οργάνωση, ρύθμιση: *ἡ διάθεσις τῆς πολιτείας* = η ρύθμιση του πολιτεύματος.
2. διαθήκη.
3. ό,τι διαθέτει κανείς για πώληση, η πώληση: *διάθεσις ἄφθονος* = άφθονα πράγματα για πούλημα.
4. η σωματική ή ψυχική κατάσταση του ανθρώπου, η διάθεση.
ΝΕ διάθεση (σημ. 3, 4).
[**παράγ. λ.** *διαθε-* (*διαθέτω*) + παρ. επίθ. *-σις* ως ουσ. του *διαθέτω*].

διαθήκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διαθήκη (έγγραφη κατάθεση ενός ατόμου για την περιουσία του κτλ.).
2. συμφωνία, συμβόλαιο, σύμβαση: *ἡ Καινὴ Διαθήκη* = η καινούρια συμφωνία μεταξύ Θεού και ανθρώπων.
ΝΕ διαθήκη (με τις σημ. 1, 2).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *θήκη* ως **παράγ.** ουσ. του *διατίθημι*].

δίαιτα, -αίτης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τρόπος ζωής: *εὐτελὴς δίαιτα* = πολύ απλός τρόπος ζωής.
2. κατοικία ή τόπος κατοικίας.
3. διαιτησία, διάλυση διαφοράς: *ἐπιτρέπω τὴν δίαιτάν τινι* = αναθέτω τη διαιτησία σε κάποιον.
παράγ. διαιτάομαι -ῶμαι.
ΝΕ δίαιτα «πρόγραμμα λήψης τροφής».
[*διά* + **αἰτάω* (πβ. *αἴτιος*), ομόρρ. με *αἶσα*. «μερίδα», **αι-* «μερίζω, δίνω»].

διαιτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Αόρ.	διῄτησα
Παρακ.	δεδιῄτηκα
Μέσ. μέλλ	διαιτήσομαι
Παθ. αόρ.	διῃτήθην
Παθ. παρακ.	δεδιῄτημαι

1. μέση & παθ. φωνή διαιτῶμαι ζω με έναν ορισμένο τρόπο: *διαιτῶμαι ἐπ' ἀγρῷ* = ζω στην εξοχή.
2. γίνομαι κριτής ή διαιτητής, διαιτητεύω: *διαιτῶ δίαιταν* = είμαι κριτής σε διαιτησία.
παράγ. διαιτητής.
[**παράγ. λ.** *δίαιτα* + παρ. επίθ. *-άω*].

διάκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κεῖμαι**

χρησιμοποιείται ως παθ. φωνή του *διατίθημι*, συχνά με επίρρημα ή μετοχή βρίσκομαι σε μια ορισμένη σωματική ή ψυχική διάθεση: *κακῶς διάκειμαι* = έχω κακή διάθεση. *εὖ διάκειμαί τινι/πρός τινα* = είμαι ευνοϊκά διατεθειμένος απέναντι σε κάποιον. *ὁρᾶτε ὡς διάκειμαι ὑπὸ τῆς νόσου* = βλέπετε σε τι κατάσταση βρίσκομα από την αρρώστια.
ΝΕ διάκειμαι (σε λόγιες εκφράσεις, όπως *διάκειμαι εχθρικά απέναντι σε κάποιον*).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *κεῖμαι*].

διακελεύομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κελεύω**

1. δίνω εντολή, διατάσσω, **2.** συμβουλεύω.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *κελεύομαι*].

διακομίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κομίζω**

1. μεταφέρω, μεταβιβάζω, από έναν τόπο σε άλλον: *διεκομίσαμεν τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην* = μεταφέραμε τον πλούτο από την Ασία στην Ευρώπη.
2. μέση φωνή διακομίζομαι αναλαμβάνω να μεταφέρω δικούς μου ανθρώπους ή κάτι άλλο που μου ανήκει: *διεκομίζοντο παῖδας καὶ γυναῖκας* = μετέφεραν (πίσω στην πόλη) τα παιδιά και τις γυναίκες.
παράγ. διακομιδή «μεταφορά από έναν τόπο σε άλλον».
ΝΕ διακομίζω (με τη σημ. 1).
[**διακομίδ-jω*].

διακονέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδιακόνουν & διηκόνουν
Αόρ.	διηκόνησα
Παρακ.	δεδιηκόνηκα
Μέσ. μέλλ.	διακονήσομαι
Μέσ. αόρ.	διηκονησάμην
Παθ. αόρ.	ἐδιακονήθην
Παθ. παρακ.	δεδιακόνημαι

1. συχνά με δοτ. προσώπου υπηρετώ, προσφέρω υπηρεσίες: *δεσπότῃ διακονῶ*.
2. μέση φωνή διακονοῦμαι εξυπηρετώ (τον εαυτό μου): *διακονοῦντες καὶ διακονούμενοι ἑαυτοῖς* = υπηρετώντας τους άλλους και τους εαυτούς τους.
παράγ. διακονία, διακόνημα.
ΝΕ διακονώ (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *διάκονος* + παρ. επίθ. -*έω*].

διακονία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
προσφορά υπηρεσίας: *τάττω ἐμαυτὸν εἰς τὴν διακονίαν ταύτην* = αναλαμβάνω να προσφέρω αυτή την υπηρεσία.
ΝΕ διακονία.
[**παράγ. λ.** *διακονέω* + παρ. επίθ. -*ία*].

διάκονος, -όνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
υπηρέτης και γενικά αυτός που προσφέρει κάποια ειδική υπηρεσία: *ὁ διάκονος τοῦ τυράννου* = ο υπηρέτης του άρχοντα.
παράγ. διακονέω -ῶ, διακονία.
ΝΕ διάκονος και διάκος «κληρικός πρώτου βαθμού ιεροσύνης».
[*διά* + **κεν*- (πβ. *δια-κον-έω*) + παρ. επίθ. -*ος*].

διακούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἀκούω**

1. ακούω κάτι (μια διήγηση) μέχρι τέλους: *διακήκοα τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ* = άκουσα μέχρι τέλους όσα είπες.
2. μαθαίνω κάτι από κάποιον άλλο: *διήκουσα τὰ δόξαντα τοῖς ἄρχουσιν* = έμαθα τις αποφάσεις των αρχόντων.
- με γεν. προσώπου είμαι μαθητής ή ακροατής κάποιου: *διακήκοα Πλάτωνος*.
- με γεν. πράγματος *διακούω τῶν λόγων* = ακούω τους λόγους.

[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἀκούω*].

διακρίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κρίνω**

1. χωρίζω το ένα από το άλλο, διαχωρίζω: *στήμονας συγκεχυμένους διακρίνω* = ξεχωρίζω τα μπερδεμένα στημόνια.
- παθ. φωνή διακρίνομαι χωρίζομαι, διασκορπίζομαι: *διεκρίθησαν ἀπ᾽ ἀλλήλων* = χωρίστηκαν ο ένας από τον άλλο.

2. καταλαβαίνω τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα σε πρόσωπα ή πράγματα, τα διακρίνω: *διακρίνω τὰς καθαρὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἀκαθάρτους* = διακρίνω τις αγνές από τις βρόμικες ηδονές.
3. αποφασίζω για κάτι, το κανονίζω: *τοῦτο δὲ Ἅδης διακρινεῖ* = γι᾽ αυτό θα αποφασίσει ο Άδης (ως δικαστής).
παράγ. διακριτός, διάκρισις.
ΝΕ διακρίνω (με τις σημ. 1, 2).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *κρίνω*].

διακυβεύω ΡΗΜΑ
1. παίζω ζάρια με κάποιον άλλον.
2. μεταφορικά διακινδυνεύω, διακυβεύω κάτι, το παίζω στα ζάρια: *διακυβεύω περὶ βασιλείας καὶ τοῦ σώματος* = διακινδυνεύω το βασίλειό μου και τη ζωή μου.
ΝΕ διακυβεύω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *κυβεύω*].

διακωλύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κωλύω**

εμποδίζω: *διακωλύω τινὰ ποιεῖν τι* = εμποδίζω κάποιον να κάνει κάτι. *διακωλύω τὸν φό-*

νον = εμποδίζω, αποτρέπω το φόνο. = ἐμποδίζω.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *κωλύω*].

διαλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. παίρνω το μερίδιό μου, όταν έρθει η σειρά μου: *διαλαμβάνουσιν ἕκαστοι τὰ ἄξια* = παίρνουν όλοι τους το μερίδιο που τους αξίζει.
2. χωρίζω, διαιρώ: *διαλαμβάνω εἰς δύο πάντας* = τους χωρίζω όλους σε δύο μερίδες.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *λαμβάνω*].

διαλέγω ΡΗΜΑ
1. ξεχωρίζω κάτι, το ξεδιαλέγω: *τὸ πτύον διαλέγει τοὺς ἀθέρας* = το φτυάρι ξεδιαλέγει τα στάχυα. = διακρίνω.
2. μέση φωνή διαλέγομαι

Παρατ.	διελεγόμην
Μέλλ.	διαλέξομαι & διαλεχθήσομαι
Αόρ.	διελέχθην & διελέγην
Παρακ.	διείλεγμαι
Υπερσ.	διειλέγμην

συνομιλώ: *διαλέγομαί τινι/πρός τινα* = συζητώ με κάποιον.
παράγ. του *διαλέγομαι:* διάλεξις, διάλεκτος, διάλογος.
ΝΕ διαλέγω (με τη σημ. 1) και διαλέγομαι (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *λέγ-ω,* συγγεν. του **λατ.** legō «διαλέγω» και κατόπιν «διαβάζω»].

διαλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λείπω

1. αφήνω ένα ενδιάμεσο κενό: *διαλείπω τὸ ὀλίγιστον* = αφήνω ένα ελάχιστο κενό.
2. αφήνω να περάσει ένα χρονικό διάστημα: *ἐνιαυτὸν διαλείπω* = αφήνω διάλειμμα ενός χρόνου.
3. ως αμετάβατο απέχω τοπικά από κάτι: *αἱ ὁλκάδες διέλειπον δύο πλέθρα ἀπ' ἀλλήλων* = τα εμπορικά πλοία απείχαν μεταξύ τους δύο πλέθρα.
4. μετοχή διαλείπων που συμβαίνει με διαλείμματα, όχι συνεχώς: *διαλείποντες πνέουσιν οἱ ἄνεμοι* = οι άνεμοι φυσούν κατά χρονικά διαστήματα.
παράγ. διάλειμμα.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *λείπω*].

διάλεκτος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. συζήτηση, συνομιλία: *ἡ διάλεκτος θεοῖς πρὸς ἀνθρώπους* = η συνομιλία θεών με ανθρώπους.
2. η γλώσσα, ο έναρθρος λόγος, και ειδικότερα η γλώσσα ενός τόπου: *ἀττικὴ διάλεκτος.*
παράγ. διαλεκτικός.
ΝΕ διάλεκτος «η γλώσσα ενός τόπου».
[**παράγ. λ.** *διαλέγ-ομαι* + παρ. επίθ. *-τος*].

διαλλάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *διαλλάσσω*

Για τους χρόνους ☞ ἀλλάττω

1. ανταλλάσσω. **2.** συμφιλιώνω (δηλ. ανταλλάσσω την έχθρα με τη φιλία).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἀλλάσσω*].

διαλύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λύω

1. αποχωρίζω τα μέρη ενός συνόλου, απομακρύνω το ένα από το άλλο: *διαλύω τὴν πανήγυριν* = διαλύω τη συγκέντρωση.
2. διαλύοντας κάτι, το καταστρέφω: *διαλύω τὴν πολιτείαν* = ανατρέπω το πολίτευμα.
3. δίνω τέλος σε κάτι: *διαλύω τὴν ἔχθραν/τὴν φιλίαν/τὸν πόλεμον. διαλύω τὰς διαβολάς* = αποδεικνύω ότι οι συκοφαντίες είναι ψεύτικες.
παράγ. διάλυσις.
ΝΕ διαλύω (με τις σημ. 1, 2, 3).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *λύω*].

διαμαρτάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἁμαρτάνω

1. παραπλανώμαι, πέφτω έξω: *διήμαρτε τῆς ὁδοῦ* = μπερδεύτηκε και έχασε το δρόμο.
2. αποτυγχάνω εντελώς, ολοκληρωτικά: *διαμαρτάνω τῆς εἰρήνης* = δεν πετυχαίνω να συνάψω ειρήνη. *καὶ τούτου διήμαρτον* = απέτυχαν και σε αυτό.
παράγ. διαμαρτία.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἁμαρτάνω*].

διαμαρτύρομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μαρτύρομαι

1. επικαλούμαι ως μάρτυρες θεούς ή ανθρώπους ότι είμαι αθώος.
• γενικά διαβεβαιώνω επίσημα: *διαμαρτύρομαι ὅτι σὺ οὐδὲν ἄλλο λέγεις* = διαβεβαιώνω ότι εσύ δε λες τίποτε άλλο.
ΝΕ διαμαρτύρομαι «εκφράζω τη δυσαρέσκειά μου».
[**σύνθ. λ.** *διά* + *μαρτύρομαι*].

διαμένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μένω

επιμένω, μένω σταθερός σε κάτι: *χαλεπὸν διαμένειν ἐν ταύτῃ τῇ ἕξει* = είναι δύσκολο να κρατηθεί κανείς σ' αυτή τη συνήθεια (να παραμείνει δηλαδή ενάρετος).
παράγ. διαμονή.
ΝΕ διαμένω «κατοικώ».
[**σύνθ. λ.** *διά* + *μένω*].

διαμερίζω ΡΗΜΑ
διαμοιράζω.

● μέση φωνή διαμερίζομαι μοιράζομαι κάτι με άλλους: *διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ* = διαμοίρασαν (οι στρατιώτες) τα ενδύματά του (του Χριστού).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *μερίζω*].

διανοέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ.	διανοήσομαι
Μέσ. αόρ.	διενοήθην
Μέσ. παρακ.	διανενόημαι

σπάνιος ο ενεργ. ενεστ. *διανοέω -ῶ*
έχω στο νου να..., σκέπτομαι κάτι: *τί διανοούμενος εἶπε;* = τι σκεπτόμενος το είπε αυτό;
ΝΕ διανοούμαι.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *νοέομαι*].

διαρρήδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ρητά, κατηγορηματικά.
ΝΕ διαρρήδην (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ῥη-θῆναι* (πβ. *ῥῆ-σις*) + παρ. επίθ. -*δην* (πβ. *τροχά-δην*)].

διατάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *διατάσσω*

Για τους χρόνους ☞ τάττω

τακτοποιώ κάτι.
ΝΕ διατάσσω (λόγ. με την ίδια σημ., αλλά και δημοτ. «δίνω διαταγή, εντολή»).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *τάττω*].

διατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τακτοποιώ, ρυθμίζω: *κράτιστα διέθεσαν τὰ τοῦ πολέμου* = τα πολεμικά πράγματα τα ρύθμισαν με άριστο τρόπο.
2. παθ. φωνή διατίθεμαι βρίσκομαι σε μια ορισμένη διάθεση: *οὕτως πρός με διατίθεται* = τέτοια είναι η διάθεσή του απέναντί μου (☞ **διάκειμαι**).
ΝΕ διαθέτω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *τίθημι*].

διατριβή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. διασκέδαση: *γέλωτα καὶ διατριβὴν παρέχω τινός* = δίνω αφορμή (στον κόσμο) να γελά και να διασκεδάζει για κάτι.
2. σοβαρή απασχόληση: *διατριβὴν ποιοῦμαι περί τι* = ασχολούμαι με κάτι.
3. αργοπορία: *διατριβὴν παρέχω* = προκαλώ αργοπορία.
ΝΕ διατριβή (με επέκτ. της σημ. 2 «πρωτότυπη επιστημονική εργασία»).
[**παράγ. λ.** *διατρίβω* + παρ. επίθ. -*ή*].

διατρίβω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τρίβω

1. περνώ τον καιρό μου ασχολούμενος με κάτι: *διατρίβω ἐν γυμνασίοις* = περνώ το χρόνο μου στα γυμναστήρια. = διαγίγνομαι.
2. καθυστερώ, σπαταλώ το χρόνο μου: *λέγε καὶ μὴ διάτριβε* = μίλα και μη χάνεις τον καιρό σου.
παράγ. διατριβή.
ΝΕ (σύνθ.) ενδιατρίβω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *τρίβω*].

διαφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. διαβιβάζω κάτι, το περνώ απέναντι: *διαφέρω ναῦς τὸν Ἰσθμόν* = περνώ τα πλοία μέσα από τον Ισθμό.
2. περνώ (το χρόνο), ζω: *διαφέρω τὸν βίον* = περνώ τη ζωή μου.
3. αντέχω μέχρι τέλους: *διαφέρω τὸν πόλεμον.*
4. εξαπλώνω, διαδίδω: *διαφέρω φήμην* = διαδίδω τη φήμη.
5. ως αμετάβατο είμαι διαφορετικός, διαφέρω: *οὐδὲν διαφέρεις Χαιρεφῶντος* = δε διαφέρεις καθόλου από το Χαιρεφώντα.
● ως απρόσωπο διαφέρει: *σμικρὸν οἴει διαφέρειν;* = νομίζεις ότι η διαφορά είναι μικρή;
6. μέση φωνή διαφέρομαι έχω διαφορές με κάποιον: *διαφέρομαί τινι περί τινος* = έχω διαφορές με κάποιον για κάποιο ζήτημα.
παράγ. διαφέρον, διαφορά, διάφορος, διαφόρως.
ΝΕ διαφέρω (με τη σημ. 5).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *φέρω*].

διαφθείρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φθείρω

1. καταστρέφω εντελώς: *διαφθείρω τὴν πόλιν.*
● καταστρέφω ηθικά, διαφθείρω: *διαφθείρω τοὺς νέους.*
2. παθ. φωνή διαφθείρομαι καταστρέφομαι, (και ειδικότερα), φονεύομαι: *διαφθείρομαι ἐπὶ τοῖς ἱματίοις* = με σκοτώνουν για να μου πάρουν τα ρούχα.
3. μετοχή διεφθαρμένος αυτός που καταστράφηκε υλικά ή ηθικά.
παράγ. διαφθορά, διεφθαρμένος.
ΝΕ διαφθείρω (με τη σημ. 1β και 3).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *φθείρω*].

διαφθορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το να διαφθείρω κάποιον ή κάτι, η υλική ή ηθική καταστροφή: *ἡ διαφθορὰ τῆς πόλεως* = η καταστροφή της πόλης. *ἡ διαφθορὰ τῶν νέων* = η ηθική καταστροφή των νέων, η διαφθορά. *ἐπολέμουν μέχρι διαφθορᾶς (τῶν πολεμίων)* = πολεμούσαν (όχι μόνο για τη νίκη) αλλά για την εξόντωση των εχθρών.
ΝΕ διαφθορά (με την ηθική σημ.).
[**σύνθ. λ.** *διά* + **φθορ-* (πβ. **φθέρ-jω* > *φθείρω*) + παρ. επίθ. -*ὰ* ως **παράγ.** ουσ. του *διαφθείρω*].

διάφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. διαφορετικός.

2. εξαιρετικός: *διάφορος γλυκύτητι* = εξαιρετικός ως προς τη γλύκα. *πάντων διάφορος* = ο καλύτερος απ' όλους.
3. ως ουσιαστικό τὸ διάφορον
α. η διαφορά. **β.** το συμφέρον.
4. εχθρικός: *ἦν διάφορος Κλεομένει* = ήταν εχθρικός προς τον Κλεομένη (εχθρός του Κλεομένη).
ΝΕ διάφορος (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *διαφέρω* (με ετεροίωση **φερ-* > **φορ-*) + παρ. επίθ. -*ος*].

διαφορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. διαφορετικότητα, διαφορά. ≠ ὁμοιότης.
2. διαφορές, διαφωνίες: *διαφοραὶ πρὸς τινα* = διαφωνίες με κάποιον.
3. υπεροχή.
ΝΕ διαφορά (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *διάφορος* + παρ. επίθ. -*ά* (πβ. *φορά, ἡ*)].

διδασκαλία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. διδασκαλία.
2. η εκπαίδευση ομάδας χορευτών, για να λάβουν μέρος στην παράσταση αρχαίου δράματος ή στην εκτέλεση διθυράμβου.
ΝΕ διδασκαλία.
[**παράγ. λ.** *διδάσκαλος* + παρ. επίθ. -*ία*].

διδάσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίδασκον
Μέλλ.	διδάξω
Αόρ.	ἐδίδαξα
Παρακ.	δεδίδαχα
Μέσ. μέλλ.	διδάξομαι
Παθ. μέλλ.	διδαχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐδιδαξάμην
Παθ. αόρ.	ἐδιδάχθην
Παθ. παρακ.	δεδίδαγμαι

1. διδάσκω: *πολλὰ διδάσκει με ὁ πολὺς βίος* = τα πολλά χρόνια της ζωής μου μου μαθαίνουν πολλά.
● ειδικότερα για δραματικό ή διθυραμβικό ποιητή που δίδασκε στα μέλη του χορού το χορό τους και στους ηθοποιούς τους ρόλους τους.
2. α. μέση φωνή διδάσκομαι φροντίζω να διδαχθεί κάποιος: *διδάσκομαι τὸν υἱόν* = στέλνω το γιο μου στο δάσκαλο.
β. παθ. φωνή διδάσκομαι μαθαίνω.
3. εξηγώ: *πῶς δή; δίδαξον* = πώς ακριβώς; εξήγησέ μου.
παράγ. δίδαγμα, διδάσκαλος, διδασκαλεῖον, δίδακτρα, **σύνθ.** ἀναδιδάσκω.
ΝΕ διδάσκω (με τη σημ. 1) και διδάσκομαι (με τη σημ. 2β).
[**δι-δάσ-κω*, *dn̥s-].

δίδωμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίδουν
Μέλλ.	δώσω
Αόρ.	ἔδωκα
Παρακ.	δέδωκα
Υπερσ.	ἐδεδώκειν
Μέσ. & παθ. ενεστ.	δίδομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐδιδόμην
Μέσ. μέλλ.	δώσομαι
Παθ. μέλλ.	δοθήσομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἐδόμην «έδωσα»
Παθ. αόρ. β΄	ἐδόθην «δόθηκα»
Παθ. παρακ.	δέδομαι
Παθ. υπερσ.	ἐδεδόμην

1. δίνω: *δίδωμι τινί τι* = δίνω σε κάποιον κάτι. = παρέχω.
2. σε εκφράσεις *δίδωμι λόγον τινί* = δίνω σε κάποιον το δικαίωμα να μιλήσει. *δίκην δίδωμί τινι* = τιμωρούμαι από κάποιον. *δίδωμι θυγατέρα ἀνδρί* = παντρεύω την κόρη μου.
παράγ. δόσις, δῶρον, δότης, **σύνθ.** ἀναδίδωμι, διαδίδωμι, ἀποδίδομαι.
ΝΕ δίνω (με τη σημ. 1).
[**δω-*, **δο-*, *δί-δω-μι, δό-σις*].

διερωτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐρωτάω -ῶ

ρωτώ επίμονα: *διηρώτων ἂν αὐτούς, ἵνα μανθάνοιμι παρ' αὐτῶν...* = θα τους έκανα πολλές ερωτήσεις για να μάθω απ' αυτούς...
παράγ. διερωτητέον.
ΝΕ διερωτώμαι «ερωτώ τον εαυτό μου».
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἐρωτάω-ῶ*].

διήκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἥκω

φτάνω από το ένα μέρος στο άλλο.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἥκω*].

διίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. διαχωρίζω: *διέστησεν αὐτοὺς εἰς πολλὰ μέρη.*
2. η μέση φωνή έχει πάντοτε μεταβατική σημασία δίισταμαι διαχωρίζω: *δίισταμαι τόν τε δικαιότατον καὶ τὸν ἀδικώτατον* = είμαι σε θέση να ξεχωρίσω αντιπαραθετικά τον πολύ δίκαιο από τον πολύ άδικο.
3. παθητ. μένω ξεχωριστά, φιλονικώ: *κατὰ πόλεις διέσταμεν* = φιλονικούμε οι πόλεις μεταξύ μας.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ἵστημι*, ☞ **ἵστημι**].

δικάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίκαζον
Μέλλ.	δικάσω

Αόρ.	ἐδίκασα
Παρακ.	δεδίκακα
Μέσ. μέλλ.	δικάσομαι
Παθ. μέλλ.	δικασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐδικασάμην
Παθ. αόρ.	ἐδικάσθην
Παθ. παρακ.	δεδίκασμαι
Παθ. υπερσ.	ἐδεδικάσμην

1. ενεργώ ως δικαστής, εκδίδω δικαστική απόφαση για κάτι: *δικάζω ἐμπορικὰς δίκας* = βγάζω απόφαση για καταγγελίες σχετικές με εμπορικά αδικήματα.

- *φυγὴν δικάζω τινί* = επιδικάζω εξορία σε κάποιον, ορίζω ως ποινή την εξορία.

2. μέση φωνή δικάζομαι καταφεύγω στο δικαστήριο ως αντίδικος: *ἐδικάζετο τούτῳ τῶν πληγῶν, ὧν ἔλαβε* = τον πήγε στο δικαστήριο για τα χτυπήματα που δέχτηκε.

3. παθ. φωνή δικάζομαι δικάζομαι ως κατηγορούμενος.

παράγ. δικαστήριον, δικαστής, δικαστικός, δίκαιος, **σύνθ.** καταδικάζω, προδικάζω, ἐκδίκασις, διαδικασία.

ΝΕ δικάζω (με τη σημ. 1) και δικάζομαι (με τη σημ. 3).

[**δικάδ-jω* > *δικάζω* (πβ. *δίκ-η*, *δείκνυμι* < **δεικ-*)].

δίκαιος, -αία, -αιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δικαιότερος
Υπερθετικός	δικαιότατος

1. νόμιμος, δίκαιος. = ἄδικος.

- ως ουσιαστικό *τό δίκαιον*: *τὸ ἐμὸν δίκαιον* = το δίκιο μου. = ἄδικον.

2. αυτός που αρμόζει σε κάποια περίπτωση, ο σωστός: *δικαίαν χάριν παρέχω* = δείχνω την πρέπουσα ευγνωμοσύνη.

3. δίκαιός εἰμι έχω δικαίωμα ή δίκιο, είναι δίκαιο εγώ να...: *δίκαιός εἰμι κολάζειν* = έχω δικαίωμα να τιμωρώ. *δίκαιός εἰμι ἀπιστεῖν* = έχω δίκιο να δυσπιστώ.

παράγ. δικαίως, δικαιόω -ῶ, **σύνθ.** ἄδικος, ἀδικέω -ῶ.

ΝΕ δίκαιος (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *δίκη* (☞ **δικάζω**) + παρ. επίθ. *-αιος*].

δικαιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδικαίουν
Μέλλ.	δικαιώσω & δικαιώσομαι
Αόρ.	ἐδικαίωσα
Παθ. μέλλ.	δικαιωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδικαιώθην
Παθ. παρακ.	δεδικαίωμαι

1. θεωρώ δίκαιο, αξιώνω κάτι, το απαιτώ (επειδή το θεωρώ δίκαιο): *δικαιῶ μὴ ἀφαιρεθῆναι τοιαύτην πόλιν* = θεωρώ δίκαιο να μη χάσω μια τέτοια πόλη.

2. μέση φωνή δικαιοῦμαι καταδικάζω, τιμωρώ: *κατ' ἀξίαν ἑκάστου ἀδικήματος δικαιοῦμαι* = τιμωρώ ανάλογα με τη βαρύτητα κάθε αδικήματος (για δικαστή).

3. παθ. φωνή δικαιοῦμαι

α. τιμωρούμαι: *εἶδον αὐτὸν δικαιούμενον* = τον είδα να τιμωρείται.

β. κρίνομαι δίκαιος: *οὐκ οἱ ἀκροαταί, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται* = θα αναγνωριστούν ως δίκαιοι όχι όσοι απλώς ακούουν το θείο νόμο, αλλά και όσοι τον εφαρμόζουν.

παράγ. δικαίωσις, δικαίωμα, **σύνθ.** δικαιοδοτῶ, δικαιοδοσία, δικαιολογέομαι.

ΝΕ δικαιώνομαι (με τη σημ. 3β).

[**παράγ. λ.** *δίκαιος* + παρ. επίθ. *-όω*].

δικανικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. για πρόσωπα έμπειρος στις δίκες.

2. για πράγματα αυτός που έχει σχέση με τα δικαστήρια και τις δίκες: *οἱ δικανικοὶ λόγοι τοῦ Ἰσοκράτους*.

παράγ. δικανική (τέχνη).

ΝΕ λόγ. δικανικός (με τη σημ. 2).

[**δικ-αν* (< *δίκη*, πιθ. κατά το *νεαν-ικός*) + παρ. επίθ. *-ικός*].

δίκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το δίκαιο, το ορθό.

2. α. η δίκη στο δικαστήριο. = κρίσις. **β.** ειδικότερα ιδιωτική καταγγελία ή δίκη, δηλ. καταγγελία ή δίκη που αφορά αδίκημα που στρέφεται ενάντια σε ιδιώτη. ≠ γραφή «καταγγελία ή δίκη που αφορά αδίκημα που στρέφεται κατά της πόλης».

3. το αποτέλεσμα μιας δίκης, η ποινή που επιβάλλει το δικαστήριο: *δίκην δίδωμί τινι* = τιμωρούμαι από κάποιον. *δίκην λαμβάνω παρά τινος* = τιμωρώ κάποιον: *δεῖ ὑμᾶς παρὰ τῶν ἀδικούντων δίκην λαμβάνειν* = πρέπει να τιμωρείτε όσους διαπράττουν αδικήματα. *δίκην ὀφλισκάνω ὑπό τινος* = καταδικάζομαι σε ποινή από κάποιον.

4. *θεία Δίκη* προσωποποίηση της δικαιοσύνης που τιμωρεί: *ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πανθ' ὁρᾷ* = υπάρχει η θεία δικαιοσύνη που βλέπει τα πάντα (και τιμωρεί).

παράγ. δίκαιος, **σύνθ.** ἄδικος.

ΝΕ δίκη (με τη σημ. 2α).

[**δικ-* «κατεύθυνση» < **δεικ-*, *δείκνυμι*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** dis- «κατεύθυνση»].

διομολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὁμολογέω -ῶ**

1. κάνω συμφωνία.

2. παθ. φωνή διομολογοῦμαι συμφωνούμαι: *τοῦτό ἐστι διωμολογημένον ἐμοί τε καὶ σοί* = αυτό έχει συμφωνηθεί ανάμεσα σε μένα και σε σένα.
3. μέση φωνή διομολογοῦμαι συμφωνώ αμοιβαία, δίνω και παίρνω υπόσχεση: *διομολογησάμενος πρὸς τὸν πατέρα...* = αφού συμφώνησε με τον πατέρα του...
παράγ. διομολόγησις.
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ὁμολογέω*].

Διονύσια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα γιορτή προς τιμήν του θεού Διονύσου (Βάκχου) στην Αθήνα: *τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια* ή *τὰ Μικρὰ Διονύσια* (τα γιόρταζαν στην εξοχή). *τὰ κατ' ἄστυ* ή *ἐν ἄστει Διονύσια* (τα γιόρταζαν στην πόλη).
[επίθετο *Διονύσιος* με ουσιαστικοποίηση του ουδ. πληθ. (ενν. *ἑορτάσματα*) < **θρακ.** *Διόνυσος* + παρ. επίθ. *-ιος*].

διορίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὁρίζω

1. χωρίζω, διαιρώ: *διορίζω δίχα* = χωρίζω στα δύο.
2. καθορίζω, ορίζω: *διορίζω περί τινος τί ἐστιν* = καθορίζω τι είναι κάτι.
3. μεταφέρω κάποιον έξω από τα σύνορα της χώρας, τον εξορίζω: *διορίζω τι ἔξω τῶν ὅρων* = μεταφέρω κάτι έξω από τα σύνορα.
ΝΕ διορίζω (με επέκτ. της σημ. 2 «τοποθετώ κάποιον σε δημόσια επαγγελματική θέση»).
[**σύνθ. λ.** *διά* + *ὁρίζω*].

Διόσκουροι, -κούρων, οἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα τα δίδυμα αδέλφια Κάστωρ και Πολυδεύκης, γιοι του Δία και της Λήδας και αδέλφια της Κλυταιμήστρας και Ελένης.
[**σύνθ. λ.** *Διός* + *κοῦρος* < **κόρϝος*].

δὶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ
δύο φορές. ≠ ἅπαξ «μια φορά».
- παροιμία *δὶς παῖδες οἱ γέροντες* = οι γέροι είναι δύο φορές παιδιά. *δειπνῶ δὶς τῆς ἡμέρας* = τρώγω δύο φορές την ημέρα.

ΝΕ δις.
[**δϝις*, πβ. **αρχ. ινδ.** dvih, **λατ.** bis].

δίφρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πολεμικό άρμα ή άμαξα που μπορούσε να χωρέσει μόνο δύο άτομα, τον *ἡνίοχον* και τον *παραιβάτην*, δηλαδή τον πολεμιστή.
2. σκαμνί: *καθῆστο ἐπὶ προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου* = καθόταν σ' ένα σκαμνί με μαξιλάρι.
παράγ. διφρεύω, **σύνθ.** διφρηλάτης.
[**σύνθ. λ.** **δι-*, **δίς* + **φρ-* από το **φερ-* «φέρω»].

δίχα & **διχῆ** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. στα δυο, σε δύο μέρη, κομμάτια κτλ.: *δίχα τὸ στράτευμα ποιῶ* = χωρίζω το στράτευμα στα δυο.
2. *διχῇ* με δύο τρόπους: *διχῇ βοηθητέον* = πρέπει να βοηθήσουμε με δύο τρόπους.
παράγ. διχάζω, διχῶς, **σύνθ.** διχογνωμέω.
ΝΕ πβ. δίχως «χωρίς» (< σύμφυρση των *δίχα* και *διχῶς*).
[ομόρρ. με *δίς*, **διχ-*, από όπου **διχ-jός* > *δισσός*].

διψῶ ΡΗΜΑ
ομηρικό και μεταγεν. *διψά-ω*, αττικό *διψή-ω*

Παρατ.	ἐδίψων
Μέλλ.	διψήσω
Αόρ.	ἐδίψησα
Παρακ.	δεδίψηκα

έχω δίψα, υποφέρω από δίψα.
ΝΕ διψώ.
[**άγν. ετυμ.** μαζί με τα *ἡ δίψα, τὸ δίψος* «δίψα», *διψαλέος*].

διώκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίωκον
Μέλλ.	διώξω
Αόρ.	ἐδίωξα
Παρακ.	δεδίωχα
Παθ. μέλλ.	διωχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδιώχθην
Παθ. παρακ.	δεδίωγμαι

1. καταδιώκω κάποιον για να τον συλλάβω, τον κυνηγώ.
2. προσπαθώ να πετύχω κάτι, επιδιώκω: *διώκω τιμάς*.
3. ως δικανικός όρος, συχνά με γεν. που δηλώνει την ποινή ή την αιτία (το αδίκημα) καταγγέλλω κάποιον ενώπιον του δικαστηρίου: *διώκω τινὰ θανάτου* = για κατηγορία που τιμωρείται με θάνατο. *διώκω φόνου* = με την κατηγορία για φόνο.
4. ὁ διώκων ο κατήγορος: *κοινοὶ τῷ τε διώκοντι καὶ τῷ φεύγοντι* = αμερόληπτοι απέναντι στον κατήγορο και τον κατηγορούμενο. ≠ ὁ φεύγων «ο κατηγορούμενος».
παράγ. δίωξις, διώκτης, **σύνθ.** καταδιώκω, ἐπιδιώκω, καταδίωξις, ἐκδίωξις.
ΝΕ διώχνω «εκδιώκω, απομακρύνω» και διώκω (λόγ., με τη σημ. 3).
[*δίω* «εξαναγκάζω σε φυγή» + ρηματ. ένθ. *-κ-* που ενισχύει τη δράση (**δι-*, **djā-*)].

Διώνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα η μητέρα της Αφροδίτης.
[*Δι-ώνη*, πβ. *Ζεύς, Διός*].

δόγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γνώμη, πεποίθηση: *ἔστι ἡμῖν δόγματα ἐκ παίδων περὶ δικαίων* = έχουμε από την παι-

δική μας ηλικία κάποιες πεποιθήσεις για τη δικαιοσύνη.
2. ψήφισμα, απόφαση: *τὰ τῶν Ἀμφικτυόνων δόγματα* = οι αποφάσεις των Αμφικτυόνων.
παράγ. δογματικός, δογματίζω, **σύνθ.** δογματοποιέω, δογματολογία.
ΝΕ δόγμα στη φράση *τα δόγματα της Εκκλησίας* (με σημ. παραπλήσια προς την 1).
[**παράγ. λ.** **δογ-* (πβ. *δοκέω -ῶ*) + παρ. επίθ. *-μα*].

δοκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδόκουν
Μέλλ.	δόξω
Αόρ.	ἔδοξα

& ως απρόσωπο

Ενεστ.	δοκεῖ
Παρατ.	ἐδόκει
Μέλλ.	δόξει
Αόρ.	ἔδοξε
Παρακ.	δέδοκται & δεδογμένον ἐστί
Υπερσ.	ἐδέδοκτο

1. νομίζω, υποθέτω, φαντάζομαι: *ἔδοξα ἀκοῦσαι ὄνομα αὐτῷ εἶναι Ἀγάθωνα* = νομίζω πως άκουσα ότι το όνομά του ήταν Αγάθων.
2. δοκῶ μοι **α.** νομίζω. **β.** είμαι αποφασισμένος να...
3. φαίνομαι, θεωρούμαι, δίνω την εντύπωση: *δοκεῖ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι* = θεωρείται ότι είναι άξιος επαίνου.
4. ως απρόσωπο δοκεῖ φαίνεται καλό, αποφασίζεται: *ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ...* = αποφασίστηκε από τη βουλή και την εκκλησία του δήμου. *ἐδόκει αὐτοῖς ὑπουργεῖν τοῖς Συρακουσίοις* = αποφάσισαν να βοηθούν τους Συρακουσίους.
παράγ. δόγμα, δόκησις, δόκιμος, δόξα, **σύνθ.** ἔνδοξος, παράδοξος, προσδοκία, εὐδόκιμος.
[*δοκ-έω* < **δεκ-, δέχομαι, δέκομαι*].

δόκησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γνώμη, εντύπωση: *ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας μόλις βεβαιοῦται* = η εντύπωση ότι ο ομιλητής λέει την αλήθεια με δυσκολία εμπεδώνεται.
2. η καλή φήμη: *καταλείπω δόκησιν ἰσχύος καὶ συνέσεως* = αφήνω την καλή φήμη του ισχυρού και του συνετού.
σύνθ. δοκησίσοφος «που έχει την εντύπωση, την ψευδαίσθηση, ότι είναι σοφός», δοκησισοφία.
[**παράγ. λ.** *δοκέω -ῶ* + παρ. επίθ. *-σις*].

δοκιμάζω ΡΗΜΑ
1. υποβάλλω κάτι σε δοκιμασία, για να το ελέγξω: *δοκιμάζω τὸν χρυσόν* (για να δω τη γνησιότητά του). *δοκιμάζω τοὺς μηνυτάς* (ως προς την αξιοπιστία τους).
2. επιδοκιμάζω, εγκρίνω: *νόμοι δοκιμασθέντες* = νόμοι που εγκρίθηκαν.
3. ως πολιτικός όρος εξετάζω την καταλληλότητα ενός πολίτη να αναλάβει ένα αξίωμα: *δοκιμασθεὶς ἀρχέτω* = αφού κριθεί κατάλληλος, ας αναλάβει την εξουσία.
παράγ. δοκιμασία.
ΝΕ δοκιμάζω (σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *δόκιμος* + παρ. επίθ. *-άζω*].

δοκιμασία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
εξέταση, δοκιμασία για να διαπιστωθεί η καταλληλότητα κάποιου προσώπου ή πράγματος: *ἡ δοκιμασία τῶν στρατηγῶν.*
ΝΕ δοκιμασία.
[**παράγ. λ.** *δοκιμάζω* + παρ. επίθ. *-ία*].

δόκιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
πρόσωπο ή πράγμα που δοκιμάστηκε και κρίθηκε εξαιρετικό, διακεκριμένος: *δοκιμώτατος ἐν Ἑλλάδι* = πολύ τιμημένος στην Ελλάδα.
ΝΕ δόκιμος (λχ. *δόκιμο ύφος*).
[**παράγ. λ.** *δοκέω* + παρ. επίθ. *-ιμος*].

δολιχοδρόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αθλητής του ☞ **δολίχου.**
[**σύνθ. λ.** *δόλιχος* + **δρομ-* (< *δραμεῖν*, πβ. *δρόμος*) + παρ. επίθ. *-ος*].

δόλιχος, -ίχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η μεγάλη διαδρομή σε αγώνα δρόμου: *δόλιχον θέω* = τρέχω το δόλιχο.
σύνθ. δολιχοδρόμος.
[από το επίθ. *δολιχός* «μακρύς» με ανέβασμα του τόνου *δολιχός* < **δελεχός* (πβ. *ἐνδελεχής*), πβ. **λατ.** longus].

δόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. δόλωμα για τα ψάρια.
2. τέχνασμα, πανουργία: *οὐ κατ' ἰσχύν... δόλῳ δὲ ἐκράτει* = δεν υπερίσχυσε με τη δύναμή του, αλλά με τέχνασμα. **=** ἀπάτη.
παράγ. δόλιος, δολιεύομαι, **σύνθ.** δολοπλόκος, δολοφόνος.
ΝΕ δόλος (με τη σημ. 2).
[**δόλ-ος*, συγγεν. του *δέλ-εαρ*, **λατ.** dolus].

δόξα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. δοξασία, γνώμη, ιδέα σε αντιδιαστολή, συνήθως, προς τη *γνῶσιν* και την *ἐπιστήμην*: *κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν* = σύμφωνα με τη δική μου γνώμη. *δόξαι ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς.*
2. εικασία, υπόθεση: *δόξῃ χρῶμαι* = μιλώ υποθετικά.
3. η γνώμη που έχουν οι άλλοι για κάποιον: *ἀνθρώπων δόξαν ἔχει καλήν* = έχουν καλή γνώμη γι' αυτόν. *δόξαν κακὴν ἔλαβον* = σχημάτισαν γι' αυτούς κακή γνώμη.

• η καλή γνώμη, η υπόληψη: *δόξαν εἶχον ἄμαχοι εἶναι* = είχαν τη φήμη των ακαταμάχητων.

παράγ. δοξάζω, δοξασία, **σύνθ.** ἄδοξος, ἀδοξία, παράδοξος, φιλόδοξος, ἐπίδοξος «πιθανός».

ΝΕ δόξα (με τη σημ 3β).

[**δοκ-* (*δοκ-έω*) + *-σ-α*].

δοξάζω ΡΗΜΑ

1. νομίζω, υποθέτω, πιστεύω: *πῶς ταῦτα ἀληθῆ δοξάσω;* = πώς να υποθέσω ότι αυτά είναι αληθινά;

• *δοξάζω δόξαν* = έχω γνώμη.

2. εγκωμιάζω κάποιον, τον δοξάζω: *δεδοξασμένος ἐπ᾽ ἀρετῇ* = δοξασμένος για τη γενναιότητά του.

ΝΕ δοξάζω (με τη σημ. 2).

[**δοξάδ-jω* < *δόξα*].

δόρυ, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πολεμικό όργανο, το δόρυ.

• *ἐπὶ δόρυ* = προς τα δεξιά (γιατί με το δεξί χέρι κρατούσαν το ακόντιο). ≠ ἐπ᾽ ἀσπίδα «προς τα αριστερά».

σύνθ. δορυφόρος, δοριάλωτος.

ΝΕ δόρυ.

[**δορϜ-*, συγγεν. του *δένδρον*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** dáru, **χετιτ.** taru- «ξύλο»].

δορυφόρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που κρατά το δόρυ.

2. ως ουσιαστικό ακοντιστής, κυρίως ως σωματοφύλακας βασιλέων ή τυράννων.

ΝΕ δορυφόρος «για κράτος που εξαρτάται από άλλο ισχυρότερο».

[**σύνθ. λ.** *δόρυ* + *φέρω*].

δουλεία, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο δούλος: *δουλείας ζυγά* = ο ζυγός της δουλείας.

2. περιληπτικά οι δούλοι: *ἢν ἡ δουλεία ἐπανιστῇται* = αν επαναστατήσουν οι δούλοι.

ΝΕ δουλεία (με τη σημ. 1) και δουλειά «εργασία», επειδή η εργασία ήταν το κυριότερο πράγμα που έκανε ο δούλος.

[**παράγ. λ.** *δουλεύω* + παρ. επίθ. *-εία*].

δουλεύω ΡΗΜΑ

είμαι δούλος.

ΝΕ δουλεύω «εργάζομαι», ☞ **δουλεία**.

[**παράγ. λ.** *δοῦλος* + παρ. επίθ. *-εύω*].

δοῦλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που γεννήθηκε από γονείς σκλάβους (σε αντιδιαστολή προς το *ἀνδράποδον*, που έγινε δούλος κατόπιν αιχμαλωσίας).

2. ως επίθ. δοῦλος, -η, -ον δουλικός.

παράγ. δουλικός, δούλειος «δουλικός», δουλεύω, δουλόω -ῶ, **σύνθ.** δουλοπρεπής, δουλοκρατέομαι -οῦμαι.

ΝΕ δούλος (με σημ. 1).

[πιθ. ξένη λέξη, μυκην. *δόελος* (ασυναίρ.)].

δουλόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. υποδουλώνω: *δουλοῖς καὶ σὲ καὶ πᾶσαν πόλιν* = υποδουλώνεις και εσένα και όλη την πόλη. ≠ ἐλευθερόω -ῶ.

2. μέση φωνή δουλοῦμαι κάνω κάποιον δούλο μου: *οἵ γε ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἧκον δουλωσόμενοι* = αυτοί ήρθαν στη χώρα μας για να μας υποδουλώσουν.

ΝΕ δουλώνω, λ.χ. το φρόνημα ενός λαού (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *δοῦλ-ος* + παρ. επίθ. *-όω*].

δρᾶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. έργο, υπηρεσία, καθήκον: *τὸ δρᾶμα τῶν μαιῶν* = τα καθήκοντα των μαιών.

2. έργο που παριστάνεται στη σκηνή, θεατρικό έργο, δράμα (τραγωδία, κωμωδία, σατυρικό δράμα): *τὰ δράματα μιμοῦνται δρῶντας* = τα δράματα παριστάνουν πρόσωπα δρώντα. *διδάσκω δρᾶμα* = προετοιμάζω και παριστάνω δραματικό έργο.

ΝΕ δράμα (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *δράω* + παρ. επίθ. *-μα*].

δράττομαι ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *δράσσομαι*

Παρατ.	ἐδραττόμην
Μέλλ.	δράξομαι
Αόρ.	ἐδραξάμην
Παρακ.	δέδραγμαι

με γεν. πράγματος αρπάζω με το χέρι, παίρνω μια χούφτα από κάτι: *δράττομαι τῶν ἁλῶν* = παίρνω μια χούφτα αλάτι.

• μεταφορικά *δράττομαι τῆς ἐλπίδος* = αρπάζω την ελπίδα.

παράγ. δράξ «ό,τι μπορεί να χωρέσει η χούφτα, η δράκα», δραχμή.

ΝΕ (μόνο στη λόγια φράση) *δράττομαι της ευκαιρίας* «αρπάζω» (από τη σημ. 1).

[**δερχ-*, **δραχ-* + παρ. επίθ. *-j-ομαι*].

δραχμή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αττικό νόμισμα που ισοδυναμούσε με έξι οβολούς (1 δραχμή = 6 ὀβολοί. 100 δραχμαί = 1 μνᾶ. 60 μναῖ = 1 τάλαντον).

ΝΕ δραχμή.

[**δερχ-*, **δραχ-* (*δράττομαι*) + παρ. επίθ. *-μή*].

δράω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδρων
Μέλλ.	δράσω
Αόρ.	ἔδρασα
Παρακ.	δέδρακα
Παθ. αόρ.	ἐδράσθην
Παθ. παρακ.	δέδραμαι

κάνω κάτι: *καλῶς τι δρῶ* = κάνω κάτι καλά.

= ποιέω -ῶ, ἐργάζομαι, ἐνεργέω -ῶ, πράττω.

• γνωμικό *δίκαια δράσας συμμάχους ἕξεις θεούς* = αν οι πράξεις σου είναι δίκαιες, θα έχεις συμμάχους τους θεούς.
παράγ. δρᾶμα, δρᾶσις, δράστης.
ΝΕ δρω (με παρόμοια σημ. «αναπτύσσω δράση»).
[*δρᾱ-, πβ. **λιθ.** daraū «κάνω»].

δρέπω ΡΗΜΑ
1. κόβω (καρπούς, άνθη κτλ.).
2. μέση φωνή δρέπομαι κόβω για τον εαυτό μου, δρέπω, συλλέγω: *ἀπὸ κρηνῶν μελιρρύτων δρέπομαι μέλη* = δρέπω τραγούδια από μελίρρυτους κρουνούς.
παράγ. δρεπάνη, δρέπανον, **σύνθ.** δρεπανοειδής, δρεπανηφόρος.
ΝΕ δρέπω (με σημ. 2).
[*δρε-π-, *δρεπάνη*, πιθ. συγγεν. με *δέρω* «γδέρνω»].

δριμύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δριμύτερος
Υπερθετικός	δριμύτατος

1. καυστικός, ερεθιστικός (ιδίως για τα μάτια, λ.χ. ο καπνός, και τη γεύση).
2. μεταφορικά για άνθρωπο οξύς, έξυπνος, πανούργος: *δριμὺς ἐν τῷ ἀποκρίνεσθαι* = έξυπνος στις απαντήσεις.
παράγ. δριμύτης «καυστικότητα, εξυπνάδα», δριμύλος.
ΝΕ δριμύς «οξύς» (από τη σημ. 2, λ.χ. *δριμεία επίθεση*).
[*δρι-, **αβέβ. ετυμ.**].

δρόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τρέξιμο: ως επίρρημα *δρόμῳ* = τρέχοντας. ως προσδιορισμός τόπου *ἡμέρας δρόμος* = η απόσταση που διανύει κάποιος τρέχοντας σε μία ημέρα, περίπου 1.300 στάδια.
2. αγώνας δρόμου (δηλ. διαγωνισμός στο τρέξιμο): σε παροιμιακές εκφράσεις όπως *περὶ τοῦ παντὸς δρόμον θέοντες* = αγωνιζόμενοι για να κερδίσουν ή να χάσουν τα πάντα. *περὶ ψυχῆς ὁ δρόμος* = ο αγώνας είναι για τη σωτηρία της ζωής.
3. τόπος όπου έτρεχαν οι νέοι και, γενικότερα, δημόσιος περίπατος: *ἐν εὐσκίοις δρόμοις* = στους περιπάτους κάτω από τη σκιά.
4. έκφραση *ἔξω/ἐκτὸς δρόμου φέρομαι* = ξεφεύγω από το θέμα της συζήτησης.
παράγ. δρομικός, δρομαῖος «που κινείται τρέχοντας», δρόμῳ, ὁ/ἡ δρομὰς «που τρέχει».
ΝΕ δρόμος «οδός» (και με τη σημ. 1 στη φρ. *αγώνας δρόμου*). Στα αρχαία το δρόμο τον έλεγαν *ἡ ὁδός*.
[*δρομ-, *δρεμ-, *ἔ-δραμ-ον*].

Δρυάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα δευτερεύουσα θεότητα που κατοικούσε σε δάση (με δρυς), νύμφη των δασών.
ΝΕ Δρυάδα.
[**παράγ. λ.** *δρῦς* (*δρυ- από *δερεϜ-) + *-άς*].

δρυμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δάσος με δρυς, και γενικότερα δάσος.
ΝΕ εθνικός δρυμός «δασώδης έκταση υπό την προστασία νομοθεσίας».
[**παράγ. λ.** *δρῦς* (*δρυ- από *δερεϜ-) + παρ. επίθ. *-μός*].

δρῦς, δρυός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βελανιδιά.
• παροιμία *δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται* = από μια πεσμένη βελανιδιά κόβει ξύλα όποιος θέλει (δηλαδή, όταν κάποιος χάσει τη δύναμή του, τότε όλοι τον εκμεταλλεύονται).
παράγ. δρυάς, δρύϊνος, δρυμός, **σύνθ.** δρυοκολάπτης.
ΝΕ δρυς.
[*δρυ- από *δερεϜ-, πβ. *δόρυ*].

δύναμαι ΡΗΜΑ
αποθετικό ρήμα

Παρατ.	ἐδυνάμην & ἠδυνάμην
Μέλλ.	δυνήσομαι & δυνηθήσομαι
Αόρ.	ἐδυνήθην & ἠδυνήθην
Παρακ.	δεδύνημαι

1. είμαι ικανός να κάνω κάτι, μπορώ: *οὐ δύναμαι μὴ γελᾶν* = δεν μπορώ να μη γελάσω. *οἱ δυνάμενοι* = όσοι έχουν δύναμη, εξουσία.
2. συνήθως με άρνηση ανέχομαι να κάνω κάτι: *οὐκέτι ἐδύνατο ἐν τῷ καθεστῶτι τρόπῳ βιοτεύειν* = δεν ανεχόταν πια να ζει με αυτό τον τρόπο.
3. ισοδυναμώ: *ὁ σίγλος δύναται δύο ὀβολούς* = ο σίγλος ισοδυναμεί με δύο οβολούς. *τοὺς λόγους ὡς ἔργα δυναμένους κρίνω* = κρίνω τα λόγια σαν να έχουν την ίδια αξία με τις πράξεις.
παράγ. δύναμις, δυνάστης, δυνατός, **σύνθ.** ἀδύναμος, ἀδυναμέω -ῶ, ἀδυναμία.
ΝΕ λόγ. δύναμαι.
[*δύν-α-μαι*, **αβέβ. ετυμ.**].

δύναμις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σωματική δύναμη και με επέκταση, η ικανότητα να πράξει κάποιος κάτι: *εἴ μοι δύναμις παρείη* = αν είχα τη δύναμη.
• σε εκφράσεις *κατὰ δύναμιν* = όσο μου επιτρέπουν οι δυνάμεις μου. *παρὰ/ὑπὲρ δύναμιν* = πέρα/πάνω από τις δυνάμεις μου.
2. πολιτική δύναμη, εξουσία, επιρροή.
3. πολεμικές δυνάμεις, στράτευμα: *πεζὴ καὶ ναυτικὴ δύναμις* = δυνάμεις πεζικού και ναυτικού.
4. ποσοτική ή ποιοτική αξία, ικανότητα: *τετρακοσίων ταλάντων ἀργυρίου δύναμις* = χρηματική αξία τετρακοσίων ταλάντων. *ἡ δύναμις τῆς ὄψεως* = η ικανότητα (οξύτητα)

της όρασης. *ἡ δύναμις τῆς λέξεως* = η σημασία της λέξης.
ΝΕ δύναμη (με όλες τις σημ.).
[*δύν-α-μις*, ☞ **δύναμαι**].

δυναστεία, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κυριαρχία, εξουσία: *δυναστεία ὀλίγων ἀνδρῶν.*

2. κλειστή ολιγαρχία: *δυναστεία μᾶλλον ἢ ἰσονομίᾳ ἐχρῶντο οἱ Θεσσαλοί* = οι Θεσσαλοί διοικούσαν μάλλον με ολιγαρχία παρά με ισονομία.

ΝΕ δυναστεία (με παρόμοια σημ. προς τη σημ. 2 «διαδοχική σειρά κληρονομικών αρχόντων»).
[**παράγ. λ.** *δυναστεύω* (**παράγ.** *δυνάστης* + παρ. επίθ. –*εύω*) + παρ. επίθ. -(*ε*)*ία*].

δυνάστης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άρχοντας, κυβερνήτης.
ΝΕ δυνάστης (με εξειδίκευση της σημ. «απόλυτος και τυραννικός άρχοντας»).
[**δυνά-* + *-σ-* (πβ. *δυνασ-θῆναι*) + παρ. επίθ. *-της*].

δυνατός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δυνατώτερος
Υπερθετικός	δυνατώτατος

1. αυτός που έχει σωματική ή ψυχική δύναμη, δυνατός: *δυνατοὶ καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς.* = ἰσχυρός.

2. ικανός: *δυνατὸς λέγειν* = ο ικανός στο λόγο, ο εύγλωττος.

3. αυτός που έχει δύναμη εξουσίας ή επιρροής.

- ως ουσιαστικό οἱ δυνατοὶ οι ισχυροί, αυτοί που έχουν εξουσία.

4. για πράγματα κατορθωτός.

- έκφραση *κατὰ τὸ δυνατόν* = όσο είναι δυνατό (να γίνει).

παράγ. δυνατῶς, δυνατέω -ῶ.
ΝΕ δυνατός (με τις σημ. 1, 4).
[*δυνα-* (< *δύνα-μαι*) + παρ. επίθ. *-τός*].

δυσ- ΜΟΡΙΟ

αχώριστο μόριο που χρησιμοποιείται ως α΄ συνθετικό λέξεων που σημαίνουν κάτι δύσκολο ή δυσάρεστο, π.χ. *δυσεύρευτος* = αυτός που βρίσκεται δύσκολα. *δυστυχής* = αυτός που έχει κακή τύχη.
ΝΕ δυσ-.
[*δυσ-*, ομόρρ. με **αρχ. περσ.** duš-, π.χ. duš-manah- «δυσμενής»].

δυσειδής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

άσχημος.
ΝΕ λόγ. δυσειδής.
[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + *εἶδος* «μορφή, εμφάνιση»].

δυσκολαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδυσκόλαινον
Μέλλ.	δυσκολανῶ

είμαι δύστροπος ή δυσαρεστημένος.
[**δύσκολ-ος*, **δυσκολ-αν-jω* > *δυσκολαίνω*].

δύσκολος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δυσκολώτερος
Υπερθετικός	δυσκολώτατος

1. αυτός που είναι δύστροπος ή κακότροπος: *οὐ παύσει δύσκολος ὤν;* = δε θα σταματήσεις με τις ιδιοτροπίες σου; ≠ εὔκολος «καλότροπος».

2. για πράγματα κοπιαστικός ή ενοχλητικός: *δύσκολος ἡ ἡνιόχησις* = η οδήγηση των αλόγων του άρματος είναι κοπιαστική.

παράγ. δυσκόλως.
ΝΕ δύσκολος «κοπιαστικός». Στα αρχαία το σημερινό *δύσκολος* το έλεγαν *χαλεπός*.
[*δυσ-* + **κόλος* (μυκην. k^{w}olos), πιθ. **πελ-* του *πέλω - πέλομαι* «υπάρχω, γίνομαι»].

δυσμαθής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δυσμαθέστερος
Υπερθετικός	δυσμαθέστατος

αυτός που δύσκολα μαθαίνει. ≠ εὐμαθής.
παράγ. δυσμάθεια.
ΝΕ δυσμαθής.
[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + *μαθ-* (πβ. *ἔ-μαθ-ον* < *μανθάνω*) + παρ. επίθ. *-ής*].

δυσχεραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδυσχέραινον
Μέλλ.	δυσχερανῶ
Αόρ.	ἐδυσχέρανα

1. μεταβ. φέρω κάτι βαρέως: *δυσχεραίνω τὸ ἀδικεῖν* = φέρω την αδικία βαρέως, δύσκολα μπορώ να την αντέξω.

2. αμετάβ. δυσαρεστούμαι με κάτι, δυσανασχετώ: *δυσχεραίνω ἐπί τινι.*

παράγ. δυσχερῶς.
ΝΕ δυσχεραίνω «δυσκολεύω».
[**παράγ. λ.** *δυσχερής* (< *χερ-*, *χειρ-* «χέρι») + παρ. επίθ. *-αίνω*].

δυσχερής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δυσχερέστερος
Υπερθετικός	δυσχερέστατος

1. για πράγματα **α.** δυσάρεστος. **β.** δύσκολος: *δυσχερὴς βίος.*

2. για πρόσωπα ιδιότροπος.

ΝΕ δυσχερής (με τη σημ. 1β).
[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + *χερ-* (< *χείρ*) + *-ής*].

δυσώδης, -ης, δυσῶδες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δυσωδέστερος
Υπερθετικός	δυσωδέστατος

που αναδίδει δυσάρεστη μυρωδιά. ≠ εὐώδης.
ΝΕ δυσώδης.
[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + παρ. επίθ. *-ώδης* < *ὄζω* «μυρίζω» < *ὀδ-* + *jω*].

δύω ΡΗΜΑ

Μέσ. παρατ.	ἐδυόμην
Μέσ. μέλλ.	δύσομαι
Αόρ. β΄ με μέση σημ.	ἔδυν «έδυσα»
Παρακ. με μέση σημ.	δέδυκα «έχω δύσει»

στη μέση φωνή και στους χρόνους με μέση σημ. για τον ήλιο δύω, βασιλεύω: *πρὸ ἡλίου δύντος* = πριν από τη δύση του ήλιου.

παράγ. δύσις, δύτης, **σύνθ.** λωποδύτης, τρωγλοδύτης.

ΝΕ *δύει* ο ήλιος (πβ. και *εν-δύ-ομαι* και *υποδύομαι*).

[**δύσ-* + παρ. επίθ. *-jω* > *δύω*, πβ. *δύσγω· ἀποδύω*].

Δωδώνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοπωνύμιο πόλη της Ηπείρου, όπου βρισκόταν το μαντείο του Διός.

[*Δωδώνα* < ποταμός *Δώδων* + παρ. επίθ. *-α*, **ιλλυρ.** λ.].

δωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδώρουν
Μέλλ.	δωρήσω
Αόρ.	ἐδώρησα
Μέσ. αόρ.	ἐδωρησάμην

1. δωρίζω. **2.** πιο συχνά στη μέση φωνή *δωροῦμαι* δωρίζω: *δωροῦμαί τινί τι* = δωρίζω σε κάποιον κάτι.

ΝΕ δωρίζω.

[**παράγ. λ.** *δῶρον* (< **δω-*, πβ. *δί-δω-μι* + παρ. επίθ. *-ρον*) + παρ. επίθ. *-έω*].

δωροδοκέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. δωροδοκούμαι: *δωροδοκοῦσιν καὶ διαφθείρονται* = δωροδοκούνται και διαφθείρονται.

2. δωροδοκώ κάποιον.

[**σύνθ. λ.** *δῶρον* + *δοκέω* που έχει δύο σημ., α) παθ. δέχομαι (*δοκ-*: *δέχ-ομαι*), β) ενεργ. δίνω, προσφέρω (πβ. το ομώνυμο **λατ.** doceo «προσφέρω, διδάσκω»].

Ε

Ε, ε, ἒ ψιλόν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Το πέμπτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Οι αρχαίοι ονόμαζαν το γράμμα αυτό *εἶ*. Οι Βυζαντινοί ήταν εκείνοι που πρώτοι το αποκάλεσαν *ἒ ψιλόν*, ονομασία που σήμαινε το «*ε* το *ψιλόν*», δηλ. το λιτό, το *ε* που γράφεται με ένα γράμμα. Και το ονόμασαν έτσι, για να το διαχωρίσουν από το *αι*, που προφερόταν και αυτό στα βυζαντινά χρόνια ως [e], αλλά γραφόταν με δύο γράμματα.

• ως αριθμητικό σύμβολο: *ε΄* = 5, αλλά *͵ε* = 5.000.

ἔαρ, ἔαρος & ἦρος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άνοιξη.

παράγ. ἐαρινός «ανοιξιάτικος».

ΝΕ λόγ. εαρινός (λ.χ. *εαρινή ισημερία, εαρινό εξάμηνο*).

[**Fέσαρ*, ομόρρ. με **λιθ.** vasarà «έτος»].

ἑαυτοῦ, ἑαυτῆς, ἑαυτοῦ & **αὑτοῦ,** αὑτῆς, αὑτοῦ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

αυτοπαθής γ΄ προσώπου του εαυτού του: *ἐπιμελεῖται ἑαυτοῦ* = φροντίζει για τον εαυτό του. *αὐτὸ καθ' αὑτό* = αυτό καθαυτό.

[προσωπ. αντων. *ἓ* κτλ. + *αὐτοῦ* κτλ.].

ἐάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἴων
Μέλλ.	ἐάσω
Αόρ.	εἴασα
Παρακ.	εἴακα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἐάσομαι «θα αφεθώ»
Παθ. αόρ.	εἰάθην
Παθ. παρακ.	εἴαμαι

1. αφήνω, επιτρέπω: *οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον* = δε με αφήνει να κοιμηθώ ο θρίαμβος του Μιλτιάδη. **=** ἀφίημι.

2. αφήνω κάτι ήσυχο, κατά μέρος, δε σκοτίζομαι: *ἐὰν ἐπὶ τὰ μείζω ἔλθῃς ἐάσας ἤδη φιλοσοφίαν* = αν καταπιαστείς με σοβαρότερα θέματα αφήνοντας πια κατά μέρος τη φιλοσοφία.

παράγ. ἐατέος.

[**σεF-* + παρ. επίθ. *-άω*, **αβέβ. ετυμ.**].

ἐβίων ΡΗΜΑ αόρ. β΄ του ρ. ☞ **ζήω -ῶ.**

ἐγγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

1. γεννιέμαι, δημιουργούμαι, μέσα σε κάτι.

2. απρόσωπο ἐγγίγνεται είναι επιτρεπτό ή δυνατό.

[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *γίγνομαι*].

ἐγγράφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γράφω

1. εγχαράσσω (λ.χ. στην πέτρα επιγραφή).

2. εγγράφω, καταχωρίζω: *καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν ἀργύριον λαμβάνων τοὺς μὲν ἐνέγραφε, τοὺς δὲ ἐξήλειφεν* = και παίρνοντας καθημερινά χρήματα άλλους νόμους έγραφε και άλλους αφαιρούσε.

3. κατηγορώ για παράνομη ενέργεια ή ηθική παράβαση: *ἐγγράφω τινὰ λιποταξίας* = κατηγορώ κάποιον για λιποταξία.

παράγ. *ἐγγραφή.*

ΝΕ εγγράφω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *γράφω*].

ἐγγυάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠγγύων
Αόρ.	ἠγγύησα
Παρακ.	ἠγγύηκα
Υπερσ.	ἠγγυήκειν
Μέσ. μέλλ.	ἐγγυήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠγγυησάμην
Παθ. αόρ.	ἠγγυήθην
Παθ. παρακ.	ἠγγύημαι

1. δίνω ή εγχειρίζω κάτι ως ενέχυρο.
2. κυρίως για τον πατέρα αρραβωνιάζω: *ἣν μή περ ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ* = αν ο πατέρας μιας κόρης δεν την αρραβωνιάσει.
3. μέση φωνή ἐγγυῶμαι
α. αρραβωνιάζομαι ή δέχομαι γυναίκα ως σύζυγο: *καὶ ἐγγυᾶται ὁ πατὴρ τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Τιμοκράτους* = και αρραβωνιάζεται ο πατέρας τη δική μου μητέρα από τον αδελφό της Τιμοκράτη.
β. εγγυώμαι, δίνω εγγύηση.
γ. υπόσχομαι, διαβεβαιώνω: *καὶ ἠγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ* = και τους υποσχέθηκε ότι δε θα πάθουν κανένα κακό, εάν υπακούσουν στο Σεύθη.
παράγ. ἐγγυητής, ἐγγύησις «ασφάλεια, αρραβώνας».
ΝΕ εγγυώμαι (με τις σημ. 3β, 3γ).
[**παράγ. λ.** ☞ **ἐγγύη** + παρ. επίθ. -άω].

ἐγγύη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ενέχυρο που τοποθετείται στο χέρι κάποιου, και γενικά ασφάλεια, βεβαίωση, εγγύηση που παίρνει ή δίνει κανείς: *μεγάλας ἐγγύας ἀποτίνω* = πληρώνω μεγάλες εγγυήσεις.
2. αρραβώνας: *ποιοῦμαι τὴν ἐγγύην γυναικός τινος* = αρραβωνιάζομαι κάποια γυναίκα.
παράγ. ἐγγυάω.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **γύα*, **γύη* «καμπυλότητα, χέρι»].

ἐγγύθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
από κοντά: *ὁρῶ τι ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν* = βλέπω κάτι από κοντά και από μακριά.
[**παράγ. λ.** *ἐγγύ-ς* + παρ. επίθ. *-θεν*].

ἔγγυος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
εγγυημένος.
[**παράγ. λ.** **ἐγγυ-* (*ἐγγυάω*) + παρ. επίθ. *-ος*].

ἐγγὺς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἐγγυτέρω & ἐγγύτερον
Υπερθετικός	ἐγγυτάτω & ἐγγύτατα

1. με γενική του τόπου δίπλα, κοντά (με ρήματα στάσεως σημαντικά): *ὑμεῖς δὲ θρηνεῖτ᾽ ἐγγὺς ἑστῶτες τάφου* = εσείς λοιπόν κοντά στον τάφο κάθεστε και θρηνείτε.
2. για δήλωση χρόνου προσεχώς, στο άμεσο μέλλον: *ἄντρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἐγγὺς ἡμῖν* = άντρες, η διαμάχη είναι κοντά μας.
3. με αριθμούς περίπου, σχεδόν, κοντά: *ἐγγὺς εἴκοσι ἔτη* = σχεδόν είκοσι χρόνια.
παράγ. ἐγγύθεν, ἐγγύτης «εγγύτητα», ἐγγίζω.
ΝΕ στη φρ. *στο εγγύς μέλλον* (με τη σημ. 2).
[**ἐγγύ-* + *-ς* των επιρρημάτων (συγγεν. με *ἐγγυάω*) στη σημασία «κοντά στο χέρι, κοντά»].

ἐγείρω

Παρατ.	ἤγειρον
Μέλλ.	ἐγερῶ
Αόρ.	ἤγειρα
Παρακ. αμετάβ., ως ενεστ.	ἐγρήγορα «είμαι ξύπνιος»
Υπερσ. αμετάβ., ως παρατ.	ἐγρηγόρειν «ήμουν ξύπνιος»
Παθ. μέλλ.	ἐγερθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠγέρθην
Παθ. παρακ.	ἐγήγερμαι
Παθ. υπερσ.	ἐγηγέρμην

1. αφυπνίζω, ξυπνώ κάποιον: *ἐγείρω τινὰ ἐξ ὕπνου* = σηκώνω κάποιον από τον ύπνο.
2. ξεσηκώνω κάποιον, τον διεγείρω.
3. σηκώνω από τους νεκρούς, ανασταίνω: *ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε* = να θεραπεύετε τους αρρώστους, να γιατρεύετε τους λεπρούς, να ανασταίνετε τους νεκρούς.
4. στην παθ. φωνή μαζί με τον αμετάβ. παρακ. και υπερσ. ἐγείρομαι είμαι ξύπνιος: *Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας ἢ καθεύδεις;* = Σωκράτη, είπε, ξύπνιος είσαι ή κοιμάσαι;
παράγ. ἔγερσις «αφύπνιση, ξεσήκωμα», ἐγερτήριον.
ΝΕ *εγείρεται* ένα ζήτημα (τίθεται, προκύπτει).
[ο τύπος *ἐγρήγορα* αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** jāgāra, **αρχ. περσ.** jagára «είμαι ξύπνιος»· τη βάση αποτελεί το *ἐ-γέρ-jω* > *ἐγείρω*, όπου το *ἐ-* είναι αυτό του αορίστου β´ *ἔ-γρετο*, ο οποίος δημιούργησε τον ενεστώτα *ἐγείρω*].

ἐγκαθίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

τοποθετώ, εγκαθιστώ: *τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκατέστησε* = τοποθέτησε τα παιδιά του ως ηγεμόνες.
παράγ. ἐγκατάστασις.
ΝΕ εγκαθιστώ (με την ίδια σημ.).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *καθίστημι*].

ἐγκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεκάλουν

Μέλλ.	ἐγκαλέσω
Παρακ.	ἐγκέκληκα
Για τους άλλους χρόνους ☞ καλέω -ῶ	

1. απαιτώ κάτι που μου χρωστούν: *ἐγκαλῶ τὰς τριακοσίας δραχμὰς* = απαιτώ να πάρω πίσω τις τριακόσιες δραχμές.
2. κατηγορώ κάποιον: *οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν* = οι στρατιώτες λοιπόν κατηγορούσαν τον Ξενοφώντα ότι δεν είχαν πάρει το μισθό τους. **=** αἰτιάομαι.
παράγ. ἔγκλημα «κατηγορία».
ΝΕ λόγ. εγκαλώ (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *καλέω*].

ἔγκειμαι ΡΗΜΑ
παθητ. του *ἐντίθημι*.

Για τους χρόνους ☞ κεῖμαι	

1. βρίσκομαι, είμαι καλυμμένος, μέσα σε κάτι.
2. πιέζω ασφυκτικά, απειλώ (ιδίως ένα στράτευμα που έχει ηττηθεί ή υποχωρεί).
3. σε πολιτικές αντιπαραθέσεις αντίκειμαι, εναντιώνομαι: *ἐνέκειντο τῷ Περικλεῖ* = εναντιώνονταν στον Περικλή.
ΝΕ έγκειμαι (με τη σημ. 1, λ.χ. *έγκειται στην καλή του θέληση το αν θα επιστρέψει τα λεφτά*).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *κεῖμαι*].

ἔγκλημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κατηγορία, παράπονο: *τὰ ἐγκλήματα τὰ ἐς τοὺς Ἀθηναίους* = οι κατηγορίες εναντίον των Αθηναίων.
ΝΕ έγκλημα «εγκληματική ενέργεια κτλ.».
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **κλη-* (*καλῶ*) + παρ. επίθ. *-μα*].

ἐγκλίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κλίνω	

1. κάνω κάτι να κλίνει, το γέρνω, το λυγίζω: *ἐγκλίνω τὰ σκέλη. ἐγκλίνω τι εἰς δεξιά* = γέρνω κάτι προς τα δεξιά.
2. στη γραμματική προφέρω μια λέξη με έγκλιση τόνου (λ.χ. *ἄνθρωπός τις*).
ΝΕ εγκλίνω (με τη σημ. 2).
παράγ. ἔγκλισις.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *κλίνω*].

ἐγκράτεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κυριαρχία, έλεγχος πάνω σε κάτι: *ἡ σωφροσύνη ἐστὶν καὶ ἡδονῶν τινων καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτεια* = η σωφροσύνη είναι ο έλεγχος κάποιων ηδονών και επιθυμιών.
2. εγκράτεια, αυτοκυριαρχία: *ἐγκράτεια καλόν τε κἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν* = η εγκράτεια είναι καλό και ωφέλιμο απόκτημα στον άνθρωπο. **=** σωφροσύνη «εγκράτεια».
ΝΕ εγκράτεια (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐγκρατής* + παρ. επίθ. *-εια*].

ἐγκρατής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐγκρατέστερος
Υπερθετικός	ἐγκρατέστατος

1. που έχει εξουσία πάνω σε κάτι: *ἐγκρατὴς γαστρός* = που ελέγχει την κοιλιά του, ο μη κοιλιόδουλος.
2. που έχει αυτοκυριαρχία, εγκρατής. **=** σώφρων «εγκρατής».
ΝΕ εγκρατής (με τη σημ. 2).
παράγ. ἐγκράτεια, ἐγκρατῶς.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *κράτ-ος* + *-ής*].

ἐγκρίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κρίνω	

επιλέγω, αποδέχομαι κάποιον, εισδέχομαι κάποιον, δηλ. του επιτρέπω την είσοδο σε ένα σωματείο κτλ.: *ἐγκρίνω τινὰ εἰς τὴν γερουσίαν* = δέχομαι κάποιον στη γερουσία. **≠** ἀποκρίνω «απορρίπτω κάποιον».
παράγ. ἔγκρισις, ἔγκριτος, ἐγκριτέος.
ΝΕ εγκρίνω «αποδέχομαι».
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *κρίνω*].

ἐγκύκλιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. κυκλικός: *ἐγκύκλιος κίνησις*.
2. τακτικός, καθημερινός: *ἐγκύκλιοι διακονίαι* = καθημερινές υποχρεώσεις.
ΝΕ η εγκύκλιος (ως ουσιαστ. «έγγραφη κρατική εντολή που κυκλοφορεί στις υπηρεσίες»).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *κύκλ-ος* + παρ. επίθ. *-ιος*].

ἐγκύμων (ὁ, ἡ), ἔγκυμον **(τό),** -ονος ΕΠΙΘΕΤΟ
έγκυος.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **κυ-* (*κυέω*) + παρ. επίθ. *-μων*].

ἐγκωμιάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεκωμίαζον
Μέλλ.	ἐγκωμιάσω & ἐγκωμιάσομαι
Αόρ.	ἐνεκωμίασα
Παρακ.	ἐγκεκωμίακα
Παθ. παρακ.	ἐγκεκωμίασμαι

επαινώ, εκθειάζω: *ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην* = αυτά και άλλα παρόμοια εγκώμια έχουν για τη δικαιοσύνη. **=** ἐπαινέω.
παράγ. ἐγκωμιαστής, ἐγκωμιαστικός.
ΝΕ εγκωμιάζω.
[**παράγ. λ.** *ἐγκώμιον* + παρ. επίθ. *-άζω*].

ἐγκώμιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. επαινετική ωδή: *καὶ Σιμωνίδης, ὁ μελοποιός, ἐποίησεν ἐγκώμιον ἄξιον ἀρετῆς αὐτῶν* = και ο Σιμωνίδης, ο λυρικός ποιητής, έπλεξε επαινετική ωδή για την ανδρεία τους.
2. γενικά εγκώμιο, πανηγυρικός λόγος: *ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν*.
ΝΕ εγκώμιο (με τη σημ. 2).
[ουσιαστικοπ. του ουδ. του *ἐγκώμιος, -ιον* (ενν. *ᾆσμα*) < *ἐν* + *κῶμος* «γλέντι» + παρ. επίθ. *-ιος*].

ἐγρήγορα ☞ **ἐγείρω.**

ἐγρήγορσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το να είναι κανείς άγρυπνος, η κατάσταση της αγρυπνίας, η αγρύπνια: *ὁ ὕπνος καὶ ἡ ἐγρήγορσις τῶν ζῴων* = ο ύπνος και η αγρύπνια των ζώων.

ΝΕ εγρήγορση «ετοιμότητα».

[**παράγ. λ.** *ἐγρήγορ-α* (*ἐγείρομαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

ἐγχειρέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. παίρνω κάτι στο χέρι, επιχειρώ, αναλαμβάνω.

- με δοτ. του πράγματος και αργότερα με αιτ.: *ἄξιόν ἐστιν ὡς τάχιστα τούτοις ἐγχειρεῖν* = αξίζει να επιχειρήσουμε αυτές τις μεταρρυθμίσεις όσο το δυνατόν πιο γρήγορα.
- με απαρέμφατο: *ἐνεχείρησα εὐθὺς παρά σε ἰέναι* = προσπάθησα αμέσως να έρθω σε σένα. **=** ἐπιχειρέω, ἅπτομαί τινος.

2. απλώνω τα χέρια, επιτίθεμαι: *καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν ἐγχειρήσειν ταῖς πόλεσι ταύταις* = και εκείνος επρόκειτο να επιτεθεί κατά των πόλεων αυτών.

παράγ. ἐγχείρημα, ἐγχείρησις «επιχείρηση, απόπειρα», ἐγχειρητέον, ἐγχειρητής, ἐγχειρητικός.

[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *χείρ* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἐγχειρίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεχείριζον
Μέλλ.	ἐγχειριῶ
Παρακ.	ἐγκεχείρικα

με δοτ. του προσώπου και αιτ. του πράγματος βάζω κάτι στα χέρια κάποιου, εμπιστεύομαι: *ἐγχειρίζω τοὺς ἄνδρας τοῖς στρατηγοῖς* = εμπιστεύομαι τους άνδρες στους στρατηγούς.

παράγ. ἐγχείρισις, ἐγχειρισμός.

ΝΕ εγχειρίζω (λόγ., «βάζω στο χέρι»).

[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *χείρ* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ἔγχελυς, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χέλι.

παράγ. ἐγχελύδιον.

ΝΕ χέλι.

[συγγεν. με *ἔχις, -εως, ὁ/ἡ* «οχιά», ομόρρ. με **λατ.** anguis «χέλι»].

ἐγχωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **χωρέω** -ῶ

1. παρέχω χώρο για να κάνει κανείς κάτι, επιτρέπω: *ὁ χρόνος οὐκ ἐγχωρεῖ* = ο χρόνος δεν επιτρέπει.

2. απρόσ. ἐγχωρεῖ υπάρχει ακόμη χρόνος: *ἀλλὰ μηδὲν ἐπείγου, ἔτι γὰρ ἐγχωρεῖ* = αλλά μη βιάζεσαι καθόλου [ενν. να πιεις το κώνειο, Σωκράτη], διότι υπάρχει ακόμη χρόνος.

παράγ. ἐγχώριος.

[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *χωρέω*].

ἐγχώριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

που ανήκει στην ίδια χώρα, στον ίδιο τόπο, εντόπιος: *θεοὶ καὶ ἥρωες ἐγχώριοι* = οι ντόπιοι θεοί και ήρωες. **=** ἐπιχώριος.

παράγ. ἐγχωρίως.

ΝΕ εγχώριος.

[**παράγ. λ.** *ἔγχωρος* + παρ. επίθ. *-ιος*].

ἐγὼ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

προσ. αντων. α΄ προσώπου

- με επίταση ἔγωγε = εγώ τουλάχιστον, όσο για μένα, βεβαίως. Συχνά στις απαντήσεις ως βεβαιωτική έκφραση: *Ἦ καὶ τοῦτο ἀκήκοας; –Ἔγωγε* = Έχεις ακούσει και αυτό; – Ναι, βεβαίως.
- δυϊκός αριθμός ονομ. και αιτ. αττ. *νώ* = εμείς οι δύο, γεν. και δοτ. *νῷν*.

ΝΕ εγώ.

[**εγωμ-*, αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** ahám, **λατ.** egō].

ἐγῷδα, ἐγῷμαι

αττ. κράση αντί *ἐγὼ οἶδα* «εγώ ξέρω», *ἐγὼ οἶμαι* «εγώ θεωρώ».

ἔδεσμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κρέας, φαγητό. Στον πληθ. *ἐδέσματα* = φαγώσιμα, τρόφιμα.

ΝΕ έδεσμα (λόγ.)

[**σύνθ. λ.** *ἔδω* + παρ. επίθ. *-μα* > **ἔδμα*, που διαμορφώθηκε σε *ἔδεσ-μα* κατά το *ἐδέσθην*].

ἕδρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάθισμα, και ειδικότερα τιμητική θέση: *τούτους καὶ δώροις καὶ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν* = αυτούς συνήθιζε να τους τιμά με δώρα και τιμητικές θέσεις και όλες τις τιμές.

2. τόπος όπου βρίσκεται κάτι, η θέση του: *ἡ ἕδρα τοῦ ἥπατος* = η θέση του συκωτιού.

παράγ. ἑδράζω, ἑδραῖον, ἕδρανον.

ΝΕ έδρα (με τη σημ. 2, λ.χ. *η έδρα του ΟΗΕ*).

[**σεδ-* (*ἕζομαι* «κάθομαι») + παρ. επίθ. *-ρα*].

ἐδώδιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. φαγώσιμος.

2. ως ουσιαστικό τὰ ἐδώδιμα τα φαγώσιμα, οι προμήθειες.

ΝΕ εδώδιμος, τα εδώδιμα.

[**παράγ. λ.** *ἐδωδή* (< **παράγ.** *ἔδω* + παρ. επίθ. *-ή*) + παρ. επίθ. *-ιμος*· το *ἐδ-ωδ-ὴ* προκύπτει με αναδιπλασιασμό της ρίζας **εδ-* (*ἔδ-ομαι*): **εδ-εδ-* και έκταση του δεύτερου *ε* σε *ω*, πβ. **αγ-αγ-* (*ἄγω*) > *ἀγ-ωγ-ή*].

ἐθέλω & **θέλω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤθελον
Μέλλ.	(ἐ)θελήσω
Αόρ.	ἠθέλησα
Παρακ.	ἠθέληκα
Υπερσ.	ἠθελήκειν

1. είμαι πρόθυμος, εκφράζει κυρίως συγκατάθεση παρά προτίμηση και επιθυμία, σε αντίθεση προς το *βούλομαι*: *εἰ βούλει, ἐγὼ ἐθέλω* = αν θέλεις, εγώ είμαι πρόθυμος.
2. με άρνηση οὐκ ἐθέλω σχεδόν σημαίνει δεν μπορώ: *τὰ μὲν χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδὲν μ' ἐθέλει διδάσκειν* = οι τόποι της υπαίθρου και τα δέντρα δεν μπορούν να με διδάσκουν τίποτε.
παράγ. ἐθελοντής, ἐθελούσιος, θέλησις, θέλημα.
ΝΕ θέλω (που σημαίνει ό,τι το αρχαίο *βούλομαι*).
[**θελ-*, **φελ-*, **φαλ-*, πβ. *φαλίζει· θέλει·* η εναλλαγή *φ* και *θ* οδηγεί σε υπερωικοχειλικό g^{wh} > *φ* ή *θ*].

ἐθίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἴθιζον
Μέλλ.	ἐθιῶ (-εῖς κτλ.)
Αόρ.	εἴθισα
Παρακ.	εἴθικα
Παθ. μέλλ.	ἐθισθήσομαι
Παθ. αόρ.	εἰθίσθην
Παθ. παρακ.	εἴθισμαι
Παθ. υπερσ.	εἰθίσμην

1. ενεργ. συνηθίζω κάποιον σε κάτι ή να κάνει κάτι: *ἐθίζω ἐμαυτὸν τοῖς αὐτοῖς τῷ δεσπότῃ χαίρειν* = συνηθίζω τον εαυτό μου να χαίρεται με τα ίδια πράγματα με τον τύραννο.
2. παθ., με απαρέμφ. ἐθίζομαι είμαι συνηθισμένος, συνηθίζω: *ἄνθρωποι εἰθισμένοι ἀναισχυντεῖν* = άνθρωποι συνηθισμένοι να μην ντρέπονται.
παράγ. ἐθισμός «συνήθεια», ἐθιστέον, ἐθιστός.
ΝΕ εθίζω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἔθος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ἐθνικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που ανήκει σε ένα έθνος.
2. στη χριστιανική περίοδο μη Εβραίος, αυτός που δεν ανήκει στην ιουδαϊκή θρησκεία (λ.χ. οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι). ≠ ἰουδαῖος.
ΝΕ εθνικός (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἔθνος* + παρ. επίθ. *-ικός*].

ἔθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
έθιμο, συνήθεια: *τὰ πάτρια ἔθη* = τα πατροπαράδοτα έθιμα.
• *ἔθει* από συνήθεια, συνήθως.
παράγ. ἐθίζω.
ΝΕ λόγ. έθος.
[**σϝεθ-* (*ἔθω*), **ΙΕ** *swedhos, πβ. **αρχ. ινδ.** svadhá «συνήθεια»].

ἔθω ΡΗΜΑ

Παρακ. με σημ. ενεστ.	εἴωθα
Υπερσ. με σημ. παρατ.	εἰώθειν

είμαι συνηθισμένος, έχω μια συνήθεια, συνηθίζω: *οἱ Ἀθηναῖοι εἰώθασι τὰ πολεμικὰ ἀσκεῖν* = οι Αθηναίοι συνηθίζουν να ασκούνται στην πολεμική τέχνη. = ἐθίζομαι.
- απρόσ. ὡς εἴωθε όπως είναι το έθιμο: *ἀλλὰ σπεύσασθ' ὡς εἴωθ' ἐκεῖ* = αλλά βιαστείτε (να πάτε) εκεί, όπως είναι το έθιμο.
- συχνά στο ουδέτερο γένος παρὰ τὸ εἰωθὸς παρά τη συνήθεια, αντίθετα προς τη συνήθειά μας.

παράγ. εἰωθότως.
[**σϝεθ-* (*ἔθος*), ☞ **ἔθος**].

εἰ ΜΟΡΙΟ / ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
Α. Επιφωνηματικά:
α. η φράση εἰ γὰρ μαζί με ευκτική δηλώνει ευχή μακάρι: *εἰ γὰρ γενοίμην ἀντὶ σοῦ νεκρός* = μακάρι να ήμουν νεκρός στη θέση σου. **β.** το εἴθε με ιστορικούς χρόνους της οριστικής δηλώνει ανεκπλήρωτη ευχή μακάρι: *εἴθε σοι, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενόμην* = μακάρι, Περικλή, να σε συναναστρεφόμουν τότε.
Β. Χρησιμοποιείται σε υποθετικούς λόγους και τότε σημαίνει εάν, αν (η άρνηση είναι *μή*):
α. εἰ + οριστική οποιουδήποτε χρόνου, για να εκφράσει απλώς μια υπόθεση χωρίς να εξυπονοεί κατά πόσο και σε ποιο βαθμό αληθεύει η υπόθεση αυτή: *εἰ θεοί τι δρῶσιν αἰσχρόν, οὐκ εἰσιν θεοί* = αν οι θεοί κάνουν κάτι αισχρό, δεν είναι θεοί.
β. εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου, για να εκφράσει μια υπόθεση που είναι βέβαιο ότι δεν αληθεύει: *εἰ εἶχον χρήματα, ἐδίδουν ἄν σοι* = αν είχα χρήματα, θα σου έδινα (αλλά δεν έχω).
γ. ἐάν (= εἰ + ἄν) + υποτακτική, για να εκφράσει μια υπόθεση που ενδέχεται να επαληθευτεί στο μέλλον: *ἐὰν κλέψῃς, δίκην δώσεις* = αν κλέψεις, θα τιμωρηθείς.
δ. εἰ + ευκτική, για να εκφράσει μια υπόθεση που ενδέχεται να επαληθευτεί στο μέλλον αλλά οι πιθανότητες επαλήθευσης είναι περιορισμένες: *εἰ ἔλθοις αὔριον τηνικάδε, εἴποιμι ἂν ὅσα χθὲς ἐγένετο* = εάν έρθεις (ή ερχόσουν) αύριο τέτοια ώρα, θα σου πω (ή θα σου έλεγα) όσα έγιναν χθες (δε θεωρώ όμως και πολύ πιθανό ότι θα έρθεις όντως).
Γ. Σε πλάγιες ερωτήσεις εάν, αν (η άρνηση είναι *οὐ*): *ἐρωτᾷ εἰ πάρεστι ὁ στρατηγός* = ρωτά αν είναι ο στρατηγός παρών.
[τοπική πτώση των αντωνυμικών μορίων **ε/η*, **ο/ω*].

εἶδον ΡΗΜΑ
αόρ. β´ του ρήματος ☞ **ὁράω.**

εἶδος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ό,τι φαίνεται, η εμφάνιση. **2.** μορφή, σχήμα. **3.** είδος, η ιδιαίτερη φύση: *τὸ εἶδος τῆς νόσου*. **4.** κατηγορία: *ἑνὶ εἴδει τὰ πάντα περιέλαβεν* = τα ενέταξε όλα σε μια κατηγορία.
παράγ. εἴδωλον, εἰδικός, εἰδικῶς.
ΝΕ είδος (με τις σημ. 3, 4).
[**Ϝειδ-* (*οἶδα, ἰδέα*)].

εἴδωλον, εἰδώλου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. άυλο ομοίωμα κάποιου πράγματος (λ.χ. η σκιά του ή η αντανάκλασή του μέσα στο νερό).
2. νοητική παράσταση, ιδέα.
ΝΕ είδωλο (με τη σημ. 1).
παράγ. εἰδωλολάτρης, εἰδωλολατρία.
[**παράγ. λ.** *εἶδος* «μορφή» + παρ. επίθ. *-ωλο-ν*, πβ. *φειδ-ωλό-ς*].

εἰδώς, εἰδυῖα, εἰδὸς ΕΠΙΘΕΤΟ
μετοχή του ☞ **οἶδα.**
αυτός που γνωρίζει κάτι, ο γνώστης.
[*εἰδ-* + *-ώς* > *εἰδώς* **εἰδ-*, **οἰδ-*, *weid-, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** védas- «κατοχή, γνώση»].

εἰκάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾔκαζον
Μέλλ.	εἰκάσω
Αόρ.	ᾔκασα
Παθ. μέλλ.	εἰκασθήσομαι
Παθ. αόρ.	εἰκάσθην
Παθ. παρακ.	ᾔκασμαι

1. παριστάνω κάτι, το απεικονίζω: *γυναῖκα γραφῇ ᾔκασεν* = απεικόνισε μια γυναίκα με τη ζωγραφική του. **2.** παρομοιάζω κάτι με κάτι άλλο. **3.** εικάζω, υποθέτω.
παράγ. εἰκασία, εἰκασμός, εἰκαστικός.
ΝΕ εικάζω (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** **Ϝεικ-* (*εἰκών*) + παρ. επίθ. *-άζω*].

εἰκασία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. απεικόνιση. **2.** παρομοίωση. **3.** εικασία, υπόθεση.
ΝΕ εικασία (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *εἰκάζω* + παρ. επίθ. *-ία*, πβ. *εἰκα-στός*].

εἰκῇ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
στην τύχη, όπως τύχει, απερίσκεπτα: *εἰκῇ πράττουσιν* = ενεργούν απερίσκεπτα.
παράγ. εἰκαῖος.
[**ἐϜεκῇ-* (< **Ϝέκών*) «αυτοβούλως, τυχαία»].

εἰκός, -ότος, τὸ ΜΕΤΟΧΗ / ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εἰκότερον

1. πιθανό, εύλογο, λογικό: απρόσωπη έκφραση *εἰκός (ἐστι)* = είναι εύλογο, είναι λογικό, είναι πιθανό.
- ως ουσιαστικό τὸ εἰκὸς η πιθανότητα: *μιᾷ νίκῃ ναυμαχίας κατὰ τὸ εἰκὸς ἁλίσκονται* = με μια νίκη μας σε ναυμαχία κατά πάσαν πιθανότητα χάνονται.

2. δίκαιο, δικαιολογημένο, εύλογο, λογικό: *τούτους εἰκὸς τοιαῦτα παθεῖν οἷά περ αὐτοὶ ποιοῦσιν* = είναι δίκαιο αυτοί να πάθουν πράγματα παρόμοια με αυτά που κάνουν οι ίδιοι.
[**εἰκ-* (*ἔοικα*) + *-ός*, ουδ. μτχ. παρακ.].

εἰκότως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
εύλογα, δίκαια, δικαιολογημένα: *ὑμῖν εἰκότως συγγνώμην ἔχουσιν* = δικαιολογημένα σας συγχωρούν εσάς.
[**παράγ. λ.** *εἰκός, -ότος* (μτχ. του *ἔοικα*) + παρ. επίθ. *-ως*].

εἴκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἶκον
Μέλλ.	εἴξω
Αόρ.	εἶξα

υποχωρώ: *εἴκω τινί* = υποχωρώ, υποκύπτω, σε κάποιον.
παράγ. εἰκτέον, **σύνθ.** ὑπείκω.
[**F(ε)ικ-* «υποχωρώ»].

εἰκών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ομοίωμα αντικειμένου ή προσώπου, άγαλμα, ανδριάντας.
2. παρομοίωση.
παράγ. εἰκονίζω, εἰκονικός.
ΝΕ εικόνα (με τη σημ. 1).
[**Ϝεικ-* + παρ. επίθ. *-ών*, *ἔοικα* «μοιάζω»].

εἴληφα ΡΗΜΑ
παρακ. του ρ. ☞ **λαμβάνω.**

εἰλικρινής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εἰλικρινέστερος
Υπερθετικός	εἰλικρινέστατος

1. αμιγής, καθαρός, όχι ανάμεικτος: *εἰλικρινῆ ἕκαστα ἦσαν τὰ φῦλα* = καθένα από τα έθνη των πολεμιστών ήταν αμιγές.
2. καθαρός, απόλυτος: *τῇ διανοίᾳ εἰλικρινεῖ χρῶμαι* = χρησιμοποιώ καθαρά τη διάνοια (και τίποτε άλλο).
ΝΕ ειλικρινής «άδολος, αληθινός».
[*εἰλι-κρινής*, όπου το β΄ συνθετ. από το ρ. *κρίνω*· το α΄ συνθετ. ανερμήνευτο, καθώς η σύνδεση με *εἵλη, ἡ* «το κάψιμο του ηλίου» δεν είναι ασφαλής].

εἰμὶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἦν & ἦ
Μέλλ.	ἔσομαι
Αόρ. β΄	ἐγενόμην
Παρακ.	γέγονα
Υπερσ.	ἐγεγόνειν

1. υπάρχω: *ἂν ᾖ τὸ στράτευμα* = αν το στράτευμα υπάρχει.
2. ως απρόσ. ρήμα που συντάσσεται με απαρέμφατο ἔστι είναι δυνατό: *τούτων ἔστι τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια* = είναι δυνατό να βλέπει κανείς ως αποδείξεις τούτων τα τρόπαια.

3. είμαι: *σοφός ἐστιν* = είναι σοφός.
4. με δοτική κτητική έχω: *ἔστι μοι καλὴ θυγάτηρ* = έχω όμορφη κόρη.
παράγ. οὐσία, ὄν (ὄντος), ὀντότης.
NE είμαι (με τη σημ. 3).
[**ἐσ-* + *-μί*, πβ. **αρχ. ινδ.** ásmi = *εἰμί*, ási = *εἶ*, ásti = *ἐστί*].

εἶμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

στην αττική διάλεκτο το *εἶμι* χρησιμοποιείται όχι με σημασία ενεστώτα αλλά ως μέλλοντας του *ἔρχομαι*
1. πηγαίνω ή έρχομαι.
2. στην προστακτ. ἴθι (δή) εμπρός λοιπόν, εμπρός: *ἴθι πέραινε* = εμπρός, τέλειωνε! = ἄγε δή, ἴθι δή.
παράγ. ἰταμός, ἰσθμός.
[**εἶ-μι*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** é-mi, προστ. *ἴ-θι* = **αρχ. ινδ.** i-hi].

εἶξα ☞ ἔοικα

εἴπερ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
υποδηλώνει ότι η υπόθεση συμφωνεί με την πραγματικότητα εάν πράγματι.
[**σύνθ. λ.** *εἰ* + *περ*].

εἵργω & **εἴργω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἶργον
Μέλλ.	εἵρξω
Αόρ.	εἶρξα συνήθως με δασεία
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	εἵρξομαι «θα αποκλειστώ»
Παθ. αόρ.	εἵρχθην
Παθ. παρακ.	εἶργμαι

κλείνω κάτι μέσα σε κάτι άλλο, αποκλείω κάποιον από κάπου, εμποδίζω: *ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἴργομαι* = με αποκλείουν από την αγορά.
παράγ. εἱρκτή, εἶρξις, εἱργμός.
[**ἐϜεργ-* + *-jω* > *εἵργω*].

εἱρκτή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φυλακή.
[επίθετο **εἱρκτός, -ή* < *εἵργ-* (*εἵργω*) + παρ. επίθ. *-τός*].

εἰς & **ἐς** ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. ως πρόθεση συντάσσεται πάντοτε με αιτιατική
1. για κίνηση σε τόπο σε, στον, στην, στο, στους, στις, στα, προς τον/την/το, προς τους/τις/τα: *εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικήν. Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.*
2. για χρόνο μέχρι, ως: *εἰς τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἧκε* = ως την επόμενη ημέρα δεν είχε έρθει.
3. δηλώνει το μέτρο ή το όριο: *ἐς ὃ ἐμέμνηντο* = *όσο μπορούσαν να θυμηθούν. ναῦς ἐς τὰς διακοσίας* = πλοία μέχρι διακόσια.
4. δηλώνει αναφορά σχετικά με: *τὰ εἰς τὸν πόλεμον* = τα σχετικά με τον πόλεμο.
5. δηλώνει σκοπό: *εἰς συμβουλὴν παρεκάλεσέ με* = με κάλεσε για να τον συμβουλεύσω.
Β. εἰσ-/ ἐσ- ως α΄ συνθετικό δηλώνει
1. μέσα, π.χ. *εἰσέρχομαι*. **2.** επίταση, π.χ. *εἰσορῶ*.
[**αργολ.** και **κρητ.** *ἐνς* > *εἰς, ἐς*].

εἷς, μία, ἕν ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟ
απόλυτο ένας, μία, ένα.
NE ένας, μία, ένα.
[**σεμς-* > *εἷς*, **σεμ-* > *ἕν*].

εἰσαγγελία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δημόσια καταγγελία.
NE εισαγγελία (όρος της δικαιοσύνης).
[**παράγ. λ.** *εἰσαγγέλ-λω* + παρ. επίθ. *-ία*].

εἰσαγγέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀγγέλλω

καταγγέλλω κάποιον για κάτι: *εἰσαγγέλλω τινὰ εἰς τὸν δῆμον ἐπὶ τυραννίδος αἰτίᾳ* = καταγγέλλω κάποιον στην εκκλησία του δήμου με την κατηγορία απολυταρχικής διακυβέρνησης.
[**σύνθ. λ.** *εἰς* + *ἀγγέλλω*].

εἰσάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ κάποιον μέσα σε ένα χώρο.
2. για εμπορεύματα κάνω εισαγωγή.
3. εἰσάγω δίκην / γραφὴν καταθέτω αγωγή στο δικαστήριο.
NE εισάγω.
[**σύνθ. λ.** *εἰς* + *ἄγω*].

εἴσειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἰσέρχομαι

εισέρχομαι, μπαίνω μέσα.
παράγ. εἰσιτήριον (< αττ. επιγρ. εἰσιτητήριον).
NE *εισιτήριο*.
[**σύνθ. λ.** *εἰς* + *εἶμι*].

εἰσέρχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἰσῄειν
Μέλλ.	εἴσειμι & εἰσελεύσομαι
Αόρ. β΄	εἰσῆλθον
Για τους άλλους χρόνους ☞ ἔρχομαι	

1. μπαίνω μέσα, εισέρχομαι: *εἰσέρχομαι εἰς οἴκημα. εἰσέρχομαι εἰς τὸν πόλεμον* = μπαίνω στον πόλεμο.
2. παρουσιάζομαι στο δικαστήριο ως κατήγορος ή ως κατηγορούμενος.
NE εισέρχομαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *εἰς* + *ἔρχομαι*].

εἰσηγέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἡγέομαι -οῦμαι

1. προτείνω κάτι: *εἰσηγεῖται γῆς ἀναδασμόν. τίς ἂν εἰσηγήσαιτο τοῖς πολεμίοις ἃ χρὴ ποι-*

εἶν; = ποιος θα συμβούλευε τους εχθρούς αυτό που πρέπει να κάνουν;
2. συμβουλεύω: *τοῖς νεωτέροις εἰσηγοῦμαι.*
παράγ. εἰσήγησις, εἰσηγητής.
ΝΕ εισηγούμαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *εἰς* + *ἡγέομαι*].

εἰσφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. συνεισφέρω, πληρώνω την *εἰσφοράν* (το φόρο δηλαδή ακίνητης ιδιοκτησίας, που οι Αθηναίοι πολίτες κατέβαλλαν για σκοπούς πολεμικής προετοιμασίας).
2. εισάγω, προτείνω: *εἰσφέρω καινὰ δαιμόνια* = εισάγω καινούριους θεούς.
παράγ. εἰσφορά.
ΝΕ εισφέρω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *εἰς* + *φέρω*].

εἴσω & **ἔσω** ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἐσώτερον
Υπερθετικός	ἐσώτατα

προς τα μέσα, μέσα: *σῶμα εἴσω νοσοῦν* = σώμα που νοσεί από μέσα. = ἔνδον.
ΝΕ έσω (λόγ., *ο έσω άνθρωπος, εκ των έσω*).
[πρόθ. *εἰς* + *-ω* αναλογικά προς τα *ἄν-ω, κάτ-ω* κτλ.].

εἶτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
έπειτα, κατόπιν.
[**σύνθ. λ.** *εἰ* + *τα*, πβ. *ἔπει-τα*].

εἴωθα ☞ **ἔθω.**

εἰωθώς, -υῖα, -ὸς ΕΠΙΘΕΤΟ
συνηθισμένος, συνήθης.
ΝΕ στη λόγ. φράση *κατά τα ειωθότα.*
[μτχ. παρακ. του ☞ **ἔθω**].

ἐκ & **ἐξ** ΠΡΟΘΕΣΗ
από
Α. συντάσσεται με γενική και δηλώνει
1. κίνηση από έναν τόπο ή πράγμα: *ἐξ ἀγορᾶς ἔρχεται* = έρχεται από την αγορά. *πίνει ἐκ φιάλης* = πίνει από μια κούπα.
2. χρονική διάρκεια: *ἐκ παιδὸς ἦν αὐτῷ ἑταῖρος* = ήταν φίλος του από την παιδική ηλικία. *ἐκ πολλοῦ χρόνου* = πριν από πολύ χρόνο.
3. καταγωγή: *οἱ ἐξ Ἡρακλέους* = οι απόγονοι του Ηρακλή.
4. αιτία: *ἐτελεύτησεν ἐκ τοῦ τραύματος* = πέθανε από το τραύμα.
5. τρόπο: *πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* = είναι πατροπαράδοτο σε μας με κόπους να αποκτούμε τις αρετές.
6. ύλη: *πλοῖα ἐκ ξύλων.*
Β. ἐκ-/ ἐξ- ως α΄ συνθετικό δηλώνει
1. έξω, π.χ. *ἐξάγω*, **2.** επίταση, π.χ. *ἐκμανθάνω*, **3.** καταγωγή, π.χ. *ἔκγονος.*
ΝΕ λόγ. *εκ, εξ.*

ἑκὰς & **ἕκας** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
μακριά: *περιορᾶτε (τοὺς πολεμίους) οὐχ ἑκὰς ἀλλὰ ἐγγὺς ὄντας* = αδιαφορείτε για τους εχθρούς, που δεν είναι μακριά αλλά κοντά σας.
[αντων. γ΄ προσ. *ἕ* + *-κάς*, λ.χ. *ἀνδρα-κὰς* «κατά άνδρα»].

ἕκαστος, ἑκὰστη, ἕκαστον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
αόριστη επιμεριστική αντωνυμία
ο καθένας, καθένας: *ὅσα εἶπον ἕκαστοι, χαλεπὸν διαμνημονεῦσαι* = είναι δύσκολο να θυμάται κανείς όσα είπε ο καθένας τους.
ΝΕ έκαστος (λόγ., αντί *καθένας*).
παράγ. ἑκάστοτε, ἑκάστοθι, ἑκασταχόσε, ἑκασταχοῦ.
[**σύνθ. λ.** **ἑκάς* + *τις*, γεν. **ἑκάς τεο* > *ἑκάστου*, από όπου η νέα ονομαστ. *ἕκαστος*].

ἑκάτερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο καθένας από τους δύο χωριστά: *ἑκάτερος ὑμῶν* = ο καθένας σας.
παράγ. ἑκατέρωθεν, ἑκατέρωθι, ἑκατέρωσε, ἑκατεράκις.
ΝΕ στη λόγ. φρ. *έτερον εκάτερον.*
[από την ανάλυση του *ἕκασ-τος* ως *ἕκα-στος* προέκυψε το *ἑκά-τερος*, όπου το *-τερος* είναι το επίθημα για τη σύγκριση].

Ἑκατομβαιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο πρώτος μήνας του αττικού έτους (15 Ιουνίου έως 15 Ιουλίου), κατά τον οποίο τελούνταν τα Παναθήναια, η πιο μεγάλη γιορτή των Αθηναίων.
[*ἑκατόμβαι-ος* «αυτός στον οποίο προσφέρονται εκατόμβες» + παρ. επίθ. *-ών*].

ἑκατόμβη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θυσία εκατό βοδιών, και γενικότερα οποιαδήποτε θυσία ζώων.
[**σύνθ. λ.** *ἑκατόν* + *βοῦς*, **ἑκατόμβϜᾱ*].

ἐκβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

βγαίνω έξω από κάτι: *ἐκ τῆς νεώς* = από το πλοίο. *τῆς εἰωθυίας διαίτης* = από το συνηθισμένο τρόπο ζωής.
παράγ. ἔκβασις. ≠ εἰσβαίνω, ἐμβαίνω.
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *βαίνω*].

ἐκβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

πετάω κάποιον έξω από ένα μέρος, εξορίζω: *ἐκβάλλω τινὰ ἔξω τῆς πόλεως. ἐκβάλλω γυναῖκα ἐκ τῆς οἰκίας* = διώχνω τη γυναίκα από το σπίτι, τη χωρίζω.
ΝΕ εκβάλλω (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *βάλλω*].

ἐκβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εκδίωξη, εξορία: *ἡ τῶν τυράννων ἐκβολή.*

2. εκβολή ποταμού.
ΝΕ εκβολή (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐκβάλλω* + παρ. επίθ. *-ή*, πβ. *βολή* < *βάλλω*].

ἔκγονος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που κατάγεται από κάποιον: *ἀδικία ὕβρεως ἔκγονος* = η αδικία γεννιέται από τη θρασύτητα.
2. ως ουσιαστ. ο απόγονος.
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + **γον-* (*γέ-γον-α* < *γίγνομαι, γόνος*)].

ἐκδίδωμι ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ δίδωμι
1. παραδίδω: *ἐκδίδωμι τινὰ τοῖς ἐχθροῖς.*
2. *ἐκδίδωμί τινι θυγατέρα* δίνω την κόρη μου σε κάποιον, για να την παντρευτεί.
3. νοικιάζω κάτι σε κάποιον.
4. για σύγγραμμα δημοσιεύω, εκδίδω.
παράγ. ἔκδοσις, ἐκδότης, ἔκδοτος.
ΝΕ εκδίδω (με τη σημ. 4).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *δίδωμι*].

ἐκδύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐξέδυον
Μέλλ.	ἐκδύσω
Αόρ. α΄	ἐξέδυσα
Μέσ. μέλλ.	ἐκδύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐξεδυσάμην
Παθ. αόρ.	ἐξεδύθην
Παθ. παρακ.	ἐκδέδυμαι

ξεντύνω κάποιον: *ἐξέδυσαν αὐτὸν τὸν χιτῶνα* = του έβγαλαν το χιτώνα.
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *δύω*].

ἐκεῖ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
εκεί, σε εκείνο το μέρος. ≠ ἐνδάθε «εδώ».
παράγ. ἐκεῖθεν «από εκείνο το μέρος», ἐκεῖσε «προς εκείνο το μέρος».
ΝΕ εκεί.
[☞ *ἐκεῖ-νος*].

ἐκεῖνος, -η, -ο ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
δεικτική
1. για πρόσωπα και πράγματα που βρίσκονται μακριά εκείνος, ο άνθρωπος ή το πράγμα εκεί.
2. όταν το *οὗτος* και το *ἐκεῖνος* αφορούν σε δύο πράγματα που έχουν αναφερθεί προηγουμένως, τότε το *οὗτος* αφορά στο πλησιέστερο, ενώ το *ἐκεῖνος* στο πιο απομακρυσμένο.
3. η δοτ. ενικού του θηλ. ως επίρρημα *ἐκείνῃ* **α.** σε εκείνο το μέρος. **β.** με εκείνο τον τρόπο.
ΝΕ εκείνος (με τη σημ. 1).
[**ε-κε-εν-ος*, όπου το **ε-* είναι δεικτικό επίρρ. (πβ. *ἐ-κεῖ*, **ρωσ.** e-to «ιδού»), το *-κε-* επίσης δεικτικό (πβ. **λατ.** ec-ce «ιδού») και για το *-εν-* πβ. **χετιτ.** en-is «ο αναφερθείς»].

ἐκκλησία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συνέλευση, συγκέντρωση: *ἐκκλησία τοῦ δήμου* = συνέλευση των δημοτών.
παράγ. ἐκκλησιάζω, ἐκκλησιαστικός.
ΝΕ εκκλησία (με τη θρησκευτική σημ.).
[ουσ. του *ἐκκλητὸς* «καλεσμένος»: **ἐκκλητ-ία* > *ἐκκλησία*, πβ. *ἔκκλησις*].

ἐκκλησιάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠκκλησίαζον & ἐξεκλησίαζον
Μέλλ.	ἐκκλησιάσω
Αόρ.	ἐξεκλησίασα

συγκαλώ συνέλευση, συζητώ κάποιο θέμα στη συνέλευση: *ἔμελλον ἐκκλησιάσειν περὶ ἀπαλλαγῆς τοῦ πολέμου* = επρόκειτο να συζητήσουν στη συνέλευση σχετικά με τη διακοπή του πολέμου.
ΝΕ εκκλησιάζομαι «παρίσταμαι στην εκκλησία κτλ.».
[**παράγ. λ.** *ἐκκλησία* + παρ. επίθ. *-άζω*].

ἐκκομίζω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ κομίζω
μεταφέρω σε ασφαλές μέρος.
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *κομίζω*].

ἐκκρούω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ κρούω
1. βγάζω κάτι χτυπώντας το (π.χ. *πάσσαλον*).
2. αποκρούω: *μάχῃ ἐξέκρουσαν τοὺς ἐπιόντας* = απέκρουσαν τους επιτιθέμενους στη μάχη.
ΝΕ εκκρούω (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *κρούω*].

ἐκλαμβάνω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω
1. αρπάζω: *ἐκλαμβάνω βίᾳ τοὺς παῖδας.*
2. αντιλαμβάνομαι κάτι με έναν ορισμένο τρόπο, εκλαμβάνω: *οὕτως ἐκλαμβάνω τοὺς νόμους* = έτσι αντιλαμβάνομαι τη σημασία των νόμων.
ΝΕ εκλαμβάνω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *λαμβάνω*].

ἐκλέγω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ συλλέγω
1. εκλέγω.
2. συλλέγω (φόρους) κτλ.
παράγ. ἐκλογή.
ΝΕ εκλέγω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *λέγω*].

ἐκλείπω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ λείπω
1. παραλείπω: *εἴ τι ἐξέλιπον, σὸν ἔργον ἀναπληρῶσαι* = αν τυχόν παρέλειψα κάτι, είναι δικό σου έργο να το συμπληρώσεις.
2. εγκαταλείπω: *ἐκλείπω τὴν τάξιν* = εγκαταλείπω τη θέση μου στην παράταξη της μάχης.
3. ως αμετάβατο πεθαίνω: *οἱ ἐκλιπόντες* = οι πεθαμένοι.
παράγ. ἔκλειψις (ἡλίου).

ΝΕ εκλείπω «εξαφανίζομαι».
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *λείπω*].
ἐκλύω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ λύω
1. μέσο ἐκλύομαι απελευθερώνω, λυτρώνω: *ἐξελύσαντο τοὺς Ἀργείους.*
2. τερματίζω: *ἐκλύω ἔριν* = θέτω τέρμα στον καβγά.
3. παθ. φωνή ἐκλύομαι χαλαρώνω: *ἐξελύθησαν πρὸς τὸν πόλεμον* = χαλάρωσαν τις πολεμικές τους προσπάθειες.
ΝΕ εκλύω (λόγ., λ.χ. *εκλύει μεγάλες ποσότητες ραδιενέργειας*).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *λύω*].
ἑκούσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
που ενεργεί με τη θέλησή του, εθελούσιος, θεληματικός. **=** ἑκών. **≠** ἄκων, ἀκούσιος.
ΝΕ εκούσιος.
[**παράγ. λ.** *ἑκών, -όντος* + παρ. επίθ. *-ιος*].
ἐκπίπτω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ πίπτω
1. ναυαγώ.
2. χάνω την περιουσία ή τη δύναμή μου, ξεπέφτω: *ἐκ τῶν πατρῴων ἐκπεπτωκότες* = έχοντας χάσει την πατρική περιουσία.
- μεταφορικά *ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει* = η αγάπη δε χάνει ποτέ τη δύναμή της, την αξία της.

3. εξορίζομαι: *τῆς πόλεως ἐκπίπτω.*
παράγ. ἔκπτωσις.
ΝΕ εκπίπτω (λ.χ. από ένα αξίωμα αλλά και «ξεπέφτω» με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *πίπτω*].
ἐκπληρόω -ῶ ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ πληρόω -ῶ
1. συμπληρώνω (αριθμητικά): *ἱππέας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους* = συμπλήρωσαν τον αριθμό των ιππέων σε δύο χιλιάδες.
2. πληρώνω ολόκληρο ένα χρηματικό ποσό.
3. με τη σημερινή σημ. εκπληρώνω.
παράγ. ἐκπλήρωσις.
ΝΕ εκπληρώνω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *πληρόω*].
ἐκπλήττω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ πλήττω
1. απομακρύνω, διώχνω: *φόβος μνήμην ἐκπλήττει.*
2. καταπλήσσω κάποιον, του προκαλώ κατάπληξη, τον ξαφνιάζω, τον σαστίζω, τον τρομάζω: *ἐκπλαγεὶς τῷ μεγέθει τῶν κακῶν* = επειδή εξεπλάγη από το μέγεθος της συμφοράς.
παράγ. ἔκπαγλος, ἔκπληξις, ἔκπληκτος, ἐκπληκτικός.
ΝΕ εκπλήσσω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *πλήττω*].
ἐκποδὼν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
έξω απ' τα πόδια κάποιου, έξω από το δρόμο του, μακριά: *ἄπαγε σεαυτὸν ἐκποδών* = φύγε απ' τα πόδια μου. *ἐκποδὼν ποιοῦμαί τινα* = βγάζω κάποιον από το δρόμο μου. **≠** ἐμποδών «μέσα στα πόδια κάποιου».
ΝΕ στη λόγ. φρ. *θέτω εκποδών κάποιον.*
[**σύνθ.** *ἐκ* + *ποδ-* (*πούς, ποδ-ός*) + παρ. επίθ. *-ών*].
ἐκπορίζω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ πορίζω
προμηθεύω: *ἐκπορίζω τινὶ ὅπλα / χρήματα.*
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *πορίζω*].
ἐκτρέπω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ τρέπω
βγάζω από την τροχιά, βγάζω από το δρόμο, κάνω εκτροπή: *ἐκτρέπω τὸ ῥεῖθρον τοῦ ποταμοῦ* = αλλάζω την κοίτη του ποταμού.
παράγ. ἐκτροπή.
ΝΕ εκτρέπω (λ.χ. *το όχημα εξετράπη της πορείας του*).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *τρέπω*].
ἐκτρέφω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ τρέφω
1. ανατρέφω: *ἐκτρέφω παῖδα.*
2. για φυτά τρέφω: *ἐκτρέφει ἡ γῆ τὸ σπέρμα* = η γη εκτρέφει το σπόρο.
παράγ. ἐκτροφή.
ΝΕ εκτρέφω (με τη σημ. 2 για τα ζώα ή αφηρημένες έννοιες, λ.χ. *εκτρέφω ζώα, τη βία*).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *τρέφω*].
ἐκφαίνω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ φαίνω
1. παθ. φωνή ἐκφαίνομαι φανερώνομαι, γίνομαι φανερός.
2. *ἐκφαίνω πόλεμον πρός τινα* = κηρύσσω πόλεμο εναντίον κάποιου.
παράγ. ἔκφανσις.
ΝΕ *έκφανση.*
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *φαίνω*].
ἐκφέρω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ φέρω
1. βγάζω κάτι έξω από κάπου: *ἐκφέρω ὅπλα ἐκ μεγάρου* = βγάζω τα όπλα από το ναό.
2. φανερώνω: *ἐκφέρω τὴν ἀπάτην.*
3. *ἐκφέρω πόλεμον* = αρχίζω πόλεμο.
4. παθ. φωνή ἐκφέρομαι παραφέρομαι: *ὀργῇ ἐκφέρονται* = παραφέρονται από οργή.
παράγ. ἐκφορά.
ΝΕ εκφέρω (λ.χ. *εκφέρω άποψη*).
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *φέρω*].
ἐκφεύγω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ φεύγω
διαφεύγω, δραπετεύω, ξεφεύγω.

ΝΕ εκφεύγω.
[**σύνθ. λ.** *ἐκ* + *φεύγω*].

ἑκών, -οῦσα, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
που ενεργεί με τη θέλησή του, εκούσιος, πρόθυμος. **=** ἑκούσιος. ≠ ἄκων, ἀκούσιος.
[**Ϝεκ-* «θέλω» (*ἕνεκα*, *ἕκατι* «εξαιτίας») + παρ. επίθ. *-ών*].

ἔλαιον, -αίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λάδι ελιάς.
ΝΕ έλαιο (λόγ.), λάδι.
[πβ. **κυπρ.** *ἔλαιϜον* = *ἔλαιον*, μεσογ. λ.].

ἐλάττων, -ονος (ὁ, ἡ), ἔλαττον (τό) ΕΠΙΘΕΤΟ
συγκρ. του *μικρός*· ο κοινός τύπος είναι *ἐλάσσων*.
1. μικρότερος, λιγότερος. ≠ μείζων.
2. κατώτερος σε σχέση με κάτι, που υποκύπτει σε αυτό: *ἐλάττων σιτίων* = που υποκύπτει στο πολύ φαγητό.
παράγ. ἐλαττόω.
ΝΕ ελάσσων (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *ἐλαχὺς* «ελαφρός» + παρ. επίθ. -j + παρ. επίθ. *-ων*, **ἐλάχ-jων* > *ἐλάττων*].

ἐλαύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλαυνον
Μέλλ.	ἐλῶ (-ᾷς, -ᾷ)
Αόρ.	ἤλασα
Παρακ.	ἐλήλακα
Υπερσ.	ἐληλάκειν
Παθ. μέλλ.	ἐλασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠλασάμην
Παθ. αόρ.	ἠλάθην
Παθ. παρακ.	ἐλήλαμαι

1. προχωρώ επάνω σε άμαξα: *ἐπὶ ζευγῶν ἐλαύνω* = προχωρώ με άμαξα που τη σέρνουν δύο άλογα.
2. ως αμετάβατο ἐλαύνω προχωρώ: *πόρρω σοφίας ἐλαύνω* = προχωρώ μακριά σε σοφία (προοδεύω, προκόβω σε σοφία).
3. παθ. φωνή ἐλαύνομαι καταδιώκομαι: *ὑπὸ οἴστρου ἐλαύνομαι* = με καταδιώκει ο οίστρος, η βοϊδόμυγα.
παράγ. ἔλασις, **σύνθ.** προέλασις, παρέλασις.
ΝΕ ελαύνομαι «οδηγούμαι ασυνείδητα».
[**ἐλα-υν-*, **αβέβ. ετυμ.**].

Ἐλαφηβολιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο ένατος μήνας του αττικού έτους (15 Φεβρουαρίου-15 Μαρτίου), κατά τον οποίο τελούνταν τα Μεγάλα Διονύσια με τις παραστάσεις δράματος.
[*ἐλαφηβόλι-ος* «που βάλλει κατά των ελάφων», + παρ. επίθ. *-ών*].

ἐλαφρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐλαφρότερος
Υπερθετικός	ἐλαφρότατος

1. ελαφρύς, ελαφρός. ≠ βαρύς.
2. εύκολος, πιο υποφερτός.
3. ευπροσάρμοστος: *ἐμαυτὸν ἐλαφρὸν τοῖς συνοῦσι παρέχω* = παρουσιάζομαι προσαρμοστικός με όσους με συναναστρέφονται.
ΝΕ ελαφρός (με τη σημ. 1).
[**ἐλαφ-* (= **ἐλαχ-*, *ἐλαχ-ύς*, ☞ **ἐλάχιστος**) + αρ. επίθ. *-ός* > **ἐλαφ-ός* > *ἐλαφ-ρὸς* κατά τα επίθετα σε *-ρός*, λ.χ. *ἀνια-ρός*].

ἐλάχιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ
υπερθετικός βαθμός του ☞ **μικρὸς**
πάρα πολύ μικρός ή πάρα πολύ λίγος: *δι᾽ ἐλαχίστου χρόνου* = σε πολύ λίγο χρόνο. *ἐλάχιστος τὸν ἀριθμόν* = πολύ λίγος αριθμητικά.
- έκφραση περὶ ἐλαχίστου ποιοῦμαί τι υπολογίζω κάτι πάρα πολύ λίγο.

ΝΕ ελάχιστος.
[**ἐλαχύ-* + *-ς*, ομόρρ. του **αρχ. ινδ.** Laghú- «γρήγορος, ελαφρύς»].

ἐλέγχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλεγχον
Μέλλ.	ἐλέγξω
Αόρ.	ἤλεγξα
Παθ. μέλλ.	ἐλεγχθήσομαι
Παθ.αόρ.	ἠλέγχθην
Παθ. παρακ.	ἐλήλεγμαι
Παθ. υπερσ.	ἐληλέγμην

1. ανακρίνω, εξετάζω.
2. κατηγορώ κάποιον: *ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὤν* = θα κατηγορηθεί ότι είναι γελοίος.
3. αποδεικνύω.
4. ανασκευάζω, αναιρώ (επιχείρημα).
παράγ. ἔλεγχος, **σύνθ.** ἀνεξέλεγκτος.
ΝΕ ελέγχω (με τη σημ. 1).
[**ελεγ-*, **ελεχ-*, συγγεν. με *ἐλαχ-*, ☞ **ἐλάχιστος**].

ἐλεεινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που αξίζει να τον συμπονέσει κανείς, αξιολύπητος.
παράγ. ἐλεεινῶς.
ΝΕ ελεεινός (με την ίδια σημ., λ.χ. *ελεεινές συνθήκες*).
[**παράγ. λ.** μάλλον *ἔλεος*, *ὁ* + παρ. επίθ. *-εινὸς* κατά το *ἀλγ-εινὸς* παρά *ἔλεος*, *τὸ* (< **ελεσε* + *-ς*) + παρ. επίθ. *-ινός*, εφόσον το *ἔλεος*, *τὸ* είναι μεταγεν.].

ἐλεέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠλέουν
Μέλλ.	ἐλεήσω
Αόρ.	ἠλέησα

αισθάνομαι συμπόνια για κάποιον, τον συμπονώ, τον λυπούμαι: *ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασιν ἐλεῶ τινα* = συμπονώ κάποιον για τις συμφορές που δεν προκάλεσε ο ίδιος.
παράγ. ἐλεήμων. ≠ οἰκτίρω.
[**παράγ. λ.** *ἔλεος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἐλεήμων, -ων, ἐλεῆμον ΕΠΙΘΕΤΟ
ευσπλαχνικός, που συμπονεί.
παράγ. ἐλεημοσύνη «συμπόνια».
ΝΕ ελεήμων ή ελεήμονας.
[**παράγ. λ.** *ἐλεέω* + παρ. επίθ. *-μων*].

ἔλεος, -έου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
οίκτος, συμπόνια: *ἄξιος ἐλέου τυχεῖν παρ' ὑμῶν* = αξίζει να τον συμπονέσετε.
παράγ. ἐλεεινός, ἐλεέω.
ΝΕ το έλεος (όχι ὁ *ἔλεος*, όπως στα αρχαία).
[πιθ. ηχομιμ., πβ. *ἐλελεῦ*].

ἐλευθέριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που συμπεριφέρεται ως ελεύθερος άνθρωπος και όχι ως δούλος.
2. γενναιόδωρος: *ἐλευθέριος εἰς χρήματα.*
3. αυτός που ταιριάζει σε ελεύθερο άνθρωπο: *ἐλευθέριος βίος.*
ΝΕ ελευθέριος (λ.χ. *ελευθέριο επάγγελμα*).
[**παράγ.** *ἐλεύθερος* + παρ. επίθ. *-ιος*].

ἐλευθερόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. ελευθερώνω. ≠ δουλόω. **2.** αθωώνω.
παράγ. ἐλευθέρωσις, ἐλευθερωτής.
ΝΕ ελευθερώνω.
[**παράγ. λ.** *ἐλεύθερος* + παρ. επίθ. *-όω*].

ἑλίττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *ἑλίσσω*

Παρατ.	εἵλιττον
Μέλλ.	ἑλίξω
Αόρ.	εἵλιξα
Παθ. αόρ.	εἱλίχθην
Παθ. παρακ.	εἵλιγμαι & ἑλήλιγμαι

περιστρέφω κάτι, τυλίγω.
ΝΕ ελίσσομαι, περιελίσσομαι.
[*Ϝελ-, *Ϝελικ- (από όπου ἕλιξ, -ικος, ὁ) + παρ. επίθ. *-jω*].

ἕλκω ΡΗΜΑ
μεταγενέστερο *ἑλκύω*

Παρατ.	εἷλκον
Μέλλ.	ἕλξω
Αόρ.	εἵλκυσα
Παρακ.	εἵλκυκα
Μέσ. μέλλ.	ἑλκύσομαι
Παθ. μέλλ.	ἑλκυσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	εἱλκυσάμην
Παθ. αόρ.	εἱλκύσθην
Παθ. παρακ.	εἵλκυσμαι
Παθ. υπερσ.	εἱλκύσμην

1. έλκω, σύρω, τραβώ: *εἷλκον τὰς νευράς* = τραβούσαν τις νευρές των τόξων (ώστε να τα τεντώσουν).
2. ρυμουλκώ (πλοίο).
παράγ. ἕλξις, ἑλκτός, **σύνθ.** ἀμφέλκω, διέλκω.
ΝΕ έλκω, εκλκύω.
[**ἑλκ-* «σύρω», πβ. **λιθ.** velkù].

Ἑλλανοδίκαι, -ῶν, οἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα οι κριτές των Ολυμπιακών Αγώνων.
[*Ἑλλανο-* = *Ἑλληνο-* + -**δίκας* = **δίκης* < *δικάζω*].

ἐλλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λείπω

1. παραλείπω να κάνω κάτι: *λέγε μηδὲν ἐλλείπων* = λέγε χωρίς να παραλείψεις τίποτε.
2. έχω έλλειψη από κάτι: *ἐλλείπω χρημάτων.*
3. ως απρόσωπο: *ἐλλείπει σίτων καὶ ποτῶν* = υπάρχει έλλειψη τροφίμων και ποτών.
4. υστερώ σε κάτι, είμαι κατώτερος: *ἐμπειρίᾳ οὐκ ἐλλείπω ἐκείνων* = δεν υστερώ σε εμπειρία σε σχέση με εκείνους.
παράγ. ἐλλιπής, ἔλλειψις, ἔλλειμμα.
ΝΕ ελλιπής, έλλειψη, έλλειμμα.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *λείπω*].

ἑλληνίζω ΡΗΜΑ
1. μιλώ ελληνικά. **2.** μιλώ και γράφω σωστά ελληνικά. **3.** εξελληνίζω.
[**παράγ. λ.** *Ἕλλην* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ἐλπίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλπιζον
Μέλλ.	ἐλπίσω & ἐλπιῶ
Αόρ.	ἤλπισα
Παρακ.	ἤλπικα
Παθ. αόρ.	ἠλπίσθην
Παθ. παρακ.	ἤλπισμαι

1. ελπίζω.
2. περιμένω, προσδοκώ, προβλέπω: *τοῦτο τὸ κακὸν οὐδέποτε ἤλπισα* = ποτέ δεν περίμενα αυτό το κακό.
ΝΕ ελπίζω.
[**παράγ. λ.** *ἐλπίς* + παρ. επίθ. *-ίζω* > *ἐλπίζω* < **ἐλπίδ-jω*].

ἐλπίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ελπίδα.
2. προσδοκία (είτε καλή είτε κακή), αυτό που περιμένει κανείς: *πρᾶγμα μόνον ἐλπίδος κρεῖσσον γεγενημένον* = το μοναδικό πράγμα που έχει ξεπεράσει αυτό που περιμέναμε.
ΝΕ ελπίδα.

ἐμαυτοῦ, ἐμαυτῆς ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
αυτοπαθής α΄ προσώπου του εαυτού μου.
[**σύνθ. λ.** *ἐμοῦ* + *αὐτοῦ*].

ἐμβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

μπαίνω, και ειδικότερα επιβιβάζομαι: *ἐμβαίνω ἐς πλοῖον* = επιβιβάζομαι σε πλοίο.
- μεταφορικά *ἐμβαίνω εἰς κίνδυνον* = μπαίνω σε κίνδυνο.

ΝΕ μπαίνω.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *βαίνω*].

ἐμβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. ρίχνω κάποιον ή κάτι μέσα σε κάτι: *ἐμβάλλω τινὰ εἰς συμφοράς* = ρίχνω κάποιον σε συμφορές.
2. ρίχνω κάτι εναντίον κάποιου: *ἐμβάλλω λίθον τινὶ εἰς κεφαλήν* = ρίχνω πέτρα στο κεφάλι κάποιου.
3. εισβάλλω: *ἐμβάλλω εἰς τὸν Ἰσθμόν.*
ΝΕ εμβάλλω (*εμβάλλω κάποιον σε υποψίες*).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *βάλλω*].

ἐμβιβάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βιβάζω

1. βάζω μέσα, επιβιβάζω (σε πλοίο).
2. καθοδηγώ προς ένα πράγμα: *εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰκέτας* = καθοδηγώ τους δούλους στη δικαιοσύνη.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *βιβάζω*].

ἐμμένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μένω

1. μένω κάπου: *ἐμμένω ἐν τῇ Ἀττικῇ.*
2. μένω σταθερός: *ἐμμένω ταῖς συνθήκαις.*
παράγ. ἐμμενής, ἐμμονή, ἔμμονος.
ΝΕ εμμένω (με σημ. 2, λ.χ. *στις απόψεις μου*).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *μένω*].

ἐμός, -ή, -ὸν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
κτητική α΄ προσώπου
δικός μου, δική μου, δικό μου: *οἱ ἐμοὶ ἑταῖροι* = οι σύντροφοί μου.
[*ἐγώ*, γεν. *ἐμ-οῦ* + *-ός*].

ἔμπαλιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
συνήθως με το άρθρο: *τὸ ἔμπαλιν* ή *τοὔμπαλιν*
1. προς τα πίσω: *εἰς τοὔμπαλιν ἄπιμεν* = γυρίζουμε πίσω.
2. αντίστροφα, αντίθετα: *τοὔμπαλιν οὗ βούλονται* = το αντίθετο από αυτό που θέλουν.
[*τὸ ἔμπαλιν* < *ἐν* + *πάλιν*].

ἐμπίμπλημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίμπλημι

γεμίζω: *ἐμπίμπλημί τινα ἐλπίδων κενῶν* = γεμίζω κάποιον με κενές ελπίδες. ≠ ἐκκενόω.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *πίμπλημι*].

ἐμπίμπρημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίμπρημι

καίω, πυρπολώ: *ἐμπίμπρημι οἰκίαν* = καίω το σπίτι. = ἐμφλέγω, ἐγκαίω.
παράγ. ἐμπρησμός, ἐμπρηστής.
ΝΕ (χρησιμοποιούνται τα παραπάνω παράγωγα).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *πίμπρημι*].

ἐμπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. επιτίθεμαι: *ἐνέπεσον τοῖς πολεμίοις* = επιτέθηκαν στους εχθρούς.
2. για κακό, συμφορά προσβάλλω, πέφτω: *λύττα ἐμπέπτωκε τοῖς κυσί* = έπεσε λύσσα στα σκυλιά.
ΝΕ εμπίπτω (με άλλη σημ., λ.χ. *εμπίπτει στην αρμοδιότητα κάποιου*).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *πίπτω*].

ἔμπλεως, -ως, -ων ΕΠΙΘΕΤΟ
εντελώς γεμάτος: *ἔμπλεως πονηρίας* = γεμάτος κακία.
ΝΕ έμπλεος (λόγ.).
[*ἔμπλεως*, συνηρημ. από *ἔμπλεος* < *ἐν* + **πλε-* (*πίμ-πλη-μι*) + *-ος*].

ἐμποδὼν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
μέσα στα πόδια κάποιου, μέσα στο δρόμο του (ως εμπόδιο): *τί ἐμποδὼν τούτῳ μὴ οὐ...* = τι τον εμποδίζει αυτόν, ώστε να μη...;
[**παράγ./σύνθ.** *ἐν* + **ποδ-* (*πούς, ποδ-ός*) + παρ. επίθ. *-ών*].

ἐμπορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
εμπόριο, και ειδικότερα το εμπόριο που γίνεται με πλοία: *ἐμπορίας οὐκ οὔσης* = επειδή δεν υπήρχε θαλάσσιο εμπόριο.
ΝΕ εμπορία.
[**παράγ. λ.** *ἔμπορ-ος* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἔμπορος, -όρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
έμπορος που ταξιδεύει και εισάγει ο ίδιος τα εμπορεύματα και τα πουλάει χοντρικά (σε αντιδιαστολή προς τον *κάπηλον*, το λιανέμπορα).
ΝΕ έμπορος.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **πορ-* (*πορίζομαι*) + *-ος*].

ἔμπροσθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ & ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. ως επίρρημα
1. τοπικά μπροστά από κάτι: *τὸ ἔμπροσθεν* & *τὰ ἔμπροσθεν* = το μπροστινό μέτωπο. *εἰς τὸ ἔμπροσθεν* = προς τα εμπρός. *ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν ἔστη* = στάθηκε μπροστά.
2. χρονικά προηγουμένως, πριν: *τὰ λεχθέντα ὀλίγον ἔμπροσθεν* = όσα ειπώθηκαν λίγο πριν.
Β. ως πρόθεση, με γενική
1. τοπικά μπροστά από κάτι: *ἔμπροσθεν τῆς νεώς* = μπροστά στο πλοίο.
2. χρονικά πριν από κάτι: *ἔμπροσθεν τῶν πραγμάτων* = πριν από τα γεγονότα.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *πρόσθεν*].

ἐμφαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φαίνω

δείχνω, φανερώνω.
• παθ. φωνή ἐμφαίνομαι φαίνομαι.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *φαίνω*].

ἔμφρων, -ων, -ον, γεν. **-ονος** ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐμφρονέστερος
Υπερθετικός	ἐμφρονέστατος

1. έλλογος: *ζῷα ἔμφρονα.* **2.** συνετός.
[**σύνθ./παράγ.** *ἐν* + **φρ(εν)-* (*φρήν, -ενός*) + παρ. επίθ. *-ων*].

ἐν ΠΡΟΘΕΣΗ

Α. συντάσσεται με δοτική

1. δηλώνει τον τόπο όπου γίνεται κάτι: *ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.*

2. μπροστά σε: *ἐν τῷ δήμῳ λέγω* = μιλάω μπροστά στο λαό.

3. στην εξουσία κάποιου: *ἐν ἐμοί ἐστι γενέσθαι τοῦτο* = από μένα εξαρτάται να γίνει αυτό.

4. δηλώνει το χρόνο ή τις συνθήκες μέσα στις οποίες γίνεται κάτι: *ἐν νυκτί. ἐν πολέμῳ.*

5. δηλώνει το μέσο, το όργανο ή τον τρόπο: *ἐν λόγοις πείθει* = πείθει με λόγια. *τὰ πραχθέντα ἐν ἐπιστολαῖς ἴστε* = γνωρίζετε τα συμβάντα μέσω των επιστολών.

Β. ἐν- ως α΄ συνθετικό δηλώνει μέσα, π.χ. *ἐμπίπτω.*

Γ. η *ἐν-* γίνεται

1. *ἐμ-* πριν από χειλικά σύμφωνα (*β, μ, π, φ, ψ*), π.χ. *ἐμβάλλω.*

2. *ἐγ-* πριν από τα *γ, κ, ξ, χ*, π.χ. *ἐγκαλῶ.*

3. *ἐλ-* πριν από το *λ*, π.χ. *ἐλλείπω.*

4. *ἐρ-* πριν από το *ῥ*, π.χ. *ἔρρινον.*

ΝΕ εν (αρχαιοπρεπές).
[*en, **λατ.** en και in, **γοτθ.** in κτλ.].

ἐναντίος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. τοπικά ο απέναντι.

2. με εχθρική σημ. ο αντίπαλος.

3. ως ουσ. οἱ ἐναντίοι οι εχθροί.

4. αντίθετος: *δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλίᾳ, τάχος καὶ ὀργή* = δύο πράγματα είναι αντίθετα προς τη σωστή σκέψη, η βιασύνη και ο θυμός.

παράγ. ἐναντίως, ἐναντιόω.

ΝΕ εναντίον, ενάντιος.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *ἀντίος*].

ἐναργής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐναργέστερος
Υπερθετικός	ἐναργέστατος

φανερός, σαφής: *ἐναργὲς τεκμήριον* = φανερή απόδειξη.

ΝΕ εναργής.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **ἄργ-ος* (*-εσος* > *-ους* < *ἀργός* «λαμπρός») + *-ής*].

ἐναυλίζομαι ΡΗΜΑ

για στρατιώτες διανυκτερεύω κάπου στο ύπαιθρο.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *αὐλίζομαι*].

ἐνδεής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που στερείται κάτι: *πολλῶν ἐνδεής εἰμι* = μου λείπουν πολλά.

2. κατώτερος, χειρότερος: *τῆς δυνάμεως ἐνδεᾶ πράττω* = ενεργώ με τρόπο κατώτερο των δυνατοτήτων μου.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *δέ-ομαι* «στερούμαι» + *-ής*].

ἔνδεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. έλλειψη: *δυνάμεως ἐνδείᾳ ἐπάθομεν τοῦτο* = αυτό το πάθαμε από έλλειψη δύναμης.

2. φτώχεια.

ΝΕ ένδεια (και με τις δύο σημ.).
[**παράγ. λ.** *ἐνδε-ής* + παρ. επίθ. *-εια*].

ἐνδείκνυμι & **ἐνδεικνύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δείκνυμι

1. δείχνω, υποδεικνύω.

2. καταγγέλλω: *ἐνδείκνυμί τινα.*

3. μέση φωνή ἐνδείκνυμαι **α.** επιδεικνύω: *ἐνδείκνυμαι εὔνοιάν τινα.* **β.** προσπαθώ να γίνω αρεστός σε κάποιον (*τινί*).

ΝΕ ενδείκνυται «συνιστάται, πρέπει».
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *δείκνυμι*].

ἐνδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέχομαι

1. αποδέχομαι κάτι, το εγκρίνω: *ἐνδέχομαι τὰ λεγόμενα.*

2. για πράγματα επιτρέπω, επιδέχομαι: *καθ' ὅσον φύσις ἐνδέχεται* = όσο το επιτρέπει η φύση.

3. απρόσωπο ἐνδέχεται είναι ενδεχόμενο, είναι πιθανόν.

ΝΕ ενδέχεται (με τη σημ. 3, «είναι ενδεχόμενο»).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *δέχομαι*].

ἐνδημέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεδήμουν
Μέλλ.	ἐνδημήσω
Αόρ.	ἐνεδήμησα
Παρακ.	ἐνδεδήμηκα

μένω σε έναν τόπο: *μέχρις ἂν ἐνδημῶσιν οἱ πρέσβεις* = μέχρις ότου οι απεσταλμένοι μένουν (βρίσκονται) στην πόλη.
[**παράγ. λ.** *ἔνδημ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἐνδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δίδωμι

1. παραδίδω κάτι ή κάποιον: *ἐνδίδωμί τινα τοῖς πολεμίοις* = παραδίδω κάποιον στους εχθρούς.

2. προσφέρω: *ἐνδίδωμι πρόφασίν τινι.*

3. υποχωρώ, υποκύπτω. ≠ εἴκω.

παράγ. ἐνδόσιμος.

ΝΕ ενδίδω (λόγ., με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *δίδωμι*].

ἔνδοθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από μέσα, μέσα: *ὁ ἔνθοδεν θόρυβος.*
[**σύνθ. λ.** *ἔνδον* + παρ. επίθ. *-θεν* κατά το *οἴκο-θεν*].

ἔνδον ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἐνδοτέρω
Υπερθετικός	ἐνδοτάτω

1. μέσα. **2.** μέσα στο σπίτι.
παράγ. ἔνδοθεν.
ΝΕ στη λόγ. φρ. *εκ των ένδον.*
[δεν υπάρχει σχέση με *δόμ-ος* κτλ., πβ. **χετιτ.** andan, **λατ.** indu-].

ἐνδύω ΡΗΜΑ

Παρακ.	ἐνδέδυκα
Για τους άλλους χρόνους ☞ ἐκδύω	

1. στον ενεστ., μέλλ. και αόρ. ντύνω κάποιον: *ἐνδύω τινά τι* = ντύνω κάποιον με κάτι.
2. ο παρακ. με αμετάβ. σημ. ἐνδέδυκα φορώ.
παράγ. ἔνδυμα, ἔνδυσις.
ΝΕ ντύνω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *δύω*].

ἔνειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἰμὶ

1. ενυπάρχω, βρίσκομαι μέσα: *σίτου οὐκ ἐνόντος* = καθώς μέσα εκεί δεν υπήρχε σιτάρι.
2. απρόσωπο ἔνεστιν ή ἔνι είναι δυνατό.
3. τὰ ἐνόντα όλα τα διαθέσιμα πράγματα, μέσα.
ΝΕ στη λόγ. φρ. *εκ των ενόντων* «από τα μέσα / υλικά / πόρους που διαθέτουμε».
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *εἰμί*].

ἕνεκα & **ἕνεκεν** ΠΡΟΘΕΣΗ
με γενική
1. εξαιτίας κάποιου προσώπου ή πράγματος ή χάριν αυτού: *τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἕνεκα βούλομαι τοῦτο εἰπεῖν* = θέλω να το πω αυτό χάριν του κοινού συμφέροντος.
2. όσον αφορά: *ἕνεκέν γε χρημάτων* = όσον αφορά τα χρήματα.
ΝΕ ένεκα ή ένεκεν (λόγ., με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**, πιθ. *Ϝεκών* = *ἑκών*].

ἐνεός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που δεν μπορεί να μιλήσει, ο άλαλος.
ΝΕ ενεός (λόγ., έμεινα ενεός «αμίλητος»).
[**άγν. ετυμ.**].

ἔνθα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
Α. δεικτικό επίρρημα
1. τοπικό εκεί: *ἔνθα μέν... ἔνθα δέ...* = εδώ... και εκεί...
2. χρονικό τότε: *ἔνθα δή* = τότε λοιπόν.
Β. αναφορικό επίρρημα
1. τοπικό όπου. **2.** χρονικό όταν, οπότε.
παράγ. ἐνθάδε, ιων. ἐνθαῦτα = ἐνταῦθα.
[επίρρ. **ἔν* (πβ. επίρρ. *ἔνην* «μεθαύριο») + *θα-* (στο *ἰ-θα-γενής*)].

ἐνθάδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
εδώ, εκεί.
ΝΕ στη λόγ. φρ. *ενθάδε κείται* «εδώ βρίσκεται θαμμένος».
[**παράγ. λ.** *ἔνθα* + παρ. επίθ. *-δε*].

ἔνθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
από εκεί: *ἔνθεν καὶ ἔνθεν* = από δω και από κει.
[**παράγ. λ.** **ἔνθ-* (*ἔνθα*) + παρ. επίθ. *-εν*].

ἐνθένδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. τοπικό από εδώ: *ἐνθένδε ἐκεῖσε φέρομαι* = μεταφέρομαι από εδώ προς τα εκεί.
2. αναφορικό απ' όπου: *ἐπάνειμι ἔνθεν ἐξέβην* = επανέρχομαι εκεί απ' όπου έκανα την παρέκβαση.
[**παράγ. λ.** *ἔνθεν* + παρ. επίθ. *-δε*].

ἔνθεος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
θεόπνευστος.
ΝΕ ένθεος.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **θε-* (*θεός*) + *-ος*].

ἐνθουσιάζω & **ἐνθουσιάω -ῶ** ΡΗΜΑ
βρίσκομαι σε έκσταση: *ἡ ψυχὴ ἐνθουσιάζει.*
ΝΕ ενθουσιάζω κάποιον ως (1) μεταβ.
[**παράγ. λ.** *ἐνθεάζω* (*ἔνθεος* + παρ. επίθ. *-άζω*) «είμαι θεόπνευστος» > *ἐνθουσιάζω* με επίδραση του *θυσιάζω*].

ἐνθυμέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεθυμούμην
Μέλλ.	ἐνθυμήσομαι & μεταγεν. ἐνθυμηθήσομαι
Αόρ.	ἐνεθυμήθην
Παρακ.	ἐντεθύμημαι
Υπερσ.	ἐνετεθυμήμην

βάζω κάτι στο νου μου, συλλογίζομαι: *ἐνεθυμοῦντο ὅσον πλοῦν ἀπεστέλλοντο* = συλλογίζονταν σε τι μακρινό ταξίδι τους έστελναν. *ὧν ἐνθυμηθέντες* = σκεπτόμενοι τα πράγματα αυτά.
ΝΕ ενθυμούμαι ή θυμούμαι ή θυμάμαι. Ακριβέστερα το νεοελληνικό *θυμάμαι* αντιστοιχεί στο αρχαίο *μέμνημαι.*
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **θυμ-* (*θυμός*) + *-έομαι*].

ἐνιαύσιος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που γίνεται κάθε χρόνο ή που διαρκεί ένα χρόνο, ετήσιος: *ἐνιαύσιος ἑορτή. ἐνιαύσιος ἐκεχειρία* = ετήσια κατάπαυση της μάχης.
ΝΕ ενιαύσιος (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *ἐνιαυτός* + παρ. επίθ. *-ιος*].

ἐνιαυτός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
χρονιά, έτος: *δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ* = δύο φορές το χρόνο. *κατ᾽ ἐνιαυτόν* = κάθε χρόνο.
[*ἐνι-αυτός*, όπου *ἐνι-* = έτος, πβ. *δί-ενος* «δύο ετών», *αὐ-τός* < *αὖ* «πάλι» + *-τός*].

ἐνίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵημι

ρίχνω, χύνω μέσα (σε κάτι): *πάντα ἔφλεγον ἐνιέντες πῦρ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ ἱερά* = κατέκαιγαν τα πάντα ρίχνοντας φωτιά στις πόλεις και στους ναούς.
παράγ. ἔνεσις «ένεση, εισροή υγρού».
ΝΕ τα παράγωγα *ένεση* και *ενέσιμος* (λόγ). (λ.χ. *ενέσιμο φάρμακο*).

[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *ἵημι*].

ἔνιοι, -ιαι, -ια ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
αόριστη μερικοί.
[πιθ. **ἔνιοι* < *ἔν-* από *εἷς* με ιωνική ψίλωση].

ἐνίοτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
μερικές φορές. = ἔστιν ὅτε «κάποτε».
ΝΕ ενίοτε (λόγ.).
[πιθ. **ἐνι* (πβ. *ἔνιοι*) + *ὅτε*].

ἐνίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἵστημι**

1. τοποθετώ, στήνω κάτι σε έναν τόπο: *στήλας ἐνίστη εἰς τὰς χώρας* = έστηνε στήλες στις χώρες (από όπου περνούσε).
2. μέσ. αόρ. ἐνεστησάμην άρχισα: *ὁ ἐνεστὼς πόλεμος* = ο πόλεμος που άρχισε.
3. παθ. φωνή, με αόρ. β΄, παρακ. και υπερσ. ενεργ. φωνής (*ἐνέστην, ἐνέστηκα, ἐνεστήκειν*), ἐνίσταμαι **α.** στη μετοχή ενεργ. παρακ. *τοῦ ἐνεστῶτος μηνός* = του τρέχοντος μηνός. *ὁ ἐνεστὼς χρόνος* = ο ενεστώτας. **β.** αντιστέκομαι. **γ.** αντιλέγω.
ΝΕ ενίσταμαι (με τη σημ. 3γ).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *ἵστημι*].

ἐννοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **νοέω -ῶ**

ἐννοῶ ή *ἐννοοῦμαι* σκέπτομαι: *ἐννοήσωμεν καὶ τῇδε ὡς πολλὴ ἐλπίς ἐστιν αὐτὸ ἀγαθὸν εἶναι* = ας σκεφθούμε και με αυτόν τον τρόπο, ότι δηλαδή είναι πολύ πιθανόν (ο θάνατος) να είναι καλό πράγμα.
ΝΕ εννοώ «δηλώνω, υποδηλώνω».
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *νοέω*].

ἔννοια, -οίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σκέψη: *τοῦτο ἄξιον ἐννοίας* = αυτό αξίζει να το σκεφτούμε.
2. έννοια: *χρόνου ἔννοια*.
ΝΕ έννοια (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐννο-έω* + παρ. επίθ. *-ια*].

ἔννομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
νόμιμος, δίκαιος.
ΝΕ έννομος.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + **νομ-* (*νέμω*) + *-ος*].

ἐνταῦθα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. τοπικό **α.** εδώ, εκεί. **β.** σε αυτό το σημείο: *ἐνταῦθα που ἦμεν τοῦ λόγου, ἐν ᾧ...* = βρισκόμασταν κάπου σε αυτό το σημείο της επιχειρηματολογίας, στο οποίο...
2. χρονικό σ᾽ αυτό το χρονικό σημείο, τότε: *ἐνταῦθα εἶ τῆς ἡλικίας...* = βρίσκεσαι σε αυτό το σημείο της ηλικίας...
ΝΕ ενταύθα (λόγ., με τη σημ. 1α).
[*ἔνθα* > *ἐνθαῦθα* > *ἐνταῦθα* με ανομοίωση *θ* – *θ* > *τ* – *θ*, ☞ **ἔνθα**].

ἐντέλλομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνετελλόμην
Αόρ.	ἐνετειλάμην
Παρακ.	ἐντέταλμαι

δίνω εντολή, παραγγέλλω.
παράγ. ἐντολή, ἔνταλμα.
ΝΕ εντέλλομαι (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *τέλλομαι*].

ἐντεῦθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. τοπικό από εδώ ή από εκεί.
2. χρονικό από τότε και έπειτα.
3. από αυτήν την πηγή: *τὸν βίον ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο* = έπαιρναν το εισόδημά τους από αυτήν την πηγή.
[**παράγ. λ.** *ἐνταῦθα* κατά το *ἔνθ-εν* < *ἔνθα*].

ἐντίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

ἐντίθημι ή μέσο ἐντίθεμαι βάζω μέσα: *ἐντίθεμαι εἰς τὴν ναῦν φορτία*.
παράγ. ἔνθεσις, ἔνθετος.
ΝΕ το παράγωγο *ένθετο* (σε εφημερίδες).
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *τίθημι*].

ἔντιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐντιμότερος
Υπερθετικός	ἐντιμότατος

για πρόσωπα αυτός που τον εκτιμούν και τον τιμούν. ≠ ἄτιμος «αυτός που δεν τον εκτιμούν».
ΝΕ έντιμος.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *τιμ-* (*τιμάω*) + *-ός*].

ἐντυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τυγχάνω**

με δοτική του προσώπου
1. συναντώ κάποιον: *ἐνέτυχον αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ* = τον συνάντησα στο δρόμο.
2. για πράγματα *ἐνέτυχον βιβλίῳ σοφοῦ ἀνδρός* = έτυχε να δω το βιβλίο κάποιου σοφού.
3. συνομιλώ με κάποιον.
παράγ. ἔντευξις.
ΝΕ το σύνθ. *συνέντευξη* από το παράγ. *ἔντευξις*.
[**σύνθ. λ.** *ἐν* + *τυγχάνω*].

ἐνύπνιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
όνειρο.
[ουσιαστικοπ. ουδ. επιθέτου *ἐνύπνιος, -ιον*].

ἐξ ΠΡΟΘΕΣΗ
η μορφή που παίρνει η πρόθεση *ἐκ* όταν ακολουθείται από φωνήεν: *ἐξ ἀρχῆς*.
[πβ. **λατ.** ex, **ΙΕ** *eghs ή *eks].

ἐξάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἄγω**

1. βγάζω έξω. **2.** εξάγω προϊόντα. **3.** παρασύρω κάποιον: *ἃ ἄν τις ἐξαχθῇ πρᾶξαι* = οσαδήποτε παρασυρθεί κανείς να πράξει.
παράγ. ἐξακτέον, ἐξαγωγή.
ΝΕ εξάγω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἄγω*].

ἐξαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἱρέω -ῶ

1. ἐξαιρῶ ή μέσο ἐξαιροῦμαι αφαιρώ, απομακρύνω: *ἐπιχειρητέον ὑμῶν ἐξελέσθαι τὴν διαβολήν* = πρέπει να προσπαθήσω να αφαιρέσω από το μυαλό σας τη συκοφαντία (εις βάρος μου). ≠ προστίθημι.
2. μέση φωνή ἐξαιροῦμαι ελευθερώνω, απαλλάσσω: *ἐξαιροῦμαί τινα ἐκ τῶν κινδύνων.*
3. καταστρέφω: *Ἀμπρακίαν ἐξεῖλον.*
παράγ. ἐξαίρεσις, ἐξαιρετέος ἐξαιρετός, ἐξαίρετος.
ΝΕ εξαιρώ.
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *αἱρέω*].

ἐξαίρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἴρω

1. σηκώνω: *ἐξάρας αὐτὸν παίει εἰς τὴν γῆν* = αφού τον σήκωσε, τον χτυπάει στο έδαφος.
2. παθητική φωνή ἐξαίρομαι **α.** υψώνομαι: *τὸ τεῖχος ἐξῄρετο διπλάσιον τοῦ ἀρχαίου* = το τείχος υψωνόταν διπλάσιο από το παλιό. **β.** καυχιέμαι, επαίρομαι.
ΝΕ εξαίρω «υπερτονίζω, ανυψώνω».
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *αἴρω*].

ἐξαιτέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἰτέω -ῶ

1. απαιτώ: *οὐκ ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτοῦντι Κυαξάρῃ* = δεν παρέδιδε τους Σκύθες στον Κυαξάρη που τους απαιτούσε.
2. μέση φωνή ἐξαιτοῦμαι ζητώ για τον εαυτό μου: *ἐξαιτοῦμαι χάριν παρά τινος.*
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *αἰτέω*].

ἐξαμαρτάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἁμαρτάνω

1. αποτυγχάνω: *βούλομαι καλῶς δρῶν ἐξαμαρτεῖν μᾶλλον ἢ νικᾶν κακῶς* = προτιμώ να αποτύχω ενεργώντας σωστά παρά να νικήσω με άδικο τρόπο.
2. κάνω λάθος, σφάλλω.
[**σύνθ.** *ἐξ* + *ἁμαρτάνω*].

ἐξανδραποδίζομαι ΡΗΜΑ
χρησιμοποιείται συνήθως ο μέσος τύπος

Παρατ.	ἐξηνδραποδιζόμην
Μέλλ. μεταβ. συνήθως	ἐξανδραποδιοῦμαι «θα υποδουλώσω»
Παθ. αόρ.	ἐξηνδραποδίσθην

υποδουλώνω κάποιον.
παράγ. ἐξανδραποδισμός.
ΝΕ εξανδραποδίζω (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἀνδραποδίζομαι*].

ἐξανίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. σηκώνω κάποιον.
2. εκδιώκω: *ἐξανέστησαν τοὺς Κᾶρας ἐκ τῶν νήσων* = εξεδίωξαν [ενν. οι Ίωνες] τους Κάρες από τα νησιά.
3. ως αμετάβ. στην παθ. φωνή και στον αόρ. β΄, παρακ. και υπερσ. της ενεργητικής (*ἐξανέστην, ἐξανέστηκα, ἐξανεστήκειν*) ἐξανίσταμαι σηκώνομαι: *ἐξαναστησόμεθα μετὰ δεῖπνον* = θα σηκωθούμε μετά το δείπνο (από το τραπέζι).
ΝΕ εξανίσταμαι «ξεσηκώνομαι».
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἀνίστημι*].

ἐξάπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἅπτω

1. δένω κάτι από κάπου: *ἐξῆψε σχοινίον ἐκ τοῦ ναοῦ* = έδεσε ένα σχοινί από το ναό.
2. ανάβω φωτιά.
3. μεταφορικά διεγείρω, εξάπτω.
παράγ. ἔξαψις.
ΝΕ εξάπτω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἅπτω*].

ἐξαρκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀρκέω -ῶ

1. για αντικείμενα είμαι αρκετός, επαρκώ: *ἐξαρκῶ εἴς τι* = επαρκώ για κάτι.
2. ως απρόσωπο ἐξαρκεῖ είναι αρκετό, φτάνει: *ἐξαρκέσει σοι τύραννον γενέσθαι* = θα σου είναι αρκετό να γίνεις τύραννος.
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἀρκέω*].

ἐξαρτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἐξαρτήσομαι «θα εξαρτηθώ»
Για τους άλλους χρόνους ☞ ἀρτάω	

παθ. φωνή ἐξαρτῶμαι **α.** κρέμομαι από κάτι. **β.** εξαρτώμαι από κάτι.
παράγ. ἐξάρτησις.
ΝΕ εξαρτώμαι (με τη σημ. β).
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἀρτάω*].

ἐξαρτύω ΡΗΜΑ
1. προετοιμάζω, εφοδιάζω: *ἐξήρτυον τὸν ἐπίπλουν τῶν νεῶν* = προετοίμαζαν τα πλοία για να πλεύσουν εναντίον του εχθρού.
2. μέσ. φωνή ἐξαρτύομαι εφοδιάζω τον εαυτό μου.
παράγ. ἐξάρτυσις «εφοδιασμός».
ΝΕ το παράγ. *εξάρτυση* «τα ατομικά είδη του στρατιώτη».
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἀρτύω*].

ἔξειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

εκστρατεύω: *ὅταν ἐξῇσαν* = όταν εκστράτευαν.
ΝΕ (παράγωγο) εξιτήριο.
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *εἶμι*].

ἐξελαύνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐλαύνω

εκδιώκω κάποιον (από ένα μέρος).
παράγ. ἐξέλασις.
[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἐλαύνω*].

ἐξεργάζομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐργάζομαι

1. τελειώνω εντελώς: *ἠπείγοντο τὰ ἐπιχώματα ἐξεργάσασθαι* = βιάζονταν να τελειώσουν τα οχυρώματα.

2. πραγματοποιώ κάτι.

παράγ. ἐξεργασία.

ΝΕ το σύνθ. *επεξεργάζομαι* (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἐργάζομαι*].

ἔξεστι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐξῆν
Μέλλ.	ἐξέσται

απρόσωπο επιτρέπεται, είναι δυνατόν: *ἔξεστί μοι* = μου επιτρέπεται ή μου είναι δυνατό να...

παράγ. ἐξουσία.

ΝΕ (παράγ.) *εξουσία*.

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἐστί*].

ἐξετάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐξήταζον
Μέλλ.	ἐξετάσω & ἐξετῶ (-ᾷς, -ᾷ)
Αόρ.	ἐξήτασα
Παρακ.	ἐξήτακα
Παθ. μέλλ.	ἐξετασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐξητάσθην
Παθ. παρακ.	ἐξήτασμαι

1. ερευνώ, εξετάζω: *τὸν βίον αὐτοῦ πάντα ἐξετάσω* = θα ερευνήσω όλη τη ζωή του.

2. ανακρίνω: *ἐξετάζω τινά τι*.

3. για στρατεύματα επιθεωρώ.

4. δοκιμάζω, ελέγχω, εξετάζω την ποιότητα ή το χαρακτήρα κάποιου προσώπου ή πράγματος: *ἐξετάζω τὸν χρυσόν*.

παράγ. ἐξέτασις, ἐξεταστής.

ΝΕ εξετάζω (με τις ίδιες σημ.).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἐτάζω* (< *ἐτὸς* «αληθινός»)].

ἐξευρίσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εὑρίσκω

1. βρίσκω, ανακαλύπτω: *τοὺς συνωμότας ἐξευρεῖν οὐκ εἶχον* = δεν μπορούσαν να εξακριβώσουν ποιοι ήταν οι συνωμότες.

2. εφευρίσκω.

παράγ. ἐξεύρεσις, ἐξεύρημα.

ΝΕ εξευρίσκω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *εὑρίσκω*].

ἐξηγέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἡγέομαι -οῦμαι

1. διοικώ, είμαι ηγεμόνας: *Λακεδαιμόνιοι ἐξηγοῦντο τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πόλεων* = οι Λακεδαιμόνιοι ήταν ηγεμόνες των πελοποννησιακών πόλεων.

- οδηγώ ως αρχηγός: *ἐξηγήσομαι ἡμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα* = θα σας οδηγήσω στην Ελλάδα.

2. α. προηγούμαι και δείχνω το δρόμο: *ἕπονται ᾗ οὗτοι ἐξηγοῦνται* = ακολουθούν το δρόμο που δείχνουν αυτοί. **β.** μεταφορικά δείχνω σε κάποιον τι πρέπει να κάνει: *ὅ,τι χρὴ ποιεῖν αὐτοῖς ἐξηγοῦ σύ* = να τους δείξεις τι πρέπει να κάνουν.

3. ερμηνεύω κάτι.

4. διηγούμαι.

ΝΕ εξηγώ (με σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἡγέομαι*].

ἑξῆς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. με τη σειρά: *γέγραπται δὲ ἑξῆς, ὡς ἕκαστα ἐγένετο* = έχει γραφτεί ο πόλεμος με τη σειρά, όπως συνέβησαν τα γεγονότα ένα ένα.

2. τὰ τούτων ἑξῆς αυτά που ακολουθούν.

ΝΕ εξής (με τη σημ. 2).

[**σεχ-* (*ἔχομαι*)].

ἐξικνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἱκνέομαι -οῦμαι

φθάνω: *τὸ σὸν ὄμμα ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖται* = η όρασή σου φτάνει σε μεγάλη απόσταση.

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἱκνέομαι*].

ἕξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να κατέχει κάποιος κάτι: *ἐπιστήμης ἕξις*.

2. η κατάσταση του σώματος ή της ψυχής.

3. συνήθεια, έξη.

ΝΕ έξη (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** **ἑξ-* (*ἕξω* < *ἔχω*) + παρ. επίθ. *-ις*].

ἐξίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. βγάζω κάτι / κάποιον από τη θέση του: *ἐξίστημί τινα τοῦ φρονεῖν* = τον κάνω να χάσει τα λογικά του.

2. ως αμετάβατο στη μέση φωνή και στον αόρ. β΄, παρακ. και υπερσ. ενεργητικής φωνής (*ἐξέστην, ἐξέστηκα, ἐξεστήκειν*) ἐξίσταμαι **α.** απομακρύνομαι από κάπου: *ἐκ τοῦ μέσου ἐξίσταμαι* = απομακρύνομαι από τη μέση. **β.** μεταφορικά απομακρύνομαι, εγκαταλείπω κάποιον ή κάτι: *ἐξίσταμαι τῆς φιλίας τῶν μαθητῶν* = εγκαταλείπω (διακόπτω) τη φιλία με τους μαθητές μου.

παράγ. ἔκστασις, ἐκστατικός.

ΝΕ εξίσταμαι (λόγ. φρ. *απορώ και εξίσταμαι*).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ἵστημι*].

ἔξοδος, -όδου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκστρατεία: *ἔξοδον ἐποιήσαντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον* = έκαναν εκστρατεία εναντίον του στρατοπέδου.

2. τέλος: *ἐπ᾽ ἐξόδῳ τοῦ ζῆν* = στο τέλος της ζωής.

3. το τελευταίο μέρος της τραγωδίας.

παράγ. ἐξοδεύω.

ΝΕ έξοδος.

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὁδός*].

ἐξόλλυμι & **ἐξολλύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀπόλλυμι

εξολοθρεύω: *ἀνθρώπους ἐξόλλυμι.*

παράγ. ἐξώλης.

ΝΕ στη φρ. *εξώλης καὶ προώλης* «τελείως κατεστραμμένος, αφανισμένος» (σε κατάρες).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὄλλυμι*].

ἐξόμνυμι & **ἐξομνύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὄμνυμι

ἐξόμνυμι & κυρίως στη μέση φωνή ἐξόμνυμαι αρνούμαι με όρκο: *ἃ οἶδεν ἐξόμνυται* = αρνείται ενόρκως ότι γνωρίζει αυτά που όντως γνωρίζει.

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὄμνυμι*].

ἐξορμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὁρμάω -ῶ

1. στέλνω προς τα έξω: *ἐξορμῶ ναῦν* = βγάζω το πλοίο στο πέλαγος.

2. παρακινώ: *ἐξορμῶ τινα ἐπὶ τὴν ἀρετήν.*

3. με τη σημερινή σημασία εξορμώ.

παράγ. ἐξόρμησις.

ΝΕ εξορμώ (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὁρμάω*].

ἐξορμίζω ΡΗΜΑ

βγάζω το πλοίο από τον όρμο, το λιμάνι.

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὁρμίζω*].

ἐξοστρακίζω ΡΗΜΑ

εξορίζω με οστρακισμό (γράφοντας επάνω σε όστρακο το όνομα αυτού που θα εξοριζόταν).

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὀστρακίζω*].

ἐξυβρίζω ΡΗΜΑ

γίνομαι θρασύς: *εὐπραγίαις οὐκ ἐξυβρίζομεν* = όταν ευτυχούμε, δε γινόμαστε θρασείς.

ΝΕ εξυβρίζω.

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὑβρίζω*].

ἔξωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. απ᾽ έξω. **2.** έξω.

[**παράγ. λ.** *ἔξω* + παρ. επίθ. *-θεν*].

ἐξωθέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὠθέω -ῶ

εκδιώκω, απομακρύνω, εξορίζω.

ΝΕ εξωθώ «σπρώχνω, παρασύρω».

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + *ὠθέω*].

ἐξώλης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐξωλέστερος
Υπερθετικός	ἐξωλέστατος

αυτός που είναι εντελώς κατεστραμμένος, συχνά σε κατάρες και όρκους: *ἐξώλης ἀπολοίμην καὶ προώλης, εἰ...* = να χαθώ, αν...

ΝΕ στη λόγ. φρ. *εξώλης και προώλης* «άνθρωπος εντελώς διεφθαρμένος».

[**σύνθ. λ.** *ἐξ* + **ὀλ-* (*ὄλλυμι*) > **ἐξώλ-* + *-ης*].

ἔοικα ΡΗΜΑ

Παρακ. με σημ. ενεστώτα γ΄πληθ.	ἔοικα εἴξασι
Μέλλ.	εἴξω
Υπερσ. με σημ. παρατ.	ἐῴκειν

1. μοιάζω με κάποιον / κάτι: *δαιμονίᾳ ἔοικεν εὐεργεσίᾳ* = μοιάζει (αυτό που συνέβηκε) με θεία ευεργεσία.

2. με απαρέμφατο φαίνομαι να...

• ως απρόσωπο ἔοικεν φαίνεται: *ὡς ἔοικεν* = όπως φαίνεται.

3. μετοχή ἐοικὼς ή εἰκώς, ἐοικυῖα, ἐοικὸς ή εἰκός **α.** που μοιάζει: *φόβος οὐδενὶ ἐοικώς* = που δε μοιάζει με κανέναν προηγούμενο. **β.** πιθανός, εύλογος.

παράγ. εἰκότως «λογικά».

[**Ϝεικ-*, **Ϝοικ-* (*εἴκω, εἰκών*)].

ἐπαγγελία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ως νομικός όρος καταγγελία: *ἐπαγγελία πρὸς τοὺς θεσμοθέτας* = καταγγελία (κάποιου) ενώπιον των θεσμοθετών.

2. υπόσχεση, διαβεβαίωση.

ΝΕ επαγγελία (με τη σημ. 2 και στη λόγ. φρ. *Γη της Επαγγελίας*).

[**παράγ. λ.** *ἐπαγγέλ-λομαι* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἐπαγγέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀγγέλλω

1. προκηρύσσω, αναγγέλλω: *ἐκεχειρίαν, πόλεμον ἐπαγγέλλω.*

2. διατάζω.

3. ως νομικός όρος καταγγέλλω.

4. στη μέση φωνή ἐπαγγέλλομαι **α.** υπόσχομαι: *ἐπηγγείλαντο ξυμπολεμεῖν* = υποσχέθηκαν να πολεμήσουν στο πλευρό τους. **β.** ασκώ ή ασκώ ως επάγγελμα: *ἀρετὴν ἐπαγγέλλομαι* = ασκώ την αρετή. *τοῦτό ἐστι τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐπαγγέλλομαι* = αυτό είναι το επάγγελμα που ασκώ.

παράγ. ἐπαγγελία, ἐπάγγελμα.

ΝΕ επαγγέλλομαι (με τις σημ. 4α, β).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἀγγέλλω*].

ἐπάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. επιφέρω: *κινδύνους ἐπάγω τινί* = προκαλώ σε κάποιον κινδύνους.

2. οδηγώ κάποιον (εναντίον κάποιου): *ἐπάγω τινὰ ἐπί τινα* = οδηγώ κάποιον εναντίον κάποιου.

3. *ἐπάγω δίκην / γραφὴν τινί* = καταθέτω καταγγελία εναντίον κάποιου στο δικαστήριο.

4. μέση φωνή ἐπάγομαι **α.** προμηθεύομαι: *ἐκ θαλάσσης ὧν δέονται ἐπάξονται* = όσα χρειάζονται θα τα προμηθευτούν διά θαλάσσης. **β.** προσκομίζω (μαρτυρίες κτλ.): *ἐπάγομαι τὸν Ἡσίοδον μάρτυρα* = προσκομίζω ως μάρτυρά μου τον Ησίοδο.

ΝΕ επάγεται «προκύπτει ως αποτέλεσμα, συνεπάγεται».

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἄγω*].

ἐπαινέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπῄνουν
Μέλλ.	ἐπαινέσω & πιο συχνά ἐπαινέσομαι
Αόρ.	ἐπῄνεσα
Παρακ.	ἐπῄνεκα
Παθ. μέλλ.	ἐπαινεθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπῃνέθην
Παθ. παρακ.	ἐπῄνημαι

1. εγκρίνω, επιδοκιμάζω: *ἐπαινεσάντων δ' αὐτῶν* = όταν αυτοί έδωσαν την έγκρισή τους.
2. επαινώ.
ΝΕ επαινώ (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *αἰνέω* < *αἶνος, ὁ* «εγκώμιο, έπαινος», ίσως συγγεν. με **αρχ. γερμ.** eid «όρκος»].

ἐπαίρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἴρω

1. σηκώνω, υψώνω: *ἐπαίρω τὴν φωνήν* = υψώνω τη φωνή μου.
2. παθ. φωνή ἐπαίρομαι υπερηφανεύομαι: *ὑμᾶς χρὴ μὴ πρὸς τὰς τύχας τῶν ἐναντίων ἐπαίρεσθαι* = δεν πρέπει να υπερηφανεύεστε για τις δυστυχίες των εχθρών σας.
παράγ. ἔπαρσις.
ΝΕ επαίρομαι (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *αἴρω*].

ἐπαιτιάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἰτιάομαι -ῶμαι

κατηγορώ: *ἐπαιτιῶμαί τινά τινος* = κατηγορώ κάποιον για κάτι.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *αἰτιάομαι*].

ἐπαΐω ΡΗΜΑ

εύχρηστο στον ενεστώτα
γνωρίζω καλά κάτι: *οὐκ ἐπαΐει τι τούτων* = δε γνωρίζει καλά κάτι από αυτά.
- μετοχή ἐπαΐων ο γνώστης: *οἱ τῆς αὐλήσεως ἐπαΐοντες* = οι γνώστες της τέχνης του αυλού.

ΝΕ επαΐων «γνώστης, ειδικός».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἀΐω*].

ἐπακτός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που τον φέρνουν από ξένη χώρα: *ἐπακτὸς σῖτος* = εισαγόμενο σιτάρι. *ἐπακτὴ δύναμις* = δύναμη ξένων μισθοφόρων στρατιωτών.
[**παράγ. λ.** *ἐπάγ-ω* + παρ. επίθ. *-τός*].

ἐπάνειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

χρησιμοποιείται ως μέλλ. του ☞ **ἐπανέρχομαι.**
θα επανέλθω: *ἐγὼ δὲ ἔνθεν ἐξέβην ἐπάνειμι* = και εγώ θα επανέλθω στο σημείο της διήγησης από όπου είχα κάνει την παρέκβαση.
[**σύνθ. λ.** *ἐπαν-* (**σύνθ.** *ἐπί* + *ἀνά*) + *εἶμι*].

ἐπανέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

1. επανέρχομαι, επιστρέφω: *ἐπανέρχομαι ἐκ Πειραιῶς.*
2. ανακεφαλαιώνω: *ἐξ ἀρχῆς ἐπάνελθε αὐτά* = ανακεφαλαίωσέ τα από την αρχή.
ΝΕ επανέρχομαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπαν-* (**σύνθ.** *ἐπί* + *ἀνά*) + *ἔρχομαι*].

ἐπανίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. υψώνω, χτίζω πάλι κάτι: *τὰ τείχη ἐπανέστησαν* = ξανάχτισαν τα τείχη.
2. στην παθ. φωνή, στο μέσο μέλλ., στον αόρ. β΄ και στον παρακ. ενεργ. φωνής (*ἐπαναστήσομαι, ἐπανέστην, ἐπανέστηκα*) ἐπανίσταμαι **α.** σηκώνομαι (από τη θέση μου). **β.** επαναστατώ: *ἢν ἡ δουλεία ἐπανιστῆται* = αν επαναστήσουν οι δούλοι.
παράγ. ἐπανάστασις.
ΝΕ το ομόρριζο *επανάσταση.*
[**σύνθ. λ.** *ἐπαν-* (**σύνθ.** *ἐπί* + *ἀνά*) + *ἵστημι*].

ἐπανορθόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ. με διπλή αύξηση	ἐπηνώρθουν
Αόρ. με διπλή αύξηση	ἐπηνώρθωσα
Παρακ. με διπλή αύξηση	ἐπηνώρθωκα
Μέσ. παρατ. με διπλή αύξηση	ἐπηνωρθούμην
Μέσ. μέλλ.	ἐπανορθώσομαι
Παθ. μέλλ.	ἐπανορθωθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπηνωρθωσάμην
Παθ. αόρ. με διπλή αύξηση	ἐπηνωρθώθην
Παθ. παρακ. με διπλή αύξηση	ἐπηνώρθωμαι

1. επανορθώνω, ξαναφέρνω κάτι στην προηγούμενη καλή κατάστασή του: *ἐπανορθῶ τὴν δύναμιν.*
2. διορθώνω: *ἐπανορθῶ τὸ ἁμάρτημα, τοὺς νόμους* = διορθώνω το σφάλμα, τους νόμους.
ΝΕ επανορθώνω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπαν-* (**σύνθ.** *ἐπί* + *ἀνά*) + *ὀρθόω*].

ἐπαρκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀρκέω -ῶ

χορηγώ, εφοδιάζω: *ἐπαρκῶ τινί τι* = χορηγώ σε κάποιον κάτι.
παράγ. ἐπαρκής, ἐπαρκούντως.
ΝΕ επαρκώ «είμαι αρκετός, φτάνω».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἀρκέω*].

ἐπεὶ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. χρονικός αφού, όταν: *ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο* = όταν ξημέρωσε...
2. αιτιολογικός επειδή: *ἐπεὶ ταῦθ' οὕτως ἔχει* = επειδή έτσι έχουν τα πράγματα αυτά.
σύνθ. ἐπάν.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *εἰ*].

ἐπείγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤπειγον
Αόρ.	ἤπειξα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἐπείξομαι
Παθ. αόρ.	ἠπείχθην
Παθ. παρακ.	ἤπειγμαι

1. μέση φωνή ἐπείγομαι επισπεύδω κάτι: *ἐπείγεται τὸν πλοῦν.*

2. παθ. φωνή ἐπείγομαι βιάζομαι, επείγομαι: *ἐπείγετο οἴκαδε* = βιαζόταν να γυρίσει στο σπίτι του.

ΝΕ επείγει «είναι επείγον» & επείγομαι (με τη σημ. 2).

[**αβέβ. ετυμ.**].

ἐπειδὰν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

είναι χρονικός σύνδεσμος και ακολουθείται από υποτακτική οποτεδήποτε, κάθε φορά που: *ἐπειδὰν ὅσιόν τι ποιῇς* = κάθε φορά που κάνεις κάτι όσιο.

[**σύνθ. λ.** *ἐπειδή* + *ἄν*].

ἐπειδὴ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. χρονικός αφού, όταν: *ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς πόλεως ἦν* = όταν έφθασε κοντά στην πόλη. *διενείμαντο τὴν ἀρχὴν Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβον* = μοιράστηκαν την εξουσία ο Δίας, ο Ποσειδώνας και ο Πλούτωνας, όταν την παρέλαβαν από τον πατέρα τους.

2. αιτιολογικός επειδή.

ΝΕ επειδή (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *ἐπεί* + *δή*].

ἔπειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **εἰμὶ**

1. είμαι ή υπάρχω επάνω σε κάτι: *ἐπὶ τῷ ποταμῷ πύλαι ἔπεισι* = στο ποτάμι υπάρχουν περάσματα.

2. για ποινές ή αμοιβές είμαι καθορισμένος: *ἔσχαται τιμωρίαι ἐπὶ ταῖς ἐπαγγελίαις ἔπεισιν* = έχουν καθοριστεί έσχατες τιμωρίες για τις καταγγελίες.

3. επίκειμαι: *ἐπόντος τοῦ φόβου τούτου* = καθώς ήταν επικείμενος αυτός ο κίνδυνος...

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *εἰμί*].

ἔπειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

ως μέλλοντας του ☞ **ἐπέρχομαι**

1. επιτίθεμαι: *ἐπίωμεν ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας* = ας επιτεθούμε σε αυτούς που μας αδικούν.

- μετοχή ως ουσιαστικό *οἱ ἐπιόντες* οι επιτιθέμενοι.

2. παρουσιάζομαι (για να μιλήσω).

3. κατεβαίνω στο κεφάλι: *ὅ,τι ἂν ἐπίῃ μοι* = ό,τι μου κατέβει στο κεφάλι.

4. με χρονική σημ., συνήθως στη μτχ. ἐπιών, -οῦσα, -όν αυτός που ακολουθεί: *ἡ ἐπιοῦσα ἡμέρα* = η επόμενη μέρα. *ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ* = στο μέλλον.

ΝΕ η επιούσα (λόγ.) «η επόμενη μέρα», ο επιούσιος (*άρτος* «το ψωμί της αυριανής μέρας»).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *εἶμι*].

ἐπείπερ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

χρονικός και αιτιολογικός

όταν, επειδή.

[**σύνθ. λ.** *ἐπεί* + *περ*].

ἐπέκεινα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τοπικό πέρα από: *οἱ ἐπέκεινα Εὐφράτου* = όσοι κατοικούν πέρα από τον Ευφράτη. *οἱ ἐπέκεινα χρόνοι* = τα παλαιότερα χρόνια.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἐκεῖνα*].

ἐπελαύνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἐλαύνω**

βαδίζω, εκστρατεύω εναντίον κάποιου.

παράγ. ἐπέλασις.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἐλαύνω*].

ἐπέξειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

ως μέλλοντας του ☞ **ἐπεξέρχομαι**

1. βγαίνω εναντίον κάποιου: *ἐπέξειμί τινι ἐς μάχην* = βγαίνω εναντίον κάποιου σε μάχη.

2. ασκώ δίωξη εναντίον κάποιου: *ἐπέξειμί τινι φόνου* = μηνύω κάποιον για φόνο.

3. εξετάζω κάτι λεπτομερώς.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἔξειμι*].

ἐπεξέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἔρχομαι**

1. βγαίνω εναντίον κάποιου: *ἐπεξῆλθον διώκοντες ἐπὶ πολύ* = βγήκαν εναντίον τους καταδιώκοντάς τους για μεγάλο διάστημα.

2. ασκώ δίωξη εναντίον κάποιου.

3. συζητώ, εξετάζω κάτι λεπτομερώς: *ὅσον δυνατὸν ἀκριβείᾳ περὶ ἑκάστου ἐπεξῆλθον* = εξέτασα με όλη τη δυνατή ακρίβεια καθένα από τα γεγονότα (που συνέβησαν κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο, λέγει ο Θουκυδίδης).

ΝΕ το σύνθ. *αντεπεξέρχομαι*.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἐξέρχομαι*].

ἐπέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἔρχομαι**

1. επιτίθεμαι: *ἐπέρχονται ἡμῖν ὡς οὐκ ἀμυνουμένοις* = μας επιτίθενται νομίζοντας ότι δε θα αμυνθούμε.

2. κατεβαίνω στο κεφάλι: *ὅ, τι ἂν ἐπέλθῃ* = ό,τι μου κατέβει στο κεφάλι.

ΝΕ επέρχομαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἔρχομαι*].

ἐπερωτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἐρωτάω** -ῶ

ρωτώ, συμβουλεύομαι: *τὸ χρηστήριον ἐπερωτῶ* = ρωτώ το μαντείο.
παράγ. ἐπερώτησις.
ΝΕ επερώτηση.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἐρωτάω*].

ἐπέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

σταματώ, αναστέλλω: *ἐπέσχον τὸ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπιχειρεῖν* = σταμάτησαν την εναντίον των Αθηναίων προσβολή.
ΝΕ επέχω «μεσολαβώ ως».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἔχω*].

ἐπήκοος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που ακούει με προσοχή: *ἐπήκοοι καὶ θεαταὶ τῶν δικῶν.*
- εἰς ἐπήκοον σε απόσταση που να ακούγεται κάποιος.

ΝΕ στη λόγ. φρ. *εις επήκοον πάντων.*
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **ἄκου-ος* (*ἀκούω*), πβ. *ἀκο-ή*].

ἔπηλυς, -υς, -υ, γεν. ἐπήλυδος ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει έρθει από ξένη χώρα, ο ξένος.
ΝΕ έπηλυς (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **ἠλ-* (*ἐλ-* < *ἐλ-αύνω*, πβ. *ἱππ-ηλ-άτης*) + *-υς*, πβ. και *ἐλ-ήλυ-θα* < *ἔρχομαι*].

ἐπὴν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

χρονικός, που συντάσσεται με υποτακτική
κάθε φορά που, οσάκις.
[**σύνθ. λ.** *ἐπεί* + *ἤν*].

ἐπηρεάζω ΡΗΜΑ

1. παρενοχλώ κάποιον.
2. παθ. φωνή ἐπηρεάζομαι προσβάλλομαι: *πῶς ἂν μᾶλλον ἐπηρεάζετο* = πώς θα υπήρχε τρόπος να προσβληθεί περισσότερο.
ΝΕ επηρεάζω «ασκώ επήρεια, επίδραση».
[**παράγ. λ.** **ἐπ-ηρής* (< *ἀρειὴ* «απειλή») + παρ. επίθ. *-άζω*].

ἐπὶ ΠΡΟΘΕΣΗ

Α. με γενική δηλώνει
1. τόπο **α.** επάνω: *ἐπὶ γῆς.* **β.** προς: *ἔπλεον ἐπὶ Λέσβου* = έπλεαν προς τη Λέσβο.
2. χρόνο κατά, επί: *ἐπὶ τοῦ προτέρου πολέμου* = κατά τον προηγούμενο πόλεμο.
3. με γενική προσώπου ενώπιον, μπροστά σε: *ἐπὶ μαρτύρων, ἐπὶ δικαστοῦ.*
4. επικεφαλής: *ὁ ἐπὶ τῶν ἵππων* = ο αρχηγός του ιππικού.
Β. με δοτική δηλώνει
1. επάνω: *ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς.*
2. κοντά, πλησίον: *πόλις ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ.*
3. αιτία εξαιτίας, για: *ᾐσχύνοντο ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἁμαρτήμασιν* = ντρέπονταν για τις κοινές αποτυχίες.
4. σκοπό για να: *ἐπὶ τῷ κερδαίνειν πᾶν ἂν οὗτος ποιήσειε* = αυτός θα έκανε τα πάντα για το κέρδος.
5. επίβλεψη, αρχηγία: *κατέλιπεν ἐπὶ ταῖς ναυσὶν Ἀντίοχον* = άφησε τον Αντίοχο ως αρχηγό των πλοίων.
6. όρο, προϋπόθεση: *ἠρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο* = ρωτούσε με ποιους όρους θα γινόταν σύμμαχος.
- τὸ ἐπ᾽ ἐμοὶ όσο εξαρτάται από μένα.

Γ. με αιτιατική δηλώνει
1. επάνω: *θέμενος κρέα ἐπὶ τὰ γόνατα ἐδείπνει* = αφού έβαλε το κρέας πάνω στα γόνατά του, έτρωγε.
2. εναντίον: *ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους* = εκστράτευσαν εναντίον των εχθρών.
3. χρονική διάρκεια: *ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.*
4. σκοπό: *ἐπὶ τοῦτο ἦλθον* = ήρθαν με αυτόν το σκοπό.
Δ. ως α΄ συνθετικό δηλώνει **1.** επάνω, π.χ. *ἐπιβαίνω.* **2.** εναντίον, π.χ. *ἐπιχειρῶ.* **3.** κατόπιν, ύστερα, π.χ. *ἐπιγίγνομαι.* **4.** προσθήκη, π.χ. *ἐπαυξάνω.* **5.** επίταση, π.χ. *ἐπιποθῶ.*
ΝΕ επί (λόγ.).
[ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** ápi, **αρχ. περσ.** apiy κτλ.].

ἐπιβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. πατώ επάνω σε κάτι: *ἐπιβαίνω τῶν ὅρων τῆς χώρας* = πατώ τα σύνορα της χώρας.
2. ανεβαίνω: *ἐπιβαίνω ἐπὶ τὸν ἵππον* = ανεβαίνω στο άλογο. με δοτ. *ἐπειρῶντο ταῖς ναυσὶν ἐπιβαίνειν* = προσπαθούσαν να ανεβούν στα πλοία.
ΝΕ επιβαίνω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *βαίνω*].

ἐπιβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. βάζω ή ρίχνω κάτι επάνω σε κάτι: *ἐπέβαλον τοὺς νεκροὺς ἐπὶ τὰς ἁμάξας.*
2. πέφτω, αναλογώ σε κάποιον: *ὅσον ἐπέβαλεν αὐτοῖς* = όσο τους αναλογούσε. *τὸ ἐπιβάλλον (μέρος)* = το μερίδιο κάποιου.
3. μέση φωνή ἐπιβάλλομαι βάζω επάνω μου: *δουλείαν ἐπιβαλεῖται ἡ πόλις* = η πόλη θα επιβάλει στον εαυτό της τη δουλεία.
ΝΕ επιβάλλω «ορίζω, καθορίζω» (λ.χ. τιμωρία).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *βάλλω*].

ἐπιβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να βάζει κανείς κάτι επάνω σε κάτι άλλο: *ἡ τοῦ ἱματίου ἐπιβολή* = η κάλυψη (του σώματος) με το ιμάτιο.
2. πρόστιμο: *ἐπιβολὰς ἐπιβάλλω* = επιβάλλω πρόστιμα.
ΝΕ επιβολή «καθορισμός» (λ.χ. φόρου κτλ.).
[**παράγ./σύνθ.** *ἐπί* + **βολ-* (*βάλλω*) + παρ. επίθ. *-ὴ* ως παράγ. ουσ. του *ἐπιβάλλω*].

ἐπιβουλεύω ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἐπιβουλεύσομαι «θα γίνω αντικείμενο επιβουλών»
Παθ. μέλλ.	ἐπιβουλευθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπεβουλεύθην
Για τους άλλους χρόνους ☞ βουλεύω	

1. σκέπτομαι ή σχεδιάζω κάτι κακό: *κακὸν ἐπιβουλεύω τῇ πόλει* = σχεδιάζω κάτι κακό για την πόλη.
2. με απαρέμφατο σχεδιάζω να..., σκοπεύω να...:
3. παθ. φωνή ἐπιβουλεύομαι γίνομαι αντικείμενο επιβουλών.
παράγ. ἐπιβούλευμα, ἐπιβούλευσις, ἐπιβουλευτής, ἐπιβουλευτικός, ἐπιβουλή.
ΝΕ επιβουλεύομαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *βουλεύω*].

ἐπιβουλή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σχέδιο εναντίον κάποιου, επιβουλή: *ἐξ ἐπιβουλῆς θανών* = νεκρός από επιβουλή.
ΝΕ επιβουλή (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *ἐπιβουλ-εύομαι* + παρ. επίθ. *-ή*].

ἐπιγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

1. α. γίνομαι ή έρχομαι, χρονικά, έπειτα από κάποιον ή κάτι: *ἀντὶ τῶν θανόντων ἕτεροι ἐπιγενήσονται* = στη θέση αυτών που πέθαναν θα έρθουν άλλοι. *τῇ ἐπιγενομένῃ ἡμέρᾳ* = την επόμενη ημέρα. **β.** ως ουσιαστικό οἱ ἐπιγενόμενοι οι μεταγενέστεροι (άνθρωποι).
2. συμβαίνω έπειτα από κάτι, επακολουθώ: *ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογί* = μετά την πυρκαγιά ακολούθησε ο άνεμος.
ΝΕ επιγενόμενοι (με τη σημ. 1β).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *γίγνομαι*].

ἐπιγιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γιγνώσκω

1. ανακαλύπτω, συνειδητοποιώ κάτι.
2. κρίνω, αποφασίζω.
παράγ. ἐπίγνωσις.
ΝΕ το παράγ. *επίγνωση*.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *γιγνώσκω*]

ἐπιγράφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γράφω

1. γράφω πάνω σε μια επιφάνεια, εγχαράσσω.
2. καταχωρίζω το όνομα ενός πολίτη στον κατάλογο για σκοπούς φορολόγησης, επιβάλλω δημόσιο βάρος σε κάποιον.
3. γενικά καταχωρίζω το όνομα του πολίτη σε δημόσιο κατάλογο.
παράγ. ἐπίγραμμα, ἐπιγραφή.
ΝΕ επιγράφω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *γράφω*].

ἐπιδείκνυμι & **ἐπιδεικνύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δείκνυμι

1. ἐπιδείκνυμι ή συχνότερα στη μέση φωνή ἐπιδείκνυμαι επιδεικνύω: *τὴν ἐμαυτοῦ σοφίαν ἐπιδείκνυμαι.*
2. αποδεικνύω: *ἐπιδείκνυμί τινα δωροδοκήσαντα* = αποδεικνύω ότι κάποιος δωροδοκήθηκε.
ΝΕ επιδεικνύω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *δείκνυμι*].

ἐπιδέξιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. δεξιός: *τὰ ἐπιδέξια* = η δεξιά πλευρά.
2. επιδέξιος, έξυπνος, ικανός.
ΝΕ επιδέξιος (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *δεξιός*].

ἐπιδέω ΡΗΜΑ
μέση φωνή ἐπιδέομαί τινος μου λείπει κάτι.

Για τους χρόνους ☞ δέομαι

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *δέω*].

ἐπιδημέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. ζω στην πατρίδα μου. ≠ ἀποδημέω.
2. επιστρέφω στην πατρίδα μου.
3. για μετανάστες παρεπιδημώ, μένω σε μια (ξένη) χώρα.
παράγ. ἐπιδήμησις, ἐπιδημία «διαμονή σε έναν τόπο».
[**παράγ. λ.** *ἐπίδημος* (**σύνθ.** *ἐπί* + *δῆμος*) + παρ. επίθ. *-έω*].

ἐπιδημία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
διαμονή σε έναν τόπο.
ΝΕ επιδημία.
[**παράγ. λ.** *ἐπίδημ-ος* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἐπιδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δίδωμι

1. χαρίζω, και ειδικότερα προσφέρω στην πόλη: *τριήρη ἐπέδωκε.*
2. δίνω σε κάποιον κάτι στο χέρι, το επιδίδω: *ἐπιδίδωμι ἐπιστολήν.*
3. ως αμετάβατο αυξάνομαι σε κάτι, δηλαδή χειροτερεύω ή βελτιώνομαι: *καθ᾽ ἡμέραν ἐπεδίδοσαν ἐς τὸ ἀγριώτερον* = κάθε μέρα γίνονταν και πιο σκληροί. *ἑκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι* = κάθε μέρα να προοδεύεις συνεχώς προς το καλύτερο.
ΝΕ επιδίδω (με τις σημ. 2, 3).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *δίδωμι*].

ἐπίδοξος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που περιμένουν ότι θα κάνει ή θα γίνει κάτι: *ἐπίδοξοι ἐπιεικεῖς γενέσθαι* = αυτοί που περιμένουμε να γίνουν ικανοί.
ΝΕ επίδοξος.
[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἐπί* + **δοξ-* (*ἔ-δοξ-α* < *δοκέω*) + *-ος*].

ἐπίδοσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. προσφορά, ευεργέτημα: *οἱ τὰς μεγάλας ἐπιδόσεις ἐπιδόντες* = αυτοί που έκαναν μεγάλες προσφορές.

2. αύξηση, πρόοδος.
ΝΕ επίδοση (με τη σημ. 2.)
[**παράγ./σύνθ.** *ἐπί* + **δο-* (*δί-δω-μι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

ἐπιείκεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. συγκατάβαση, ανεκτικότητα που δεν είναι αντίθετη προς το δίκαιο, επιείκεια.
2. για ανθρώπους **α.** τιμιότητα, δικαιοσύνη. **β.** αρετή, καλοσύνη.
ΝΕ επιείκεια (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἐπιεικής* + παρ. επίθ. *-εια*].

ἐπιεικής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιεικέστερος
Υπερθετικός	ἐπιεικέστατος

1. λογικός: *ἐπιεικὴς πρόφασις* = λογική δικαιολογία.
2. για πρόσωπα **α.** ικανός (σε δεξιότητες): *οἱ ἐπιεικέστατοι τῶν τριηράρχων* = οι πιο ικανοί από τους κυβερνήτες πλοίων. **β.** καλός, ενάρετος: *ἐπιεικεῖς τὴν ψυχήν* = άνθρωποι με καλή ψυχή.
ΝΕ επιεικής «υποχωρητικός, καλοσυνάτος».
[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἐπί* + *εἰκ-* (< *ἔοικα*) + *-ής*].

ἐπικαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ καλέω -ῶ

1. μέση φωνή ἐπικαλοῦμαι καλώ κάποιον ως βοηθό, ως σύμμαχο, ως μάρτυρα: *μάρτυρας ἐπεκαλοῦντό τινας* = καλούσαν κάποιους ως μάρτυρες.
2. καταλογίζω: *ἐπικαλῶ τινί τι* = καταλογίζω σε κάποιον κάτι (μια κατηγορία).
ΝΕ επικαλούμαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *καλέω*].

ἐπικαρπία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το κέρδος. ≠ τὰ ἀρχαῖα «το αρχικό κεφάλαιο».
ΝΕ επικαρπία «κέρδος από μη ιδιόκτητη περιουσία».
[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἐπί* + **καρπ-* (*καρποῦμαι*) + παρ. επίθ. *-ία*].

ἐπίκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κεῖμαι

1. επιτίθεμαι εναντίον κάποιου.
2. επαπειλούμαι: *κακὰ ἐπικείμενα*.
ΝΕ επίκειμαι (κυρίως στο γ΄ ενικό με τη σημ. 2, λ.χ. *επίκειται σεισμός*).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κεῖμαι*].

ἐπικηρυκεύομαι ΡΗΜΑ
εύχρηστο μόνο στον ενεστώτα
1. αναγγέλλω κάτι με κήρυκα. **2.** υποβάλλω πρόταση σε κάποιον με κήρυκα για σύναψη ειρήνης: *ἐπικηρυκεύομαι πρὸς Λακεδαιμονίους*.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κηρυκεύομαι* < *κῆρυξ*].

ἐπίκλησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. επωνυμία, όνομα: *τῇ πόλει τὴν αἰσχίστην ἐπίκλησιν προσέθεσαν* = έδωσαν στην πόλη το χειρότερο όνομα (φήμη).
2. κατηγορία: *ἐπίκλησιν ἔχει κακὸς εἶναι* = κατηγορείται ότι είναι δειλός.
3. το να ζητάει κάποιος τη βοήθεια ή τη μαρτυρία κάποιου.
ΝΕ επίκληση (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κλῆσις*].

ἐπικουρέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. βοηθώ ως σύμμαχος ή μισθοφόρος.
2. γενικά βοηθώ.
ΝΕ επικουρώ (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐπίκουρ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ἐπικουρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πολεμική βοήθεια. **2.** γενικά βοήθεια.
ΝΕ επικουρία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐπίκουρ-ος* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἐπίκουρος, -ούρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. στον πληθ. οἱ ἐπίκουροι (στην Αθήνα) σώμα μισθοφόρων στρατιωτών.
2. ως επίθετο βοηθός: *τοῖς ἀδικουμένοις ἐπίκουρος*.
ΝΕ στη φρ. *επίκουρος καθηγητής*.
[**ἐπί-κορσος* < **ΙΕ** *kr̥s-ō «τρέχω, βοηθώ», από όπου και **λατ.** currō].

ἐπικράτεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κυριαρχία, κατοχή: *ἐπικράτεια τῶν ἐπιθυμιῶν* = κυριαρχία επί των επιθυμιών.
2. περιοχή που είναι υπό την εξουσία κάποιου: *ἡ τῶν Καρχηδονίων ἐπικράτεια*.
ΝΕ επικράτεια (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐπικρατέω* + παρ. επίθ. *-εια*].

ἐπικρατέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κρατέω -ῶ

1. νικώ στη μάχη.
2. είμαι κύριος κάποιου πράγματος: *οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτουν τῆς θαλάσσης* = οι Μιλήσιοι κυριαρχούσαν στη θάλασσα.
3. γενικά υπερισχύω, επικρατώ: *τῷ πεζῷ ἐπεκράτουν* = επικρατούσαν ως προς το πεζικό τους.
ΝΕ επικρατώ (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κρατέω*].

ἐπικτάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κτάομαι -ῶμαι

προσθέτω κάτι σε αυτά που έχω: *ἐπικτῶνται τριήρεις* = προσθέτουν πλοία σε αυτά που έχουν, αποκτούν επιπλέον πλοία.
παράγ. ἐπίκτητος.
ΝΕ το ομόρριζο *επίκτητος* «πρόσθετος».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κτάομαι*].

ἐπιλαγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαγχάνω

διαδέχομαι κάποιον σε ένα αξίωμα: *ἐπιλαγχάνω τινί βουλῆς* = διαδέχομαι κάποιον στο αξίωμα του βουλευτή.
ΝΕ η μετοχή *επιλαχών*.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λαγχάνω*].

ἐπιλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. παίρνω κάτι επιπλέον, πέρα από αυτό που έχω ήδη.
2. για συμβάντα καταλαμβάνω κάποιον, τον πιάνω: *χειμὼν ἐπέλαβε τὴν φυλακήν* = τη φρουρά την έπιασε ο χειμώνας.
3. για αρρώστιες προσβάλλω: *λοιμὸς ἐπέλαβε τὸν στρατόν* = ο λοιμός προσέβαλε το στρατό.
4. σταματώ κάτι (πιέζοντάς το): *ἐπιλαμβάνω τὸ ὕδωρ* = σταματώ την κλεψύδρα (π.χ. στο δικαστήριο).
5. μέση φωνή ἐπιλαμβάνομαι
α. πιάνομαι από κάτι: *ἐπιλαμβάνεται τῆς χειρός* = πιάνεται από το χέρι.
β. επιτίθεμαι σε κάποιον: *ἐπιλαμβάνομαί τινος*.
ΝΕ επιλαμβάνομαι «καταπιάνομαι».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λαμβάνω*].

ἐπιλανθάνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λανθάνω

ξεχνώ: *ἐπιλήσμων εἰμὶ καὶ ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος* = είμαι ξεχασιάρης και ξεχνώ για τι συζητούσαμε. *ἐπιλανθάνομαί τινος* = ξεχνώ κάτι.
παράγ. ἐπιλήσμων.
ΝΕ το παράγ. *επιλήσμων*.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λανθάνομαι*].

ἐπιλέγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λέγω (Β)

1. λέω κάτι επιπλέον ή κατόπιν.
2. μέση φωνή ἐπιλέγομαι διαλέγω.
- παθ. μετοχή ἐπιλελεγμένοι & ἐπειλεγμένοι ἐπίλεκτοι, εκλεκτοί.

ΝΕ επιλέγω (με σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λέγω*].

ἐπιλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λείπω

1. παραλείπω: *ἄλλα δὲ μύρια ἐπιλείπω λέγειν* = και άλλα πάρα πολλά παραλείπω να πω.
2. για πράγματα λείπω, δεν είμαι αρκετός: *ἐπιλείψει με λέγοντα ἡ ἡμέρα τὰ τῶν προδοτῶν ὀνόματα* = δε θα μου φτάσει η ημέρα, αν θελήσω να πω τα ονόματα των προδοτών.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λείπω*].

ἐπιλήσμων, -ων, ἐπίλῆσμον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιλησμονέστερος
Υπερθετικός	ἐπιλησμονέστατος

αυτός που ξεχνάει εύκολα, ξεχασιάρης.
ΝΕ επιλήσμων.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λήσμων*].

ἐπιμαρτύρομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μαρτύρομαι

1. επικαλούμαι κάποιον ως μάρτυρα: *ἐπιμαρτύρομαι τοὺς θεούς*.
2. παρακαλώ θερμά.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *μαρτύρομαι*].

ἐπιμέλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φροντίδα, προσοχή.
ΝΕ επιμέλεια.
[**παράγ. λ.** *ἐπιμελής* + παρ. επίθ. *-εια*].

ἐπιμελέομαι -οῦμαι & ἐπιμέλομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπεμελούμην & ἐπεμελόμην
Μέλλ.	ἐπιμελήσομαι & ἐπιμεληθήσομαι
Αόρ.	ἐπεμελήθην
Παρακ.	ἐπιμεμέλημαι
Υπερσ.	ἐπεμεμελήμην

φροντίζω, ενδιαφέρομαι: *οὐδενὸς ἐπιμελεῖται* = δε φροντίζει για τίποτε. = κήδομαι, μεριμνάω. ≠ ἀμελέω, ὀλιγωρέω.
παράγ. ἐπιμέλημα, ἐπιμελητέον, ἐπιμελητής, ἐπιμελητικός.
ΝΕ επιμελούμαι.
[**παραγ. λ.** *ἐπιμελής* (< **σύνθ.** *ἐπί* + *μέλομαι*) + παρ. επίθ. *-έ-ομαι*].

ἐπιμελής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιμελέστερος
Υπερθετικός	ἐπιμελέστατος

αυτός που φροντίζει για κάποιον ή για κάτι: *ἐπιμελὴς ἀγαθῶν, ἀμελὴς κακῶν* = αυτός που φροντίζει για τα καλά πράγματα και αδιαφορεί για τα κακά.
ΝΕ επιμελής.
[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἐπί* + *μέλομαι* «φροντίζω» + παρ. επίθ. *-ής*].

ἐπιμένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μένω

1. εξακολουθώ να μένω κάπου: *ἐπιμένω ἐν τῇ πόλει*.
2. εξακολουθώ να ζητώ κάτι, επιμένω.
3. περιμένω: *τειχῶν τὴν οἰκοδόμησιν ἐπέμενον τελεσθῆναι* = περίμεναν να γίνει η οικοδόμηση των τειχών τους.
ΝΕ επιμένω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *μένω*].

Ἐπιμηθεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα μυθικό πρόσωπο το οποίο διακρινόταν για την απρονοησία του, σε αντίθεση με τον αδελφό του, Προμηθέα.
[**σύνθ. λ.** *ἐπιμηθεύς* < *ἐπί* + **μηθεὺς* κατά το *προ-μηθεύς* < **μῆθος, τό* < *μανθάνω, μαθεῖν*].

ἐπινοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νοέω

1. επινοώ κάτι. **2.** καταστρώνω σχέδια. **3.** προτίθεμαι, σκοπεύω.
παράγ. ἐπίνοια, ἐπινόημα.
ΝΕ επινοώ (με σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *νοέω*].

ἐπίνοια, -οίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σκέψη για ένα θέμα, για κάτι: *οὐδ᾽ εἰς ἐπίνοιαν ἦλθον τούτου* = ούτε σκέψη δεν έκανα για κάτι τέτοιο.
[**παράγ. λ.** (**σύνθ.** *ἐπί* + **νοε-*, *νοέ-ω*) + παρ. επίθ. *-ια*].

ἐπιορκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπιώρκουν
Μέλλ.	ἐπιορκήσω & ἐπιορκήσομαι
Αόρ.	ἐπιώρκησα
Παρακ.	ἐπιώρκηκα

παίρνω ψεύτικο όρκο, παραβαίνω τον όρκο.
ΝΕ επιορκώ.
[**παράγ. λ.** *ἐπίορκος* (< **σύνθ.** *ἐπί* + *ὅρκος*) + παρ. επίθ. *-έω* (ανερμήνευτο το *π-* πριν από τη δασεία)].

ἐπιοῦσα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η επόμενη (ημέρα).
ΝΕ η επιούσα.
[θηλ. της μτχ. του *ἐπίειμι* < *ἐπί* + *εἶμι*].

ἐπιπλέω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πλέω

1. πλέω εναντίον κάποιου: *ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ*.
2. ταξιδεύω με πλοίο.
ΝΕ επιπλέω «δε βυθίζομαι σε υγρό».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *πλέω*].

ἐπίπονος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιπονώτερος
Υπερθετικός	ἐπιπονώτατος

1. κοπιαστικός: *ἐπίπονος βίος. ἐπίπονον ἔργον.*
2. για πρόσωπα εργατικός.
ΝΕ επίπονος (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **πον-* (*πονέω*) + *-ος*].

ἐπιρρώννυμι & **ἐπιρρωννύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ῥώννυμι

1. ενισχύω, ενθαρρύνω: *εἰς τὸ ἐπιρρῶσαι αὐτούς*.
2. στην παθ. φωνή ἐπιρρώννυμαι ανακτώ τη δύναμή μου, παίρνω θάρρος: *ἐπερρώσθη ἄν τις ἰδών* = θα έπαιρνε κανείς θάρρος αν έβλεπε...
παράγ. ἐπίρρωσις.
ΝΕ το παράγ. *επίρρωσις* στη λόγ. φρ. *εις επίρρωσιν* «σε ενίσχυση».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ῥώννυμι*].

ἐπίσημος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπισημότερος
Υπερθετικός	ἐπισημότατος

1. για μέταλλα που μετατρέπονται σε νομίσματα αυτός που έχει πάρει το επίσημα, τη σφραγίδα του νομίσματος.
2. διακεκριμένος, αξιοσημείωτος: *τάφος ἐπισημότατος* = ο πιο διακεκριμένος τάφος. ≠ ἄσημος.
ΝΕ επίσημος «ξεχωριστός κτλ.».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **σημ-* (*σημαίνω*) + *-ος*].

ἐπισιτίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπεσιτιζόμην
Μέλλ.	ἐπισιτιοῦμαι
Αόρ.	ἐπεσιτισάμην

εφοδιάζομαι με τρόφιμα: *ἐκ τῆς πόλεως ἐπισιτίζομαι*.
ΝΕ επισιτίζω.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *σιτίζομαι*].

ἐπισκοπέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ σκοπέω

στην ενεργ. ή τη μέση φωνή ἐπισκοπῶ ή ἐπισκοποῦμαι **1.** επιθεωρώ. **2.** εξετάζω καλά κάτι, το σκέπτομαι: *ὅ τι ἂν μέλλῃς εἰπεῖν πρότερον ἐπισκόπει τῇ γνώμῃ.*
ΝΕ επισκοπώ (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐπίσκοπος* (< **σύνθ.** *ἐπί* + *σκοπέω*) + παρ. επίθ. *-έω*].

ἐπίσταμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠπιστάμην
Μελλ.	ἐπιστήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠπιστήθην

χρησιμοποιείται συνήθως στον ενεστ. και τον παρατ.
γνωρίζω καλά: *ἐπίσταται ποιεῖν τι* = ξέρει να κάνει κάτι. = γιγνώσκω, οἶδα. ≠ ἀγνοέω.
παράγ. ἐπιστήμη, ἐπιστήμων, ἐπιστητός.
ΝΕ η μετοχή *επιστάμενος*, το επίρρ. *επισταμένως*.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἵσταμαι*, που στην ιων. διάλεκτο έπαιρνε ψιλή].

ἐπιστατέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. εποπτεύω, ασκώ την εποπτεία: *ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ἐπιστατεῖ*.
2. στην Αθήνα είμαι *ἐπιστάτης*, δηλ. πρόεδρος στην *ἐκκλησία* ή στη *βουλή*.
ΝΕ επιστατώ (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἐπιστάτης* (< **σύνθ.** *ἐπί* + **στατ-* < *ἵσταμαι*) + παρ. επίθ. *-έω*].

ἐπιστέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ στέλλω

1. στέλνω μήνυμα ή απλώς στέλνω.
2. διατάζω: *ἐπιστέλλω τινί τι*.
παράγ. ἐπιστολή.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *στέλλω*].

ἐπιστήμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γνώση, εμπειρία, ικανότητα: *ἐπιστήμη πρὸς τὸν πόλεμον.*
2. επιστημονική γνώση: *ἰατρικὴ ἐπιστήμη.* ≠ δόξα «υποκειμενική γνώμη».
ΝΕ επιστήμη (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐπι-στη-* (*ἐπί-στα-μαι*) + παρ. επίθ. *-μη*, ως παράγ. ουσ. του *ἐπίσταμαι*].

ἐπιστήμων, -ων, ἐπιστῆμον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιστημονέστερος
Υπερθετικός	ἐπιστημονέστατος

1. έμπειρος, γνώστης, πεπειραμένος: *ἐπιστήμων τῆς θαλάττης.*
2. αυτός που έχει επιστημονικές γνώσεις.
ΝΕ επιστήμων ή επιστήμονας (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐπι-στη-* (*ἐπί-στα-μαι*) + παρ. επίθ. *-μων*].

ἐπιτάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *ἐπιτάσσω*

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. διατάζω. **2.** *ἐπιτάττω* ή στη μέση φωνή ἐπιτάττομαι τοποθετώ κάποιον δίπλα ή πίσω από κάποιον άλλο.
παράγ. ἐπίταξις.
ΝΕ επιτάσσω «τοποθετώ πίσω, προστάζω».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τάττω*].

ἐπιτείνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τείνω

1. τεντώνω: *ἐπιτείνω τὰς χορδάς.* ≠ ἀνίημι «χαλαρώνω». **2.** αυξάνω κάτι σε ένταση, σε μέγεθος κτλ., το επιτείνω.
ΝΕ επιτείνω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τείνω*].

ἐπιτειχίζω ΡΗΜΑ
χτίζω φρούριο στα σύνορα εχθρικής χώρας, ως ορμητήριο: *ἐπετείχισαν Δεκέλειαν τῇ πατρίδι* = έκτισαν φρούριο στη Δεκέλεια για την προστασία της πατρίδας.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τειχίζω*].

ἐπιτελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τελέω -ῶ

1. εκτελώ: *ἐπιτελῶ τὰς ἐντολάς.*
2. πληρώνω: *πεντακόσια τάλαντα τὸν ἐπέτειον φόρον ἐπιτελοῦσι* = πληρώνουν πεντακόσια τάλαντα ως ετήσιο φόρο.
ΝΕ επιτελώ (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τελέω*].

ἐπιτερπής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιτερπέστερος
Υπερθετικός	ἐπιτερπέστατος

ευχάριστος.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τέρπ-ομαι* + παρ. επίθ. *-ής*].

ἐπιτήδεια, -είων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τα απαραίτητα για τη ζωή (τρόφιμα, ένδυση κτλ.).
[ουσιαστικοπ. του ουδ. του *ἐπιτήδειος, -α, -ον* (ενν. *ἀγαθά*)].

ἐπιτήδειος, -εία, -ειον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιτηδειότερος
Υπερθετικός	ἐπιτηδειότατος

1. κατάλληλος, πρόσφορος: *ἐπιτήδειος πρός τι.*
2. για πρόσωπα φιλικός, ευνοϊκά διατεθειμένος: *ἐπιτήδειον ποιῶ τινα.*
- ως ουσ. ὁ ἐπιτήδειος στενός φίλος: *Νικονίδας Περδίκκᾳ ἐπιτήδειός ἐστιν* = ο Νικονίδας είναι φίλος του Περδίκκα.

παράγ. ἐπιτηδειότης.
ΝΕ επιτήδειος «καταφερτζής».
[**παράγ. λ.** *ἐπιτηδές* (< **σύνθ.** *ἐπὶ* **τᾶδε* < *ἐπὶ τάδε*) + παρ. επίθ. *-ιος* με ανέβασμα του τόνου].

ἐπιτήδευμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ασχολία στην οποία εμπλέκεται κάποιος συστηματικά, μόνιμη επιδίωξη, λ.χ. επάγγελμα ή συνήθεια: *ἀρετὴ κάλλιστον τῶν ἐπιτηδευμάτων.*
ΝΕ στις λόγ. φρ. *άδεια/φόρος επιτηδεύματος.*
[**παράγ. λ.** *ἐπιτηδεύω* + παρ. επίθ. *-μα*].

ἐπιτηδεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπετήδευον
Αόρ.	ἐπετήδευσα
Παρακ.	ἐπιτετήδευκα

ασχολούμαι με κάτι, κάνω κάτι ως κύριο έργο μου ή επάγγελμά μου, ασκώ κάτι συστηματικά: *ἐπιτηδεύω τὴν μουσικήν* = έχω ως επάγγελμά μου τη μουσική.
[**παράγ. λ.** *ἐπιτηδές* + παρ. επίθ. *-εύω*].

ἐπιτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. βάζω κάτι πάνω σε κάτι: *λιβανωτὸν τῷ βωμῷ ἐπιτίθημι* = βάζω λιβάνι στο βωμό.
2. βάζω κάτι ως τέρμα: *πέρας ἐπιτίθημί τινι* = θέτω τέρμα σε κάτι.
3. επιβάλλω (ποινή): *ἐπιτίθημί τινι θάνατον δίκην* = επιβάλλω σε κάποιον ως τιμωρία το θάνατο.
4. μέση φωνή ἐπιτίθεμαι **α.** επιδίδομαι σε κάτι: *ἐπιτίθεμαι τοῖς πολιτικοῖς.* **β.** επιτίθεμαι: *ἐπιτίθεμαι τῷ δήμῳ* = επιτίθεμαι κατά του δημοκρατικού πολιτεύματος.
παράγ. ἐπίθεσις, ἐπιθετικός, ἐπίθετος, ἐπίθημα.
ΝΕ επιθέτω (με τη σημ. 1) και επιτίθεμαι (με τη σημ. 4β).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τίθημι*].

ἐπιτιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τιμάω -ῶ

για πρόσωπα και πράγματα επιπλήττω, κατακρίνω: *ἐπιτιμῶ τοῖς ψηφισθεῖσι.*

👪 **παράγ.** ἐπιτίμησις, ἐπιτιμητής.
ΝΕ επιτιμώ. [**παράγ. λ.** *ἐπίτιμον* (< **σύνθ.** *ἐπί* + *τιμή*) + παρ. επίθ. -*άω*].

ἐπιτίμιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τιμωρία, ποινή.
ΝΕ επιτίμιο «συνέπεια, τιμωρία».
[ουσιαστικοπ. του ουδ. του *ἐπιτίμιος* < *ἐπί* + *τιμή* + παρ. επίθ. -*ιος*].

ἐπίτιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
για πολίτη που απολαύμβάνει όλα τα δικαιώματά του. ≠ ἄτιμος «που του αφαιρέθηκαν τα πολιτικά δικαιώματα».
ΝΕ επίτιμος «που έχει έναν τιμητικό τίτλο».
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τιμή* + -*ος*].

ἐπιτρέπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τρέπω

1. εμπιστεύομαι: *ἐπιτρέπω τινὶ τὰ πάντα* = εμπιστεύομαι σε κάποιον τα πάντα.
2. αναθέτω σε κάποιον ένα νομικό ζήτημα: *τὴν δίαιταν ἐπιτρέπω τινί* = αναθέτω σε κάποιον τη διαιτησία.
3. επιτρέπω: *ἐπιτρέπω Θηβαίοις αὐτονόμους εἶναι* = επιτρέπω στους Θηβαίους να είναι αυτόνομοι.
👪 **παράγ.** ἐπιτροπή, ἐπίτροπος.
ΝΕ επιτρέπω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τρέπω*].

ἐπίτροπος, -όπου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. άνθρωπος στον οποίο έχουν εμπιστευτεί τη φροντίδα κάποιου πράγματος: *ἐπίτροπος τῶν πατρῴων* = αυτός που φροντίζει για την πατρική περιουσία.
2. προστάτης, κηδεμόνας.
ΝΕ επίτροπος (με τη σημ. 2 και άλλες σημ.).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **τροπ-* (*τρέπω*) + -*ος*].

ἐπιτυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τυγχάνω

1. πετυχαίνω.
2. συναντώ: *ἐπιτυγχάνω τινί.*
👪 **παράγ.** ἐπίτευξις, ἐπιτυχής.
ΝΕ επιτυγχάνω, πετυχαίνω (από τον αόρ. *ἐπέτυχον*, με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *τυγχάνω*].

ἐπιφανής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιφανέστερος
Υπερθετικός	ἐπιφανέστατος

λαμπρός, ένδοξος: *ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος.*
👪 **παράγ.** ἐπιφανῶς.
ΝΕ επιφανής.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **φαν-* (*φαίνομαι*) + -*ής*].

ἐπιφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. επιβάλλω, προξενώ: *ἐπιφέρω τιμωρίαν, πόλεμόν τινι, τὸ διάφορον τισί*= επιβάλλω τιμωρία σε κάποιον, κινώ πόλεμο εναντίον κάποιου, προκαλώ έριδες ανάμεσα σε κάποιους.
2. αποδίδω σε κάποιον μια κατηγορία: *τίνα μέμψιν ἐποίσει ἀνδρί;* = ποια κατηγορία θα αποδώσει στον άνθρωπο;
3. παθ. φωνή ἐπιφέρομαι
α. ορμώ εναντίον κάποιου: *ἐπιφερόμενος ἔπαισεν αὐτόν* = όρμησε και τον χτύπησε.
β. για απειλή πλησιάζω: *ἐπιφέρεται κίνδυνος.*
ΝΕ επιφέρω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *φέρω*].

ἐπιχειρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπεχείρουν
Μέλλ.	ἐπιχειρήσω
Αόρ.	ἐπεχείρησα
Παθ. μέλλ.	ἐπιχειρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπεχειρήθην

1. προσπαθώ να κάνω κάτι, επιχειρώ: *ἐπιχειρῶ ἔργῳ* = επιχειρώ ένα έργο.
2. επιτίθεμαι, προσβάλλω κάποιον.
ΝΕ επιχειρώ (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **χειρ-* (*χείρ, χειρός*) + παρ. επίθ. -*έω*].

ἐπιχείρημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επιχείρηση, κυρίως στρατιωτική.
ΝΕ επιχείρημα «ισχυρή απόδειξη».
[**παράγ. λ.** *ἐπιχειρέω* + παρ. επίθ. -*μα*].

ἐπιχωριάζω ΡΗΜΑ
εύχρηστο στον ενεστώτα
1. συχνάζω κάπου: *ἐπιχωριάζω Ἀθήναζε.*
2. για πράγματα συνηθίζομαι κάπου: *περὶ Ἀθήνας ἐπεχωρίασεν ἡ αὐλητική* = στην Αθήνα συνηθιζόταν η χρήση του αυλού.
ΝΕ επιχωριάζω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ἐπιχώρι-ος* + παρ. επίθ. -*άζω*].

ἐπιχώριος, -ία ή -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
ντόπιος.
- ως ουσιαστικό τὸ ἐπιχώριον η συνήθεια μιας χώρας: *οὐκ ἐπιχώριον ἡμῖν τοῦτο* = δεν είναι συνήθεια του τόπου μας αυτό.

ΝΕ επιχώριος.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **χωρ-* (*χώρα*) + παρ. επίθ. -*ιος*].

ἐποικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ οἰκέω -ῶ

πηγαίνω ως έποικος ή ως άποικος σε έναν τόπο, εγκαθίσταμαι σε μια χώρα.
[**παράγ. λ.** *ἔποικος* + παρ. επίθ. -*έω*].

ἔποικος, ἐποίκου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που εγκαθίσταται σε μια ξένη χώρα, ως μετανάστης (☞ και **ἄποικος**).
ΝΕ έποικος.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *οἰκέω* + -*ος*].

ἕπομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἱπόμην
Μέλλ.	ἕψομαι

Αόρ. β΄	ἑσπόμην

1. ακολουθώ: *ἕπου μετ᾽ ἐμοῦ* = ακολούθησέ με.
2. υπακούω: *ἕπομαι τῷ νόμῳ*.
3. παρακολουθώ: *ἕπομαι τοῖς λεγομένοις* = παρακολουθώ όσα λέγονται.
ΝΕ έπομαι (λόγ., με τη σημ. 1).
[ομόρρ. με **λατ.** sequor, **αρχ. ινδ.** sácate, *σεπ-].

ἐπόμνυμι & **ἐπομνύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὄμνυμι

1. ορκίζομαι: *ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν* = ορκίζομαι στη φιλία μας.
2. μέσ. ἐπόμνυμαι παίρνω όρκο: *ἐπόμνυμαι εἰδέναι Αἰσχίνην* = ορκίζομαι ότι γνωρίζω τον Αισχίνη.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ὄμνυμι*].

ἐπονείδιστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
που προκαλεί ντροπή, αξιοκατάκριτος.
παράγ. ἐπονειδίστως.
ΝΕ επονείδιστος (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *ἐπονειδίζω* (< **σύνθ.** *ἐπί* + *ὀνειδίζω*) + παρ. επίθ. *-τος*].

ἔπος, ἔπους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. λέξη, λόγος: *ἔργῳ καὶ ἔπει* = με έργα και λόγια.
2. έκφραση οὐδὲν πρὸς ἔπος άσχετα προς ό,τι ειπώθηκε: *ἐὰν μηδὲν πρὸς ἔπος ἀποκρίνωμαι...*= αν δώσω απάντηση άσχετη με αυτό που θα ρωτήσεις...
3. έκφραση ὡς ἔπος εἰπεῖν όπως λέμε.
4. στον πληθ. ἔπη **α.** επική ποίηση. **β.** στίχοι, αράδες.
ΝΕ έπος (με τη σημ. 4α).
[*ἐπ-, ομόρρ. με *εἶπ-ον*, **ΙΕ** *wek^{w}-].

ἐπῳδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τραγούδι με μαγικό περιεχόμενο, ξόρκι.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ᾠδή* (συνηρημ. από *ἀοιδή*)].

ἐπώνυμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. (παθ.) αυτός που παίρνει το όνομά του από κάποιον.
2. (ενεργ.) αυτός που δίνει το όνομά του σε κάποιον ή κάτι.
- ἐπώνυμος ἄρχων (στην Αθήνα) ο ένας από τους εννέα άρχοντες, που έδινε το όνομά του στο έτος εκείνο κατά το οποίο αυτός ήταν στην εξουσία.
- ἐπώνυμοι ἥρωες (στην Αθήνα) οι ήρωες που έδωσαν το όνομά τους στις φυλές της Αττικής (λ.χ. *Ἀντιοχίδα φυλή, Αἰαντίδα, Λεοντίδα, Ἱπποθοωντίδα* κτλ.).

ΝΕ επώνυμος «ευρύτερα γνωστός» και επώνυμο ως ουσ.
[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ὄνυμα* = *ὄνομα* + *-ος*].

ἐράω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρων

αγαπώ, ερωτεύομαι: *οὗ ἐπιθυμεῖ τε καὶ ἐρᾷ* = αυτό που επιθυμεί και αγαπά. *φρονήσεως ἤρων* = ποθούσαν τη φρόνηση. **=** ἀγαπάω, φιλέω. **≠** μισέω.
παράγ. ἐραστός, ἐρατός, ἐραστής, ἔρως, **σύνθ.** ἐρασιχρήματος «που αγαπά το χρήμα».
ΝΕ οι μετοχές *ερωμένη, ερωμένος*.
[πιθ. **ερα(σ)-*, **άγν. ετυμ.**].

ἐργάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἰργαζόμην & ἠργαζόμην
Μέλλ.	ἐργάσομαι
Παθ. μέλλ.	ἐργασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	εἰργασάμην & ἠργασάμην
Παθ. αόρ.	εἰργάσθην
Παρακ. με μέση & παθ. σημ.	εἴργασμαι

1. κατασκευάζω ή κατεργάζομαι: *εἰργάσαντο οἰκοδόμημα* = κατασκεύασαν ένα κτίριο. *ἐργάζομαι λίθους* = κατεργάζομαι πέτρες.
2. κάνω, προξενώ: *πολλὰ κακὰ ἡμᾶς εἰργασμένοι εἰσίν* = μας έχουν κάνει πολλά κακά.
3. κερδίζω από την εργασία μου: *ἐργάζεται τὰ ἐπιτήδεια* = κερδίζει τα προς το ζην με την εργασία του.
4. ασκώ τέχνη ή επάγγελμα: *τέχνην ἐργάζομαι*.
ΝΕ εργάζομαι.
[**ἔργον* + *-άδ-jομαι* > *ἐργάζομαι*, **ΙΕ** *werg-].

ἔργον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
με τις σημερινές σημ. έργο.
● εκφράσεις
1. ἔργον ἐστί **α.** χρειάζεται δουλειά: *πολλῆς φυλακῆς ἔργον* = χρειάζεται πολλή προσοχή. **β.** είναι δύσκολο: *πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελθεῖν πάντα* = θα ήταν πολύ δύσκολο να τα εξετάσουμε όλα.
2. ἔργῳ στην πράξη.
3. *ἔργα παρέχω τινί* = προκαλώ σε κάποιον προβλήματα, δυσκολίες.
σύνθ. ἐργώδης.
ΝΕ έργο (με τη σημ. 1).
[**Fεργ-* + *-ον*, πβ. **αγγλ.** work].

ἐρείδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρειδον
Μέλλ.	ἐρείσω
Αόρ.	ἤρεισα
Παρακ.	ἤρεικα
Μέσ. μέλλ.	ἐρείσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠρεισάμην

στηρίζω: *ἐρείδω τὴν κεφαλὴν ἐπὶ γῆς*.
παράγ. ἔρεισμα «στήριγμα», ἔρεισις.
ΝΕ ερείδομαι (λόγ.) «στηρίζομαι».

[*ἐρειδ- (*ἀντ-ηρίς, -ίδος*), **άγν. ετυμ.**].

ἐρέτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κωπηλάτης.

[**παράγ. λ.** *ἐρέ-* + παρ. επίθ. *-της*, ακριβές αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** ari-tár- «κωπηλάτης»].

ἐρημία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ερημιά, έρημος τόπος.

2. έλλειψη, απουσία: *ἐρημία φίλων*.

ΝΕ *ερημιά* (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ἔρημ-ος* + παρ. επίθ. *-ία*].

ἐρίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤριζον
Μέλλ.	ἐρίσω
Αόρ.	ἤρισα
Παρακ.	ἤρικα

φιλονικώ, μαλώνω.

παράγ. *ἐριστός*.

ΝΕ ερίζω (λόγ.).

[**παράγ. λ.** *ἔρις* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

Ἐρινύς, Ἐρινύος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα, κυρίως στον πληθ. αἱ Ἐρινύες θεότητες που τιμωρούσαν κυρίως τα παιδιά που δολοφονούσαν τους γονείς τους αλλά και άλλα είδη παραπτωμάτων.

παράγ. ἐρινυώδης.

[**άγν. ετυμ.**].

ἔριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μαλλί.

σύνθ. ἐριοπώλης.

ΝΕ έριο (λόγ.).

[*ϜερϜ- (*εἶρος, τὸ* «μαλλί»), ομόρρ. με *ἀρήν, ἀρνὸς* «αρνί»].

ἔρις, -ιδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τσακωμός, καβγάς, διαμάχη.

2. ανταγωνισμός.

ΝΕ έριδα (με τη σημ. 1).

[*ἐριδ-, **άγν. ετυμ.**].

ἔρομαι ΡΗΜΑ

εύχρηστοι χρόνοι είναι μόνον ο μέλλ. και ο αόρ.

Μέλλ.	ἐρήσομαι
Αόρ.	ἠρόμην

οι υπόλοιποι συμπληρώνονται από το ☞ **ἐρωτάω** -ῶ

ρωτώ: *ὁ δὲ ἤρετο· πολέμιοί εἰσιν οὗτοι;* = και αυτός ρώτησε «εχθροί είναι αυτοί;»

[*ἐρ-, πβ. *ἐρ-ωτάω*, **άγν. ετυμ.**].

ἐρρωμένος, -η, -ον ΜΕΤΟΧΗ

Συγκριτικός	ἐρρωμενέστερος
Υπερθετικός	ἐρρωμενέστατος

1. αυτός που απολαμβάνει καλή υγεία, δυνατός. ≠ ἀσθενής.

2. ισχυρός (που έχει εξουσία).

παράγ. ἐρρωμένως «δυνατά».

ΝΕ το παράγ. ερρωμένως.

[μτχ. παθ. παρακ. του *ῥώννυμι*].

ἔρρωσο, ἔρρωσθε ☞ **ῥώννυμι.**

ἔρυμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προστατευτικό τείχος, οχυρό, περίβολος, φράκτης.

[**παράγ. λ.** *ἐρυ- (< *ἐρύ-ομαι* «αποκρούω, προστατεύω») + παρ. επίθ. *-μα*].

ἔρχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	(από το *εἶμι*) ᾖα & ᾔειν & σπάνια ἠρχόμην
Μέλλ.	(από το *εἶμι*) εἶμι & σπάνια ἐλεύσομαι
Αόρ.	ἦλθον
Παρακ.	ἐλήλυθα
Υπερσ.	ἐληλύθειν

με τη σημερινή σημ. έρχομαι, (αλλά και) πηγαίνω.

• εκφράσεις

1. *εἰς πᾶν ἦλθον* = χρησιμοποίησα όλα τα μέσα.

2. *παρὰ μικρὸν ἦλθον* = κόντεψα, λίγο έλειψε να...

ΝΕ έρχομαι.

[*ἐρχ-, χωρίς ασφαλή ετυμ.].

ἐρωτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠρώτων
Μέλλ.	ἐρωτήσω & ἐρήσομαι
Αόρ.	ἠρώτησα & αόρ. β´ ἠρόμην
Παρακ.	ἠρώτηκα
Παθ. αόρ.	ἠρωτήθην
Παθ. παρακ.	ἠρώτημαι

ρωτώ: *ἐρωτῶ τι περί τινος* = ρωτώ κάτι για κάποιον. *ἤρετο πόθεν εἴη* = ρώτησε από πού ήταν.

ΝΕ ερωτώ, ρωτώ.

[*ἐρϜ, ομόρρ. με *ἠρ-όμην* (*ἐρωτάω*), *ἐρῶ* «θα πω» κτλ., με ασαφή ετυμ.].

ἐς ☞ **εἰς.**

ἐσθής, -ῆτος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ένδυμα, ενδυμασία: *μετρίᾳ ἐσθῆτι χρῶμαι* = χρησιμοποιώ απλή ενδυμασία.

[*ἔσθος, τὸ* «ρούχο» (< **Ϝέσ-νυμι* > *ἕννυμι*) > *ἐσ-θής*].

ἐσθίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤσθιον
Μέλλ.	ἔδομαι
Αόρ. β´	ἔφαγον
Παρακ.	ἐδήδοκα
Υπερσ.	ἐδηδόκειν
Παθ. αόρ.	ἠδέσθην
Παθ. παρακ.	ἐδήδεσμαι

τρώω: *ἐσθίω τινός* = τρώω από κάτι.

[*ἐσθίω* και *ἔσθω* από την προστακτική *ἔσθι* του *ἔδω* «τρώγω»].

ἑσπέρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εννοείται το ὥρα απόγευμα, βράδυ.

2. εννοείται το χώρα δύση: *τὰ πρὸς ἑσπέραν* = τα δυτικά μέρη. ≠ τὰ πρὸς ἕω «τα ανατολικά μέρη».
παράγ. ἑσπερινός, ἑσπέριος.
ΝΕ λόγ. εσπέρα (με τη σημ. 1, πβ. *καλησπέρα* < *καλή εσπέρα*).
[*Ϝεσπερ-*, πβ. **λατ.** vesper, vesperā].

ἔστε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
1. μέχρι, έως ότου, μέχρι να.
α. με οριστική αορ. δηλώνει πραγματικό συμβάν στο παρελθόν *παίουσιν αὐτὸν ἔστε ἠνάγκασαν πορεύεσθαι* = τον κτυπούσαν έως ότου τον ανάγκασαν να προχωρήσει.
β. μαζί με το ἂν και υποτακτική αναφέρεται στο μέλλον, έπειτα από αρκτικό χρόνο στην κύρια πρόταση *περιμένετε ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω* = περιμένετε μέχρι να έρθω εγώ.
γ. μαζί με ευκτική (χωρίς το ἄν) χρησιμοποιείται έπειτα από ιστορικό χρόνο στην κύρια πρόταση *ἐπιμεῖναι ἐκέλευσαν ἔστε βουλεύσαιντο* = τους διέταξαν να περιμένουν μέχρι να συσκεφθούν.
2. ενόσω (ισχύουν οι υποδιαιρέσεις της προηγούμενης ενότητας)
α. *ἔστε αἱ σπονδαὶ ἦσαν οὔποτε ἐπαυόμην τὸν βασιλέα μακαρίζων* = ενόσω ίσχυε η συνθήκη, ποτέ δε σταματούσα να καλοτυχίζω το βασιλιά.
β. *ἔστ' ἄν περ ἐπιδεικνύηται τὴν λαμπρότητα, οὐδεὶς ἀπαγορεύει αὐτὸν θεώμενος* = ενόσω κάνει επίδειξη της λαμπρότητάς του, κανείς δεν κουράζεται να τον κοιτάζει.
γ. *ηὔχετο τοσοῦτον χρόνον ζῆν ἔστε νικῴη* = ευχόταν να ζει μόνον ενόσω θα ήταν νικητής
[**σύνθ. λ.** *ἐς* + *ὅτε*].

ἑστίασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παράθεση πλούσιου γεύματος, συμπόσιο.
σύνθ. συνεστίασις.
ΝΕ το σύνθ. *συνεστίαση*.
[**παράγ. λ.** *ἑστιάω* + παρ. επίθ. *-σις*].

ἑστιάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἱστίων
Μέλλ.	ἑστιάσω
Αόρ.	εἱστίασα
Παρακ.	εἱστίακα
Παθ. παρατ.	εἱστιώμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἑστιάσομαι «θα φιλοξενηθώ»
Παθ. μέλλ.	ἑστιαθήσομαι
Παθ. αόρ,	εἱστιάθην
Παθ. παρακ.	εἱστίαμαι

δέχομαι κάποιον στο σπίτι μου, τον φιλοξενώ: *ξένους ἑστιῶ*.
παράγ. ἑστίασις, ἑστιάτωρ, ἑστιατόριον.
ΝΕ τα παράγ. εστιάτορας και εστιατόριο.
[**παράγ. λ.** *ἑστία* + παρ. επίθ. *-άω*].

ἔσχατος, -άτη & -ατος, -ατον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που είναι τοπικά τελευταίος, ο πιο απομακρυσμένος: *τὸ ἔσχατον τῆς ἀγορᾶς*.
2. αυτός που είναι χρονικά τελευταίος: *ἔσχατοι Ῥωμαίων* = οι τελευταίοι Ρωμαίοι.
3. αυτός που βρίσκεται στον ανώτατο βαθμό, ο έσχατος: *ὁ ἔσχατος κίνδυνος* = ο πάρα πολύ μεγάλος κίνδυνος.
- ως ουσιαστικό τὸ ἔσχατον & τὰ ἔσχατα ο ανώτατος βαθμός: *τὸ ἔσχατον τοῦ κακοῦ* = η πολύ μεγάλη δυστυχία.

ΝΕ έσχατος (με όλες τις παραπάνω σημ.).
[**αβέβ.,** ίσως **ἔξ-κατος*, και πάλι με πολλά εμπόδια].

ἑταῖρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ / ΕΠΙΘΕΤΟ
1. μαθητής κάποιου: **2.** ομοϊδεάτης (πολιτικά). **3.** ως επίθετο κοινωνός, συνέταιρος: *ἐπιθυμητικὸν ἡδονῶν τινῶν ἑταῖρον* = το επιθυμητικό είναι κοινωνό κάποιων απολαύσεων.
παράγ. ἑταιρ(ε)ία, ἑταιρεῖος, ἑταιρίζω, ἑταιρικός.
ΝΕ εταίρος «μέλος εταιρείας κτλ.».
[**ἑταρ-* (+ *-jος*), ομόρρ. του *ἔτης* «σύντροφος»].

ἕτερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. ο ένας ή ο άλλος από δύο: *ὁ ἕτερος τῶν ὀφθαλμῶν* = το ένα από τα δύο μάτια. *ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν*.
2. άλλος, δεύτερος: *προσαγορεύεις αὐτὰ ἑτέρῳ ὀνόματι;*
3. άλλος (από πολλούς, όχι από δύο).
4. άλλος, αλλιώτικος, διαφορετικός.
παράγ. ἑτεροῖος, ἑτεροιότης, ἑτεροιόω, ἑτεροίωσις.
ΝΕ έτερος (λόγ., με τη σημ. 1 και λόγ. φρ. *το έτερον* ήμισυ, *έτερον εκάτερον* κτλ.).
[< *ἅτερος* (με αφομοίωση) < *sm$_o$-teros = **αρχ. ινδ.** eka–tara «ο ένας από τους δύο»].

ἔτι ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. για χρόνο ακόμη: *ἔτι καὶ νῦν* = ακόμη και τώρα. *ἔτι πρότερον* = ακόμη παλαιότερα.
2. για βαθμό ακόμη, επιπλέον, εκτός τούτου: *ἔτι μᾶλλον* = ακόμη περισσότερο.
παράγ. προσέτι.
ΝΕ στη λόγ. φρ. *έτι περαιτέρω*.
[ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** áti, **λατ.** et].

ἑτοῖμος, -ος, -ον & **ἕτοιμος,** ἑτοίμη ή -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. έτοιμος: *ἑτοῖμα ποιοῦμαι* = ετοιμάζω.
2. για πρόσωπα πρόθυμος να κάνει κάτι: *ἕτοιμοι ὑπακοῦσαι* = πρόθυμοι να υποταχθούν.
σύνθ. ἀνέτοιμος, ἑτοιμοθάνατος.
ΝΕ έτοιμος (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**].

εὖ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἄμεινον
Υπερθετικός	ἄριστα

1. καλά, με καλό τρόπο: *εὖ οἶδά τι* = γνωρίζω κάτι καλά.
2. όταν συνδυάζεται με άλλα επιρρήματα πολύ, πάρα πολύ: *εὖ μάλα πρεσβύτης* = πάρα πολύ γέρος.
3. ως ουσιαστικό τὸ εὖ το καλό: *οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ*.
4. εὖ ποιῶ τινα ευεργετώ κάποιον.
5. ως α΄ συνθετικό σημαίνει **α.** αφθονία: *εὐανδρία*. **β.** ευημερία: *εὐδαίμων*. **γ.** ευκολία: *εὐάλωτος*.
σύνθ. εὐδαίμων, εὔδοξος, εὔληπτος, εὔπορος κτλ. ≠ κακῶς, δυσ-.
ΝΕ σε λόγ. φρ., λ.χ. *ευ ζειν*, και ως α΄ συνθ., λ.χ. *εύπορος*, *εύρωστος* κτλ.
[ουδ. του *ἐΰς* «καλός», ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** vásu και **αρχ. περσ.** vohu- «αγαθός»].

εὐαγγέλιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πάντοτε στον πληθ. τὰ εὐαγγέλια τα καλά νέα: *εὐαγγέλια θύω* = προσφέρω ευχαριστήρια θυσία για τα καλά νέα που άκουσα.
2. η καλή αγγελία της απολύτρωσης του ανθρώπου από την αμαρτία, το Ευαγγέλιο: *τὸ Εὐαγγέλιον Ἰησοῦ Χριστοῦ*.
ΝΕ ευαγγέλιο (με τη σημ. 2).
[ουσιαστικοπ. του *εὐαγγέλιος, -ιον* (ενν. *ἄγγελμα*)].

εὐάλωτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που μπορείς εύκολα να τον συλλάβεις.
2. μεταφορικά αυτός που παρασύρεται εύκολα: *ὑφ᾽ ἡδονῆς εὐάλωτος* = που παρασύρεται από τις απολαύσεις.
ΝΕ ευάλωτος (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *ἁλωτός* < *ἁλίσκομαι*].

εὖγε & **εὖ γε** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. σε απαντήσεις πολύ ωραία, πολύ σωστά.
2. χωρίς ρήμα εύγε! μπράβο!
ΝΕ εύγε (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *γε*].

εὐδαιμονέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. ευημερώ (σε κάτι).
2. είμαι πραγματικά ευτυχισμένος.
[**παράγ. λ.** *εὐδαίμων, -ονος* + παρ. επίθ. *-έω*].

εὐδαίμων, -ων, εὔδαιμον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐδαιμονέστερος
Υπερθετικός	εὐδαιμονέστατος

1. αυτός που έχει το *δαίμονα*, δηλ. το θεό, διακείμενο ευνοϊκά απέναντί του, επομένως καλότυχος.
- τὸ εὔδαιμον ἡ εὐδαιμονία: *καὶ τὸ εὔδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ᾽ ἐλεύθερον τὸ εὔψυχον κρίναντες μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους* = και αφού σκεφθείτε ότι ευτυχία σημαίνει ελευθερία και ελευθερία ανδρεία, να μη δειλιάζετε μπροστά στους κινδύνους του πολέμου (δηλ. αφού σκεφθείτε ότι η ευτυχία συνίσταται στο να ζει κανείς ελεύθερος και ότι η ελευθερία εξασφαλίζεται με γενναιότητα στη μάχη...).

2. πλούσιος: *εὐδαίμων χώρα* = πλούσια χώρα.
3. ο ευτυχής, και μάλιστα ο αληθινά ευτυχής.
παράγ. εὐδαιμονικός, εὐδαιμονία.
ΝΕ λόγ. ευδαίμων (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *δαίμων*].

εὐδία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καλοκαιρία: *ὅταν εὐδία γένηται* = όταν γίνει ο καιρός καλός. **=** αἰθρία.
[ουσιαστικοπ. του *εὔδιος, -ιον* «ασυννέφιαστος» θηλ. **εὐδία*].

εὐδοκιμέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὐδοκίμουν
Μέλλ.	εὐδοκιμήσω
Αόρ.	ηὐδοκίμησα
Παρακ.	ηὐδοκίμηκα

χαίρω υπόληψεως, με εκτιμούν: *ἐπὶ σοφίᾳ εὐδοκιμῶ* = με εκτιμούν για τη σοφία μου.
παράγ. εὐδοκιμία.
ΝΕ ευδοκιμώ (ως καλλιτέχνης, δικηγόρος κτλ.).
[**παράγ. λ.** *εὐδόκιμ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

εὐδόκιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐδοκιμώτερος
Υπερθετικός	εὐδοκιμώτατος

αυτός που έχει καλή φήμη και υπόληψη.
ΝΕ ευδόκιμος (χρόνος, προϋπηρεσία κτλ.).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *δόκιμος*].

εὐδοξέω -ῶ ΡΗΜΑ
έχω καλή φήμη, εκτιμώμαι.
παράγ. εὐδοξία.
[**παράγ. λ.** *εὔδοξ-ος* (< **σύνθ.** *εὖ* + *δόξα*) + παρ. επίθ. *-έω*].

εὕδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὗδον & εὗδον
Μέλλ.	εὑδήσω
Αόρ.	εὕδησα

1. κοιμάμαι.
2. αναπαύομαι: *Γοργίαν ἐάσωμεν εὕδειν* = ας αφήσουμε το Γοργία να ξεκουραστεί.
σύνθ. καθεύδω.
[**σεύδ-*, ομόρρ. του **αρχ. ινδ.** svapiti «κοιμάται»].

εὔελπις, -ις, -ι ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που είναι γεμάτος ελπίδες, αισιόδοξος: *ἐν τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες* = αισιόδοξοι στους κινδύνους.
ΝΕ Εύελπις, Σχολή Ευελπίδων.

[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *ἐλπίς*].

εὐεξία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καλή κατάσταση του σώματος, υγεία.
ΝΕ ευεξία.
[**παράγ.** *εὐέκ-της* «με καλή κατάσταση του σώματος» (< **σύνθ.** *εὖ* + *ἔχω*) + παρ. επίθ. *-ία*].

εὐήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. καλό ήθος, καλοσύνη, έλλειψη υστεροβουλίας και πονηριάς.
2. με αρνητική σημ. απλοϊκότητα, αφέλεια, ανοησία: *πολλῆς εὐηθείας ὅστις οἴεται...* = δείγμα μεγάλης ανοησίας όποιος νομίζει...
ΝΕ ευήθεια (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *εὐήθης* + παρ. επίθ. *-εια*].

εὐηκοέω -ῶ ΡΗΜΑ
υπακούω: *εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κραινόντων* = θα υπακούω στους εκάστοτε αξιωματούχους.
ΝΕ το παράγ. *ευήκοος* στη λόγ. φρ. *τείνω ευήκοον ους*.
[**παράγ. λ.** *εὐήκο-ος* (< **σύνθ.** *εὖ* + *ἀκούω*) + παρ. επίθ. *-έω*].

εὔθυνα, εὐθύνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συχνά απαντά στον πληθ. αἱ εὔθυναι
δημόσια λογοδοσία στην οποία υποβαλλόταν ένας Αθηναίος αξιωματούχος μετά το πέρας της θητείας του στο κρατικό αξίωμα: *τοῖς πολίταις οὐδεμίαν ὦφλεν εὔθυναν* = σε καμία λογοδοσία του δεν καταδικάστηκε από τους συμπολίτες του.
ΝΕ ευθύνη «ηθική ή επαγγελματική υποχρέωση».
[**παράγ.** **ευθυν-* (*εὐθύνομαι* < *εὐθύς*) + *-α*].

εὐθύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὔθυνον
Μέλλ.	εὐθυνῶ
Αόρ.	ηὔθυνα

1. κατευθύνω κάτι, το καθοδηγώ σε μια πορεία: *εὐθύνω ἅρματα.*
2. κάνω κάτι ευθύ, ίσιο.
3. εξετάζω τη διαγωγή ενός αξιωματούχου.
ΝΕ ευθύνομαι «είμαι υπεύθυνος».
[**παράγ. λ.** *εὐθύ-ς* + παρ. επίθ. *-νω*].

εὐλαβέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ
αποθετικό ρήμα

Παρατ.	ηὐλαβούμην & εὐλαβούμην
Μέλλ.	εὐλαβήσομαι & εὐλαβηθήσομαι
Αόρ.	ηὐλαβήθην & εὐλαβήθην

1. προσέχω, προφυλάττομαι: *εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς* = πρόσεχε τις συκοφαντίες.
2. σέβομαι, τιμώ: *εὐλαβοῦμαι τὸν θεόν.*
παράγ. εὐλαβῶς, εὐλάβεια.
ΝΕ ευλαβούμαι (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *εὐλαβής* (< **σύνθ.** *εὖ* + *λαμβάνω*) + παρ. επίθ. *-έομαι*].

εὐλογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὐλόγουν & εὐλόγουν
Μέλλ.	εὐλογήσω
Αόρ.	ηὐλόγησα & εὐλόγησα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	εὐλογήσομαι «θα επαινεθώ»
Παθ. μέλλ.	εὐλογηθήσομαι
Παθ. αόρ.	εὐλογήθην
Παθ. παρακ.	εὐλόγημαι

λέγω καλά λόγια για κάποιον, τον επαινώ. = ἐπαινέω. ≠ κατηγορέω, κακῶς λέγω τινά.
ΝΕ ευλογώ (με θρησκευτική σημ.).
[**παράγ. λ.** *εὔλογ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

εὐλογία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
έπαινος, εγκώμιο: *ἄξιος εὐλογίας.*
ΝΕ ευλογία (με θρησκευτική σημ.).
[**παράγ. λ.** *εὔλογ-ος* + παρ. επίθ. *-ία*].

εὐμεγέθης, -ης, εὐμέγεθες ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έχει μεγάλο μέγεθος.
ΝΕ ευμεγέθης.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *μεγεθ-* (*μέγεθος*) + *-ης*].

εὐμένεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καλή διάθεση, εύνοια.
ΝΕ ευμένεια.
[**παράγ. λ.** *εὐμενής* + παρ. επίθ. *-εια*]

εὐμενής, -ής, -ές, γεν. εὐμενοῦς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐμενέστερος, -α, -ον
Υπερθετικός	εὐμενέστατος, -η, -ον

αυτός που έχει καλή διάθεση απέναντι σε κάποιον, ευνοϊκός, φιλικός.
παράγ. εὐμένεια, εὐμενῶς.
ΝΕ ευμενής.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *μένος* + *-ής*].

Εὐμενίδες, -ων, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα θεότητες ευνοϊκές για τους ανθρώπους, ευφημιστική ονομασία των Ερινύων.
[**παράγ. λ.** *εὐμενής* + παρ. επίθ. *-ίδες*].

εὔνοια, -νοίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ευνοϊκή διάθεση, συμπάθεια.
παράγ. εὐνοϊκός.
ΝΕ εύνοια.
[**παράγ. λ.** *εὔνο-ος* (> *εὔνους*) + παρ. επίθ. *-ια*].

εὔνους, -ους, -ουν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐνούστερος
Υπερθετικός	εὐνούστατος

ευνοϊκός, ευνοϊκά διατεθειμένος απέναντι σε κάποιον. = εὐμενής. ≠ δυσμενής.
παράγ. εὔνοια, εὐνοέω, εὐνόως.
ΝΕ ευνοϊκός.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + **νο-* (*νο-έω*) + *-ος*].

εὔορκος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που μένει πιστός στον όρκο του.
2. αυτός που είναι σύμφωνος με τον όρκο που έδωσε.
[**σύνθ.** *εὖ* + *ὅρκος*].

εὐπάθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
απόλαυση, άνεση, καλοπέραση.
ΝΕ ευπάθεια «ευαισθησία κτλ.».
[**παράγ. λ.** *εὐπαθής* + παρ. επίθ. *-εια*].

εὐπετής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐπετέστερος
Υπερθετικός	εὐπετέστατος

1. εύκολος: *οὐδὲν εὐπετὲς τῶν μεγάλων* = κανένα από τα σημαντικά πράγματα δεν είναι εύκολο.
2. επίρρημα εὐπετῶς εύκολα.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + **πετ-* (*πίπτω*) + *-ής*].

εὔπλοια, εὐπλοίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καλό, εύκολο, θαλασσινό ταξίδι.
[**παράγ. λ.** *εὔπλους* < *εὔπλο-ος* + παρ. επίθ. *-ια*].

εὐπορέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὐπόρουν
Μέλλ.	εὐπορήσω
Αόρ.	εὐπόρησα
Παρακ.	εὐπόρηκα & ηὐπόρηκα

1. είμαι πλούσιος. **2.** έχω αφθονία από κάτι: *χρημάτων εὐπορῶ.* **3.** παρέχω, προμηθεύω: *δέκα μνᾶς εὐπορῶ τινι.* ≠ἀπορῶ.
παράγ. εὐπορία.
[**παράγ. λ.** *εὔπορος* + παρ. επίθ. *-έω*].

εὐπορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αφθονία, ευκολία, ικανότητα.
ΝΕ ευπορία «αφθονία».
[**παράγ. λ.** *εὔπορ-ος* + παρ. επίθ. *-ία*].

εὔπορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐπορώτερος
Υπερθετικός	εὐπορώτατος

1. ευκολοδιάβατος (*πόρος, ὁ* = διάβαση, πέρασμα ποταμού κτλ.), λ.χ. *ποταμός.*
2. πλούσιος (*πόροι, οἱ* = οικονομικά μέσα, χρήματα).
παράγ. εὐπόρως.
ΝΕ εύπορος (με σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *πόρος*].

εὐπραξία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ευτυχία. **2.** καλή διαγωγή.
[**παράγ. / σύνθ.** *εὖ* + *πράττω* (< **πράγ-jω*) + παρ. επίθ. *-σία*].

εὐπρέπεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ωραία εμφάνιση.
2. το ευλογοφανές, το φαινομενικά μόνον ευπρεπές.
ΝΕ ευπρέπεια (με σημ. 1, σωματική και ψυχική).
[**παράγ. λ.** *εὐπρεπής* + παρ. επίθ. *-εια*].

εὐπρεπής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐπρεπέστερος
Υπερθετικός	εὐπρεπέστατος

1. αυτός που έχει καλή εξωτερική εμφάνιση.
2. αυτός που είναι φαινομενικά μόνο καλός: *εὐπρεπεῖ αἰτίᾳ* = με μια φαινομενικά σωστή κατηγορία.
ΝΕ ευπρεπής.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *πρέπ-* (*πρέπω*) + *-ής*].

εὑρίσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὕρισκον & εὕρισκον
Μέλλ.	εὑρήσω
Αόρ. β´	ηὗρον & εὗρον
Παρακ.	εὕρηκα
Μέσ. μέλλ.	εὑρήσομαι
Παθ. μέλλ.	εὑρεθήσομαι
Μέσ. αόρ. β´	ηὑρόμην & εὑρόμην
Παθ. αόρ.	ηὑρέθην & εὑρέθην
Παθ. παρακ.	ηὕρημαι & εὕρημαι
Παθ. υπερσ.	ηὑρήμην & εὑρήμην

1. βρίσκω: *εὑρίσκω εὕρημα* = βρίσκω κάτι ανέλπιστο.
- μέση φωνή εὑρίσκομαι εξευρίσκω, βρίσκω: *ἐπειρῶντο ὠφελίαν τινὰ ἀπ᾽ αὐτῶν εὑρίσκεσθαι* = προσπαθούσαν να βρουν κάποιο όφελος από αυτούς.

2. για εμπορεύματα βρίσκω, πιάνω μια τιμή: *πόσον ἂν οἴει εὑρεῖν τὰ σὰ κτήματα πωλούμενα;* = πόσα φαντάζεσαι ότι μπορούν να πιάσουν τα κτήματά σου, αν πουληθούν;
ΝΕ ευρίσκω (λόγ.) και βρίσκω (με τη σημ. 1).
[**ἐϝρε-ίσκω*, πβ. **αρχ. σλαβ.** ob-rĕtŭ = *εὗρον*].

εὖρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πλάτος.
ΝΕ εύρος.
[**παράγ. λ.** *εὐρύς* + *-ος*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** urú = *εὐρύς*, **αρχ. περσ.** vouru-].

εὔρωστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
ρωμαλέος, δυνατός.
παράγ. εὐρωστία, εὐρώστως.
ΝΕ εύρωστος.
[**παράγ. / σύνθ.** *εὖ* + *ῥώννυμι* + παρ. επίθ. *-τος*].

εὐσχήμων, εὐσχήμων, εὔσχημον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐσχημονέστερος
Υπερθετικός	εὐσχημονέστατος

1. αυτός που έχει καλή, ευπρεπή, εξωτερική εμφάνιση.
2. για πράγματα αυτός που αρμόζει σε μια συγκεκριμένη περίπτωση: *λέγει πρᾶγμα οὐδαμῶς εὔσχημον* = λέει κάτι που δεν αρμόζει.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *σχῆμα* + παρ. επίθ. *-ων*].

εὐτέλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η φτηνή τιμή ενός εμπορεύματος.

2. λιτότητα, αποφυγή της σπατάλης: *φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας* = αγαπάμε το ωραίο, χωρίς να είμαστε σπάταλοι.
NE ευτέλεια (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *εὐτελής* + παρ. επίθ. *-εια*].

εὐτελής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐτελέστερος
Υπερθετικός	εὐτελέστατος

1. φτηνός.
2. τιποτένιος: *εὐτελὴς βίος* = άθλια ζωή.
3. λιτός: *εὐτελὴς δίαιτα* = λιτός τρόπος ζωής.
NE ευτελής (με τις σημ. 1, 2).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *τέλος* + *-ής*].

εὐτυχέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὐτύχουν & εὐτύχουν
Αόρ.	ηὐτύχησα & εὐτύχησα
Παρακ.	ηὐτύχηκα & εὐτύχηκα

1. ευτυχώ.
- στο τέλος επιστολών ή σε επιτύμβιες πλάκες *εὐτύχει / εὐτυχεῖτε.*

2. για πράγματα έχω καλή κατάληξη, πάω καλά: *συνέβαινεν εὐτυχεῖν (τὰ πράγματα) αὐτῷ* = συνέβαινε να πηγαίνουν καλά οι δουλειές του.
NE ευτυχώ (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *εὐτυχής* + παρ. επίθ. *-έω*].

εὐφημέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. τηρώ θρησκευτική σιγή (ώστε να είναι βέβαιο ότι δε θα πω κάτι που θα προκαλέσει δυσοίωνες εξελίξεις στην τελετή): *εὐφήμει/εὐφημεῖτε* = σιωπή!
2. επαινώ, λέω καλά λόγια για κάποιον.
[**παράγ. λ.** *εὔφημ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

εὔφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐφορώτερος
Υπερθετικός	εὐφορώτατος

1. αυτός που μεταφέρεται / σηκώνεται εύκολα, ελαφρός: *εὔφορα ὅπλα.*
2. δυνατός, γερός: *εὔφορον σῶμα.*
3. εύφορος.
NE εύφορος (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + **φορ-* (*φέρω*) + *-ος*].

εὐφραίνω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	εὐφρανῶ
Αόρ.	εὔφρανα & ηὔφρανα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	εὐφρανοῦμαι
Παθ. μέλλ.	εὐφρανθήσομαι
Παθ. αόρ.	εὐφράνθην & ηὐφράνθην

ευχαριστώ κάποιον, τον χαροποιώ. = τέρπω. ≠ ἀνιάω, λυπέω.

παράγ. εὐφραντικός.
NE ευφραίνω (λόγ., π.χ. οίνος ευφραίνει καρδίαν).
[**παράγ. λ.** *εὔφρων* (< **σύνθ.** *εὖ* + *φρήν*) + παρ. επίθ. *-αίνω* < **αν-jω*].

εὐφυής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐφυέστερος
Υπερθετικός	εὐφυέστατος

1. αυτός που έχει φυσική κλίση προς κάτι: *εὐφυὴς πρὸς τὰς τέχνας.*
2. αυτός που έχει φυσική εξυπνάδα, ευφυής.
NE ευφυής (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *φυ-* (*φύ-ομαι*) + *-ής*].

εὔχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ηὐχόμην
Μέλλ.	εὔξομαι
Αόρ.	ηὐξάμην
Παρακ.	ηὖγμαι
Υπερσ.	ηὔγμην

1. προσεύχομαι.
2. προσεύχομαι ζητώντας κάτι: *εὔχομαι τοῖς θεοῖς πολλὰ ἀγαθὰ ὑπέρ τινος* = προσεύχομαι στους θεούς ζητώντας πολλά αγαθά για κάποιον.
παράγ. εὐχή, εὐκτός, εὐκταῖος.
NE εύχομαι.
[**ευχ-*, **IE** *eughʷ-, πβ. **αρχ. ινδ.** vâghát- «που κάνει μια ευχή»].

εὔψυχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
θαρραλέος, γενναίος.
- ως ουσιαστικό τὸ εὔψυχον η γενναιότητα.

παράγ. εὐψυχία.
NE εύψυχος.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *ψυχή* + *-ος*].

εὐώδης, -ης, εὐῶδες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐωδέστερος
Υπερθετικός	εὐωδέστατος

αυτός που αναδίδει ευωδία, ευχάριστη μυρωδιά. ≠ δυσώδης.
NE ευώδης.
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + παραγ. επίθ. *-ώδης* < *ὄζω* «μυρίζω» < **ὀδ-jω*].

εὐώνυμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. που έχει καλό όνομα, έντιμος.
2. ως ευφημιστικός όρος αριστερός: *τὸ εὐώνυμον κέρας* = η αριστερή πτέρυγα του στρατεύματος.
NE στη λόγ. φρ. *εξ ευωνύμων* «από τα αριστερά».
[**σύνθ. λ.** *εὖ* + *ὄνυμα* = *ὄνομα*].

εὐωχέω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	εὐωχήσω
Παθ. αόρ.	εὐωχήθην
Παθ. παρακ.	εὐώχημαι

κάνω σε κάποιον τραπέζι με πλούσια φαγητά.

• μέση και παθ. φωνή εὐωχοῦμαι τρώω ένα πλούσιο γεύμα.

[**παράγ. λ.** *εὖ ἔχω* «αισθάνομαι ευεξία» + *-έω* > *εὐωχέω* με έκταση *ε* > *ο* > *ω*].

ἐφήμερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που διαρκεί μόνο μία ημέρα, πρόσκαιρος.

ΝΕ εφήμερος.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + **ἡμερ-* (*ἡμέρα*) + *-ος*].

ἐφίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵημι

1. χαλαρώνω (κυρίως το χαλινάρι).
2. παραδίδω: *ἐφίημί τινι τὴν ἡγεμονίαν* = παραδίδω σε κάποιον την αρχηγία.
3. μέση φωνή ἐφίεμαι **α.** αποβλέπω σε κάτι: *τοῦ ἀγαθοῦ ἐφιέμεθα πάντες* = όλοι αποβλέπουμε στο αγαθό. **β.** επιθυμώ κάτι.

παράγ. έφεσις.

ΝΕ το παράγ. *έφεση.*

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἵημι*].

ἐφικνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἱκνέομαι -οῦμαι

1. πλησιάζω κάποιον: *τίνος γὰρ οὐκ ἐφίκοντο;* = μέχρι ποιον δεν έφτασαν;
2. εκτείνομαι, φθάνω: *ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται* = μέχρις εκεί που φθάνει η μνήμη των ανθρώπων.
3. φθάνω στο σκοπό μου, πετυχαίνω το στόχο μου: *ἠδυνήθησαν τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι* = μπόρεσαν να πετύχουν (να κατακτήσουν) την αρετή.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἱκνέομαι*].

ἐφίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. τοποθετώ κάποιον επικεφαλής: *ἐπέστησε στρατηγὸν τῷ στρατοπέδῳ* = τοποθέτησε στρατηγό επικεφαλής του στρατού.
2. στην παθ. φωνή και στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. ἐφίσταμαι
α. τοποθετούμαι επικεφαλής: *ὁ ἐφεστηκώς* = ο επικεφαλής. **β.** στέκομαι κοντά σε κάτι: *ἐπέστη ἐπὶ τὰς θύρας* = στάθηκε κοντά στην είσοδο του σπιτιού. **γ.** σταματώ την πορεία μου: *ἐπιστὰς περιέμεινα* = σταμάτησα και τον περίμενα.

ΝΕ εφιστώ (λ.χ. την προσοχή κτλ.).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ἵστημι*].

ἐφοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὁράω

1. επιβλέπω: *Ζεὺς ὃς ἐφορᾷ τὰ πάντα* = ο Δίας που επιβλέπει τα πάντα.
2. βλέπω, παρακολουθώ: *ἐφεώρα τοὺς φίλους εὐδαίμονας γενομένους* = έβλεπε τους φίλους που ευτυχούσαν.

παράγ. ἐπόπτης.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ὁράω*].

ἐφορμέω -ῶ ΡΗΜΑ

μένω αγκυροβολημένος σε έναν τόπο με εχθρικές διαθέσεις εναντίον κάποιου, ενεργώ αποκλεισμό εναντίον κάποιου.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *ὁρμέω*].

ἐχθρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐχθίων & ἐχθρότερος
Υπερθετικός	ἔχθιστος & ἐχθρότατος

1. μισητός.
2. α. αυτός που μισεί κάποιον, εχθρικός. **β.** ως ουσ. ὁ ἐχθρὸς ο εχθρὸς.

ΝΕ εχθρός.

[**παράγ. λ.** *ἔχθ-ος* «η ιδιότητα του ξένου» + παρ. επίθ. *-ρός*].

ἔχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἶχον
Μέλλ.	ἕξω & σχήσω
Αόρ.	ἔσχον
Παρακ.	ἔσχηκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	ἔχομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	εἰχόμην
Μέσ. & παθ. μέλλ.	ἕξομαι & σχήσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ. β΄	ἐσχόμην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ἔσχημαι

έχω.

ειδικότερες σημασίες:

1. έχω τη φροντίδα: *εἶχε τὰς ἑπομένας ἀγέλας* = είχε την επίβλεψη, τη φροντίδα για τις αγέλες που ακολουθούσαν.
2. σε περιφράσεις *ἐν ὀργῇ ἔχω τινά* = οργίζομαι εναντίον κάποιου. *ἐν ὀρρωδίᾳ ἔχω* (= ὀρρωδῶ) φοβάμαι κάτι.
3. κατευθύνομαι (για πλοία σε λιμάνι): *ἔσχον πρὸς τὴν Σαλαμῖνα* = προσορμίστηκαν στη Σαλαμίνα.
4. εμποδίζω: *ἔσχον τοῦ μὴ καταδῦναι* = τους εμπόδιζαν να βυθιστούν.
5. σε εκφράσεις
α. οὐκ ἔχω δεν ξέρω: *οὐκ ἔχει ὅ,τι χρὴ λέγειν* = δεν ξέρει τι πρέπει να πει.
β. καλῶς ἔχει / κακῶς ἔχει τα πράγματα πηγαίνουν καλά / κακά.
γ. ἔχω + απαρέμφατο μπορώ να + ρήμα: *ἔχω εἰπεῖν τι* = μπορώ να πω κάτι.
6. μέση φωνή ἔχομαι
α. κρατιέμαι από κάτι, και μεταφορικά μένω προσηλωμένος σε κάτι, επιμένω σ' αυτό: *τῆς αὐτῆς γνώμης ἔχομαι* = δεν αλλάζω γνώμη.
β. έρχομαι αμέσως μετά: *ὑμᾶς χρὴ ἕπεσθαι ἐχομένους τῶν ἁρμάτων* = εσείς πρέπει να α-

κολουθείτε, πηγαίνοντας αμέσως μετά τα άρματα.
παράγ. ἐκτέος, ἑχέτης, ἐχυρός.
ΝΕ έχω.
[*σεχ- (*σχέσις, ἑχέτλη, ἴσχω, σχεδόν*), *segh- από όπου και **αρχ. ινδ.** sáhas- «βία, νίκη», **γοτθ.** sigis «νίκη»].

ἕψω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἧψον
Μέλλ.	ἑψήσομαι
Αόρ.	ἥψησα
Παθ. ενεστ.	ἕψομαι

βράζω κάτι.
παράγ. ἕψησις, ἕψημα (ἀφέψημα), ἑψητὸς «ψητός».
ΝΕ ψήνω.
[*ἑπ-σ, **ΙΕ** αρχής]

ἕωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
από την αυγή, από νωρίς.
[**παράγ. λ.** *ἕως* + παρ. επίθ. *-θεν*].

ἑωθινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
πρωινός: *ἐξ ἑωθινοῦ μέχρι δείλης* = από το πρωί έως το απόγευμα.
ΝΕ λόγ., λ.χ. στη φρ. *εωθινό ευαγγέλιο.*
[**παράγ. λ.** *ἕωθεν* + παρ. επίθ. *-ινός*].

ἑῷος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. πρωινός.
2. ανατολικός: *τὸ ἑῷον τεῖχος.*
[**παράγ. λ.** *ἕω-ς* + παρ. επίθ. *-ιος*].

ἕως, ἕω, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *ἠώς, ἠοῦς.*
1. η αυγή, το χάραμα της μέρας: *ἅμα ἕῳ* = με την αυγή. ≠ δείλη.
2. ανατολή: *πρὸς ἕω τῆς πόλεως* = προς τα ανατολικά της πόλης.
3. κύριο όνομα ἡ Ἠώς η θεά της αυγής: *ἡ ροδοδάκτυλος Ἠώς* = η ροδοδάκτυλη αυγή (δηλαδή με τις ρόδινες ακτίνες).
παράγ. ἑῷος, ἕωθεν, ἑωθινός.
[**ΙΕ** *ausos (πβ. **λατ.** aurōra «αυγή») > *ᾱϜως > *ἕως*].

Ζ

Ζ, ζ, ζῆτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το έκτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) οι Έλληνες το πρόφεραν ως [zd].
• ως αριθμητικό σύμβολο: ζ΄ = 7, αλλά ͵ζ = 7.000.

-ζε ΕΓΚΛΙΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ
δηλώνει κίνηση προς τόπο προς: *Ἀθήναζε* = προς την Αθήνα. *Θήβαζε* = προς τη Θήβα.
[*-ζε* < *-σδε, θύραζε* < *θύρασδε* «προς τα έξω»].

ζέσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βράσιμο: *ἡ ζέσις τοῦ ὕδατος.*
• μεταφορικά *ἡ ζέσις τῆς ψυχῆς* = η φλόγα της ψυχής.
ΝΕ ζέση.
[**παράγ. λ.** *ζέσ- (ζεσ-τός)* + παρ. επίθ. *-ις*, *jes-, πβ. **αρχ. ινδ.** yas-ati «κοχλάζω»].

ζευγίτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ζώο που το έχουν ζέψει με ένα άλλο: *ἡμίονοι ζευγῖται* = ένα ζευγάρι μουλάρια.
2. στον πληθυντικό ζευγῖται οι πολίτες που ανήκαν στην τρίτη από τις τέσσερις εισοδηματικές τάξεις (*τιμήματα* ή *τέλη*), στις οποίες ήταν χωρισμένοι οι Αθηναίοι. Λέγονταν επίσης *διακοσιομέδιμνοι.* (Η ανώτατη εισοδηματική τάξη ήταν οι *πεντακοσιομέδιμνοι*, η δεύτερη οι *ἱππεῖς* και η τέταρτη και χαμηλότερη οι *θῆτες*).
[*ζεῦγ-ος* + παρ. επίθ. *-ίτης*].

ζεύγνυμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐζεύγνυν
Μέλλ.	ζεύξω
Αόρ.	ἔζευξα
Μέσ. μέλλ.	ζεύξομαι
Μέσ. αόρ.	ἐζευξάμην
Παθ. αόρ. α΄	ἐζεύχθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐζύγην
Παθ. παρακ.	ἔζευγμαι

1. βάζω ένα ζώο κάτω από το ζυγό, ζεύω.
2. συνδέω, συνενώνω: *διῶρυξ ἐζευγμένη πλοίοις* = διώρυγα της οποίας τα δύο άκρα ήταν συνδεδεμένα με γέφυρα που σχηματιζόταν από συνεχόμενα πλοία.
παράγ. ζευγίτης, ζεῦγος, ζεῦξις, ζυγός / ζυγόν, **σύνθ.** ζυγομαχέω.
ΝΕ ζεύω (με τη σημ. 1).
[*ζευγ- (πβ. *ζεύγ-λη, ζεῦγ-ος*) + παρ. επίθ. *-νυ-*, ομόρρ. με **λατ.** jungō, **λιθ.** jungiù].

ζεῦγος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ζευγάρι βοδιών ή αλόγων.
2. άρμα: *Διοκλείδην ἐπὶ ζεύγους ἦγον εἰς τὸ Πρυτανεῖον* = οδήγησαν το Διοκλείδη πάνω σε άρμα στο Πρυτανείο.
3. άρμα που χρησιμοποιείται σε αρματοδρομίες και σύρεται από τέσσερα άλογα: *συνωρίδι ἢ ζεύγει νενίκηκεν* = νίκησε με άρμα δύο αλόγων ή με άρμα τεσσάρων αλόγων. **=** τέθριππον.
4. γενικά ζευγάρι.
ΝΕ ζεύγος και ζευγάρι (με τη σημ. 4).
[*ζευγ- (πβ. *ζεύγ-νυμι*) + παρ. επίθ. *-ος*].

Ζεύς, Διός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο Δίας (κύριο όνομα): *Ζεὺς Κρονίδης* = ο Δίας, ο γιος του Κρόνου.
• σε όρκους ή σε προσφωνήσεις *νὴ (τὸν) Δία* = μα το Δία. *ὦ Ζεῦ καὶ ἄλλοι θεοί.*
ΝΕ Δίας.

[*Δjεύς, **αρχ. ινδ.** diváh = ΔιFός, Διός].

Ζέφυρος, -ύρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δυτικός ή βορειοδυτικός άνεμος.
[πιθ. *ζέφος, συγγεν. του ζόφος].

ζέω ΡΗΜΑ

Ενεστ. γ΄ εν.	ζεῖ
Μέλλ.	ζέσω
Αόρ.	ἔζεσα

βράζω, είμαι πολύ ζεστός: *ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία* (παροιμία) = όσο καιρό βράζει η χύτρα, ζει η φιλία (δηλ. όσο καιρό έχει συμφέρον κάποιος από σένα, τόσο μόνο σε έχει φίλο του).
παράγ. ζέσις, ζεστός.
ΝΕ το ζέον «στην εκκλησία, μικρό σκεύος όπου ζεσταίνεται νερό για την προετοιμασία της θείας κοινωνίας».
[*jεσ-ω, ακριβές αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** yasati «βράζω, κοχλάζω»].

ζῆθι ΡΗΜΑ
β΄ πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα του *ζήω-ῶ* ως επιφώνημα να ζήσεις!
[☞ **ζήω -ῶ**].

ζῆλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ζήλια.
2. άμιλλα: *πρῶτον μὲν ζῆλος, ἀπὸ ζήλου δὲ φθόνος* = (οι άνθρωποι αυτούς που ευτυχούν) στην αρχή θέλουν να τους μιμηθούν και έπειτα η άμιλλα γίνεται φθόνος.
παράγ. ζηλόω -ῶ, ζηλωτής, ζηλωτός, **σύνθ.** ζηλότυπος, κακόζηλος.
ΝΕ ζήλος «μεγάλη διάθεση για κάτι».
[μάλλον *djā-λος «ζητώ, επιδιώκω», συγγεν. του *δί-ζημαι* «ζητώ»].

ζηλόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐζήλουν
Μέλλ.	ζηλώσω
Αόρ.	ἐζήλωσα
Παρακ	ἐζήλωκα

1. έχω άμιλλα με κάποιον και προσπαθώ να τον μιμηθώ: *ἡ ἡμετέρα πολιτεία οὐ ζηλοῖ τοὺς τῶν πέλας νόμους* = η πολιτεία μας δεν προσπαθεί να μιμηθεί τους νόμους των γειτόνων μας.
2. με αρνητική σημ. ζηλεύω κάποιον.
3. μακαρίζω, θαυμάζω, επαινώ: *μακαρίσαντες ὑμῶν τὸ ἀπειρόκακον οὐ ζηλοῦμεν τὸ ἄφρον* = αν και σας μακαρίζουμε για την αγαθότητά σας, δε σας θαυμάζουμε για την τρέλα σας.
παράγ. ζηλωτός, ζηλωτής, **σύνθ.** κακόζηλος.
ΝΕ ζηλεύω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ζῆλος* + παρ. επίθ. *-όω*].

ζηλωτής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που προσπαθεί με ζήλο να μιμηθεί κάτι: *ζηλωταὶ τῆς ἀρετῆς/τῆς παιδείας.*
ΝΕ ζηλωτής.
[**παράγ. λ.** *ζηλω- (πβ. *ζηλόω*) + παρ. επίθ. *-τής*].

ζημία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. βλάβη, ζημιά: *ζημίαν ποιῶ τινι* = προκαλώ βλάβη σε κάποιον.
2. πρόστιμο, χρηματική ποινή: *καταβάλλω ζημίαν* = πληρώνω πρόστιμο.
3. γενικά τιμωρία, ποινή: *ζημία θανάτου* = ποινή θανάτου (το είδος της ποινής). *ζημία ἀδικήματος* = ποινή για αδίκημα (η αιτία της ποινής).
παράγ. ζημιόω -ῶ.
ΝΕ ζημιά (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως *δjā- «ζῆλος», ☞ **ζῆλος**].

ζημιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐζημίουν
Μέλλ.	ζημιώσω
Αόρ.	ἐζημίωσα
Παρακ.	ἐζημίωκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ζημιώσομαι «θα πάθω ζημιά»
Παθ. μέλλ.	ζημιωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐζημιώθην
Παθ. παρακ.	ἐζημίωμαι

1. προκαλώ ζημιά, βλάβη σε κάποιον, τον ζημιώνω. = κακῶς ποιέω -ῶ, βλάπτω. ≠ ὠφελέω -ῶ, εὖ ποιῶ.
- παθ. φωνή ζημιοῦμαι: *ἡ πόλις μεγάλα ζημιώσεται* = η πόλη θα πάθει μεγάλη ζημιά.

2. επιβάλλω πρόστιμο: *ζημιῶ τινα χιλίαις δραχμαῖς* = επιβάλλω σε κάποιον πρόστιμο χιλίων δραχμών.
3. γενικά τιμωρώ: *ζημιῶ τινα θανάτῳ/φυγῇ* = τιμωρώ κάποιον με θάνατο/με εξορία.
παράγ. ζημιώδης «που προκαλεί ζημιά», ζημίωσις.
ΝΕ ζημιώνω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ζημία* + παρ. επίθ. *-όω*].

ζητέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐζήτουν
Μέλλ.	ζητήσω
Αόρ.	ἐζήτησα
Παρακ.	ἐζήτηκα
Παθ. μέλλ.	ζητηθήσομαι

1. ψάχνω, προσπαθώ να βρω κάποιον ή κάτι: *ἐζήτουν τοὺς δράσαντας* = έψαχναν να βρουν τους δράστες. *ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε* = να ψάχνετε και θα βρίσκετε (☞ **αἰτέω**).
2. ερευνώ: *οἱ ζητοῦντες τὰ θεῖα* = αυτοί που ερευνούν την αλήθεια για τη θεότητα.
- *τὸ ζητούμενον* = το ζήτημα που ερευνάται.

παράγ. ζήτημα, ζήτησις, ζητητής. = ἐρευνάω -ῶ, ἐξετάζω.
ΝΕ ζητώ (κυρίως με τη σημ. που είχε το αρχαίο *αἰτέω*).

[*δjā- «επιδιώκω», συγγεν. του *δί-ζημαι, ζημία*].

ζήτησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ζήτηση, αναζήτηση, ψάξιμο: *ἡ ζήτησις τῶν δρασάντων* = η αναζήτηση των δραστών. *τροφῆς ζήτησις.*

ΝΕ ζήτηση.

[**παράγ. λ.** *ζήτη- (πβ. *ζητέω -ῶ*) + παρ. επίθ. *-σις*].

ζήτω ΡΗΜΑ

γ΄ πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα του ☞ *ζήω -ῶ* ως επιφώνημα να ζήσει!

ΝΕ ζήτω = να ζήσει, μπράβο (π.χ. *Ζήτω η 25η Μαρτίου*).

ζήω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔζων
Μέλλ.	ζήσω & ζήσομαι & βιώσομαι
Αόρ. β΄	ἐβίων
Παρακ.	βεβίωκα

1. υπάρχω στη ζωή, ζω: *μεγίστη χρεία ἡ τῆς τροφῆς παρασκευὴ τοῦ ζῆν ἕνεκα* = πολύ μεγάλη ανάγκη είναι η προετοιμασία της τροφής, για να μπορούμε να ζούμε.

2. περνώ τη ζωή μου: *ζῶ βίον μοχθηρόν* = ζω δύσκολη ζωή. *ζῶ τὸν βίον ἀσφαλῶς* = ζω με ασφάλεια. = βιόω -ῶ. ≠ ἀποθνήσκω.

ΝΕ ζω (και με τις δύο σημ.).

[**ΙΕ** *g^{w}iē-, g^{w}iō-, από όπου ακόμη *βίος* και *ὑγιής*].

ζυγόν, -οῦ, τὸ & **ζυγός,** -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Πληθ.	τὰ ζυγὰ

1. κατασκευή που προσαρμόζουν στον τράχηλο του ζώου για να το ζέψουν: *ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἵππους* = έζεψε τα άλογα.

- παροιμία *τὸν αὐτὸν ἕλκειν ζυγόν* = λέγεται για ανθρώπους που τραβούν τις ίδιες δυσκολίες.
- μεταφορικά ζυγός, κάθε είδος εξαναγκασμού, καταπίεσης.

2. ζυγαριά: *ἵστημί τι ἐν τῷ ζυγῷ* = βάζω κάτι στη ζυγαριά (για να υπολογίσω το βάρος του).

3. γραμμή στρατιωτικής παράταξης: *ἐν τῷ πρώτῳ ζυγῷ ἐμάχοντο* = πολεμούσαν στην πρώτη γραμμή.

παράγ. ζύγιος, ζυγόω -ῶ.

ΝΕ ζυγός (με όλες τις σημ.).

[**παράγ. λ.** *ζυγ- (πβ. *ζεύγ-νυμι*) + παρ. επίθ. *-όν / -ός*].

ζωγραφέω -ῶ ΡΗΜΑ

ζωγραφίζω: *ζωγραφῶ σκυτοτόμους, τέκτονας* = ζωγραφίζω τσαγκάρηδες, μαραγκούς. = γράφω «ζωγραφίζω».

παράγ. ζωγραφία.

ΝΕ ζωγραφίζω.

[**παράγ. λ.** *ζωγράφος* (*ζω-ὸς* «ζωντανός» + *γράφω*) + παρ. επίθ. *-έω*].

ζωγραφία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η τέχνη της ζωγραφικής, η ζωγραφική: *τεθαύμακα ἐπὶ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν* = έχω θαυμάσει το Ζεύξη για τη ζωφραφική του.

2. ζωγραφιά.

ΝΕ ζωγραφιά (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** του **συνθ.** *ζωγραφ-έω* + παρ. επίθ. *-ία*].

ζωγρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐζώγρουν
Μέλλ.	ζωγρήσω
Αόρ.	ἐζώγρησα

συλλαμβάνω κάποιον ζωντανό, τον αιχμαλωτίζω: *τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν* = άλλους μεν τους σκότωσαν και μερικούς τους συνέλαβαν ζωντανούς.

[**σύνθ. λ.** *ζω- (< *ζω-ὸς* «ζωντανός») + *ἀγρέω* «συλλαμβάνω»].

ζώννυμι & **ζωννύω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐζώννυν & ἐζώννυον
Μέλλ.	ζώσω
Αόρ.	ἔζωσα
Μέσ. μέλλ.	ζώσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐζωσάμην
Παθ. αόρ. α΄.	ἐζώσθην
Παθ. παρακ.	ἔζωσμαι

1. ζώνω, περιβάλλω.

2. μέση φωνή ζώννυμαι ζώνομαι.

παράγ. ζωστήρ, ζῶσις, ζωστός, **σύνθ.** ἀναζώννυμι, περιζώννυμι.

ΝΕ ζώνω (με τη σημ. 1).

[**ΙΕ** *yōs- «ζώνω», **αβέβ. ετυμ.**].

ζῷον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζωντανό πλάσμα, ζώο: *πᾶν ὅ,τι περ ἂν μετάσχη τοῦ ζῆν, ζῷον ἂν λέγοιτο* = καθετί που μετέχει ζωής, μπορεί να λεχθεί ζωντανό πλάσμα.

2. ομοίωμα, εικόνα, ζωγραφιά, σχέδιο (όχι μόνο ζώου): *ζῷα γράφω* = ζωγραφίζω.

παράγ. ζωώδης, **σύνθ.** ζωογονέω -ῶ, ζωοφόρος.

ΝΕ ζώο «ζώο» (από τη σημ. 1).

[*ζω- (πβ. *ζωὸς* «ζωντανός») + παρ. επίθ. *-ιον*].

ζωός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ζωντανός: *ζωόν τινα λαμβάνω* = πιάνω κάποιον ζωντανό.

[*ζω- (πβ. *ζήω-ῶ, ζω-ή*) + *-ός*, **ΙΕ** *g^{w}yō- > *ζω-*].

ζωτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που δίνει ή που διατηρεί τη ζωή: *ζωτικαὶ δυνάμεις.*

2. ζωηρός, γεμάτος ζωή: *ζωτικὸν παρέχω τινά* = δίνω ζωντάνια σε κάποιον.

ΝΕ ζωτικός (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ζω- (πβ. *ζωός* «ζωντανός») + παρ. επίθ. *-τ -ικός*].

Η

Η, η, ἦτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το έβδομο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως μακρό ανοικτό [ē], δηλ. ως «εε».
- ως αριθμητικό σύμβολο: η΄ = 8, αλλά ͵η = 8.000.

ἢ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
1. διαζευκτικός, που χρησιμοποιείται όπως και στη νέα ελληνική *ἤκουσας ἢ οὐκ ἤκουσας;* = άκουσες ή δεν άκουσες;
2. συγκριτικός σύνδεσμος που χρησιμοποιείται έπειτα από επίθετο συγκριτικού βαθμού ή θετικού το οποίο όμως εμπεριέχει την ιδέα της σύγκρισης. Εμφανίζεται επίσης έπειτα από επιρρήματα ή επιρρηματικές εκφράσεις παρά: *θάττων ἢ σοφώτερος* = πιο γρήγορος παρά πιο σοφός. *πάντα τὰ ἐναντία πράττομεν ἢ ἃ δεῖ* = όλα τα κάνουμε αντίθετα από αυτό που πρέπει. *ἐλπίζω μηδαμοῦ ἄλλοθι φρονήσει ἐντεύξεσθαι ἢ ἐν Ἅιδου* = ελπίζω ότι πουθενά αλλού δε θα συναντήσω τη φρόνηση παρά μόνο στον Άδη.
[*ἠ*Fε* < βεβαιωτ. *ἦ* + *Fε*].

ἦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. βεβαιωτικό, συνήθως συνδυάζεται και με άλλα μόρια *ἦ ἄρα, ἦ δή, ἦ μήν* = ασφαλώς, πράγματι: *ἐγγυᾶται ἦ μὴν παραμενεῖν* = δίνει την εγγύηση ότι ασφαλώς δε θα φύγει.
2. ερωτηματικό **α.** μήπως: *τίς σοι διηγεῖτο; ἦ αὐτὸς Σωκράτης;* = ποιος σου έκανε τη διήγηση; μήπως ο ίδιος ο Σωκράτης;
β. ἦ γάρ; έτσι δεν είναι; *ἦ γάρ, ὦ Σώκρατες;* = έτσι δεν είναι, Σωκράτη;
[ίσως *ἦ-Fε*].

ᾗ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. τοπικό όπου: *τῇδε... ᾗ...* = εκεί... όπου...
2. τροπικό όπως: *ᾗ θέμις ἐστί* = όπως είναι το σωστό και το δίκαιο.
3. με επίρρημα υπερθετικού βαθμού όσο το δυνατόν: *ᾗ τάχιστα* = όσο το δυνατόν γρηγορότερα.
[**σᾶι*, πβ. *ᾗ* < *sā].

ἦ ΡΗΜΑ
γ΄ εν. παρατ. του *ἠμὶ* είπε (☞ **ἠμί**).

ἡβάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἡβήσω
Αόρ.	ἥβησα
Παρακ.	ἥβηκα

μπαίνω στην αντρική ηλικία, ενηλικιώνομαι: *ἐπειδὰν ἡβήσωσιν* = όταν ενηλικιωθούν.
παράγ. ἡβάσκω «αρχίζω να ενηλικιώνομαι, μπαίνω στην περίοδο της εφηβείας».
[**παράγ. λ.** *ἥβᾱ* (δωρ.) + παρ. επίθ. *-άω*].

ἥβη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η νεότητα, η αντρική ηλικία, η ενηλικίωση: *μέχρι ἥβης τρέφω τινά* = ανατρέφω κάποιον ώσπου να γίνει ενήλικας.
παράγ. ἡβηδόν, ἡβητήρ, ἡβητικός.
ΝΕ ήβη (με τη σημ. 1).
[**jηβ-*, πβ. **λιθ.** jegà «βία»].

ἡγεμονεύω ΡΗΜΑ
1. οδηγώ τους στρατιώτες στον πόλεμο, είμαι αρχηγός: *Ἀρτεμισία ἡγεμόνευεν Ἁλικαρνασσέων* = η Αρτεμισία ήταν αρχηγός των Αλικαρνασσέων. = ἡγοῦμαι.
2. γενικά κυβερνώ. = ἄρχω.
[**παράγ. λ.** *ἡγεμον-* (*ἡγεμών*) + παρ. επίθ. *-εύω*].

ἡγεμονία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το να πηγαίνει κάποιος μπροστά ως οδηγός.
2. διοίκηση: *τὰς ἡγεμονίας τῶν στρατοπέδων ἐπίστανται* = ξέρουν τον τρόπο διοίκησης των στρατιωτικών δυνάμεων.
3. η ανώτατη πολιτική εξουσία, η πολιτική αρχηγία: *ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος* = η πολιτική αρχηγία στην Ελλάδα. = ἀρχή.
ΝΕ ηγεμονία.
[*ἡγεμον-* (*ἡγεμών*) + παρ. επίθ. *-ία*].

ἡγεμών, -όνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. οδηγός: *γίγνομαί τινι ἡγεμὼν τῆς ὁδοῦ* = δείχνω σε κάποιον το δρόμο.
2. αρχηγός, ηγήτορας: *ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν πάνυ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ* = έχοντας ως αρχηγούς τους μερικούς από τους πιο σημαντικούς ολιγαρχικούς.
παράγ. ἡγεμονία, ἡγεμονικός.
ΝΕ ηγεμόνας (με τη σημ. 1 και άλλες σημ.).
[*ἡγέ-*(*ομαι -οῦμαι*) + παρ. επίθ. *-μών*, πβ. *νοήμων, ἐλεή-μων*].

ἡγέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡγούμην
Μέλλ.	ἡγήσομαι
Αόρ.	ἡγησάμην
Παρακ.	ἥγημαι

1 προπορεύομαι.
2 διοικώ, κυβερνώ: *ἡγεῖτο τῆς συμμαχίας.* = ἄρχω.
- μεταφορικά *ἡγοῦμαι τῶν ἡδονῶν, ἀλλ' οὐκ ἄγομαι ὑπ' αὐτῶν* = κυβερνώ τις ηδονές, αλλά δεν οδηγούμαι από αυτές.

3. νομίζω, θεωρώ: *περὶ πολλοῦ ἡγοῦμαί τι* = θεωρώ κάτι πολύ σημαντικό. *ἡγοῦμαι θεούς* (ενν. *εἶναι*) = πιστεύω στους θεούς (έκφραση συνώνυμη της *νομίζω θεούς*). = δοκῶ, δοξάζω, νομίζω, οἴομαι.
παράγ. ἡγεμών, ἡγέτης, ἡγεμονεύω, **σύνθ.** κυνηγέτης, ἐξηγέομαι, περιηγέομαι.
ΝΕ ηγούμαι (με τη σημ. 1).

[(δωρ.) *σᾱγ- > *ἁγ- + παρ. επίθ. -έ-ομαι, πβ. **λατ.** sāgiō].

ἤδη ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χρονικό πλέον, τώρα πλέον: *χειμῶνος ἤδη* = ενώ ήταν πλέον χειμώνας.

NE ήδη.

[*ἦ* + *δή*].

ἥδομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡδόμην
Μέλλ. με μέση σημ.	ἡσθήσομαι
Αόρ. με μέση σημ.	ἥσθην

ευχαριστούμαι, χαίρομαι: *ἥσθη ἀκούσας* = χάρηκε που το άκουσε. *ἡ πόλις βραχέα ἡσθεῖσα, μεγάλα ζημιώσεται* = η πόλη, αν και για λίγο θα χαρεί, θα πάθει μεγάλη ζημιά. **=** εὐφραίνομαι, χαίρω.

παράγ. ἡδονή.

[*ἥδ- (< ἡδ-ύς) + -ομαι*].

ἡδονή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ευχαρίστηση, απόλαυση: *αἱ τοῦ σώματος ἡδοναί* = οι σαρκικές απολαύσεις. *πρὸς ἡδονήν τι λέγω* = λέω κάτι, για να ευχαριστήσω τους ακροατές μου (σε αντιδιαστολή προς το *ἀληθῆ λέγω*).

NE ηδονή.

[*ἥδο-(μαι)* + παρ. επίθ. *-νή*, πβ. *ἀγχο-νή* < *ἄγχω*].

ἡδύνω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἥδυνα
Παθ. αόρ.	ἡδύνθην
Παθ. παρακ.	ἥδυσμαι

1. κάνω κάτι γλυκό ή νόστιμο: *τὸ κρόμμυον οὐ μόνον σῖτον, ἀλλὰ καὶ πότον ἡδύνει* = το κρεμμύδι δε νοστιμίζει μόνο το φαγητό αλλά και το ποτό.

2. μεταφορικά *ἡδύνω τὸν λόγον* = χρησιμοποιώ διάφορα μέσα για να ακούγεται ο λόγος ευχάριστα. *ἡδυσμένῳ λόγῳ* = (η τραγωδία μιμείται, αναπαριστά, τα γεγονότα της ζωής) με ηδυσμένο λόγο» (δηλαδή με φραστικά στολίδια, όπως μουσική κτλ.).

παράγ. ἥδυσμα.

[**παράγ. λ.** *ἡδύ-ς* + παρ. επίθ. *-νω*].

ἡδύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἡδίων
Υπερθετικός	ἥδιστος

1. αυτός που έχει γλυκιά γεύση, και γενικά αυτός που είναι ευχάριστος στις αισθήσεις: *ἡδεῖα ὀσμή* = γλυκιά μυρωδιά. **=** γλυκύς. **≠** πικρός.

- μεταφορικά αυτός που προκαλεί ευχαρίστηση: *ἡδὺς ὕπνος* = γλυκός ύπνος. *ἡδὺς ἀκοῦσαι λόγος* = λόγια που σε ευχαριστεί να τα ακούς.

2. στην προσφώνηση προσώπων αυτός που είναι συμπαθητικός και ευχάριστος: *ὦ ἥδιστε* = αγαπητέ μου. *ἡδὺς γὰρ εἶ, ἔφη* = γιατί γλύκα είσαι, είπε (συχνά ειρωνικά, αντί *χαζός που είσαι!*).

3. επίρρημα ἡδέως ευχαρίστως: *ἡδέως ἂν ἐροίμην* = ευχαρίστως θα ρωτούσα. [*Ϝἡδ- (ἥδομαι), *ἡδέ- + παρ. επίθ. -ως].

παράγ. ἡδύνω, **σύνθ.** ἀηδής, ἀηδία, ἡδυπαθής.

[*Ϝᾱδύς* < **σϜᾱδ-*, πβ. **λατ.** suāvis «γλυκύς», **αρχ. ινδ.** svādate «γεύομαι γλυκιά γεύση»].

ἦθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πληθυντικός τὰ ἤθη = οι συνήθειες, τα έθιμα, οι τρόποι συμπεριφοράς των ανθρώπων.

2. ο χαρακτήρας, το ήθος: *πρᾶος τὸ ἦθος* = με πράο χαρακτήρα.

παράγ. ἠθικός, **σύνθ.** ἠθοποιός.

NE τα ήθη και το ήθος (με τις ίδιες σημ.).

[**IE** *swedh- > *ἦθ-ος* (και με βραχύ θέμα *ἔθ-ος*)].

ἥκιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. υπερθετικός βαθμός των *ὀλίγος, μικρός, κακός*. ελάχιστος. **=** ἐλάχιστος. **≠** μέγιστος.

2. κυρίως ως επίρρημα ἥκιστα **α.** ελάχιστα. **β.** σε απαντήσεις καθόλου, με κανέναν τρόπο. **γ.** οὐχ ἥκιστα προ πάντων, προ παντός: *οἵ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι* = και οι άλλοι άνθρωποι και προ πάντων οι Αθηναίοι.

[επίρρ. *ἦκα* «γλυκά, ελαφρά, λίγο», πβ. **λατ.** sēg-nis (*sēc-nis) «ήπιος»].

ἥκω ΡΗΜΑ

Ενεστ. με σημ. παρακ.	ἥκω «έχω έρθει»
Παρατ. με σημ. υπερσ.	ἧκον «είχα έρθει»
Μέλλ. με σημ. συντ. μέλλ.	ἥξω «θα έχω έρθει»

έχω έρθει: *ἥκω πρός σε* = έχω έρθει σε σένα, σπίτι σου. *ἥξεις ἀφήξεις οὐ...* = «θα πας, θα γυρίσεις, δεν...» ή «θα πας, δε θα γυρίσεις...» ανάλογα με το αν το κόμμα τοποθετηθεί πριν ή μετά το οὐ (χρησμός του Μαντείου των Δελφών). **=** ἀφικνέομαι -οῦμαι.

- έχω φτάσει στο σημείο...: *ἐγὼ δὲ εἰς τοσοῦτον ἀμαθείας ἥκω, ὥστε καὶ τοῦτ' ἀγνοῶ* = και εγώ έχω φτάσει σε αυτό το σημείο της άγνοιας, ώστε να μη γνωρίζω ούτε αυτό.

[*σηκ- < **IE** sēq-, πβ. **λατ.** sequor].

ἠλακάτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η ρόκα: *ἡ ἠλακάτη τοῦ ἀτράκτου* = η ρόκα του αδραχτιού.

[δάν., ξένη λέξη].

ἡλικία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τα χρόνια της ζωής, η ηλικία: *ἡλικίᾳ ἔτι τότε ἦν νέος* = ήταν τότε νέος ακόμα στην ηλικία.
2. νεανική ηλικία.
• *οἱ ἐν ἡλικίᾳ ὄντες* = άντρες σε στρατεύσιμη ηλικία.
3. χρονική περίοδος μιας γενιάς: *ἐπὶ τῆς νῦν ἡλικίας* = στη σημερινή γενιά.
4. ανάστημα, ύψος: *οὐ πολύ τι τὴν ἡλικίαν διαφέρει Κριτοβούλου* = δε διαφέρει πολύ στο ύψος από τον Κριτόβουλο.
παράγ. ἡλικιώτης «συνομήλικος», ἡλικιῶτις.
ΝΕ ηλικία (με τη σημ. 1).
[**ἡλικ-* (*ἧλιξ, -ικος*) + παρ. επίθ. *-ία*, **δωρ.** **Fαλικ-*, πβ. «*βαλικιώτης συνέφηβος*»].

ἡλίκος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. αναφορική αντωνυμία, συσχετική με την ερωτηματική *πηλίκος* «πόσο μεγάλος;» και τις δεικτικές *τηλικόσδε* και *τηλικοῦτος* που σημαίνουν «τόσο μεγάλος» όσος στην ηλικία ή στο μέγεθος, όσο μεγάλος: *τηλικοῦτοι, ἡλίκοι ἡμεῖς ἐσμεν* = τόσο μεγάλοι, όσο είμαστε εμείς.
2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πόσο μεγάλος στο μέγεθος, στη δύναμη κτλ.: *ὁρᾷς ἡλίκος ἐστὶν ὁ Φίλιππος;* = βλέπεις πόσο μεγάλος είναι ο Φίλιππος;
[**ᾱλι-* (πβ. **λατ.** talis, qualis) + παρ. επίθ. *-κος* < πιθ. *-ικός*].

ἥλιος, -ίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ήλιος.
2. στον πληθυντικό οἱ ἥλιοι ζεστές, με καυτό ήλιο, μέρες: *οἵ τε ἥλιοι καὶ τὸ πνῖγος ἔτι ἐπνίγει αὐτούς* = οι μέρες με ήλιο και η αποπνικτική ζέστη τούς βασάνιζαν.
παράγ. ἡλιόομαι, **σύνθ.** ἡλιοτρόπιον.
ΝΕ ήλιος (με τη σημ. 1).
[**σαFέλιος*, **ΙΕ** *sāwelios, ☞ και **σέλας**].

ἧλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καρφί: *ἧλοι σιδηροῖ καὶ ξύλινοι* = σιδερένια και ξύλινα καρφιά. *ἐὰν μὴ βάλω τὸν δάκτυλόν μου ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἥλων...* = αν δε βάλω το δάχτυλό μου στα σημάδια από τα καρφιά (δε θα πιστέψω, είπε ο Θωμάς).
[**Fᾱλ*, δωρ. *ἆλος*, αιολ. *Fάλλος*, **λατ.** vallus, **ΙΕ** *wal-nos].

ἡμαρτημένως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
λανθασμένα, λάθος: *ἡμαρτημένως ἔχει τι* = κάτι είναι λάθος.
[*ἡμάρτημ-(αι)* (παρακ. του *ἁμαρτάνω*) + παρ. επίθ. *-ως*, ☞ **ἁμαρτάνω**].

ἡμεδαπός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που προέρχεται από τη χώρα μας, ο ντόπιος: *ἡμεδαπὸν νόμισμα* = δική μας συνήθεια. = ἐγχώριος. ≠ ἀλλοδαπός.
ΝΕ ημεδαπός.
[**σύνθ. λ.** **ἡμεδ-* + *-απός*, **αρχ. ινδ.** asmad «δικός μας», πβ. *ἀλλοδ-απός*].

ἡμεῖς ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
προσωπική, πληθυντικός του *ἐγώ*
εμείς.
[**ἄσμε* + παρ. επίθ. πληθ. *-ες* > *ἡμέ-ες* > *ἡμεῖς*].

ἡμέρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ημέρα: *ἡ σήμερον ἡμέρα* = η σημερινή μέρα, σήμερα. *τῆς ἡμέρας ὀψέ* = αργά, προς το τέλος της ημέρας. *καθ' ἡμέραν* = καθημερινά.
≠ νὺξ «νύκτα».
παράγ. ἡμερεύω, ἡμερίς, ἡμερινός, ἡμερήσιος, **σύνθ.** μεσημβρία, αὐθημερόν, ἐφημερίς.
ΝΕ ημέρα και μέρα.
[*ἦμαρ* > *ἡμέρα* (πβ. λοκρ. *ἁμάρα*) με δασεία κατά το *ἕως* «αυγή»].

ἡμερεύω ΡΗΜΑ
περνώ τη μέρα μου κάπου: *ἐν ἀγορᾷ ἡμερεύω* = περνώ τη μέρα μου στην αγορά.
ΝΕ τα σύνθ. *διημερεύω* και *εφημερεύω*.
[**παράγ. λ.** *ἡμέρα* + παρ. επίθ. *-εύω*].

ἡμερήσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που διαρκεί μία ημέρα, της μιας μέρας: *ἡμερησία ὁδός* = πορεία μιας ημέρας.
ΝΕ ημερήσιος.
[**παράγ. λ.** *ἡμέρα* + παρ. επίθ. *-ήσιος*, πβ. *ἐτ-ήσιος*].

ἥμερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἡμερώτερος
Υπερθετικός	ἡμερώτατος

1. για ζώο εξημερωμένος. ≠ ἄγριος.
2. για φυτό καλλιεργημένος. ≠ χέρσος, ἀκαλλιέργητος.
3. για άνθρωπο πράος, ήρεμος: *ἄνδρες ἥμεροι καὶ φιλάνθρωποι* = άνδρες πράοι και ευγενικοί.
παράγ. ἡμερόω, ἡμερότης.
ΝΕ ήμερος (με όλες τις σημ.).
[πιθ. *ἡμέρα* + *-ος* > *ἥμερος* με μετάθεση τόνου, όπου η ημέρα (ηρεμία) αντιτίθεται με τη νύχτα (αγριότητα)].

ἡμερόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. εξημερώνω άγρια ζώα. = δαμάζω.
2. ημερεύω, καταπραΰνω, έναν άνθρωπο: *ἁρμονίᾳ τε καὶ ῥυθμῷ ἡμεροῦται ἡ ψυχή* = η ψυχή ημερεύει (καλλιεργείται) με την αρμονία και το ρυθμό.
παράγ. ἡμέρωμα, ἡμερωτής, ἡμέρωσις.
ΝΕ ημερώνω (και με τις δύο σημ.).
[**σύνθ. λ.** *ἥμερος* + παρ. επίθ. *-όω*].

ἡμέτερος, -έρα, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
κτητική δικός μας: *ἡ ἡμετέρα χώρα* = η χώρα μας. *οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ ὑμέτεροι* = οι δικοί μας και οι δικοί σας.
ΝΕ οι ημέτεροι.

[**σύνθ. λ.** *ἡμε-* (πβ. *ἡμέ-ες* > *ἡμεῖς*) + παρ. επίθ. *-τερος*].

ἠμὶ ΡΗΜΑ

Παρατ. α΄ εν./γ΄ εν.	ἦν / ἦ

χρησιμοποιείται μόνο στο α΄ και γ΄ εν. παρατ. λέγω: *ἦν δ' ἐγώ* = είπα εγώ. *ἦ δ' ὅς* = είπε αυτός. *ἦ δ' ἥ* = είπε αυτή. = λέγω, φημί.

[το γ΄ εν. παρατ. *ἦ* ίσως από **ἦκ-τ* < *eg-t, πβ. **λατ.** aio «μιλώ», για την κλίση πβ. **φᾱμι-* < **φᾱ-* «λέγω»].

ἡμι– ΜΟΡΙΟ

αχώριστο, που χρησιμοποιείται ως α΄ συνθετικό μισο-: *ἡμιθανής* = μισοπεθαμένος. *ἡμίθεος* = μισός θεός (μισός άνθρωπος). *ἡμίονος* = μισό γαϊδούρι (μισό άλογο). *ἡμιτελής* = μισοτελειωμένος.

παράγ. ἥμισυς, **σύνθ.** ἡμιτελής, ἡμίγυμνος, ἡμιθανής.

[**σᾱμι-*, πβ. **λατ.** sēmi].

ἥμισυ, -εος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το μισό: *τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ*.

- γνωμικό *ἀρχὴ ἥμισυ τοῦ παντός* = όταν κάτι αρχίσει (καλά), είναι σαν να έγινε ήδη το μισό.

ΝΕ μισό.

[ουδ. του ☞ **ἥμισυς**].

ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ ΕΠΙΘΕΤΟ

μισός: *ὁ ἥμισυς λόγος* = η μισή διήγηση. *αἱ ἡμίσειαι τῶν νεῶν* = τα μισά πλοία. *τὸ ἥμισυ τοῦ τείχους ἐτελέσθη* = χτίστηκε το μισό τείχος. ≠ ὅλος «ολόκληρος».

ΝΕ μισός.

[*ἡμι-* (**σᾱμι-*, πβ. **λατ.** sēmi) + παρ. επίθ. *-συς* < **-τυς*].

ἢν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

υποθ. σύνδεσμος, συνηρ. τύπος του *ἐὰν*

αν, εάν: *ἢν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνῄσκειν* = αν πλησιάσει ο θάνατος, κανείς δε θέλει να πεθάνει.

[*ἐὰν* με κράση].

ἡνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χαλινάρι, ηνίο: *εἰς τὸ ὀπίσω σύρω τὰς ἡνίας* = τραβώ προς τα πίσω τα ηνία.

- μεταφορικά *χαλάω τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις* = χαλαρώνω τα χαλινάρια στα λόγια μου (αναπτύσσω κάτι με περισσότερα λόγια απ' όσο συνηθίζεται).

σύνθ. ἡνίοχος, ἡνιοχέω.

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως **ανσιᾱ*, **λατ.** ansa].

ἡνίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χρονικό επίρρημα

1. όταν: *πέμπει τινὰς τῶν ἑαυτοῦ ἑταίρων... ἡνίκα συνεσκόταζε* = όταν σκοτείνιασε... στέλνει μερικούς από τους συντρόφους του.

2. *ἡνίκ' ἂν* + υποτακτική, για να δηλώσει μελλοντικό χρόνο ή αόριστη επανάληψη στο παρόν. Στην πρώτη περίπτωση μεταφράζεται «όταν», στη δεύτερη «κάθε φορά που».

3. *ἡνίκα* + ευκτική: έτσι χρησιμοποιείται στον πλάγιο λόγο ή για να δηλώσει αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

[**άγν. ετυμ.**, ίσως **jα-νι-κα*, πβ. *αὐτί-κα*, αρκ. *ὁ-νί* = *ὅδε*].

ἡνίοχος, -όχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που κρατάει τα ηνία και οδηγεί το ιππήλατο άρμα.

παράγ. ἡνιοχέω -ῶ, **σύνθ.** ἡνιοστροφέω -ῶ, ἡνιοστρόφος.

ΝΕ ηνίοχος.

[**σύνθ. λ.** *ἡνία* + *ἔχω* + παρ. επίθ. *-ος*].

ἧπαρ, ἥπατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μεταπλαστό

συκώτι.

- *ἧπαρ συκωτόν* = το συκώτι ζώου που έχει τραφεί με σύκα και έχει παχύνει πολύ.

ΝΕ ήπαρ (λόγ.).

[**jεπρ-*, **λατ.** jecur, **αρχ. ινδ.** yákr̥t, **ΙΕ** *yēkʷr̥].

ἤπειρος, -είρου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η ηπειρωτική χώρα (σε αντίθεση με τα νησιά): *τῶν βαρβάρων οἱ ἐν τῇ ἠπείρῳ παραθαλάσσιοι* = από τους βαρβάρους όσοι κατοικούσαν στο παράλιο τμήμα της ηπειρωτικής χώρας.

2. ήπειρος.

ΝΕ ήπειρος (με τη σημ. 2).

[**ἄπερ-jος*, πβ. **γερμ.** Ufer «όχθη, ακτή»].

ἧπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τροπικό ακριβώς όπως (☞ **ᾗ**): *ἧπερ ὑμῖν δοκεῖ* = ακριβώς όπως σας φαίνεται καλό.

[*ᾗ* + *περ*].

Ἡραῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ναός της Ήρας.

[*Ἥρα* + παρ. επίθ. *-ιον*, ** Ἡρά-ἰον* > *Ἡραῖον*, πβ. *ἥρ-ως*].

Ἡρακλέης -ῆς, -έους, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ημίθεος, γιος του Δία και της Αλκμήνης.

- *Ἡρακλέους στῆλαι* = το στενό του Γιβραλτάρ.

παράγ. Ἡράκλειος.

[*Ἥρα* + παρ. επίθ. *-κλέης* < *κλέος*].

ἠρέμα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ήσυχα: *ἔχε ἠρέμα* = στάσου ήσυχα.

2. λίγο, ελαφρά: *ἠρέμα θερμός* = λίγο ζεστός.

3. αργά: *ἠρέμα περιφέρομαι* = περιστρέφομαι με αργό ρυθμό.

παράγ. ἠρεμαῖος «ήσυχος».

[**ἠρεμ-* **ΙΕ** αρχής, πβ. **αρχ. ινδ.** rámate «ησυχάζω»].

ἠρεμέω -ῶ ΡΗΜΑ

μένω ακίνητος, σταθερός: *διαμένω ἠρεμῶν ἐν τοῖς νόμοις* = παραμένω ακίνητος στην τήρηση των νόμων. ≠ κινέομαι.

🗝 **παράγ.** ἠρέμησις, ἠρεμίζω, **σύνθ.** ἀνηρέμητος.
ΝΕ ηρεμώ, με άλλη σημ.
[**παράγ. λ.** *ἠρέμα* + παρ. επίθ. -*έω*].

ἡσυχάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡσύχαζον
Μέλλ.	ἡσυχάσω
Αόρ.	ἡσύχασα

σταματώ κάθε κίνηση και δραστηριότητα, μένω αδρανής: *οἱ πολέμιοι ἡσύχαζον* = οι εχθροί αναπαύονταν. *ἡσυχαζουσῶν τῶν νεῶν* = ενώ τα πλοία παρέμεναν ακίνητα.
🗝 **σύνθ.** ἐφησυχάζω.
ΝΕ ησυχάζω.
[**παράγ. λ.** *ἥσυχ-ος* + παρ. επίθ. -*άζω* < -**άδjω*].

ἡσυχῇ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. ήσυχα, ήρεμα.
2. κρυφά: *οἱ ξυνωμότες ἡσυχῇ περιέμενον* = οι συνωμότες περίμεναν κρυμμένοι.
[**παράγ. λ.** *ἥσυχος* + παρ. επίθ. -*ῃ*].

ἡσυχία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ησυχία, ανάπαυση: *ἡ ἀπὸ τῆς εἰρήνης ἡσυχία* = οι ήσυχες συνθήκες που φέρνει η ειρήνη. *ἡσυχία τῆς ἡδονῆς* = το καταλάγιασμα της ηδονής.
2. με προθέσεις *ἐν τῇ ἡσυχίᾳ* σε καιρό ειρήνης. *καθ' ἡσυχίαν* με την ησυχία μου, με ηρεμία, όχι βιαστικά: *καθ' ἡσυχίαν καθῖσαν τὸ στράτευμα ἐς χωρίον ἐπιτήδειον* = με την ησυχία τους τοποθέτησαν το στράτευμα σε κατάλληλη θέση.
3. με ρήματα *ἡσυχίαν ἄγω* = ησυχάζω ή ζω ειρηνικά.
🗝 **σύνθ.** ἀνησυχία.
ΝΕ ησυχία.
[**παράγ. λ.** *ἥσυχ-ος* + παρ. επίθ. -*ία*].

ἥσυχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἡσυχαίτερος & ἡσυχώτερος
Υπερθετικός	ἡσυχαίτατος & ἡσυχώτατος

ήσυχος.
🗝 **παράγ.** ἡσυχία, ἡσυχαῖος, ἡσύχιος, ἡσυχάζω, ἡσυχῇ.
ΝΕ ήσυχος.
[*ἥσυ-χος* όπου επίθ. -*χος*, **αβέβ.** βάση και **ετυμ.**].

ἧττα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αποτυχία σε έναν αγώνα, ήττα: *ἧττα πολέμου καὶ δικῶν* = ήττα στον πόλεμο και στα δικαστήρια. ≠ νίκη.
- μεταφορικά υποχώρηση, παράδοση: *ἧττα ἐπιθυμιῶν* = το να νικιέσαι από τις επιθυμίες σου, παράδοση στις επιθυμίες σου.

ΝΕ ήττα.
[πιθ. επίρρ. *ἧκα* «με υποχώρηση, λίγο», *ἥκ-ιστος*, ιων. *ἑσσόομαι*, συγγεν. του *ἥττων/ἥσσων* «κατώτερος»].

ἡττάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡττώμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἡττήσομαι
Παθ. μέλλ.	ἡττηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἡττήθην
Παθ. παρακ.	ἥττημαι
Παθ. υπερσ.	ἡττήμην

1. νικιέμαι, ηττώμαι: *πολλάκις ἥττηνται ὑπὸ Λακεδαιμονίων* = πολλές φορές έχουν νικηθεί από τους Λακεδαιμονίους. ≠ νικάω.
- *ἡττῶμαι ἐν τῷ δικαστηρίῳ* = χάνω τη δίκη.

2. είμαι κατώτερος, υποδεέστερος, από κάποιον άλλο: *ἡττᾶτο τῇ γνώμῃ Περικλέους* = ήταν υποδεέστερος του Περικλή ως προς τη σύνεση.
🗝 **παράγ.** ἡττητέος.
ΝΕ ηττώμαι (με σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ἧττα* + παρ. επίθ. -*ά-ομαι*].

ἥττων, ἧττων, ἧττον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κοινός τύπος είναι *ἥσσων*: συγκριτικός βαθμός των *ὀλίγος, μικρός, κακὸς*
1. κατώτερος, υποδεέστερος, ιδίως στη δύναμη, ασθενέστερος: *Μῆδοι δὲ ἦσαν πλῆθος μὲν οὐκ ἐλάσσονες τῶν Περσῶν, ρώμῃ δὲ ἥσσονες* = οι Μήδοι δεν ήταν λιγότεροι στον αριθμό από τους Πέρσες, όμως ως προς τη δύναμη ήταν ασθενέστεροι. *τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῶ* = κάνω το (αντικειμενικά) ασθενέστερο επιχείρημα να είναι ισχυρότερο, δηλ. παρουσιάζω το άδικο σαν δίκαιο, το ψεύδος σαν αλήθεια.
2. με γενική πράγματος αυτός που δεν μπορεί να αντισταθεί στον πειρασμό ενός πράγματος, που υποκύπτει στο πράγμα αυτό: *τῶν ἡδονῶν ἥττων* = αυτός που παραδίδεται στις ηδονές.
3. το ουδ. ως επίρρημα ἧττον & ἧσσον λιγότερο: *ταῖς ξυμφοραῖς ἧσσον ἑτέρων εἴκομεν* = μπροστά στις συμφορές υποχωρούμε λιγότερο από τους άλλους. ≠ μᾶλλον.
- σε σχήμα λιτότητας οὐχ ἧττον / οὐχ ἧσσον λιγότερο δεν.., εξίσου: *οὐχ ἧσσον λησταὶ ἦσαν οἱ νησιῶται* = λιγότερο πειρατές δεν ήταν οι νησιώτες.

ΝΕ στις λόγ. φρ. *κατά το μάλλον ή ήττον* και *η αρχή της ήσσονος προσπαθείας*.
[**παράγ. λ.** *ἧκ-α* + επίθ. συγκρ. -*jων*, ☞ **ἧττα**].

Θ

Θ, θ, θῆτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το όγδοο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [t] με δασύτητα, δηλ. ως [th], κατά την προφορά του οποίου εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέρα, όπως περίπου προφέρεται το t στο αγγλικό ten.
• ως αριθμητικό σύμβολο: θ´= 9, αλλά ͵θ = 9.000.

θάλαττα, -άττης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *θάλασσα.*
θάλασσα, και ειδικότερα η Μεσόγειος: *ἡ παρ' ἡμῖν θάλαττα* = η θάλασσά μας. *πολλὰ ἐπιόντα ὑπομένω κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν* = υπομένω πολλές επιθέσεις και από την ξηρά και από τη θάλασσα..
παράγ. θαλάσσιος, **σύνθ.** θαλασσοκρατέω.
ΝΕ θάλασσα.
[πβ. Ησύχιο «*δαλάγχαν θάλασσαν*», ίσως **μακεδ.** γλώσσα, συγγεν. του *δολιχὸς* «επιμήκης, εκτεταμένος»].

θαλασσοκράτωρ, -ορος, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που κυριαρχεί στη θάλασσα, που έχει μεγάλη ναυτική δύναμη.
ΝΕ θαλασσοκράτορας.
[**παράγ. λ.** του **συνθ.** *θαλασσοκρατέω* (*θάλασσα* + *κρατέω*) + παρ. επίθ. -*ωρ*].

θαλλός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κλαδί, και ειδικότερα θαλλὸς ἐλαίας κλαδί ελιάς: *στεφανῶ τὸν νικῶντα θαλλοῦ στεφάνῳ* = στεφανώνω το νικητή με στεφάνι από κλαδί ελιάς.
[**παράγ. λ.** *θάλλω* + -*ος*].

θάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθαλλον
Μέλλ.	θαλῶ
Αόρ. α΄	ἔθηλα
Αόρ. β΄	ἔθαλον
Παρακ.	τέθηλα

1. για φυτά είμαι γεμάτος φύλλα, λουλούδια ή καρπούς. = ἀνθέω, ἀκμάζω.
2. ευτυχώ: *ζῇ καὶ θάλλει.* = εὐδαιμονέω.
παράγ. θαλερός, θαλλός, **σύνθ.** εὐθαλής, ἀειθαλής, ἀναθάλλω, ἀμφιθάλλω.
ΝΕ θάλλω (με σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *θαλ- + -jω, πβ. **αρμ.** dalar «πράσινος, φρέσκος» = *θαλερός*].

θάλπος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ζέστη: *θάλπος καὶ ψῦχος.* ≠ ψῦχος.
[**παράγ. λ.** *θάλπ-ω* + παρ. επίθ. -*ος*].

θάλπω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	θάλψω

παθ. φωνή θάλπομαι ζεσταίνομαι: *θάλπομαι τοῦ θέρους* = ζεσταίνομαι το καλοκαίρι.
παράγ. θαλπωρή, τὸ θάλπος. ≠ ψύχω.
ΝΕ στο σύνθ. *περιθάλπω.*
[*θαλ- (πβ. *θάλ-λω*) + *π* + -*ω*].

θάμβος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
έκπληξη και θαυμασμός: *ὁ στόλος τόλμης θάμβει περιβόητος ἐγένετο* = ο στόλος έγινε ξακουστός, χάρη στο θαυμασμό για την τόλμη του.
ΝΕ θάμβος «αίγλη»,
[*θαφ- < *θέμβος με **αβέβ. ετυμ.**].

θανάσιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. θανατηφόρος: *θανάσιμα φάρμακα* = θανατηφόρα δηλητήρια.
2. ετοιμοθάνατος: *ἄνδρα θανάσιμον ἤδη ὄντα ἰάσατο* = θεράπευσε έναν άντρα που ήταν πλέον ετοιμοθάνατος.
παράγ. θανασίμως.
ΝΕ θανάσιμος (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *θανατ- (*θάνατος*) + παρ. επίθ. -*ιμος*].

θανατόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθανάτουν
Μέλλ.	θανατώσω
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	θανατώσομαι
Παθ. αόρ.	ἐθανατώθην

1. σκοτώνω, θανατώνω, εκτελώ κάποιον. = ἀποκτείνω.
2. καταδικάζω κάποιον σε θάνατο.
παράγ. θανάτωσις, θανατώδης.
ΝΕ θανατώνω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *θάνατ-ος* + παρ. επίθ. -*όω*].

Θαργηλιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο ενδέκατος μήνας του αττικού ημερολογίου, από 15 Απριλίου έως 15 Μαΐου, εποχή στην οποία γιορτάζονταν τα Θαργήλια προς τιμήν του Απόλλωνα.
[**παράγ. λ.** *θάργηλος* «ονομασία ψωμιού» (ίσως μεσογ. λ.) + παρ. επίθ. -*ιὼν* αντί του κανονικού -*ών*, σύμφωνα με τους μήνες που λήγουν δικαιολογημένα σε -*ιών* (λ.χ. ☞ **Βοηδρομ-ιών,** ☞ **Γαμηλ-ιών**)].

θαρραλέος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κοινός τύπος είναι *θαρσαλέος*

Συγκριτικός	θαρραλεώτερος

1. τολμηρός, θαρραλέος.
• *θαρραλέως ἔχω πρός τι* = αντιμετωπίζω κάτι θαρραλέα.
2. θρασύς, αυθάδης.
3. αυτός τον οποίο επιχειρεί κανείς με αυθάδεια χωρίς να υπολογίσει τον κίνδυνο: *οἱ δειλοὶ ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται* = οι δειλοί πηγαίνουν σε πράγματα που τους φαίνονται ακίνδυνα.
παράγ. θαρσαλεότης.
ΝΕ θαρραλέος (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *θάρρος / θάρσος* + παρ. επίθ. -*αλέος*].

θαρρέω -ῶ ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *θαρσέω* -*ῶ*
1. έχω θάρρος ή θράσος: *λέγε θαρρῶν* = μίλα με θάρρος. **=** τολμάω.
2. είμαι θρασύς, παράτολμος, υπερβολικά τολμηρός: *ὕβρει θαρσῶ* = γίνομαι υπερβολικά τολμηρός από υπεροψία.
3. δε φοβάμαι κάποιον ή κάτι: *θάνατον θαρρῶ* = δε φοβάμαι το θάνατο. ≠ δέδοικα «φοβάμαι».
παράγ. θάρσησις, **σύνθ.** ἀναθαρρέω.
[**παράγ. λ.** **θαρρ*- (πβ. *θάρρ-ος*) + παρ. επίθ. -*έω*].

θάρρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *θάρσος*
θάρρος, τόλμη: *θάρρος πρὸς τοὺς πολεμίους* = θάρρος απέναντι στους εχθρούς. *τοὺς Ἀθηναίους θάρσος ἔλαβε* = οι Αθηναίοι πήραν θάρρος.
ΝΕ θάρρος.
[**θαρσ*-, πβ. **αρχ. ινδ.** dhr$_{o}$sú- «θρασύς»].

θαρρύνω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *θαρσύνω*
δίνω θάρρος: (*Περικλῆς*) *ἐβούλετο θαρσῦναι τοὺς Ἀθηναίους* = ο Περικλής ήθελε να δώσει θάρρος στους Αθηναίους.
ΝΕ το σύνθ. *ενθαρρύνω.*
[**παράγ. λ.** **θαρσυ*- (πβ. **αρχ. ινδ.** dhr$_{o}$sú- «θρασύς») + παρ. επίθ. -*νω*].

θάττων, θάττων, θᾶττον ΕΠΙΘΕΤΟ
συγκριτικός βαθμός του επιθέτου ☞ **ταχὺς**
[**ταχ*- (*ταχύς*) + -*jων* > *θάσσων* με αντιματάθεση δασύτητας, **θάγ-jων*].

θαῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κάτι που προκαλεί θαυμασμό ή απορία, κάτι που σε παραξενεύει: *θαῦμα οὐδὲν τὸ μὴ πείθεσθαι τοὺς πολλοὺς τοῖς λεγομένοις* = καθόλου δεν είναι παράξενο που οι πολλοί δεν πείθονται στα λόγια αυτά.
2. στον πληθ. θαύματα τεχνάσματα ταχυδακτυλουργών.
3. έκπληξη: *ἐν θαύματί εἰμι* = είμαι έκπληκτος.
παράγ. θαυμάζω, **σύνθ.** θαυματοποιός, θαυματουργός.
[**παράγ. λ.** **θαυ*- (< *θέα* < *θεάομαι*· το αττ. *θέα* βασίζεται στο **θάϜᾱ* < διαλ. *θᾶα*) + παρ. επίθ. -*μα*, **ΙΕ** *dhem-].

θαυμάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθαύμαζον
Μέσ. μέλλ. με ενεργ. σημ.	θαυμάσομαι
Αόρ.	ἐθαύμασα
Παρακ.	τεθαύμακα
Παθ. μέλλ.	θαυμασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐθαυμάσθην
Παθ. παρακ.	τεθαύμασμαι

1. θαυμάζω, βλέπω ή αντιμετωπίζω κάτι με θαυμασμό: *θαυμάζω τινὰ ἐπὶ σοφίᾳ* = θαυμάζω κάποιον για τη σοφία του.
2. εκπλήσσομαι, απορώ, παραξενεύομαι: *θαυμάζω τούτου τῆς διανοίας* = απορώ με τον τρόπο σκέψης αυτού του ανθρώπου.
παράγ. θαυμασμός, θαυμάσιος, θαυμαστός, **σύνθ.** ἀποθαυμάζω.
ΝΕ θαυμάζω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *θαῦμα* + παρ. επίθ. -*άζω*].

θαυμάσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θαυμασιώτερος
Υπερθετικός	θαυμασιώτατος

1. εκπληκτικός, δηλ. που σου προκαλεί έκπληξη, απορία και σε κάνει να παραξενεύεσαι: *Σωκράτης πρὸς τὰς τοῦ χειμῶνος καρτερήσεις θαυμάσια ἠργάζετο* = ο Σωκράτης όσον αφορά την αντοχή του στο ψύχος έκανε πράγματα εκπληκτικά.
2. αυτός που αξίζει να τον θαυμάζει κανείς: σε προσφώνηση, συχνά ειρωνικά *ὦ θαυμάσιε!* = τι άνθρωπος είσαι εσύ!
παράγ. θαυμασιότης.
ΝΕ θαυμάσιος (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *θαυμάσ*- (πβ. *θαυμασ-μός*) + παρ. επίθ. -*ιος*].

θαυμαστός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θαυμαστότερος
Υπερθετικός	θαυμαστότατος

1. ασυνήθιστος, που προκαλεί έκπληξη, παράξενος: *καὶ ὃ πάντων θαυμαστότατον, Σωκράτη μεθύοντα οὐδεὶς πώποτε ἑόρακε* = και το πιο απίστευτο από όλα, μεθυσμένο το Σωκράτη δεν τον έχει δει κανένας ως τώρα.
2. αξιοθαύμαστος: *ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά.*
παράγ. θαυμαστικός, **σύνθ.** ἀξιοθαύμαστος.
ΝΕ θαυμαστός (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *θαυμάζω* + παρ. επίθ. -*τός*].

θέα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το να κοιτάζει κάποιος κάτι, η θέα: *ἔρχομαι ἐπὶ θέαν τινός* = πηγαίνω να δω κάποιον.
2. το αποτέλεσμα της θέας, το θέαμα: *θέαι ἀμήχανοι τὸ κάλλος* = θεάματα ακαταμάχητα στην ομορφιά.
3. η θέση από όπου μπορεί να βλέπει κανείς καλά κάτι: *θέαν καταλαμβάνω* = πιάνω θέση, για να βλέπω.
ΝΕ θέα (με τις σημ. 1 &3).
[**θᾱϜᾱ*, πβ. *θεά-ομαι*, ☞ **θαῦμα**].

θέαινα, -αίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η θεά.

[**παράγ. λ.** *θεά* + παρ. επίθ. *-ινα* με μετάθεση τόνου].

θεάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθεώμην
Μέλλ.	θεάσομαι
Αόρ.	ἐθεασάμην
Παρακ.	τεθέαμαι

αποθετικό ρήμα

1. κοιτάζω, παρατηρώ: *ἐθεᾶτο τὴν θέσιν τῆς πόλεως.*

• επιθεωρώ: *θεῶμαι τὸ στράτευμα.*

2. παρακολουθώ ως θεατής: *οἱ θεώμενοι* = οι θεατές.

παράγ. θέαμα, θεατής, θέατρον, θεάμων, θεατός.

NE θεώμαι «με βλέπουν» παθ. σημ. σχετική με τη σημ. 1.

[**παράγ. λ.** *θέα* + παρ. επίθ. *-ομαι*].

θεῖος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θειότερος
Υπερθετικός	θειότατος

1. θεϊκός, θείος.

2. ως ουσιαστικό *τὸ θεῖον* η θεία δύναμη, το θείο.

παράγ. θειότης, **σύνθ.** ἐκθειάζω.

NE θείος, και με τις δύο σημ. (στη ΝΕ η λέξη σημαίνει και «αδελφός του πατέρα»· η σημ. αυτή προέκυψε στο βασίλειο των Πτολεμαίων, όπου *θεὸς* ήταν ο βασιλιάς και *θεῖος* «θεϊκός» ο αδελφός του).

[**παράγ. λ.** *θε-ός* (**άγν. ετυμ.**) + παρ. επίθ. *-ιος*].

θέλω ΡΗΜΑ ☞ **ἐθέλω.**

θέμις, -ιδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κανόνας δικαίου που έχει καθιερωθεί από την παράδοση και το έθιμο: *θέμις ἐστί* = είναι δίκαιο, σωστό.

παράγ. θεμιτός, **σύνθ.** ἀθέμιτος, Θεμιστοκλῆς.

NE Θέμις (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** **θεμ-* (< *τίθημι*, πβ. *θέμ-α*) + παρ. επίθ. *-ις*, πβ. **αρχ. περσ.** dā-mi «δημιουργία»].

θεμιτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

νόμιμος, δίκαιος.

παράγ. θεμιτῶς.

NE θεμιτός (με την ίδια σημ.).

[**παράγ. λ.** *θέμις* + παρ. επίθ. *-τός*].

-θεν ΜΟΡΙΟ

αχώριστο μόριο. Ως β΄ συνθετικό δηλώνει την κίνηση από έναν τόπο: *οἴκοθεν* = από το σπίτι. *ἄλλοθεν* = από αλλού.

• με όνομα προσώπου *θεόθεν* = από τούς θεούς.

≠ -δε, που ως β΄ συνθετικό δηλώνει κίνηση προς έναν τόπο, λ.χ. *οἴκα-δε* «προς το σπίτι».

[παλιά κατάληξη της γενικής: *ἐμέ-θεν* = *ἐμοῦ*, *Διό-θεν* = *Διός*].

θεοειδής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θεοειδέστερος
Υπερθετικός	θεοειδέστατος

θεόμορφος, δηλαδή πολύ ωραίος: *ὁ θεοειδὴς Πάρις* = ο πανέμορφος Πάρης. *ἡ ψυχὴ θεοειδές τί ἐστι* = η ψυχή είναι κάτι θεόμορφο.

NE θεοειδής (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** *θεός* + *εἶδος* + παρ. επίθ. *-ής*].

θεοφιλής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θεοφιλέστερος
Υπερθετικός	θεοφιλέστατος

αυτός που είναι αγαπητός στους θεούς.

NE θεοφιλής.

[**σύνθ. λ.** *θεός* + **φιλ-* (< *φιλέω*) + παρ. επίθ. *-ής*].

θεράπαινα, -αίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπηρέτρια. **=** θεραπαινίς.

[**παράγ. λ.** *θεράπων* + παρ. επίθ. *-αινα*].

θεραπεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η προσφορά υπηρεσίας, η φροντίδα, η περιποίηση: *θεραπεία σώματος* = φροντίδα του σώματος. **=** φροντίς, ἐπιμέλεια.

2. λατρεία: *θεραπεία θεῶν* = η λατρεία των θεών.

3. περιποίηση κάποιου που αποσκοπεί στην εξασφάλιση της εύνοιάς του: *θεραπεία τῶν ἀεὶ προεστώτων* = περιποίηση προς τους εκάστοτε άρχοντες. *ἐν πολλῇ θεραπείᾳ ἔχω τινά* = περιποιούμαι κάποιον πολύ (με την ελπίδα να αποκτήσω ένα όφελος).

4. η περίθαλψη αρρώστου, θεραπεία: *αἱ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπεῖαι διὰ καύσεων γιγνόμεναι* = οι θεραπείες που γίνονται από τους γιατρούς με καυτηριασμό.

NE θεραπεία (με τη σημ. 4).

[**παράγ. λ.** *θεραπε-ύω* + παρ. επίθ. *-ία*].

θεραπευτής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που υπηρετεί τους θεούς: *θεραπευτὴς θεοῦ* = ιερέας.

2. αυτός που υπηρετεί ένα υψηλό πρόσωπο.

3. αυτός που φροντίζει, περιποιείται κάτι: *ὁ θεραπευτὴς τοῦ σώματος.*

4. αυτός που περιθάλπει ασθενείς, ο γιατρός.

παράγ. θεραπευτικός.

NE θεραπευτής (με τη σημ. 4).

[**παράγ. λ.** *θεραπεύ-ω* + παρ. επίθ. *-τής*].

θεραπεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθεράπευον
Μέλλ.	θεραπεύσω
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	θεραπεύσομαι
Παθ. μέλλ.	θεραπευθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐθεραπευσάμην
Παθ. αόρ.	ἐθεραπεύθην

1. υπηρετώ κάποιον, του προσφέρω τις υπηρεσίες μου.

• ειδικότερα λατρεύω ένα θεό: *θεραπεύω τοὺς θεούς/τὸν Διόνυσον.*

2. κολακεύω: *θεραπεύω τὸ πλῆθος* = κολακεύω το λαό.

3. φροντίζω για κάτι: *θεραπεύω τὸ σῶμα* = ικανοποιώ τις ανάγκες του σώματος. *θεραπεύω τὴν διάνοιαν* = αναπτύσσω το μυαλό μου. *θεραπεύω τὸ ξυμφέρον* = φροντίζω για το συμφέρον μου.

4. θεραπεύω κάποιον ή κάτι ως γιατρός: *θεραπεύω τὸ σῶμα/τοὺς ὀφθαλμούς.* **=** ἰάομαι.

5. καλλιεργώ: *θεραπεύω τὴν γῆν.*

παράγ. θεραπεία, θεραπευτής, θεραπευτήριον, **σύνθ.** ἀθεράπευτος, ἀποθεραπεύω.

ΝΕ θεραπεύω (με τη σημ. 4).

[**παράγ. λ.** *θεράπ-ων* + παρ. επίθ. *-εύω*].

θεράπων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπηρέτης.

• *μουσῶν θεράποντες* = οι ποιητές και οι αοιδοί. *Ἄρεως θεράποντες* = οι πολεμιστές.

παράγ. θεράπαινα.

ΝΕ θεράπων «που θεραπεύει» (λ.χ. *θεράπων ιατρός*).

[**θεραπ-*, σκοτεινής αρχής].

θέρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καλοκαίρι: *θέρους ἀρχομένου* = στην αρχή του καλοκαιριού. *θέρους μεσοῦντος* = στη μέση του καλοκαιριού.

παράγ. θερινός, θέρετρον, θερίζω, θερμός, θέρμη, θερμαίνω, **σύνθ.** ἄθερμος, ἔνθερμος.

ΝΕ θέρος (λόγ.).

[**παράγ. λ.** **θερ-* (< **ΙΕ** *ghʷer-, πβ. **αρχ. ινδ.** háras «θερμότητα») + παρ. επίθ. *-ος*].

θέσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τοποθέτηση: *πλίνθων καὶ λίθων θέσις* = η τοποθέτηση τούβλων και της πέτρας.

2. καθιέρωση, θέσπιση: *θέσις νόμων* = νομοθεσία. *θέσις ὀνομάτων* = ονοματοδοσία.

3. *θέσει* όταν κάποιος ή κάτι αποκτά μια νέα ιδιότητα που δεν την είχε από τη φύση του: *Ἀθηναῖος θέσει* = ξένος που έγινε Αθηναίος πολίτης (αλλά δεν είχε γεννηθεί στην Αθήνα). ≠ φύσει.

4. ο τόπος ή η κατάσταση όπου βρίσκεται κάποιος, η θέση: *ἡ θέσις τῆς χώρας πρὸς τὰ πνεύματα* = η θέση της χώρας ως προς τους ανέμους.

σύνθ. διάθεσις, ἀνάθεσις, πρόθεσις, ὑπέρθεσις.

ΝΕ θέση (με τις σημ. 3 και 4).

[**παράγ. λ.** **θέ-τις* (< *τίθημι* + παρ. επίθ. *-σις* < -**τις*) = **αρχ. ινδ.** hi-ti «θέσις»].

θεσμοθέτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που θέτει, καθιερώνει, θεσμούς, δηλαδή νόμους, ο νομοθέτης.

2. στην Αθήνα, στον πληθ. οἱ θεσμοθέται οι έξι από τους *ἐννέα ἄρχοντας* (☞ **ἄρχων**). Συγκροτούσαν συλλογική αρχή.

[**σύνθ. λ.** *θεσμός* + **θετ-* (< *τίθημι*) + παρ. επίθ. *-της*].

θεσμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. θείος νόμος: *θεσμὸς Ἀδραστείας* = νόμος της Αδράστειας.

2. ανθρώπινος νόμος: *οἱ θεσμοὶ τοῦ Δράκοντος.*

παράγ. θέσμιος, **σύνθ.** θεσμοθέτης, θεσμοφόρος, θεσμοφύλαξ, ἐμπρόθεσμος, ἀπρόθεσμος.

ΝΕ θεσμός.

[**παράγ. λ.** *τεθ-μός* (**τεθ-* < *τίθημι* + παρ. επίθ. *-μός*) > διαλ. *θε-θμός* > *θεσ-μός*].

θεσπέσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

κάτι που πλησιάζει το θεό, θεόπνευστος, θεϊκός, αυτός που προκαλεί θαυμασμό ή κατάπληξη: *σοφοὶ καὶ θεσπέσιοι ἄνδρες.*

παράγ. θεσπεσίως.

ΝΕ θεσπέσιος.

[**σύνθ. λ.** **θέσ-σπετος* «θεόπνευστος» < *θεός* + **σπετὸς* «που μπορεί να περιγραφεί με λόγια» (πβ. *ἄσπετος*)].

θέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθεον
Μέλλ.	θεύσομαι & θεύσω
Για τους άλλους χρόνους ☞ **τρέχω**	

τρέχω: *δρομεὺς βραδέως θέων* = δρομέας που τρέχει αργά. **=** τρέχω.

παράγ. θοός (ποιητικό) «γρήγορος», **σύνθ.** βοηθέω, μεταθέω.

[**παράγ. λ.** **θεϝ-* + παρ. επίθ. *-jω*].

θεωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθεώρουν
Μέλλ.	θεωρήσω
Παρακ.	τεθεώρηκα
Παθ. μέλλ.	θεωρηθήσομαι

1. πηγαίνω εγώ ως *θεωρός*, δηλαδή ως αντιπρόσωπος της πόλης μου, ή στέλλω άλλους *θεωρούς*, σε μαντείο, σε αγώνες ή σε εορτές: *ἐγὼ τεθεώρηκα οὐδαμοῦ πλὴν εἰς Πάρον* = εγώ δεν έχω πάει ως επίσημος απεσταλμένος πουθενά εκτός από την Πάρο. *τὰ Ἴσθμια ἐγίγνετο καὶ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν ἐς αὐτά* = τελούνταν τα Ίσθμια και οι Αθηναίοι έστειλαν αντιπροσώπους τους σε αυτά.

2. παρακολουθώ ως θεατής: *θεωρῶ τὰ Ὀλύμπια* = παρακολουθώ τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

3. βλέπω, παρατηρώ: *θεωρῶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον* = παρατηρώ πώς διεξάγεται ένας πόλεμος. = θεάομαι.
4. επιθεωρώ (στρατιώτες).
5. για διανοητική ενέργεια εξετάζω, κρίνω, σκέπτομαι, θεωρώ: *τοῦτο θεώρει, εἰ τἀληθῆ λέγω* = τούτο εξέταζε, αν λέω την αλήθεια. = σκοπέω.
παράγ. θεώρημα, θεωρητικός, θεωρία, θεώρησις, **σύνθ.** ἀναθεωρέω, ἀρχιθεωρός.
ΝΕ θεωρώ (με τη σημ. 5).
[**παράγ. λ.** *θεωρός* + παρ. επίθ. *-έω*].

θεώρημα, -ήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θέαμα: *λόγοι καὶ θεωρήματα.*
ΝΕ θεώρημα «βασική αρχή» (λ.χ. μαθηματικό).
[**παράγ. λ.** *θεωρέω* + παρ. επίθ. *-μα*].

θεωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αποστολή *θεωρῶν*, δηλ. αντιπροσώπων μιας πόλης, σε μαντείο ή σε πανελλήνιους αγώνες ή οι ίδιοι οι αντιπρόσωποι: *ἑκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάγω εἰς Δῆλον* = στέλνω κάθε χρόνο αντιπροσώπους στη Δήλο.
2. το αξίωμα του *θεωροῦ*, του αντιπροσώπου μιας πόλης.
3. το να παρακολουθεί κανείς ένα θέαμα αγώνων ή θεατρικής παράστασης ως θεατής: *οὔτ᾽ ἐπὶ θεωρίαν πώποτ᾽ ἐκ τῆς πόλεως ἐξῆλθες, ὦ Σώκρατες* = και ποτέ, Σωκράτη, δε βγήκες από την πόλη ούτε για να παρακολουθήσεις πανελλήνιους αγώνες.
4. το να βλέπει, να παρατηρεί κανείς κάτι: *θεωρίας ἕνεκεν* = (ταξιδεύει) για να δει και να γνωρίσει άγνωστα μέρη.
5. για διανοητική ενέργεια εξέταση, έρευνα: *θεωρίαν ποιοῦμαι περί τινος* = εξετάζω ένα θέμα.
ΝΕ θεωρία «θεωρητική πλευρά, ανάλυση κτλ.».
[**παράγ. λ.** *θεωρ-έω* + παρ. επίθ. *-ία*].

θεωρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αντιπρόσωπος που στέλνει μια πόλη σε μαντείο, σε αγώνες ή σε εορτές: *ἔπεμψαν αὐτὸν θεωρὸν εἰς τὰ Πύθια* = τον έστειλαν να τους αντιπροσωπεύσει στους Πυθικούς αγώνες (στους Δελφούς). **2.** θεατής. **3.** περιηγητής.
παράγ. τὸ θεωρικὸν «τα χρήματα που έπαιρναν από το δημόσιο ταμείο οι πολίτες της Αθήνας για να αγοράσουν εισιτήριο για το θέατρο».
[**σύνθ. λ.** **θεFα-* + **Fορός* (*ὁράω*) > **θεFη-Fορός* > *θε(ε)ωρός*, όπου **θεFα* = *θέα*].

θήκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κιβώτιο.
2. τάφος, μέθοδος ταφής: *ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, ἐλευθεροῦτε... θήκας τε προγόνων* = ορμάτε εμπρός παιδιά των Ελλήνων, ελευθερώστε... και τους τάφους των προγόνων. *εἰς ἀναισχύντους θήκας ἐτράποντο* = κατέφυγαν σε αδιάντροπες μεθόδους ταφής.
παράγ. θηκαῖος, θηκίον, **σύνθ.** ὀστεοθήκη, ᾠοθήκη.
ΝΕ θήκη (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** **θήκ-* (*ἔ-θηκ-α* < *τίθημι*) + παρ. επίθ. *-η*].

θῆλυς, θήλεια, θῆλυ ΕΠΙΘΕΤΟ
θηλυκός: *θήλεια ἔλαφος* = θηλυκό ελάφι, ελαφίνα. ≠ ἄρρην «αρσενικός».
παράγ. θηλυκός, θηλύνω.
ΝΕ θῆλυς (λόγ.).
[**θηλ-υς* < *θηλ-ή* (του γυναικείου μαστού), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** dhārú- «που βυζαίνει»].

θήρ, -ός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μυθολογικό τέρας. = θηρίον.
παράγ. θηρίον, θηράω, θήρα.
[**φηρ-*, πβ. **λατ.** ferus «άγριος»].

θήρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κυνήγι άγριων ζώων.
2. μεταφορικά επιδίωξη, συνεχής προσπάθεια για να πετύχει κανείς κάτι: *ἡ θήρα τοῦ ἡδέος* = το κυνήγι της ηδονής.
ΝΕ θήρα (και με τις δύο σημ.).
[**παράγ. λ.** *θήρ* + παρ. επίθ. *-α*].

θηράω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθήρων
Μέλλ.	θηράσω
Αόρ.	ἐθήρασα
Παρακ.	τεθήρακα
Υπερσ.	ἐτεθηράκειν

1. κυνηγώ: *λαγῶς ᾤχετο θηράσων* = είχε φύγει, για να κυνηγήσει λαγούς. = θηρεύω, ἀγρεύω.
2. στη μέση φωνή με ενεργ. σημ. κυριολεκτικά και μεταφορικά θηρῶμαι κυνηγώ: *οἱ θηρώμενοι* = οι κυνηγοί. *θηρῶμαι τὴν τῆς σωφροσύνης δόξαν.*
παράγ. θήραμα.
[**παράγ. λ.** *θήρα* + παρ. επίθ. *-άω*].

θηρεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθήρευον
Μέλλ.	θηρεύσω
Αόρ.	ἐθήρευσα
Παρακ.	τεθήρευκα
Μέσ. μέλλ.	θηρεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐθηρευσάμην
Παθ. αόρ.	ἐθηρεύθην
Παθ. παρακ.	τεθήρευμαι

1. κυνηγώ: *θηρεύω ὄρνιθας ἀγρίας* = κυνηγώ άγρια πουλιά. *θηρεύω ἰχθῦς* = ψαρεύω. = ἀγρεύω, θηράω.
2. μεταφορικά προσπαθώ να πετύχω κάτι: *θηρεύω εὐδαιμονίαν.*

παράγ. θηρευτής «κυνηγός», θήρευσις, θήρευμα.
ΝΕ θηρεύω (και με τις δύο σημ.)
[**παράγ. λ.** *θήρ* + παρ. επίθ. -*εύω*].

θηρίον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. άγριο ζώο (από αυτά που κυνηγούν οι άνθρωποι). **2.** γενικά ζώο. **3.** θηρίο. **4.** τέρας. = θήρ.
παράγ. θηριακός, **σύνθ.** θηριώδης «άγριος σαν θηρίο», θηριομαχέω.
ΝΕ θηρίο (με τις σημ. 3, 4).
[**παράγ. λ.** *θήρ* + παρ. επίθ. -*ίον*].

θής, θητός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πολίτης που εκμίσθωνε την εργατική δύναμή του, έμμισθος εργάτης (σε αντίθεση με το δούλο, που πρόσφερε την εργατική του δύναμη χωρίς καμία πληρωμή).
● πληθυντικός οἱ θῆτες οι Αθηναίοι πολίτες που συγκροτούσαν την τέταρτη και χαμηλότερη εισοδηματική τάξη (τις ανώτερες τάξεις συγκροτούσαν από επάνω προς τα κάτω, κατά σειρά, οι *πεντακοσιομέδιμνοι*, οι *ἱππεῖς* και οι *ζευγῖται*).
παράγ. θητεύω, θητικός.
[προελλ.].

θητεύω ΡΗΜΑ
δουλεύω με μισθό, είμαι έμμισθος εργάτης: *θητεύω παρά τινι* = δουλεύω σε κάποιον.
ΝΕ θητεύω «υπηρετώ σε μια θέση».
[**παράγ. λ.** **θητ-* (< *θής, θητός*) + παρ. επίθ. -*εύω*].

θίασος, -άσου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ομάδα πανηγυριστών που τραγουδούσε και χόρευε στους δρόμους προς τιμήν του Βάκχου (Διονύσου).
2. συντροφιά: *τοῦ σοῦ θιάσου ἐστίν* = είναι της παρέας σου, μέλος της συντροφιάς σου.
παράγ. θιασώδης, θιασώτης «οπαδός», **σύνθ.** θιασαρχέω, θιασάρχης.
ΝΕ θίασος «σύνολο ηθοποιών κτλ.».
[**αβέβ. ετυμ.**].

θλίβω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθλιβον
Μέλλ.	θλίψω
Αόρ.	ἔθλιψα
Παρακ.	τέθλιφα
Μέσ. μέλλ.	θλίψομαι
Παθ. μέλλ.	θλιβήσομαι
Παθ. αόρ. α΄	ἐθλίφθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐθλίβην
Παθ. παρακ.	τέθλιμμαι

πιέζω, συμπιέζω: *θλίβει με ὁ θώραξ* = με πιέζει ο θώρακας. *ὡς θλίβομαι!* = πόσο πιέζομαι (από το βάρος).
παράγ. θλῖψις «πίεση, συμπίεση», θλιβερός, **σύνθ.** συνθλίβω, ἐκθλίβω, καταθλίβω.
ΝΕ θλίβω «πιέζω/προξενώ λύπη».
[**φλιβ-* (☞ **θλάω**), πβ. **λατ.** fligo].

θνήσκω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	θανοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔθανον
Παρακ.	τέθνηκα
Υπερσ.	ἐτεθνήκειν

1. πεθαίνω: *οἱ τεθνηκότες* = *οἱ τεθνεῶτες* = *οἱ θανόντες* = οι νεκροί (☞ **ἀποθνήσκω**).
2. χρησιμοποιείται σαν παθ. φωνή σκοτώνομαι: *ὁ τεθνεὼς ὑπὸ τοῦ σοῦ πατρός* = αυτός που σκοτώθηκε από τον πατέρα σου, αυτός που σκότωσε ο πατέρας σου. ≠ κτείνω «σκοτώνω».
παράγ. θάνατος, θνητός, **σύνθ.** ἀποθνήσκω.
[**θᾰν-*, **θᾱν-* > **θνη-* + παρ. επίθ. -*ίσκω*].

θνητός, -ὴ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
που πεθαίνει, που δε ζει αιώνια: *θνητοὶ ἄνδρες. θνητὰ ζῷα καὶ φυτά.* ≠ ἀθάνατος.
● ως ουσιαστικό οἱ θνητοὶ οι άνθρωποι.
ΝΕ θνητός.
[**παράγ. λ.** **θνη-* (*θνή-σκω*) + παρ. επίθ. -*τός*].

θόλος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κυκλικό οικοδόμημα με κωνική στέγη.
2. στην Αθήνα το κυκλικό κτίριο που αποτελούσε την έδρα των *Πρυτάνεων* (☞ **πρύτανις**).
παράγ. θολωτός, θολία, **σύνθ.** θολοειδής.
ΝΕ ο θόλος «κυκλική στέγη».
[**αβέβ. ετυμ.,** πιθ. μεσογ. λ.].

θορυβέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. κάνω θόρυβο.
2. φωνάζω επιδοκιμάζοντας όσα λέγονται, επιδοκιμάζω: *λόγος τεθορυβημένος* = λόγος που επιδοκιμάστηκε.
3. φωνάζω αποδοκιμάζοντας όσα λέγονται: *δέομαι ὑμῶν μὴ θορυβεῖν ἐφ' οἷς ἂν λέγω ἀλλ' ἀκούειν* = σας παρακαλώ να μη δείχνετε την αποδοκιμασία σας για όσα λέγω, αλλά να με ακούτε.
4. καταθορυβώ κάποιον, του προκαλώ σύγχυση.
παράγ. θορυβητικός, **σύνθ.** καταθορυβέω, ἐπιθορυβέω, ἀναθορυβέω.
ΝΕ θορυβώ (με τις σημ. 1, 4).
[**παράγ. λ.** *θόρυβ-ος* + παρ. επίθ. -*έω*].

θόρυβος, -ύβου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ο θόρυβος, η φασαρία που προκαλεί συγκεντρωμένο πλήθος. ≠ ἠρεμία, ἡσυχία.
2. ζωηρές εκδηλώσεις επιδοκιμασίας.
3. ζωηρές εκδηλώσεις αποδοκιμασίας.
4. σύγχυση, ταραχή: *ἐγένετο ὁ θόρυβος μέγας* = η ταραχή που δημιουργήθηκε ήταν μεγάλη (την ώρα της μάχης).

παράγ. θορυβέω, θορυβωδῶς, θορυβώδης, **σύνθ.** θορυβοποιός.
ΝΕ θόρυβος.
[**θορυ-* (πβ. *τον-θορύ-ζω* < *θρέομαι* «φωνάζω δυνατά, κραυγάζω») + παρ. επίθ. *-βος*].

θράσος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. θάρρος, τόλμη.
2. με αρνητ. σημ. αλόγιστο θάρρος, θράσος, θρασύτητα: *τοῦ θράσους ἐπέσχομεν τοῦτον* = τον σταματήσαμε από τη θρασύτητά του.
ΝΕ θράσος (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **θρασ-* (πβ. *θρασ-ύς*) + παρ. επίθ. *-ος*].

θρασύνω ΡΗΜΑ

Μέσ. αόρ.	ἐθρασυνάμην

1. δίνω θάρρος: *ὁρῶν δὲ Νικίας τὸ στράτευμα ἀθυμοῦν ἐθάρσυνέ τε καὶ παρεμυθεῖτο* = βλέποντας ο Νικίας ότι οι στρατιώτες είχαν χάσει το ηθικό τους τους έδινε θάρρος και τους παρηγορούσε.
2. παθ. και μέση φωνή θρασύνομαι παίρνω θάρρος, ενθαρρύνομαι: *οὐκ ἀλόγως θρασυνόμεθα* = δεν παίρνουμε θάρρος απερίσκεπτα. ≠ φοβέομαι.
3. παθ. φωνή θρασύνομαι δείχνω αλόγιστο θάρρος, αποθρασύνομαι: *τούτῳ δὲ θρασυνομένῳ οὐχ ὑπεχώρησα* = μπροστά σ' αυτόν που είχε αποθρασυνθεί, εγώ δεν έκανα πίσω.
σύνθ. ἀποθρασύνομαι.
ΝΕ το σύνθ. αποθρασύνομαι (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *θρασύ-ς* + παρ. επίθ. *-νω*].

θρασύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θρασύτερος
Υπερθετικός	θρασύτατος

1. τολμηρός, γενναίος: *θρασὺς τὸ ἦθος. ἡ ἐλπὶς θρασεῖα τοῦ μέλλοντος* = η ελπίδα μου για το μέλλον είναι ακλόνητη.
2. υπερβολικά τολμηρός, ώστε να γίνεται αλαζονικός, θρασύς.
παράγ. θρασέως, θρασύτης.
ΝΕ θρασύς (με τη σημ. 2).
[**θρασυ-*, πβ. **αρχ. ινδ.** dhr̥sú «τολμηρός» + *-ς*].

θραύω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔθραυσα
Παθ. αόρ.	ἐθραύσθην
Παθ. παρακ.	τέθραυσμαι

σπάζω: *θραύω τοὺς λίθους* = σπάω τις πέτρες.
παράγ. θραῦσμα, θραῦσις, **σύνθ.** ἄθραυστος.
[**θραFσ-*, πβ. *θρύ-π-τω*].

θρέμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κυρίως για ημερωμένα ζώα, πρόβατα και κατσίκες ζώο, ήμερο συνήθως, που έχει τραφεί και έχει μεγαλώσει.
2. για ανθρώπους πλάσμα, δημιούργημα: *δύσκολον θρέμμα ὁ ἄνθρωπος* = ο άνθρωπος είναι δύσκολο πλάσμα.
ΝΕ θρέμμα (με τη σημ. 2, συνήθως στη φρ. *γέννημα θρέμμα*).
[**παράγ. λ.** **θρεπ-* (πβ. *θρεπ-τός* < *τρέφω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

θρίξ, τριχός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τρίχα.
- παροιμίες *ἄξιον τριχός* = που αξίζει όσο μια τρίχα (για κάτι που δεν έχει καμιά αξία). *ἐκ τριχὸς κρέμαται* = κρέμεται από μια τρίχα (δηλαδή βρίσκεται σε μεγάλο κίνδυνο).

ΝΕ τρίχα.
[**θριχ-* + *-ς* > *θρίξ*, αλλά **θριχός* > *τριχὸς* με ανομοιωτική αποδάσυνση του πρώτου από τα δύο διαδοχικά δασέα (*θ* – *χ*), **αβέβ. ετυμ.**].

θροῦς, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *θρόος*
1. φωνές διαμαρτυρίας μέσα σε πλήθος ή συνέλευση: *οἱ δὲ αἰσθόμενοι τὸν θροῦν ἠξίουν...* = και αυτοί, όταν αντιλήφθηκαν τις διαμαρτυρίες, ζητούσαν...
2. είδηση, φήμη, θόρυβος: *ὡς γὰρ ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς* = όταν διαδόθηκε η είδηση για τη συμφορά μου...
[**παράγ. λ.** **θρο-* (< *θρέ-ομαι* «κραυγάζω») + παρ. επίθ. *-ος*].

θρυλέω -ῶ ΡΗΜΑ
μιλώ συχνά για κάποιο θέμα, το επαναλαμβάνω συνεχώς: *οἱ ποιηταὶ ἡμῖν ἀεὶ θρυλοῦσιν ὅτι...* = οι ποιητές επαναλαμβάνουν διαρκώς ότι...
- παθ. φωνή θρυλεῖται γίνεται πολύς λόγος για κάτι: *τὸ θρυλούμενον / τὸ τεθρυλημένον* = κάτι για το οποίο μιλούν όλοι.

σύνθ. πολυθρύλητος.
ΝΕ θρυλείται / θρυλούνται «διαδίδεται / διαδίδονται», θρυλούμενα «διαδόσεις».
[**παράγ. λ.** **θρυλ-* (πβ. *θρῦλος*) + παρ. επίθ. *-έω*. θρῦλος < **θ(ε)ρεF-*, **ΙΕ** *dhrew-, *θρέομαι*].

θρύπτω ΡΗΜΑ

Μέσ. & παθ. μέλλ.	θρύψομαι & θρυφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐθρύφθην
Παθ. παρακ.	τέθρυμμαι

1. σπάζω σε μικρά κομμάτια, θρυμματίζω.
2. μεταφορικά συνήθως στην παθ. φωνή θρύπτομαι **α.** καταστρέφομαι ηθικά: *ἡδοναῖς θρύπτομαι* = καταστρέφομαι από την άσωτη ζωή. **β.** κάνω καμώματα, κάνω νάζια: *ἐθρύπτετο ὡς οὐκ ἐπιθυμῶν λέγειν* = έκανε νάζια ότι δήθεν δεν ήθελε να πει.
παράγ. θρύψις, θρύμμα, τρυφερός, τρυφή, **σύνθ.** ἀποθρύπτω, συνθρύπτω, περιθρύπτω.

ΝΕ θρύβω και (λόγ.) θρύπτω (με τη σημ. 1).
[**θραFσ-* (*θραύω*)].

θυγάτηρ, -τρός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θυγατέρα, κόρη.
παράγ. θυγάτριον, θυγατριδοῦς «ο γιος της κόρης μου, ο εγγονός μου», θυγατριδῆ «η κόρη της κόρης μου, η εγγονή μου».
ΝΕ θυγατέρα (λόγ.).
[**θυγατερ-*, πβ. **αρχ. ινδ.** duhitár- «θυγατέρα»].

θῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ζώο που το πρόσφεραν ως θυσία, σφάγιο: *θῦμα θύω* = θυσιάζω σφάγιο.
2. αναίμακτη προσφορά, προσφορά καρπών, γεωργικών προϊόντων.
ΝΕ θύμα (μεταφορ., που έχει υποστεί μια αρνητικότατη ενέργεια, θύμα πολέμου κτλ.).
[**παράγ. λ.** *θύ-ω* + παρ. επίθ. *-μα*].

θυμοειδής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θυμοειδέστερος
Υπερθετικός	θυμοειδέστατος

1. ψυχωμένος, αυτός που έχει νεύρο, ενεργητικότητα. ≠ ἄθυμος «ξέψυχος, υποτονικός».
2. οξύθυμος: *ἐναντία θυμοειδεῖ πραεῖα φύσις* = ο μειλίχιος χαρακτήρας είναι αντίθετος στον οξύθυμο.
• *θυμοειδὴς ἵππος* = άγριο άλογο.
3. στη φιλοσοφία τὸ θυμοειδές το ένα από τα τρία μέρη στα οποία διαίρεσε την ψυχή ο Πλάτωνας (τα άλλα δύο είναι το *λογιστικόν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν*).
[**σύνθ. λ.** *θυμός* + *εἰδ-* (*εἶδος*) + παρ. επίθ. *-ής*].

θυμόομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ.	θυμώσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ.	ἐθυμώθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	τεθύμωμαι

οργίζομαι: *πᾶς παντὶ θυμοῦται* = καθένας θυμώνει με τον καθένα.
ΝΕ θυμώνω.
[**παράγ. λ.** *θυμό-ς* + παρ. επίθ. *-όομαι*].

θυμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. επιθυμία: *δειπνήσαντες ἀπελαύνετε ὅποι ὑμῖν θυμός* = δειπνήστε και πηγαίνετε όπου επιθυμείτε.
2. ηθικό, θάρρος: *θυμοῦ ἐμπίμπλαμαι* = είμαι γεμάτος θάρρος, είναι ακμαίο το ηθικό μου.
3. οργή, θυμός: *οἱ λογισμῷ ἐλάχιστα χρώμενοι θυμῷ* = όσοι, εξαιτίας της οργής τους, ελάχιστα ακολουθούν τη λογική τους.
παράγ. θυμικός, θυμώδης, θυμόω, **σύνθ.** θυμηδία, θυμοειδής.
ΝΕ θυμός (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** **θυ-* (*θύω* «μαίνομαι»), συγγεν. με **λατ.** fumus].

θύρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πόρτα: *θύραν κρούω/πατάσσω/κόπτω* = χτυπώ την πόρτα. *θύραν ἀνοίγνυμι* = ανοίγω την πόρτα. *ἐπειδὴ ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς...* = όταν χτυπήσαμε την πόρτα, αφού άνοιξε και μας είδε...
2. ιδιαίτερα για βασιλείς αἱ τοῦ βασιλέως θύραι τα ανάκτορα, η αυλή των ανακτόρων.
παράγ. θύραζε, θύραθεν, θυραῖος, θυρεός, θυρίς, **σύνθ.** θυροειδής, θυρωρεῖον, θυρωρός, ἄθυρος.
ΝΕ θύρα (λόγ., με τη σημ. 1).
[**θυρ-*, πβ. **λατ.** fores, αιτ. foras].

θύραζε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. προς την πόρτα, έξω από την πόρτα.
2. γενικά έξω: *ἄπειμι θύραζε* = βγαίνω έξω. *οἱ θύραζε* = όσοι βρίσκονται έξω. ≠ ἐντός, ἔνδον.
[**παράγ. λ.** *θύρα* + παρ. επίθ. *-ζε*].

θύραθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
έξω από την πόρτα, απ' έξω: *οὔτ' ἔνδοθεν, οὔτε θύραθεν* = ούτε από μέσα ούτε απ' έξω. *οἱ θύραθεν* = οι ξένοι. ≠ ἔνδοθεν «από μέσα».
[**παράγ. λ.** *θύρα* + παρ. επίθ. *-θεν*].

θύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθυον
Μέλλ.	θύσω
Αόρ.	ἔθυσα
Παρακ.	τέθυκα
Μέσ. μέλλ.	θύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐθυσάμην
Παθ. αόρ.	ἐτύθην
Παθ. παρακ. κάποτε με μέση σημ.	τέθυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτεθύμην

1. θυσιάζω: *θύω θεοῖς* = προσφέρω θυσία στους θεούς. *θύω ἑκατὸν βοῦς* = θυσιάζω εκατό βόδια.
2. μέση φωνή θύομαι προσφέρω θυσία, για να μάθω κάτι από τους θεούς: *ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν* = ο Ξενοφών πρόσφερε θυσίες, για να μάθει αν πρέπει να επιχειρήσει την έξοδο.
3. γιορτάζω προσφέροντας θυσίες ή προσφορές: *βασιλέως γενέθλια πᾶσα ἡ Ἀσία θύει* = ολόκληρη η Ασία γιορτάζει τα γενέθλια του βασιλιά.
παράγ. θυσία, θύτης, θῦμα, θυμέλη.
[**θυ-*, *θύω* με αρχική σημασία «μαυρίζω, καίω», πβ. *θυμός*, **λατ.** fumus «μαύρος»].

θωπεύω ΡΗΜΑ
κολακεύω: *θωπεύω τὸν δεσπότην λόγῳ* = κολακεύω με τα λόγια μου τον άρχοντα.
παράγ. θωπεία, θωπευτικός, θώπευμα.
ΝΕ θωπεύω.
[**παράγ. λ.** *θώψ, θωπὸς* «κόλακας» + παρ. επίθ. *-εύω*, ομόρρ. με *τέθηπα* (παρακ. του θαυ-

μάζω), πβ. *θώψ* = *κόλαξ, ὁ μετὰ θαυμασμοῦ ἐγκωμιαστής*].

θωρακίζω ΡΗΜΑ

1. εξοπλίζω με θώρακα: *ἐθωράκισε τοὺς ἱππέας καὶ τοὺς ἵππους. οἱ τεθωρακισμένοι* = οι στρατιώτες που φορούν θώρακα.

2. γενικά εξοπλίζω με αμυντικό οπλισμό.

παράγ. θωρακισμός.

ΝΕ θωρακίζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *θώραξ, -ακος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

Ι

Ι, ι, ἰῶτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το ένατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο: *ι´* = 10, αλλά *͵ι* = 10.000.

-ὶ

δεικτικόν ἰῶτα που προσκολλάται στο τέλος όλων των πτώσεων της δεικτικής αντωνυμίας, για να ενισχύσει τη σημασία τους: *οὑτοσὶ* «αυτός εδώ», *αὑτηί, τουτί, ἐκεινοσὶ* κτλ. Επίσης προσκολλάται στο τέλος δεικτικών επιρρημάτων *οὑτωσί, ἐνθαδὶ* κτλ.

ἴαμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φάρμακο, γιατρικό. **=** φάρμακον.

[**ἰα-* (< *ἰάομαι-ῶμαι*) + παρ. επίθ. *-μα*].

ἰάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἰώμην
Μέσ. μέλλ.	ἰάσομαι
Μέσ. αόρ.	ἰασάμην «θεράπευσα»
Παθ. αόρ.	ἰάθην «θεραπεύτηκα»

θεραπεύω, γιατρεύω: *ἰῶμαι τοὺς κάμνοντας* = θεραπεύω τους αρρώστους.

- μεταφορικά *μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ* = μην πας να διορθώσεις το κακό με άλλο κακό (και το κάνεις, δηλαδή, χειρότερο).
- παροιμία *ὁ τρώσας ἰάσεται* = εκείνος που πλήγωσε κάποιον θα τον θεραπεύσει κιόλας (δηλ. όποιος έκανε τη ζημιά, ο ίδιος να την επανορθώσει).

παράγ. ἴαμα, ἰάσιμος, ἴασις, Ἰασώ, ἰατός, ἰατρός, **σύνθ.** ἀνίατος, δυσίατος.

[**ἰά-* + *-ομαι*, πιθ. συγγ. με το *ἰαίνω* (**ἰ(σ)ανjω*), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** isanyati «θέτω σε κίνηση»].

ἰάσιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που μπορούμε να τον θεραπεύσουμε: *τραῦμα ἰάσιμον*. **=** ἰατός. **≠** ἀνίατος.

- μεταφορικά *ἰάσιμον ἁμάρτημα* = σφάλμα που μπορούμε να διορθώσουμε.

[**παράγ. λ.** **ἰασ-* (πβ. *ἴασ-ις* < *ἰάομαι-ῶμαι*) + παρ. επίθ. *-ιμος*].

ἴασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θεραπεία.

ΝΕ ίαση (λόγ.).

[**παράγ. λ.** **ἰα-* (< *ἰάομαι-ῶμαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

ἰδέα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εξωτερική εμφάνιση (ορατή μορφή, σχήμα, όψη) ανθρώπου ή πράγματος: *τὴν ἰδέαν πάνυ καλός* = πολύ ωραίος στην εξωτερική εμφάνιση. *τὸ μέγεθος καὶ ἡ ἰδέα* = το μέγεθος και η μορφή (το σχήμα).

2. είδος: *πολλαὶ ἰδέαι πολέμων* = πολλά είδη πολέμων.

3. στη φιλοσοφία του Πλάτωνα, πληθ. ἰδέαι οι ιδεώδεις μορφές εννοιών ή πραγμάτων. Επίσης και στον ενικό *ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα* = η ιδεώδης μορφή του καλού.

ΝΕ ιδέα «ιδεατή σύλληψη μιας έννοιας».

[**Fειδ-*, πβ. **λατ.** video, **ΙΕ** *wid-].

ἰδίᾳ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ιδιαίτερα, ιδιωτικά: *πεφύκασι γὰρ ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἁμαρτάνειν* = γιατί από τη φύση τους όλοι οι άνθρωποι κάνουν λάθη και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή τους. **≠** δημοσίᾳ.

[**παράγ. λ.** *ἴδιος* + παρ. επίθ. *-ᾳ*].

ἴδιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰδιαίτερος & ἰδιώτερος
Υπερθετικός	ἰδιαίτατος & ἰδιώτατος

1. ιδιωτικός, ατομικός, προσωπικός: *πλοῦτος ἴδιος καὶ δημόσιος*. **≠** κοινός, δημόσιος.

2. δικός μου: *τὸ χωρίον τοῦτο ἡμέτερον ἴδιόν ἐστι* = αυτό το κτήμα είναι δικό μας. **≠** ἀλλότριος «ξένος».

- τὰ ἴδια τα δικά μου θέματα, τα δικά μου συμφέροντα. & με αντωνυμία *τοὐμὸν ἴδιον λέγω* = λέω τη δική μου άποψη. *τὰ ἐμὰ ἴδια* = τα δικά μου θέματα. *τὰ ὑμέτερα ἴδια* = τα δικά σας θέματα.

3. ιδιαίτερος, ξεχωριστός: *ἑκάστῳ τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειταί τις ἴδιος οὐσία* = στο καθένα από τα ονόματα αυτά υπόκειται κάποια ξεχωριστή ουσία.

παράγ. ἰδίᾳ, ἰδίως, ἰδιάζω, ἰδιότης.

ΝΕ *ί-δι-ος* (με τρεις συλλαβές) σε λόγιας προέλευσης φράσεις, με τη σημ. 1. Επίσης *ίδ-ιος* (με δύο συλλαβές) «το αυτό πρόσωπο ή πράγμα».

[αρχαιότερος τύπος *Fhέδιος, ίσως από το *σF-έδ-ιος, πβ. **λατ.** sed, sē-paro, **αργολ.** Fhεδιέστας «ιδιώτης»)].

ἰδιωτεύω ΡΗΜΑ

1. περιορίζομαι στην ιδιωτική μου σφαίρα. ≠ δημοσιεύω «ασχολούμαι με τα κοινά», πολιτεύομαι, ἄρχω.

2. είμαι ανίδεος σε κάτι, άσχετος με κάτι: *τῆς ἀρετῆς οὐδένα δεῖ ἰδιωτεύειν* = κανένας (πολίτης) δεν πρέπει να είναι ανίδεος σχετικά με την αρετή (να απέχει από την αρετή).

παράγ. ἰδιωτεία.

ΝΕ ιδιωτεύω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ἰδιώτης* + παρ. επίθ. *-εύω*].

ἰδιώτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σε αντίθεση προς το κράτος, την πόλη ο ιδιώτης, το μεμονωμένο άτομο: *πολλοῦ ἄξιος καὶ πόλει καὶ ἰδιώταις* = πολύτιμος και για τα κράτη και για τα επιμέρους άτομα.

2. αυτός που είναι αποτραβηγμένος στην ιδιωτική του σφαίρα, που δεν είναι αναμεμειγμένος στην πολιτική: *ἀνὴρ ἰδιώτης.* = πολιτευόμενος.

3. αυτός που δεν έχει ειδικές γνώσεις σε έναν τομέα: *ἰατρὸς καὶ ἰδιώτης* (σε σχέση αντίθεσης, γιατρός και μη γιατρός).

4. ανίδεος σε κάτι, άσχετος.

παράγ. ἰδιωτικός.

ΝΕ ιδιώτης (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** *ἴδιος* + παρ. επίθ. *-ώτης*].

ἰδιωτικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ατομικός, ιδιωτικός. ≠ δημόσιος, κοινός.

2. αυτός που γίνεται χωρίς ειδική κατάρτιση, ερασιτεχνικός: *τὸ ἐμὸν παράδειγμα τοιοῦτον, ἰδιωτικὸν ἴσως* = αυτό ήταν το δικό μου υπόδειγμα, ερασιτεχνικό ίσως.

παράγ. ἰδιωτικῶς.

ΝΕ ιδιωτικός (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ἰδιώτης* + παρ. επίθ. *-ικός*].

ἱδρύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἵδρυον
Μέλλ.	ἱδρύσω
Αόρ.	ἵδρυσα
Παρακ.	ἵδρυκα
Παθ. μέλλ.	ἱδρυθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἱδρυσάμην
Παθ. αόρ.	ἱδρύθην
Παθ. παρακ. κάποτε και με μέση σημ.	ἵδρυμαι

1. βάζω κάποιον να καθίσει κάπου, τον εγκαθιστώ: *ἱδρύσας τὸν στρατὸν ἡσύχαζε* = αφού έβαλε το στρατό να στρατοπεδεύσει, περίμενε ήσυχος.

2. μέση φωνή ἱδρύομαι στήνω, ανεγείρω: *ἱδρύομαι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα θεῶν* = ανεγείρω βωμούς και στήνω αγάλματα θεών.

παράγ. ἵδρυμα, ἱδρυτέον.

ΝΕ ιδρύω «κτίζω, δημιουργώ κτλ.».

[*σεδρυ-jω, *σεδ-, πβ. *ἕζομαι*, στένωση *ε* > *ι*].

ἱερεῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ζώο που προορίζεται για θυσία, σφάγιο.

[**παράγ. λ.** *ἱερέ-* (< *ἱερε-ύς*) + επίθ. *-ιον*].

ἱερομηνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο ιερός μήνας, κατά τη διάρκεια του οποίου τελούνταν οι μεγάλες γιορτές και σταματούσαν οι πόλεμοι: *τὴν πόλιν κατέλαβον ἐν σπονδαῖς καὶ προσέτι ἱερομηνίᾳ* = κυρίευσαν την πόλη σε καιρό ειρήνης, και μάλιστα σε καιρό γιορτής.

[**σύνθ./παράγ.** *ἱερός* + *μην-* (*μήν, μηνός*) + παρ. επίθ. *-ία*].

ἱερομνήμων, -ονος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εκπρόσωπος τον οποίο έστελνε κάθε κράτος-μέλος της Αμφικτιονίας της Ανθήλης (ή Δελφικής Αμφικτιονίας), για να το αντιπροσωπεύσει στο συνέδριο της Αμφικτιονίας.

[**σύνθ. λ.** *ἱερός* + *μνήμων*].

ἱερόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ναός.

[επίθετο *ἱερός, ἱερόν* (ενν. *οἴκημα*)].

ἱερός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἱερώτερος
Υπερθετικός	ἱερώτατος

1. θείος, ιερός (για πράγματα που τα δημιουργεί και τα ορίζει ο θεός): *ἱερὸς ποταμός.*

2. αυτός που είναι αφιερωμένος στους θεούς, αγιασμένος: *ἱερὸς βωμός. ἱερὸν ἄλσος.*

3. τόπος που προστατεύεται από κάποιο θεό: *ἱεραὶ Ἀθῆναι.*

4. ως ουσιαστικό τὰ ἱερά **α.** σφάγια: *ἱερὰ τέλεια* = σφάγια που βρίσκονται στην τέλεια ανάπτυξή τους. **β.** τα σημάδια που παρέχουν οι θυσίες: *τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν.* **γ.** οι θρησκευτικές τελετές.

παράγ. ἱερεῖον, ἱερόω -ῶ.

ΝΕ ιερός (με τις σημ. 1,2,3).

[**ιε-* (eis-/is-, πβ. **αρχ. ινδ.** isyati «κινώ, βιάζομαι») + παρ. επίθ. *-ρ-ός*].

ἱερόσυλος, -ύλου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που ληστεύει ναό, που κάνει ιεροσυλία.

παράγ. ἱεροσυλία, ἱεροσυλέω -ῶ «κλέβω ιερά πράγματα».

ΝΕ ιερόσυλος.

[**σύνθ. λ.** *ἱερόν* + *συλάω*].

ἱεροφάντης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο ανώτατος ιερέας των Ελευσινίων μυστηρίων.

[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἱερός* + **φαν-* (*φαίνω*) + παρ. επίθ. *-της*].

ἵημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἵην
Μέλλ.	ἥσω

Αόρ.	ἧκα
Παρακ.	εἷκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	ἵεμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἱέμην
Μέσ. μέλλ.	ἥσομαι
Παθ. μέλλ.	ἑθήσομαι
Μέσ. αόρ. α´	ἡκάμην
Μέσ. αόρ. β´	εἵμην
Παθ. αόρ.	εἵθην
Παθ. παρακ.	εἷμαι

συνήθως σύνθετο, ☞ **ἀφίημι** και **ἐφίημι**

1. αφήνω κάτι ή κάποιον ελεύθερο από περιορισμούς, αμολάω: *οἱ πολέμιοι δείσαντες ἧκαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν νάπην*= οι εχθροί φοβήθηκαν και αμόλησαν τους εαυτούς τους προς τη δασώδη κοιλάδα.

2. για ήχους βγάζω, εκστομίζω: *Δωρίδα γλῶσσαν ἵημι* = μιλώ στη δωρική διάλεκτο. *χορδαὶ μέλη ἱᾶσι* = οι χορδές βγάζουν μελωδικούς ήχους.

3. ρίχνω κάτι μακριά: *ἵημι βέλος* = ρίχνω βέλος. = βάλλω, ῥίπτω.

- ως αμετάβατο *ὁ τοξότης ἵησι* = ο τοξότης ρίχνει (ενν. *το βέλος*).

σύνθ. ἀφίημι, ἐφίημι, παρίημι, συνίημι, προσίεμαι, ἐπαφίεμαι.

[*jε-, *jη-, με αναδιπλ. *jι-jη-μι].

ἴθι ΡΗΜΑ

προστακτική του εἶμι (☞ **εἶμι, ἔρχομαι**)

1. πήγαινε: *ἴθι ἐς κόρακα* = πήγαινε, άντε στον κόρακα.

2. ως επιφώνημα ενθάρρυνσης εμπρός! έλα!: *ἴθι νῦν* = έλα τώρα! = ἄγε.

[ἴ-θι = **αρχ. ινδ.** i-hi].

ἱκανός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἱκανώτερος
Υπερθετικός	ἱκανώτατος

1. για πρόσωπα αυτός που έχει τη δύναμη, είναι σε θέση να πετύχει κάτι, ικανός: *ἱκανὸς ζημιοῦν* = έχει την ισχύ να τιμωρεί.

2. για πράγματα αρκετός, επαρκής: *σώματος ἰσχὺς ἱκανὴ ἐπὶ τοὺς πόνους* = σωματική δύναμη αρκετή για βαριές δουλειές.

3. επίρρημα ἱκανῶς **α.** αρκετά, επαρκώς. **β.** ἱκανῶς ἔχω είμαι αρκετός, επαρκώ.

παράγ. ἱκανότης, ἱκανόω -ῶ, ἱκανῶς.

ΝΕ ικανός (με τη σημ. 1).

[*σ(ε)ικ-, *ἱκ- (πβ. ἵκ-ω, ἱκ-νέομαι-οῦμαι) + παρ. επίθ. -αν + παρ. επίθ. -ός, ομόρρ. με **λιθ.** siékiu «βρίσκω με το χέρι»].

ἱκνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἱκνούμην
Μέλλ.	ἵξομαι
Αόρ. β´	ἱκόμην
Παρακ.	ἷγμαι
Υπερσ.	ἵγμην

εύχρηστο ιδίως ως σύνθετο με προθέσεις *ἀπὸ* ☞ **ἀφικνέομαι,** *ἐξ* ☞ **ἐξικνέομαι,** *ἐπὶ* ☞ **ἐφικνέομαι.**

πηγαίνω κάπου, φτάνω.

[*ἱκ-νέ-ομαι*, *ἱκ-, **ΙΕ** αρχής].

ἱλαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἱλαρώτερος
Υπερθετικός	ἱλαρώτατος

εύθυμος, χαρωπός: *ἱλαραὶ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν* = ήταν εύθυμες αντί να είναι σκυθρωπές. = φαιδρός.

παράγ. ἱλαρῶς, ἱλαρότης «ευθυμία».

ΝΕ ιλαρός (λόγ.).

[**παράγ. λ.** *ἵλα-ος* + παρ. επίθ. *-ρός*].

ἵλεως, -ως, -ων ΕΠΙΘΕΤΟ

αττικόκλιτο, ο κοινός τύπος είναι *ἵλαος, -ος, -ον*

1. για θεούς ευμενής, που έχει ευνοϊκή διάθεση για τους ανθρώπους: *θεὸν ἐπικαλώμεθα, ὁ δὲ ἀκούσας ἵλεως ἡμῖν ἔλθοι* = ας επικαλεστούμε το θεό και αυτός, αφού μας ακούσει, ας έρθει ευμενής απέναντί μας.

2. για ανθρώπους πράος, καλός: *δέξαι με ἵλεως* = να με δεχτείς με καλοσύνη.

[*ἵληFος, ομόρρ. με *ἵλημι (μόνο στην προστ. *ἵληθι*) «είμαι ευμενής», *σλη-, *σλā].

ἰλιγγιάω -ῶ ΡΗΜΑ

έχω ίλιγγο, ζαλίζομαι: *ἐσκοτώθην καὶ ἰλιγγίασα* = σκοτείνιασαν τα μάτια μου και ζαλίστηκα.

[**παράγ. λ.** *ἴλιγγ-ος* + παρ. επίθ. *-ιάω. ἴλιγγος* «ζάλη», *Fελ-, *εἰλέω -ῶ* «τυλίγω, συστρέφω», και *εἴλιγγος, εἶλιγξ*].

ἱμάτιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εξωτερικό ρούχο που φορούσαν πάνω από το *χιτῶνα·* αντιστοιχεί στο δικό μας πανωφόρι.

2. στον πληθ. ἱμάτια τα ρούχα.

[υποκορ. του *ἷμα/εἷμα* < *Fεσ-μα *Fεσ-, πβ. *Fεσ-νυ-μι > *ἕννυμι* «ενδύω»].

ἵνα (Α) ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

τελικός

1. με υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση έχει ρήμα αρκτικού και μερικές φορές ιστορικού χρόνου για να: *κύνας τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσιν* = τρέφεις σκυλιά, για να σου απομακρύνουν τους λύκους από τα πρόβατα.

2. με ευκτική, όταν η κύρια πρόταση έχει ρήμα ιστορικού χρόνου: *ἵνα μὴ ἀτελὴς ὁ λόγος γένοιτο... στάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα* = για να μην το αφήσουμε στη μέση το θέμα, σταματήσαμε στην εξώπορτα και συζητούσαμε.

3. η αρνητική μορφή του ἵνα μὴ για να μη: *οὗτος τὰ πλοῖα κατέκαυσε, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ*

= αυτός έκαψε τα πλοία, για μην περάσει απέναντι ο Κύρος.
4. σε ελλειπτικές χρήσεις ἵνα τί; με ποιο σκοπό, προς τι; *ὦ Μέλητε, ἵνα τί ταῦτα λέγεις;* = με ποιο σκοπό τα λες αυτά, Μέλητε;
NE να.
[☞ επίρρ. **ἵνα (Β)**].

ἵνα (Β) ΕΠΙΡΡΗΜΑ
τοπικό
1. όπου: *ἐν ἀγορᾷ ἵνα ὑμῶν πολλοὶ ἀκηκόατε* = και στην αγορά... όπου πολλοί από σας έχετε ακούσει (εμένα το Σωκράτη).
2. προς το μέρος όπου: *ἵνα οἴχεται* = προς την κατεύθυνση που πήρε φεύγοντας.
[πιθ. **jo*, **ji* (συγγεν. του αναφορικού *ὅς*) + *-να* (επίθημα οργανικής πτώσης) = **αρχ. ινδ.** -na].

ἰός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σκουριά: *ἰὸς χαλκῷ καὶ σιδήρῳ* = σκουριά στο χαλκό και στο σίδηρο.
[**Ϝισ-ος*, πβ. **λατ.** virus].

ἵππαρχος, -άρχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αρχηγός του ιππικού.
παράγ. ἱππαρχέω -ῶ, ἱππαρχία, ἱππαρχικός.
[**σύνθ. λ.** *ἵππος* + *ἄρχω*].

ἱππεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ιππέας.
2. στον πληθ. ἱππεῖς οι πολίτες που ανήκαν στη δεύτερη από τις τέσσερεις εισοδηματικές τάξεις στις οποίες υπάγονταν οι Αθηναίοι. Λέγονταν επίσης *τριακοσιομέδιμνοι*. (Η ανώτατη εισοδηματική τάξη ήταν οι *πεντακοσιομέδιμνοι*, η δεύτερη οι *ἱππεῖς*, η τρίτη οι *ζευγῖται* και η τέταρτη και χαμηλότερη οι *θῆτες*).
NE ιππέας.
[**παράγ. λ.** *ἵππ-ος* + παρ. επίθ. *-εύς*].

ἱππεύω ΡΗΜΑ
1. είμαι επάνω σε άλογο, ιππεύω.
2. είμαι έφιππος στρατιώτης, υπηρετώ στο ιππικό: *οἱ ἐπὶ τῶν Τριάκοντα ἱππεύσαντες* = όσοι υπηρέτησαν στο ιππικό τον καιρό των Τριάκοντα.
παράγ. ἱππεία.
NE ιππεύω.
[**παράγ. λ.** *ἵππ-ος* + παρ. επίθ. *-εύω*].

ἱππικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει σχέσεις με ιππείς ή με άρματα: *ἱππικὸς ἀγών* = ιπποδρομία ή αρματοδρομία.
2. αυτός που έχει πείρα στην ιππασία. ≠ ἄφιππος.
3. ως ουσιαστικό **α.** ἡ ἱππική (ενν. τέχνη) η τέχνη της ιππασίας. **β.** τὸ ἱππικὸν τμήμα έφιππων στρατιωτών, ιππικό.
NE ιππικός, το ιππικό (με τη σημ. 3β).
[**παράγ. λ.** *ἵππ-ος* + παρ. επίθ. *-ικός*].

ἵππος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. άλογο, ίππος: *ἡ ἵππος* = η φοράδα.
2. ἡ ἵππος το ιππικό: *διακοσία ἵππος* = ιππικό διακοσίων ιππέων.
3. ὁ δούρειος ἵππος το ξύλινο άλογο με το οποίο κατόρθωσαν οι Έλληνες να κυριεύσουν την Τροία.
παράγ. ἱππεύς, ἱππεύω, ἱππικός, ἱππηδόν, ἱππότης «ιππέας», **σύνθ.** ἵππαρχος, ἱπποκόμος, ἱπποτρόφος.
NE ίππος (λόγ., με τη σημ. 1).
[*ek^{w}o-, μυκην. ik^{w}o > *ἵππος*, πβ. **λατ.** equus].

ἴσθι ΡΗΜΑ
1. προστακτική του ρήματος *εἰμὶ* να είσαι.
2. προστακτική του ρήματος *οἶδα* γνώριζε.

Ἴσθμια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα
πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούνταν προς τιμήν του Ποσειδώνα κάθε δύο χρόνια στον Ισθμό της Κορίνθου.
[ουδ. πληθ. του *Ἴσθμιος* (< *Ἰσθμός* + παρ. επίθ. *-ιος*) (ενν. *ἱερά*)].

ἰσθμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. λωρίδα γης ανάμεσα σε δύο θάλασσες, στενή δίοδος.
2. *Ἰσθμὸς* ο Ισθμός της Κορίνθου.
παράγ. Ἴσθμια, ἴσθμιος, ἰσθμοῖ «στον Ισθμό ή στα Ίσθμια», **σύνθ.** Ἰσθμιονίκης.
NE ισθμός (με τη σημ. 1) & Ισθμός (με σημ. 2).
[**ἰθ-* + *-μός* > **ἰθμός* > *ἰσθμός* (όπου το *-σ-* μένει ανερμήνευτο)].

ἰσομοιρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ίσο μερίδιο σε κάτι, με κάποιον άλλο: *ἡ ἰσομοιρία τῶν κακῶν, ἔχουσα τινὰ κούφισιν...* = το ίσο μερίδιο στις συμφορές, που φέρνει κάποια ανακούφιση (όταν το μοιράζεσαι με τους άλλους).
[**παράγ. λ.** *ἰσόμοιρος* (**σύνθ.** *ἴσος* + *μοῖρα*) + παρ. επίθ. *-ία*].

ἰσονομία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πολιτική ισότητα διά του νόμου, ισότητα πολιτικών δικαιωμάτων, ίση συμμετοχή στην εξουσία: *ἰσονομία γυναιξὶ πρὸς ἄνδρας καὶ ἀνδράσι πρὸς γυναῖκας* = πολιτική ισότητα των γυναικών προς τους άνδρες και των ανδρών προς τις γυναίκες.
NE ισονομία (από τη NE σημ. απουσιάζει η *πολιτική* διάσταση του όρου και ισχύει μόνο η *νομική*).
[**παράγ. λ.** *ἰσόνομος* (*ἴσος* + *νόμος*) + παρ. επίθ. *-ία*].

ἰσοπαλής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
1. ισόπαλος στη μάχη.

2. γενικά ίσος στη δύναμη, στην αξία, στην αποτελεσματικότητα: *ἦσαν πλήθει ἰσοπαλεῖς τοῖς ἐναντίοις* = ήταν ίσοι ως προς τον αριθμό με τους εχθρούς.
παράγ. ἰσοπαλία.
[**σύνθ. λ.** *ἴσος* + **παλ-* (*παλαίω*) + *-ής*].

ἴσος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰσαίτερος
Υπερθετικός	ἰσαίτατος

1. ίσος, αυτός που είναι ίδιος με κάποιον ή κάτι άλλο ως προς το μέγεθος, τη δύναμη, τον αριθμό: *ἴσα τὸν ἀριθμόν* = ίσα ως προς τον αριθμό.
2. αυτός που είναι ίσα μοιρασμένος ή κατανεμημένος
• ἡ ἴση / τὸ ἴσον ίσο μερίδιο.
3. αυτός που βασίζεται στην ισότητα δικαιωμάτων *τὴν πολιτείαν ἰσαιτέραν καθίστημι* = καθιστώ το πολίτευμα πιο ισόνομο.
• τὰ ἴσα ίσα δικαιώματα, ισότητα. ἡ ἴση καὶ ὁμοία (ενν. δίκη) ίσα δικαιώματα, ισότητα: *τῆς ἴσης καὶ ὁμοίας μετέχω* = έχω ίσα δικαιώματα (με κάποιον άλλον).
4. για πρόσωπα δίκαιος, αμερόληπτος: *ἴσος δικαστής.*
5. για έδαφος επίπεδος, ομαλός: *εἰς τὸ ἴσον κατεβαίνω* = κατεβαίνω στην πεδιάδα.
6. επιρρηματικές φράσεις **α.** ἴσα καὶ σαν: *ἐν τῷ ἱερῷ ἐσμεν ἴσα καὶ ἱκέται* = στο ιερό βρισκόμαστε σαν ικέτες. **β.** ἐξ ἴσου εξίσου: *σέ τε καὶ τόνδε ἐξ ἴσου οἰκτίρομεν* = λυπόμαστε εξίσου και σένα και αυτόν εδώ.
παράγ. ἴσως, ἰσαίτερος, ἰσαίτατος, ἰσότης, ἰσάζω, **σύνθ.** ἰσοβαρής, ἰσοσκελής, ἄνισος.
ΝΕ ίσος (με τη σημ. 1).
[**Fίτσ**F**ος*, **ΙΕ** *weid-s-wos (πβ. *εἶδος*) «ισόμορφος»].

ἰσοτελής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
για τους *μετοίκους* εκείνους που είχαν προνομιακή μεταχείριση αυτός που πληρώνει τους ίδιους φόρους με τους *πολίτες.*
παράγ. ἰσοτέλεια.
[**σύνθ. λ.** *ἴσος* + **τελεσ-* (*τέλος*) + *-ής*].

ἰσόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. κάνω κάτι ίσιο, το ισιώνω.
2. παθ. φωνή ἰσοῦμαι γίνομαι ίσος ή όμοιος με κάποιον άλλο, εξισώνομαι ή εξομοιώνομαι: *οὔτε κρείττω οὔτε ἰσούμενον ἀνέξομαι αὐτόν* = δε θα ανεχτώ να γίνει ούτε ανώτερος ούτε όμοιος με μένα.
ΝΕ στο σύνθ. *εξισώνω.*
[**παράγ. λ.** *ἴσος* + παρ. επίθ. *-όω*].

ἰστέος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που πρέπει να τον γνωρίζει κάποιος.
• απρόσωπο *ἰστέον* (*ἐστί*): *ἰστέον τί ἐστι τὸ πρᾶγμα* = πρέπει εγώ να μάθω για ποιο πράγμα πρόκειται.
[**ἰστ-* (< *ἵστωρ*, ☞ **ἱστορέω**) + παρ. επίθ. *-έος*, **Fειδ-*].

ἵστημι ΡΗΜΑ

Παρατ. με μεταβ. σημ.	ἵστην
Μέλλ. με μεταβ. σημ.	στήσω
Αόρ. α´ με μεταβ. σημ.	ἔστησα
Αόρ. β´ με αμετάβ. σημ.	ἔστην «στάθηκα»
Παρακ. με αμετάβ. σημ.	ἕστηκα
Υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ἑστήκειν & εἱστήκειν
Παθ. ενεστ. με αμετάβ. σημ.	ἵσταμαι
Παθ. παρατ. με αμετάβ. σημ.	ἱστάμην
Παθ. μέλλ. με αμετάβ. σημ.	σταθήσομαι & συχνότερα στήσομαι
Παθ. αόρ. με αμετάβ. σημ.	ἐστάθην

Α. στους χρόνους της ενεργ. φωνής που έχουν μεταβ. σημ.
1. στήνω κάτι όρθιο, στήνω: *ἵστημι ἀνδριάντα/τρόπαια. ἔστησαν τεῖχος* = ύψωσαν τείχος.
2. τοποθετώ: *τελευταίους ἔστησεν αὐτούς* = αυτούς τους τοποθέτησε στο τέλος (της παράταξης).
3. κάνω κάποιον να σταματήσει, τον ακινητοποιώ ή τον αναχαιτίζω: *ἔστησαν τὴν φάλαγγα* = σταμάτησαν τη φάλαγγα.
4. βάζω κάτι επάνω στη ζυγαριά, το ζυγίζω: *ἵστημι τὸν χαλκόν.*
• μεταφορικά *ἐὰν ἡδέα πρὸς ἡδέα ἱστῇς, τὰ μείζω ἀεὶ καὶ πλείω ληπτέα* = αν βάλεις σε κάθε δίσκο της ζυγαριάς τα ευχάριστα, θα προτιμάς κάθε φορά τα μεγαλύτερα και τα περισσότερα.
Β. στην παθ. φωνή ἵσταμαι και στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. φωνής (αόρ. β´, παρακ., υπερσ.)
1. στέκομαι: *σταθεὶς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη...* = αφού στάθηκε λοιπόν ο Παύλος στη μέση του Αρείου Πάγου είπε...
• μεταφορικά *πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην ἀεὶ ἵσταντο* = είχαν πάντα την ίδια γνώμη με αυτούς.
2. σταματώ να κινούμαι ή μένω ακίνητος: *ἄγε δὴ στῶμεν* = έλα λοιπόν, ας σταματήσουμε.

• μεταφορικά μένω σταθερός: *τῇ ἐλευθερίᾳ ᾗ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε στήκετε* = μείνετε σταθεροί στην ελευθερία που μας χάρισε ο Χριστός.

3. για δήλωση χρόνου μὴν ἱστάμενος, μεσῶν, φθίνων η αρχή, τα μέσα, το τέλος του μήνα.

παράγ. ἱστός, στήμων, στάσις, στατήρ, σταθμός, στήλη, **σύνθ.** ἀνίστημι, ἀνθίστημι, ἀφίστημι.

ΝΕ στήνω (με τη σημ. Α1).

[*σι-στη-μι, από *στᾱ-, **ΙΕ** αρχής, πβ. **αρχ. ινδ.** á-sthā-m = ἔ-στην].

ἱστορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η έρευνα: *ἡ περὶ φύσεως ἱστορία* = η έρευνα γύρω από τη φύση.

2. οι γνώσεις που προκύπτουν από την έρευνα, η πληροφόρηση: *μεγάλ' ὠφελήσεσθε πρὸς ἱστορίαν τῶν κοινῶν* = μεγάλη ωφέλεια θα έχετε από την πληροφόρησή σας για τις δημόσιες υποθέσεις.

3. η καταγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας, διήγηση, ιστορική διήγηση, ιστορία.

παράγ. ἱστορέω «ερευνώ, ρωτώ να μάθω».

ΝΕ ιστορία (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *ἱστορέω* (*ἵστωρ, *Fειδ-, εἶδος, οἶδα*) + παρ. επίθ. *-ία*].

ἰσχνός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰσχνότερος
Υπερθετικός	ἰσχνότατος

για πρόσωπα αδύνατος, αδύναμος.

παράγ. ἰσχναίνω.

ΝΕ ισχνός.

[πιθ. από **σι-σκ-νος*, πβ. **λατ.** secus «ξηρός», **ΙΕ** *sisqu-, **αρχ. περσ.** hišku «ξηρός»].

ἰσχυρίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἰσχυριζόμην
Μέλλ.	ἰσχυριοῦμαι
Αόρ.	ἰσχυρισάμην

1. ενεργοποιώ, χρησιμοποιώ, αξιοποιώ, την ισχύ μου, τη δύναμή μου: *ἄνθρωπος οὐδενὸς ἄξιος πλὴν ἴσως τῷ σώματι ἰσχυρίσασθαι*= άνθρωπος ανίκανος να κάνει οτιδήποτε εκτός ίσως από το να αξιοποιήσει τη σωματική του ισχύ.

2. εκδηλώνω δύναμη, επιμονή, καθώς λέω κάτι, επιμένω σε κάτι, το υποστηρίζω με επιμονή: *ἰσχυρίζομαι ὅτι Ἱππίας πρεσβύτατος ὢν ἦρξε* = (εγώ ο Θουκυδίδης) υποστηρίζω με επιμονή ότι ο Ιππίας (και όχι ο Ίππαρχος) σε γεροντική ηλικία ανέλαβε την εξουσία.

3. βασίζω την εσωτερική μου δύναμη σε κάτι, έχω πεποίθηση σε κάτι, το εμπιστεύομαι: *ἰσχυρίζομαι τῷ νόμῳ.*

ΝΕ ισχυρίζομαι (με τη σημ. 1).

[*ἰσχυρ-ός* + παρ. επίθ. *-ίζ-ομαι*].

ἰσχυρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰσχυρότερος
Υπερθετικός	ἰσχυρότατος

1. δυνατός, ρωμαλέος: *ἰσχυρὸς ἀνήρ. ἰσχυρὰ φάλαγξ.* = ῥωμαλέος.

2. αυτός που έχει πολιτική ισχύ, εξουσία: *οἱ ἰσχυροὶ ἐν ταῖς πόλεσιν* = όσοι ασκούν εξουσία στις πόλεις.

3. για πράγματα πολύ δυνατός: *ἰσχυρὸς γέλως* = δυνατό γέλιο. *ἰσχυρὸν νόσημα* = βαριά αρρώστια.

4. επίρρημα ἰσχυρῶς **α.** με κάθε δύναμη: *ἰσχυρῶς ἔγκειμαι* = επιτίθεμαι με κάθε δύναμη. **β.** πάρα πολύ, υπερβολικά: *ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται* = ευχαριστείται υπερβολικά με τα χρήματα.

παράγ. ἰσχυρίζομαι.

ΝΕ ισχυρός (με τις σημ. 1, 2, 3).

[**παράγ. λ.** *ἰσχύ-ς* + παρ. επίθ. *-ρός*].

ἰσχύς, -ύος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δύναμη του σώματος: *τὴν ἰσχὺν δεινά σώματα* = σώματα φοβερά ως προς τη δύναμή τους. = ῥώμη.

2. εξουσία, ισχύς: *ἡ τῶν θεῶν ἰσχύς.*

3. βία: *ἰσχύϊ κατεῖχον τὸ πλῆθος* = συγκρατούσαν το λαό με τη βία.

παράγ. ἰσχυρός.

ΝΕ ισχύς (με τη σημ. 2).

[πιθ. **σεχ-* του *ἔχω*, **σί-σχ-ω* > *ἴσχω* + *-ύς* > *ἰσχύς*].

ἰσχύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἴσχυον
Μέλλ.	ἰσχύσω
Αόρ.	ἴσχυσα
Παρακ.	ἴσχυκα

1. έχω σωματική δύναμη: *ζῶν καὶ ἰσχύων* = ζωντανός και δυνατός. = ῥώννυμαι. ≠ ἀσθενέω -ῶ.

2. έχω πολιτική ισχύ και εξουσία, επιβάλλομαι στους άλλους, είμαι ισχυρός: *τῆς προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, στερήσεσθε* = θα στερηθείτε τα έσοδα, χάρη στα οποία είμαστε ισχυροί πολιτικά. *ἰσχύομεν πρὸς τοὺς πολεμίους τῷδε* = είμαστε ισχυροί απέναντι στους εχθρούς μας χάρη σε αυτό.

ΝΕ ισχύω «έχω κύρος, αληθεύω κτλ.».

[*ἰσχύ-ς* + παρ. επίθ. *-ω*].

ἴσως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. με τον ίδιο τρόπο, κατά τρόπο ίσο.

2. με ισότητα, με δικαιοσύνη: *ἴσως λαμβάνω τι* = παίρνω κάτι με ίση, δίκαιη μοιρασιά.

3. πιθανώς, ίσως: *οὐκ ἴσως, ἀλλ' ὄντως* = όχι πιθανόν, αλλά πράγματι.

ΝΕ ίσως (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *ἴσος* + παρ. επίθ. *-ως*].

ἰταμός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰταμώτερος
Υπερθετικός	ἰταμώτατος

θρασύς, απερίσκεπτος: *ἰταμὸν ἡ πονηρία* = η πανουργία είναι πράγμα θρασύ και αδίστακτο.
παράγ. ἰταμότης.
ΝΕ ιταμός.
[**ει-, εἶμι, *ἰτ-* (< *εἶμι*) + παρ. επίθ. *-αμός*].

ἰχθύς, -ύος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ψάρι.
- παροιμία *ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων* = άνθρωπος που μένει σιωπηλός (ενώ θα έπρεπε να πει κάτι).

2. στον πληθ. οἱ ἰχθύες η ψαραγορά της Αθήνας.
ΝΕ ιχθύς (λόγ., με τη σημ. 1).
[*ι-* προθεματικό + *-χθ-*, πβ. **αρμεν.** yu-kn «ψάρι»].

ἴχνος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το χνάρι, το αποτύπωμα που αφήνει το πόδι ανθρώπου ή ζώου, η πατημασιά: *ἴχνος Ἡρακλέους... ἔστι τὸ μέγεθος δίπηχυ* = η πατημασιά του Ηρακλή... έχει δύο πήχεις μάκρος. *πᾶς ὁ ταὐτὸν ἴχνος μετιών* = καθένας που ακολουθεί το ίδιο χνάρι.
παράγ. ἰχναῖος, ἴχνιον, **σύνθ.** ἰχνηλάτης, ἰχνοπέδη, ἰχνοσκοπέω -ῶ.
ΝΕ ίχνος (λόγ.) & χνάρι (λαϊκό, < * *ἰχνάριον*).
[**αβέβ. ετυμ.**, **ἰχ-* + παρ. επίθ. *-νος*, όπως *σμῆνος*].

Κ

Κ, κ, κάππα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέκατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
- ως αριθμητικό σύμβολο: *κ´* = 20, αλλά *͵κ* = 20.000.

καθαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **αἱρέω -ῶ**

1. κατεβάζω: *ὁ κῆρυξ τὸ σημεῖον καθεῖλεν* = ο κήρυκας κατέβασε τη σημαία.
2. καταστρέφω, εξαλείφω: *τὸ ληστικὸν καθῄρει ἐκ τῆς θαλάσσης* = εξάλειψε τους πειρατές από τη θάλασσα.
3. κατεδαφίζω: *καθαιρῶ τι τῶν τειχῶν* = κατεδαφίζω μέρος από τα τείχη.
4. ακυρώνω: *καθαιρῶ τὸ Μεγαρέων ψήφισμα* = ακυρώνω το ψήφισμα των Μεγαρέων.
παράγ. καθαίρεσις, καθαιρετέος.
ΝΕ καθαιρώ «παύω από ένα αξίωμα».
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *αἱρέω -ῶ*].

καθαίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκάθαιρον
Μέλλ.	καθαρῶ
Αόρ.	ἐκάθηρα & ἐκάθαρα
Μέσ. μέλλ.	καθαροῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐκαθηράμην
Παθ. αόρ.	ἐκαθάρθην
Παθ. παρακ.	κεκάθαρμαι

1. καθαρίζω: *τραπέζας ὕδατι καθαίρω* = καθαρίζω τα τραπέζια με νερό.
2. με θρησκευτική σημ. εξαγνίζω: *καθαίρω τινὰ φόνου* = εξαγνίζω κάποιον από το φόνο.
3. μέσ. φωνή καθαίρομαι εξαγνίζω τον εαυτό μου: *οἱ φιλοσοφίᾳ καθηράμενοι* = όσοι εξάγνισαν με τη φιλοσοφία τον εαυτό τους.
παράγ. κάθαρσις, καθαρίζω, **σύνθ.** ἀκάθαρτος.
[**παράγ. λ.** *καθαρ-ός* + *-jω* > **καθάρ-jω* > *καθαίρω*].

καθάπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
όπως ακριβώς: *Ἀργείων ξύμμαχοι ἐγένοντο καθάπερ προείρητο* = έγιναν σύμμαχοι με τους Αργείους, όπως ακριβώς είχε προκαθοριστεί.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἅπερ*].

καθαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	καθαρώτερος
Υπερθετικός	καθαρώτατος

1. καθαρός.
2. για χώρο κενός, μη κατειλημμένος από οποιοδήποτε αντικείμενο, ελεύθερος, αυτός στον οποίο μπορεί κανείς να κινηθεί χωρίς εμπόδια: *ἐν καθαρῷ* = σε ελεύθερο χώρο.
3. με ηθική σημ. αγνός, απαλλαγμένος από κάθε ενοχή ή μίασμα: *καθαρὸν παρέχω τινὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν* = καθιστώ κάποιον αγνό και στο σώμα και στην ψυχή, τον εξαγνίζω και στο σώμα και στην ψυχή. ≠ μιαρός, ἐναγής.
παράγ. καθάριος, καθαίρω, καθαρμός.
ΝΕ καθαρός (με τις σημ. 1,3).
[**αβέβ. ετυμ.,** πιθ. συγγεν. με **λατ.** castus].

καθέζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκαθεζόμην
Μέλλ.	καθεδοῦμαι

1. κάθομαι: *ἐπὶ τῶν βάθρων οἱ πρυτάνεις καθέζονται* = οι πρυτάνεις κάθονται στις έδρες.
2. στρατοπεδεύω: *ὡς ἐκαθέζοντο, προσβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι* = μό-

λις στρατοπεύδευσαν, ετοιμάζονταν να εξαπολύσουν επιθέσεις στο τείχος.
3. κάθομαι ως ικέτης: *πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκέται καθέζονται* = κάθονται ως ικέτες στους ναούς. [**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἕζομαι*].

καθείργνυμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	καθείργνυν
Αόρ.	καθεῖρξα
Για τους άλλους χρόνους ☞ εἴργω	

κλείνω κάποιον/κάτι μέσα σε κάτι, φυλακίζω: *ἣν δ' ἂν ἐπιστήμην κτησάμενος καθείρξῃ εἰς τὸν περίβολον...* = όποια γνώση αποκτήσει και την κλείσει μέσα στο κλουβί... = ἐγκλείω. ≠ ἐλευθερόω.
παράγ. κάθειρξις.
ΝΕ το παράγ. *κάθειρξη* «εγκλεισμός σε φυλακή».
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *εἴργνυμι*].

καθεύδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκάθευδον & καθηῦδον
Για τους άλλους χρόνους ☞ εὕδω	

1. κοιμάμαι: *οὔτε νυκτὸς δύναται καθεύδειν οὔτε καθ' ἡμέραν* = δεν μπορεί να κοιμηθεί ούτε τη νύκτα ούτε στη διάρκεια της ημέρας. ≠ ἐγρήγορα «είμαι ξύπνιος».
2. μεταφορικά μένω αδρανής, άπρακτος, κοιμάμαι: *ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν ἀλλὰ βουλεύεσθαι ὅ τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων* = νομίζω ότι δεν είναι ώρα να κοιμόμαστε αλλά να σκεφτούμε τι πρέπει να κάνουμε έπειτα από αυτά.
ΝΕ καθεύδω (λόγ., με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *εὕδω*].

καθήκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἥκω

1. φτάνω: *ἡ Θυρεᾶτις γῆ μεθορία τῆς Ἀργείας καὶ τῆς Λακωνικῆς ἐστιν, ἐπὶ θάλασσαν καθήκουσα* = η περιοχή της Θυρέας βρίσκεται στα σύνορα της Αργολίδας και της Λακωνικής και φτάνει μέχρι τη θάλασσα.
2. α. ως απρόσωπο καθήκει μοι/σοι κτλ. είναι καθήκον μου/σου κτλ: *στρατηγὸς πάντων ἀπεδείχθη οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι* = αναδείχθηκε στρατηγός όλων των στρατευμάτων που είναι καθήκον τους να συγκεντρώνονται στην πεδιάδα του Καστωλού.
β. συχνά στη μτχ. τὸ καθῆκον καθήκον, χρέος.
ΝΕ καθήκον (με τη σημ. 2β).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἥκω*].

κάθημαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκαθήμην αλλά και χωρίς αύξηση, καθῆ(σ)το, καθῆσθε, καθῆντο
Μέλλ.	καθεδοῦμαι

1. κάθομαι: *καθῆστο ἐπί τινος προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου* = καθόταν σ' ένα σκαμνί με μαξιλάρι.
2. ιδίως για τα μέλη δικαστηρίου, βουλής, συνέλευσης συνεδριάζω: *βουλῆς περὶ τούτων καθημένης* = όταν η βουλή συνεδρίαζε για αυτά...
3. αδρανώ, μένω άπρακτος: *οὐδὲν ποιοῦντες ἐνθάδε καθήμεθα, μέλλοντες ἀεί* = καθόμαστε εδώ με τα χέρια σταυρωμένα χωρίς να κάνουμε τίποτε, δείχνοντας διαρκώς αναβλητικότητα. = καθεύδω (μεταφ.).
ΝΕ κάθομαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἧμαι*].

καθίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκάθιζον
Μέλλ.	καθιῶ
Αόρ.	ἐκάθισα & καθῖσα
Μέσ. μέλλ.	καθιζήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκαθισάμην

1. βάζω κάποιον να καθίσει: *καθίζω τινὰ εἰς τὸν θρόνον.*
2. τοποθετώ κάποιον: *καθ' ἡσυχίαν καθῖσαν τὸ στράτευμα ἐς χωρίον ἐπιτήδειον* = με την ησυχία τους τοποθέτησαν το στράτευμα σε κατάλληλη θέση.
3. για δικαστήριο, συνέλευση κτλ. συγκαλώ: *ἐφ' ἑκάστῳ τούτων δικαστήριον ἡμῖν ἡ πόλις καθιεῖ* = για το καθένα από αυτά η πόλη θα συγκαλεί δικαστήριο για χάρη μας.
4. ενεργ. αμετάβατο ή στη μέση φωνή καθίζω & καθίζομαι κάθομαι: *σκόπει ὅπου καθιζησόμεθα* = κοίταξε πού θα καθίσουμε.
παράγ. κάθισμα.
ΝΕ καθίζω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἵζω*].

καθίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

Α. στους χρόνους της ενεργ. φωνής που έχουν μεταβ. σημ.
1. στήνω κάτι, φέρνω κάτι σε ένα μέρος και το τοποθετώ εκεί: *εἰς τὸ φανερόν σε κατέστησαν, ἐπεί γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας* = σε έφεραν στο προσκήνιο, μια και σε έκαναν βασιλιά μεγάλης χώρας.
2. φέρνω, οδηγώ, κάποιον σε έναν τόπο: *οἱ Περραιβοὶ κατέστησαν αὐτὸν ἐς Δῖον* = Οι Περραιβοί τον οδήγησαν ως το Δίο.
3. παρατάσσω: *κατέστησεν ἀντίαν τὴν φάλαγγα* = παρέταξε τη φάλαγγα απέναντί τους.
4. διορίζω, ορίζω, καθιερώνω (για αγώνες, διαγωνισμούς), εγκαθιδρύω (για πολίτευμα), θεσπίζω (για νόμους): *καθίστημι ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τοὺς ἱκανωτάτους τῶν πολιτῶν* = διορίζω στα αξιώματα τους πιο ικανούς πολίτες. *πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας κατα-*

στησάντων = πολλές φορές απόρησα με όσους καθιέρωσαν τους αθλητικούς διαγωνισμούς. *ὀλιγαρχίαν καθίστημι* = εγκαθιδρύω ολιγαρχικό πολίτευμα.

5. φέρνω, οδηγώ, κάποιον σε μιαν ορισμένη κατάσταση: *ταῦτα πράξας πάντας ἡμᾶς εἰς ἀσφάλειαν καταστήσεις* = αν τα κάνεις αυτά, θα οδηγήσεις όλους μας σε κατάσταση ασφάλειας.

6. αποδίδω σε κάποιον ορισμένη ιδιότητα, τον καθιστώ, τον κάνω, να έχει κάτι: *τοῦ Ἡρακλέους τὸν βίον ἐπίπονον κατέστησεν Ζεύς* = ο Δίας κατέστησε τη ζωή του Ηρακλή κοπιαστική.

B. στη μέση και παθ. φωνή καθίσταμαι, στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. φωνής (αόρ. β΄ *κατέστην*, παρακ. *καθέστηκα*, υπερσ., *καθεστήκειν*) και επίσης κάποτε στον αόρ. α΄ της ενεργ. *κατέστησα*

1. εγκαθίσταμαι: *καταστάντες ἐς Ῥήγιον τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο μετὰ τῶν ξυμμάχων* = αφού εγκαταστάθηκαν στο Ρήγιο άρχισαν, με τη βοήθεια των συμμάχων τους, τον πόλεμο.

2. παρουσιάζομαι ενώπιον κάποιου: *καταστὰς ἐπὶ τὸ πλῆθος ἔλεγε τοιάδε* = αφού παρουσιάστηκε μπροστά στο λαό έλεγε περίπου τα ακόλουθα.

3. διορίζομαι.

4. καθεστηκυῖα ἡλικία η μέση ηλικία της ζωής ενός ανθρώπου, η ώριμη ηλικία.

5. περιέρχομαι σε μιαν ορισμένη κατάσταση, γίνομαι, είμαι: *εἰς ἔχθραν βασιλεῖ καταστάς* = όταν περιήλθε σε κατάσταση εχθρότητας με το μεγάλο βασιλιά.

παράγ. κατάστασις, καταστάτης, κατάστημα.

ΝΕ καθιστώ (με τη σημ. Α6).

[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἵστημι*].

καὶ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

Α.

1. για τη σύνδεση λέξεων και προτάσεων και: *ἄρκτοι τε καὶ λέοντες* = αρκούδες και λιοντάρια.

2. *καὶ ταῦτα* και μάλιστα: *ἀδικεῖς ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτα οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι* = διαπράττεις αδίκημα, επειδή διαφθείρεις τον πιο σοβαρό άνθρωπό μας πείθοντάς τον να γελά, και μάλιστα αυτόν που είναι τόσο αντίθετος με το γέλιο.

3. στην αρχή της πρότασης για την έκφραση έκπληξης ή παράκλησης εμπρός, για...: *καί μοι λέγε, τί καὶ ποιοῦντά σέ φησι διαφθείρειν τοὺς νέους;* = για λέγε μου, τι ισχυρίζεται ότι κάνεις εσύ και διαφθείρεις τους νέους;

4. στην αρχή μιας ερώτησης για την έκφραση αντίρρησης ή έκπληξης *καὶ τίς ἂν εὖ φρονῶν, ὦ ἄνδρες, τοιαῦτα περὶ τῶν αὑτοῦ βουλεύσαιτο;* = και ποιος συνετός άνθρωπος, κύριοι, μπορεί να σκεφθεί τέτοια πράγματα για την περιουσία του;

5. ύστερα από λέξεις που δηλώνουν ταυτότητα, ομοιότητα ή ισότητα σαν, όπως: *ὅ τε γνοὺς καὶ μὴ σαφῶς διδάξας ἐν ἴσῳ καὶ εἰ μὴ ἐνεθυμήθη* = όποιος ξέρει (τι πρέπει να γίνει) και δεν το εξηγεί στους άλλους πειστικά είναι όμοιος με εκείνον που δεν έχει τίποτε στο νου του.

6. *καί... καί...* και... και..., όχι μόνον... αλλά και.

B. ο *καὶ* μπορεί να αναφέρεται σε μία μόνο λέξη ή πρόταση

1. και, επίσης: *καὶ αὐτοί* = και αυτοί, και αυτοί επίσης. *καλόν ἐστί, εἴπερ τι καὶ ἄλλο* = αυτό είναι καλό περισσότερο από κάθε άλλο (πιο πιστά: αυτό είναι καλό, αν κάτι είναι καλό).

2. (ακόμα) και: *θεὸς καὶ ἀμείνονας ἵππους δωρήσαιτο ἄν* = ο θεός μπορεί να μας χαρίσει και καλύτερα άλογα.

3. οι φράσεις καὶ εἰ και εἰ καί, αν και μεταφράζονται με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή ακόμη και αν, εντούτοις χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές περιπτώσεις: το καὶ εἰ για να δηλώσει υπόθεση που παρουσιάζεται ως κάτι που είναι τελείως απίθανο να εκπληρωθεί, ενώ το εἰ καὶ για να δηλώσει υπόθεση που ακόμη και αν εκπληρωθεί είναι πολύ μικρής σημασίας.

[**κασί* (πβ. κυπρ. *κὰς* «και») > *καί*].

καινός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	καινότερος
Υπερθετικός	καινότατος

1. καινούριος: *λέγεταί τι καινόν;* = λέγεται κάτι καινούριο; (υπάρχει κανένα νέο;) *ἐκ καινῆς* (ενν. *ἀρχῆς*) = εκ νέου, ξανά. **=** νέος. **≠** ἀρχαῖος, παλαιός.

2. πρωτοφανής, πρωτόγνωρος, πρωτάκουστος, (με την έννοια:) παράδοξος: *καινὰ ὀνόματα* = πρωτάκουστες ονομασίες.

παράγ. καινίζω, καινότης, καινόω.

ΝΕ καινούριος (με τη σημ. 1).

[**καν-j-ος* > *καινός*, πβ. **αρχ. ινδ.** kanyā «νεαρή κόρη»].

καίπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

συνήθως με μετοχή αν και: *καίπερ χαλεπὸν ὂν εὔπορον ἔσται τοῖς πολεμίοις τὸ χωρίον μηδενὸς κωλύοντος* = αν και ο τόπος είναι δύσκολος, θα γίνει ευπρόσιτος για τους εχθρούς μας, αν κανείς δεν τους σταθεί εμπόδιο.

[**σύνθ. λ.** *καί* + βεβαιωτ. *περ*].

καιρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. για χρόνο κατάλληλη στιγμή, ευκαιρία: *καιρὸν παρίημι* = αφήνω την ευκαιρία να περάσει. *κάλλιστον καιρὸν εἴληφα* = έχω βρει ωραιότατη ευκαιρία.

2. στον πληθ. οἱ καιροὶ αλλά και ενικό ὁ καιρὸς οι περιστάσεις και με κακή συνήθως σημ., οι κρίσιμες περιστάσεις, η κρίση: *ἐν τοιούτῳ καιρῷ ἐσμεν* = βρισκόμαστε σε τέτοια κρίση.
παράγ. καίριος, **σύνθ.** καιροφυλακτέω.
ΝΕ καιρός (με τη σημ. 1, αλλά κυρίως «οι καιρικές συνθήκες»).
[**κϝαρ-j-ός* (συγγεν. με *κύω* «κυοφορώ», *συγκυρία*) > *καιρός*].

καίτοι ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. και πράγματι, και βέβαια.
2. για να δηλώσει ένσταση που εισάγει ο ομιλητής και όμως: *καίτοι μελλούσης στρατείας ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἔσεσθαι τίνας χρὴ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν;* = και όμως, αν πρόκειται να γίνει εκστρατεία κατά των βαρβάρων, ποιος πρέπει να αναλάβει την αρχηγία;
3. με τη συνοδεία μετοχής αν και: *καίτοι ἀσθενῶν ταχύς* = γρήγορος, αν και ήταν άρρωστος. = καίπερ.
[*καί* + βεβαιωτ. *τοι*].

καίω ☞ **κάω.**

κακία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ανικανότητα, αδεξιότητα, ελαττωματικότητα, ατέλεια (σε ποιότητα): *κακία ἡνιόχων* = η ανικανότητα των ηνιόχων. = ἀρετὴ «ικανότητα, επιδεξιότητα, τελειότητα».
2. δειλία: *οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν τὸ ἡσσᾶσθαι προσεγένετο* = η ήττα μας δεν προκλήθηκε από δική μας δειλία. = ἀνανδρία.
3. με ηθική σημ. κακία. ≠ ἀρετὴ «ηθική αρετή».
4. κακή φήμη: *κακίαν ἀντιλαμβάνω* = αποκτώ κακή φήμη.
ΝΕ κακία (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *κακ-ός* + παρ. επίθ. *-ία*].

κακοήθης, -ης, κακόηθες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακοηθέστερος
Υπερθετικός	κακοηθέστατος

1. αυτός που έχει κακό ήθος, κακεντρεχής, μοχθηρός.
2. ως ουσιαστικό τὸ κακόηθες κακία, κακοήθεια.
παράγ. κακοήθεια.
ΝΕ κακοήθης (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κακός* + *ἦθος* + *-ης*].

κακόνους, -ους, -ουν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακονούστερος
Υπερθετικός	κακονούστατος

εχθρικός: *τῷ δήμῳ κακόνους ἔσομαι* = θα είμαι εχθρικός απέναντι στους δημοκρατικούς. ≠ εὔνους.
παράγ. κακονοέω, κακόνοια.
[**σύνθ. λ.** *κακός* + **νο-* (*νοέω*) + *-ος* > *κακόνοος* > συνηρημ. *κακόνους*].

κακοπραγέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. τα πάω άσχημα, αποτυγχάνω σε ένα εγχείρημα: *ἀήθεια τοῦ κακοπραγεῖν* = το να είναι κανείς ασυνήθιστος στο να αποτυγχάνει στα εγχειρήματά του.
2. δυστυχώ, είμαι σε κακά χάλια: *οἱ κακοπραγοῦντες* = όσοι δυστυχούν.
παράγ. κακοπραγία «αποτυχία».
[**παράγ. λ.** της **σύνθ. λ.** *κακοπραγ-ής* + *-έω*].

κακός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακίων & χείρων & ἥσσων
Υπερθετικός	κάκιστος & χείριστος & ἥκιστος

1. δειλός: *οὐδενὶ ἐπιτρέπω κακῷ εἶναι* = δεν επιτρέπω σε κανέναν να είναι δειλός.
2. αυτός που δεν κατέχει την τέχνη του καλά, αδέξιος: *κακὸς ἰατρός* = κακός γιατρός.
3. με ηθική σημ. κακός: *ὦ κακῶν κάκιστε* = εσύ, ο πιο άθλιος από τους αθλίους.
παράγ. κακίζω, κακότης, **σύνθ.** ἄκακος.
ΝΕ κακός (με τις σημ. 2, 3).
[**αβέβ. ετυμ.**].

κακοῦργος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακουργότερος
Υπερθετικός	κακουργότατος

1. φαύλος, μοχθηρός, απατηλός: *κακουργότατος λόγος* = το πιο παραπλανητικό επιχείρημα.
2. ως ουσ. κακοῦργος, ὁ **α.** εγκληματίας, κακοποιός, ένοχος κακουργήματος (κατά το νόμο). **β.** ως τεχνικός όρος κλέπτης, ληστής.
3. αυτός που προξενεί κακό / βλάβη σε κάποιον ή κάτι, επιβλαβής, βλαβερός: *κακοῦργοι ἐπιθυμίαι* = επιθυμίες βλαβερές.
παράγ. κακουργέω, κακούργημα, κακουργία.
ΝΕ κακούργος (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *κακός* + *ἐργ-* (< *ἐργ-άζομαι*, *ἔργον*) + παρ. επίθ. *-ός*, **κακοϝεργός*].

κακόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. για πρόσωπα κακομεταχειρίζομαι, κακοποιώ, κάποιον: *κακῶ τοὺς Ἀθηναίους*.
• παθ. φωνή κακοῦμαι τυγχάνω κακομεταχείρισης, υποφέρω, είμαι σε κακά χάλια: *ἐκακοῦτο ὑπὸ τῆς πορείας* = υπέφερε από την πεζοπορία.
2. για πράγματα βλάπτω, φθείρω, ταλαιπωρώ, εξασθενίζω κάτι: *κακῶ τὸ ναυτικόν* = εξασθενίζω το ναυτικό.
παράγ. κάκωσις.
[**σύνθ. λ.** *κακός* + παρ. επίθ. *-όω*].

κάκωσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κακομεταχείριση, κακοποίηση: *ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις*.

2. ταλαιπωρία, βάσανα: *τῶν πληρωμάτων κάκωσις* = οι ταλαιπωρίες των πληρωμάτων.
ΝΕ κάκωση «ελαφρό σωματικό τραύμα».
[**παράγ. λ.** *κακόω* + παρ. επίθ. *-σις*].

καλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκάλουν
Μέλλ.	καλῶ (-εῖς, -εῖ κτλ.)
Αόρ.	ἐκάλεσα
Παρακ.	κέκληκα
Υπερσ.	ἐκεκλήκειν
Μέσ. μέλλ.	καλοῦμαι (-εῖ, -εῖται κτλ.)
Παθ. μέλλ.	κληθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκαλεσάμην
Παθ. αόρ.	ἐκλήθην
Παθ. παρακ.	κέκλημαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκλήμην

1. καλώ, φωνάζω κάποιον. **2.** προσκαλώ κάποιον: *καλοῦμαι πρός τινα* = προσκαλούμαι στο σπίτι κάποιου. **3.** ως δικανικός όρος, για το δικαστή καλώ κάποιον ενώπιον του δικαστηρίου. **4.** στη μέση φωνή χρησιμοποιείται για τον ενάγοντα, δηλ. τον κατήγορο καλοῦμαί τινα ενάγω κάποιον, τον σύρω στο δικαστήριο. **5.** ονομάζω.
παράγ. κλητήρ, κλῆσις, **σύνθ.** ἄκλητος, αὐτόκλητος.
ΝΕ καλώ (με τις σημ. 1, 2, 3).
[μαρτυρείται ως *καλϜός* + παρ. επίθ. *-έω*, **αβέβ. ετυμ.**].

κάλλος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ομορφιά του σώματος αλλά και ευρύτερα: *τῶν ἔργων τό τε μέγεθος καὶ τὸ κάλλος* = η σπουδαιότητα και η ομορφιά των έργων. ≠ αἶσχος «ασχήμια».
ΝΕ κάλλος.
[*κάλλ- (< *καλός*) + *-ος*].

καλλωπίζω ΡΗΜΑ
1. ομορφαίνω (πρόσωπο ή πράγμα), καλλωπίζω.
2. μεταφορικά, στη μέση φωνή καλλωπίζομαι **α.** καυχιέμαι, περηφανεύομαι: *καλλωπίζομαί τινι* = περηφανεύομαι για κάτι. **β.** κάνω νάζια, προσποιούμαι ότι δε θέλω, υποδύομαι το μετριόφρονα: *παῦσαι πρός με καλλωπιζόμενος* = σταμάτα να μου κάνεις νάζια.
ΝΕ καλλωπίζω (με τη σημ. 1).
παράγ. καλλώπισμα, καλλωπισμός, καλλωπιστής.
[**παράγ. λ.** της **σύνθ. λ.** *καλλ(ι)ωψ (< *καλός* + *ὤψ, ὠπός*) + παρ. επίθ. *-ίζω*].

καλοκἀγαθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το ήθος και η συμπεριφορά ενός *καλοῦ κἀγαθοῦ*, αρετή, ευγένεια.
[**παράγ. λ.** της **σύνθ. λ.** *καλοκάγαθος (< *καλὸς κἀγαθός*) + παρ. επίθ. *-ία*].

καλοκἄγαθος ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ / ΕΠΙΘΕΤΟ
γράφεται και με δύο λέξεις *καλὸς κἀγαθὸς*
1. για πρόσωπα έγκριτος, εξαίρετος, αυτός που έχει εγνωσμένη αξία και κύρος.
2. αποδίδεται επίσης σε ιδιότητες, πράξεις κτλ. πραγματικά καλός: *κινδυνεύει ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν κἀγαθὸν εἰδέναι* = φαίνεται ότι ούτε ο ένας ούτε ο άλλος από εμάς γνωρίζει κάτι πραγματικά καλό.
3. για πράγματα θαυμάσιος, λαμπρός.
ΝΕ καλοκάγαθος «καλοσυνάτος».
[**σύνθ. λ.** < *καλὸς κἀγαθός* (< *καὶ ἀγαθός*)].

καλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	καλλίων
Υπερθετικός	κάλλιστος

1. όμορφος, ωραίος: *εἶδος κάλλιστος* = ωραιότατος στην εμφάνιση.
2. όσον αφορά τη χρήση καλός, καλής ποιότητας: *καλὸν ἀργύριον/στρατόπεδον*.
3. για θυσίες καλός, αίσιος, ευοίωνος, ευνοϊκός: *τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν* = οι θυσίες ήταν ευνοϊκές.
4. το ουδ. ως ουσ. τὸ καλὸν ηθικό κάλλος, αρετή.
5. επίρρημα καλῶς **α.** καλά, ορθά, σωστά, δίκαια: *σὺ κάλλιον λέγεις* = εσύ μιλάς πιο σωστά. **β.** για καλή τύχη καλά, κατά τρόπον που η τύχη ευνοεί, καλότυχα: *καλῶς ἔχει* + απαρέμφ. = είναι καλό να...
ΝΕ καλός (με τις σημ. 2, 4). Την κύρια σημ. του νεοελληνικού *καλός* οι αρχαίοι την εξέφραζαν με το *ἀγαθός*.
[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως ένας συγκρ. **κάλλον* (< **καλjον*) θεωρήθηκε ως θετικός βαθμός, από όπου νέος συγκρ. **καλλ-jον* > *κάλλιον*].

κάμνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκαμνον
Μέλλ.	καμοῦμαι
Αόρ.	ἔκαμον
Παρακ.	κέκμηκα
Υπερσ.	ἐκεκμήκειν

1. αμετάβ. κουράζομαι: *μὴ κάμῃς φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν* = μην κουραστείς να ευεργετείς φίλο σου.
2. είμαι άρρωστος, αρρωσταίνω, υποφέρω: *ἔκαμνον καὶ οὐδ' ἀνιστάμην ἐκ τῆς κλίνης* = ήμουν άρρωστος και ούτε σηκωνόμουν από το κρεβάτι.
παράγ. κάματος, **σύνθ.** ἀκάματος.
ΝΕ κάνω «πράττω, δημιουργώ».
[*καμ- (πβ. *κμη-τός*) + παρ. επίθ. *-νω* > *κάμνω*].

κάμπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκαμπτον

Μέλλ.	κάμψω
Αόρ.	ἔκαμψα
Παθ. μέλλ.	καμφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκάμφθην
Παθ. παρακ.	κέκαμμαι

1. λυγίζω: *γόνυ κάμπτω* = λυγίζω το γόνατό μου.
2. μεταφορικά, στην παθ. φωνή κάμπτομαι λυγίζω, κάμπτομαι, παύω να προβάλλω αντίσταση: *ἐπειδή σου ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἶμαί τί σε λέγειν* = επειδή σε ακούω να τα λες αυτά, λυγίζω και νομίζω πως λες κάτι σημαντικό.
παράγ. καμπή, κάμψις, καμπύλος, **σύνθ.** ἀνακάμπτω.
ΝΕ κάμπτω, κάμπτομαι.
[**κάμπ-* + παρ. επίθ. -*τ-ω*].

κἄν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
1. τὸ *κἂν* είναι το *καὶ ἂν* με κράση. Το *καὶ* μπορεί να είναι *συμπλεκτικό* αλλά συχνότερα είναι *επιτατικό* («ακόμη και»). Το *ἂν* είναι το δυνητικό μόριο *τούτων κἂν ἅψαιο κἂν ἴδοις* = αυτά μπορείς και να τα αγγίξεις και να τα δεις (συμπλεκτικό *καί*). *κἂν σύ, εἴ τίς σε διδάξειεν, βελτίων ἂν γένοιο* = ακόμα και συ, εάν κάποιος σε διδάξει, μπορείς να γίνεις καλύτερος (επιτατικό *καί*).
- στη φράση κἂν εἰ ακόμη και αν: *κἂν εἰ πολλαί αἱ ἀρεταί εἰσι, ἕν γέ τι εἶδος ταὐτὸν ἅπασαι ἔχουσιν* = ακόμη και αν υπάρχουν πολλές αρετές, έχουν όλες ασφαλώς μία και την ίδια μορφή.

2. το κἂν είναι πάλι το καὶ ἂν με κράση, όμως εδώ το ἂν είναι το υποθετικό ἐὰν και έτσι αυτό το κἂν εκφέρεται με τις εγκλίσεις του ἐὰν ακόμη και αν: *κἂν πάνυ καλὸς ᾖ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων* = ακόμη και αν είναι πολύ ωραίος και πλούσιος και από αριστοκρατική γενιά... (δε δέχονται να τον ακούσουν)
- κἄν... κἄν... είτε... είτε...: *κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικράν...* = είτε σε μεγάλη πόλη κατοικούν είτε σε μικρή...

ΝΕ καν (λ.χ. *ούτε καν ήρθε*).
[**σύνθ. λ.** *καί* + *ἄν*].

κάπηλος, -πήλου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λιανέμπορος, μικρέμπορος. ≠ ἔμπορος «ο έμπορος που ταξιδεύει και εισάγει προϊόντα μόνος του».
παράγ. καπηλεῖον, καπηλεύω, καπηλικός.
ΝΕ κάπηλος «που εμπορεύεται, πουλά» (ιδίως σε σύνθετα, λ.χ. *πατριδοκάπηλος*).
[**αβέβ. ετυμ.**].

καρκίνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καβούρι.
[**καρκ-* (πβ. *κάρκ-αρος* «σκληρός», **λατ.** cancer) + παρ. επίθ. -*ίνος*].

καρπός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. συνήθως για τους καρπούς της γης, τα σιτηρά καρπός: *ἐν καρποῦ ξυγκομιδῇ ἦσαν* = ήταν απασχολημένοι με τη συγκομιδή των σιτηρών.
2. για ενέργειες καρπός, αποτέλεσμα, κέρδος.
παράγ. καρπίζω, κάρπιμος, καρπόω, **σύνθ.** ἄκαρπος.
ΝΕ καρπός (και με τις δύο σημ.).
[**καρπ-* + -*ός*, πβ. **αρχ. άνω γερμ.** herbist «φθινόπωρο», **λατ.** carpo].

καρτερέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκαρτέρουν
Μέλλ.	καρτερήσω
Αόρ.	ἐκαρτέρησα
Παθ. παρακ.	κεκαρτέρημαι

1. δείχνω καρτερία, εγκαρτέρηση, σταθερότητα.
2. με αιτ. πράγματος υπομένω κάτι καρτερικά: *τὸν τῶν ὑπεροπτικῶν ὄγκον μόλις ἂν οἱ δοῦλοι καρτερήσειαν* = την αλαζονεία των υπεροπτικών ανθρώπων μόλις και μετά βίας μπορούν να την υπομείνουν ακόμη και οι δούλοι.
παράγ. καρτέρησις, καρτερία.
[**παράγ. λ.** *καρτερός* + παρ. επίθ. -*έω*].

κατὰ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. με γενική
1. δηλώνει κίνηση που αρχίζει από πάνω και κατευθύνεται προς τα κάτω κάτω από κτλ: *κατὰ τῶν πετρῶν ὠθῶ τινα* = ρίχνω κάποιον κάτω από τους βράχους. *κατὰ τῆς κλίμακος καταβαίνω* = κατεβαίνω τη σκάλα.
2. δηλώνει κίνηση που κατευθύνεται προς τα κάτω και καταλήγει να σημαίνει επάνω σε κάτι: *μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέω* = χύνω μύρο επάνω στο κεφάλι κάποιου.
3. δηλώνει κίνηση που κατευθύνεται προς τα κάτω και καταλήγει στο εσωτερικό ενός χώρου μέσα σε: *ὁ ποταμὸς ἐμπεσὼν ἐνταῦθα, δὺς κατὰ τῆς γῆς, χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι* = ο ποταμός, αφού πέσει από ψηλά εδώ και αφού εισδύσει μέσα στη γη, ρέει αντίθετα με τον Πυριφλεγέθοντα.
3. για όρκο *ὄμνυμι κατά τινος* = ορκίζομαι στο όνομα κάποιου.
4. με εχθρική σημ. εναντίον κάποιου: *ὁ κατὰ Περσῶν πόλεμος* = ο πόλεμος εναντίον των Περσών.
5. όσον αφορά κάτι, σε σχέση με κάτι: *μὴ κατὰ τῶν ἀνθρώπων μόνον σκόπει τοῦτο ἀλλὰ καὶ κατὰ ζῴων πάντων καὶ φυτῶν* = μην εξετάζεις αυτό το θέμα μόνο σε σχέση με τους

ανθρώπους αλλά και σε σχέση με όλα τα ζώα και τα φυτά.

Β. με αιτιατική

1. με ή χωρίς την έννοια της κίνησης σε όλη την έκταση: *αἱ σκηναὶ αἱ κατὰ τὴν ἀγοράν* = οι σκηνές σε όλη την έκταση της αγοράς.

2. απέναντι: *κεῖται ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν καὶ Λευκάδα* = η Κεφαλλονιά βρίσκεται απέναντι από την Ακαρνανία και τη Λευκάδα.

3. για να εκφραστεί επιμερισμός, διανομή ή το κριτήριο του επιμερισμού κατά: *ἐσκήνουν κατὰ τάξεις* = κατασκήνωναν κατά τάγματα.

4. για δήλωση κατεύθυνσης προς ένα αντικείμενο ή ένα σκοπό *κατὰ θέαν ἥκω* = έχω έλθει για να δω.

5. για δήλωση συμφωνίας σύμφωνα με κάτι: *κατὰ τὰ παρηγγελμένα* = σύμφωνα με όσα είχαν διαταχθεί. *κατὰ Πίνδαρον* = σύμφωνα με τον Πίνδαρο. εξαιτίας κάποιου πράγματος: *οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν τὸ ἡσσᾶσθαι προσεγένετο* = η ήττα μας δεν προκλήθηκε εξαιτίας δικής μας δειλίας.

6. σε σχέση με κάτι, ως προς κάτι: *τὰ κατὰ τὸν πόλεμον* = όσα έχουν σχέση με τον πόλεμο. *τὸ κατ᾽ ἐμέ* = όσον αφορά εμένα.

7. για χρόνο **α.** κατά τη διάρκεια: *κατὰ τὸν πόλεμον* = στη διάρκεια του πολέμου. **β.** περίπου κατά: *ὁ Λυκοῦργος κατὰ τοὺς Ἡρακλείδας λέγεται γενέσθαι* = λέγεται ότι ο Λυκούργος έζησε περίπου κατά την εποχή των Ηρακλειδών.

Γ. στη σύνθεση η *κατὰ* σημαίνει **1.** προς τα κάτω, κάτω: *καταβαίνω, καταπέμπω.* **2.** με εχθρική σημ. εναντίον: *κατακρίνω.* **3.** πίσω, πίσω πάλι: *κάτειμι* = έρχομαι πίσω. **4.** συχνά μόνο για να δυναμώσει τη σημ. της απλής λέξης: *κατακόπτω.* **5.** κάποτε για να δώσει μεταβατική σημ. σε ένα ρήμα αμετάβ.: *καταθρηνέω.* **6.** υποδηλώνει φθορά ή ανάλωση: *καταλειτουργέω* = κατασπαταλώ την περιουσία μου σε ☞ *λειτουργίες.*

ΝΕ κατά (με τις σημ. Α4, Β1, 3, 5, 6, 7α, 7β).

[**ΙΕ** *kata, πβ. **χετιτ.** kata «μαζί, με»].

καταβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βαίνω**

1. κατεβαίνω: *ἀπὸ τοῦ ἵππου καταβαίνω. κατὰ τῆς κλίμακος καταβαίνω* = κατεβαίνω τη σκάλα.

2. μεταβαίνω από το εσωτερικό της χώρας στα παράλια: *καταβαίνω εἰς Πειραιᾶ* = κατεβαίνω στον Πειραιά (από την Αθήνα). ≠ ἀναβαίνω «μεταβαίνω από τα παράλια στο εσωτερικό της χώρας».

3. κατέρχομαι σε ένα χώρο, για να διαγωνιστώ.

4. για ρήτορα κατεβαίνω από το βήμα (και σταματώ να αγορεύω): *βούλομαι ὀλίγα ὑμᾶς ἀναμνήσας καταβαίνειν* = αφού σας υπενθυμίσω λίγα πράγματα, επιθυμώ να κατέβω από το βήμα.

παράγ. κατάβασις, καταβατέον, καταβάτης.

ΝΕ κατεβαίνω (με τις σημ. 1,2,3).

[**σύνθ. λ.** *κατά* + *βαίνω*].

καταβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

1. ρίχνω κάτω: *καταβάλλω τεῖχος, καταβάλλω τινὰ ἀπὸ τοῦ ἵππου.*

2. φονεύω: *καταβάλλω τινὰ πατάξας* = φονεύω κάποιον χτυπώντας τον.

3. πληρώνω: *καταβάλλω τἀργύριον* = πληρώνω τα χρήματα.

παράγ. καταβλητικός, καταβολή.

ΝΕ καταβάλλω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *κατά* + *βάλλω*].

καταβιβάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βιβάζω**

κατεβάζω: *κατεβίβασαν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὰς λιθοτομίας* = κατέβασαν τους Αθηναίους στα λατομεία.

ΝΕ κατεβάζω.

[**σύνθ. λ.** *κατά* + *βιβάζω*].

καταγγέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἀγγέλλω**

1. ανακοινώνω, κηρύσσω: *πόλεμον καταγγέλλω* = κηρύσσω πόλεμο.

2. καταγγέλλω: *τινὸς τὴν ἐπιβουλὴν καταγγέλλω* = καταγγέλλω τα κακόβουλα σχέδια κάποιου.

παράγ. καταγγελία, καταγγελτός.

ΝΕ καταγγέλλω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἀγγέλλω*].

καταγελάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **γελάω** -ῶ

γελώ εις βάρος κάποιου, κοροϊδεύω: *κατεγέλων ἡμῶν* = γελούσαν εις βάρος μας.

παράγ. καταγέλαστος, κατάγελως.

ΝΕ καταγελώ.

[**σύνθ. λ.** *κατά* + *γελάω*].

καταγιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **γιγνώσκω**

1. διαπιστώνω, παρατηρώ, ανακαλύπτω (κάτι που βλάπτει την υπόληψη κάποιου ή κάτι εν πάση περιπτώσει κακό επάνω του): *καὶ τὰ πατρῷα προσαφελέσθαι ζητοῦσιν ἡμᾶς πολλὴν ἡμῶν ἐρημίαν καταγνόντες* = ψάχνουν να μας αφαιρέσουν ακόμη και τα πατρώα, επειδή έχουν διαπιστώσει τη μεγάλη μας εγκατάλειψη.

2. με αιτ. του αδικήματος ή της κατηγορίας προσάπτω κάτι ως κατηγορία ενάντια σε κάποιον: *καταγιγνώσκω δωροδοκίαν τινός* = προσάπτω την κατηγορία της δωροδοκίας σε κάποιον.
3. με αιτ. της ποινής καταδικάζω σε: *καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον / φυγήν* = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο / εξορία. **=** καταψηφίζομαι.
παράγ. κατάγνωσις, καταγνωστέον.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *γιγνώσκω*].

κατάγνυμι & **καταγνύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγνυμι

σπάζω, κομματιάζω, συντρίβω: *ἔτυχον ἀλλήλων κατάξαντες τὰς κεφαλάς* = συνέβη να σπάσουν τα κεφάλια ο ένας του άλλου.
παράγ. κάταγμα.
ΝΕ το παράγ. *κάταγμα*.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἄγνυμι*].

κατάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. φέρνω σε κάποιον τόπο (συνήθως από ένα ψηλότερο σημείο σε ένα χαμηλότερο), κατεβάζω: *κατάγω τὴν ὕλην ἐκ τῶν ὀρῶν εἰς τὸ ἄστυ* = φέρνω την ξυλεία από τα βουνά στην πόλη.
2. φέρνω από το εσωτερικό της χώρας προς τα παράλια: *κατάγω ἐπὶ θάλατταν τὸ στράτευμα* = φέρνω το στράτευμα στη θάλασσα.
3. φέρνω από το ανοικτό πέλαγος στην ξηρά: *κατάγω ναῦν* = φέρνω ένα πλοίο στο λιμάνι.
4. επαναφέρω, φέρνω πίσω (συνήθως από την εξορία): *τοὺς φυγάδας κατάγω* = φέρνω πίσω τους εξόριστους.
παράγ. καταγωγή, καταγώγιον.
ΝΕ κατάγω (λ.χ. νίκη), κατάγομαι (λ.χ. από τη Μακεδονία).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἄγω*].

καταισχύνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἰσχύνω

1. ντροπιάζω: *τοὺς προγόνους καταισχύνω* = ντροπιάζω τους προγόνους μου.
2. καταισχύνομαι ντρέπομαι κάποιον/κάτι, νιώθω σεβασμό/ντροπή απέναντί του: *καταισχυνθέντες τὴν ἀρετὴν αὐτῶν* = αισθανόμενοι σεβασμό απέναντι στην αρετή τους.
ΝΕ καταισχύνω (λόγ., με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *αἰσχύνω*].

κατακλείω ΡΗΜΑ

στην αρχαία αττική διάλεκτο ο τύπος είναι *κατακλῄω*

Για τους χρόνους ☞ κλείω

1. αποκλείω, εγκλωβίζω: *τοὺς Ἕλληνας ἐς τὴν νῆσον κατέκλησεν* = απέκλεισε τους Έλληνες στο νησί.
2. μεταφορ. νόμῳ κατακλείω εξασφαλίζω κάτι, δεσμεύω: *ἂν νόμῳ κατακλείσητε πᾶσαν τὴν δύναμιν ἐπὶ τῷ πολέμῳ μένειν* = αν εξασφαλίσετε ότι ολόκληρη η στρατιωτική δύναμη θα παραμείνει στον πόλεμο.
3. κλείνω κάτι: *κατακλείω τὸν δίφρον* = κλείνω το άρμα.
παράγ. κατακλείς, ἡ.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *κλείω*].

κατακλίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κλίνω

1. βάζω κάποιον να καθίσει ή να ανακλιθεί (για να φάει) ή να πλαγιάσει: *κατακλίνω τινὰ πρὸς τὸ πῦρ* = βάζω κάποιον να καθίσει κοντά στη φωτιά.
2. παθ. φωνή κατακλίνομαι (με αόρ. α΄ *κατεκλίθην* και αόρ. β΄ *κατεκλίνην*) κάθομαι, ανακλίνομαι, στο τραπέζι (για φαγητό): *σὺ παρ' Ἐρυξίμαχον κατακλίνου* = εσύ κάτσε κοντά στον Ερυξίμαχο.
παράγ. κατάκλισις, κατακλινής.
ΝΕ κατακλίνομαι (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *κλίνω*].

κατακλύζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κλύζω

1. κάνω κάτι να πλημμυρίσει, σκεπάζω κάτι με νερό: *τόπος ὑπ' ὄμβρων κατακλυζόμενος* = τόπος που πλημμυρίζει από βροχές.
2. μεταφορικά γεμίζω ασφυκτικά κάτι με κάτι άλλο.
ΝΕ κατακλύζω (και με τις δύο σημ.).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *κλύζω*].

κατακρίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κρίνω

ορίζω κάτι ως καταδίκη εναντίον κάποιου, καταδικάζω: *τὸ τελευτῆσαι πάντων ἡ πεπρωμένη κατέκρινεν* = η μοίρα όρισε το θάνατο ως καταδίκη των πάντων (η μοίρα καταδίκασε όλους σε θάνατο). *ἂν κατακριθῇ μοι* (απρόσωπο) = αν οριστεί καταδίκη σε βάρος μου, αν καταδικαστώ. *κατακεκριμένος ἀποθνῄσκειν* = καταδικασμένος να πεθάνει. **=** καταγιγνώσκω.
παράγ. κατάκριτος, κατάκρισις.
ΝΕ κατακρίνω.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *κρίνω*].

καταλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. κυριεύω, καταλαμβάνω: *κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν* = κυρίευσε την ακρόπολη.
2. για καταστάσεις καταλαμβάνω, έρχομαι ξαφνικά, βρίσκω: *ἀνήκεστόν τι ἡμᾶς κατέλαβεν* = μας βρήκε ξαφνικά κάτι ανεπανόρθωτο.
3. συλλαμβάνω με το μυαλό μου, κατανοώ.
4. ανακαλύπτω, βρίσκω, πετυχαίνω, πιάνω κάποιον/κάτι, τον/το βρίσκω σε συγκεκριμένη κατάσταση: *καταλαμβάνω ἀνεῳγμένην τὴν θύραν* = πετυχαίνω την πόρτα ανοικτή.

παράγ. καταληπτός, κατάληψις.
ΝΕ καταλαμβάνω (με τις σημ. 1, 2, 3) & καταλαβαίνω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *λαμβάνω*].

καταλέγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λέγω (Β)

1. λέω κάτι αναλυτικά και κατά σειρά: *ἀπὸ Σόλωνος τοὺς ἄρχοντας καταλέγω* = λέω αναλυτικά όλους τους άρχοντες αρχίζοντας από το Σόλωνα.
2. συγκαταλέγω, εγγράφω κάποιον σε κατάλογο: *καταλέγω τινὰ εἰς τοὺς ὁπλίτας* = κατατάσσω κάποιον στην τάξη των οπλιτών.
παράγ. καταλεκτέος, καταλογάδην, καταλογεύς, κατάλογος, **σύνθ.** συγκαταλέγω.
ΝΕ το σύνθ. *συγκαταλέγω* (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *λέγω*].

καταλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λείπω

1. καταλείπω & στη μέση φωνή καταλείπομαι αφήνω πίσω μου: *καταλείπομαι παῖδας* = αφήνω πίσω μου παιδιά.
2. κληροδοτώ: *καταλείπω δόκησιν ἰσχύος καὶ ξυνέσεως ἐς τὸ ἔπειτα* = κληροδοτώ στις κατοπινές γενιές τη φήμη της δύναμης και της σύνεσής μου.
3. εγκαταλείπω: *οἰκίας τε καὶ ἱερὰ καταλείπουσιν* = εγκαταλείπουν τα σπίτια και τα ιερά τους.
παράγ. κατάλειψις. **σύνθ.** ἐγκαταλείπω.
ΝΕ σύνθ. *εγκαταλείπω* (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *λείπω*].

καταλύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λύω

1. καταλύω, καταστρέφω, ανατρέπω, ακυρώνω: *καταλύω τὸν δῆμον* = ανατρέπω το δημοκρατικό πολίτευμα. *οἱ Ἀθηναίων τύραννοι κατελύθησαν* = οι τύραννοι των Αθηνών ανατράπηκαν. *καταλύω νόμους.*
2. τερματίζω κάτι: *τὸν λόγον καταλύω* = τερματίζω την ομιλία μου. *καταλύω τὸν πόλεμον.*
3. φιλοξενούμαι, μένω, διαμένω: *παρ' ἐμοὶ καταλύει* = είναι φιλοξενούμενός μου.
παράγ. κατάλυμα, καταλυτός, καταλύσιμος, κατάλυσις, καταλυτής, καταλύτης.
ΝΕ καταλύω (με τις σημ. 1, 3).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *λύω*].

καταναλίσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀναλίσκω

1. δαπανώ, ξοδεύω, σπαταλώ: *εἰς τὴν στρατείαν ταύτην πλέον ἢ τάλαντα πεντακισχίλια καὶ μύρια κατηνάλωσεν* = στην εκστρατεία αυτή ξόδευσε πάνω από δεκαπέντε χιλιάδες τάλαντα.
παράγ. κατανάλωσις.
ΝΕ καταναλώνω & (λόγ.) καταναλίσκω.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἀναλίσκω*].

κατανέμω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νέμω

1. μοιράζω, χωρίζω σε μερίδια: *τὸ στράτευμα κατένειμε δώδεκα μέρη* = χώρισε το στράτευμα σε δώδεκα μέρη.
2. μέση φωνή κατανέμομαι μοιράζομαι κάτι μαζί με άλλους: *τὰ μακρὰ τείχη ᾤκησαν κατανειμάμενοι* = μοίρασαν μεταξύ τους τα μακρά τείχη και κατοίκησαν εκεί.
παράγ. κατανομή.
ΝΕ κατανέμω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *νέμω*].

καταπλήττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *καταπλήσσω*

Για τους χρόνους ☞ πλήττω

1. καταπλήσσω κάποιον/κάτι, τον σαστίζω, του προκαλώ έντονη απορία, τον τρομάζω: *ὁπότε γοῦν αἴσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας, λέγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι* = κάθε φορά λοιπόν που καταλάβαινε ότι αυτοί, άκαιρα, από υπεροψία, γίνονταν υπερβολικά τολμηροί, τους τρόμαζε με τα λόγια του, ώστε να φοβούνται.
παράγ. καταπλήξ (< *καταπλήγ-ς), κατάπληξις.
ΝΕ καταπλήσσω & καταπλήττω.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *πλήττω*].

κατασκευάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ σκευάζω

1. εφοδιάζω με όλα τα απαραίτητα, εξοπλίζω: *πᾶσι κατασκευάζω τὸ πλοῖον* = εξοπλίζω το πλοίο με όλα τα εξαρτήματα.
2. κτίζω, κατασκευάζω: *κατασκευάζω γυμνάσια* = κτίζω γυμναστήρια.
3. ετοιμάζω, εγκαθιδρύω: *κατασκευάζω δημοκρατίαν, συμπόσιον* κτλ.
4. καθιστώ, αποδίδω σε κάποιον/κάτι μια ορισμένη ιδιότητα: *τὰ φρούρια ὡς ἐχυρώτατα κατασκευάζω* = κάνω τα φρούρια όσον το δυνατόν πιο οχυρά.
5. παρουσιάζω κάποιον με ορισμένη ιδιότητα: *κατασκευάζω τινὰς ὑβριστάς.*
παράγ. κατασκεύασμα, κατασκευασμός, κατασκευαστέος.
ΝΕ κατασκευάζω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** του *κατασκευή* (**σύνθ. λ.** *κατά* + *σκευή*) + παρ. επίθ. -*άζω*].

κατασκευή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ετοιμασία, παρασκευή: *κατασκευὴ τοῦ πολέμου* = προετοιμασία του πολέμου.
2. κτίσιμο, οικοδόμηση: *λιμένων κατασκευή* = οικοδόμηση λιμανιών.

3. κατάσταση, σύσταση (ενός πράγματος): *ἡ τῆς ψυχῆς κατασκευή* = η κατάσταση της ψυχής.
4. εγκαταστάσεις,νοικοκυριό: *τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη* = τα θεμέλια των εγκαταστάσεων.
5. έπιπλα, σκεύη και γενικά κάθε είδος φορητού εξοπλισμού.
ΝΕ κατασκευή (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *σκευή*].

καταστρέφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **στρέφω**

1. στη μέση φωνή καταστρέφομαι υποτάσσω κάποιον στην εξουσία μου, καθυποτάσσω: *ἐξῆν αὐτοῖς τὰ ἐν Σικελίᾳ καταστρέψασθαι* = μπορούσαν να υποτάξουν τη Σικελία.
2. στρέφω κάτι προς ένα ορισμένο τέλος ή κατεύθυνση: *κατέστρεψε εἰς φιλανθρωπίαν τοὺς λόγους* = έστρεψε τη συζήτηση προς μια ευγενική κατακλείδα.
παράγ. καταστροφή.
ΝΕ καταστρέφω «προκαλώ αφανισμό».
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *στρέφω*].

κατατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

1. βάζω κάτω, τοποθετώ.
2. πληρώνω: *κατατίθημι τὸ ὄφλημα* = πληρώνω το χρέος μου.
3. μέση φωνή κατατίθεμαι **α.** θέτω τέρμα σε κάτι: *κατατίθεμαι τὸν πόλεμον*. **β.** καταθέτω, αποθηκεύω: *χρήματα κατατίθεμαι. κατατίθεμαι σῖτον*. **γ.** θησαυρίζω, εξασφαλίζω: *ἀΐδιον δόξαν κατατίθεμαι* = εξασφαλίζω αιώνια δόξα. *εὐεργεσίαν κατέθετο ἐς βασιλέα* = εξασφάλισε τη διάθεση του βασιλιά να τον ευεργετήσει. **δ.** τοποθετώ κάποιον/κάτι σε ασφαλές μέρος: *τοὺς πρέσβεις κατέθεντο ἐς Αἴγιναν*. **ε.** καταθέτω κάτι στη μνήμη μου.
παράγ. καταθήκη.
ΝΕ καταθέτω (με τη σημ. 3β).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *τίθημι*].

καταφανής, -ής, -ὲς ΡΗΜΑ

Συγκριτικός	καταφανέστερος
Υπερθετικός	καταφανέστατος

1. ορατός: *οὔπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι* = οι εχθροί δεν ήταν ακόμα ορατοί.
2. φανερός, σαφής: (συχνά με μτχ.) *καταφανής ἐστι κακουργῶν* = είναι φανερό ότι κάνει άθλιες πράξεις.
παράγ. καταφανῶς.
ΝΕ καταφανής (με τη σημ. 2).
[*κατά* + **φαν-* (*ἐ-φάν-ην* < *φαίνομαι*) + παρ. επίθ. *-ής* ως **παράγ. λ.** του *καταφαίνομαι*].

καταφεύγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φεύγω**

καταφεύγω σε μέρος ασφαλές ή σε πρόσωπο έμπιστο, για να γλιτώσω από κίνδυνο, καταφεύγω: *εἰς ὑμᾶς καταφεύγω καὶ ἀντιβολῶ* = σε σας καταφεύγω και παρακαλώ.
ΝΕ καταφεύγω.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *φεύγω*].

καταφρονέω -ῶ

Για τους χρόνους ☞ **φρονέω** -ῶ

περιφρονώ: *καταφρονῶ τοῦ κινδύνου* = περιφρονώ τον κίνδυνο. *καταφρονῶ τοὺς ἐπιόντας* = περιφρονώ τους εχθρούς.
παράγ. καταφρόνησις, καταφρόνημα, καταφρονητικός, καταφρονητικῶς.
ΝΕ καταφρονώ.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *φρονέω*].

καταχράομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **χράομαι** -ῶμαι

με δοτ. και σπάνια αιτιατ. ως αντικείμενο
1. κάνω πλήρη χρήση ενός πράγματος, χρησιμοποιώ: *καταχρῶμαι αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως* = τους χρησιμοποιώ για ενίσχυση της ενότητας της πόλης.
2. κάνω κακή χρήση, κάνω κατάχρηση: *τῇ τῶν προγόνων δόξῃ καταχρῶμαι* = κάνω κακή χρήση της δόξας των προγόνων μου.
παράγ. κατάχρησις, καταχρηστέον, καταχρηστικός.
ΝΕ καταχρώμαι (με σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *χρῶμαι*].

καταχωρίζω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	καταχωριῶ
Αόρ.	κατεχώρισα
Παθ. αόρ.	κατεχωρίσθην
Παθ. παρακ.	κατακεχώρισμαι

συνήθως για στρατιώτες τοποθετώ κάποιον στη θέση του: *αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα κατεχώριζεν* = και αυτός έβαζε το υπόλοιπο στράτευμα στη θέση του.
παράγ. καταχώρισις, καταχωρισμός.
ΝΕ καταχωρίζω (με την ίδια σημ. αλλά όχι για στρατιώτες).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *χωρίζω*].

καταψηφίζομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ψηφίζω**

1. ψηφίζω εις βάρος κάποιου, τον καταδικάζω διά της ψήφου μου, τον κρίνω ένοχο: *καταψηφίζομαί τινος θάνατον* (η ποινή) = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο. *καταψηφίζομαί τινος δειλίαν* (το αδίκημα) = καταδικάζω κάποιον, τον κρίνω ένοχο, για δειλία. **=** καταγιγνώσκω.
2. παθ. φωνή καταψηφίζομαι καταδικάζομαι.
3. για την απόφαση εκδίδομαι εις βάρος κάποιου: *κατεψηφισμένος ἦν μου ὁ θάνατος* = η από-

φαση του θανάτου είχε εκδοθεί εις βάρος μου.
παράγ. καταψήφισις, καταψηφιστέον.
ΝΕ καταψηφίζω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ψηφίζομαι*].

κατεπείγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐπείγω

1. πιέζω κάποιον, του ασκώ πίεση: *οἱ χρῆσται κατήπειγον αὐτόν* = οι δανειστές του τον πίεζαν. *οὐδὲν ὑμᾶς κατεπείγει νῦν ἀκοῦσαι περὶ τούτων* = τίποτε δε σας πιέζει να ακούσετε τώρα γι' αυτά τα πράγματα.
2. ως αμετάβ. βιάζομαι: *ἕπου κατεπείγων* = ακολούθα βιαστικά.
ΝΕ κατεπείγω, κατεπείγομαι (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἐπείγω*].

κατεργάζομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐργάζομαι

1. εργάζομαι για κάτι, το πραγματοποιώ, το κατορθώνω, το αποπερατώνω: *εἰρήνην ἐποιησάμεθα ἣν ἡμῖν Νικίας κατειργάσατο* = κάναμε ειρήνη, για την οποία εργάστηκε ο Νικίας.
2. υποτάσσω, νικώ: *ἠπίστατο πολλοὺς ἐκ ταπεινῶν πραγμάτων μεγάλας δυναστείας κατεργασαμένους* = ήξερε πολλούς οι οποίοι με ταπεινές δυνάμεις υπέταξαν μεγάλες δυναστείες.
3. με διπλή αιτ. κάνω κάτι σε κάποιον: *καλόν τι τὴν πόλιν κατεργάζομαι* = κάνω στην πόλη κάτι καλό.
ΝΕ κατεργάζομαι «προετοιμάζω μυστικά».
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἐργάζομαι*].

κατέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

1. κατεβαίνω.
2. επιστρέφω, γυρίζω πίσω (ιδίως στην πατρίδα μου από την εξορία): *συνέφυγεν τὴν φυγὴν ταύτην καὶ μεθ' ἡμῶν κατῆλθεν* = εξορίστηκε μαζί σας και μαζί σας επέστρεψε στην πατρίδα.
ΝΕ κατέρχομαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἔρχομαι*].

κατέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

1. συγκρατώ, αναχαιτίζω, εμποδίζω: *οὐχ οἷός τ' ἦν κατέχειν τὰ δάκρυα* = δεν ήταν σε θέση να συγκρατήσει τα δάκρυά του. *κατέχω αὐτοὺς ὥστε μὴ ἀπιέναι* = τους εμποδίζω να φύγουν.
2. ως κατακτητής καταλαμβάνω, κατέχω: *τὰ ἐχυρὰ κατέχω* = έχω υπό την κατοχή μου τα οχυρά.
3. καταλαβαίνω: *οὐ κατέχω τί βούλει φράζειν* = δεν καταλαβαίνω τι θέλεις να πεις.
4. στην παθ. φωνή κατέχομαι διακατέχομαι, με κυριεύει το πνεύμα ενός θεού ή μιας μεγάλης προσωπικότητας, είμαι σε κατάσταση έμπνευσης: *ἐξ Ὁμήρου κατέχομαι* = με κυριεύει το πνεύμα του Ομήρου, τελώ υπό την έμπνευση του Ομήρου.
5. ως αμετάβ. υπερισχύω, επικρατώ: *ὁ λόγος κατέχει* = επικρατεί η φήμη.
παράγ. κάθεξις, καθεκτός, κατάσχετος.
ΝΕ κατέχω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ἔχω*].

κατηγορέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. κατηγορώ: *κατηγορῶ τῶν λιπόντων τὴν τάξιν* = κατηγορώ όσους εγκατέλειψαν τη θέση τους (στο πεδίο της μάχης). ≠ ἀπολογοῦμαι ὑπέρ τινος «υπερασπίζομαι κάποιον».
2. απολύτως είμαι κατήγορος σε δίκη.
3. αποτελώ διαβεβαίωση: *σαφέστατα κατηγορεῖ ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει* = αυτό αποτελεί σαφέστατη διαβεβαίωση ότι το θέμα αυτό είναι έτσι.
παράγ. κατηγόρημα, κατηγορία, κατηγορητέον, κατηγορικός.
ΝΕ κατηγορώ (με τη σημ.1).
[**παράγ. λ.** *κατήγορος* + παρ. επίθ. -*έω*].

κατοικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ οἰκέω -ῶ

1. κατοικώ: *κατοικῶ τόπον* = κατοικώ σε έναν τόπο.
2. αμετάβ., για πόλεις βρίσκομαι σε κάποια θέση: *πόλεις ἐν Πελοποννήσῳ κατοικοῦσαι* = πόλεις που βρίσκονται στην Πελοπόννησο.
παράγ. κατοίκησις, κατοικία, κατοικητήριος.
ΝΕ κατοικώ (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *οἰκέω*].

κατοικίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ οἰκίζω

1. βάζω κάποιον να κατοικήσει κάπου, τον εγκαθιστώ, ιδρύω (πόλη, οικισμό κτλ): *κατοικίζω πόλιν εἰς τόπον. ἡ Ἑλλὰς κατῳκίζετο* = η Ελλάδα δεχόταν εγκαταστάσεις πληθυσμού.
2. στη μέση φωνή κατοικίζομαι εγκαθίσταμαι: *κατοικισάμενος ἐν Τροιζῆνι* = αφού εγκαταστάθηκα στην Τροιζήνα...
παράγ. κατοίκισις, κατοικισμός.
[**παράγ. λ.** *κάτοικος* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

κατόπιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. για τόπο πίσω: *ἕτεροι κατόπιν τὰς ἀσπίδας ἔφερον* = άλλοι πίσω τους κρατούσαν τις ασπίδες τους.
2. για χρόνο μετά, στη συνέχεια: *κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν* = έχουμε έρθει μετά τη γιορτή.
[*κατά* + **ὄπις* «πίσω, οπίσθιος» όπως στα *ὄπισ-θεν, ὀπίσ-ω, μετ-όπιν*].

κάτοπτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καθρέφτης.
παράγ. κατοπτρίζω.
[**σύνθ. λ.** *κατά* + **oπ-* (*ὄπ-ωπα, ὄψομαι*) + παρ. επίθ. *-τρον*].

κατορθόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	κατώρθουν
Μέλλ.	κατορθώσω
Αόρ.	κατώρθωσα
Παρακ.	κατώρθωκα

1. εκτελώ επιτυχώς, φέρω κάτι σε επιτυχή έκβαση, κατορθώνω κάτι: *εἰ γὰρ ἓν ὧν ἐπεβούλευσεν κατώρθωσεν, ἅπαντα ἂν ἀπεστερήμην ἐγώ* = αν έστω και ένα από όσα είχε επιβουλευτεί πραγματοποιούσε με επιτυχία, εγώ θα έχανα τα πάντα.
2. ως αμετάβ. σημειώνω επιτυχία, πετυχαίνω: *μάλιστα κατορθῶ* = πετυχαίνω σε πολύ μεγάλο βαθμό. ≠ πταίω «αποτυγχάνω».
παράγ. κατόρθωσις.
ΝΕ κατορθώνω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *κατά* + *ὀρθόω*].

κάτω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	κατωτέρω
Υπερθετικός	κατωτάτω

1. κάτω, προς τα κάτω: *κάτω φέρεται* = κινείται προς τα κάτω.
2. γεωγραφικά προς τα παράλια ή προς τον νότο: *κάτω οἰκῶ* = κατοικώ στα παράλια της χώρας.
παράγ. κάτωθεν.
ΝΕ κάτω (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** **κατ-* (πβ. *κατά*) + παρ. επίθ. *-ω*].

καῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. καύσωνας.
2. υψηλός πυρετός.
[**καϜ-* (*καίω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

κάω & καίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκαον & ἔκαιον
Μέλλ.	καύσω & καύσομαι
Αόρ.	ἔκαυσα
Παρακ.	κέκαυκα
Μέσ. αόρ.	ἐκαυσάμην
Παθ. μέλλ.	καυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκαύθην & ἐκάην
Παθ. παρακ.	κέκαυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκαύμην

1. ανάβω: *πῦρ καίω* = ανάβω φωτιά. ≠ σβέννυμι.
2. καίω: *κάω νεκρούς* = καίω τους νεκρούς.
3. παθ. φωνή κάομαι φλέγομαι (από τον πυρετό ή από ερωτικό πάθος).
ΝΕ καίω (με τη σημ. 2).
[**κάϜ-jω* > *καίω, κάω*].

κεῖμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκείμην
Μέλλ.	κείσομαι

εύχρηστο σε ενεστ., παρατ. και μέλλ.
1. είμαι θαμμένος: *κεῖμαι ἐν τάφῳ* = είμαι θαμμένος σε τάφο.
2. για τόπους ή οικοδομές κείτομαι σε κατάσταση ερειπίων: *ἐπανορθῶ εἴ τι πρότερον τῆς πόλεως ἔκειτο* = διορθώνω και ό,τι τυχόν προηγουμένως βρισκόταν σε ερειπιώδη κατάσταση στην πόλη.
3. για τόπους είμαι τοποθετημένος, βρίσκομαι: *ἡ νῆσος πρὸ Μεγάρων κεῖται* = το νησί βρίσκεται μπροστά από τα Μέγαρα.
4. για πράγματα βρίσκομαι.
5. για προϊόντα, χρήματα είμαι αποθηκευμένος, κατατεθειμένος: *πολλὰ χρήματα ἐπὶ τῇ τούτου τραπέζῃ κεῖταί μοι* = έχω κατατεθειμένα πολλά χρήματα στην τράπεζά του.
6. για νόμους έχω οριστεί/τεθεί: *οἱ νόμοι οἱ κείμενοι* = οι καθορισμένοι νόμοι.
παράγ. κειμήλιον, κοίτη.
ΝΕ κείμαι (λόγ., με τις σημ. 1, 3, και μετοχή *κείμενος* με τη σημ. 6).
[**κει-* (*κεῖμαι, κοίτη, κοιμά-ομαι*) + *-μαι*].

κείρω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	κερῶ
Αόρ.	ἔκειρα
Παρακ.	κέκαρκα
Μέσ. μέλλ.	κεροῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐκειράμην
Παθ. αόρ.	ἐκάρην
Παθ. παρακ.	κέκαρμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκάρμην

1. κουρεύω. **2.** στη μέση φωνή κείρομαι κόβω τα μαλλιά μου, κουρεύομαι, κυρίως επειδή πενθώ: *ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα* = έπρεπε για τον ενταφιασμό αυτό να πενθήσει η Ελλάδα. **3.** για χώρα ρημάζω, ερημώνω: *τὴν γῆν κείρω* = ρημάζω τη χώρα (κατακόβοντας τα σπαρτά και τα κάρπιμα δέντρα της).
παράγ. κέρμα, κορμός, κουρά, **σύνθ.** ἀποκείρω, κατακείρω, περικείρω.
ΝΕ κείρομαι στη φρ. *κείρομαι μοναχός* και στη φρ. *εν χρω κεκαρμένος* «κουρεμένος σύρριζα».
[**κερ-jω* > *κείρω*].

κελεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκέλευον
Μέλλ.	κελεύσω
Αόρ.	ἐκέλευσα
Παρακ.	κεκέλευκα
Μέσ. αόρ.	ἐκελευσάμην

Παθ. αόρ.	ἐκελεύσθην
Παθ. παρακ.	κεκέλευσμαι

1. διατάζω: *ἐκέλευσαν τὸν Ἀστύοχον βοηθεῖν αὐτοῖς* = διέταξαν τον Αστύοχο να τους βοηθήσει.
2. προτρέπω, παρακινώ, παροτρύνω.
3. προτείνω κάτι: *τοὺς ἄλλους ξένους εἶναι κελεύω* = προτείνω οι άλλοι να είναι μισθοφόροι.
παράγ. κέλευ(σ)μα, κελευσμός, κελευστής, κελευτιάω.
NE κελεύω (λόγ., με τη σημ. 1).
[**κελ-* (*κέλ-λω* «προσορμίζω πλοίο») + *-εύ-ω*].

κενός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κενότερος & κενώτερος
Υπερθετικός	κενότατος & κενώτατος

1. άδειος: *κεναῖς χερσί* = με άδεια χέρια. *κενὸς φρονήσεως*. ≠ πλήρης.
2. μάταιος, άκαρπος, αναποτελεσματικός: *κενὴ ἐλπίς* = μάταιη ελπίδα.
παράγ. κενότης, κενόω, κενῶς, **σύνθ.** κενοτάφιον.
NE κενός (με τις σημ. 1, 2).
[**κενϝ-* + παρ. επίθ. *-ός*, ιων. *κεινός*].

κενόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκένουν
Μέλλ.	κενώσω
Αόρ.	ἐκένωσα
Παρακ.	κεκένωκα
Παθ. αόρ.	ἐκενώθην

αδειάζω: *κενῶ τὴν ναῦν* = αδειάζω το καράβι. ≠ πληρόω «γεμίζω».
παράγ. κένωσις, κενωτικός.
NE κενώνω.
[**παράγ. λ.** *κενός* + παρ. επίθ. *-όω*].

κεντέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκέντουν
Μέλλ.	κεντήσω
Αόρ.	ἐκέντησα
Παθ. μέλλ.	κεντηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκεντήθην
Παρακ.	κεκέντημαι

1. κυρίως για μέλισσες και σφήκες κεντρίζω, τρυπώ με κεντρί.
2. γενικά πληγώνω με αιχμηρό όργανο, διατρυπώ, μαχαιρώνω: *παίομαι καὶ κεντοῦμαι ὑπό τινος* = κάποιος με χτυπά και με μαχαιρώνει.
παράγ. κέντρον, κεντρίζω, κεντρόω, **σύνθ.** κεντρομανής.
NE κεντώ (λόγ., και «κάνω κέντημα»).
[**παράγ. λ.** **κεντ-* (*κέντ-ρον* «αγκάθι») + παρ. επίθ. *-έω*].

κέντρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. βουκέντρα.
2. μεταφορικά ερέθισμα, κίνητρο, κεντρί: *πόθου κέντρον* = το κεντρί του πόθου.
3. κεντρί (μέλισσας, σκορπιού).
παράγ. κεντρόω, κεντρικός, κέντρων, κεντρώδης.
NE κέντρο «κεντρικό σημείο».
[**παράγ. λ.** **κεντ-* (*κεντέω*) + παρ. επίθ. *-τρον*].

κέραμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. χώμα ή πηλός που χρησιμοποιεί ο κεραμέας: *κέραμος ὠμός* = άψητος πηλός.
2. κεραμίδι: *βάλλω τινὰ λίθοις καὶ κεράμῳ* = χτυπώ κάποιον πετώντας επάνω του πέτρες και κεραμίδια.
παράγ. κεραμ(ε)ικός, κεραμεύς, κεραμεύω, κεραμίς.
NE κεραμίδι (με τη σημ. 2).
[**αβέβ. ετυμ.**, πβ. **αρχ. γερμ.** herd «εστία»].

κεράννυμι & κεραννύω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐκέρασα
Παθ. μέλλ.	κραθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκράθην & ἐκεράσθην
Παρακ.	κέκραμαι
Υπερσ.	ἐκεκράμην

1. αναμειγνύω, ανακατεύω, το κρασί με νερό αραιώνοντάς το, ετοιμάζω κρασί: *τοῖς θεοῖς εὐχόμενοι κεραννύωμεν* = ας ετοιμάσουμε κρασί ευχόμενοι προς τους θεούς.
2. γενικά αναμειγνύω, ανακατεύω: *κεράννυμί τί τινι* = αναμειγνύω κάτι με κάτι. = μείγνυμι.
παράγ. κρᾶσις, κρατήρ, ἀκήρατος, **σύνθ.** ἀκέραιος.
NE παράγ. *κράση, κρατήρας* κτλ.
[**κερασ-, κρασ-* (πβ. *ἐ-κέρασ-α*) + παρ. επίθ. *-νυ* + *-μι*].

κέρας, κέρως, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *κέρας, -ατος*
1. κέρατο.
2. πτέρυγα στρατεύματος ή στόλου: *κέρας δεξιόν/εὐώνυμον* = η δεξιά/αριστερή πτέρυγα του στρατεύματος. *κατὰ κέρας προσβάλλω* = επιτίθεμαι στην πτέρυγα του στρατεύματος, επιτίθεμαι κατά μέτωπο.
παράγ. κεράτιον, κεράτινος, κερατέα, κεράστης, κερατόω, κερατίζω, **σύνθ.** κερασβόλος, κερασφόρος.
NE κέρατο (με τη σημ. 1) & κέρας (με σημ. 2).
[**κερασ-* (πβ. ☞ **κάρα, κρανίον**)].

κερδαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκέρδαινον
Μέλλ.	κερδανῶ
Αόρ.	ἐκέρδανα
Παρακ.	κεκέρδηκα

κερδίζω: *κερδάναντες ἓξ τάλαντα...* = αφού κέρδισαν έξι τάλαντα...
[**παράγ. λ.** *κέρδος* + παρ. επίθ. *-αίνω* < *-*αν-jω*].

κερκίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λεπτό, μακρύ και ίσιο ραβδί από ξύλο συνήθως ή άλλο υλικό που μεταχειριζόταν ως εργαλείο ο υφάντης.

2. σφηνοειδής διαίρεση των καθισμάτων στο αρχαίο θέατρο (τμήμα των εδωλίων ανάμεσα στις κλίμακες).

παράγ. κερκίζω.

ΝΕ κερκίδα (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *κέρκ-ος* + παρ. επίθ. -*ίς*].

κέρκος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ουρά ζώου: *τὴν κέρκον ἐξέτεινεν* = τέντωσε, ύψωσε, την ουρά του.

[**αβέβ. ετυμ.**].

κηδεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγγένεια βασισμένη σε γάμο, όχι εξ αίματος: *προμνηστρὶς δεινὴ συνάγειν εἰς κηδείαν* = προξενήτρα ικανή στο να οδηγεί ανθρώπους σε γάμο.

ΝΕ κηδεία «φροντίδα για ταφή, ταφή».

[**παράγ. λ.** *κῆδ-ος* (πβ. *κήδ-ομαι*) + παρ. επίθ. -*εία*, ακριβέστερα **κηδε-* + -*ια* > *κηδεία*].

κηδεμών, -όνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προστάτης: *κηδεμὼν πόλεως* = ο προστάτης της πόλης.

παράγ. κηδεμονία, κηδεμονικός.

ΝΕ κηδεμόνας.

[**παράγ. λ.** *κηδ-* (< *κήδ-ομαι*) + παρ. επίθ. -*εμών* (κατά το *ἡγ-ε-μών*)].

κηδεστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγγενής εξ αγχιστείας, και ειδικότερα: **1.** σύζυγος της κόρης μου, γαμπρός. **2.** πεθερός. **3.** ανδράδερφος (κουνιάδος, ο αδερφός του ανδρός μου), γυναικάδελφος (κουνιάδος, ο αδελφός της γυναίκας μου).

[**κηδεσ-* (πβ. *κῆδος* «φροντίδα, πένθος» < **κηδες* + -*ς*) + παρ. επίθ. -*τής*].

κήδομαι ΡΗΜΑ

φροντίζω: *εἴ τις αὑτοῦ καὶ σμικρὸν κήδεται* = αν κάποιος φροντίζει για τον εαυτό του έστω και λίγο.

[**κηδ-* (*κῆδος*) + -*ομαι*].

κῆρυξ, -υκος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κήρυκας, δημόσιος αγγελιαφόρος.

2. κήρυκας που έκανε διακηρύξεις και τηρούσε την τάξη στις συνελεύσεις.

παράγ. κηρυκεία, κηρύκειος, κηρύκευμα, κηρυκεύω, κηρύσσω.

ΝΕ κήρυκας (με τη σημ. 1).

[**καρυ-ξ*, πβ. **αρχ. ινδ.** kāru «αοιδός, ποιητής»].

κηρύττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *κηρύσσω*

Παρατ.	ἐκήρυττον
Μέλλ.	κηρύξω
Αόρ.	ἐκήρυξα
Παρακ.	κεκήρυχα
Παθ. μέλλ.	κηρυχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκηρύχθην
Παθ. παρακ.	κεκήρυγμαι

1. ανακηρύσσω κάποιον νικητή: *κηρύττεται καὶ ἆθλα λαμβάνει* = ανακηρύσσεται νικητής και παίρνει έπαθλα.

2. αναγγέλλω με κήρυκα: *προσίεμαι τὰ κεκηρυγμένα* = αποδέχομαι όσα έχει αναγγείλει ο κήρυκας.

3. παραγγέλλω με κήρυκα: *ἐκήρυξαν, εἰ βούλονται, τὰ ὅπλα παραδοῦναι* = τους παρήγγειλαν, αν θέλουν, να παραδώσουν τα όπλα.

παράγ. κήρυγμα, κήρυξις.

ΝΕ κηρύσσω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** **κηρύ-κ-* (πβ. *κῆρυξ*) + παρ. επίθ. -*jω*].

κινδυνεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκινδύνευον
Μέλλ.	κινδυνεύσω
Παρακ.	κεκινδύνευκα
Παθ. μέλλ.	κινδυνευθήσομαι & κεκινδυνεύσομαι

1. ρίχνομαι στον κίνδυνο, επιδεικνύω τόλμη: *ἑτοίμως κινδυνεύω πρὸς τοὺς πολεμίους* = με προθυμία ρίχνομαι στον κίνδυνο εναντίον των εχθρών.

2. κινδυνεύω, είμαι σε κίνδυνο, διατρέχω κίνδυνο, διακινδυνεύω.

3. δηλώνει αυτό που είναι *δυνατό* ή *πιθανό* να συμβεί φαίνεναι δυνατό/πιθανό ότι..., κατά πάσα πιθανότητα...: *κινδυνεύει ἡ ἀληθὴς δόξα ἐπιστήμη εἶναι* = φαίνεται πιθανό ότι η αληθής γνώμη αποτελεί επιστημονική γνώση. *κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν* = κατά πάσα πιθανότητα μιλάς ορθά.

παράγ. κινδύνευμα, κινδυνευτέον, κινδυνευτής.

ΝΕ κινδυνεύω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *κίνδυν-ος* + παρ. επίθ. -*εύω*].

κινέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκίνουν
Μέλλ.	κινήσω
Αόρ.	ἐκίνησα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	κινήσομαι
Παθ. μέλλ.	κινηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκινήθην

1. θέτω κάτι σε κίνηση.

2. μετακινώ: *κινῶ τὸ στρατόπεδον*.

3. παρακινώ (κάποιον να μιλήσει).

4. προκαλώ, αρχίζω: *κινῶ πολέμους*.

5. παθ. φωνή κινοῦμαι συγκινούμαι, ταράζομαι: *κεκινημένος*.

παράγ. κίνημα, κίνησις, κινητέον, κινητήριος, κινητικός, κινητός, κίνητρον.

ΝΕ κινώ (με τη σημ. 1).
[**κινεύ-ω* < **κινέϜω*].

κίων, -ονος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κίονας, κολόνα.
σύνθ. κιονόκρανον.
ΝΕ κίονας.
[**κιο-* (πβ. **αρμεν.** siwn «κίων») + παρ. επίθ. -*ων*].

κλαίω & **κλάω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλαον
Μέλλ.	κλαύσομαι & κλαιήσω & κλαήσω
Αόρ.	ἔκλαυσα

κλαίω. ≠ γελάω.
παράγ. κλαῦμα, κλαυ(σ)τός, **σύνθ.** πολύκλαυστος.
ΝΕ κλαίω.
[**κλαϜ-jω*].

κλάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλων
Μέλλ.	κλάσω
Αόρ.	ἔκλασα
Παθ. μέλλ.	κλασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκλάσθην
Παθ. παρακ.	κέκλασμαι

σπάζω: *τὸν ἄρτον ἔκλασεν* = έκοψε το ψωμί σε κομμάτια.
παράγ. κλάσις, κλάσμα, **σύνθ.** ἄκλαστος.
ΝΕ παράγ. *κλάσμα*. Το νεοελληνικό *κλάση* (λ.χ. *επιστήμονας διεθνούς κλάσης*) προέρχεται όχι από το *κλῶ* αλλά από το λατινικό classis.
[**κελα-* (*κλῆ-ρος, κλῆ-μα, κλών*)].

κλείς, -δός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κλειδί: *τὴν κλεῖν ἐφέλκεται* = τραβά το κλειδί (για να το βγάλει από την κλειδαριά της πόρτας).
2. κλείδα (κόκαλο, οστό).
ΝΕ κλειδί (< κλειδ-ίον, με τη σημ. 1) & κλείδα (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **κλᾱϜ-* + παρ. επίθ. -*ίδ-ς* > **κλᾱϜίς* (πβ. **λατ.** clavis) > *κληίς, κλείς*].

κλείω & **κλῄω** ΡΗΜΑ
ο τύπος *κλῄω* ανήκει στην αρχαία αττ. διάλεκτο

Παρατ.	ἔκλειον
Μέλλ.	κλείσω & κλῄσω
Αόρ.	ἔκλεισα & ἔκλῃσα
Παρακ.	κέκλεικα & κέκλῃκα
Παθ. μέλλ.	κλεισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκλεισάμην & ἐκλῃσάμην
Παθ. αόρ.	ἐκλείσθην & ἐκλῄσθην
Παθ. παρακ.	κέκλειμαι & κέκλῃμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκλείμην

1. κλείνω: *κλείω τὰς πύλας.*
2. αποκλείω: *τοὺς τοῦ λιμένος ἔσπλους κλείω* = αποκλείω, φράζω τις εισόδους του λιμανιού.
παράγ. κλεῖθρον, κλείς (-δός), κλῄς (κλῃδος), κλῇσις «κλείσιμο» (π.χ. *κλῇσις τῶν λιμένων*), κλειδίον, κλεῖστρον, κλειστός, **σύνθ.** κλειδοῦχος, κλειδοφύλαξ.
ΝΕ κλείνω (και με τις δύο σημ.).
[**κληϜ-*, **κληϜί-ω* (☞ **κλείς, ἡ**) > *κλείω*].

κλέος, -έους, τό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δόξα: *κλέος τε καὶ ἔπαινος πρὸς ἀνθρώπων τε καὶ θεῶν* = δόξα και έπαινος από ανθρώπους και θεούς.
παράγ. κλεινός «ένδοξος», **σύνθ.** δουρικλειτός (ομηρικό επίθετο «ένδοξος για το δόρυ του»).
[**κλέϜ-ος*].

κλέπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλεπτον
Μέλλ.	κλέψω & κλέψομαι
Αόρ.	ἔκλεψα
Παρακ.	κέκλοφα
Παθ. αόρ.	ἐκλάπην
Παθ. παρακ.	κέκλεμμαι

1. κλέβω: *κλέπτω ἐξ ἱερῶν* = κλέβω από τα ιερά.
2. εξαπατώ: *κλέπτεται ὁ ἀκροατής* = εξαπατάται, παραπλανάται, ο ακροατής.
3. αποκρύπτω.
παράγ. κλέμμα, κλέπτης, κλεπτέον, **σύνθ.** κλεψύδρα.
ΝΕ κλέβω (με τη σημ. 1).
[**σκλεπ-*, πβ. **λατ.** cleps, **λιθ.** slepiù «κρύβω»].

κλῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κλαδί (κυρίως αμπελιού).
παράγ. κληµάτινος, κληματίς.
ΝΕ κλήμα.
[**κλῆ-* (= **κλᾱ-* ☞ **κλάω**) + παρ. επίθ. -*μα*].

κλῆρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. λαχνός, κλήρος: *διὰ τὴν τοῦ κλήρου τύχην* = επειδή έτσι έτυχε ο λαχνός.
2. κλήρωση.
3. κομμάτι γης που απονέμεται σε κάποιον πολίτη κατόπιν κλήρωσης.
4. κληρονομιά.
παράγ. κληρίον, **σύνθ.** κληρονόμος, κληρονομία, κληροῦχος, κληρουχία.
ΝΕ κλήρος (με τις σημ. 1, 2, 3, 4).
[**κλᾱ-*, **κλη-* (πβ. *κλῆμα, κλάω*) + παρ. επίθ. -*ρος*].

κληρουχία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η απονομή σε πολίτες μιας πόλης κλήρων γης σε ξένη χώρα.
2. περιληπτικά οι *κληροῦχοι*, δηλ. πολίτες που παίρνουν τέτοιους κλήρους γης: *κληρουχίας ἐκπέμπω* = αποστέλλω σε ένα μέρος κληρούχους.
[**παράγ. λ.** *κληροῦχος* (< **σύνθ. λ.** *κλῆρος* + *ἔχω*) + παρ. επίθ. -*έω*].

κληρόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκλήρουν
Μέλλ.	κληρώσω
Αόρ.	ἐκλήρωσα
Παρακ.	κεκλήρωκα

1. αναδεικνύω κάποιον άρχοντα με κλήρο: *κληρῶ τὰς ἀρχάς* = αναδεικνύω τους άρχοντες με κλήρωση. ≠ αἱρέω «αναδεικνύω κάποιον σε κάποιο αξίωμα με τη μέθοδο της εκλογής, εκλέγω», χειροτονέω «εκλέγω κάποιον σε κάποιο αξίωμα σηκώνοντας το χέρι μου».
2. μέση φωνή, για τους υποψήφιους για ένα αξίωμα κληροῦμαι αναδεικνύομαι σε κάποιο αξίωμα με τη μέθοδο της κλήρωσης: *κληροῦμαι τῶν ἐννέα ἀρχόντων* = αναδεικνύομαι ένας από τους εννέα άρχοντες (με κλήρωση). ≠ αἱρέομαι, χειροτονέομαι.
3. μέση φωνή κληροῦμαι παίρνω κάτι με κλήρο: *ἱερωσύνην κληροῦμαι θεοῦ τινος* = λαμβάνω με κλήρο το αξίωμα του ιερέως κάποιου θεού.
4. δίνω, απονέμω: *ἓν ἑκάστῳ ἐκλήρωσαν* = απένειμαν ένα στον καθένα (δηλ. στον κάθε στρατηγό ένα μέρος της στρατιωτικής δύναμης).
παράγ. κλήρωσις, κληρωτός.
ΝΕ κληρώνω «κάνω κλήρωση, βγάζω έναν αριθμό από την κληρωτίδα».
[**παράγ. λ.** *κλῆρος* + παρ. επίθ. *-όω*].

κλῆσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το να καλεί, να φωνάζει κανείς κάποιον.
2. ως δικανικός όρος κλήση, κλήτευση, καταγγελία, κατηγορία, μήνυση, δίωξη: *ἀφίημι τὴν κλῆσιν* = αποσύρω τη μήνυση.
3. πρόσκληση: *κλῆσις εἰς τὸ πρυτανεῖον.*
ΝΕ κλήση (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** **κλη-* (< *καλέω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

κλῖμαξ, -ακος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σκάλα. **2.** σκάλα κινητή πολεμική.
παράγ. κλιμάκιον, κλιμακτίς, κλιμακτήρ.
ΝΕ κλίμακα «διαβάθμιση».
[**παράγ. λ.** *κλίμα, τὸ* «κλίση από τον ήλιο, περιοχή, γεωγραφικό πλάτος» + παρ. επίθ. *-αξ* (η έκταση του *ῐ* σε *ῑ* με επίδραση του ρ. *κλῑ-νω* «γέρνω, ξαπλώνω»). Η σημασία «σκάλα», επειδή χρησιμοποιείται σε πλάγια κλίση].

κλίνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ανάκλιντρο που χρησιμοποιούσαν στα γεύματα. **2.** κρεβάτι. **3.** νεκρική κλίνη.
παράγ. κλινικός, κλινήρης.
ΝΕ κλίνη (λόγ., με τη σημ. 2).
[**κλῑ- (κλίνω)*].

κλίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλινον
Μέλλ.	κλινῶ
Αόρ.	ἔκλινα
Παρακ.	κέκλικα
Παθ. μέλλ.	κλιθήσομαι & κλινήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκλινάμην
Παθ. αόρ.	ἐκλίθην & ἐκλίνην

1. κάνω κάτι να γείρει, να υποχωρήσει.
2. αμετάβ. κλίνω έχω κλίση, τάση, ροπή, κλίνω: *ἡ πόλις ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν* = η πόλη παρουσίαζε τάση προς το χειρότερο.
παράγ. κλίμα, κλίσις, κλιτύς.
ΝΕ κλίνω (με όλες τις σημ.).
[**κλῐ-* + παρ. επίθ. *-νω*].

κλύδων, -ωνος ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύμα, θαλασσοταραχή.
παράγ. κλυδωνίζω, κλυδωνίζομαι, κλυδωνισμός.
ΝΕ κλύδων (λόγ.).
[**κλύδ-ων*, πβ. *κλύζω*].

κλύζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλυζον
Μέλλ.	κλύσω
Αόρ.	ἔκλυσα
Παθ. αόρ.	ἐκλύσθην
Παθ. παρακ.	κέκλυσμαι

ξεπλένω: *κλύζω τὸ ἔκπωμα* = ξεπλένω το ποτήρι.
[**κλύδ-jω > κλύζω*, πβ. *κλύδων*].

Κλωθώ, -οῦς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μία από τις τρεις Μοίρες, η οποία *ἔκλωθεν* το νήμα της ζωής του κάθε ανθρώπου, δηλ. καθόριζε τα περιστατικά μέσα από τα οποία θα διερχόταν η ζωή του (☞ **Ἄτροπος** & **Λάχεσις**).

κλών, -ωνός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κλωνάρι, κλωνί.
παράγ. κλωνίον, κλωνάριον.
ΝΕ κλωνάρι (< παράγ. λ. κλων-άριον), κλώνος (λόγιο), κλωνί (λαϊκό).
[**κλάων < *κλᾱ-, κλάω*].

κόθορνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. παπούτσι που έφτανε ως τη μέση της κνήμης, έδενε στο μπροστινό του μέρος, είχε ψηλούς πάτους και το φορούσαν οι ηθοποιοί των τραγωδιών.
2. άνθρωπος χωρίς σταθερές αρχές, που οι απόψεις του αλλάζουν ανάλογα με τις περιστάσεις (το ουσιαστικό απέκτησε αυτή τη σημασία, επειδή οι κοθόρνοι δε διακρίνονταν σε αριστερό και δεξιό).
[δάν. λ.].

κοιμάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκοιμώμην
Μέλλ.	κοιμηθήσομαι
Αόρ.	ἐκοιμήθην
Παρακ.	κεκοίμημαι

κοιμάμαι, πάω για ύπνο: *ποῖόν τινα ὕπνον ἐκοιμῶ;* = τι ύπνο κοιμόσουν; = καθεύδω.

παράγ. κοίμημα, κοίμησις.
ΝΕ κοιμάμαι.
[*κοι- < *κει-, όπως κεῖμαι].

κοινός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κοινότερος
Υπερθετικός	κοινότατος

1. κοινός, αυτός που ανήκει σε όλους ή πάντως σε περισσότερους από έναν: *κοινόν τι χαρᾷ καὶ λύπη δάκρυα* = τα δάκρυα είναι κοινό στοιχείο στη χαρά και τη λύπη. ≠ ἴδιος.
2. σε κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις δημόσιος: *κοινὰ χρήματα* = δημόσια χρήματα.
3. το ουδ. ενικού ως ουσιαστ. τὸ κοινὸν **α.** το σύνολο των πολιτών, το κράτος: *τὸ κοινὸν ὠφελεῖται.* **β.** ιδίως για συμμαχίες, ομοσπονδίες κτλ. η συμμαχία, η ομοσπονδία: *τὸ κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν.* **γ.** η κυβέρνηση, οι αρχές: *ἐπέρχομαι ἐπὶ τὸ κοινόν* = παρουσιάζομαι στις αρχές. **δ.** το δημόσιο ταμείο.
4. το ουδ. πληθ. ως ουσιαστ. τὰ κοινὰ **α.** οι κοινές υποθέσεις, τα κοινά: *τὰ κοινὰ προσῆλθε* = αναμείχθηκε στα κοινά. **β.** τα κοινά χρήματα.
5. συνήθης, συνηθισμένος.
6. για πρόσωπα αμερόληπτος, δίκαιος: *κοινοὶ τῷ τε διώκοντι καὶ τῷ φεύγοντι* = αμερόληπτοι απέναντι στον κατήγορο και τον κατηγορούμενο.
7. για πρόσωπα ομιλητικός, ευπροσήγορος: *κοινὸς ἅπασι* = φιλικός απέναντι σε όλους.
παράγ. κοινόν, κοινῶς, κοινότης.
ΝΕ κοινός (με τις σημ. 1, 2) & τα κοινά (με τη σημ. 3α).
[**παράγ. λ.** *κομ- (πβ. **λατ.** cum, com) + παρ. επίθ. -*jος*].

κοινωνέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκοινώνουν
Μέλλ.	κοινωνήσω
Παρακ.	κεκοινώνηκα
Παθ. μέλλ.	κοινωνήσομαι
Παθ. παρακ.	κεκοινώνημαι

1. με γεν. πράγματος & δοτ. προσώπου συμμετέχω σε κάτι μαζί με κάποιον άλλο: *κοινωνῶ τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτίσεως τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἀπογόνοις* = συμμετέχω στη σίτιση στο πρυτανείο μαζί με τους απογόνους του Αρμόδιου και του Αριστογείτονα.
2. κοινωνῶ τινος συμμετέχω σε κάτι, παίρνω ένα μερίδιο από κάτι: *κοινωνῶ σίτου καὶ ποτου* = παίρνω το μερίδιό μου από το φαγητό και το ποτό.
3. κοινωνῶ τινι έχω δοσοληψίες με κάποιον: *ὅπου ἂν δίκαιος ἀνὴρ ἀδίκῳ κοινωνῇ* = οποτεδήποτε ένας δίκαιος άνθρωπος έχει δοσοληψίες με έναν άδικο.
4. για πράγματα έχω σχέση με κάτι: *οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν* = δεν έχουν καμία σχέση με την τραγωδία.
παράγ. κοινώνημα, κοινώνησις, κοινωνητέον, κοινωνία.
ΝΕ κοινωνώ «μεταλαμβάνω τη θεία κοινωνία».
[**παράγ. λ.** *κοινωνός* + παρ. επίθ. -*έω*].

κοινωνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επικοινωνία, επαφή, ένωση, συναναστροφή, συμμαχία: *κοινωνία πόλεσι* = συμμαχία ανάμεσα σε πόλεις.
ΝΕ κοινωνία «το σύνολο των ανθρώπων».
[**παράγ. λ.** *κοινων-έω* + παρ. επίθ. -*ία*].

κολάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκόλαζον
Μέλλ.	κολάσω
Αόρ.	ἐκόλασα
Μέσ. μέλλ.	κολάσομαι
Παθ. μέλλ.	κολασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκολασάμην
Παθ. αορ.	ἐκολάσθην
Παθ. παρακ.	κεκόλασμαι

1. περιορίζω, συγκρατώ: *κολάζω τὰς ἐπιθυμίας* = συγκρατώ τις επιθυμίες μου.
2. τιμωρώ: *κολάζω τινὰ πληγαῖς* = τιμωρώ κάποιον κτυπώντας τον.
παράγ. κόλασις, κολασμός, κολαστέον, κολαστήριον, κολαστής, κολαστικός.
ΝΕ κολάζω (και με τις δύο σημ.).
[**παράγ. λ.** *κόλ-ος* «κολοβός» (< *κλα- < *κλάω*) + παρ. επίθ. -*άζω* > *κολάζω* «μετριάζω»].

κόμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
οι τρίχες της κεφαλής, τα μαλλιά.
παράγ. κομάω, -ῶ «έχω μακριά μαλλιά».
[ίσως από *κομ-έω* «φροντίζω»].

κομιδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μεταφορά, συγκομιδή: *κομιδὴ ἐπιτηδείων* = μεταφορά προμηθειών. *κομιδὴ τῶν καρπῶν* = συγκομιδή των καρπών.
2. είσπραξη χρημάτων.
παράγ. κομιδῆ.
[*κομε-, *κομι- (*κάμ-νω*)].

κομιδῆ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. ακριβώς: *κομιδῇ ὥσπερ ἦν* = ακριβώς όπως ήταν.
2. εντελώς, τελείως: *κομιδῇ εὔηθες* = τελείως ηλίθιο.
3. σε απαντήσεις ακριβώς έτσι.
[**παράγ. λ.** *κομιδή* + παρ. επίθ. -*ῇ*].

κομίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκόμιζον
Μέλλ.	κομιῶ
Αόρ.	ἐκόμισα
Παρακ.	κεκόμικα

Μέσ. μέλλ.	κομιοῦμαι
Παθ. μέλλ.	κομισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκομισάμην
Παθ. αόρ.	ἐκομίσθην
Μέσ. & παθ. παρακ. πιο συχνά με μέση σημ.	κεκόμισμαι

1. κομίζω & πιο συχνά στη μέση φωνή κομίζομαι υποδέχομαι κάποιον, τον φιλοξενώ: *κομίζομαί τινα εἰς τὴν ἐμαυτοῦ οἰκίαν* = φιλοξενώ κάποιον στο σπίτι μου.
2. στη μέση φωνή κομίζομαι παίρνω για τον εαυτό μου, κερδίζω: *κομίζομαί τι παρά τινος* = αποκτώ κάτι από κάποιον.
3. φέρνω σε έναν τόπο, εισάγω: *ξενικὸν νόμισμα κομίζω.*
4. μεταφέρω, συνοδεύω: *ἐπειδὰν ἀφίκωνται εἰς τὸν τόπον οἷ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει* = όταν φτάσουν στον τόπο που μεταφέρει τον καθένα τους ο δαίμονας.
5. στη μέση φωνή κομίζομαι **α.** ανακτώ, παίρνω πίσω: *ἃ νῦν ἀπολαβεῖν οὐ δυνάμεθα διὰ πολέμου, ταῦτα διὰ πρεσβείας ῥᾳδίως κομιούμεθα* = αυτά που τώρα δεν μπορούμε να ανακτήσουμε με πόλεμο, αυτά θα τα πάρουμε πίσω εύκολα με πρεσβεία. **β.** για χρήματα εισπράττω, παίρνω πίσω.
6. στην παθ. φωνή κομίζομαι πηγαίνω ή έρχομαι πίσω, επιστρέφω: *κομισθεὶς οἴκαδε.*
παράγ. κομιστέον, κομιστής, κόμιστρον, **σύνθ.** ἀνακομίζω, διακομίζω κτλ.
ΝΕ κομίζω (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *κομ-έω* «φροντίζω» + παρ. επίθ. *-ίζω*].

κομπάζω ΡΗΜΑ
καυχιέμαι.
παράγ. κόμπασμα, κομπασμός, κομπαστής.
ΝΕ κομπάζω.
[**παράγ. λ.** *κόμπος* + παρ. επίθ. *-άζω*].

κόμπος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κομπορρημοσύνη: *οὐ λόγων κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἀλήθεια* = αυτά εδώ δεν είναι λεκτικοί κομπασμοί παρά αλήθεια στηριζόμενη σε έργα.
παράγ. κομπάζω, κομπώδης.
[ηχομιμ., πβ. *βόμβος*].

κομψός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κομψότερος
Υπερθετικός	κομψότατος

1. κομψός, εκλεπτυσμένος.
2. για πρόσωπα ή για τα λόγια ή τις πράξεις τους έξυπνος, ευφυής, επιδέξιος, πνευματώδης, ευφυολόγος, καλλιεργημένος: *κομψοὶ περὶ ἀστρονομίαν* = διάνοιες στην αστρονομία.
παράγ. κομψῶς, κομψότης, κομψεύομαι.
ΝΕ κομψός (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** **κομ-* (πβ. *κομέω* «φροντίζω») + παρ. επίθ. *-σός*].

κονία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σκόνη. **2.** αλισίβα (είδος απορρυπαντικού).
παράγ. κονιάω, κονίαμα.
[**παράγ. λ.** *κόν-ις* (πβ. **λατ.** cinis, -eris) + παρ. επίθ. *-ία*].

κόπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκοπτον
Μέλλ.	κόψω
Αόρ.	ἔκοψα
Παρακ.	κέκοφα
Παθ. αόρ.	ἐκόπην
Παθ. συντ. μέλλ.	κεκόψομαι

1. κτυπώ ζώο με τσεκούρι, για να το σφάξω: *κόπτω βοῦς* = σφάζω βόδια.
2. αποκόπτω, κόβω κάτι με κτυπήματα: *κόπτω δένδρα.*
3. *κόπτω τὴν θύραν* = κτυπώ την πόρτα. **=** κρούω τὴν θύραν.
4. μέση φωνή κόπτομαι χτυπώ το στήθος ή το κεφάλι μου από θλίψη, χτυπιέμαι: *ἐκείνην ἀπῆγόν τινες βοῶσάν τε καὶ κοπτομένην* = την απομάκρυναν κάποιοι, ενώ κραύγαζε και χτυπιόταν.
παράγ. κοπτός, **σύνθ.** ἄκοπος, ἀδιάκοπος.
ΝΕ κόβω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **κοπ-* (πβ. **λιθ.** kapiù «κόβω») + παρ. επίθ. *-τ-ω*].

κορέννυμαι ΡΗΜΑ

Παθ. αόρ.	ἐκορέσθην
Παθ. παρακ.	κεκόρεσμαι

είμαι χορτασμένος: *καὶ τὰ ἥδιστα τῶν βρωμάτων κεκορεσμένοις βδελυγμίαν παρέχει* = ακόμη και τα πιο γευστικά φαγητά στους χορτασμένους προκαλούν αηδία.
παράγ. κορεσμός, **σύνθ.** ἀκόρεστος.
ΝΕ παράγ. (λόγ.) κορεσμός, ακόρεστος.
[**παράγ. λ.** **κερη-* (*κόρος*), **κορε-* + παρ. επίθ. *-σ-* + *-νυ* + *-μαι* > *κορέννυμαι*].

κοσμέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκόσμουν
Μέλλ.	κοσμήσω
Αόρ.	ἐκόσμησα
Παρακ.	κεκόσμηκα
Παθ. μέλλ.	κοσμηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκοσμήθην
Παθ. παρακ.	κεκόσμημαι

1. διευθετώ, τακτοποιώ, παρατάσσω: *κοσμῶ τράπεζαν. στρατιὰ κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη* = στράτευμα παραταγμένο σε έντεκα μέρη.
2. κυβερνώ, διοικώ: *νοῦς τὰ πάντα κοσμεῖ* = ο νους διοικεί όλα τα πράγματα.

3. κυριολεκτικά ή μεταφορικά στολίζω: *ἀκούω τινὸς λόγους κεκοσμημένους* = ακούω από κάποιον λόγους στολισμένους.
παράγ. κόσμημα, κόσμησις, κοσμήτωρ, **σύνθ.** κοσμοκόμης «που χτενίζει την κόμη, δηλ. η χτένα».
ΝΕ κοσμώ (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *κόσμ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

κόσμιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κοσμιώτερος
Υπερθετικός	κοσμιώτατος

1. αυτός που έχει καλή διάταξη, εύτακτος, μετρημένος: *κοσμία δαπάνη* = μετρημένη (συγκρατημένη) δαπάνη. *κοσμία οἴκησις*.
2. για πρόσωπα κόσμιος: *δίκαιοι καὶ σοφοὶ καὶ κόσμιοι*.
παράγ. κοσμίως, κοσμιότης.
ΝΕ κόσμιος (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *κόσμ-ος* + παρ. επίθ. *-ιος*].

κόσμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τάξη: *ἀτάκτως καὶ οὐδενὶ κόσμῳ* = ανοργάνωτα και χωρίς καμιά τάξη.
2. για κράτη πολίτευμα, κυβέρνηση: *τὸν κόσμον μεθίστημι καὶ ἐς δημοκρατίαν τρέπω* = αλλάζω το πολίτευμα και το μετατρέπω σε δημοκρατία.
3. κυριολεκτικά και μεταφορικά κόσμημα, στολίδι, στολισμός, τιμή.
4. ο κόσμος, το σύμπαν (σε αντίθεση προς το *Χάος*): *ὁ περὶ τὴν γῆν ὅλος κόσμος* = το όλο σύμπαν που περιβάλλει τη γη.
παράγ. κοσμικός, κόσμιος, **σύνθ.** κοσμοκράτωρ.
ΝΕ κόσμος (με τη σημ. 4).
[**αβέβ. ετυμ.**].

κοῦφος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κουφότερος
Υπερθετικός	κουφότατος

1. ελαφρός, ελαφρύς. ≠ βαρύς.
2. εύκολος, για κυβερνήτη καλότροπος.
3. μάταιος, ανύπαρκτος: *εἶχόν τι κούφης ἐλπίδος* = είχαν κάποιαν μάταιη ελπίδα.
4. για στρατό ελαφρά οπλισμένος, για καράβι ελαφρά φορτωμένος.
5. ελαφρός, μικρός: *κοῦφα ἁμαρτήματα* = μικρά σφάλματα.
παράγ. κούφως, κουφότης, **σύνθ.** κουφολόγος, κουφολογία.
ΝΕ κούφιος (με τη σημ. 3).
[**αβέβ. ετυμ.**].

κράζω ΡΗΜΑ

Αόρ. β´	ἔκραγον
Παρακ. με σημ. ενεστ.	κέκραγα «κραυγάζω»
Υπερσ.	ἐκεκράγειν

φωνάζω δυνατά, κραυγάζω: *πάντες ἅμα ἐκεκράγετε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων* = φωνάζατε όλοι μαζί, δεν ακούγατε ο ένας τον άλλο.
ΝΕ κράζω.
[**κραγ-jω* > *κράζω*, συγγεν. με *κρώζ-ω, κόρ-αξ*].

κρᾶσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανάμειξη: *ἡ τῶν ἐναντίων κρᾶσις* = ανάμειξη αντίθετων πραγμάτων.
σύνθ. εὐκρασία.
ΝΕ κράση.
[**παράγ. λ.** **κρā-* (< *κεράννυμι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

κράσπεδον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το άκρο ενός πράγματος (συνήθως υφάσματος ή ρούχου).
2. στον πληθ. τὰ κράσπεδα τα άκρα, τα όρια (στρατοπέδου, χώρας, βουνού κτλ.).
ΝΕ κράσπεδο (με τις ίδιες σημ.).
[**σύνθ. λ.** **κρāσ-* (πβ. *κάρā* «κεφαλή», *κρανίον*) + *πέδον*].

κρατέω -ῶ ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐκράτησα
Παρακ.	κεκράτηκα
Παθ. ενεστ.	κρατοῦμαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	κρατήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκρατήθην
Παθ. παρακ.	κεκράτημαι

1. με γενική είμαι κύριος (κυρίαρχος) κάποιου πράγματος, κυριαρχώ: *σωφροσύνη τὸ κρατεῖν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν* = «σωφροσύνη» (= εγκράτεια) είναι το να είναι κανείς κύριος των ηδονών και των επιθυμιών του, να κυριαρχεί στις ηδονές και τις επιθυμίες του.
2. υπερισχύω, επικρατώ: *εἰ τὰ τοῦ Μήδου κρατήσειε* = αν επικρατήσουν οι Πέρσες. *νόμιμα δὲ τὰ Χαλκιδικὰ ἐκράτησεν* = επικράτησαν οι θεσμοί οι χαλκιδικοί. *κρατῶ τῆς διαβολῆς* = υπερισχύω της διαβολής.
3. με αιτ. νικώ κάποιον: *τοὺς Σικανοὺς ἐκράτησαν μάχῃ* = νίκησαν σε μάχη τους Σικανούς. = νικάω.
4. γίνομαι κύριος κάποιου πράγματος, λαμβάνω υπό την κατοχή μου κάτι: *τῆς γῆς ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι* = τη στεριά είχαν υπό την κατοχή τους οι Μυτιληναίοι.
παράγ. κράτησις, κρατητής, κράτημα.
ΝΕ κρατώ «πιάνω, συλλαμβάνω κτλ.».
[**παράγ. λ.** *κράτ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

κράτιστος, -τίστη, -τιστον ΕΠΙΘΕΤΟ
υπερθετικός βαθμός του επιθέτου ☞ **ἀγαθὸς**
1. ο πιο δυνατός, ο πιο ισχυρός: *εἰ τοὺς κρατίστους ἐνικήσαμεν* = εάν νικήσαμε τους πιο δυνατούς.
2. ο άριστος, ο πιο καλός: *οἱ κράτιστοι* = τα μέλη της αριστοκρατίας (ως πολιτικής τάξης, ☞

ἀγαθός, βέλτιστος). *πάντων κτημάτων κράτιστον φίλος σαφής* = το πιο καλό από όλα τα αποκτήματα είναι ένας αξιόπιστος φίλος.
3. ο άριστος, ο πιο καλός, ο πιο ικανός: *ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους ἐξευρίσκω* = βρίσκω τους πιο καλούς στα πολεμικά.
[**κρατ-* (*κρατύς*) + παρ. επίθ. *-ιστος*].

κράτος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. δύναμη, ισχύς.
- κατὰ κράτος **α.** με όλες τις δυνάμεις κάποιου: *κατὰ κράτος ἡ Ποτείδαια ἐπολιορκεῖτο* = πολιορκούσαν την Ποτείδαια με όλες τις δυνάμεις τους. **β.** με έφοδο: *πόλιν κατὰ κράτος αἱρῶ* = κυριεύω μια πόλη με έφοδο.

2. εξουσία: *μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος* = μεγάλο πράγμα η εξουσία επί της θαλάσσης, η κυριαρχία στη θάλασσα.
3. υπεροχή: *κράτος πολέμου καὶ νίκη* = υπεροχή στον πόλεμο και νίκη.
παράγ. κρατιστεύω, κρατύνω.
ΝΕ κράτος «η εξουσία του κράτους» & λόγ. φρ. *κατὰ κράτος* (με τις σημ. 1).
[**κρατ-* + παρ. επίθ. *-ος*, πβ. **αρχ. ινδ.** krátu- «βία»].

κρατύνω ΡΗΜΑ
στην ενεργ. ή μέση φωνή κρατύνω & κρατύνομαι ενισχύω, ενδυναμώνω: *κρατύνω τὴν πόλιν, τὰ τείχη* = ενισχύω την πόλη, τα τείχη. *τὰς ἐς σφᾶς αὐτοὺς πίστεις ἐκρατύναντο* = ενίσχυσαν τη μεταξύ τους εμπιστοσύνη.
[**παράγ. λ.** **κρατυ-* (πβ. *κρατύ-ς, κράτος*) + παρ. επίθ. *-νω*].

κρείττων, -ων, -κρεῖττον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο αρχαίος αττ. τύπος είναι *κρείσσων*, συγκριτ. βαθμός του επιθέτου ☞ **ἀγαθὸς**
1. πιο δυνατός, πιο ισχυρός: *τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον* = το συμφέρον του ισχυροτέρου.
2. καλύτερος: *οὐκ ἄλλος κρείττων παραμυθεῖσθαι τὰ θρέμματα* = κανείς δεν είναι καλύτερος (από το βοσκό) στο να παρηγορεί τα ζώα.
3. με γεν. αυτός που ξεπερνά κάτι: *πρᾶγμα μόνον ἐλπίδος κρεῖσσον γεγενημένον* = το μοναδικό πράγμα που έχει ξεπεράσει αυτό που περιμέναμε. *κρεῖττον λόγου τὸ κάλλος.*
4. κύριος κάποιου πράγματος, αυτός που έχει την ικανότητα να ελέγχει κάποιον ή κάτι (τα πάθη του λ.χ.): *κρείττων συμμάχων. κρείττων ἡδονῶν. κρείσσων χρημάτων* = που δεν υποκύπτει στον πειρασμό της δωροδοκίας.
[**κρέτ-* + παρ. επίθ. *-jων* > *κρείσσων, κρείττων*, πβ. *κράτος*].

κρεμάννυμι & **κρεμαννύω** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	κρεμῶ (-ᾷς, -ᾷ)
Αόρ.	ἐκρέμασα
Παθ. ενεστ.	κρέμαμαι
Παθ. παρατ.	ἐκρεμάμην
Παθ. αόρ.	ἐκρεμάσθην

1. κρεμώ κάτι: *τὴν ἀσπίδα κρεμάννυμι.*
2. κρεμώ κάποιον, τον απαγχονίζω.
3. παθ. φωνή κρέμαμαι είμαι κρεμασμένος.
παράγ. κρεμάθρα, κρεμαστός.
ΝΕ κρεμώ (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** **κερ-*, **κρεμ-* «κρεμώ» + παρ. επίθ. *-*ασ-* + *νυ* + *-μι*].

κρίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκρινον
Μέλλ.	κρινῶ
Αόρ.	ἔκρινα
Παρακ.	κέκρικα
Μέσ. μέλλ. κάποτε με παθ. σημ.	κρινοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐκρινάμην
Παθ. μέλλ.	κριθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκρίθην
Παθ. παρακ.	κέκριμαι

1. χωρίζω, ξεχωρίζω, διακρίνω: *κρίνω τὸ ἀληθές τε καὶ μή* = ξεχωρίζω το αληθές και το μη αληθές.
2. σε συνθήκες ερίδων, διαφορών, δίκης, διλήμματος, διαγωνισμού και γενικά σε καταστάσεις όπου πρέπει κανείς να διακρίνει μεταξύ δύο ή περισσότερων εμπλεκομένων μερών κρίνω: *κρίνω τὸ δίκαιον. κρίνω περί τινος.*
3. κρίνω κάτι προσπαθώντας να προσδιορίσω την αξία του: *πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν κρίνω* = κρίνω την ευτυχία με βάση τα χρήματα.
4. θεωρώ, κρίνω: *τὴν πόλιν ἀθλιωτάτην ἔκρινας* = έκρινες την πόλη αθλιότατη.
5. προκρίνω, προτιμώ: *κρίνω Ἀπόλλω πρὸ Μαρσύου* = προτιμώ τον Απόλλωνα από το Μαρσύα.
6. περνώ κάποιον από δίκη, δικάζω: *κρίνω τινὰ προδοσίας* = δικάζω κάποιον για προδοσία.
- παθ. φωνή κρίνομαι δικάζομαι: *κρίνομαι δώρων* = δικάζομαι για δωροδοκία.

7. καταδικάζω.
- παθ. φωνή κρίνομαι καταδικάζομαι.

παράγ. κρίμα, κριτής, κρίσις, κριτήριον, κριτός, κριτικός.
ΝΕ κρίνω (με τις σημ. 2, 3, 4).
[**παράγ. λ.** **κρί-* + παρ. επίθ. *-ν* + *-jω*, πβ. **λατ.** cernō «χωρίζω» < *crinō].

κρίσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κρίση, απόφαση: *κατὰ κρίσιν ἐμὴν* = κατά την κρίση μου.
2. με νομική σημ. δίκη: *εἰς κρίσιν ἄγω τινά* = οδηγώ κάποιον σε δίκη. = δίκη.

3. έκβαση, αποτέλεσμα ενός πράγματος: *τὸ Μηδικὸν ταχεῖαν τὴν κρίσιν ἔσχεν* = οι Περσικοί πόλεμοι είχαν ταχεία έκβαση (κρίθηκαν γρήγορα).
ΝΕ κρίση (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** **κρι-* (< *κρίνω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

κρούω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκρουον
Μέλλ.	κρούσω
Αόρ.	ἔκρουσα
Παρακ.	κέκρουκα
Μέσ. μέλλ.	κρούσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκρουσάμην
Παθ. αόρ.	ἐκρούσθην
Παθ. παρακ.	κέκρου(σ)μαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκρούσμην

1. κτυπώ: *κρούω τὰ ὅπλα πρὸς ἄλληλα* = κτυπώ τα όπλα το ένα πάνω στο άλλο.
2. κρούω τὴν θύραν κτυπώ την πόρτα. **=** κόπτω τὴν θύραν.
3. για ναύτες κρούομαι πρύμναν υποχωρώ.
παράγ. κροῦσις, κρουστέον, κρουστικός.
ΝΕ στη φρ. «κρούω τον κώδωνα του κινδύνου» (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** **κρευσ-* , **κρουσ-* + παρ. επίθ. *-jω*].

κτάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκτώμην
Μέλλ.	κτήσομαι/κεκτήσομαι
Αόρ.	ἐκτησάμην
Παθ. αόρ.	ἐκτήθην
Παρακ.	κέκτημαι & ἔκτημαι
Υπερσ.	ἐκεκτήμην

1. αποκτώ.
2. για χάρη, ευγνωμοσύνη κτλ. κερδίζω: *τὴν εὔνοιαν τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων κτήσει* = θα κερδίσεις την εύνοια από τους Έλληνες.
3. για κακά πράγματα επισύρω επάνω μου κάτι: *ἔχθραν κτῶμαι πρός τινα* = επισύρω την εχθρότητα κάποιου.
4. στον παρακ. ή υπερσ. και στο μέλλ. *κεκτήσομαι* έχω αποκτήσει, έχω, κατέχω, έχω υπό την κατοχή μου: *δεῖ μὴ μόνον κεκτῆσθαι τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς* = πρέπει όχι μόνο να κατέχει κανείς τέτοια αγαθά αλλά και να τα χρησιμοποιεί.
παράγ. κτῆμα.
[**κτᾱ-*, **κτη-* + *-ομαι*].

κτείνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκτεινον
Μέλλ.	κτενῶ
Αόρ.	ἔκτεινα
Παρακ.	ἀπ-έκτονα

σκοτώνω, θανατώνω κυρίως διά νόμου: *νόμον θὲς παρ' ἐμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως* = να θέσεις εκ μέρους μου νόμο, εκείνον που δεν μπορεί να συμμετέχει στην αιδώ και τη δικαιοσύνη να τον σκοτώνουν ως αρρώστια της πόλης. **=** ἀποκτείνω.
σύνθ. ἀποκτείνω.
[**παράγ. λ.** **κτεν-* + παρ. επίθ. *-jω*].

κτῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. απόκτημα: *πάντων κτημάτων κράτιστον φίλος σαφής* = από όλα τα αποκτήματα το πιο καλό είναι ένας αξιόπιστος φίλος.
2. συχνά στον πληθ. κτήματα υλικά αγαθά, περιουσία.
ΝΕ κτήμα (και με τις δύο σημ.).
[**παράγ. λ.** **κτη-* (*κτά-ομαι*) + παρ. επίθ. *-μα*].

κτῆσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. απόκτηση: *ἡ φιλοσοφία κτῆσις ἐπιστήμης* = η φιλοσοφία είναι απόκτηση γνώσης.
2. απόκτημα, οτιδήποτε αποτελεί ιδιοκτησία κάποιου.
παράγ. κτήσιος.
ΝΕ κτήση (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **κτη-* (*κτάομαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

κτίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκτιζον
Μέλλ.	κτίσω
Αόρ.	ἔκτισα
Παρακ.	ἔκτικα
Παθ. μέλλ.	κτισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκτίσθην
Παθ. παρακ.	ἔκτισμαι

για πόλεις κτίζω, ιδρύω: *Σελινοῦντα κτίζουσιν* = ιδρύουν το Σελινούντα.
παράγ. κτίσις, κτίσμα, κτίστης.
ΝΕ κτίζω.
[**παράγ. λ.** **κτιδ-* + παρ. επίθ. *-jω*].

κυβεύω ΡΗΜΑ
1. παίζω ζάρια: *ἐν τοῖς σκιραφείοις κυβεύουσιν* = παίζουν ζάρια στα τυχερά παιχνίδια.
2. μεταφορ. διακινδυνεύω, ριψοκινδυνεύω: *κυβεύω περὶ τοῖς φιλτάτοις* = παίζω στα ζάρια τα πιο αγαπημένα πράγματα, ριψοκινδυνεύω σε σχέση με αυτά.
ΝΕ σύνθ. *διακυβεύω* (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *κύβ-ος* «ζάρι» + παρ. επίθ. *-εύω*].

κύλιξ, -ικος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ποτήρι, συνήθως για κρασί: *κύλικες πλήρεις οἴνου* = ποτήρια γεμάτα κρασί. *ἐπὶ τῇ κύλικι λέγω* = μιλώ, αναπτύσσω θέμα, συνοδεύοντας το κρασί μου (*ἐπικυλίκειος λόγος*).
παράγ. κυλίκιον, κυλίχνη.
[ομόρρ. με *κάλυξ* «ποτήρι», πβ. **αρχ. ινδ.** kalása «δοχείο»].

κυνηγέτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κυνηγός.

παράγ. κυνηγέσιον «κυνήγι», κυνηγετικός.
[**σύνθ. λ.** *κύων*, *κυν-ός* + *ἡγέτης* (*ἡγέομαι*)].

κύπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκυπτον
Μέλλ.	κύψω
Αόρ.	ἔκυψα
Παρακ.	κέκυφα

σκύβω: *κεκυφότες εἰς τραπέζας* = σκυμμένοι πάνω σε τραπέζια.
ΝΕ σκύβω.
[**παράγ. λ.** **κυφ-* (*κυφός*) + παρ. επίθ. -*τ-ω*].

κύριος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κυριώτερος
Υπερθετικός	κυριώτατος

1. για πρόσωπα αυτός που έχει εξουσία ή κυριότητα επάνω σε κάποιο πράγμα: *κυριώταται τοῦ ἱεροῦ* = αυτοί που έχουν την απόλυτη κυριότητα του ιερού. *κύριος καταλύσεως τοῦ πολέμου* = αυτός που στο χέρι του είναι ο τερματισμός του πολέμου.
2. κύριός εἰμι + απαρέμφ. ή μετοχή έχω την εξουσία ή το δικαίωμα να κάνω κάτι: *οἱ δικασταὶ κύριοι ἀπολέσαι αὐτούς* = οι δικαστές έχουν το δικαίωμα να τους καταστρέψουν αυτούς. *κύριός εἰμι πριάμενος καὶ πωλῶν* = έχω το δικαίωμα να αγοράζω και να πουλώ.
3. για πράγματα έγκυρος: *κύριος νόμος*. ≠ ἄκυρος.
παράγ. κυριεύω, κυριακός, κυριότης, κυρίως.
ΝΕ κύριος (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *κῦρ-ος* + παρ. επίθ. -*ιος*].

κῦρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η ανώτατη εξουσία: *αἱ τέσσαρες βουλαὶ τῶν Βοιωτῶν αἵπερ ἅπαν τὸ κῦρος ἔχουσιν* = οι τέσσερεις βουλές των Βοιωτών, οι οποίες έχουν την ανώτατη εξουσία.
παράγ. κύριος, κυρόω.
ΝΕ κύρος «αντικειμενική αξία, γενική αναγνώριση προσώπου».
[**κεϜ-* (πβ. *κυέω* «εγκυμονώ»)].

κυρόω -ῶ ΡΗΜΑ
1. επικυρώνω: *ἡ ἐκκλησία κυρώσασα ταῦτα διελύθη* = η συνέλευση του δήμου επικύρωσε αυτά και διαλύθηκε.
2. στη μέση φωνή κυροῦμαι πετυχαίνω τους σκοπούς μου: *λόγῳ κυροῦται τὰ πάντα ἡ ἀστρονομία* = η αστρονομία πετυχαίνει όλους τους στόχους της με τη λογική.
παράγ. κύρωσις.
ΝΕ σύνθ. *επικυρώνω* (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *κῦρ-ος* + παρ. επίθ. -*όω*].

κύων, κυνός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σκύλος αρσενικός ή θηλυκός.
παράγ. κυνικός.
[**κϝον-* > *κύων*, γεν. *κυνός* = **αρχ. ινδ.** súnas].

κώδων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κουδούνι.
παράγ. κωδωνίζω.
ΝΕ κουδούνι.
[**αβέβ. ετυμ.**].

κώλυμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
εμπόδιο. = κωλύμη.
ΝΕ κώλυμα.
[**παράγ. λ.** *κωλύ-ω* + παρ. επίθ. -*μα*].

κωλύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκώλυον
Μέλλ.	κωλύσω
Αόρ.	ἐκώλυσα
Παρακ.	κεκώλυκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	κωλύσομαι
Παθ. μέλλ.	κωλυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκωλύθην
Παθ. παρακ.	κεκώλυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκωλύμην

1. εμποδίζω: *κωλύω τινά τινός* = εμποδίζω κάποιον από κάτι. *κωλύω τινὰ (μὴ) ποιεῖν τι* = εμποδίζω κάποιον να κάνει κάτι. *κωλύω τὴν πάροδον* = εμποδίζω τη διέλευση.
2. συχνά στο γ΄ πρόσωπο οὐδὲν κωλύει τίποτε δεν εμποδίζει, κανένα εμπόδιο δεν υπάρχει, καμία αντίρρηση δεν υπάρχει, κανένα πρόβλημα: *τό γ' ἐμὸν οὐδὲν κωλύει* = από την πλευρά μου δεν υπάρχει καμία αντίρρηση.
παράγ. κώλυμα, κωλύμη, κώλυσις, κωλυτέον, **σύνθ.** παρακωλύω.
ΝΕ κωλύω (λόγ., με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**].

κώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. χωριό ατείχιστο ή οικισμός ατείχιστος.
2. για πόλη συνοικία.
παράγ. κωμήτης.
ΝΕ κώμη «οικισμός με έκταση και πληθυσμό μεγαλύτερο από χωριό και μικρότερο από πόλη».
[**παράγ. λ.** **κω-* (< **κει-* < *κεῖμαι*) + παρ. επίθ. -*μη*, πβ. **λιθ.** kiēmas «κώμη»].

κῶμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γλέντι, διασκέδαση: *δεῖπνα καὶ σὺν αὐλητρίσι κῶμοι* = δείπνα και διασκεδάσεις με αυλητρίδες.
παράγ. κωμάζω, κωμικός.
[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως **κωμ-*, πβ. *κώμη*].

κωφός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κωφότερος
Υπερθετικός	κωφότατος

1. για πράγματα αθόρυβος: *κωφὸς λιμήν* = αθόρυβο λιμάνι (για τα βαθιά νερά του).

2. αυτός που δεν ακούει, κουφός.
3. αυτός που δε μιλά, βουβός, άλαλος: *κωφὸν πρόσωπον* = βουβό πρόσωπο.
4. αμβλύνους, βλάκας, ηλίθιος: *τὸ τῆς ψυχῆς κωφὸν ποιῶ* = καθιστώ την ψυχή διανοητικά ασθενή.
παράγ. κωφάω, κωφεύω, κωφόω, κωφότης, κώφωσις.
ΝΕ κουφός (με τη σημ. 2).
[πιθ. συγγεν. του *κηφ-ήν*].

Λ

Λ, λ, λάμδα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το ενδέκατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
- ως αριθμητικό σύμβολο λ´ = 30, αλλά ͵λ = 30.000.

λαβή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. προεξοχή από την οποία πιάνει κάποιος κάτι, λαβή: *λαβή ξίφους*.
2. μεταφορικά ευκαιρία ή αφορμή: *λαβὰς ἀντιλογίας δίδωμι* = δίνω αφορμές για αντίλογο.
ΝΕ λαβή (με τις σημ. 1, 2).
[*(σ)λαβ-, *λαμβάνω*].

λαβύρινθος, -ίνθου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τεράστιο οικοδόμημα με πολύπλοκους διαδρόμους.
- μεταφορικά *λόγοι λαβυρίνθοις ὅμοιοι* = λόγια που μοιάζουν με λαβυρίνθους (που δύσκολα τα καταλαβαίνει κανείς).

παράγ. λαβυρινθώδης.
ΝΕ λαβύρινθος.
[ξένη λέξη, **λυδική** ή **καρική**, στη σημ. «σπίτι του διπλού πελέκεως»].

λαγχάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλάγχανον
Μέλλ.	λήξομαι
Αόρ. β´	ἔλαχον
Παρακ.	εἴληχα
Υπερσ.	εἰλήχειν
Παθ. αόρ.	ἐλήχθην
Παθ. παρακ.	εἴληγμαι

1. παίρνω κάτι με κλήρωση: *λαγχάνω τινὰ διδάσκαλον* = μου ορίζεται με κλήρο κάποιος ως δάσκαλος.
2. αναδεικνύομαι σε ένα αξίωμα με τη μέθοδο της κλήρωσης (σε αντιδιαστολή προς το *χειροτονοῦμαι*): *ὁ λαχὼν πολεμαρχεῖν* = αυτός που κληρώθηκε να γίνει πολέμαρχος.
3. ως νομικός όρος λαγχάνω δίκην παίρνω άδεια να εισαγάγω σε δίκη, να καταθέσω μήνυση: *λαγχάνω δίκην τινί* = παίρνω άδεια να καταθέσω μήνυση σε βάρος κάποιου. *λαχέτω πρὸς τὸν ἄρχοντα* = ας καταθέσει μήνυση ενώπιον του αρμόδιου αξιωματούχου. *παρεσκευαζόμεθα ἅπαντες λαγχάνειν* = ετοιμαζόμασταν όλοι να καταθέσουμε μήνυση.
παράγ. οἱ λαχόντες, Λάχεσις (μία από τις τρεις Μοίρες), λῆξις «κλήρωση», λάχος, «κλήρος».
ΝΕ λαχαίνω (συνήθως στον αόρ. *μου έλαχε* «μου έπεσε με κλήρο»).
[**αβέβ. ετυμ.**].

λαγώς & λαγῶς, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λαγός.
- παροιμία *ἐστὶν λαγώς* = είναι δειλός σαν λαγός.

ΝΕ λαγός.
[*λαγωϝής, πβ. **οσετικό** lärgūs «λαγός», ίσως *(σ)λα-, *λαγαρός* + *οὖς*, δηλαδή αυτός που έχει χαλαρά αυτιά].

λάθρᾳ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
κρυφά, μυστικά: *λάθρᾳ ἔκτεινον αὐτόν* = τον σκότωσαν κρυφά (δηλ. με προδοσία). *λάθρᾳ τῶν στρατιωτῶν* = κρυφά από τους στρατιώτες, χωρίς να το γνωρίζουν οι στρατιώτες.
παράγ. λαθραῖος.
ΝΕ λάθρα (λόγ.).
[*λαθ-, *λανθάνω*].

λαθραῖος, -αῖος, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ
κρυφός, μυστικός: *λαθραῖον θάνατον ἐπεβούλευσε Καλλίᾳ* = σχεδίασε μυστική δολοφονία εναντίον του Καλλία.
ΝΕ λαθραίος.
[*λάθρῃ* & *λάθρῃ* + παρ. επίθ. *-αῖος*].

Λάκαινα, -αίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αρσ. *Λάκων, ὁ*
η κάτοικος της Λακωνικής (Λακωνίας).

Λακεδαίμων, -ονος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η Λακωνική ή η πρωτεύουσά της, η Σπάρτη.
[προελλην. αρχής, πβ. *λακεδάμα· ὕδωρ ἁλμυρόν*].

λακτίζω ΡΗΜΑ
κλοτσώ: *λακτίζουσιν ἀλλήλους* = κλοτσούν ο ένας τον άλλον.
- παροιμία *πρὸς κέντρα λακτίζω* = κλοτσώ τη βουκέντρα, τα καρφιά (δηλ. κάνω μια πράξη ασύνετη, αφού το μόνο που πετυχαίνω κλοτσώντας τη βουκέντρα είναι να πληγώνομαι εγώ ο ίδιος).

παράγ. λάκτισμα, λακτιστής.
ΝΕ λακτίζω (λόγ.).
[*ληκ-, *λακ-, επίρρ. *λάξ*, για το σχηματισμό πβ. *πύξ, ὀδάξ*].

Λάκων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θηλ. *Λάκαινα, ἡ*

ο κάτοικος της Λακωνικής (Λακωνίας).
παράγ. λακωνικός, λακωνίζω.
ΝΕ Λάκωνας.
[*Λάκ- (< Λακε-δαίμων) + παρ. επίθ. -ων].

λακωνίζω ΡΗΜΑ
1. μιμούμαι τον τρόπο ζωής των Λακεδαιμονίων, και ιδιαίτερα το σύντομο αλλά περιεκτικό τρόπο ομιλίας τους.
2. υποστηρίζω τους Λακεδαιμονίους στις διαμάχες τους με την Αθήνα ή με άλλες ελληνικές πόλεις (☞**μηδίζω**).
παράγ. λακωνισμός.
ΝΕ λακωνίζω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *Λάκων* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

λαλέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. φλυαρώ: *μὴ λάλει* = μη φλυαρείς. *λαλεῖς ἀμελήσας ἀποκρίνασθαι* = φλυαρείς, χωρίς να νοιάζεσαι να δώσεις απάντηση.
2. γενικά μιλώ: *λαλεῖ οὐδὲν τῶν ἄλλων ζῴων πλὴν ἀνθρώπου* = κανένας από τους άλλους ζωντανούς οργανισμούς δε μιλάει εκτός από τον άνθρωπο.
- γνωμικό *ἄκουε πολλά, λάλει καίρια* = να ακούς πολύ και να μιλάς όταν πρέπει.

παράγ. λαλιά «φλυαρία», λάλος «φλύαρος», λάλημα, λαλητός, **σύνθ.** ἄλαλος, περιλάλητος.
ΝΕ λαλώ (με τις σημ. 1, 2).
[ηχοποίητη λέξη, *λα-λα*].

λαλιά, -ιᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φλυαρία: *πέρας οὐ ποιεῖται λαλιᾶς* = δε σταματάει τη φλυαρία.
ΝΕ λαλιά «ομιλία».
[**παράγ. λ.** *λαλ-έω* + παρ επίθ. -*ιά*].

λάλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λαλίστερος
Υπερθετικός	λαλίστατος

φλύαρος: *λάλος γυνή* = φλύαρη γυναίκα.
ΝΕ λάλος.
[*λαλ- (< λαλ-έω -ῶ) + παρ. επίθ. -ος, μεταρρηματικό ουσ.].

λαμβάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλάμβανον
Μέλλ.	λήψομαι
Αόρ. β΄	ἔλαβον
Παρακ.	εἴληφα
Υπερσ.	εἰλήφειν
Μέσ. αόρ. β΄	ἐλαβόμην
Παθ. μέλλ.	ληφθήσομαι
Παθ. αόρ. α΄	ἐλήφθην
Παθ. παρακ.	εἴλημμαι
Παθ. υπερσ.	εἰλήμμην

1. πιάνω κάτι με το χέρι: *λαμβάνω μάστιγα καὶ ἡνία* = πιάνω το μαστίγιο και τα χαλινάρια. *λαμβάνω τινὰ τῆς ζώνης* = πιάνω κάποιον από τη ζώνη.
- μεταφορικά *λαμβάνει τινὰ φόβος* = πιάνει κάποιον φόβος.
- μέση φωνή πιάνομαι από κάτι: *λάβεσθε χειρὸς δεξιᾶς* = πιαστείτε από το δεξί χέρι.

2. συλλαμβάνω: *ζῶντες ἐλήφθησαν* = πιάστηκαν ζωντανοί.
- *λαμβάνω τινὰ ψευδόμενον* = πιάνω κάποιον να λέει ψέματα.

3. μεταφορικά αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: (*ὁρῶ τι ἢ*) *λαμβάνω ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει* = (βλέπω κάτι ή) το αντιλαμβάνομαι με κάποια άλλη αίσθηση.
4. εκλαμβάνω: *τὸ πρᾶγμα μειζόνως ἐλάμβανον* = εξελάμβαναν την υπόθεση πιο σοβαρά (απ' ό,τι έπρεπε).
5. δέχομαι, παίρνω κάτι: *δῶρα λαμβάνω* = δέχομαι δώρα. *ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης* = πήραν την κυριαρχία στη θάλασσα.
6. έκφραση *δίκην λαμβάνω παρά τινος* = τιμωρώ κάποιον. ≠ *δίκην δίδωμί τινι* = τιμωρούμαι από κάποιον.
παράγ. λαβή, λῆμμα, λῆψις, **σύνθ.** δωρολήπτης, παραλήπτης, προσωπολήπτης, προσωποληψία, ἐπιληπτικός.
ΝΕ λαμβάνω (με τις σημ. 1, 5).
[*(σ)λαβ-, πβ. *λhαβών* = *λαβών* με h, που υποδεικνύει ρίζα *σλαβ-, συγγεν. του *λάζομαι* «έχω στην κατοχή μου»].

λαμπάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. δάδα.
2. λαμπαδηδρομία: *λαμπάδι νικῶ* = είμαι νικητής σε λαμπαδηδρομία.
σύνθ. λαμπαδηδρομία, λαμπαδηφορία.
ΝΕ λαμπάδα (της εκκλησίας).
[*λάμπ-ω* + παρ. επίθ. -*άς*].

λαμπρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λαμπρότερος
Υπερθετικός	λαμπρότατος

1. λαμπερός: *λαμπρὸς ἀστήρ*.
- *λαμπρὸν ὕδωρ* = καθαρό, διαυγές νερό.

2. για ήχο, φωνή καθαρός, ευδιάκριτος: *λέγει λαμπρᾷ τῇ φωνῇ* = μιλά με καθαρή, ευδιάκριτη φωνή.
3. ολοφάνερος: *λαμπρὰ ἴχνη*.
4. για πρόσωπα ένδοξος: *λαμπρότατοι ἐγένοντο τῶν καθ' ἑαυτοὺς Ἑλλήνων* = αναδείχθηκαν ενδοξότατοι από τους Έλληνες του καιρού τους.
5. για πρόσωπα γενναιόδωρος, μεγαλοπρεπής: *λαμπρὸς ἐν ταῖς λειτουργείαις*.
6. ωραίος, υπέροχος: *λαμπρὸς ἀνήρ* = ωραίος άντρας. *λαμπρὰ στολή* = υπέροχη ενδυμασία, ωραία αρματωσιά.
- επίρρημα *λαμπρῶς*

παράγ. λαμπρότης, λαμπρύνω, **σύνθ.** λαμπρόφωνος.

ΝΕ λαμπρός (με τις σημ. 1, 4, 6).
[*λάμπ-ω* + παρ. επίθ. *-ρός*].

λαμπρύνω ΡΗΜΑ

1. στην ενεργ. ή μέση φωνή λαμπρύνω & λαμπρύνομαι κάνω κάτι λαμπερό ή ωραίο: *ἐλαμπρύνοντο τὰς ἀσπίδας* = γυάλιζαν τις ασπίδες τους.
2. μέση φωνή λαμπρύνομαι υπερηφανεύομαι για κάτι, διακρίνομαι σε κάτι: *λαμπρύνεται ἐν οἷς οὐ δεῖ* = υπερηφανεύεται για πράγματα που δεν πρέπει να υπερηφανεύεται.
παράγ. λαμπρυντής, λαμπρυντικός.
ΝΕ λαμπρύνω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *λαμπρ-ός* + παρ. επίθ. *-ύνω*].

λανθάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλάνθανον
Μέλλ.	λήσω
Αόρ. β΄	ἔλαθον
Παρακ.	λέληθα
Υπερσ.	ἐλελήθειν
Μέσ. & παθ. μέλλ.	λήσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ. β΄	ἐλαθόμην
Μέσ. & παθ. παρακ.	λέλησμαι
Μέσ. & παθ. υπερσ.	ἐλελήσμην

1. διαφεύγω την προσοχή κάποιου, μένω απαρατήρητος συχνά με μετοχή, οπότε μεταφράζουμε τη μετοχή με ρήμα και το *λανθάνω* με επίρρημα ή επιρρηματική φράση *ἔλαθεν ἀποδράς* = απέδρασε χωρίς να τον πάρουν είδηση. *λήσετε πάνθ' ὑπομείναντες* = θα υποστείτε τα πάντα χωρίς να το πάρετε είδηση.
2. μέση και παθ. φωνή, με γενική λανθάνομαί τινος ξεχνώ κάποιον: *ἑταίρων πάντων λέλησται* = έχει ξεχάσει όλους τους φίλους του. **=** ἐπιλανθάνομαι.
παράγ. λήθη.
ΝΕ λανθάνω (λόγ., με τη σημ. 1).
[**λᾱθ-* > *λα-ν-θ-* (επένθεση ενός *-ν-* κατά το *μα-ν-θ-άνω*) + παρ. επίθ. *-άνω*].

λὰξ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χτυπώντας με το πόδι, με κλοτσιές (☞ **πύξ**).
παράγ. λακτίζω, λάκτισμα, λακτισμός.
ΝΕ λαξ, μόνο στην έκφραση *πυξ λαξ* «με μπουνιές και κλοτσιές».
[**ληκ-, λακ-*, πβ. **λιθ.** lekiú «τρέχω, πετώ», για το ληκτικό *-ξ* πβ. *πύξ, ὀδάξ*].

λαὸς ☞ **λεώς.**

λάρναξ, -ακος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θήκη για τα οστά ή για την τέφρα του νεκρού.
ΝΕ λάρνακα.
[*νάρναξ* «κιβωτός» (με ανομοίωση), πιθ. δάνεια λ., πβ. για το σχηματισμό *κάμ-αξ, κλῖμ-αξ, πίν-αξ*].

λάρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο γλάρος.
- μεταφορικά χρησιμοποιείται για άπληστους δημαγωγούς, καθώς οι αρχαίοι θεωρούσαν το γλάρο λαίμαργο πουλί: *Κλέωνα τὸν λάρον δώρων εἷλον* = τον άπληστο Κλέωνα καταδίκασαν για δωροδοκία.

[ίσως συγγ. με *λῆρος* «φλύαρος»].

λάσιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει πυκνό τρίχωμα, ο δασύτριχος: *περὶ ὦτα λάσιος* = δασύτριχος γύρω από τα αυτιά.
2. αυτός που έχει πυκνή βλάστηση: *λάσιον χωρίον* = κατάφυτη περιοχή.
σύνθ. λασιόθριξ, λασιόστερνος.
[*Fλατ-jος, *Fελτ-*, πβ. **ιρλ.** folt «μαλλιά», **ρωσ.** volotĭ «κλωστή»].

λατρεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μόνο στην ποίηση έμμισθη υπηρεσία, υπηρεσία: *ἐπίπονος λατρεία* = κοπιαστική υπηρεσία.
2. υπηρεσία που προσφέρεται στους θεούς, λατρεία.
ΝΕ λατρεία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *λατρε-ύω* + *-ία*].

λατρεύω ΡΗΜΑ

1. μόνο στην ποίηση υπηρετώ κάποιον με πληρωμή.
2. υπηρετώ ως δούλος, είμαι σκλάβος: *ἐγὼ κἂν τῆς ψυχῆς πριαίμην ὥστε μήποτε λατρεῦσαι αὐτήν* = εγώ ακόμη και με αντίτιμο την ψυχή μου θα εξασφάλιζα ώστε ποτέ αυτή να μη γίνει δούλη.
- μεταφορικά *λατρεύω νόμοις* = υπηρετώ τους νόμους.

3. υπηρετώ τους θεούς, τους προσφέρω λατρεία (με θυσίες, προσευχές κτλ.): *λατρεύω Φοίβῳ.*
παράγ. λάτρευμα, λατρεία, **σύνθ.** εἰδωλολάτρης, εἰδωλολατρία.
ΝΕ λατρεύω (με τη σημ. 3).
[*λάτρ-ον* «μισθός, αμοιβή» + παρ. επίθ. *-εύω*].

Λάχεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η μία από τις τρεις Μοίρες που ἐλάγχανεν, δηλ. διένειμε με κλήρωση, στον κάθε άνθρωπο το νήμα της ζωής του (☞ **Ἄτροπος** & **Κλωθώ**).
[**λαχ-* (< *λα-γ-χ-άν-ω*) + παρ. επίθ. *-εσις*].

λέαινα, -αίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρσ. ☞ **λέων.**
το θηλυκό λιοντάρι: *δίπους λέαινα* (χαρακτηρισμός γυναίκας).
ΝΕ λέαινα.

λέγω (Α) ΡΗΜΑ

ποιητικό ρήμα· στον πεζό λόγο απαντά ως σύνθ. συνήθως με τις προθέσεις *σύν, ἐκ*: συλ-λέγω, ἐκ-λέγω (☞ **συλλέγω**)

Παρατ.	ἔλεγον
Μέλλ.	λέξω

Αόρ.	ἔλεξα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	λέξομαι
Μέσ. αόρ. με παθ. σημ.	ἐλεξάμην
Παθ. μέλλ. β΄	λεγήσομαι
Παθ. αόρ. α΄, β΄	ἐλέχθην, ἐλέγην
Παθ. παρακ.	εἴλεγμαι

συλλέγω, μαζεύω, κατατάσσω.

παράγ. λογάς, -άδος, ὁ «επιλεγμένος», λογάδην «επιλεκτικά», **σύνθ.** ἐκλέγω, καταλέγω (κατάλογος), ἐπιλέγω, συλλέγω.

[☞ **λέγω (Β)**].

λέγω (Β) ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔλεγον
Μέλλ.	λέξω & ἐρῶ
Αόρ. α΄	ἔλεξα & εἶπα
Αόρ. β΄	εἶπον
Παρακ.	εἴρηκα
Παθ. μέλλ.	ῥηθήσομαι & λεχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐρρήθην & ἐλέχθην
Παθ. παρακ.	εἴρημαι & λέλεγμαι

1. μιλώ, λέω: *λέγε εἴ τι θέλεις* = αν θέλεις κάτι, πες το. *οὐδὲν λέγεις* = δε λες τίποτε (δε λες κάτι σημαντικό).

- *λέγω κατά τινος* = κατηγορώ κάποιον. *λέγω ὑπέρ τινος* = υπερασπίζομαι κάποιον.

2. διατάζω, ορίζω: *ὡς ὁ νόμος λέγει* = όπως ορίζει ο νόμος.

3. εννοώ: *οὐ μανθάνω ὃ λέγεις* = δεν καταλαβαίνω τι εννοείς.

4. παθ. φωνή, γ΄ πρόσ. λέγεται λέει ο κόσμος, λένε: *θανεῖν ἐλέχθη* = είπαν ότι πέθανε.

- τὸ λεγόμενον όπως λένε: *ἀλλ' ἦ, τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν;* = μα μήπως, όπως λένε, ήρθαμε κατόπιν εορτής (δηλ. καθυστερημένα);

παράγ. λέξις, λεκτός, λεκτικός, λόγος, ῥήτωρ, ῥῆμα, **σύνθ.** διαλέγομαι, ἐκλογή, διάλεκτος, ἀρχαιολόγος, φιλόλογος.

ΝΕ λέγω, λέω (με τις σημ. 1, 2, 4).

[*λέγ-ω*, ομόρρ. με **λατ.** legō «εκλέγω» και «διαβάζω»].

λεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λάφυρα.

ΝΕ λεία.

[**λᾶϝιᾶ, *ληι-*, συγγεν. του *ἀπο-λαύ-ω*].

λεῖος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λειότερος
Υπερθετικός	λειότατος

1. αυτός που έχει ομαλή επιφάνεια, λείος (στην αίσθηση της αφής): *λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς* = λείος σαν χέλι. ≠ τραχύς.

- γνωμικό: *οὐδέποτ' ἂν θείης λεῖον τὸν τραχὺν ἐχῖνον* = δε θα μπορέσεις ποτέ να κάνεις λείο τον τραχύ αχινό.

2. αυτός που είναι άτριχος: *λειότατον τῶν ζῴων ἐστὶν ἄνθρωπος* = από όλα τα ζώα ο άνθρωπος είναι ο λιγότερο τριχωτός.

3. μεταφορικά μαλακός, ήπιος: *πνεῦμα λεῖον* = ήπιος αέρας.

παράγ. λειότης, λειαίνω, λείανσις.

ΝΕ λείος (με τη σημ. 1).

[**λειϝος*, πβ. **λατ.** levis].

λείπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔλειπον
Μέλλ.	λείψω
Αόρ. α΄ & β΄	ἔλειψα & ἔλιπον
Παρακ.	λέλοιπα
Υπερσ.	ἐλελοίπειν
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	λείψομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἐλιπόμην
Παθ. μέλλ.	λειφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐλείφθην
Παθ. παρακ.	λέλειμμαι
Παθ. υπερσ.	ἐλελείμμην

1. αφήνω, εγκαταλείπω: *λείπω τὴν πόλιν* = εγκαταλείπω την πόλη.

2. παθ. φωνή λείπομαι **α.** μένω πίσω, εγκαταλείπομαι: *οἱ δὲ μόνοι λείπονται* = και αυτοί μένουν μόνοι. **β.** υπολείπομαι, απομένω: *ὀλίγων ἡμερῶν σιτία λείπεται* = απομένουν τροφές για λίγες μέρες. **γ.** μένω πίσω, καθυστερώ: *μακρὰν λελειμμένος* = έχοντας μείνει πολύ πίσω. **δ.** είμαι κατώτερος ή χειρότερος από κάποιον άλλον: *ἀνὴρ ξύνεσιν οὐδενὸς λειπόμενος* = άντρας που δεν είναι από κανέναν κατώτερος ως προς τη σύνεση.

3. δεν υπάρχω, λείπω: *οὔ ποτε ἔρις λείψει κατὰ πόλεις* = δε θα λείψει ποτέ η διχόνοια από τις πόλεις.

παράγ. λοιπός, λεῖμμα, λείψανον, λεῖψις, **σύνθ.** λιποθυμέω, λειψανδρία, ἐπίλοιπος.

ΝΕ λείπω (με τη σημ. 3).

[**λειπ-* < *leikʷ-, πβ. **αρμ.** e-li-kʿ = *ἔ-λι-πε*, **λιθ.** liekú = *λείπω*].

λειτουργέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. στην Αθήνα αναλαμβάνω με δικά μου έξοδα συγκεκριμένα δημόσια και κοινωφελή έργα (*χορηγία, τριηραρχία* κτλ), τις ☞ **λειτουργίες.**

2. γενικά αναλαμβάνω κοινωφελές έργο οποιουδήποτε είδους: *λειτουργῶ τῇ πόλει* = προσφέρω κοινωφελή έργα στην πόλη.

3. υπηρετώ κάποιον: *λειτουργοῦντες δοῦλοι.*

ΝΕ λειτουργώ «προσφέρω κοινωφελή υπηρεσία».

[**σύνθ. λ.** *ληϊτο-Fεργέω* «εργάζομαι για το δημόσιο καλό» < *λήϊτον* (= *δημόσιον*, δηλ. που αφορά το δημόσιο συμφέρον) < *λη-ός* (= *λαός*) + παρ. επίθ. *-ιτος*].

λειτουργία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προσφορά υπηρεσίας για το καλό του λαού.

- στην Αθήνα υπηρεσία δημόσιας ωφέλειας (όπως ήταν π.χ. η *χορηγία*, η *τριηραρχία*, η *γυμνασιαρχία*), την οποία αναλάμβαναν και χρηματοδοτούσαν, διαδοχικά, οι πλουσιότεροι πολίτες

ΝΕ λειτουργία «κοινωφελής υπηρεσία».

[**παράγ. λ.** *λειτουργός* (**σύνθ.** *ληϊτο-Fεργός*, ☞ *λειτουργέω*) + *-ία*].

λείχω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	λείξω
Αόρ.	ἔλειξα
Παθ. αόρ.	ἐλείχθην

γλείφω.

παράγ. λειχήν, -ῆνος, λιχανός (δάκτυλος).

ΝΕ γλείφω.

[*λειχ-, **ΙΕ** αρχής].

λέξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λόγος: *λέξις ἢ πρᾶξις* = λόγος ή πράξη (ενός ανθρώπου).

2. ο τρόπος έκφρασης, το ύφος: *ξένως ἔχω τῆς ἐνδάδε λέξεως* = μου είναι ξένος ο τρόπος έκφρασης που χρησιμοποιείται εδώ (δηλ. στα δικαστήρια).

παράγ. λεξ(ε)ίδιον, λεξικόν (βιβλίον).

ΝΕ λέξη.

[**λέγ-* (*λέγ-ω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

λεπτόγεως, -ως, -ων ΕΠΙΘΕΤΟ

περιοχή που καλύπτεται από λεπτό στρώμα γης, που δεν είναι εύφορη: *τὸ λεπτόγεων τῆς Ἀττικῆς* = η άγονη γη της Αττικής.

[**σύνθ. λ.** *λεπτός* + *-γειος/-γεως* < *γαῖα*].

λευκός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λευκότερος
Υπερθετικός	λευκότατος

άσπρος, λευκός. ≠ μέλας «μαύρος».

παράγ. λευκαίνω, λευκάς, λεύκη, λευκόω -ῶ, λεύκωμα, **σύνθ.** λεύκιππος, λευκώλενος «αυτός που έχει άσπρα μπράτσα».

[**λευκ-* «φέγγω», πβ. **λατ.** lūcus «ξέφωτο στο δάσος», lux].

λεύκωμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πινακίδα αλειμμένη με γύψο, επάνω στην οποία γράφονταν ανακοινώσεις: *ἐς λεύκωμα ἀναγράφω τὸν νόμον* = αναγράφω το νόμο στην πινακίδα ανακοινώσεων.

ΝΕ λεύκωμα «βιβλίο με χοντρά φύλλα για τη φύλαξη φωτογραφιών κτλ.».

[**παράγ. λ.** *λευκός* + παρ. επίθ. *-ωμα*].

λέων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θηλ. *λέαινα, ἡ*

λιοντάρι: *λέων ὀρεσίτροφος* = το λιοντάρι που βρίσκει την τροφή του στα βουνά. *οἴκοι λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες* = στο σπίτι (παριστάνουν) τα λιοντάρια, στη μάχη όμως (γίνονται) αλεπούδες (δηλ. οι θρασύδειλοι άνθρωποι).

παράγ. λέαινα, λεοντῆ «δέρμα λιονταριού», **σύνθ.** λεόπαρδος, χαμαιλέων.

ΝΕ λέων (με την ίδια σημ. στη φρ. *ένας αλλά λέων* «πολύ δυνατός») & λιοντάρι.

[ξένη λέξη].

λεώς, -ώ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι *λαός, -οῦ, ὁ*

συναθροισμένος κόσμος, όπως στο θέατρο ή στην εκκλησία του δήμου: *ἀκούετε, λεῴ* = ακούστε, κόσμε! (ο συνήθης τρόπος με τον οποίο άρχιζαν τις προκηρύξεις στην Αθήνα). *δριμὺς πρὸς τὸ ἕλκειν τὸν πολὺν λεών* = ικανός στο να παρασύρει τον πολύ κόσμο.

σύνθ. λεωφόρος.

ΝΕ λαός.

[*λαFός, λᾱός*, **αβέβ. ετυμ.**].

λήγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔληγον
Μέλλ.	λήξω
Αόρ.	ἔληξα
Μέσ. ενεστ.	λήγομαι

σταματώ, τελειώνω: *λήγω τοῦ βίου* = τελειώνω τη ζωή μου, πεθαίνω. *οὔ ποτε λήγει κινούμενον* = ποτέ δε σταματά να κινείται.

παράγ. λῆξις, ληκτικός, **σύνθ.** ἄληκτος, καταληκτικός.

ΝΕ λήγω.

[*(σ)λήγ-, *λαγ-αρὸς* «χαλαρός» + παρ. επίθ. *-ω*].

λήθη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λησμονιά, το να ξεχνά κανείς κάτι: *χρόνος λήθην ἐμποιεῖ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων* = ο χρόνος φέρνει τη λησμονιά των όσων έχουν πραγματοποιηθεί από εκείνους. ≠ μνήμη.

παράγ. λήθαργος, ληθαῖος.

ΝΕ λήθη.

[δωρ. *λάθᾱ*, ☞ **λανθάνω**].

λῄζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐληζόμην
Αόρ.	ἐλησάμην

λεηλατώ, ληστεύω: *ἐκ τῆς οἰκείας γῆς ὁρμώμενοι ἐλῄζοντο τοὺς ἐν τῇ νήσῳ* = εξορμώντας από τη χώρα τους λήστευαν τους κατοίκους του νησιού.

παράγ. ληστήρ, ληστής.

[**λᾱF-ία* > ιων. *ληία* (= *λεία*) και **λᾱF-ιδ* > ιων. *ληΐς*, **ληΐδ-jομαι* > *ληΐζομαι*].

λῆμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. οτιδήποτε λαμβάνει κανείς. *λῆμμα καὶ ἀνάλωμα* = έσοδα και έξοδα.
2. κέρδος: *παντὸς λήμματος ἥττων* = αυτός που δεν μπορεί να αντισταθεί στον πειρασμό οποιουδήποτε κέρδους, έστω και του πιο μικρού.
ΝΕ λήμμα «βασική λέξη λεξικού κτλ.».
[*λῆβ-μα, λαμβάνω*].

ληναῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που ανήκει στο πατητήρι, στο ληνό.
2. τὰ Λήναια (ενν. *ἱερά*) γιορτή που γινόταν στην Αθήνα προς τιμήν του ληναίου Βάκχου (Διονύσου) και περιλάμβανε διαγωνισμούς δράματος.
3. τὸ Λήναιον ο τόπος της Αθήνας στον οποίο διεξάγονταν τα *Λήναια*: *Φερεκράτης ὁ ποιητὴς ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ Ἀγρίους* = ο Φερεκράτης ο ποιητής δίδαξε τους *Αγρίους* στο Λήναιο.
[**παράγ. λ.** ☞ ***ληνός*** + παρ. επίθ. *-αῖος*].

ληνός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πατητήρι σταφυλιών.
παράγ. ληναῖος, Λήναια.
[**αβέβ. ετυμ.,** πιθ. ξένη λ.].

λῆξις, -εως, ἡ (Α) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τέλος, λήξη. **=** τέρμα. ≠ ἀρχή.
ΝΕ λήξη.
[*λήγ-ω, *λῆγ-σις* > *λῆξις*].

λῆξις, -εως, ἡ (Β) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κλήρωση: *λῆξις ἀρχῆς* = κλήρωση αρχόντων.
2. λῆξις δίκης ή απλώς λῆξις γραπτή μήνυση που υποβαλλόταν στον αρμόδιο *ἄρχοντα* (αξιωματούχο) ως το πρώτο βήμα σε ιδιωτική δίκη.
[**λῆγ-σις,* ☞ ***λαγχάνω***].

λῆρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανοησίες, σαχλαμάρες: *λῆρος!* = ανοησίες!
- για πρόσωπα *ταῦτ' ἂν λῆρον τὸν Ἐνδυμίωνα ἀποδείξειεν* = αυτά τα πράγματα θα έκαναν τον Ενδυμίωνα μια βλακεία, μια μπούρδα.

παράγ. ληρέω -ῶ, ληρώδης.
ΝΕ σύνθ. *παραλήρημα* (αρχ.).
[**λη-/*λᾱ-* (> *λαλ-έω, λάλ-ος*), **λῆ-* + παρ. επίθ. *-ρος*].

ληρώδης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ
ανόητος, επιπόλαιος.
[**σύνθ. λ.** *λῆρ-ος* + παρ. επίθ. *-ώδης*].

ληστεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πειρατεία ή ληστεία: *ἀπὸ ληστείας ἔζων* = ζούσαν από την πειρατεία. *πόλις ληστείαις πορθουμένη* = πόλη που ρημάζεται από ληστρικές επιδρομές.
ΝΕ ληστεία.
[**παράγ. λ.** *ληστε-ύω* + παρ. επίθ. *-ία*].

ληστεύω ΡΗΜΑ
1. είμαι πειρατής ή ληστής: *ἐλῄστευον ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ* = λήστευαν στη στεριά και έκαναν πειρατικές επιδρομές στη θάλασσα.
2. με αιτ. ληστεύω, λεηλατώ, κάνω ληστρικές επιδρομές: *ἐλῄστευον τὴν Τροιζηνίαν* = έκαναν ληστρικές επιδρομές στην Τροιζηνία.
παράγ. ληστεία.
ΝΕ ληστεύω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ληστής* (**σύνθ.** *ληΐζω* + *-τής*) + παρ. επίθ. *-εύω*].

Λητώ, -οῦς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η μητέρα του Απόλλωνα και της Άρτεμης.
[ξένη λέξη].

λίαν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πολύ, πάρα πολύ: *λίαν σαφῶς* = πολύ σαφώς.
= πάνυ, σφοδρῶς, ἄγαν.
ΝΕ λίαν (λόγ.).
[αιτιατ. ενός ουσ. **λίᾱ* «υπερβολή», **λίᾱν*, πβ. *δωρεάν*].

λίθος, -ου, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πέτρα: *λευκὸς λίθος* = μάρμαρο.
- παροιμία: *λίθον ἕψω* = βράζω την πέτρα (δηλ. μάταια προσπαθώ να πετύχω κάτι).

2. μεταφορικά άνθρωπος κουτός και αμόρφωτος, στουρνάρι.
3. ἡ λίθος είδος πέτρας για ειδική χρήση: *Λυδία λίθος* = πέτρα με την οποία δοκίμαζαν τη γνησιότητα του χρυσού.
παράγ. λιθάζω, λίθινος, λιθώδης, **σύνθ.** λιθοξόος, λιθοτομία, λιθόστρωτος.
ΝΕ λίθος (λόγ., με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**].

λιθοτομία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συνήθως στον πληθ. λιθοτομίαι λατομείο: *ὁπόσους ἔλαβον κατεβίβασαν εἰς τὰς λιθοτομίας.* = όλους όσους αιχμαλώτισαν τους κατέβασαν στα λατομεία.
[**παράγ. λ.** *λιθοτόμος* + παρ. επίθ. *-ία*].

λικμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλίκμων
Μέλλ.	λικμήσω
Αόρ.	ἐλίκμησα

χωρίζω το σιτάρι από το άχυρο μετά το αλώνισμα, λιχνίζω.
παράγ. λικμός, λίκνον, λικμητήρ.
ΝΕ λιχνίζω.
[**παράγ. λ.** **νίκνον* «σείστρο» + παρ. επίθ. *-ᾶν* > **νικνᾶν* με ανομοίωση > *λικμᾶν*, πβ. **λιθ.** niekóju «σείω»].

λιμήν, -ένος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λιμάνι.
παράγ. λιμενίζω.
ΝΕ λιμάνι.
[**λει-, -*λι*, ομόρρ. με *λειμών*].

λιμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πείνα: *λιμὸς ὁμοῦ καὶ λοιμός* = πείνα και συγχρόνως θανατηφόρα επιδημία.
ΝΕ λιμός.
[**λει-, *λι-, λοιμός, λιμός,* πβ. **λιθ.** leĩnas «λεπτός», **αρχ. σλαβ.** libĕvŭ «ισχνός»].

λίνον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. λινάρι.
2. ό,τι είναι κατασκευασμένο από λινάρι (π.χ. κλωστή, αλιευτικό δίχτυ ή ύφασμα).
παράγ. λινάριον, λινούδιον, λινεύω, **σύνθ.** λινόδετος, ἐκλινίζω.
ΝΕ λινάρι.
[δάνεια λέξη].

λινοῦς, -ῆ, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ
ο ασυναίρετος τύπος είναι *λίνεος*
καμωμένος από λινάρι, λινός.
ΝΕ λινός & ουσ. το λινό.
[**παράγ. λ.** *λίν-ον* + παρ. επίθ. *-εος*].

λιπαρέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. επιμένω, ζητώ κάτι επίμονα: *μὴ λιπάρει τῇ πόσει* = μην επιμένεις στο ποτό (μη συνεχίζεις να πίνεις).
2. θερμοπαρακαλώ, εκλιπαρώ: *γλίσχρος γενοῦ λιπαρῶν* = γίνε φορτικός παρακαλώντας τον (παρακάλεσέ τον επίμονα, φορτικά).
παράγ. λιπαρής «που επιμένει», λίπτω «επιθυμώ».
ΝΕ σύνθ. εκλιπαρώ.
[**παράγ. λ.** **λιπαρός* (που δε διασώθηκε υπό την πίεση του ομόηχου *λιπαρὸς* «παχύς») + παρ. επίθ. *-έω,* πβ. **σλοβακικό** lipieti «επιθυμώ σφοδρά»].

λιπαρής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που ακούραστα και επίμονα ασχολείται με κάτι: *λιπαρής εἰμι περὶ αὐτοῦ* = ασχολούμαι επίμονα με το θέμα αυτό.
2. αυτός που παρακαλεί με πολλή επιμονή.
- επίρρημα λιπαρῶς με ενδιαφέρον και υπομονή: *λιπαρῶς ἔχω ἀκούειν* = θέλω πολύ να ακούσω.

[**λιπαρός,* ☞ **λιπαρέω**].

λιπαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λιπαρώτερος
Υπερθετικός	λιπαρώτατος

1. αυτός που γυαλίζει, λάμπει, γιατί είναι αλειμμένος με λάδι ή λίπος, όπως συνήθιζαν οι αρχαίοι να περιποιούνται το σώμα τους: *λιπαρὸς χωρεῖ ἐκ βαλανείου* = φεύγει από το λουτρό και το κορμί του γυαλίζει.
2. για πράγματα λαμπερός: *λιπαρὰ καλύπτρα* = λαμπερό κεφαλομάντιλο.
ΝΕ λιπαρός «άλουστος, άπλυτος».
[**παράγ. λ.** επίρρ. *λίπα* «με λίπος, πλουσιοπάροχα» + παρ. επίθ. *-ρός,* πβ. **αρχ. ινδ.** limpáti «αλείφω»].

λιτανεύω ΡΗΜΑ
παρακαλώ, ικετεύω: *Λυσίμαχος ὁ ἵππαρχος ἀπέσφαξε αὐτοὺς πολλὰ λιτανεύοντας* = ο Λυσίμαχος, ο αρχηγός του ιππικού, τους έσφαξε, αν και τον ικέτευαν έντονα.
παράγ. λιτανεία «παράκληση».
ΝΕ λιτανεύω «περιφέρω εικόνα, οστά αγίου κτλ. σε θρησκευτική τελετή».
[**παράγ. λ.** *λιτανός* «ικέτης» (< **παράγ. λ.** *λιτή* + *-ανός*) + παρ. επίθ. *-εύω*].

λίχνος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λιχνότερος
Υπερθετικός	λιχνότατος

λαίμαργος, λιχούδης.
[**παράγ. λ.** **λίχ-* (*λείχω*) + παρ. επίθ. *-νος*].

λογάς, -άδος, ὁ & ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ
επίλεκτος, διαλεχτός: *ἐτάξαντο Ἀργείων χίλιοι λογάδες* = παρατάχτηκαν για να πολεμήσουν χίλιοι επίλεκτοι στρατιώτες από τους Αργείους.
παράγ. λογάδην «επιλεκτικά, με επιλογή».
[**παράγ. λ.** *λέγ-ω* «διαλέγω» + παρ. επίθ. *-άς,* για την ετεροίωση *ε-ο* πβ. *λόγ-ος* < *λέγ-ω*].

λογίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλογιζόμην
Μέλλ.	λογιοῦμαι
Αόρ.	ἐλογισάμην
Παρακ.	λελόγισμαι
Παθ. αόρ.	ἐλογίσθην

1. λογαριάζω, υπολογίζω με αριθμητικές πράξεις: *οὐκ ἐπίσταται λογίζεσθαι* = δεν ξέρει να λογαριάζει.
- παθ. φωνή λογίζομαι υπολογίζομαι: *οἱ ὁπλῖται ἐλογίσθησαν οὐκ ἐλάττους τῶν δισμυρίων* = οι στρατιώτες υπολογίστηκαν όχι λιγότεροι από είκοσι χιλιάδες.

2. υπολογίζω μια κατάσταση, σκέπτομαι: *λογιζόμενοι καταμανθάνομεν ὅπῃ ἕκαστα συμφέρει* = αφού λογαριάσουμε τα πράγματα, καταλαβαίνουμε ποιο είναι το συμφέρον μας σε κάθε περίπτωση. *τὰ ξυμφέροντα λογίζομαι* = λογαριάζω το συμφέρον μου.
3. θεωρώ, λογαριάζω ότι...: *Λύσανδρος λογισάμενος ὅτι οἷόν τε εἴη ταχὺ ἐκπολιορκῆσαι αὐτούς...* = ο Λύσανδρος λογαριάζοντας ότι ήταν δυνατό γρήγορα να τους πολιορκήσει...
4. συμπεραίνω: *ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε τι λογίζομαι συμβαίνειν* = από αυτές τις συζητήσεις συμπεραίνω ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει.
παράγ. λογισμός, λογιστής, λογιστήριον.

ΝΕ λογίζομαι «θεωρούμαι» (πβ. σημ. 3).
[*λόγος* + παρ. επίθ. -*ίζομαι*].

λογικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λογικώτερος
Υπερθετικός	λογικώτατος

1. αυτός που έχει σχέση με το λόγο (την ομιλία) και, ειδικότερα, με την ευγλωττία: *ἀγῶνες λογικοί* = διαγωνισμοί ευγλωττίας.
2. αυτός που έχει σχέση με τη λογική, λογικός: *λογικοὶ συλλογισμοί* (αντίθ. *ῥητορικοί*). ≠ ἄλογος.
παράγ. λογική.
ΝΕ λογικός (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *λόγ-ος* + παρ. επίθ. -*ικός*].

λογισμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. υπολογισμός (με αριθμούς): *ἐν λογισμῷ ἁμαρτάνω* = κάνω λάθος στον υπολογισμό.
2. υπολογισμός (χωρίς αριθμούς), συλλογισμός, σκέψη: *οὐ τοῦ ξυμφέροντος λογισμῷ τοὺς ἀνθρώπους ὠφελοῦμεν* = δεν ωφελούμε τους ανθρώπους από υπολογισμό αυτού που μας συμφέρει. *μετὰ λογισμοῦ πάντα πράττουσιν* = όλα τα κάνουν (ενεργούν πάντοτε) έπειτα από σκέψη.
ΝΕ λογισμός «σκέψη».
[**παράγ. λ.** *λογίζομαι* + παρ. επίθ. -*μός*].

λογογράφος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ως *λογογράφους* ο Θουκυδίδης χαρακτηρίζει τους πρώιμους Έλληνες ιστορικούς.
2. αυτός που έχει ως επάγγελμα να γράφει δικανικούς λόγους για λογαριασμό άλλων.
παράγ. λογογραφία.
[**σύνθ. λ.** *λόγος* + *γράφω*].

λόγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τα λόγια, οι λέξεις, με τις οποίες εκφράζουμε τις σκέψεις μας: *ψευδεῖς λόγοι* = ψεύτικα λόγια. *μὴ λόγους λέγε* = μη λες λόγια (του αέρα). *ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ* = με έργα και όχι με λόγια.
- *ὡς εἰπεῖν λόγῳ* = με μια λέξη, με λίγα λόγια.

2. ομιλία ή συνομιλία, συζήτηση: *Πρωταγόρας ἱκανὸς μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς ποιεῖν* = ο Πρωταγόρας είναι ικανός να κάνει μεγάλες και ωραίες ομιλίες. *εἰς λόγους ἔρχομαι* = έρχομαι σε διαπραγματεύσεις με κάποιον.
- *λόγον δίδωμί τινι* = δίνω σε κάποιον το λόγο, δηλ. την άδεια να μιλήσει.

3. ό,τι λέγεται σχετικά με κάποιον ή κάτι, η φήμη: *λόγος κακός* = κακή φήμη. *λόγος ἐστί/ἔχει* = λέγεται.
4. διήγηση, ιστορία (αληθινή ή φανταστική): *λόγοι οὓς ἤκουσα* = διηγήσεις που άκουσα. *ὦ Σώκρατες, ῥαδίως σύ, ἂν ἐθέλῃς, λόγους ποιεῖς* = Σωκράτη, εσύ, αν θέλεις, εύκολα πλάθεις ιστορίες.
- πεζός λόγος: *ἐν λόγῳ ἢ ἐν ποιήσει*.

5. το λογικό, η σκέψη: *ὁ ὀρθὸς λόγος* = η ορθή σκέψη. *μετὰ λόγου/κατὰ λόγον* = σύμφωνα με τη λογική. *ὁ λόγος αἱρεῖ* = η λογική αποδεικνύει.
6. η εκτίμηση που τρέφω για κάποιον ή κάτι: *οὐδένα λόγον ποιοῦμαί τινος* = δε λογαριάζω κάποιον καθόλου. *οἱ ἐν σμικρῷ λόγῳ ὄντες* = αυτοί που πολύ λίγο υπολογίζονται.
7. το να δίνω λογαριασμό, εξηγήσεις για κάτι: *ἠνάγκασαν αὐτὸν παρασχεῖν λόγον τῶν εἰρημένων* = τον υποχρέωσαν να δώσει εξηγήσεις πάνω σ' αυτά που είχε πει.
8. σχέση, αναλογία: *κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως* = ανάλογα με τη δύναμή του.
παράγ. λογικός, λογική, λογίζομαι, λογισμός, **σύνθ.** λογογράφος, λογοποιός, ἄλογος, ἀνάλογος, διάλογος, ἐπίλογος, παράλογος.
ΝΕ λόγος (με τις σημ. 1, 2, 5, 7).
[*λέγω*, με ετεροίωση *ε* > *ο*].

λοιδορέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλοιδόρουν
Μέλλ.	λοιδορήσω
Αόρ.	ἐλοιδόρησα
Παρακ.	λελοιδόρηκα
Μέσ. & παθ. μέλλ.	λοιδορήσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ.	ἐλοιδορησάμην & ἐλοιδορήθην
Παθ. παρακ.	λελοιδόρημαι

1. εξυβρίζω: *οἱ ἄλλοι στρατιῶται παίουσι καὶ λοιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδαν* = οι άλλοι στρατιώτες χτυπούν και βρίζουν το Σωτηρίδα.
2. μαλώνω, επιπλήττω.
3. στη μέση φωνή με τον παθ. αόρ. με ενεργ. σημ. λοιδοροῦμαί τινι εξυβρίζω κάποιον.
παράγ. λοιδοριστής «υβριστής», λοίδορος «υβριστικός», λοιδορία.
ΝΕ λοιδορώ (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως **λοῖδος* «παιχνίδι» (πβ. **λατ.** lūdus και *λίζει* (= *παίζει*) > **λοιδόλης* > **λοιδόρης* «που περιπαίζει, υβρίζει» + -*έω*].

λοιμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μολυσματική, μεταδοτική, θανατηφόρα ασθένεια.
[συγγ. με *λιμός*, ☞ **λιμός**].

λοιπός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που υπολείπεται, ο υπόλοιπος: *αἱ λοιπαὶ νῆες / αἱ λοιπαὶ τῶν νεῶν* = τα υπόλοιπα καράβια. *ὁ λοιπὸς χρόνος* = το μέλλον.
- για χρόνο *τοῦ λοιποῦ (χρόνου)* = στο μέλλον, στο εξής.
- ως ουσιασ. *τὸ λοιπόν / τὰ λοιπά* = το υπόλοιπο. *οἱ λοιποί* = οι υπόλοιποι.

ΝΕ λοιπός.

[*λείπω*, με ετεροίωση *ε* > *ο*].

Λοξίας, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επίθετο του θεού Απόλλωνα.
[**λεκ*, **λοκ-* (πβ. *λέχ-ριος* «πλάγιος») + παρ. επίθ. *-σός* > *λοξὸς* «αμφίσημος» (από την ασαφή γλώσσα των χρησμών)].

λούω & **λόω** ΡΗΜΑ

Μέσ. ενεστ.	λοῦμαι
Μέσ. παρατ.	ἐλούμην
Μέσ. μέλλ.	λούσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐλουσάμην
Παθ. παρακ.	λέλουμαι & μεταγεν. λέλουσμαι

1. πλένω το σώμα κάποιου.
2. μέση φωνή λοῦμαι πλένω το σώμα μου, πλένομαι, κάνω μπάνιο: *ἐς βαλανεῖον ἦλθε λουσόμενος* = πήγε στα δημόσια λουτρά, για να πλυθεί.
παράγ. λουτρόν.
ΝΕ λούζω «πλένω τα μαλλιά».
[**λόFω*, ομόρρ. με **λατ.** lavō].

λόφος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ύψωμα γης, λόφος.
2. α. λοφίο της περικεφαλαίας: *λευκοὶ ἵππιοι λόφοι* = λευκά λοφία από τρίχες αλόγων.
β. λοφίο στο κεφάλι πουλιού: *λόφος ἀλεκτρυόνος* = το λοφίο του πετεινού.
παράγ. λόφιον, λοφίδιον, **σύνθ.** γεώλοφος.
ΝΕ λόφος (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**].

λοχαγέω -ῶ ΡΗΜΑ
εύχρηστο μόνον στον ενεστ.
διοικώ λόχο.
[ιων. *λοχηγέω*, **παράγ. λ.** δωρ. *λοχαγός* (**σύνθ.** *λόχος* + *ἡγέομαι*, δωρ. **ἁγέομαι*) + παρ. επίθ. *-έω*].

λοχάω -ῶ ΡΗΜΑ
ποιητικό, στους αττ. πεζογράφους σπάνιο και μόνο στον ενεστ.
παραμονεύω, στήνω ενέδρα: *λοχήσας πρὸς τῇ πόλει πολλοὺς διέφθειρε* = αφού έστησε ενέδρα κοντά στην πόλη, σκότωσε πολλούς.
ΝΕ πβ. το σύνθ. *ελλοχεύω* «στήνω ενέδρα».
[**παράγ. λ.** ☞ **λόχος** «ενέδρα» + *-άω*].

λόχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ενέδρα.
2. σώμα ανδρών που στήνουν ενέδρα, και κατ' επέκταση τμήμα στρατού.
παράγ. λοχάω-ῶ, λοχίτης «συστρατιώτης».
ΝΕ λόχος «τμήμα στρατού» (από τη σημ. 2).
[**λεχ-*, **λοχ-* (< *λέχομαι* «ενεδρεύω», ☞ **λέχος**)].

Λύκειον, -είου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γυμναστήριο στην αρχαία Αθήνα, που βρισκόταν κοντά στο ναό του Λυκείου Απόλλωνα.
παράγ. λύκειος.
ΝΕ λύκειο (εκπαιδευτικό ίδρυμα).
[ουσιαστικοπ. του ουδ. του επιθέτου του Απόλλωνα *Λύκειος*, ☞ **Λύκειος**].

λύκειος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έχει σχέση με το λύκο: *λύκειος δορά* = δέρμα λύκου.
[*λύκος* + παρ. επίθ. *-ειος*].

Λύκειος, -είου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επίθετο του θεού Απόλλωνα.
[*Λυκία* + παρ. επίθ. *-ειος*, που κατάγεται από τη Λυκία].

λυμαίνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλυμαινόμην
Μέλλ.	λυμανοῦμαι
Αόρ.	ἐλυμηνάμην
Παρακ.	λελύμασμαι

βλάπτω, κακοποιώ κάποιον ή καταστρέφω κάτι: *ἡ νόσος λυμαίνεται τὸ σῶμα.* = φθείρω.
παράγ. λυμαντικός, λυμεών.
ΝΕ λυμαίνομαι.
[*λῦμα, -ατος, τὸ* «λέρα που απομακρύνεται με την πίεση νερού» + παρ. επίθ. *-αίνομαι* < **-άνjομαι*].

λύμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βλάβη, κακοποίηση ή καταστροφή: *ἐγένετο μεγάλη λύμη τῇ πόλει* = έγινε μεγάλη καταστροφή στην πόλη.
[*λῦμα, τό*, πβ. **λατ.** polluō «ρυπαίνω», ☞ **λυμαίνομαι**].

λυπέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλύπουν
Μέλλ.	λυπήσω
Αόρ.	ἐλύπησα
Παρακ.	λελύπηκα
Παθ. ενεστ.	λυποῦμαι
Παθ. παρατ.	ἐλυπούμην
Παθ. μέλλ.	λυπηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐλυπήθην
Παθ. παρακ.	λελύπημαι

1. στενοχωρώ, λυπώ, δυσαρεστώ, ενοχλώ (ψυχικά): *ἐλύπει αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη* = τον λυπούσε η καταστροφή της χώρας.
2. ενοχλώ κάποιον (σωματικά): *θώρακες μὴ λυποῦντες ἐν τῇ χρείᾳ* = θώρακες που δεν ενοχλούν στη χρήση (όταν τους φορούν). *τὸ παιδίον ἐβόα ὑπὸ τῆς θεραπαίνης λυπούμενον* = το παιδί έκλαιγε, καθώς η υπηρέτρια το ενοχλούσε.
3. για ιππικό και άλλα ελαφρώς οπλισμένα στρατεύματα βλάπτω, παρενοχλώ (το στράτευμα με συνεχείς επιθέσεις): *οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακοσίων ἥκιστ' ἂν αὐτοὺς λυπήσειαν* = ...ελάχιστα θα μπορέσουν να τους παρενοχλήσουν. *λησταὶ*

τὴν χώραν ἐλύπουν = οι ληστές έβλαπταν τη χώρα (με τις επιδρομές τους).
NE λυπώ (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *λύπη* + παρ. επίθ. *-έω*].

λύπη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πόνος του σώματος.
2. πόνος της ψυχής, λύπη. ≠ χαρά.
παράγ. λυπηρός, λυπέω -ῶ, **σύνθ.** ἀλυπία.
[*λευπ-, *λυπ- «κομματιάζω, σχίζω», πβ. **λιθ.** lùpti «ξεφλουδίζω, γδέρνω»].

λυπηρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που προκαλεί πόνο ή στενοχώρια. = θλιβερός.
2. δυσάρεστος: *ἐγένοντο λυπηροὶ τοῖς ξυμμάχοις* = έγιναν δυσάρεστοι στους συμμάχους. ≠ ἡδύς.
[**παράγ. λ.** *λύπη* + παρ. επίθ. *-ηρός*].

λύσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. λύσιμο, απαλλαγή, απελευθέρωση από κάτι: *αὐτῶν λύσις δεσμῶν* = η απαλλαγή αυτών από τα δεσμά.
2. χωρισμός: *λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος.*
3. διάλυση: *πολιτείας λύσις.*
NE λύση (με τη σημ. 1 και άλλες σημ.).
[**παράγ. λ.** *λύω* + παρ. επίθ. *-σις*].

λυσιτελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλυσιτέλουν
Αόρ.	ἐλυσιτέλησα

ωφελώ: *λυσιτελεῖ ἡμῖν ἡ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετή* = μας ωφελεί η αμοιβαία δικαιοσύνη και αρετή. ≠ βλάπτω.
- απρόσωπο λυσιτελεῖ ωφελεί, συμφέρει: *οὐ λυσιτελεῖ (ἡμῖν) εἰς τοσοῦτον προϊέναι κίνδυνον* = δε μας συμφέρει να αναλάβουμε τόσο κίνδυνο.

NE λυσιτελώ.
[**παράγ. λ.** *λυσιτελής* + παρ. επίθ. *-έω*].

λυσιτελής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λυσιτελέστερος
Υπερθετικός	λυσιτελέστατος

ωφέλιμος: *οὐδέποτε λυσιτελέστερον ἀδικία δικαιοσύνης* = σε καμιά περίπτωση δεν είναι πιο ωφέλιμη η αδικία από τη δικαιοσύνη. ≠ ἐπιβλαβής.
NE λυσιτελής (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *λυσι-* (*λύω*) + *τέλος* «κέρδος», που φέρνει κέρδος].

λύτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τα χρήματα που δίνονται για την απελευθέρωση ομήρου, λύτρα: *λύτρα ἀνδρῶν αἰχμαλώτων ἀποδίδωμι* = πληρώνω λύτρα για τους αιχμαλώτους.
παράγ. λυτρόω, λύτρωσις, λυτρωτής.
NE λύτρα (μόνο στον πληθυντικό αριθμό).
[**παράγ. λ.** *λύ-ω* + παρ. επίθ. *-τρον*].

λύχνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λυχνάρι: *λύχνον ἅπτω* = ανάβω το λυχνάρι.
παράγ. λυχνίον, λυχνία «λυχνοστάτης», **σύνθ.** λυχνέλαιον, λυχνοποιός, λυχνοπώλης.
NE λυχνάρι.
[*λυκσ-νος, *λυκ-, από *λευκ- (*λευκός*), πβ. **αρχ. πρωσ.** louxnos (πληθ.) «άστρα»].

λύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔλυον
Μέλλ.	λύσω
Αόρ.	ἔλυσα
Παρακ.	λέλυκα
Υπερσ.	ἐλελύκειν
Μέσ. μέλλ. *με μέση ή κάποτε παθ. σημ.*	λύσομαι «θα λύσω» ή «θα λυθώ»
Μέσ. αόρ.	ἐλυσάμην
Μέσ. παρακ.	λέλυμαι
Παθ. μέλλ.	λυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐλύθην
Παθ. παρακ.	λέλυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐλελύμην

1. λύνω, χαλαρώνω: *λύω ζωστῆρα* = λύνω το ζωστήρα. *λύω ἱστία* = χαλαρώνω τα πανιά του πλοίου.
2. ελευθερώνω: *λύω τινὰ δεσμῶν* = ελευθερώνω κάποιον από τα δεσμά του.
3. διαλύω, διασκορπίζω ένα σύνολο ανθρώπων: *λύω ἀγοράν* = διαλύω τη συνέλευση. *ἐλύθη ἡ στρατιά* = διασκορπίστηκε ο στρατός.
4. δίνω τέλος σε κάτι: *λύω φόβον* = παύω να φοβάμαι. *λύω βίον* = πεθαίνω.
- ακυρώνω, καταργώ: *λύω τὰς σπονδάς* = ακυρώνω τη συμφωνία.

παράγ. λυτός, λύτρον, λύσις, **σύνθ.** λυσιτελής, λυσιτελῶ, λυσίζωνος, Λυσίμαχος.
NE λύνω (με τις σημ. 1, 2 και άλλες σημ.).
[*λυ-, πβ. **λατ.** luō «αποπληρώνω», **αρχ. ινδ.** lunáti «τεμαχίζω»].

λωβάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	λωβήσομαι
Αόρ.	ἐλωβησάμην
Παθ. αόρ.	ἐλωβήθην
Παθ. παρακ.	λελώβημαι

βλάπτω, κακομεταχειρίζομαι κάποιον ή κάτι: *λωβῶμαι τοὺς νέους/τοὺς ἐπιεικεῖς/τὴν πόλιν* = διαφθείρω τους νέους/τους καλούς/την πόλη.
[**παράγ. λ.** *λώβη* + παρ. επίθ. *-άομαι*].

λώβη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βλάβη, κακοποίηση: *οὗτοι φανερά ἐστι λώβη καὶ διαφθορὰ τῶν συγγιγνομένων* = αυτοί

(δηλ. οι σοφιστές) είναι φανερή βλάβη και διαφθορά όσων τους πλησιάζουν.
👪 **παράγ.** λωβάομαι-ῶμαι, λωβητής.
[*σλωβ-*, «πιέζω, βασανίζω», πβ. **λιθ.** slogà «μαστίγιο»].

λωποδυτέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. κλέβω τα ρούχα (συνήθως λουομένου ή ταξιδιώτη).
2. γενικά κλέβω, ληστεύω.
[**παράγ. λ.** *λωποδύτης* + παρ. επίθ. *-έω*].

λωποδύτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αυτός που κλέβει ρούχα (συνήθως λουομένου).
2. γενικά κλέφτης, ληστής.
ΝΕ λωποδύτης (με τη σημ. 2).
👪 **παράγ.** λωποδυτέω.
[**σύνθ. λ.** *λῶπος, τό* (= λώπη «είδος πανωφοριού») + **δυτ-* (*δύομαι* «φορώ») + παρ. επίθ. *-ης* > *λωποδύτης* «που ενδύεται τα ρούχα των άλλων (και φεύγει)»· για το *λῶπος* η ρίζα είναι **λωπ-*, **λεπ-* (πβ. *λέπω* «ξελεπίζω, ξεφλουδίζω»)].

λωφάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	λωφήσω
Παρακ.	λελώφηκα

1. ξεκουράζομαι, ησυχάζω: *λωφᾷ ἡ ψυχὴ τῆς ὀδύνης καὶ γέγηθεν* = η ψυχή ησυχάζει από τον πόνο και χαίρεται.
2. υποχωρώ: *λωφᾷ τὸ νόσημα* = υποχωρεί η αρρώστια.
👪 **παράγ.** λώφησις «παύση, λήξη».
ΝΕ λουφάζω (με τη σημ. 2).
[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως συγγεν. με *ἐλαφρός*].

λῴων, λῴων, λῷον ΕΠΙΘΕΤΟ
συγκριτικός βαθμός του ☞ **ἀγαθὸς**
1. πιο επιθυμητός, προτιμότερος, πιο ευχάριστος, καλύτερος: *τὸ φρονεῖν καὶ τὸ νοεῖν τῆς ἡδονῆς ἀμείνω καὶ λῴω* = η φρόνηση και η νόηση είναι καλύτερα και προτιμότερα από την ηδονή.
2. λῷστος, -η, -ον (υπερθετικός βαθμός του ☞ **ἀγαθός**) άριστος: *ὦ λῷστε Πῶλε!* = καλέ μου φίλε, Πώλε! = ὦ βέλτιστε.
[**λω-* (< *λῶ* «θέλω») + συγκριτικό επίθ. *-ίων*].

Μ

Μ, μ, μῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δωδέκατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
- ως αριθμητικό σύμβολο: *μ´* = 40, αλλά *͵μ* = 40.000.

μὰ ΜΟΡΙΟ
χρησιμοποιείται σε διαβεβαιώσεις ή όρκους και συντάσσεται με αιτιατική μα: *ναὶ μὰ τὸν Δία. οὐ μὰ τὸν Δία* = μα το Δία, όχι.

μαγγανεύω ΡΗΜΑ
χρησιμοποιώ μαγικά τεχνάσματα, εξαπατώ: *ὁ βάσκανος οὗτος μαγγανεύει καὶ τοὺς νοσοῦντας φησὶν ἰᾶσθαι* = αυτός εδώ ο μάγος εξαπατά και ισχυρίζεται ότι θεραπεύει τους αρρώστους.
👪 **παράγ.** μαγγανεία «μαγεία», μαγγάνευμα, μαγγανευτής.
[**παράγ. λ.** *μάγγανον* «μέσο με το οποίο μαγεύουμε τους άλλους» {**αβέβ. ετυμ.,** ίσως από ρίζα **μεγγ-* (**μενγ-*) + παρ. επίθ. *-ανον*, **ΙΕ** *meng, πβ. **ιρλ.** meng «απάτη»} + παρ. επίθ. *-εύω*].

μάγειρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που σφάζει ζώα, κρεοπώλης και μάγειρος (αυτές τις ιδιότητες τις συγκέντρωνε συχνά το ίδιο πρόσωπο).
👪 **παράγ.** μαγειρεῖον, μαγειρικός, μαγειρεύω, **σύνθ.** ἀρχιμάγειρος.
ΝΕ μάγειρας (με την γ´ μόνο ιδιότητα).
[ίσως μακεδον. λέξη, συγγεν. με το *μάχαιρα*].

μᾶζα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κριθαρένιο ψωμί: *ἄρτοι καὶ μᾶζαι* = ψωμιά από σιτάρι και ψωμιά από κριθάρι.
ΝΕ μάζα (λ.χ. ζυμαριού, και με άλλες σημ.).
[**μαγ-* (*μαγ-ῆναι* αόρ. του *μάσσω* «ζυμώνω») + παρ. επίθ. *-ja* > *μᾶζα*].

μάθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μάθημα: *τὰ παθήματα γέγονε μαθήματα* = τα παθήματα έγιναν μαθήματα.
2. συχνά στον πληθ. μάθηση, γνώση: *μαθημάτων φρόντιζε μᾶλλον χρημάτων* = να ενδιαφέρεσαι πιο πολύ για τη γνώση παρά για τα χρήματα.
3. τα μαθηματικά.
ΝΕ μάθημα (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** **μαθη-* (*με-μάθη-κα* < *μανθάνω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

μαθηματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που αγαπά τη μάθηση, φιλομαθής.
2. επιστημονικός, ιδίως μαθηματικός: *ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη. ὁ μαθηματικός* (ως ουσιαστικό).
ΝΕ μαθηματικός (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *μάθημα* (γεν. *μαθήματ-ος*) + παρ. επίθ. *-ικός*].

μαθητικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μαθητικώτερος
Υπερθετικός	μαθητικώτατος

μαθητικός τινος ευνοϊκά διατεθειμένος προς τη μάθηση κάποιου πράγματος.
ΝΕ μαθητικός (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *μαθητής* + παρ. επίθ. *-ικός*].

μαῖα, μαίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μαμή: *οὐκ ἀκήκοας ὡς ἐγώ εἰμι υἱὸς μαίας, Φαιναρέτης;* = δεν έχεις ακούσει ότι είμαι (εγώ ο Σωκράτης) γιος μαμής, της Φαιναρέτης;
παράγ. μαιεύομαι, μαίευσις, μαιευτική.
ΝΕ μαία.
[**μā-* (*μη-* της παιδικής γλώσσας) + παρ. επίθ. *-ja* > *μαῖα*, συγγεν. με *μάμμη, μήτηρ*].

μαιευτικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει σχέση με την τέχνη της μαίας, της μαμής.
2. ἡ μαιευτική (τέχνη) η διαλογική μέθοδος του Σωκράτη, μέσω της οποίας βοηθούσε τους συνομιλητές του να εξωτερικεύσουν γνώσεις που κατείχαν χωρίς να το συνειδητοποιούν.
ΝΕ μαιευτικός (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** **μαιευτής* (πβ. όμως *μαιεύτρια* < *μαιεύομαι*) + παρ. επίθ. *-ικός*].

Μαιμακτηριών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο πέμπτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Οκτωβρίου έως 15 Νοεμβρίου.
[*Μαιμάκτης, ὁ* (επίθετο του Διός) + παρ. επίθ. *-ιών*, ρ. *μαιμάσσω* και *μαιμάω* «είμαι οργισμένος», συγγεν. με *μαίομαι* χωρίς σαφή ετυμ.].

μαίνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαινόμην
Μέλλ.	μανήσομαι & μανοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐμηνάμην
Παρακ. αμετ., με σημ. ενεστ.	μέμηνα «είμαι σε κατάσταση μανίας»
Παθ. αόρ.	ἐμάνην
Παθ. παρακ.	μεμάνημαι

βρίσκομαι σε κατάσταση μανίας, τρέλας: *μαίνομαι καὶ παραπαίω* = είμαι τρελός και ανισόρροπος. *μαίνεται τόλμῃ* = είναι τρελός από την αλόγιστη τόλμη.
παράγ. μαινάς (ἡ), **σύνθ.** ἐκμαίνομαι, ὑπερμαίνομαι, ἐμμανής, φρενομανής.
ΝΕ μαίνομαι.
[**μαν-* + παρ. επίθ. *-jομαι* > *μαίν-ομαι*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** mányate «σκέπτομαι», **αρχ. σλαβ.** mĭněti «σκέπτομαι»].

μάκαρ, -αρος, ὁ, ἡ, ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στον πληθ. οἱ μάκαρες οι νεκροί, που απολαμβάνουν απόλυτη ευτυχία, μακαριότητα: *μακάρων νῆσοι* (στα νησιά αυτά πίστευαν ότι μετέβαιναν μετά το θάνατό τους οι ήρωες και άλλα πρόσωπα άξια να απολαύσουν μακαριότητα).
παράγ. μακαρίτης, μακαρίζω, μακάριος, μακαριότης.
[**αβέβ. ετυμ.**].

μακαρίζω ΡΗΜΑ
καλοτυχίζω, συγχαίρω: *μακαρίζω τινὰ τινός* = καλοτυχίζω κάποιον για κάτι. *μακαρίζομεν ὑμῶν τὸ ἀπειρόκακον* = σας καλοτυχίζουμε για την αγαθοσύνη σας (ειρωνικά).
παράγ. μακαριστός, μακαρισμός.
ΝΕ μακαρίζω.
[**παράγ. λ.** *μάκαρ* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

μακάριος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μακαριώτερος
Υπερθετικός	μακαριώτατος

1. ευλογημένος, ευτυχισμένος: *σοφοί τε καὶ μακάριοι ἄνδρες.*
2. πλούσιος, σε κατάσταση ευημερίας.
3. για νεκρό μακαρίτης.
ΝΕ μακάριος (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *μάκαρ* + παρ. επίθ. *-ιος*].

μακαριστός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μακαριστότερος
Υπερθετικός	μακαριστότατος

αυτός που θεωρείται καλότυχος, που τον καλοτυχίζουν: *μακαριστὸς ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων* = καλοτυχίζεται από όλους τους ανθρώπους.
ΝΕ μακαριστός.
[**παράγ. λ.** *μακαρίζω* + παρ. επίθ. *-τός*].

μακρὰν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. τοπικά μακριά: *μὴ ἀπέλθῃς μακράν* = μην πας μακριά.
2. χρονικά πολύ χρόνο: *τί οὖν συνέβη μετὰ ταῦτ' εὐθύς, οὐκ εἰς μακράν;* = τι συνέβηκε λοιπόν αμέσως έπειτα από αυτά, όχι πολύ χρόνο αργότερα;
ΝΕ μακράν (λόγ., με τη σημ. 1).
[*μακρός, μακράν* (ενν. *ὁδόν*)].

μακρηγορέω -ῶ ΡΗΜΑ
μιλώ για ένα θέμα με λεπτομέρειες ή για πολλή ώρα: *ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, ...μακρηγορεῖν ἐν εἰδόσιν οὐ βουλόμενος, ἐάσω* = εγώ θα παραλείψω ό,τι έχει σχέση με τα πολεμικά κατορθώματα (των Αθηναίων), γιατί δε θέλω να πω πολλά πράγματα σε ανθρώπους που τα γνωρίζουν.
ΝΕ μακρηγορώ.
[**παράγ./σύνθ.** *μακρά* (ουδ. πληθ.) + *ἀγορ-εύω* + παρ. επίθ. *-έω*, όπου στη σύνθεση *α* + *α* > *η*].

μακρόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από μακριά.
ΝΕ στη λόγ. φρ. *εκ του μακρόθεν*.
[**παράγ. λ.** *μακρός, -όν* + παρ. επίθ. *-θεν*].

μακρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μακρότερος & μάσσων
Υπερθετικός	μακρότατος & μήκιστος

Α. τοπικά **1.** αυτός που έχει μεγάλο μήκος, μακρύς: *μακρὰ ὁδός* = μακρύς δρόμος. ≠ βραχύς «που έχει μικρό μήκος, κοντός».
2. αυτός που βρίσκεται μακριά, μακρινός: *μακρὰ ἀποικία*.
3. γενικά μεγάλος: *ἐλπίζω μακρότερα τῆς δυνάμεως* = έχω ελπίδες μεγαλύτερες από τη δύναμή μου.
4. ως επίρρημα μακρῷ πολύ, κατά πολύ: *μακρῷ πρῶτος*.
Β. χρονικά **1.** αυτός που διαρκεί πολύ: *μακρὰ νύξ* = μεγάλη, μακριά νύχτα. *μακρὸς βίος* = ζωή πολλών χρόνων.
- αυτός που, επειδή διαρκεί πολύ, καταντά ενοχλητικός: *μακροὶ λόγοι*.

2. ως επίρρημα διὰ μακρῶν λεπτομερώς.
παράγ. μάκρος, μακρύνω, μακράν (ενν. ὁδόν), **σύνθ.** μακρόβιος, μακρολόγος.
ΝΕ μακρός (λόγ.), μακρύς (με σημ. Α1, Β1), φρ. *διὰ μακρών* (με σημ. Β2).
[**μακ-* (δωρ. *μᾶκος* = *μῆκος*) + παρ. επίθ. *-ρός*, συγγεν. με *μακ-εδνὸς* «υψηλός», *Μακεδών*].

μάλα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	μᾶλλον
Υπερθετικός	μάλιστα

1. πολύ ή πάρα πολύ: *μάλα ἀσμένως* = πολύ ευχαρίστως. *μάλα δὴ πρεσβύτης* = πολύ γέρος.
2. σε απαντήσεις ναι, βεβαίως: *Σωκράτης: ἆρ' οὐκ ἰσόθεον ἡγεῖται αὐτόν; Φαῖδρος: Καὶ μάλα*. = Σ.: Άραγε, δε θεωρεί τον εαυτό του ίσο με τους θεούς; Φ.: Ναί.
[**μαλ-* + παρ. επίθ. *-α* (λ.χ. *τάχιστ-α*), συγγεν. με **λατ.** mel-ior «βελτίων», **λιθ.** milns «πολύ»].

μάλιστα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
υπερθετικός βαθμός του *μάλα*
1. σε πολύ μεγάλο βαθμό: *ὅ,τι μάλιστα δύνασαι* = όσο πιο πολύ μπορείς.
2. με άρθρο (ἐς) τὰ μάλιστα σε πολύ μεγάλο βαθμό: *ἐτύγχανον προσφιλεῖς αὐτοῖς ὄντες τὰ μάλιστα* = τους ήταν αγαπητοί σε πολύ μεγάλο βαθμό.
3. σε αριθμούς περίπου: *πεντήκοντα μάλιστα* = περίπου πενήντα.
4. σε απάντηση καὶ μάλιστα βεβαιότατα.
ΝΕ μάλιστα (με τη σημ. 4).
[*μάλα* + παρ. επίθ. *-ιστος* (λ.χ. *μέγ-ιστος*)].

μᾶλλον ΕΠΙΡΡΗΜΑ
συγκριτικός βαθμός του *μάλα*
1. περισσότερο: *μᾶλλον τοῦ δέοντος* = περισσότερο απ' ό,τι πρέπει.
2. μᾶλλον δὲ ἢ καλύτερα...: *μᾶλλον δ' ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν πειράσομαι διηγήσασθαι* = ή καλύτερα θα δοκιμάσω από την αρχή να σας τα διηγηθώ.
ΝΕ μάλλον (με τη σημ. 2).
[*μάλ-α* + συγκτριτικό επίθ. *-jov* > *μᾶλλον*].

μαλακός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μαλακώτερος
Υπερθετικός	μαλακώτατος

1. μαλακός (στην αφή): *μαλακὸς χιτών*.
2. για πράγματα μη υποκείμενα σε αφή ήσυχος, ήρεμος: *μαλακὸς ὕπνος* = ήσυχος ύπνος.
3. για ανθρώπους πράος, ήπιος: *μαλακὸν ἦθος* = πράος χαρακτήρας.
4. με αρνητική σημ. μαλθακός, άτολμος, δειλός: *αὐτοὶ μὲν ἀεὶ μαλακώτεροι ἐγίγνοντο, οἱ δὲ πολέμιοι θρασύτεροι* = και αυτοί μεν γίνονταν όλο και πιο άτολμοι, οι εχθροί όμως όλο και πιο τολμηροί.
- *μαλακὸς καρτερεῖν πρὸς λύπας* = ανήμπορος να αντέξει τις λύπες.

παράγ. μαλακία «μαλθακότητα», μαλακύνω.
ΝΕ μαλακός (με τις σημ. 1, 3).
[**μαλ-* + ένθ. *-ακ* + παρ. επίθ. *-ός* > *μαλακός*, του οποίου η ρίζα ταυτίζεται με το *βλὰξ* και το **λατ.** mollis].

μανθάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμάνθανον
Μέλλ.	μαθήσομαι
Αόρ. β΄	ἔμαθον
Παρακ.	μεμάθηκα
Υπερσ.	ἐμεμαθήκειν

1. μαθαίνω: *μανθάνω παρά τινος/ἔκ τινος* = μαθαίνω από κάποιον.
2. αντιλαμβάνομαι: *εἰ μὴ μανθάνετε κακὰ σπεύδοντες, ἀξύνετοί ἐστε* = αν δεν αντιλαμβάνεστε ότι επιδιώκετε κακά πράγματα, είστε ανόητοι.
3. καταλαβαίνω: *οὐ δύναμαι μαθεῖν τὰ λεγόμενα* = δεν μπορώ να καταλάβω αυτά που λέγονται. *οὐ πάνυ μανθάνω* = καθόλου δεν καταλαβαίνω.
παράγ. μάθησις, μάθημα, μαθητής.
ΝΕ μαθαίνω (με τη σημ. 1).
[**μαθ-* (*ἔ-μαθ-ον*), συνεσταλμ. μεταπτ. βαθμίδα της **μεν-θ-*, από όπου **μανθ-* + *-αν* + *-ω*, πβ. *μενθήρη φροντίς*].

μανία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τρέλα, παραφροσύνη.
2. ενθουσιασμός, έμπνευση: *ἀπὸ Μουσῶν μανία* = το ένθεο πάθος που έρχεται από τις Μούσες (για μουσική, ποίηση κτλ.).

NE μανία (με τη σημ. 1).
[**μαν-* (*μαίνομαι*) + παρ. επίθ. -*ία*].

μανικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει κυριευτεί από τρέλα: *οὐ μανικόν ἐστιν ἐν οἰκίᾳ τρέφειν ταώς;* = δεν είναι τρέλα να τρέφεις παγόνια μέσα στο σπίτι;
2. υπέρμετρος, υπερβολικός: *τὸ πρῶτον τοῦ ᾄσματος μανικὸν ἂν φανείη* = η αρχή του τραγουδιού μπορεί να φανεί υπερβολική.
NE μανιακός (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *μανία* + παρ. επίθ. -*ικός*].

μαντεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η μαντική, προφητική, ικανότητα: *μαντείας δεῖται ὅ,τι ποτὲ λέγεις, καὶ οὐ μανθάνω* = αυτό που λες χρειάζεται μαντική ικανότητα και εγώ δεν το καταλαβαίνω.
2. χρησμός, προφητεία: *ἀπειθῶ τῇ μαντείᾳ* = δεν υπακούω στο χρησμό.
NE μαντεία (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *μαντεύομαι* + παρ. επίθ. -*εία*].

μαντεύομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαντευόμην
Μέλλ.	μαντεύσομαι
Αόρ.	ἐμαντευσάμην
Παρακ.	μεμάντευμαι

1. υποθέτω, εικάζω, μπορώ να φανταστώ: *ἔστι τι ὃ μαντεύονται πάντες* = υπάρχει κάτι που μπορούν να υποθέσουν όλοι την ύπαρξή του. *ἀληθέστατα μαντεύῃ* = πολύ ορθά το υποθέτεις.
2. συμβουλεύομαι μαντείο, ζητώ χρησμό από μαντείο: *εἰς Δελφοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο μαντεύσασθαι* = πήγε στους Δελφούς και τόλμησε να ζητήσει από το μαντείο χρησμό γι' αυτό.
παράγ. μάντευμα, μαντευτός, μαντευτής.
NE μαντεύω (με τη σημ. 1).
[*μάντ-ις* + παρ. επίθ. -*εύομαι*].

μάντις, -εως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. προφήτης, μάντης.
2. αυτός που προβλέπει κάτι: *οὐδεὶς μάντις τῶν μελλόντων* = κανένας δεν μπορεί να προβλέψει αυτά που θα συμβούν στο μέλλον.
παράγ. μαντεύομαι, μαντικός, μαντεία, **σύνθ.** οἰωνόμαντις, ὀνειρόμαντις.
NE μάντης (και με τις δύο σημ.).
[ουδ. ουσ. **μαντι*, που μαρτυρείται στο *μαντιπόλος*, όπου το **μαντι* συγγεν. με *μαν-ία*, *μαίν-ομαι* (για τη σημ. «προφητεύω, χρησμοδοτώ» πβ. *ὑπὸ θεοῦ μαίνεται*· δεν υπάρχει καμία σχέση με το **λατ.** mens, mentis «πνεύμα»)].

Μαραθών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αρχαίος δήμος της Αττικής, κατάφυτος από μάραθα: *ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη*.
NE Μαραθώνας.
[**παράγ. λ.** *μάραθ-ον* + παρ. επίθ. -*ών* > *μαραθών* «περιοχή με μάραθα»].

μαραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμάραινον
Μέλλ.	μαρανῶ
Αόρ.	ἐμάρανα
Παθ. μέλλ.	μαρανθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμαράνθην
Παθ. παρακ.	μεμάρασμαι

σβήνω, καταστρέφω σιγά σιγά: *νόσος μαραίνει με* = η αρρώστια με κάνει σιγά σιγά να σβήνω. *τὸ σῶμα οὐκ ἐμαραίνετο, ἀλλ' ἀντεῖχε τῇ ταλαιπωρίᾳ* = το σώμα δεν έλιωνε (από την αρρώστια), αλλά άντεχε στην ταλαιπωρία.
παράγ. μάρανσις, μαρασμός, **σύνθ.** ἀμάραντος.
NE μαραίνω (με τη σημ. 1).
[**μαράν-jω* > *μαραίνω*, **αβέβ.,** ίσως συγγεν. με *βρο-τὸς* και **λατ.** mor-ior «πεθαίνω»].

μαρτυρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐμαρτύρησα
Παρακ.	μεμαρτύρηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	μαρτυρήσομαι
Παθ. μέλλ.	μαρτυρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμαρτυρήθην
Παθ. παρακ.	μεμαρτύρημαι

δίνω μαρτυρία, διαβεβαιώνω για κάτι: *ὡς μαρτυροῦσιν οἱ παλαιοί* = όπως μας βεβαιώνουν οι παλιοί.
- παθ. φωνή απρόσωπο μαρτυρεῖται υπάρχει η μαρτυρία, η διαβεβαίωση: *περὶ τούτων μὲν ἀκηκόατε καὶ μεμαρτύρηται ὑμῖν* = σχετικά με αυτά ακούσατε και σας έχει δοθεί η διαβεβαίωση.

παράγ. μαρτύρημα, μαρτυρία, μαρτύριον, **σύνθ.** ψευδόμαρτυς, ἐπιμαρτύρομαι.
NE μαρτυρώ.
[**παράγ. λ.** *μάρτυς, μάρτυρ-ος* + παρ. επίθ. -*έω*].

μαρτυρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κατάθεση μάρτυρα, μαρτυρία: *ὁ δ' εἰς μαρτυρίαν κληθείς, μὴ ἀπαντῶν δὲ τῷ καλεσαμένῳ, ὑπόδικος ἔστω* = και αυτός που τον κάλεσαν να καταθέσει, αν δεν παρουσιαστεί σ' αυτόν που τον κάλεσε, να θεωρείται ένοχος.
NE μαρτυρία.
[**παράγ. λ.** *μαρτυρέω* + παρ. επίθ. -*ία*].

μαρτύριον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μαρτυρία, απόδειξη: *μαρτύριον δὲ τούτου...* = και απόδειξη αυτού του ισχυρισμού...
NE μαρτύριο «βασανισμός, ταλαιπωρία».
[**παράγ. λ.** *μαρτυρέω/μάρτυς* + παρ. επίθ. -*ιον*].

μαρτύρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαρτυρόμην
Μέλλ.	μαρτυροῦμαι
Αόρ.	ἐμαρτυράμην

1. επικαλούμαι τη μαρτυρία (κάποιου): *μαρτύρομαι θεούς* = καλώ ως μάρτυρες τους θεούς.
2. υποστηρίζω, ισχυρίζομαι: *μαρτυρόμεθα ὅτι προδιδόμεθα ὑφ' ὑμῶν Δωριεῖς Δωριέων* = υποστηρίζουμε ότι εγκαταλειπόμαστε εμείς οι Δωριείς από σας τους Δωριείς.
[*μάρτυς, μάρτυρ-ος* + παρ. επίθ. *-ομαι*].

μάρτυς, -υρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μάρτυρας.
παράγ. μαρτυρέω -ῶ, μαρτύρομαι.
ΝΕ μάρτυρας.
[*μαρτυ-, συνεσταλ. βαθμίδα της *(σ)μερ- «θυμάμαι, σκέπτομαι», συγγεν. με *μερ-ιμνάω* και **αρχ. ινδ.** smár-ati «θυμάμαι»· αρχικά **μάρτυρς* > *μάρτυς*, με ανομοιωτική έκπτωση του δεύτερου από τα δύο *ρ*].

μάστιξ, -ιγος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μαστίγιο.
2. μεταφορικά μεγάλο κακό, πληγή, μάστιγα: *ἐπλήγη θεοῦ μάστιγι* = χτυπήθηκε από θεϊκή μάστιγα.
παράγ. μαστιγόω -ῶ, μαστίζω «μαστιγώνω», μαστίγιον, μαστίγωσις, **σύνθ.** μαστιγοφόρος.
ΝΕ μάστιγα (με τη σημ. 2).
[**μασ-* (του *μαίομαι* «επιδιώκω σφοδρά») + παρ. επίθ. *-τι-ξ*, όπου το *-τι-* δηλώνει όργανο].

μάταιος, -αία & **-αιος, -αιον** ΕΠΙΘΕΤΟ
ανώφελος, μάταιος: *μάταιος πόνος* = ανώφελος κόπος.
παράγ. ματαιότης, ματαιοσύνη, **σύνθ.** ματαιόφρων.
ΝΕ μάταιος.
[**ματ-* (< *μάτ-ην*) + παρ. επίθ. *-αιος*].

μάτην ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. ανώφελα, μάταια: *πονεῖς μάτην* = μάταια κοπιάζεις.
2. ανόητα, απερίσκεπτα: *ἵνα μὴ μάτην θαρρῇσῃς* = για να μη θαρρέψεις απερίσκεπτα.
ΝΕ λόγ. φρ. *εις μάτην* (με τη σημ. 1).
[παλιά αιτιατ. του *μάτη, ἡ* «μανία, σφοδρή επιθυμία», πβ. *δωρεάν*].

μάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *μάσσω*

Παρατ.	ἔματτον
Μέλλ.	μάξω
Αόρ.	ἔμαξα
Παρακ.	μέμαχα
Παθ. αόρ. α΄	ἐμάχθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐμάγην
Παθ. παρακ.	μέμαγμαι

ζυμώνω: *μάττω ἄλφιτα* = ζυμώνω κριθαρένιο αλεύρι.
- παθ. φωνή *σῖτος μεμαγμένος* = ζυμωμένο σιταρένιο αλεύρι.

παράγ. μᾶζα, μάγμα (τό), μάκτρα (ἡ) «σκάφη ζυμώματος», μάκτρον, **σύνθ.** ἀπομάσσω, ἐκμάσσω.
[**μακ-* + παρ. επίθ. *-jω* > *μάσσω*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** mác-ate «πιέζω, πατώ», **λατ.** māceria «τοίχος από λάσπη και άχυρο»].

μάχη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πολεμική σύγκρουση, μάχη: *μάχῃ κρατῶ* ή *νικῶ* = νικώ σε μάχη.
2. στον πληθυντικό μάχαι φιλονικίες, διαμάχες: *μάχας ἐν λόγοις ποιοῦμαι* = λογομαχώ.
3. προσπάθεια: *καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν πολλὴ μάχη ἦν* = και γινόταν μεγάλη προσπάθεια, καθώς σπρώχνονταν για να πλησιάσουν τον Κύρο.
ΝΕ μάχη (με όλες τις σημ.).
[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως ξένη λέξη].

μάχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαχόμην
Μέλλ.	μαχοῦμαι
Αόρ.	ἐμαχεσάμην
Παρακ.	μεμάχημαι

1. πολεμώ, μάχομαι: *μάχομαί τινι/πρός τινα* = πολεμώ εναντίον κάποιου. *μάχομαι ἀφ' ἵππου* = μάχομαι έφιππος.
2. φιλονικώ, λογομαχώ: *ἐπεχείρει περὶ αὐτὰ μάχεσθαι* = επιχείρησε να αρχίσει μια έντονη συζήτηση γύρω από αυτό το ζήτημα.
3. προσπαθώ να αντιμετωπίσω κάτι: *μάχομαι τῷ λιμῷ καὶ τῷ δίψει* = προσπαθώ να αντιμετωπίσω (να νικήσω) την πείνα και τη δίψα.
παράγ. μαχητής, μάχιμος, μαχητός, μαχητικός, **σύνθ.** ναυμάχος, ναυμαχία, ἀγχέμαχος, σύμμαχος, συμμαχία, μονομάχος, μονομαχία, ἱππομαχία.
ΝΕ μάχομαι (με τις σημ. 1, 3).
[συγγεν. με ☞ **μάχη**].

μεγαλεῖος, -εία, -εῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μεγαλειότερος
Υπερθετικός	μεγαλειότατος

μεγαλοπρεπής, λαμπρός: *ἐκόσμησε τὴν γνώμην μεγαλείοις ῥήμασι* = στόλισε με μεγαλοπρεπή λόγια τη σκέψη του (ακριβέστερα: τη διατύπωση της σκέψης του).
παράγ. μεγαλειότης.
ΝΕ το μεγαλείο (ως ουσιαστικό).
[*μεγαλο-* (< *μέγας, μεγάλου*) + παρ. επίθ. *-εῖος* κατά το *ἀνδρεῖος*].

μεγαλύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμεγάλυνον

Μέλλ.	μεγαλυνῶ
Αόρ.	ἐμεγάλυνα
Παθ. μέλλ.	μεγαλυνθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμεγαλύνθην

1. καθιστώ κάποιον μεγάλο, ενισχύω: *τοὺς πολεμίους μεγαλύνετε* = ενισχύετε (με τη συμπεριφορά σας) τους εχθρούς σας.
2. καθιστώ κάποιον ή κάτι μεγάλο με τα λόγια μου, επαινώ, δοξάζω: *ἐμεγάλυνε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν παρὰ τῷ Τισσαφέρνει* = επαινούσε την επιρροή του στον Τισσαφέρνη.
- μέση φωνή μεγαλύνομαι καυχιέμαι: *μεγαλύνεται ἐπὶ τῷ ἔργῳ* = καυχιέται για τα επιτεύγματά του.

3. μεγαλοποιώ κάτι, υπερβάλλω: *ἐμεγάλυνον καὶ ἐβόων ὡς ἐπὶ δήμου καταλύσει ταῦτα γίγνοιντο* = μεγαλοποιούσαν (τις κατηγορίες) και κραύγαζαν ότι αυτά γίνονταν για την κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος.
[**παράγ. λ.** *μέγας* (γεν. *μεγάλ-ου*) + παρ. επίθ. *-ύνω*].

μέγας, μεγάλη, μέγα ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μείζων
Υπερθετικός	μέγιστος

1. α. για πρόσωπα μεγάλος, παντοδύναμος: *μέγας πλούτῳ καὶ ἀνδρείᾳ* = μεγάλος ως προς τον πλούτο και την ανδρεία. ≠ μικρός. **β.** για πράγματα μεγάλος, δυνατός, σπουδαίος, (με αρνητ. σημ.) υπερβολικά μεγάλος: *μέγας θόρυβος. μὴ μεγάλα λέγε* = μη λες (υπερβολικώς) μεγάλα λόγια. ≠ μικρός.
2. ως επίρρημα μέγα πολύ, υπερβολικά: *αἱ τελεταὶ μέγα δύνανται* = μεγάλη δύναμη έχουν οι τελετές.
παράγ. μεγάλως, μέγεθος, μέγιστος, μεγιστᾶνες (κατά το Ἀκαρν-ᾶνες), μεγαλύνω, **σύνθ.** μεγαλορρήμων, μεγαλοπρεπής, μεγαλόφρων.
ΝΕ μεγάλος (με τις σημ. 1α, 1β).
[**μεγ-*, συγγεν. με **αρμ.** mec «μεγάλος», **αρχ. ινδ.** máhi «μεγάλος»].

μέδιμνος, -ίμνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μέτρο χωρητικότητας ξηρών καρπών.
[**μεδ-* (< *μέδω/μέδομαι* «μετρώ») + ένθ. *-ιμ* + παρ. επίθ. *-νος*, **ΙΕ** *med-, από όπου **λατ.** modius (μέτρο χωρητικότητας)].

μέθη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μεθύσι.
ΝΕ μέθη.
[**μεθ-* (*μεθ-ύω, μέθυ*) + παρ. επίθ. *-η*].

μεθίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵημι

1. αφήνω, αφήνω κάποιον ελεύθερο, τον αφήνω να φύγει: *μὴ μεθίει τοὺς ἄνδρας* = μην αφήσεις τους άνδρες να φύγουν.
2. αμελώ: *μεθίημι τὰ δέοντα πράττειν* = αμελώ να κάνω αυτά που πρέπει.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *ἵημι*].

μεθίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. αλλάζω κάτι, το μεταβάλλω: *μεθίστημι τὴν πολιτείαν* = μεταβάλλω το πολίτευμα.
2. μετακινώ, απομακρύνω: *ἦγον ἄνδρας... οὓς ἐδόκει ἀσφαλείας ἕνεκα μεταστῆσαι* = οδηγούσαν άνδρες... τους οποίους νόμιζαν ότι έπρεπε να μετακινήσουν για λόγους ασφαλείας.
- μέση φωνή μεθίσταμαι απομακρύνω κάποιον από κοντά μου: *μεταστησάμενοι πάντας ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς αὐτούς* = αφού τους απομάκρυναν όλους από κοντά τους, σκέπτονταν μόνοι τους.

3. μέση και παθ. φωνή μεθίσταμαι
α. αλλάζω τη θέση μου, αναχωρώ: *ἐκ φωτὸς εἰς σκότος μεθίσταμαι* = περνάω από το φως στο σκοτάδι. *μεθίσταμαι βίου* = πεθαίνω. *ὁ μεταστάς* = ο νεκρός.
β. αποχωρώ, αποστατώ: *ἱκανοὶ τοὺς μεταστάντας βλάψαι* = είναι ικανοί να βλάψουν αυτούς που αποστάτησαν (από τη συμμαχία τους).
παράγ. μετάστασις.
ΝΕ το παράγ. *μετάσταση.*
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *ἵστημι*].

μεθύσκω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	μεθύσω
Αόρ.	ἐμέθυσα
Παθ. μέλλ.	μεθυσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμεθύσθην
Παρακ.	μεμέθυσμαι

1. κάνω κάποιον να μεθύσει, τον μεθώ.
2. παθ. φωνή μεθύσκομαι μεθώ: *πίνων οὐ μεθύσκεται* = όταν πίνει, δε μεθάει. **=** μεθύω ≠ νήφω.
[**μεθυ-* (< *μεθύ-ω*) + παρ. επίθ. *-σκ-ω*].

μεθύω ΡΗΜΑ
μόνο στον ενεστώτα και τον παρατατικό· οι άλλοι χρόνοι αναπληρώνονται από το *μεθύσκω*
1. μεθώ. ≠ νήφω.
2. μεταφορικά κατέχομαι από πάθος, είμαι μεθυσμένος: *μεθύω ἔρωτι.*
παράγ. μεθύσκω, μέθυσος, μεθυστής, μέθυσμα, **σύνθ.** ἀμέθυστος.
ΝΕ μεθάω (και με τις δύο σημ.).
[*μέθυ* + παρ. επίθ. *-ω*].

μείγνυμι & **μειγνύω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμείγνυν
Μέλλ.	μείξω
Αόρ.	ἔμειξα
Παθ. μέλλ.	μειχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐμειξάμην

Παθ. αόρ. α΄ & β΄	ἐμείχθην & ἐμίγην
Παθ. παρακ.	μέμειγμαι
Παθ. υπερσ.	ἐμεμείγμην

αναμειγνύω, ανακατεύω: *μείγνυμι οἶνον καὶ ὕδωρ* = αναμειγνύω κρασί και νερό.

παράγ. μίγμα (και όχι μεῖγμα), μιγάς (ὁ, ἡ), μῖξις, μιγάδην και μίγδην, **σύνθ.** ἀναμειγνύω.

ΝΕ σύνθ. αναμειγνύω.

[*μεικ- + ένθ. -νυ + παρ. επίθ. -μι > *μείγ-νυ-μι*, συγγεν. με **λιθ.** misras «ανάμεικτος», **αρχ. σλαβ.** měšiti «αναμειγνύω»].

μειξοβάρβαρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει καταγωγή μισή βαρβαρική και μισή ελληνική: *ἦσαν δὲ μειξοβάρβαροι οἱ ἐνοικοῦντες τῇ πόλει* = οι κάτοικοι αυτής της πόλης ήταν κατά το ήμισυ βάρβαροι και Έλληνες.

[**σύνθ. λ.** *μειξο- (*μείγνυμι*) + *βάρβαρος*].

μειράκιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

νεαρό παιδί: *ἐκ μειρακίων μέχρι γήρως* = από τη νεαρή ηλικία έως τα γεράματα.

[**παράγ. λ.** *μεῖραξ* (*μείρακ-ος*) + παρ. επίθ. -*ιον*].

μείρομαι ΡΗΜΑ

Παθ. παρακ.	εἵμαρμαι

1. σημ. που απαντά στην ποίηση παίρνω το μερίδιό μου.

2. παθ. παρακ. εἵμαρμαι **α.** συνήθως απρόσωπο εἵμαρται είναι πεπρωμένο. **β.** μετοχή ως ουσιαστικό *ἡ εἱμαρμένη* = η μοίρα.

παράγ. μόρος, μοῖρα, μοιράδιος, μοιράζω, **σύνθ.** ἄμοιρος, εὔμοιρος, μεμψίμοιρος, διαμοιράζω.

ΝΕ ειμαρμένη (με τη σημ. 2β).

[*μερ-, *μορ- «μερίδιο», *μερ- + παρ. επίθ. -*jo-μαι* > *μείρομαι*, συγγεν. με **λατ.** mereō «παίρνω τιμητικό μερίδιο»].

μέλας, μέλαινα, μέλαν ΕΠΙΘΕΤΟ

μαύρος.

παράγ. μελάνιον «μελάνη», μελανός, μελανώδης, μελαίνω «βάφω κάτι μαύρο», **σύνθ.** μελαγχολία, μελανείμων «μαυροφορεμένος».

ΝΕ μέλας (λόγ.) & μελανός.

[*μελ- «σκοτεινός, ακάθαρτος», ομόρρ. με **λιθ.** mëlas «κυανός», **αρχ. πρωσ.** melne «λεκές χρώματος μπλε»].

μέλει

απρόσωπο ρ. ☞ **μέλω.**

μελετάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμελέτων
Μέλλ.	μελετήσω
Παρακ.	μεμελέτηκα

1. δίνω μεγάλη προσοχή σε κάτι, φροντίζω για κάτι, το μελετώ: *δόξαν ἀρετῆς μελετῶσιν* = φροντίζουν για τη φήμη τους για ανδρεία. *δόξας πλήθους μελετῶ* = μελετώ τις γνώμες του πλήθους.

2. (εξ)ασκώ κάτι, επιδίδομαι (εκπαιδεύομαι) σε κάτι: *μελετῶ ὄρχησιν* = ασκούμαι στο χορό. *σοφίαν μελετῶ* = επιδίδομαι στη γνώση.

• απόλ. μελετάω είμαι ασκημένος: *ἦν τὸ ἱππικὸν μεμελετηκός* = το ιππικό ήταν ασκημένο.

3. με απαρέμφατο εξασκούμαι στο να κάνω κάτι: *μελετῶ καρτερεῖν* = προσπαθώ να μάθω πώς να υπομένω.

4. ασκώ κάποιον σε κάτι: *τοὺς μαθητὰς ἀναβαίνειν ἐπὶ τοὺς ἵππους μελετᾷ* = ασκεί τους μαθητές στην ιππασία.

παράγ. μελέτημα, μελετητής, μελέτησις, μελετηρός, μελετητήριον.

ΝΕ μελετώ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *μελέτη* + παρ. επίθ. -*άω*].

μελέτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το ενδιαφέρον που δείχνει κάποιος για κάτι: *ἔργων μελέτη* = ενδιαφέρον για στρατιωτικά έργα.

2. (εξ)άσκηση, εκπαίδευση σε κάτι: *μάθησις καὶ μελέτη.*

3. συνήθεια: *μελέται ἃς οἱ πατέρες ἡμῖν παρέδοσαν* = συνήθειες που μας παρέδωσαν οι πατέρες μας.

ΝΕ μελέτη (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.,** ☞ **μέλω**].

μέλλησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αναβλητικότητα, αργοπορία στην εκτέλεση ενός έργου: *διὰ τὴν ἐκείνων μέλλησιν τῶν εἰς ἡμᾶς δεινῶν* = λόγω της δικής τους καθυστέρησης να μας βοηθήσουν για τα δεινά μας.

[**παράγ. λ.** *μέλλω* (πβ. *μέλλημα*) + παρ. επίθ. -*σις*].

μέλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμελλον & ἤμελλον
Μέλλ.	μελλήσω
Αόρ.	ἐμέλλησα

1. σκοπεύω να κάνω κάτι, πρόκειται να κάνω κάτι: *προεδήλου ἃ ἔμελλε πράξειν* = δήλωνε εκ των προτέρων τι σκόπευε να κάνει.

2. αναβάλλω, καθυστερώ: *τοὺς ξυμμάχους οὐ μελλήσομεν τιμωρεῖν* = δε θα καθυστερήσουμε να βοηθήσουμε τους συμμάχους.

3. μετοχή μέλλων **α.** αυτός που πρόκειται να...: *ὁ μέλλων θνήσκειν* = αυτός που πρόκειται να πεθάνει. *ὁ μέλλων χρόνος* = το μέλλον.

β. ουδέτερο τὸ μέλλον & τὰ μέλλοντα αυτό που πρόκειται να συμβεί προσεχώς: *τῶν μελλόντων εἰκαστής* = αυτός που μπορεί να εικάσει (να προβλέψει) τα μέλλοντα.

ΝΕ στη φρ. *τι μέλλει γενέσθαι;* (= τι πρόκειται να γίνει;), μτχ. *μέλλων / μέλλουσα / μέλλον* (με τη σημ. 3α) και *το μέλλον* (ως ουσιαστ. με τη σημ. 3β).

[*μελ- + παρ. επίθ. -jω > *μέλλω*, **αβέβ. ετυμ.**, ί-σως συγγεν. με το *ἔ-μολ-ον* (του *βλώσκω*)].

μέλος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μελωδία.

παράγ. μελίζω, **σύνθ.** μελῳδός, μελοποιός, ἐμμελής.

ΝΕ μέλος (λόγ.).

[*μελσο-, **αβέβ. ετυμ.**].

μέλω ΡΗΜΑ

συνήθως στο γ΄ πρόσωπο ενικού *μέλει*

Παρατ.	ἔμελε
Μέλλ.	μελήσει
Αόρ.	ἐμέλησε
Παρακ.	μεμέληκε
Υπερσ.	ἐμεμελήκει

1. είμαι αντικείμενο σκέψης ή φροντίδας: *ταῦτα οὖν θεῷ μελήσει* = γι' αυτά θα φροντίσει ο θεός. *τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἴσως ἄλλῳ μελήσει* = για τα υπόλοιπα θα φροντίσει ίσως κάποιος άλλος.

2. απρόσ. μέλει μοί τινος φροντίζω για κάτι, ασχολούμαι με κάτι: *πάνυ μοι μέλει τοῦ ᾄσματος* = ασχολούμαι πολύ με το τραγούδι αυτό.

παράγ. μελέτη, **σύνθ.** ἀμελής, ἀμέλεια, ἐπιμελής, ἐπιμέλομαι, ἐπιμέλεια, μεταμέλομαι, μεταμέλεια.

ΝΕ με μέλει = με νοιάζει, με ενδιαφέρει.

[**αβέβ. ετυμ.**].

μέμφομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμεμφόμην
Μέλλ.	μέμψομαι
Αόρ.	ἐμεμψάμην
Παθ. αόρ. ενεργ. σημ.	ἐμέμφθην «κατηγόρησα»

1. κατηγορώ, επικρίνω κάποιον: *μέμφομαι τὸν θέντα τὸν νόμον* = επικρίνω αυτόν που θέσπισε το νόμο.

2. παραπονούμαι: *μέμφομαι τῶν γεγενημένων* = παραπονιέμαι για όσα έχουν γίνει.

παράγ. μέμψις, μεμπτός, μομφή, **σύνθ.** ἄμεμπτος, ἄμομφος, μεμψίμοιρος.

ΝΕ μέμφομαι (με τη σημ. 1).

[*μεμφ-, **αβέβ. ετυμ.**].

μέμψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατηγορία, επίκριση.

● στον πληθ. μέμψεις παράπονα.

[**παράγ. λ.** *μέμφ-ομαι* + παρ. επίθ. *-σις*].

μὲν ΣΥΝΔΕΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

1. όταν δεν ακολουθείται από το *δέ*, εκφράζει βεβαιότητα που την εγγυάται ο ομιλητής ή ο συγγραφέας πράγματι, στ' αλήθεια: *καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πισίδας* = και πράγματι, πρώτα από όλα πολέμησε ενάντια στους Πισίδες.

2. όταν το *μὲν* ακολουθείται από το *δέ*, τα δύο μόρια χρησιμοποιούνται **α.** για να θέσουν σε αντιπαράθεση δύο στοιχεία αφενός μεν... αφετέρου δε, ναι μεν... αλλά/όμως: *πάταξον μέν, ἄκουσον δέ* = χτύπησέ με, αλλά άκουσέ με. **β.** για να συνδέσουν διαφορετικά μεταξύ τους στοιχεία, χωρίς όμως να τα θέσουν σε αντιπαράθεση: *παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος* = (γεννιούνται) δύο παιδιά, μεγαλύτερος ο Αρταξέρξης, μικρότερος ο Κύρος.

3. χρησιμοποιείται σε απαρίθμηση, όταν ακολουθείται και από άλλα μόρια (εκτός του *δέ*) ή λέξεις *πρῶτον μέν... εἶτα, πρῶτον μέν... ἔπειτα.*

4. χρησιμοποιείται αντιθετικά όταν λείπει το *δέ*, το οποίο όμως εννοείται *ὡς μὲν λέγουσιν* = όπως λένε μεν (αλλά εγώ δεν το πιστεύω).

5. συνδυάζεται με το μόριο *γὲ* μέν γε = τουλάχιστον: *τοῦτο μέν γε ἤδη σαφές* = αυτό τουλάχιστον είναι πια φανερό.

6. συνδυάζεται με το μόριο *οὖν* μὲν οὖν **α.** σε καταφατική απάντηση ναι, βέβαια: *παντάπασιν μὲν οὖν* = βεβαιότατα. **β.** για να εισαγάγει πρόταση που διορθώνει την αμέσως προηγούμενη καλύτερα...: *ἆρ᾿ οὐ κακοδαίμων εἰμί; βαρυδαίμων μὲν οὖν* = άραγε δεν είμαι άθλιος; καλύτερα τρισάθλιος! (☞ **μενοῦν**).

ΝΕ μεν... δε (με τη σημ. 2α).

[συνεσταλ. βαθμίδα του *μήν*, *σμα-, δωρ. *μάν*, συγγεν. με το **αρχ. ινδ.** βεβαιωτικό μόριο smā].

μενετός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που περιμένει, υπομονετικός: *καιροὶ οὐ μενετοί* = οι ευκαιρίες δεν περιμένουν (πρέπει να τις αξιοποιήσεις αμέσως).

ΝΕ στη λόγ. φρ. *οι καιροί ου μενετοί.*

[**παράγ. λ.** *μένω* + παρ. επίθ. -(ε)*τός*].

μένος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η ορμή από την οποία κατέχεται ένας άνθρωπος: *μένος καὶ θάρρος* = θάρρος και ορμή.

ΝΕ μένος (λόγ.).

[*μεν- «σκέφτομαι» (*μέ-μον-α* «έχω στη μνήμη, θυμάμαι») + παρ. επίθ. *-ος* > *μέν-ος*, ομόρρ. με **λατ.** mens «πνεύμα», memini «θυμάμαι» με εξέλιξη της σημ. από «σκέψη» σε «μένος, μανία»].

μενοῦν ΜΟΡΙΟ

ναι, βέβαια (☞ **μέν**).

[**σύνθ. λ.** *μέν* + *οὖν*].

μέντοι ΜΟΡΙΟ

1. σε καταφατικές απαντήσεις βεβαίως: *Σωκράτης: φαμὲν εἶναι τὸ δίκαιον αὐτό; Σιμμίας: φαμὲν μέντοι νὴ Δία* = Σωκρ.: Λέμε ότι υπάρχει το δίκαιο αυτό καθ' εαυτό; Σιμμ.: Βεβαίως λέμε, μα το Δία!

2. σε διήγηση λοιπόν: *καὶ ἅμα μέντοι ἐφοβούμην μὴ τι λέγοι* = και την ίδια ώρα, λοιπόν, φοβόμουν μήπως είχε δίκαιο.
[**σύνθ. λ.** *μέν* + *τοι*].

μένω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμενον
Μέλλ.	μενῶ
Αόρ.	ἔμεινα
Παρακ.	μεμένηκα

1. παραμένω στη θέση μου: *τὸ στρατόπεδον τῶν Πελοποννησίων κατὰ χώραν ἔμενεν* = ο στρατός των Πελοποννησίων έμενε αμετακίνητος.
2. για πράγματα διατηρούμαι, ισχύω, παραμένω σταθερός: *μένουσιν αἱ σπονδαί* = ισχύουν οι συνθήκες.
3. αμετάβατο περιμένω: *μένω ἀκοῦσαι* = περιμένω να ακούσω.
παράγ. μενετός, μονὴ «κατοικία», μόνιμος, μονιμότης, **σύνθ.** διαμένω, περιμένω, ἐμμένω, ἔμμονος.
ΝΕ μένω (με όλες τις σημ. 1, 2, 3).
[**μεν-* «μένω», **αρχ. περσ.** *man- «μένω» στο mānayeiti «εξαναγκάζω κάποιον να μείνει», **αρμ.** mnan «μένω»].

μερίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμέριζον
Μέλλ.	μεριῶ
Αόρ.	ἐμέρισα
Παρακ.	μεμέρικα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	μεριοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐμερισάμην
Παθ. αόρ.	ἐμερίσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	μεμέρισμαι

1. διαιρώ, χωρίζω: *μερίζω τὴν ἀρχὴν εἰς πλείους* = μοιράζω την εξουσία σε περισσότερους (πολίτες).
2. α. μέση φωνή μερίζομαι μοιράζομαι κάτι με άλλους: *μερίζομαί τι μετά τινος/πρός τινα* = μοιράζομαι κάτι με κάποιον.
β. παθ. φωνή μερίζομαι διαμοιράζομαι, διανέμομαι: *μερίζονται αἱ πρόσοδοι* = τα έσοδα διανέμονται.
παράγ. μερισμός, μέρισμα, **σύνθ.** ἐπιμερίζω, καταμερίζω.
ΝΕ τα σύνθ. επιμερίζω, καταμερίζω κτλ.
[**παράγ. λ.** *μερίδ-jω* (*μερίς, μερίδ-ος*), **μερ-*, «διαμοιράζω, διανέμω», συγγεν. με *μείρομαι*].

μέριμνα, -ίμνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φροντίδα, έγνοια για κάποιον ή για κάτι: *παίδων μέριμνα* = φροντίδα για τα παιδιά. ≠ ὀλιγωρία. = φροντίς.
παράγ. μεριμνάω -ῶ.
ΝΕ μέριμνα.
[*(*σ*)*μερ-* «σκέπτομαι» + ένθ. *-ιμ* + παρ. επίθ. *-να* > *μέρ-ιμ-να*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** smárati «σκέπτομαι, θυμάμαι»].

μεριμνάω -ῶ ΡΗΜΑ
φροντίζω, νοιάζομαι για κάποιον ή για κάτι: *τοῖς μεριμνῶσι καὶ λυπουμένοις νὺξ ἔοικε φαίνεσθαι μακρά* = σ' αυτούς που έχουν έγνοιες και στενοχώριες, η νύχτα μοιάζει να έχει μεγάλη διάρκεια.
παράγ. μεριμνητής, μεριμνητικός, **σύνθ.** ἀμέριμνος.
ΝΕ μεριμνώ.
[**παράγ. λ.** *μέριμνα* + παρ. επίθ. *-άω*].

μερίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κομμάτι ή μερίδιο: *μερὶς κρεῶν* = κομμάτι κρέας. *μερὶς τῆς οὐσίας* = μερίδιο από την περιουσία.
2. συνεισφορά, βοήθεια: *μερὶς εἰς σωτηρίαν* = βοήθεια για να σωθεί κάποιος.
3. α. τάξη, κατηγορία: *τρεῖς γὰρ πολιτῶν μερίδες* = γιατί τρεις είναι οι τάξεις των πολιτών (δηλ. οι πλούσιοι, οι φτωχοί και οι μεσαίοι).
β. πολιτική παράταξη, κόμμα.
ΝΕ μερίδα (με τις σημ. 1, 3α, 3β).
[**παράγ. λ.** **μερ-* (*μερίζω*) + παρ. επίθ. *-ίς*].

μέρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μερίδιο: *τῶν ἐς πόλεμον ἀναλωμάτων τὰ δύο μέρη ἀνέθηκεν ἡμῖν, τὸ δὲ τρίτον μέρος...* = από τις πολεμικές δαπάνες μας επιβάρυνε με δύο μερίδια (δηλ. με τα 2/3) και το τρίτο μερίδιο...
2. κληρονομιά, κλήρος, μοίρα: *ἀπὸ μέρους προτιμῶμαι* = προτιμώμαι ένεκα της κοινωνικής μου θέσεως ή καταγωγής.
3. η σειρά μου, σου κτλ.: *ὅταν τὸ μέρος ἥκῃ* = όταν έρθει η σειρά μου.
- εκφράσεις *ἐν μέρει* = με τη σειρά. *κατὰ τὸ ἐμὸν μέρος* = όσο με αφορά.

4. τμήμα ενός συνόλου, μέρος: *τὰ τοῦ σώματος μέρη*.
- ἐν μέρει τινὸς τίθημί τι τοποθετώ κάτι, το εντάσσω στην κατηγορία ενός πράγματος.

παράγ. μερίς.
ΝΕ μέρος (με τις σημ. 1, 4).
[**μερ-*, ☞ **μερίζω, μείρομαι**].

μεσημβρία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το μεσημέρι: *μεσημβρία ἵσταται* = είναι ακριβώς μεσημέρι.
παράγ. μεσημβρινός [επίθετο και ως ουσ. *ὁ μεσημβρινός* (ενν. *κύκλος*) «ο μεσημβρινός»].
ΝΕ (στις εκφράσεις) *προ μεσημβρίας* (π.μ.), *μετά μεσημβρίαν* (μ.μ.).
[**παράγ./σύνθ.** *μέσος* + *ἡμέρα* + παρ. επίθ. *-ία*, με ανάπτυξη ευφωνικού *β*].

μεσόγεως, -ως, -ων ΕΠΙΘΕΤΟ
άλλοι τύποι είναι *μεσόγαιος* & *μεσόγειος*

αυτός που βρίσκεται στο εσωτερικό της χώρας, που δεν είναι παράλιος.
• ως ουσιαστικό ἡ μεσόγεια τα μεσόγεια.
ΝΕ μεσόγειος.
[**σύνθ. λ.** *μέσος* + *γαῖα*].

μέσος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που βρίσκεται στο κέντρο, στο μέσο. **α.** τοπικά *διὰ μέσης τῆς πόλεως* = μέσα από το κέντρο της πόλης. **β.** χρονικά *μέσου ὄντος τοῦ θέρους* = στα μέσα του καλοκαιριού.
2. αυτός που είναι μέτριος σε μέγεθος, ποιότητα, αξία κτλ.: *οἱ μέσοι* = οι πολίτες της μεσαίας τάξης.
3. ως ουσιαστικό τὸ μέσον
α. το μέσο ενός διαστήματος: *ἐν μέσῳ νυκτός* = τα μεσάνυχτα.
β. η διαφορά: *τὸ μέσον πρὸς τὰς μεγίστας καὶ τὰς ἐλαχίστας ναῦς* = η διαφορά (ο μέσος όρος) ανάμεσα στο μεγαλύτερο και το μικρότερο αριθμό των πλοίων.
4. επίρρημα μέσως μέτρια: *μέσως βεβίωκε* = έζησε μέτρια.
παράγ. μεσαῖος, μεσότης, μεσόω -ῶ, μέση, μεσίτης, **σύνθ.** μεσόγεως.
ΝΕ μέσος (με σημ. 1α, 1β) & το μέσο (με σημ. 3α).
[**μέθ-jος*, **ΙΕ** *medh-, πβ. **αρχ. ινδ.** mádhya- «μέσος», **αρχ. περσ.** maiδya- «μέσος»].

μεσότης, -ητος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μέση κατάσταση, κατάσταση μεταξύ δύο άκρων: *μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή* = η αρετή είναι μια μέση κατάσταση (μεταξύ δύο ακραίων καταστάσεων, της υπερβολής και της έλλειψης μιας ιδιότητας).
ΝΕ μεσότητα.
[**παράγ. λ.** *μέσος* + παρ. επίθ. *-ότης*].

μεσόω -ῶ ΡΗΜΑ
βρίσκομαι στο μέσο: *ἡμέρα μεσοῦσα* = μεσημέρι. *θέρους μεσοῦντος* = στο μέσον του καλοκαιριού, το κατακαλόκαιρο.
ΝΕ εύχρηστη μόνο η απόλυτη μετοχή στη λόγ. γενική *μεσούντος* (λ.χ. *του καλοκαιριού*), *μεσούσης* (λ.χ. *της νυκτός*).
[**παράγ. λ.** *μέσος* + παρ. επίθ. *-όω*].

μεστός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
γεμάτος: *οἱ ἀμφορεῖς εἰσὶ μεστοὶ οἴνου* = οι αμφορείς είναι γεμάτοι κρασί. *μεστὸς εὐδαιμονίας* = γεμάτος ευτυχία. **=** πλήρης. **≠** κενός.
παράγ. μεστότης, μεστόω -ῶ, **σύνθ.** κατάμεστος.
ΝΕ μεστός.
[**μεδ-τὸς* «εξογκωμένος», **αβέβ. ετυμ.**].

μετὰ ΠΡΟΘΕΣΗ & ΕΠΙΡΡΗΜΑ
Α. 1. ως πρόθεση με γενική δηλώνει **α.** συνοδεία: *αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ* = αυτός και η συνοδεία του. **β.** τρόπο: *ἱκετεύω μετὰ δακρύων* = ικετεύω με δάκρυα (κλαίγοντας).
2. με αιτιατική δηλώνει **α.** μια πράξη που ακολουθεί μια άλλη, μετά, ύστερα: *πρὸ τῆς μάχης καὶ μετὰ τὴν μάχην*. όμως *μεθ' ἡμέραν* = στη διάρκεια της ημέρας. **β.** ανάμεσα σε: *ἃ μετὰ χεῖρας ἔχετε* = αυτά που έχετε ανάμεσα στα χέρια σας.
Β. ως επίρρημα δηλώνει έπειτα, μετά: *μετὰ δὲ ἰδών... εἶπε* = έπειτα, αφού είδε, είπε.
Γ. ως α΄ συνθετικό δηλώνει **α.** μεταξύ, π.χ. *μεταίχμιον* «το ενδιάμεσο διάστημα μεταξύ δύο στρατών». **β.** έπειτα, μετά, π.χ. *μετέρχομαι*. **γ.** συμμετοχή, π.χ. *μεταλαμβάνω*. **δ.** μεταβολή, π.χ. *μετανοῶ*.
ΝΕ μετά (με σημ. Α2α) και (λόγ. με σημ. Α1α, *μετά χαράς*).
[**αβέβ.,** πάντως ομόρρ. με **αρχ. ισλ.** med, **αγγλοσαξον.** mid(i), **αρχ. γερμ.** mit(i), ίσως συγγεν. με *μέσος, μέχρι*].

μεταβάλλω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ βάλλω
1. αλλάζω: *μεταβάλλω δίαιταν* = αλλάζω τρόπο ζωής.
• αμετάβατο μεταβάλλω μεταβάλλομαι, αλλάζω: *μεταβάλλει ἐξ ὀλιγαρχίας εἰς δημοκρατίαν* = μεταβάλλεται (το πολίτευμα) από ολιγαρχία σε δημοκρατία.
2. μέση φωνή μεταβάλλομαι **α.** ανταλλάσσω κάτι: *οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταβαλλόμενοι* = αυτοί που ανταλλάσσουν (προϊόντα) στην αγορά. **β.** αλλάζω κατεύθυνση ή συμμάχους: *μετεβάλοντο ἐπ' ἀσπίδα* = στράφηκαν προς τα αριστερά. *οὐκ ἂν ὅσια ποιοῖμεν μεταβαλλόμενοι* = δε θα κάνουμε όσια πράξη, αν αλλάξουμε συμμάχους.
παράγ. μεταβολή, μεταβλητός.
ΝΕ μεταβάλλω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *βάλλω*].

μεταβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αλλαγή: *μεταβολὴ ἱματίων* = αλλαγή των ρούχων.
2. ανταλλαγή, εμπόριο: *ἔπλει ἐπὶ μεταβολῇ* = ταξίδευε στη θάλασσα για να κάνει εμπόριο.
3. μετατροπή, αλλαγή από μια κατάσταση σε άλλη: *ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολή* = αλλαγή προς το χειρότερο.
ΝΕ μεταβολή (με τις σημ. 1, 3).
[**παράγ./σύνθ.** *μετά* + **βολ-* (*βάλλω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

Μεταγειτνιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο δεύτερος μήνας του αττικού έτους, από 15 Ιουλίου έως 15 Αυγούστου.
[**παράγ./σύνθ.** *μετά* + *γειτνι-* (πβ. *γειτνι-άζω*) + *-ών*].

μεταγιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γιγνώσκω

1. αλλάζω γνώμη: *μεταγνώτω* = ας αλλάξει γνώμη. *μεταγιγνώσκω τὰ προδεδογμένα* = αλλάζω την προηγούμενη απόφασή μου.
2. μετανιώνω. **=** μεταμέλομαι.
παράγ. μετάγνωσις, μετάγνοια / μετάνοια.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *γιγνώσκω*].

μετάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. μεταφέρω κάτι από έναν τόπο σε άλλον: *μετάγω τὸ δικαστήριον ἀπό... εἰς...* = μεταφέρω το δικαστήριο από... σε...
2. αλλάζω δρόμο: *ἐκέλευσεν αὐτὸν μετάγειν* = τον διέταξε να αλλάξει δρόμο.
παράγ. μεταγωγή, μεταγωγεύς.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *ἄγω*].

μεταλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. παίρνω μέρος σε κάτι, μετέχω: *μεταλαμβάνω λείας* = παίρνω ένα μέρος από τα λάφυρα.
2. παίρνω ως αντάλλαγμα: *δεῖ μὴ ὀκνεῖν τὸν πόλεμον ἀντὶ εἰρήνης μεταλαμβάνειν* = δεν πρέπει να διστάσετε να πάρετε ως αντάλλαγμα αντί για την ειρήνη τον πόλεμο.
παράγ. μετάληψις.
ΝΕ μεταλαβαίνω (λαϊκός τύπος) και μεταλαμβάνω (λόγιος τύπος) με τη σημ. «παίρνω τη θεία κοινωνία».
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *λαμβάνω*].

μετάληψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συμμετοχή σε κάτι: *μετάληψις λόγων* = συμμετοχή στη διαλεκτική.
ΝΕ μετάληψη «θεία κοινωνία».
[**συνθ. λ.** *μετά* + *-λῆψις* (< *λαμβάνω*) ως **παράγ. λ.** του *μεταλαμβάνω*].

μεταλλάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *μεταλλάσσω*

Για τους χρόνους ☞ ἀλλάττω

1. μεταβάλλω, αλλάζω: *μεταλλάττω τὰ θέσμια* = αλλάζω τους νόμους.
- *μεταλλάττω τόπον* = πηγαίνω σε άλλη χώρα.

2. αλλάζω κατάσταση: *μεταλλάττω τὸν βίον.*
παράγ. μεταλλαγή, μετάλλαξις, μεταλλακτός.
ΝΕ μεταλλάσσω & μεταλλάζω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *ἀλλάττω*].

μεταμέλει ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μέλει

απρόσ. του *μεταμέλομαι*, με δοτ. προσώπου μεταμέλει μοί τινος μετανιώνω για κάτι, μεταμελούμαι: *μεταμελησάτω ὑμῖν τῶν πεπραγμένων* = να μετανιώσετε για ό,τι κάνατε.
παράγ. μεταμέλεια, μεταμελητικός.
ΝΕ το παράγ. μεταμέλεια.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *μέλει*].

μεταμέλομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	μετεμελόμην
Μέλλ.	μεταμελήσομαι & μεταμεληθήσομαι
Αόρ.	μετεμελήθην
Παρακ.	μεταμεμέλημαι

μετανοώ, μεταμελούμαι: *μετεμέλοντο οὐ δεξάμενοι τὰς σπονδὰς* = μετάνιωναν που δε δέχτηκαν την ανακωχή. *μεταμεληθεὶς ὁ Ἰούδας ἐπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια* = επειδή μετάνιωσε ο Ιούδας, επέστρεψε τα τριάντα αργύρια. **=** μετανοῶ.
παράγ. μετάμελος, ὁ «η μεταμέλεια».
ΝΕ μεταμελούμαι (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *μέλομαι*].

μεταπέμπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πέμπω

προσκαλώ κάποιον.
- μέση φωνή μεταπέμπομαι προσκαλώ κάποιον με απεσταλμένο, στέλνω να μου φέρουν κάποιον ή κάτι: *Κῦρος μεταπέμπεται Ἄδραστον* = ο Κύρος έστειλε να του φέρουν τον Άδραστο.

παράγ. μετάπεμπτος, μετάπεμψις, μεταπομπή.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *πέμπω*].

μεταπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. αλλάζω τη μορφή, το εξωτερικό σχήμα: *μεταπίπτει ἐκ γυναικὸς ἐς ὄρνεον* = άλλαξε μορφή και από γυναίκα έγινε πουλί.
2. αλλάζω τη γνώμη μου: *τοσοῦτον μεταπεπτώκασιν, ὥστε...* = τόσο πολύ έχουν αλλάξει τη συμπεριφορά τους, ώστε...
3. για κατάσταση (πολιτική κτλ.) αλλάζω: *ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτω* = από την ευτυχία πέφτω στη δυστυχία. *μετέπεσε τὰ τῶν τριάκοντα* = υπήρξε ανατροπή του καθεστώτος των τριάκοντα τυράννων.
παράγ. μετάπτωσις.
ΝΕ μεταπίπτω (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *πίπτω*].

μετάστασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μετακίνηση: *μετάστασις ἐξ οἰκείας εἰς ἀλλοτρίαν* = μετακίνηση (μετανάστευση) από την πατρίδα σε ξένη χώρα.
- *μετάστασις βίου* = θάνατος.

2. μεταβολή: *μετάστασις γνώμης.*
ΝΕ μετάσταση (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** του *μεθίσταμαι* (< *μετά* + **σταστου* *ἵ-στα-μαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

μετατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. μετακινώ από μια θέση σε άλλη, μεταθέτω: *μετάθες τοῦτο εἰς βελτίω τόπον* = μετακίνησέ το σε καλύτερη θέση.
2. μεταβάλλω, αλλάζω: *μετατέθεικε τὰς ἐπωνυμίας* = άλλαξε (ο Κλεισθένης) τα ονόματα (δωρικών φυλών).
3. μέση φωνή μετατίθεμαι αλλάζω κάτι που με αφορά ή κάτι που είναι στην αρμοδιότητά μου: *πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι τοὺς νόμους ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται* = πολλές φορές αυτοί οι ίδιοι που θέσπισαν ένα νόμο, αφού τον απορρίψουν, τον αλλάζουν.
παράγ. μετάθεσις.
ΝΕ μεταθέτω (με τις σημ. 1, 2).
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *τίθημι*].

μέτειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἰμὶ

1. συνήθως απρόσ. μέτεστί μοί τινος μετέχω σε κάτι ή με ενδιαφέρει κάτι: *τί σοι τοῦδε μέτεστι πράγματος λέγε* = λέγε τι σε ενδιαφέρει αυτή η υπόθεση.
2. κάποτε αναφέρεται και το μερίδιο (σε αντιδιαστολή προς το διαιρούμενο όλο) και τίθεται σε ονομαστική: *μέτεστι κατὰ τοὺς νόμους πᾶσι τὸ ἴσον* = όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα σύμφωνα με τους νόμους.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *εἰμί*].

μέτειμι (Β) ΡΗΜΑ

χρησιμοποιείται στην αττ. διάλεκτο ως μέλλ. του ☞ **μετέρχομαι**

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

1. βαδίζω πίσω από κάποιον, τον ακολουθώ: *ταὐτὸν ἴχνος μέτειμι* = ακολουθώ το ίδιο αχνάρι (με κάποιον).
2. με επέκταση **α.** αναζητώ κάποιον: *τὸν παῖδα εὗρον οἱ μετιόντες* = αυτοί που έψαχναν το παιδί, το βρήκαν. **β.** καταδιώκω κάποιον για να τον εκδικηθώ: *μέτειμι τοὺς ἀδικοῦντας* = προσπαθώ να εκδικηθώ αυτούς που διέπραξαν ένα αδίκημα.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *εἶμι*].

μετέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

1. επιδιώκω: *ἐπιπόνῳ ἀσκήσει τὸ ἀνδρεῖον μετέρχομαι* = με κοπιαστικές ασκήσεις προσπαθώ να γίνω γενναίος.
2. καταδιώκω κάποιον, και ειδικότερα του ασκώ δίωξη: *μέτειμι τὸν φονέα* = θα ασκήσω δίωξη στο φονιά.
ΝΕ μετέρχομαι «ασκώ, λ.χ. ένα επάγγελμα».
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *ἔρχομαι*].

μετέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

1. με γενική παίρνω μέρος σε κάτι, συμμετέχω: *μετέχω τῶν πεντακισχιλίων* = είμαι μέλος της ομάδας των πέντε χιλιάδων ανδρών.
2. με αιτιατική, που δηλώνει το μερίδιο, *μετέχω ἴσον μέρος ἀγαθῶν* = έχω ίσο μερίδιο στα αγαθά με κάποιον άλλο.
παράγ. μετοχή, μέτοχος.
ΝΕ μετέχω (με σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *ἔχω*].

μετεωρίζω ΡΗΜΑ

1. σηκώνω ψηλά, ανυψώνω: *παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα* = με κάθε μέσο ανύψωναν το οχυρό.
2. μεταφορικά/ειρωνικά επαινώ κάποιον, τον εξυψώνω με «λόγια του αέρα»: *μετεωρίζω καὶ φυσῶ τινά* = επαινώ κάποιον και τον κάνω να φουσκώνει από υπερηφάνεια.
ΝΕ μετεωρίζω (λόγ., με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** ☞ *μετέωρος* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

μετέωρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που υψώνεται πάνω από τη γη, στον αέρα: *μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἁμάξας* = τις άμαξες τις μετέφεραν σηκωτές.
- αυτός που βρίσκεται σε μεγάλο ύψος, σαν να βρίσκεται στον αέρα: *μετέωρα χωρία* = περιοχές με μεγάλο υψόμετρο.

2. για πλοίο αυτός που βρίσκεται στην ανοιχτή θάλασσα: *ναῦς μετέωρος*.
3. μεταφορικά αυτός που βρίσκεται σε αβέβαιη κατάσταση: *ἡ Ἑλλάς ἅπασα μετέωρος ἦν* = ολόκληρη η Ελλάδα βρισκόταν σε αβεβαιότητα (εξαιτίας του Πελοποννησιακού πολέμου).
παράγ. μετεωρίζω.
ΝΕ μετέωρος (με τις σημ. 1, 3).
[**σύνθ. λ.** *μετά* + *-*āορος* (< *ἀείρω* «υψώνω στον αέρα, ανυψώνω» < **ἀέρ-jω*) > **μετή-ορος* (όπου *η* < *α* + *α*) > *μετέωρος* με αντιμεταχώρηση *ηο* > *εω*].

μέτοικος, -οίκου, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ξένος στον οποίο δόθηκε το δικαίωμα να κατοικεί στην Αθήνα, χωρίς όμως να έχει πολιτικά δικαιώματα.
παράγ. μετοικέω -ῶ, μετοίκησις, μετοικίζω, μετοίκιον «φόρος που πλήρωναν οι μέτοικοι».
ΝΕ μέτοικος.
[**σύνθ. λ.** *μετά* + **οἰκ*- (*οἰκέω*) + παρ. επίθ. -*ος*].

μετόπωρον, -ώρου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φθινόπωρο: *βρονταὶ καὶ ὕδωρ, οἷα τοῦ ἔτους πρὸς μετόπωρον ἤδη ὄντος φιλεῖ γίγνεσθαι* = βροντές και βροχή, φαινόμενα συνηθισμένα όταν πια η χρονιά έχει φτάσει στο φθινόπωρο.
παράγ. μετοπωρινός.
[ουσιαστικοπ. του επιθέτου **μετόπωρος, -ον* (< *μετά* + *ὀπώρα*) κατά το θέρος].

μετουσία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συμμετοχή σε κάτι, το να κατέχει κάποιος κάτι: *σοὶ δὲ ἀρετῆς, ὦ κάθαρμα, τίς μετουσία;* =

και συ, κάθαρμα, τι συμμετοχή έχεις στην αρετή (δηλ. τι σχέση έχεις με την αρετή);
[**παράγ. λ.** του ρ. *μέτειμι* (*μετά* + *εἰμί*): *μετά* + **ὀντ-ία ὄντ-ος* + *-ία*) > **ὀνσία* > *οὐσία*].

μετριάζω ΡΗΜΑ
1. συμπεριφέρομαι μετρημένα, μετριοπαθώς: *μετριάζομεν ἐν ταῖς εὐπραξίαις* = όταν ευτυχούμε, συμπεριφερόμαστε με μέτρο.
2. κάνω κάτι λιγότερο έντονο, το μετριάζω.
ΝΕ μετριάζω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *μέτριος* + παρ. επίθ. *-άζω*].

μέτριος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει το σωστό μέτρο, που δεν είναι υπερβολικός: *μέτριοι ἄνδρες* = άνδρες με μέτριο ανάστημα.
• *μέτριος βίος* = μετρημένη ζωή.
2. υποφερτός: *μέτριος χειμών* = υποφερτός, όχι πολύ κρύος, χειμώνας.
3. αυτός που μπορεί να ελέγχει λ.χ. τις επιθυμίες του, μετρημένος: *μέτριος πρὸς τὰς ἡδονάς* = που δεν παραδίδεται στις απολαύσεις.
4. επίρρημα μετρίως με μέτρο: *χαλεπὸν τὸ μετρίως εἰπεῖν* = είναι δύσκολο, όταν μιλάει κανείς να κρατάει το μέτρο.
παράγ. μέτριον, μετριοσύνη, μετριότης, μετρίως, μετριάζω, μετρικός.
ΝΕ μέτριος (με τις σημ. 1, 2, 3).
[**παράγ. λ.** *μέτρον* + παρ. επίθ. *-ιος*].

μετριότης, -ητος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το σωστό μέτρο, η απουσία υπερβολής, μετριοπάθεια: *ἡ μετριότης τῶν σίτων* = η εγκράτεια στο φαγητό.
ΝΕ μετριότητα.
[**παράγ. λ.** *μέτριος* + παρ. επίθ. *-ότης*].

μέτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μέτρο.
2. η έλλειψη υπερβολής, το σωστό μέτρο: *πλέον πίνει τοῦ μέτρου* = πίνει περισσότερο απ' όσο επιτρέπει το σωστό μέτρο.
παράγ. μετρέω -ῶ, μέτριος.
ΝΕ μέτρο (και με τις δύο σημ.).
[**μη-* «μετρώ», μῆτις, **ΙΕ** *me- στο **αρχ. ινδ.** mātrā «μεζούρα, μέτρο» (που αντιστοιχεί στο *μήτρᾱ*), μτχ. mimāti «μετρημένος»].

μέχρι ΠΡΟΘΕΣΗ & ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
Α. με γενική **1.** τοπικά έως, ως: *μέχρι τῆς πόλεως*. **2.** χρονικά έως: *μέχρις ἡμερῶν ἑπτά*.
Β. ως σύνδεσμος μέχρις ότου/μέχρι να: *μέχρι ἂν τοῦτο ἴδωμεν* = μέχρι να το δούμε αυτό.
ΝΕ μέχρι (με όλες τις σημ.).
[**μέ-χρι*, ίσως *me- (στη *με-τά*) + **χρί* (τοπική πτώση από *χείρ, χειρός*)].

μὴ (Α) ΜΟΡΙΟ
1. συνήθως με ενεστ. προστακτικής ή με αόρ. υποτακτικής δηλώνει απαγόρευση μη, να μη: *μή μ' ἐρέθιζε* = μη με εξοργίζεις. *μὴ εἴπῃς τοῦτο* = μην το πεις αυτό.
2. με α΄ πρόσ. υποτακτικής ας μη: *μὴ ἴωμεν ἐκεῖ* = ας μην πάμε εκεί.
3. με ευκτική μακάρι να μη: *μὴ γένοιτο* = μακάρι να μη συμβεί.
ΝΕ μη & μην (με τη σημ. 1).
[**μη-*, **ΙΕ** αρνητικό μόριο *mē, που επιβίωσε στο **αρχ. ινδ.** mā, **αρχ. περσ.** mā, **αρμ.** mi].

μὴ (Β) ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
1. τελικός σύνδεσμος για να μη: *φεύγω μὴ ληφθῶ* = τρέπομαι σε φυγή για να μη συλληφθώ.
2. ενδοιαστικός, με ρήματα που δηλώνουν φόβο μήπως: *ἐφοβεῖτο Κῦρος μὴ ἀποθάνῃ ὁ πάππος* = ο Κύρος φοβόταν μήπως πεθάνει ο παππούς.
3. πλεοναστικά, με ρήματα που δηλώνουν άρνηση *ἀρνοῦμαι τὸ μὴ ποιεῖν* = αρνούμαι ότι το έκανα.
4. με αφηρημένα ουσιαστικά *ἡ μὴ ἐμπειρία* = το να μην υπάρχει εμπειρία.
ΝΕ μη (με τις σημ. 2, 4).
[**μη-*].

μὴ (Γ) ΕΠΙΡΡΗΜΑ
σε ευθεία ερώτηση, όταν περιμένουμε αρνητική απάντηση μήπως: *μὴ οἱ ἐν ἐκκλησίᾳ διαφθείρουσι τοὺς νεωτέρους;* = μήπως τα μέλη της εκκλησίας του δήμου διαφθείρουν τους νεότερους;
ΝΕ μη (τυχόν).
[**μη-*].

μηδαμοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πουθενά: *ἐλπίζω μηδαμοῦ ἄλλοθι φρονήσει ἐντεύξεσθαι ἢ ἐν Ἅδου* = ελπίζω ότι πουθενά αλλού δε θα συναντήσω τη φρόνηση παρά μόνο στον Άδη.
[**σύνθ. λ.** *μηδέ* + *ἀμὸς* «ούτε ένας» , *ἀμός* = *τις*, συγγεν. με **γοτθ.** sums «κάποιος», suman «κάποτε», **ΙΕ** *sm_o-].

μηδὲ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
1. και να μη..., ούτε να...: *λέγομεν ὑμῖν σπονδὰς μὴ λύειν μηδὲ παραβαίνειν τοὺς ὅρκους* = σας λέμε να μη λύσετε τη συνθήκη ειρήνης και να μην παραβείτε τους όρκους.
2. μηδέ... μηδὲ μήτε... μήτε: *μηδὲ νόμοι μηδὲ ἀνάγκη μηδεμία*.
3. ούτε κάν: *τὸ δὲ ὑμέτερον τῆς τε δυνάμεως ἐνδεᾶ πρᾶξαι τῆς τε γνώμης μηδὲ τοῖς βεβαίοις πιστεῦσαι* = το δικό σας χαρακτηριστικό είναι να πράττετε πράγματα κατώτερα από τη δύναμή σας και να μην εμπιστεύεστε ούτε καν τα βέβαια αποτελέσματα της σκέψης σας (είπαν οι Κορίνθιοι στους Σπαρτιάτες).
[**σύνθ. λ.** *μή* + *δέ*].

μηδείς, μηδεμία, μηδὲν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. κανένας: *μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω* = κανένας να μη σε καταφρονεί που είσαι νέος.
2. ασήμαντος, τιποτένιος: *μηδὲν λέγει* = αυτά που λέει είναι ασήμαντα.
3. το ουδ. μηδὲν ως επίρρ. καθόλου δεν, καθόλου: *φῶμεν ὑφαντικὴν μηδὲν διαφέρειν πλὴν ὀνόματι τῆς ἱματιουργικῆς;* = να πούμε ότι η υφαντική τέχνη καθόλου δε διαφέρει από την ιματιουργική παρά μόνο στο όνομα;
ΝΕ μηδείς (λόγ.) & μηδέν.
[**σύνθ. λ.** *μηδέ* + *εἷς, μία, ἕν*].

μηδέποτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ποτέ να μη: *ηὐλαβοῦντο μηδέποτε ἐμποδὼν εἶναι* = πρόσεχαν να μη γίνουν ποτέ εμπόδιο.
[**σύνθ. λ.** *μηδέ* + *ποτέ*].

μηδέτερος, -έρα, -ερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
ούτε ο ένας ούτε ο άλλος: *ἐμοὶ δοκεῖ τούτων μηδέτερα ποιεῖν* = η γνώμη μου είναι ότι δεν πρέπει να κάνουμε ούτε το ένα ούτε το άλλο.
παράγ. μηδετέρως.
[**σύνθ. λ.** *μηδέ* + *ἕτερος*].

μηδίζω ΡΗΜΑ
1. μιμούμαι τον τρόπο ζωής των Μήδων.
2. υποστηρίζω τους Μήδους (κατά την περίοδο των Περσικών πολέμων): *ἡμεῖς δὲ μηδίσαι μὲν αὐτοὺς οὔ φαμεν* = αλλά εμείς δεν υποστηρίζουμε ότι αυτοί βοήθησαν τους Πέρσες.
παράγ. μηδισμός.
ΝΕ μηδίζω (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *Μῆδοι* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

μηκύνω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	μηκυνῶ

αυξάνω το μήκος ή τη χρονική διάρκεια, επιμηκύνω: *μηκύνω βίον* = παρατείνω τη διάρκεια της ζωής.
- *μηκύνω λόγον / λόγους* = μιλώ επί πολλή ώρα.

ΝΕ μηκύνω (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *μῆκος* + παρ. επίθ. *-ύνω*].

μὴν ΜΟΡΙΟ
χρησιμοποιείται ως βεβαιωτικό πράγματι, αλήθεια: *ἦ μήν* = βεβαιότατα. *ἀλλὰ μήν* = αλλά όμως πράγματι. *οὐ μήν...* = ασφαλώς δεν...: *οὐ μὴν κελεύω ἐᾶν αὐτοὺς βλάπτειν τοὺς ξυμμάχους ἡμῶν* = ασφαλώς δε σας συμβουλεύω να τους αφήνουμε να βλάπτουν τους συμμάχους μας.
[εκτεταμένη βαθμίδα του *μέν*, δωρ. και αιολ. *μάν*, ☞ **μέν**].

μήν, μηνός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μήνας: *μὴν ἱστάμενος/μεσῶν/φθίνων* = η αρχή, η μέση, το τέλος του μήνα. *μηνὸς τετάρτη φθίνοντος* = κατά την τέταρτη μέρα πριν από το τέλος του μήνα.
παράγ. μήνη «φεγγάρι», μηναῖος, μηνίσκος «μικρή σελήνη», μηνιακός, **σύνθ.** ἔμμηνος, νεομηνία, νουμηνία.
ΝΕ μήνας.
[*mēns-, **λατ.** mēns-is, ίσως συγγεν. με *μη- (*μέτρον, μῆτις*)].

μῆνις, μήνιος & μήνιδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
οργή: *φοβοῦμαι τὴν μῆνιν τῶν τετελευτηκότων* = φοβούμαι την οργή των νεκρών.
παράγ. μηνίω, μηνίζω.
ΝΕ μήνις (λόγ.)
[**αβέβ. ετυμ.**].

μηνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμήνυον
Μέλλ.	μηνύσω
Παρακ.	μεμήνυκα
Παθ. μέλλ.	μηνυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμηνύθην
Παθ. παρακ.	μεμήνυμαι

1. κάνω κάτι γνωστό, το αποκαλύπτω: *μηνύω τινὰ ἐξ ἐπιβουλῆς ἀποθανόντα* = αποκαλύπτω ότι κάποιος πέθανε έπειτα από εχθρική ενέργεια.
2. καταγγέλλω κάποιον, καταθέτω μήνυση εναντίον του.
παράγ. μηνυτής, μήνυσις.
ΝΕ μηνύω (με τη σημ. 2).
[ίσως αρχικά **μήνυ-μι* < ουσ. **μηνυς*, **αβέβ. ετυμ.**].

μήπω ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ακόμη να μη: *μήπω ἐκεῖσε ἴωμεν* = ας μην πάμε ακόμη εκεί.
[**σύνθ. λ.** *μή* + *πω*].

μήτε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
μήτε, ούτε: *μήτε κατὰ ξηρὰν μήτε κατὰ θάλατταν*.
ΝΕ μήτε.
[**σύνθ. λ.** *μή* + *τε*].

μητραλοίας, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μητροκτόνος.
[**σύνθ. λ.** *μήτηρ* + *ἀλοιάω -ῶ/ἀλοάω* «κοπανίζω, αλωνίζω» + παρ. επίθ. *-ας*].

μητρόπολις, -όλεως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μια πόλη, σε σχέση με τις αποικίες της: *Ἐπιδάμνιοι πέμπουσιν ἐς τὴν Κέρκυραν πρέσβεις ὡς μητρόπολιν οὖσαν* = οι Επιδάμνιοι στέλνουν απεσταλμένους στην Κέρκυρα, καθώς ήταν η μητρόπολή τους.
ΝΕ μητρόπολη.
[**σύνθ. λ.** *μήτηρ, μητρ-ός* + *πόλις*].

μηχανάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμηχανώμην
Μέλλ.	μηχανήσομαι
Αόρ.	ἐμηχανησάμην

Παρακ. με ενεργ. ή παθ. σημ.	μεμηχάνημαι
Υπερσ. με παθ. σημ.	ἐμεμηχανήμην

1. κατασκευάζω: *μηχανῶμαι πλοῖον.*
2. επινοώ τρόπους για να καταφέρω κάτι (ύπουλα συνήθως, αλλά όχι πάντοτε), μηχανεύομαι: *πᾶσαν μηχανὴν μηχανῶνται ὅπως...* = μηχανεύονται χίλιους δυο τρόπους για να...
[**παράγ. λ.** *μηχανή* + παρ. επίθ. *-άομαι*].

μηχανή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ονομασία μηχανημάτων για διάφορες χρήσεις: *ἤλπιζον ἑλεῖν τὸ τεῖχος μηχαναῖς* = ήλπιζαν να καταλάβουν το τείχος με (πολιορκητικές) μηχανές.
2. ειδικότερα μηχανισμός με τον οποίο παρουσίαζαν τους θεούς μετέωρους στη σκηνή του θεάτρου.
- παροιμία: *ἀπὸ μηχανῆς θεός* = απρόβλεπτη λύση σε μια δύσκολη κατάσταση.

3. τρόπος, τέχνασμα για να πετύχει κανείς κάτι: *μηχανὴ κακῶν* = τέχνασμα για να αποφύγει κανείς τα κακά. *πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ* = με κάθε τρόπο και τέχνασμα.
παράγ. μηχανάομαι -ῶμαι, μηχάνημα, μηχανικός, μηχανική, **σύνθ.** μηχανορράφος, ἀμήχανος, ἀμηχανέω, ἀμηχανία.
ΝΕ μηχανή «μηχάνημα».
[**μηχαν-, *μαχαν-, *μαχ-αν*, ίσως συγγεν. με **γοτθ.** mag «μπορώ», **αρχ. σλαβ.** mogę «μπορώ», **ρωσ.** mogú «μπορώ»].

μιαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμίαινον
Μέλλ.	μιανῶ
Αόρ.	ἐμίανα
Παθ. μέλλ.	μιανθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμιάνθην
Παθ. παρακ.	μεμίασμαι

1. λερώνω, μολύνω, κηλιδώνω: *μιαίνω τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν αἵματι* = λερώνω τους βωμούς των θεών με αίμα.
2. ηθικά μολύνω: *τὴν ψυχὴν* μιαίνω.
παράγ. μιαρός, μίασμα, μιάστωρ.
ΝΕ μιαίνω (με τις σημ. 1, 2).
[**μιαν-* (που εναλλάσσεται με **μιαρ-, μιαρός*) + παρ. επίθ. *-jω*].

μιαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μιαρώτερος
Υπερθετικός	μιαρώτατος

1. θρησκευτικά μολυσμένος, ακάθαρτος.
2. ηθικά ανήθικος: *ἡ πόλις κολάζει τοὺς μιαροὺς ἄρχοντας* = η πολιτεία τιμωρεί τους ανήθικους κυβερνήτες.
ΝΕ μιαρός (και με τις δυο σημ.).
[**παράγ. λ.** **μιαρ-* (και **μιαν-, μιαίνω*) + παρ. επίθ. *-ός*].

μίασμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μόλυσμα, κυρίως από φόνο ή άλλο έγκλημα.
ΝΕ μίασμα.
[**παράγ. λ.** **μιασ-* (*μιαίνω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

μιγάς, -άδος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που είναι ανάμεικτος: *ταύτην τὴν πόλιν οἰκοῦμεν οὐχ ἑτέρους ἐκβαλόντες... οὐδ' ἐκ πολλῶν ἐθνῶν μιγάδες συλλεγέντες* = κατοικούμε σ' αυτήν την πόλη (την Αθήνα) ούτε αφού διώξαμε άλλους (παλιούς κατοίκους)... ούτε αφού γίναμε ένας πληθυσμός ανάμεικτος από διάφορους λαούς. ≠ καθαρός.
ΝΕ μιγάς.
[**παράγ. λ.** **μιγ-* (*ἐ-μίγ-ην* < *μείγνυμι*) + παρ. επίθ. *-άς*].

μικρός, -ά, -ὸν & **σμικρός, -ά, -ὸν** ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μικρότερος ἐλάττων, -ων, ἔλαττον μείων, -ων, μεῖον
Υπερθετικός	μικρότατος & ἐλάχιστος

1. αυτός που έχει μικρό μέγεθος ή ύψος: *μικρὸν γήδιον* = μικρό χωραφάκι. ≠ μέγας.
2. για ποσότητα λίγος: *μικρὸν ὄψον* = λίγο φαγητό (μικρή μερίδα φαγητού). ≠ πολύς.
- *ἐν σμικρῷ χρόνῳ* = σε λίγο.

3. σε σπουδαιότητα ασήμαντος, μηδαμινός: *μικρὰ αἰτία* = ασήμαντη αφορμή.
4. σε επιρρηματικές χρήσεις *μικροῦ δεῖ* = παρ' ολίγον, παρά λίγο. *σμικρῷ πρόσθεν* = λίγο πριν. *παρὰ μικρόν* = σχεδόν. *ἐπὶ μικρόν* = για λίγο. *κατὰ μικρόν* = λίγο λίγο.
παράγ. μικρότης.
ΝΕ μικρός (με τις σημ. 1, 2, 3).
[**μει-* (από όπου *μεί-ων*) και **μι-* + παρ. επίθ. *-ικός* > *μικός* > *μικρός*].

μιμέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμιμούμην
Μέλλ.	μιμήσομαι
Αόρ.	ἐμιμησάμην
Παρακ.	μεμίμημαι

1. μιμούμαι, αναπαριστώ: *ἃ ψέγομεν ἡμεῖς, ταῦτα μὴ μιμώμεθα* = αυτά που κατηγορούμε στους άλλους να μην τα κάνουμε κι εμείς.
2. στην τέχνη, και ειδικότερα στη δραματική τέχνη παριστάνω κάτι με μιμητικές κινήσεις.
ΝΕ μιμούμαι (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *μῖμος* + παρ. επίθ. *-έομαι*, ίσως συγγεν. με **αρχ. ινδ.** māyā θηλ. «απατηλή εικόνα»].

μίμημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κάτι που είναι απομίμηση κάποιου προτύπου.

[**παράγ. λ.** *μιμέομαι -οῦμαι* + παρ. επίθ. *-μα*].

μιμνήσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμίμνησκον
Μέλλ.	μνήσω
Αόρ.	ἔμνησα
Μέσ. μέλλ.	μνήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐμνησάμην
Παθ. μέλλ.	μνησθήσομαι «θα θυμηθώ»
Παθ. αόρ.	ἐμνήσθην «θυμήθηκα»
Μέσ. παρακ. με σημ. ενεστ.	μέμνημαι «θυμάμαι»
Μέσ. υπερσ.	ἐμεμνήμην

1. θυμίζω.

2. μέση φωνή μιμνήσκομαι θυμάμαι: *μέμνημαι ἀκούσας ποτέ σου ὅτι...* = θυμάμαι ότι κάποτε άκουσα από σένα ότι... ≠ ἀμνημονέω -ῶ, ἐπιλανθάνομαι «ξεχνώ».

3. αναφέρω κάτι ή κάποιον, το(ν) μνημονεύω: *ἐμνήσθησαν περὶ αὐτοῦ* = αναφέρθηκαν σ' αυτόν.

παράγ. μνεία, μνῆμα, μνήμη, μνήμων, μνηστήρ, **σύνθ.** ἀμνήμων, ἱερομνήμων, ὑπόμνημα.

[*men-, *mnē-, *mnā- (*ἔ-μνη-σα, μέ-μον-α, μένος*), *μι-μνή-σκω*, πβ. **λατ.** αόρ. me-min-i, **αρχ. ινδ.** mnāta- «μνησθείς»].

μισθαρνέω -ῶ ΡΗΜΑ

εργάζομαι ή υπηρετώ επί πληρωμή: *μισθαρνῶ παρά τινος* = παίρνω μισθό από κάποιον.

ΝΕ το επίθετο μίσθαρνος.

[**παράγ. λ.** *μίσθαρνος* (*μισθός* + *ἄρνυμαι* «παίρνω») + παρ. επίθ. *-έω*].

μισθός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πληρωμή, αμοιβή: *καὶ διδόασιν αὐτοῖς ἑξήκοντα τάλαντα μηνὸς μισθόν* = και τους δίνουν εξήντα τάλαντα ως πληρωμή το μήνα.

2. ανταπόδοση: *ἀρετῆς μισθός* = ανταμοιβή για την αρετή. *μισθὸς ἀνδρὶ δυσσεβεῖ* = ανταπόδοση (τιμωρία) σε άνθρωπο ασεβή.

παράγ. μισθόομαι, μίσθωσις, μισθωτής, μισθωτός, **σύνθ.** μίσθαρνος, μισθοφόρος, μισθοδότης, μισθοδοτέω.

ΝΕ μισθός.

[**μιζθ-/*μισθ-* + παρ. επίθ. *-ός* > *μισθός*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** mīdhá- «αμοιβή για νίκη», **αρχ. περσ.** miždа- «ανταμοιβή», **αρχ. σλαβ.** mīzdá «ανταμοιβή»].

μισθοφορέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. υπηρετώ ή εργάζομαι επί μισθώ, μισθοδοτούμαι.

2. ειδικότερα είμαι μισθοφόρος στρατιώτης: *μισθοφορῶ τινί* = υπηρετώ ως μισθοφόρος στρατιώτης σε κάποιον.

3. αποφέρω ενοίκιο ή κέρδος: *μισθοφοροῦσα οἰκία* = σπίτι το οποίο αποδίδει ενοίκιο.

ΝΕ το παράγ. μισθοφόρος.

[**παράγ. λ.** *μισθοφόρος* (*μισθός* + *φέρω*) + παρ. επίθ. *-έω*].

μνᾶ, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μονάδα βάρους που ισοδυναμούσε με εκατό αττικές δραχμές.

2. κυρίως νόμισμα που ισοδυναμούσε με εκατό αττικές δραχμές.

[**σημιτ.** δάνειο, **ακκαδ.** manū, **εβρ.** mānē].

μνεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανάμνηση.

2. αναφορά: *μνείαν ποιοῦμαί τινος* = αναφέρω κάτι.

ΝΕ μνεία (με τη σημ. 2).

[**μνε-* (*μι-μνή-σκω*) + παρ. επίθ. *-ja* > *μνεία*].

μνημεῖον, -είου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που φέρνει στη μνήμη μας κάποιο πρόσωπο ή πράγμα ή γεγονός, ενθύμιο: *μνημεῖα κακῶν κἀγαθῶν* = ενθύμια των αποτυχιών και των επιτυχιών μας.

2. μνημείο.

ΝΕ μνημείο (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** **μνημ-* (*μνήμ-η, μιμνήσκω*) + παρ. επίθ. *-εῖον*].

μνήμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανάμνηση: *μνῆμαι ἀγήρατοι* = αναμνήσεις που δε σβήνουν.

2. μνήμη, μνημονικό: *ἐφ' ὅσον μνήμη ἀνθρώπων ἐφικνεῖται* = όσο φτάνει η μνήμη των ανθρώπων (όσο προς το παρελθόν μπορούν να θυμούνται).

ΝΕ μνήμη (με τις σημ. 1, 2).

[**μνημ-* (*μνήμ-ων, μιμνήσκω*) + παρ. επίθ. *-η*].

Μνημοσύνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα η μητέρα των Μουσών.

[**μνημο-* (*μνήμ-ων, -ον-ος, μιμνήσκω*) + παρ. επίθ. *-σύνη*].

μόγις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

με δυσκολία: *πάνυ μόγις ἐπένευσε* = με μεγάλη δυσκολία έγνεψε ότι συμφωνεί. *βίᾳ καὶ μόγις* = μόλις και μετά βίας.

παράγ. μογίλαλος «που μιλάει με δυσκολία».

[*μόγος, ὁ* «πόνος, προσπάθεια, δυσκολία» + παρ. επίθ. *-ις* κατά τα *ἄλ-ις, ἄχρι(ς), μέχρι(ς)*, **αβέβ. ετυμ.**].

μοῖρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέρος, τμήμα ενός όλου: *Λακεδαιμόνιοι Πελοποννήσου τῶν πέντε τὰς δύο μοίρας νέμονται* = οι Λακεδαιμόνιοι κατέχουν τα δύο πέμπτα της Πελοποννήσου.

2. το μερίδιο που αναλογεί σε κάποιον: *ἡ τοῦ πατρὸς μοῖρα* = το μερίδιο από την πατρική κληρονομιά.

3. ο σεβασμός που οφείλεται σε κάποιον: *τιμιώτερον ἐστὶ πατρίς... καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις* = η πατρίδα είναι το πολυτιμότερο πράγμα... και το πιο σεβαστό και στους θεούς και στους ανθρώπους.
4. τύχη, μοίρα.
5. ως κύριο όνομα Μοῖρα καθεμία από τις τρεις θεότητες (☞ **Κλωθώ, Λάχεσις, Ἄτροπος**), που καθόριζαν την τύχη του κάθε ανθρώπου.
παράγ. μοιραῖος, μοιράζω, **σύνθ.** ἄμοιρος, εὔμοιρος.
ΝΕ μοίρα (με τη σημ. 4).
[**παράγ. λ.** **μορ-* (< *μείρομαι, μόρ-ος*) + παρ. επίθ. *-ja* > *μοῖρα*].

μολών, -οῦσα, -ὸν ΡΗΜΑ
μετοχή του *ἔμολον*, που είναι ο αόρ. β΄ του ποιητικού ρήματος *βλώσκω* (= πηγαίνω ή έρχομαι): *μολὼν λαβέ* = έλα να τα πάρεις (απάντησε ο Λεωνίδας στον Ξέρξη).
σύνθ. κεντρομόλος, αὐτόμολος.
[**μολ-* (πβ. *προμολὴ* «είσοδος») και **βλω-* (από όπου ο ενεστ. *βλώ-σκω*), πβ. *ἀγχιβλὼς ἄρτι παρὼν* και *βλῶσις παρουσία*].

μονή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η παραμονή σε έναν τόπο: *ἐρῶ, ὅσα μοι δοκεῖ ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ* = θα σας πω τι νομίζω ότι πρέπει να κάνουμε, όσο παραμένουμε εδώ.
ΝΕ μονή «μοναστήρι».
[**μον-* (*μένω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

Μορμώ, -οῦς & **Μορμών, -όνος, ἡ** ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γυναίκα με μορφή τέρατος, φόβητρο για τα μικρά παιδιά.
- κάτι που χρησιμοποιείται ως φόβητρο: *ἐφοβοῦντο τοὺς πελταστὰς ὥσπερ μορμόνας παιδάρια* = φοβούνταν τους πελταστές όπως τα μικρά παιδιά φοβούνται τα τέρατα.

[**αβέβ.**, ίσως ηχομιμητικό].

Μουνυχιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο δέκατος μήνας του αττικού έτους, από 15 Μαρτίου έως 15 Απριλίου.
[αρχαίο λιμάνι του Πειραιά *Μουνυχία, ἡ* (αβέβαιης αρχής) + παρ. επίθ. *-ιών*].

Μουσεῖον, -είου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ιερό των Μουσών.
2. στην Αλεξάνδρεια κέντρο φιλολογικών σπουδών που ίδρυσαν οι Πτολεμαίοι τον 3ο αι. π.Χ. Συνδεδεμένη με το *Μουσεῖον* ήταν η περίφημη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας.
ΝΕ μουσείο.
[**παράγ. λ.** *Μοῦσα* + παρ. επίθ. *-εῖον μοῦσα* < **μόντ-ja* «που κατοικεί στα βουνά», πβ. **λατ.** mons, mont-is «βουνό»].

μουσική, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. οποιαδήποτε καλλιτεχνική δραστηριότητα ήταν υπό την εποπτεία των Μουσών, ιδιαίτερα η ποίηση που απαγγελλόταν με συνοδεία μουσικής.
2. οι τέχνες ή τα γράμματα: *ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύω* = εκπαιδεύω τους νέους (στα γράμματα) με τη βοήθεια της μουσικής και της γυμναστικής.
ΝΕ μουσική.
[ουσιαστικοπ. του επιθέτου *μουσικός, μουσική* (ενν. *τέχνη*)].

μουσικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μουσικώτερος
Υπερθετικός	μουσικώτατος

1. αυτός που έχει σχέση με τη μουσική: *ἀγῶνες μουσικοὶ καὶ γυμνικοί* = διαγωνισμοί στη μουσική (ποίηση, μουσική) και στη γυμναστική.
2. ο εκπαιδευμένος στη μουσική: *μουσικοὶ ἄνδρες.*
3. άνθρωπος των γραμμάτων, λόγιος.
ΝΕ μουσικός (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** *μοῦσα* + παρ. επίθ. *-ικός*].

μοχθηρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μοχθηρότερος
Υπερθετικός	μοχθηρότατος

1. αυτός που είναι γεμάτος από μόχθους, βασανισμένος, ταλαιπωρημένος: *ὦ μόχθηρε* = ταλαίπωρε, βασανισμένε, άνθρωπε!
2. αυτός που βρίσκεται σε κακή κατάσταση: *καταλαβὼν μοχθηρὰ τὰ πράγματα* = όταν βρήκε τα πράγματα (το εμπόριο) σε κακή κατάσταση (λόγω του πολέμου που προηγήθηκε).
3. πιο συχνά για πρόσωπα, με ηθική σημ. μοχθηρός, πανούργος, δόλιος, κακοήθης.
ΝΕ μοχθηρός (με τη σημ. 3).

μυέω -ῶ ΡΗΜΑ
κάνω κάποιον μέτοχο και γνώστη μιας μυστικής διδασκαλίας, τον μυώ.
- συνήθως στην παθ. φωνή μυοῦμαι μυούμαι, κατηχούμαι: *μεμύημαι τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια* = έχω κατηχηθεί, έχω μυηθεί, στα Ελευσίνια μυστήρια.

παράγ. μύησις, μύστης.
ΝΕ μυώ. [*μύω* + παρ. επίθ. *-έω* > *μυέω* με αρχική σημ. «υποχρεώνω κάποιον να κλείσει τα μάτια» (*μύω* «κλείνω τα μάτια»)· ίσως η ρίζα **μυ-* (*με-μυ-κα, μύ-στης*) ηχομιμ.].

μυθολογέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. διηγούμαι ένα μύθο: *ἐπιθυμῶ σοι μυθολογῆσαι ὡς...* = θέλω να σου διηγηθώ ένα μύθο, σύμφωνα με τον οποίο...
- μυθολογῶ τι διηγούμαι το μύθο κάποιου πράγματος: *μυθολογῶ τοὺς πολέμους τῶν ἡμιθέων.*

2. πλάθω μια ιστορία με τη φαντασία μου: *ἡ πολιτεία ἣν μυθολογοῦμεν, ἔργῳ τέλος λήψεται;* = αυτή η πολιτεία που την πλάθουμε με τη φαντασία μας θα γίνει ποτέ πραγματικότητα;
παράγ. μυθολόγημα, μυθολογία.
NE το παράγ. μυθολογία.
[**παράγ. λ.** *μυθολόγος* + παρ. επίθ. *-έω*].
μῦθος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ρητό, απόφθεγμα.
2. διήγηση.
3. διήγηση πλαστή: *λέγοντος δέ μου ταῦτα, ἀπεκρίνατό μοι ὅτι μύθους λέγοιμι* = καθώς τα έλεγα αυτά, μου απάντησε ότι λέω παραμύθια.
παράγ. μυθώδης, μυθέομαι -οῦμαι, μυθικός, **σύνθ.** μυθολογέω -ῶ, ἀκριτόμυθος, ἐγγαστρίμυθος, ἐχεμυθία, παραμυθέομαι, παραμυθία.
NE μύθος (με τη σημ. 3).
[**αβέβ.,** καθώς δεν είναι ασφαλής η ανάλυση από **μυ-* + *-θος*].
μυῖα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μύγα.
NE μύγα.
[**μυσ-* + παρ. επίθ. *-ja* > *μυῖα,* συγγεν. με **λατ.** musca «μύγα», **ρωσ.** mušica «μύγα»].
μυκάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ
μουγκρίζω: *ἵπποι χρεμετίζοντες καὶ ταῦροι μυκώμενοι* = άλογα που χλιμιντρίζουν και ταύροι που μουγκρίζουν.
παράγ. μυκηθμός «μούγκρισμα», μύκημα.
NE μυκώμαι.
[ηχοποίητη λέξη (από το μούγκρισμα των βοειδών), συγγεν. με **αρχ. γερμ.** mūgen, **λιθ.** mūkiù «μουγκρίζω»].
μυριάκις ΕΠΙΡΡΗΜΑ
δέκα χιλιάδες φορές, και κατ' επέκταση άπειρες φορές.
NE μυριάκις (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *μύριος* + παρ. επίθ. *-άκις*].
μυριάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αριθμός από δέκα χιλιάδες πρόσωπα ή πράγματα: *εἴκοσι μυριάδες στρατιωτῶν* = 200.000 στρατιώτες.
- με επέκταση άπειρος αριθμός.

[**παράγ. λ.** *μύριος* + παρ. επίθ. *-άς*].
μυρίος, -ία, -ίον ΕΠΙΘΕΤΟ
αναρίθμητος: *μυρίος χρόνος* = άπειρος χρόνος.
- στον πληθ. *μυρίοι, -ίαι, -ία* (παροξύτονο) = αναρίθμητοι, αλλά *μύριοι, -ιαι, -ια* (προπαροξύτονο) = δέκα χιλιάδες.

[**αβέβ. ετυμ.,** ελλ. λ., καθώς δεν υπάρχει στις άλλες **IE** γλώσσες, ίσως **μυ-* «άπειρος», που απαντά και στο *πλή-μυ-ρα* και αλλού· σύμφωνα με τους αρχ. γραμματικούς: *μύριος ὁ ὡρισμένος ἀριθμός, μυρίος ὁ ἀόριστος*].
μύρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αρωματικό λάδι που το κατασκεύαζαν από αρωματικά φυτά.
παράγ. μυρόω -ῶ, μυρόεις «μυρωμένος», μυρίδιον, μυρίζω «αλείφω με μύρο», μυρώδης, **σύνθ.** ἄμυρος, μυροπώλης.
NE μύρο.
[**(σ)μυρ-* + παρ. επίθ. *-ον,* συγγεν. με **αρχ. γερμ.** smero, schmieren «αλείφω με μύρο»].
μῦς, μυός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ποντίκι: *μῦς ἀρουραῖος* = ποντίκι που ζει στους αγρούς.
- παροιμία μῦς πίττης γεύεται πιάστηκε στη φάκα! (έχει περιέλθει σε δύσκολη θέση).

2. μυς του σώματος.
NE μυς (λόγ. και λαϊκό με τη σημ. 2).
[**μυσ-,* **IE** *mū-s, **αρχ. περσ.** mūš «ποντίκι», **λατ.** mūs (γεν. muris)· το «ποντίκι» δήλωνε και το μυ του ανθρώπινου σώματος].
μυστήριον, -ρίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συνήθως στον πληθυντικό τὰ μυστήρια απόκρυφη, μυστική διδασκαλία ή τελετή: *Ἐλευσίνια μυστήρια* = η μυστηριακή λατρεία της θεάς Δήμητρας στην Ελευσίνα.
παράγ. μυστηριώδης, μυστηριακός.
NE τα μυστήρια.
[*μύστης* + παρ. επίθ. *-ήρ-ιον* (από **μυστήρ* = *μύστης*)].
μύστης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που έχει μυηθεί, που έχει κατηχηθεί σε ένα μυστήριο.
παράγ. μυστήριον, μυστικός.
NE μύστης.
[**παράγ. λ.** **μυσ-* (αόρ. *ἔ-μυσ-α* < *μύω* «κλείνω τα χείλη και δε μιλώ, ή τα μάτια και δε βλέπω») + αρ. επίθ. *-της.* Αλλά και το *μυέω* «εισάγω ιδίως στα Ελευσίνια μυστήρια», με το οποίο κατ' άλλους συνδέεται το *μύστης,* ανάγεται στην ίδια ρίζα].
μυχός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το εσωτερικότερο, το βαθύτερο σημείο ενός χώρου: *ἀπολαμβάνω τινὰ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ λιμένος* = απομονώνω κάποιον στο βάθος του λιμανιού.
παράγ. μύχιος, **σύνθ.** ἐνδόμυχος.
NE μυχός.
[**αβέβ.,** ίσως συγγεν. με *βυθός*].
μύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμυον
Μέλλ.	μύσω
Αόρ.	ἔμυσα
Παρακ.	μέμυκα

αμετάβ. είμαι κλειστός (συνήθως για τα μάτια και τα χείλη), μεταβατ. κλείνω τα μάτια ή τα χείλη (*ὀφθαλμούς, ὄμμα, χείλεα*) (ενδεχομένως για να μυηθώ σε μυστήρια).
παράγ. μύστης «που έχει μυηθεί», μυστήριον, μυστηριώδης, μυστικός, μύωψ, **σύνθ.** μυσταγωγέω, μυσταγωγία, ἀμυστὶ «χωρίς να κλείσουν τα χείλη, μονορούφι».
ΝΕ μύστης, μυσταγωγία.
[ηχομιμητ., **μὐ-* χωρίς **ΙΕ** παράλληλα].

μωραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμώρανον
Μέλλ.	μωρανῶ
Αόρ.	ἐμώρανα

αμετάβατο είμαι μωρός, ανόητος: *μωραίνοντά τινα ἀποδείκνυμι* = αποδεικνύω ότι κάποιος είναι ανόητος.
ΝΕ μωραίνω (μεταβ.) «κάνω κάποιον ανόητο».
[**παράγ. λ.** *μωρός* + παρ. επίθ. *-αίνω*].

μωρία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανοησία, τρέλα: *εἰς τοῦτο ἀφίχθητε μωρίας... ὥστε...* = έχετε φτάσει σ' αυτό το σημείο ανοησίας... ώστε...
ΝΕ μωρία.
[**παράγ. λ.** *μωρός* + παρ. επίθ. *-ία*].

μῶρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κοινός τύπος είναι *μωρός, -ά, -ὸν*
ανόητος, τρελός.
ΝΕ μωρός.
παράγ. μωραίνω, μωρία, **σύνθ.** μωρολόγος.
[**αβέβ. ετυμ.**].

Ν

Ν, ν, νῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέκατο τρίτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
• ως αριθμητικό σύμβολο: ν´ = 50, αλλά ͵ν = 50.000.

ναὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. χρησιμοποιείται για να δηλώσει κατηγορηματική διαβεβαίωση, συχνό στους όρκους ναι, στ' αλήθεια: *ναὶ τὸν Δία* ή *ναὶ μὰ τὸν Δία* = στ' αλήθεια μα το Δία. ≠ οὐ μὰ Δία.
2. σε απάντηση ναι: *ναί, ἀληθῆ γε λέγω* = ναι, λέω την αλήθεια.
ΝΕ ναι.
[**νο-*, συγγεν. με ☞ **νή,** δεικτική ρίζα **νο-*, **νε-*, πβ. *ἐ-κεῖ-νο-ς*].

Ναϊάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καθεμία από τις Νύμφες των πηγών ή των ποταμών.
ΝΕ Ναϊάς & Ναϊάδα.
[**νάϝ-jω* > *νά-ω* «ρέω» + *-ιάς*].

ναός, ὁ ☞ **νεώς.**

νάπη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δασώδης κοιλάδα, φαράγγι, χαράδρα: *ἄπορος νάπη* = αδιαπέραστη χαράδρα.
παράγ. ναπαῖος, ναπώδης.
[προελλ. ή **αιγυπτ.** λέξη].

ναυβάτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επιβάτης πλοίου, ναυτικός, αυτός που υπηρετεί σε στόλο. = ναύτης.
[**σύνθ. λ.** *ναῦς* + *βάτης* (< *βαίνω*) + πβ. *ἐπι-βάτης*].

ναύκληρος, -ήρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ιδιοκτήτης πλοίου και έμπορος.
ΝΕ ναύκληρος «ο επικεφαλής του προσωπικού του καταστρώματος σε πλοίο».
[*ναῦς* + **κρᾱρος* (< **κρᾱσ-ρος* < *κραίνω* «κυβερνώ», *κάρᾱ, κρᾱνίον*) > *ναύκραρος* και *ναύκληρος* με ανομοίωση του πρώτου *ρ* σε *λ* με παρετυμολογία προς το *κλῆρος*].

ναυκρατέω -ῶ ΡΗΜΑ
κυριαρχώ στη θάλασσα: *τὰ ἐπιτήδεια οὔτε αὐτίκα οὔτε τὸ λοιπὸν μέλλουσιν ἕξειν, εἰ μὴ ναυκρατήσουσιν* = δε θα έχουν τα απαραίτητα εφόδια ούτε τώρα ούτε στο μέλλον, αν δεν κυριαρχήσουν στη θάλασσα.
[**σύνθ. λ.** *ναῦς* + *κρατέω*].

ναῦς, νεώς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πλοίο.
παράγ. ναῦλον, ναύτης, ναυτία, **σύνθ.** ναυαγός, ναυλοχέω, ναύκληρος, ναυμαχέω, ναυπηγός, ναυβάτης.
[**νᾱυ-ς*, πβ. **αρχ. ινδ.** návam (αιτιατ.), **περσ.** nāv].

ναυτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. α. αυτός που έχει σχέση με τα πλοία και με τη ναυτιλία.
β. ως ουσιαστικό τὸ ναυτικὸν ο στόλος.
2. αυτός που είναι έμπειρος στη ναυτική τέχνη: *οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὰς ναῦς εἰσβάντες ναυτικοὶ ἐγένοντο* = οι Αθηναίοι μπήκαν στα πλοία και έγιναν έμπειροι ναυτικοί.
παράγ. ναυτικόν, ναυτική (τέχνη), ναυτία, ναυτιάω, **σύνθ.** ναυτοδίκης.
ΝΕ ναυτικός (με τη σημ. 1α) και το ναυτικό (ως ουσιαστ. με τη σημ. 1β).
[**παράγ. λ.** *ναύτης* (< *ναῦς*) + παρ. επίθ. *-ικός*].

νεανίας, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. νεαρός άντρας. ≠ γέρων, πρεσβύτης.
2. ως επίθετο αρσεν. γένους νεανικός: *νεανίας τὴν ὄψιν* = με νεανική εμφάνιση.

παράγ. νεανίσκος, νεᾶνις, νεανιεύομαι, νεανικός.
ΝΕ νεανίας (με τη σημ. 1).
[**νεανός, ὁ* (< *νέος*, πβ. *νεᾶνις, ἡ*) + παρ. επίθ. -*ίας*].

νεανιεύομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεανιευόμην
Μέλλ.	νεανιεύσομαι
Αόρ.	ἐνεανιευσάμην

συμπεριφέρομαι σαν νέος, και κατ' επέκταση φέρομαι με απερισκεψία ή με αναίδεια, κομπάζω: *νεανιεύεται ἐν τοῖς λόγοις* = μιλάει με νεανικό κομπασμό.
[**παράγ. λ.** *νεανίας* + παρ. επίθ. -*εύομαι*].

νεανικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	νεανικώτερος
Υπερθετικός	νεανικώτατος

για πρόσωπα αυτός που έχει τις ιδιότητες του νέου. **α.** ζωηρός, ορμητικός: *νεανικοὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς τὰς διανοίας* = άνθρωποι ορμητικοί και αρχοντικοί στο φρόνημα. **β.** θρασύς ή απερίσκεπτος: *τὸ νεανικὸν τοῦ σοῦ λόγου* = η απερισκεψία των λόγων σου.
ΝΕ νεανικός.
[**παράγ. λ.** *νεανίας* + παρ. επίθ. -*ικός*].

νεανίσκος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
νεαρό αγόρι: *ἔν τε παισὶ καὶ νεανίσκοις καὶ ἐν ἀνδράσι βασανίζεται* = υποβάλλεται σε δοκιμασίες και ως παιδί και ως νέος και ως άνδρας.
[**παράγ. λ.** *νεανίας* + παρ. επίθ. -*ίσκος*].

νέκταρ, -αρος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το ποτό που έπιναν οι θεοί: *τὸ νέκταρ καὶ ἡ ἀμβροσία* = το ποτό και το φαγητό των θεών.
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως *νέκυς* + **-ταρ* (< *τείρω* «συντρίβω»), πβ. **αρχ. ινδ.** tárati «διαπερνώ»].

νέμεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αγανάκτηση που νιώθει κανείς, όταν κάποιος άλλος, χωρίς καθόλου να το αξίζει, ευτυχεί, ευημερεί και επιτυγχάνει.
ΝΕ νέμεση (λόγ.).
[*νέμω* + παρ. επίθ. -*εσις* > *νέμεσις* «απονομή της νόμιμης μοίρας»].

Νέμεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η θεά που τιμωρεί τους αλαζόνες.
ΝΕ Νέμεση.

Νέμεα, -έων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα.
πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούσαν προς τιμήν του Δία κάθε δύο χρόνια στη Νεμέα.
[ουδ. πληθ. του επιθέτου *Νέμεος* (ενν. *ἱερά*)].

νέμω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔνεμον
Μέλλ.	νεμῶ
Αόρ.	ἔνειμα
Παρακ.	νενέμηκα
Μέσ. μέλλ.	νεμοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐνειμάμην
Παθ. αόρ.	ἐνεμήθην
Παθ. & μέσ. παρακ.	νενέμημαι «έχω μοιραστεί» ή «έχω μοιράσει»
Παθ. υπερσ.	ἐνενεμήμην

Α. 1. μοιράζω, διανέμω: *ἔνειμαν τρίτον μέρος σκύλων τοῖς Ἀθηναίοις* = μοίρασαν το ένα τρίτο από τα λάφυρα στους Αθηναίους.
2. μέση φωνή νέμομαι έχω μερίδιο σε κάτι ή κατέχω κάτι: *ἐνέμοντο τὰ μέταλλα* = είχαν και εκμεταλλεύονταν τα μεταλλεία.
3. στην ενεργ. και τη μέση φωνή νέμω, νέμομαι κατοικώ: *οἱ περὶ τὴν λίμνην νέμοντες* = όσοι κατοικούν κοντά στη λίμνη. *οὗτοι νέμονται τὸ πρὸς βορρᾶν...* = αυτοί κατοικούν το τμήμα της χώρας προς το Βορρά.
Β. 1. οδηγώ τα ζώα στη βοσκή: *ποιμένες κτήνη πληγῇ νέμουσιν* = οι βοσκοί οδηγούν τα ζώα στη βοσκή χτυπώντας τα.
2. για ζώα, μέση φωνή νέμομαι βόσκω.
παράγ. νομή, νομάς, νομεύς, νομός, νόμος, νομίζω, νέμεσις, **σύνθ.** διανέμω, ἀπονέμω.
ΝΕ νέμομαι «έχω στην κατοχή μου» και στα σύνθ. *διανέμω, κατανέμω, απονέμω* κτλ.
[**νεμ-*, πβ. **γοτθ.** niman «παίρνω νομίμως», **γερμ.** nehmen].

νεογνός, -ός, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ
νεογέννητος: *νεογνοὶ νεβροί* = νεογέννητα ελαφάκια.
ΝΕ (ουσ.) το νεογνό «βρέφος».
[*νέος* + **γν-* < **γεν-* (*ἐ-γεν-όμην* < *γίγνομαι*) + παρ. επίθ. -*ος*, πβ. *ὁμό-γν-ητος* = *ὁμο-γεν-ής*].

νεοδαμώδης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έγινε πρόσφατα μέλος του σπαρτιατικού *δάμου* (= *δήμου*), που απέκτησε πρόσφατα τα δικαιώματα του Σπαρτιάτη πολίτη (ενώ προηγουμένως ήταν *εἵλως*).
[**σύνθ. λ.** *νέον* «πρόσφατα» + δωρ. *δᾶμος* (*δῆμος*) + παρ. επίθ. -*ώδης*].

νέος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	νεώτερος
Υπερθετικός	νεώτατος

1. για άνθρωπο νέος: *μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους;* = μέχρι πόσων χρόνων πρέπει να θεωρούμε νέους τους ανθρώπους; ≠ γέρων.
• ως ουσιαστικό *τὸ νέον* = η νεότητα.
2. νεανικός: *νέοι καὶ νέαις διανοίαις χρώμενοι* = νέοι και με νεανική σκέψη.

3. πρόσφατος, καινούριος: *νέος οἶνος* = καινούριο κρασί.

• *ἕνη καὶ νέα* (*ἡμέρα*) = η παλιά και η νέα ημέρα του μήνα, δηλαδή η τελευταία.

4. για γεγονότα απροσδόκητος, παράξενος, βίαιος: *οὐδὲν ἀπ' αὐτοῦ νεώτερον ἐγένετο* = δεν προέκυψε καμιά βίαιη πράξη από αυτό.

παράγ. νεανίας, νεαρός, νεωτερικός, νεωτερίζω, νεοσσός, νεότης, **σύνθ.** νεογνός, νεοδαμώδης, νεόδμητος, νεότευκτος.

ΝΕ νέος (με τις σημ. 1, 3).

[*νεFος, **λατ.** novus, **λιθ.** navas].

νευρά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χορδή τόξου: *εἷλκον τὰς νευράς, ὁπότε τοξεύοιεν...* = κάθε φορά που τόξευαν, τραβούσαν τις χορδές...

ΝΕ νευρά (λόγ.).

[☞ **νεῦρον**].

νεῦρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. νεύρο: *ξύγκειται τὸ σῶμα ἐξ ὀστῶν καὶ νεύρων* = το σώμα αποτελείται από οστά και νεύρα.

2. στον πληθυντικό νεῦρα μεταφορικά δύναμη, ζωντάνια: *ἐκτέμνω τὰ νεῦρα ἐκ τῆς ψυχῆς* = αποκόβω τη ζωντάνια από την ψυχή.

3. χορδή τόξου.

ΝΕ το νεύρο (με τη σημ. 1), τα νεύρα «νευρική υπερένταση».

[*σνεF- «πλέκω», πβ. **λατ.** nervus, **αρχ. ινδ.** snávan- «νεύρο»].

νεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔνευον
Μέλλ.	νεύσω & στα σύνθετα -νεύσομαι
Αόρ.	ἔνευσα
Παρακ.	νένευκα

1. κάνω νεύμα, γνέφω: *ἔνευσε τῷ παιδὶ πλησίον ἑστῶτι* = έκανε νεύμα στο δούλο, που στεκόταν κοντά του.

2. κλίνω, έχω κλίση προς κάποια κατεύθυνση: *νεύω πρὸς μεσημβρίαν* = έχω κατεύθυνση προς το Νότο.

παράγ. νεῦμα, νεῦσις, **σύνθ.** κατανεύω, ἀπονεύω.

ΝΕ νεύω (με τη σημ. 1).

[*νευσ- «κινώ», πβ. **λατ.** abnuo «κάνω αρνητικό νεύμα» < ab + *newō].

νέφος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σύννεφο: *ὁ περιστὰς κίνδυνος παρῆλθεν ὥσπερ νέφος* = ο κίνδυνος που μας περικύκλωσε απομακρύνθηκε σαν σύννεφο.

ΝΕ νέφος (λόγ.).

[*νεφ-, **λατ.** nebula, **αρχ. ινδ.** nábhas «νέφος», **ΙΕ** *nebhos].

νέω (Α) ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔνεον
Μέλλ.	νεύσομαι
Αόρ.	ἔνευσα
Παρακ.	νένευκα

κολυμπώ: *ἄν τέ τις ἐς κολυμβήθραν μικρὰν ἐμπέσῃ ἄν τε εἰς τὸ μέγιστον πέλαγος μέσον, ὅμως γε νεῖ οὐδὲν ἧττον* = είτε σε μια μικρή δεξαμενή πέσει κανείς είτε στο ανοιχτό πέλαγος, κολυμπάει εξίσου καλά.

[*νέFω, πβ. δωρ. *νοά· πηγή*].

νέω (Β) & **νήθω** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	νήσω
Αόρ.	ἔνησα
Παθ. αόρ.	ἐνήθην
Παθ. παρακ.	νένησμαι

γνέθω.

παράγ. νῆμα.

ΝΕ γνέθω.

[*σνη-, συγγεν. με *νεῦρον*, πβ. **αρχ. ινδ.** snāyati «ενδύω»].

νεωκόρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που φροντίζει για την καθαριότητα του ναού, νεωκόρος: *ὁ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρος*.

παράγ. νεωκορέω -ῶ.

ΝΕ νεωκόρος. διαλ. *νᾱοκόρος* και *νᾱκόρος*, [**σύνθ. λ.** *ναός*, αττ. *νεώς* + β΄ συνθετ. *-κόρος* (< *κορέω* «φροντίζω, καθαρίζω»), πβ. δωρ. *δᾱμοκόρος* «που φροντίζει για το δήμο»].

νεώς, -ώ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι *ναός, -οῦ*

1. ναός.

2 το εσώτατο δωμάτιο του ναού, ο σηκός, όπου βρισκόταν το άγαλμα της θεότητας.

[*νασFός (< *ναίω* «κατοικώ») «κατοικία του θεού»].

νεώσοικος, -οίκου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπόστεγος χώρος σε λιμάνι, όπου φυλάσσονταν τα πλοία το χειμώνα.

ΝΕ νεώσοικος.

[**σύνθ. λ.** *νεώς* (γεν. του *ναῦς*) + *οἶκος*].

νεωστὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πριν από λίγο, πρόσφατα.

ΝΕ νεωστί (λόγ.).

[**παράγ. λ.** **νέως* (= *νέον* «πρόσφατα») + *-τι*].

νεωτερίζω ΡΗΜΑ

1. κάνω αλλαγές ή καινοτομώ: *νεωτερίζω περὶ γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν* = εισάγω καινοτομίες στη γυμναστική και τη μουσική.

2. λαμβάνω βίαια μέτρα: *ἔπεμψαν πρέσβεις, εἴ πως πείσειαν (τοὺς Ἀθηναίους) μὴ σφῶν πέρι νεωτερίζειν μηδέν* = έστειλαν απεσταλμένους, μήπως πείσουν τους Αθηναίους να μη λάβουν κανένα βίαιο μέτρο εναντίον τους.

3. επιχειρώ πολιτικές αλλαγές, επιχειρώ επανάσταση: *ξύμμαχοι νεωτερίζοντες* = σύμμαχοι που επιχειρούν να επαναστατήσουν.
παράγ. νεωτερισμός.
ΝΕ νεωτερίζω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *νεώτερος, -ον* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

νη ΜΟΡΙΟ
αχώριστο μόριο που χρησιμοποιείται ως πρώτο συνθετικό ποιητικών λέξεων που σημαίνουν απαλλαγή ή στέρηση, π.χ. *νηπενθής* = αυτός που δεν πενθεί, *νηποινεί* = χωρίς ποινή, χωρίς τιμωρία.
[**νε-ε > νη*, φωνηεντισμός σε *ε* του στερητικού μορίου *ἀν-, ἀ-* < **ΙΕ** *n_o, **λατ.** ně].

νὴ ΜΟΡΙΟ
1. εκφράζει κατηγορηματική διαβεβαίωση και συντάσσεται με αιτιατική της θεότητας την οποία επικαλείται κανείς: *νὴ Δία / νὴ τὴν Ἥραν* = μα το Δία / μα την Ήρα.
2. το *νὴ (τὸν) Δία* χρησιμοποιείται επίσης **α.** σε καταφατικές απαντήσεις: *–Δίδως μοι, ὦ πάππε, πάντα ταῦτα...; –Νὴ Δία, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι...* = –Παππού, μου τα δίνεις όλ' αυτά...; –Μα το Δία, παιδί μου, βέβαια σου τα δίνω. **β.** σε προτάσεις που δηλώνουν αντίρρηση: *ἀλλά, νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας* = αλλά, μα το Δία, μας είπε ο κατήγορος, έκανε τους μαθητές του να περιφρονούν τους κειμένους νόμους.
[ομόρρ. με το ☞ **ναί**].

νηποινεὶ & **νηποινὶ** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
χωρίς τιμωρία.
[**παράγ. λ.** *νήποινος* + παρ. επίθ. *-εὶ* ή *-ί*].

Νηρηίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καθεμία από τις νύμφες της θάλασσας, κόρες του Νηρέα.
ΝΕ Νηρηίδα.
[*Νηρ-ηίς < Νηρ-εύς* «ἅλιος γέρων» (= ο γέρος της θάλασσας) < **νηρ-* «βυθίζομαι στο νερό», πβ. **λιθ.** nerti «βυθίζομαι»].

νήφω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔνηψα

1. δεν είμαι μεθυσμένος. ≠ μεθύω.
2. μεταφορικά είμαι συγκρατημένος και προσεκτικός:
- έκφραση *νᾶφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν* (= νῆφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν) = να είσαι νηφάλιος και να θυμάσαι ότι πρέπει να είσαι δύσπιστος.

παράγ. νηφάλιος «μη μεθυσμένος», νῆψις «η κατάσταση μη μέθης, νηφαλιότητα».
[δωρ. *νάφω*, πβ. **αρμ.** nawtʿi «ξεμέθυστος»].

νικάω -ῶ ΡΗΜΑ
1. υπερισχύω σ' ένα διαγωνισμό, σε μια μάχη, νικώ: *νίκην νικᾶν* = κατακτώ τη νίκη.
2. γενικά επικρατώ, υπερτερώ: *ἦν Περικλέους γνώμη νενικηκυῖα* = είχε επικρατήσει η απόφαση του Περικλή.
- είμαι ανώτερος, καλύτερος: *νικᾷ ἐν λόγοις πάντας ἀνθρώπους* = είναι καλύτερος απ' όλους στους λόγους (στην ανάπτυξη ενός θέματος).

3. παθ. φωνή νικῶμαι αποκάμνω, κουράζομαι: *ἐξέκαμον ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ νικώμενοι* = εξαντλήθηκαν, μην αντέχοντας τη μεγάλη συμφορά. = ἡττῶμαι.
παράγ. νικητής, νίκημα, **σύνθ.** κατανικάω, ὑπερνικάω.
ΝΕ νικώ (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** *νίκη* + παρ. επίθ. *-άω*].

νίκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
υπερίσχυση σε μια μάχη και γενικότερα σε ένα διαγωνισμό. ≠ ἧττα.
- γενικά κυριαρχία, επικράτηση: *οἱ ἐγκρατεῖς τῆς νίκης τῶν ἡδονῶν ζῶσιν εὐδαιμόνως* = όσοι έχουν τη δύναμη να έχουν κυριαρχία πάνω στις ηδονές ζουν ευτυχισμένοι.

ΝΕ νίκη.
[**αβέβ. ετυμ.,** καθώς η συσχέτιση του *νίκη* με το *νεῖκος* είναι ατεκμηρίωτη].

νίφω & **νείφω** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	νίψω, νείψω
Αόρ.	ἔνιψα, ἔνειψα

1. χιονίζω.
- κυρίως απρόσωπο: *νίφει* = χιονίζει.

2. παθ. φωνή νίφομαι καλύπτομαι από χιόνι.
παράγ. νιφὰς «νιφάδα», νιφετὸς «χιονοθύελλα».
[*(τήν) νίφα*, αιτιατ. του «*νίψ, ἡ* «χιόνι»].

νοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνόουν
Μέλλ.	νοήσω
Αόρ.	ἐνόησα
Παρακ.	νενόηκα
Παθ. μέλλ. με μέση σημ.	νοηθήσομαι
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἐνοήθην
Παθ. παρακ. με μέση σημ.	νενόημαι

1. αντιλαμβάνομαι με το νου: *τὰς ἰδέας φαμὲν νοεῖσθαι μέν, ὁρᾶσθαι δ' οὐ* = υποστηρίζουμε ότι οι ιδέες γίνονται αντιληπτές με το νου, αλλά δε γίνονται ορατές.
2. σκέπτομαι να κάνω κάτι, μηχανεύομαι κάτι: *πάντα κακὰ νοοῦσιν τῷ τυράννῳ* = προορίζουν κάθε είδος κακού εναντίον του τυράννου.

3. σημαίνω, φέρω μια σημασία, εννοώ: *πυθοίμεθ' ἂν τὸν χρησμὸν ὅ τι νοεῖ* = να ρωτήσουμε για να μάθουμε τι σημαίνει ο χρησμός.
παράγ. νόημα, νόησις, νοητικός, νοητός, **σύνθ.** ἐννοέω (ἔννοια), διανοέω (διάνοια), προνοέω (πρόνοια), κατανοέω, ἐπινοέω (ἐπίνοια), ὑπονοέω (ὑπόνοια).
ΝΕ νοώ (στα σύνθετα *εννοώ, κατανοώ, επινοώ* κτλ.).
[**νοος*, **αβέβ. ετυμ.**].

νόθος, -η & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. παιδί που δεν προέρχεται από νόμιμο γάμο. ≠ γνήσιος.
• στην Αθήνα παιδί του οποίου ο πατέρας ήταν Αθηναίος πολίτης αλλά η μητέρα όχι.
2. πλαστός, ψεύτικος. = κίβδηλος.
παράγ. νοθεύω, νοθεία.
ΝΕ νόθος (με τη σημ. 1).
[**αβέβ. ετυμ.**].

νομεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κτηνοτρόφος: *βουκόλοι, ποιμένες καὶ οἱ ἄλλοι νομεῖς* = οι αγελαδάρηδες, οι βοσκοί και οι άλλοι κτηνοτρόφοι.
2. αυτός που μοιράζει, που διανέμει κάτι: *νομεὺς ἀγαθῶν*.
παράγ. νομεύω «οδηγώ ζώα στη βοσκή».
ΝΕ νομέας «που έχει τη νομή, την εκμετάλλευση».
[**παράγ. λ.** *νέμ-ω* + παρ. επίθ. *-εύς*, με τροπή του *ε* σε *ο*].

νομή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
Α. 1. βοσκότοπος: *ποιμνίων νομαί*.
2. τροφή από βοσκότοπο: *νομὴ μελιττῶν τὸ θύμον* = η τροφή των μελισσών είναι το θυμάρι.
Β. διανομή: *ἡ νομὴ τῶν πατρῴων* = η διανομή της πατρικής κληρονομιάς.
ΝΕ νομή «εκμετάλλευση χωραφιού, περιουσίας κτλ.».
[*νέμω*, με τροπή του *ε* σε *ο*].

νομίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνόμιζον
Μέλλ.	νομιῶ
Παρακ.	νενόμικα
Παθ. μέλλ.	νομισθήσομαι
Παθ. παρακ.	νενόμισμαι

1. καθιερώνω κάτι: *τοῦτο Κῦρος ἐνόμισεν* = ο Κύρος το καθιέρωσε αυτό. *νομίζεται* = είναι καθιερωμένο. *τὰ νομιζόμενα / τὰ νενομισμένα* = τα καθιερωμένα.
2. με δοτική κάνω χρήση, μεταχειρίζομαι: *ἀγῶσι καὶ θυσίαις νομίζω* = κάνω χρήση διαγωνισμών και θυσιών.
3. θεωρώ, νομίζω: *τοὺς κακοὺς χρηστοὺς νομίζω* = θεωρώ τους κακούς καλούς.
• *νομίζω θεούς* = πιστεύω ότι υπάρχουν θεοί.
παράγ. νόμισις, νόμισμα, **σύνθ.** νομισματοπώλης.
ΝΕ νομίζω (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *νόμ-ος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

νόμιμος, -ίμη & -ιμος, -ιμον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που είναι σύμφωνος με τους νόμους ή με τις πατροπαράδοτες συνήθειες: *οἱ νόμιμοι θεοί* = οι θεοί στους οποίους πιστεύει η πόλη.
• απρόσ. νόμιμόν ἐστι συνηθίζεται: *νόμιμον ἦν αὐτοῖς μήτε πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι* = συνήθιζαν να μη φτύνουν ούτε να φυσούν τη μύτη τους.
2. ως ουσιαστικό τὰ νόμιμα συνήθειες, θεσμοί: *νόμιμα τὰ Χαλκιδικὰ ἐκράτησεν* = ως θεσμοί επικράτησαν οι χαλκιδικοί.
ΝΕ (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** *νόμος* + παρ. επίθ. *-ιμος*].

νόμισμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καθιερωμένο μέσο συναλλαγής, νόμισμα.
ΝΕ νόμισμα.
[**παράγ. λ.** *νομίζ-ω* + παρ. επίθ. *-μα*].

νόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πατροπαράδοτη συνήθεια που γίνεται νόμος: *κατὰ νόμον* = σύμφωνα με τη συνήθεια ή με το νόμο. *παρὰ νόμον* = αντίθετα με το νόμο.
• *οἱ νόμοι* = οι νόμοι του Σόλωνα.
2. μουσικός ρυθμός, ήχος: *νόμοι κιθαρῳδικοί* = ήχοι κιθάρας.
παράγ. νομικός, νόμιμος.
ΝΕ νόμος (με τη σημ. 1).
[*νέμω*, με τροπή του *ε* σε *ο*].

νοσέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. είμαι άρρωστος, υποφέρω από κάποια πάθηση: *νοσῶ ὀφθαλμούς* = υποφέρω από πάθηση των ματιών. ≠ ὑγιαίνω.
2. γενικά υποφέρω: *Μίλητος ἐνόσησε στάσει* = η Μίλητος υπέφερε από εσωτερικές πολιτικές αναταραχές.
παράγ. νόσημα, νοσηρός.
ΝΕ νοσώ (με τις σημ. 1, 2).
[**παράγ. λ.** *νόσ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

νόσος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ασθένεια, αρρώστια: *νόσος ἐμπέπτωκε τοῖς κτήνεσι* = έχει πέσει αρρώστια στα ζώα.
ΝΕ νόσος.
[**αβέβ. ετυμ.**].

νουθετέω -ῶ ΡΗΜΑ
συμβουλεύω.
ΝΕ νουθετώ.
[**παράγ./σύνθ.** *νοῦς* + **θετ-* (πβ. *θετ-ός* < *τίθημι*) + παρ. επίθ. *-έω*].

νουμηνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η αρχή του σεληνιακού μήνα, η πρώτη του μήνα. ≠ ἕνη καὶ νέα (ενν. *ἡμέρα* = η παλιά και η καινούρια ημέρα, δηλ. η τελευταία ημέρα του μήνα).
[**παράγ./σύνθ.** *νεο-μηνία* < *νέος* + *μήνη* «σελήνη» + παρ. επίθ. -*ία*].

νοῦς, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. οι λειτουργίες του ανθρώπου που είναι υπεύθυνες για την αισθητηριακή αντίληψη και τη σκέψη, νους.
- σὺν νῷ συνετά, με σύνεση: *οὐδενὶ ξὺν νῷ* = χωρίς καμιά σύνεση.

2. νοῦν ἔχω **α.** είμαι συνετός, **β.** έχω το νου μου σε κάτι, προσέχω.
παράγ. νοερός, νοέω.
ΝΕ νους (με τις σημ. 1, 2).
[**αβέβ. ετυμ.**].

νῦν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. τώρα, αυτήν την ώρα, αυτήν τη στιγμή: *νῦν καὶ ἀεί* = τώρα και πάντοτε.
- με άρθρο *ἡ νῦν ἡμέρα* = η σημερινή ημέρα. *οἱ νῦν ἄνθρωποι* = οι σημερινοί άνθρωποι. *τὸ νῦν* = το παρόν.

2. ως εγκλιτικό νυν λοιπόν: *φέρε νυν*/ *ἄγε νυν* = έλα λοιπόν!
ΝΕ (μόνο στη λόγ. έκφραση) *νυν και αεί.*
[**νυ*-, ίσως συγγεν. με το *νέ-ος*].

νυνὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
τώρα δα.
[**νυ*-, ίσως ομόρρ. με το *νέος*].

νύξ, νυκτός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
νύκτα: *νύκτας τε καὶ ἡμέρας* = μέρα και νύκτα, συνεχώς. *μέσας νύκτας ἐγένετο* = πήγε μεσάνυχτα. ≠ ἡμέρα.
- ως επίρρημα νύκτα κατά τη διάρκεια της νύκτας.

παράγ. νυκτερίς, νυκτερινός, νύκτωρ «τη νύχτα», νυκτερεύω, **σύνθ.** νυκτοφύλαξ, νυκτομαχία, νυκτοπορία, διανυκτερεύω, ὁλονύκτιος, παννυχίς.
ΝΕ νύκτα.
[**νοκτ*- < **ΙΕ** *nok^{w}t, **λατ.** nox, noctis, **λιθ.** naktis, **γοτθ.** nahts].

Ξ

Ξ, ξ, ξεῖ & ξῖ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέκατο τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
- ως αριθμητικό σύμβολο: ξ΄ = 60, αλλά ͵ξ = 60.000.

ξεναγέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. είμαι ξεναγός, δηλαδή αρχηγός μισθοφόρων: *Ἡριππίδας ἐξενάγει τοῦ ξενικοῦ* = ο Ηρ. ήταν αρχηγός του μισθοφορικού στρατού.
2. οδηγώ κάποιον στα αξιοθέατα μιας πόλης.
ξεναγός «αρχηγός των μισθοφόρων».
ΝΕ ξεναγώ (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ξεναγός* + -*έω*].

ξενηλασία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στη Σπάρτη η απομάκρυνση των ξένων από την πόλη: *τὴν πόλιν κοινὴν παρέχομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος* = την πόλη την έχουμε ανοιχτή για όλους και ποτέ δεν εμποδίζουμε κανέναν, απομακρύνοντάς τον από την πόλη, να μάθει ή να δει κάτι.
ξενηλατέω «διώχνω έναν ξένο από την πόλη».
ΝΕ ξενηλασία (λόγ.).
[**παράγ. λ.** του *ξενηλατέω -ῶ* < **παράγ. λ.** *ξενηλάτης* + -*έω*].

ξενία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. φιλοξενία: *ἦλθεν ἐπὶ ξενίαν* = ήρθε ως φιλοξενούμενος, ως φίλος.
2. φιλικός δεσμός ή συνθήκη μεταξύ δύο κρατών ή ενός κράτους και ενός προσώπου: *τὰς παλαιὰς ξενίας ἀνανεούμεθα* = ανανεώνουμε, αναθερμαίνουμε, τις παλιές σχέσεις ανάμεσα στα κράτη μας.
3. το status του ξένου, τα μειωμένα δικαιώματα που είχε ο ξένος σε σχέση με τα πλήρη δικαιώματα που είχε ο πολίτης. *γραφὴ ξενίας* = δίωξη εναντίον ξένου που οικειοποιήθηκε δικαιώματα που ανήκαν σε πολίτη.
[**παράγ. λ.** *ξένος* + -*ία*].

ξενίζω ΡΗΜΑ
υποδέχομαι ή περιποιούμαι κάποιον, τον φιλοξενώ: *ξενίζω τινὰ πολλοῖς ἀγαθοῖς* = προσφέρω πολλά δώρα στο φιλοξενούμενό μου.
παράγ. ξενισμός, ξένισις.
ΝΕ ξενίζω «παραθέτω τιμητικό γεύμα κτλ.».
[**παράγ. λ.** *ξένος* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

ξενικός, -ὴ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που ταιριάζει ή που ανήκει σε ξένο: *ξενικὴ βοήθεια* = βοήθεια που προσφέρουν οι ξένοι.
- τὰ ξενικὰ οι φόροι που πλήρωναν οι ξένοι στην Αθήνα.
- τὸ ξενικὸν το σύνολο των ξένων ή το δικαστήριο για τους ξένους.

2. ξένος στρατιώτης ή ξένο πλοίο που υπηρετεί σε μια πόλη ή χώρα: *ξενικαὶ νῆες* = ξένα πλοία (με μισθοφόρους).
- ως ουσιαστικό τὸ ξενικὸν μισθοφορικός στρατός.

3. γενικά ξένος: *ξενικὰ ὀνόματα* = λέξεις ξένης (μη αττικής) διαλέκτου.

ΝΕ ξενικός (με τη σημ. 1).
[*ξένος* + παρ. επίθ. επίθ. *-ικός*].

ξένιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει σχέση με φιλοξενούμενο ή με τη φιλοξενία: *ξένιος Ζεύς* = ο Δίας, ο προστάτης της φιλοξενίας.
2. στον πληθ. του ουδετ. τὰ ξένια τα δώρα που προσφέρει ο οικοδεσπότης στο φιλοξενούμενό του ή κάποιος στο φίλο του: *τὰ παρ' ἡμῶν ξένια ἐδέξατο* = δέχθηκε τα δώρα που του προσφέραμε εμείς.
3. ξένος: *ἐπὶ ξενίας* (δηλ. *γῆς*) = σε κάποιον ξένο τόπο.
ΝΕ (στην έκφραση) *ξένιος Δίας.*
[**παράγ. λ.** *ξένος* + *-ιος*].

ξένισις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η περιποίηση φιλοξενούμενου ή ξένου που έρχεται στην πόλη μου, φιλοξενία.
[**παράγ. λ.** *ξενίζω* + *-σις*].

ξενιτεύω ΡΗΜΑ
στη μέση φωνή ξενιτεύομαι υπηρετώ ως μισθοφόρος σε ξένη δύναμη.
ΝΕ ξενιτεύομαι «αναχωρώ ή βρίσκομαι σε ξένη χώρα».
[*ξένος* + *-ιτ-εύομαι* > *ξενιτεύομαι* αναλογικά προς το *πολίτης - πολιτεύομαι*· το *ξενιτεία* είναι νεότερο].

ξένος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. φιλοξενούμενος, φίλος συνδεδεμένος με κάποιον μέσω δεσμού ή συνθήκης *ξενίας*.
2. άνθρωπος από ξένη χώρα, ξένος.
- προσφώνηση *ὦ ξένε* = κύριε ή φίλε.

3. μισθοφόρος: *εἰ μισθῷ μείζονι πειρῷντο ἡμῶν ὑπολαβεῖν τοὺς ξένους τῶν ναυτῶν* = αν προσπαθούσαν να πάρουν από μας όσους από τους ναύτες είναι μισθοφόροι, δίνοντάς τους μεγαλύτερο μισθό.
4. ξένος προς κάτι, αυτός που αγνοεί κάτι: *ξένως ἔχω τῆς ἐνδάθε λέξεως* = μου είναι ξένος ο τρόπος έκφρασης που χρησιμοποιείται εδώ (στα δικαστήρια· το είπε ο Σωκράτης στην απολογία του).
5. παράξενος.
παράγ. ξενικός, ξένιος, ξενιτεύω, ξενών, **σύνθ.** ξενοτρόφος.
ΝΕ ξένος (με τις σημ. 2 και 4).
[μαρτυρείται ως *ξένϜος*, **αβέβ. ετυμ.,** ίσως αρχική ρίζα *ghos-tis, πβ. **λατ.** hostis].

ξενόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐξένουν
Μέλλ.	ξενώσω
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ξενώσομαι
Παθ. αόρ.	ἐξενώθην
Παθ. παρακ.	ἐξένωμαι

συνήθως στην παθ. φωνή ξενοῦμαι
1. δημιουργώ συνθήκη φιλίας με κάποιον: *...τότε ἐξενώθησαν ὑμῖν οἱ πρόγονοι ἡμῶν* = τότε δημιούργησαν με σας φιλικές σχέσεις οι πρόγονοί μας.
2. φιλοξενούμαι: *ξενοῦνται αὐτῷ* = φιλοξενούνται από αυτόν.
παράγ. ξένωσις.
[**παράγ. λ.** *ξένος* + *-όω*].

ξυλεύω ΡΗΜΑ
μέση φωνή ξυλεύομαι κόβω ξύλα για δική μου χρήση.
- παροιμία *δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται* (☞ **δρῦς**).

ΝΕ ξυλεύομαι (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *ξύλον* + παρ. επίθ. *-εύω*].

ξυλίζομαι ΡΗΜΑ
μαζεύω ξύλα.
[**παράγ. λ.** *ξύλον* + παρ. επίθ. *-ίζομαι*].

ξύλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κομμάτι ξύλου για διάφορες χρήσεις: *ξύλα ναυπηγήσιμα* = ξύλα για κατασκευή πλοίων.
2. διάφορα ξύλινα αντικείμενα (όπως π.χ. ρόπαλο, ραβδί, όργανα βασανισμού κτλ.).
3. όργανο με το οποίο τιμωρούσαν τους κακούργους. Μπορούσε να είναι: **α.** ξύλινος βαρύς κλοιός που τον τοποθετούσαν στον αυχένα του τιμωρημένου. **β.** ξύλινα ποδόδεσμα μέσα στα οποία κλείνονταν τα πόδια του. **γ.** αγχόνη. **δ.** σταυρός: *ἐπὶ ξύλου ἐκρέμασαν* (*τὸν Ἰησοῦν*) = κρέμασαν τον Ιησού στο σταυρό.
4. δέντρο: *ὄρος δασὺ μεγάλοις ξύλοις* = βουνό κατάφυτο από μεγάλα δέντρα.
παράγ. ξυλικός, ξυλίζομαι, ξυλεύω, ξύλινος, ξυλόω -ῶ, **σύνθ.** ξυλουργός, ξυλοκόπος.
ΝΕ ξύλο (με τη σημ. 1).
[**κσυλ-ον*, μάλλον ομόρρ. με *ὕλη, σέλμα*].

ξὺν ☞ **σύν.**

ξυρέω -ῶ & ξυράω -ῶ

Μέλλ.	ξυρήσω
Μέσ. μέλλ.	ξυρήσομαι
Παθ. μέλλ.	ξυρηθήσομαι
Μέσ. & παθ. παρακ.	ἐξύρημαι

1. ξυρίζω: *ξυρῶ τὴν κεφαλὴν/τὰς τρίχας* = ξυρίζω το κεφάλι/τα μαλλιά.
- παροιμία: *ἐπιχειρῶ ξυρεῖν λέοντα* = επιχειρώ να κουρέψω ένα λιοντάρι (δηλαδή επιχειρώ κάτι πολύ δύσκολο).

2. μέση και παθ. φωνή ξυροῦμαι ξυρίζομαι ή με ξυρίζουν: *ἐξυρημένος τὴν κεφαλήν* = με ξυρισμένο κεφάλι.
ΝΕ ξυρίζω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ξυρόν* + *-έω*].

ξυρόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ξυράφι.
- έκφραση *ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς* = κάτι βρίσκεται στην κόψη του ξυραφιού (δηλαδή η κατάσταση είναι επικίνδυνη και αβέβαιη).

παράγ. ξυρέω -ῶ, **σύνθ.** ξυροφορέω -ῶ.
ΝΕ μόνο στη φρ. *επί ξυρού ακμής*.
[**παράγ. λ.** *ξύ-ω* + παρ. επίθ. *-ρόν*, ακριβές αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** ksura-].

ξύω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔξυσα
Μέσ. αόρ.	ἐξυσάμην
Παθ. αόρ.	ἐξύσθην

ξύνω κάτι, το κάνω λείο και, γενικά, λεπτό, κομψό.
- μέση φωνή ξύομαι: *παλτὸν ξύομαι* = κατασκευάζω ακόντιο για δική μου χρήση.

παράγ. ξύσμα/ξῦσμα, ξυστήρ, ξυστόν, ξυρόν.
ΝΕ ξύνω.
[ομόρρ. με *ξαίνω*].

Ο

Ο, ο, ὂ μικρόν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέκατο πέμπτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Οι αρχαίοι Έλληνες της κλασικής εποχής το πρόφεραν όπως εμείς σήμερα και το διέκριναν από το *ω*, το οποίο πρόφεραν ως μακρό ō, δηλ. περίπου ως «οο». Το αρχικό του όνομα ήταν *οὖ* και του *ω* ήταν *ὦ*. Όταν κατά το 2ο-3ο αι. μ.Χ. η διάκριση μακρών και βραχέων φωνηέντων χάθηκε στην προφορά και συνέπεσαν φωνητικά το *ο* και το *ω*, οι αρχαίοι φιλόλογοι για σκοπούς διάκρισης των δύο τα ονόμασαν αντίστοιχα *ὂ μικρὸν* και *ὦ μέγα*.
- ως σύμβολο αριθμού: *ο´* = 70, αλλά *͵ο* = 70.000.

ὁ, ἡ, τὸ ΑΡΘΡΟ
το οριστικό άρθρο συνοδεύει κοινά ουσιαστικά, επίθετα και μετοχές, τα οποία και καθορίζει επακριβώς.
1. ὁ, ἡ, τό + απαρέμφ. το απαρέμφατο μεταφράζεται ως αφηρημένο ουσιαστικό: *τὸ φρονεῖν* = η φρόνηση.
2. τό + οποιαδήποτε λέξη/ φράση λέξη / έννοια: *τὸ ἄνθρωπος* = η έννοια άνθρωπος.
3. ὁ, ἡ, τό + γενική κύριου ονόματος δηλώνει καταγωγή: *ὁ Διός* = ο γιος του Δία.
4. ὁ, ἡ, τό + γενική δηλώνει ό,τι σχετίζεται ή ανήκει σε κάποιον/κάτι: *τὰ τῆς πόλεως* = αυτά που σχετίζονται με την πόλη.
5. ὁ μέν... ὁ δὲ αυτός... εκείνος: *τῶν πόλεων αἱ μὲν τυραννοῦνται, αἱ δὲ δημοκρατοῦνται* = από τις πόλεις αυτές έχουν τυραννικό, εκείνες δημοκρατικό πολίτευμα.
6. τὸ μέν... τὸ δὲ εν μέρει μεν... εν μέρει δε.
7. ὁ καὶ ὁ τέτοιος και τέτοιος: *τὰ καὶ τὰ πεπονθώς* = αυτός που έχει υποστεί τέτοια και τέτοιου είδους παθήματα.
8. δοτ. θηλυκού γένους ως επίρρ. τῇ εδώ: *τὸ μὲν τῇ, τὸ δὲ τῇ* = εν μέρει εδώ, εν μέρει εκεί.
9. ἐν τοῖς + υπερθετικός σε ονομαστική πτώση μεταξύ των...: *ἐν τοῖς πρῶτοι Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο* = πρώτοι πρώτοι οι Αθηναίοι έπαψαν να οπλοφορούν. *ἐν τοῖς χαλεπώτατα διῆγον* = περνούσαν πάρα πολύ δύσκολα.
[**ΙΕ** δεικτική αντων. αρσ. *so, θηλ. *sa, ουδ. *tom/*tod, που εκπροσωπείται πολύ πιστά από την **αρχ. ινδ.** αρσ. sa, θηλ. sā, ουδ. tadý].

ὀβελός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σούβλα.
2. στους αρχαίους γραμματικούς οριζόντια γραμμή που χρησίμευε ως σημάδι, για να δηλώσει ότι ένα χωρίο είναι νόθο.
παράγ. ὀβελίσκος, ὀβελίας (ἄρτος), ὀβελίζω, ὀβελισμός.
ΝΕ οβελός (και με τις δύο σημ.).
[από το ☞ **ὀβολὸς** κατά το φωνήεν του *ὀδελός*].

ὀβολός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αθηναϊκό νόμισμα, που ισοδυναμούσε με το 1/6 της αττικής δραχμής.
ΝΕ οβολός «μικρή βοήθεια».
[*ὀβολός/ὀδελός* < **ΙΕ** *ogwolos/*og^welos, όπου το υπερωικοχειλικό g^w > *β* ή *δ* σύμφωνα με το φθόγγο που ακολουθεί].

ὄγκος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ο όγκος ενός πράγματος.
2. υπερηφάνεια ή αλαζονεία: *ὁ τῶν ὑπεροπτικῶν ὄγκος* = η αλαζονεία των ανθρώπων που είναι υπερόπτες.
3. μεγαλοπρέπεια (ύφους): *ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος* = η μεγαλοπρέπεια του ποιήματος.
παράγ. ὀγκώδης, **σύνθ.** ἄογκος, δύσογκος.
ΝΕ όγκος (με τη σημ. 1).
[ίσως **ογκ-* (ετεροιωμένη βαθμίδα του **εγκ-* < *ἐν-εγκ-εῖν* του *φέρω*) + παρ. επίθ. *-ος*].

ὅδε, ἥδε, τόδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
δεικτική αντωνυμία, που αντιτίθεται στην αντωνυμία *ἐκεῖνος*, καθώς αναφέρεται στο πλησιέστερο, σε αντίθεση με αυτό που βρίσκεται μακρύτερα από τον ομιλητή.

1. για τόπο· δείχνει κάτι που είναι παρόν και βρίσκεται μπροστά στα μάτια του ομιλητή αυτός εδώ.
2. για χρόνο αναφερόμενο στο άμεσο παρόν αυτός εδώ, ο τωρινός: *ἡ τῶνδε τῶν ἀθλητῶν ἕξις* = η συνήθεια των τωρινών αθλητών.
3. δοτ. ενικού θηλυκού γένους ως επίρρ. τῇδε **α.** για τόπο εδώ: *τῇδε κείμεθα* = είμαστε θαμμένοι εδώ.
β. για τρόπο με αυτόν εδώ τον τρόπο, έτσι: *τῇδέ πῃ σκοποῦμαί τι* = εξετάζω κάτι κάπως έτσι.
[**σύνθ. λ.** δεικτ. αντων. *ὅ, ἥ, ὅ* + δεικτικό *-δε*].

ὁδοιπορέω -ῶ ΡΗΜΑ
ταξιδεύω με τα πόδια: *ὁ ξένος ὁδοιπορεῖ ἐς Ἀθήνας* = ο ξένος ταξιδεύει με τα πόδια στην Αθήνα.
ΝΕ οδοιπορώ.
[**παράγ. λ.** *ὁδοιπόρ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*· *ὁδοι-* (τοπική πτώση) + *πορ-εύομαι* > *ὁδοιπόρ-ος*].

ὁδός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. δρόμος.
2. ταξίδι: *τριῶν ἡμερῶν ὁδός* = ταξίδι τριών ημερών.
3. μέθοδος: (δοτική ως επίρρημα) *ὁδῷ* = μεθοδικά.
παράγ. ὁδεύω, **σύνθ.** ὁδηγός, ὁδοιπορία «ταξίδι με τα πόδια», πρόοδος, εἴσοδος, κάθοδος, φροῦδος (πρὸ ὁδοῦ), μέθοδος.
ΝΕ οδός (με τη σημ. 1).
[**σεδ-* «βαδίζω», *sed- (διαφορετικό από το *sed- > *ἕζομαι* «κάθομαι»), συγγεν. με **αρχ. ινδ.** ā-sad- «πλησιάζω»].

ὀδυνάω -ῶ ΡΗΜΑ
μέση φωνή ὀδυνῶμαι αισθάνομαι πόνο: *παύομαι ὀδυνώμενος* = σταματώ να νιώθω πόνο.
[**παράγ. λ.** *ὀδύνη* + παρ. επίθ. *-άω*].

ὀδύνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σωματικός πόνος.
2. ψυχικός πόνος, θλίψη: *ὀδύνη σε εἴληφε* = η θλίψη σε έχει καταλάβει.
παράγ. ὀδυνάω, ὀδυνηρός.
ΝΕ οδύνη (με τη σημ. 2).
[**εδ-* «τρώγω» (*ἔδω* «τρώγω»), **ἐδύ-νη* > *ὀδύνη* (πβ. για την αλλαγή *ε* > *ο ἔδοντες* > *ὀδόντες*, πβ. ακόμη *εἶδαρ* «τροφή» < **ἔδϝαρ*). Για τη σημασιολογική εξέλιξη «τρώγω» > «κατατρώγω, προκαλώ λύπη» πβ. **λατ.** curae edaces «φροντίδες που κατατρώγουν, οδυνηρές»].

ὀδύρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠδυρόμην
Μέλλ.	ὀδυροῦμαι
Μέσ. αόρ.	ὠδυράμην

θρηνώ. ≠ ἀγάλλομαι, χαίρω.
παράγ. ὀδυρμός.
ΝΕ οδύρομαι.
[**ὀδυρ-*, συγγεν. με *ὀδύνομαι* (εναλλαγή *ν-ρ*)].

ὄζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὦζον
Μέλλ.	ὀζήσω
Αόρ.	ὤζησα
Παρακ. με σημ. ενεστ.	ὄδωδα
Υπερσ. με σημ. παρατ.	ὠδώδειν

1. έχω κάποια μυρωδιά (άσχημη ή ευχάριστη), μυρίζω: *ὠδώδει ὑπὸ μύρων ὁ οἶκος* = το σπίτι μύριζε από τα μύρα. *τρυγὸς ὄζεις* = μυρίζεις κρασί.
2. απρόσωπο ὄζει έρχεται μυρωδιά, μυρίζει: *ὄζειν ἐδόκει τοῦ ἄρτου κάκιστον* = φαινόταν ότι ερχόταν μια άσχημη μυρωδιά από το ψωμί.
παράγ. ὀσμή (και αρχαιότερο ὀδμή), ὀσμηρός, ὀσμώδης, ὀδωδή, **σύνθ.** ἄνοσμος.
[**οδ-* + παρ. επίθ. *-jω* > *ὄζω*, πβ. *ὀδ-μὴ* και *ὀσμή*, **λατ.** od-or].

ὅθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. απ' όπου, από το σημείο από το οποίο: *ὅθεν ἀπέλιπες, ἀποκρίνου* = απάντησε απ' όπου σταμάτησες.
2. για το λόγο αυτόν.
[**παράγ. λ.** *ὅ* (ουδ. της αντων. *ὅς, ἥ, ὅ*) + παρ. επίθ. *-θεν*].

οἷ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
αναφορικό επίρρημα
1. προς τα εκεί όπου: *οὐκ ἤκουσας οἷ προβαίνει τὸ πρᾶγμα;* = δεν άκουσες πού πηγαίνει η κατάσταση;.
2. οἷ + γενική σε ποιο σημείο: *οἷ τελευτᾷ κακίας* = σε ποιο σημείο κακίας καταλήγει.
[αναφορ. του *ποῖ*, ☞ **ποῖ**].

οἴαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πηδάλιο του πλοίου.
[**οισακ-* + *-ς* > *οἴαξ*, ομόρρ. με **σλοβεν.** ojêsa «τιμόνι», **αρχ. ινδ.** īsá «τιμόνι»].

οἶδα ΡΗΜΑ
παρακ. με σημ. ενεστ.

Υπερσ. με σημ. παρατ.	ᾔδειν & ᾔδη
Μέλλ.	εἴσομαι & εἰδήσω

1. γνωρίζω: *ἐάν τινα εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστι* = εάν γνωρίζουν ότι κάποιος είναι άδικος. ≠ ἀγνοέω.
2. στην προστακτική για όρκους ἴστω μάρτυράς μου...: *ἴστω Ζεὺς αὐτός* = μάρτυράς μου ο ίδιος ο Δίας.
παράγ. εἴδησις, εἰδήμων, ἴστωρ, ἱστορία, ἱστορέω, ἱστόρημα, **σύνθ.** φιλίστωρ, πολυΐστωρ.
ΝΕ στις λόγ. φρ. *τις οίδε; Κύριος οίδε* (με τη σημ. 1).

[*Ϝειδ- (*εἰδώς, ἰδέα*) και *Ϝοῖδα (αλλά *Ϝίστωρ*), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** véda «γνώση», **λατ.** vidēre «βλέπω»].

οἴκαδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

στο σπίτι ή στην πατρίδα: *οἴκαδε ἀφικνοῦμαι* = φτάνω στην πατρίδα.

[**παράγ. λ.** *οἶκος* + παρ. επίθ. *-αδε*· μαρτυρείται ως *Ϝοίκαδε*, όπου *οἶκα* = ουδ. πληθ. με περιληπτ. σημ. «σπίτια»].

οἰκεῖος, -εία, -εῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	οἰκειότερος
Υπερθετικός	οἰκειότατος

1. αυτός που ανήκει / σχετίζεται με το σπίτι: *τὰ οἰκεῖα* = οι υποθέσεις του σπιτιού. ≠ ξένος, ἀλλότριος.

2. συγγενής: *οἱ ἑαυτοῦ οἰκειότατοι* = οι πλησιέστεροι συγγενείς του. = προσήκοντες.

3. φιλικός: *εἴχομέν ποτε... τὸν τόπον τοῦτον οἰκεῖον* = κάποτε είχαμε φιλικό αυτόν τον τόπο.

4. ιδιωτικός: *οἰκεῖα κακά* = ιδιωτικές συμφορές.

5. κατάλληλος, αρμόζων: *ἔμπροσθεν τοῦ νόμου δεῖ προοίμιον ἑκάστῳ οἰκεῖον προτιθέναι* = μπροστά από κάθε νόμο πρέπει να προτάσσουμε την κατάλληλη εισαγωγή.

παράγ. οἰκειότης, οἰκειόω, **σύνθ.** ἀνοίκειος.

ΝΕ οικείος (με τις σημ. 2, 3).

[**παράγ. λ.** *οἶκος* + παρ. επίθ. *-εῖος*, ιων. *οἰκήιος*].

οἰκειόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. κάνω κάποιον συγγενή μου.

2. μέση φωνή οἰκειοῦμαί τινα αποκτώ την εύνοια κάποιου: *οἰκειοῦμαι τὸν δῆμον λόγῳ* = αποκτώ την εύνοια του λαού με το λόγο μου.

3. παθ. φωνή οἰκειοῦμαι γίνομαι φίλος.

[**παράγ. λ.** *οἰκεῖ-ος* + παρ. επίθ. *-όω*].

οἰκέτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δούλος του σπιτιού.

[**παράγ. λ.** *οἰκέ-ω* + παρ. επίθ. *-της*].

οἰκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾤκουν
Μέλλ.	οἰκήσω
Αόρ.	ᾤκησα
Παρακ.	ᾤκηκα
Μέσ. μέλλ. με μέση & παθ. σημ.	οἰκήσομαι
Μέσ. αόρ.	ᾠκησάμην
Παθ. αόρ.	ᾠκήθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ᾤκημαι

1. κατοικώ, αποικίζω: *τὰς πλείστας τῶν νήσων ᾤκησαν* = αποίκισαν τα περισσότερα νησιά.

2. διοικώ: *πόλεις καὶ οἴκους εὖ οἰκοῦσι* = κυβερνούν καλά πόλεις και οικογένειες.

3. για πόλεις παθ. οἰκοῦμαι κατοικούμαι.

παράγ. οἰκία, οἰκίσκος, οἰκέω, οἰκέτης, οἰκεῖος, οἴκημα, οἴκησις, οἰκητήριον, οἰκήτωρ, οἰκητής, οἰκίζω, **σύνθ.** οἰκοδομέω, οἰκοδεσπότης, ἐποικέω, ἀποικέω, ἀποικίζω.

[**παράγ. λ.** *οἶκ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

οἴκησις, -ήσεως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διοίκηση: *οἴκησις πόλεως* = η διοίκηση της πόλης.

2. κατοικία (ως κτίριο).

[**παράγ. λ.** *οἰκέ-ω* + παρ. επίθ. *-σις*, για το *ε-η* πβ. *οἰκη-τήριος, -ιον* > μεσν. *κτήριον*].

οἰκία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κατοικία (ως κτίριο), σπίτι.

2. οικογένεια από την οποία κατάγεται κάποιος.

παράγ. οἰκιακός, **σύνθ.** ἄποικος, ἀποικία, μέτοικος.

ΝΕ οικία (με τη σημ. 1 ως λόγιος τύπος της λέξης *σπίτι*).

[**παράγ. λ.** *οἶκος* + παρ. επίθ. *-ία*· μαρτυρείται ως *Ϝοικία*, ☞ **οἶκος**].

οἰκίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾤκιζον
Μέλλ.	οἰκιῶ
Αόρ.	ᾤκισα
Παρακ.	ᾤκικα
Υπερσ.	ᾠκίκειν
Μέσ. μέλλ.	οἰκιοῦμαι
Παθ. μέλλ.	οἰκισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ᾠκισάμην
Παθ. αόρ.	ᾠκίσθην
Παθ. παρακ.	ᾤκισμαι

1. ιδρύω αποικία ή οικισμό: *οἰκίζω πόλιν* = ιδρύω πόλη.

2. αποικίζω.

παράγ. οἴκισις, οἰκιστής.

ΝΕ οικίζω (λόγ.).

[**παράγ. λ.** *οἶκ-ος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

οἴκοι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. στο σπίτι.

- τὰ οἴκοι τα ζητήματα του σπιτιού: *φοβοῦμαι περὶ τῶν οἴκοι.*

[**παραγ. λ.** *οἶκος* + παρ. (τοπικό) επίθ. *-οι*].

οἶκος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σπίτι, κατοικία (ως κτίριο). = δόμος.

2. περιουσία, κληρονομιά: *ἵνα τὸν οἶκον αὐτοῦ κατάσχῃ* = (τον σκότωσε) για να κατάσχει την περιουσία του.

3. βασιλικός οίκος.

παράγ. οἴκοι, οἴκαδε, οἴκοθεν, οἰκιακός, οἰκέω, **σύνθ.** ἄποικος, μέτοικος, περίοικος, σύνοικος.

ΝΕ οίκος (με τις σημ. 1 και 3).
[**Foῖκος*, **λατ.** vīcus «κωμόπολη», **αρχ. ινδ.** vesá «κάτοικος»].

οἰκουμένη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το κατοικημένο μέρος της γης.
ΝΕ οικουμένη.
[*οἰκουμένη* (ενν. *γῆ*), μτχ. του *οἰκέομαι -οῦμαι*].

οἰκτίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾤκτιρον
Μέλλ.	οἰκτιρῶ
Αόρ.	ᾤκτιρα

νιώθω συμπόνια ή οίκτο για κάποιον, τον λυπάμαι (επειδή τον βρήκε μια συμφορά που δεν του άξιζε): *οἰκτίρω τινά τινος* = συμπονώ κάποιον για κάτι. **=** οἰκτίζω, ἐλεῶ.
παράγ. οἰκτιρμός, οἰκτιρμοσύνη, οἴκτισμα, οἰκτισμός.
ΝΕ οικτίρω.
[**οἰκτείρ-*, από όπου *οἰκτείρω* και **οἰκτίρjω*, συγγεν. με *οἰζὺς* «θρήνος» και το ρ. *οἴζω* «θρηνώ» < επιφώνημα *οἴ* «όι, οχ»].

οἴμοι ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ
εκφράζει πόνο, τρόμο, συμπόνια, θυμό, θλίψη, έκπληξη και μεταφράζεται ανάλογα
[επιφ. *οἴ* + *μοι* (προσωπ. αντων.) «αλίμονό μου, οϊμέ»].

οἰμωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θρήνος: *ἡ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστυ διῇκεν* = ο θρήνος από τον Πειραιά έφτανε ως την Αθήνα.
[**οἰμωγ-* (*οἰμώζω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

οἰμώζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾤμωζον
Μέλλ.	οἰμώξομαι
Αόρ.	ᾤμωξα

1. θρηνώ.
2. στην καθομιλουμένη αττ. διάλεκτο οἴμωζε! σκάσε!, χάσου!: *οὐκ οἰμώξεται;* = δε θα πάει στα κομμάτια;
παράγ. οἴμωγμα, οἴμωξις, οἰμωγή.
[**οἰμώγ-* (πβ. *οἰμωγή* «θρήνος») + παρ. επίθ. *-jω* > *οἰμώζω* και αργότερα *οἰμώττω* στο *οἰμωγή* το α΄ συνθετ. είναι το επιφ. *οἴμοι*].

οἶνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κρασί.
παράγ. οἴνη, οἰνίζομαι, οἶνοψ, **σύνθ.** οἰνοβαρής, οἰνοχόος, οἰνοχόη.
ΝΕ οίνος (λόγιο για το *κρασί*).
[**Foιν-ος*, **λατ.** vinum, μεσογειακή λ.].

οἰνοχόος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που σερβίρει κρασί στα ποτήρια και τα προσφέρει στους συμποσιαζόμενους.
[**σύνθ. λ.** *οἶνος* + **χόος* < *χέω*].

οἴομαι & **οἶμαι** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠόμην & ᾤμην
Μέλλ.	οἰήσομαι
Αόρ.	ᾠήθην

φαντάζομαι, νομίζω, πιστεύω: *ᾤοντο ὀλίγων ἐτῶν καθαιρήσειν τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν* = νόμιζαν ότι μέσα σε λίγα χρόνια θα κατέλυαν τη δύναμη των Αθηναίων. **=** δοκέω, ἡγέομαι.
[ίσως **ὀFίσ-jομαι*, όπου το **ὀFίσ-* συγγεν. με **λατ.** avis «μαντικό πουλί» (= **οFιωνός* > *οἰωνός*), οπότε *οἴομαι* «προμαντεύω, νομίζω»].

οἷος, οἵα, οἷον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. σε ανεξάρτητη πρόταση χρησιμεύει ως επιφώνημα και εκφράζει θαυμασμό, απορία ή έκπληξη για κάτι περίεργο τι...!: *οἷον τὸ πῦρ!* = τι φωτιά είναι αυτή! *οἷον εἰργάσασθε* = τι πράγμα είναι αυτό που κάνατε!
2. συχνά λειτουργεί ως αναφορική αντωνυμία που συσχετίζεται με δεικτικές, όπως *τοιόσδε, τοιοῦτος*: τοιοῦτος... οἷος... τέτοιας λογής... όποιας λογής..., τέτοιος... που...: *θέαμα τοιοῦτον οἷον...* = τέτοιο θέαμα που...
3. οἷος + απαρέμφατο δηλώνει καταλληλότητα ή ικανότητα τέτοιος που να...: *οὐκ ἦν ὥρα οἵα τὸ πεδίον ἄρδειν* = δεν ήταν εποχή τέτοια που να ποτίσει κανείς την πεδιάδα.
4. οἷός τ᾽ εἰμι & οἷός τέ εἰμι + απαρέμφατο είμαι ικανός να κάνω κάτι: *οἷοί τέ εἰσι τὸ ναυτικὸν ἀμύνεσθαι* = είναι σε θέση να αποκρούσουν το ναυτικό.
- οἷόν τ᾽ ἐστι & οἷόν τέ ἐστιν + απαρέμφατο είναι δυνατόν.

5. επίρρημα οἷον παραδείγματος χάριν: *οἷον τί λέγεις;* = παραδείγματος χάριν, τι εννοείς;
6. οἷον & οἷα + μετοχή, όπως το *ὡς* ή *ἅτε* + μετοχή, δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία: *ἦσαν καὶ ἄνθρωποι κατὰ τοὺς ἀγρούς, οἷα ἀπροσδοκήτου κακοῦ ἐν εἰρήνῃ γενομένου* = υπήρχαν και άνθρωποι στα κτήματα, επειδή η επίθεση έγινε αιφνιδιαστικά σε καιρό ειρήνης.
[ενικός *οἷος* από τη γεν. πληθ. *οἵων*, που αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** yésām, **ΙΕ** *yoisōm].

οἶστρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μύγα των ζώων, αλογόμυγα.
2. μεταφορικά σφοδρή επιθυμία: *ψυχὴ ὑπὸ οἴστρου ἑλκομένη* = ψυχή που σέρνεται από σφοδρές επιθυμίες.
παράγ. οἰστρώδης, οἰστρηδόν, **σύνθ.** οἰστρήλατος, οἰστρηλατῶ.
ΝΕ οίστρος (λόγ.).
[**οισ-* (*οἶμα* «επίθεση», *οἰμάω* «επιτίθεμαι») + παρ. επίθ. *-τρος*].

οἴχομαι ΡΗΜΑ

Ενεστ. με σημ. παρακ.	οἴχομαι
Παρατ.	ᾠχόμην

με σημ. υπερσ.	
Μέλλ.	οἰχήσομαι

έχω φύγει: *οἴχεται πλέων* = έχει φύγει πλέοντας (με πλοίο). *πρὸς τὸν τῶν Βακτρίων βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο* = είχε φύγει να πάει πρέσβυς στο βασιλιά των Βακτρίων.
[**οιχ-* < **ει-χ-*, επεκταμένος κατά το *-χ-* τύπος της ρίζας **ει-* (*εἶμι*), πβ. *εἴχεται· οἴχεται*].

οἰωνοπόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που μαντεύει με βάση το πέταγμα και τις κραυγές των μαντικών πουλιών.
[**σύνθ. λ.** *οἰωνός* + **πόλος* < *πέλω, -ομαι* «συσχετίζομαι»].

οἰωνός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μαντικό πουλί που δήλωνε τα μέλλοντα με το πέταγμα ή τις κραυγές του.
2. σημάδι ή προμήνυμα, που έπαιρναν από τα μαντικά πουλιά: *τοῦ ἔκπλου οἰωνὸς ἐδόκει εἶναι* = (η περικοπή των Ερμών) φαινόταν να είναι κακό σημάδι για την εκστρατεία.
παράγ. οἰωνίζομαι, **σύνθ.** οἰωνοσκόπος.
ΝΕ οιωνός «προμήνυμα» (από τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **oFι-* (συγγεν. του **λατ.** avis «πουλί») + παρ. επίθ. *-ωνός*, όπως *κορ-ώνη, χελ-ώνη*].

ὄλεθρος, -έθρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
καταστροφή: *χρημάτων ὀλέθρῳ* = με την καταστροφή των αγαθών.
• *οὐκ εἰς ὄλεθρον;* δεν πας να χαθείς; **=** *οὐκ εἰς κόρακας;*
παράγ. ὀλέθριος, **σύνθ.** ἀνόλεθρος, πανωλεθρία.
ΝΕ όλεθρος.
[**παράγ. λ.** **ὀλ-* (*ὄλ-λυμι*) + ένθημα *-εθ-* + παρ. επίθ. *-ρος*].

ὀλίγος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μείων & ἥττων & ἐλάττων
Υπερθετικός	ὀλίγιστος

1. ως προς τον αριθμό ή την ποσότητα λίγος: *ὀλίγα κακά* = λίγες συμφορές.
2. το ουδ. ως επίρρημα ὀλίγον λίγο: *ὀλίγον διέχει ἡ Σάμος τῆς ἠπείρου* = λίγο απέχει η Σάμος από την αντικρινή στεριά.
3. ειδικές εκφράσεις **α.** ὀλίγου δεῖν λίγο έλειψε...: *ὀλίγου ἐδέησε καταλαβεῖν τὴν πόλιν* = λίγο έλειψε να καταλάβει την πόλη. **β.** δι' ὀλίγου σε μικρή απόσταση / σε σύντομο χρονικό διάστημα: *δι' ὀλίγου ἐστίν* = βρίσκεται σε κοντινή απόσταση. **γ.** δι' ὀλίγων με λίγες λέξεις. **δ.** κατ' ὀλίγον λίγο λίγο: *οὗτοι κατ' ὀλίγους γιγνόμενοι ἐμάχοντο* = αυτοί μάχονταν λίγοι λίγοι κάθε φορά.
παράγ. ὀλιγάκις, ὀλιγοστός, ὀλιγότης, **σύνθ.** ὀλιγανδρία.
ΝΕ λίγος (με τη σημ. 1) & λίγο (με σημ. 2).
[ίσως **λειγ-* , *λοιγ-ὸς* «καταστροφή, λιμός», ομόρρ. με **λιθ.** ligá «αρρώστια»].

ὀλιγωρέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. εκτιμώ λίγο.
2. δε δίνω προσοχή, αδιαφορώ.
παράγ. ὀλιγωρία «χαμηλή εκτίμηση», ὀλιγώρημα, ὀλιγώρησις.
ΝΕ ολιγωρώ (με τη σημ. 2).
[**σύνθ./παράγ.** *ὀλίγωρος* (*ὀλίγον* + *ὥρα* και *ὤρα* «φροντίδα») + παρ. επίθ. *-έω*].

ὀλισθάνω & **ὀλισθαίνω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠλίσθα(ι)νον
Μέλλ.	ὀλισθήσω
Αόρ. α´ & β´	ὠλίσθησα & ὤλισθον
Παρακ.	ὠλίσθηκα
Υπερσ.	ὠλισθήκειν

γλιστρώ: *ὀλισθάνει τῆς χειρὸς ὁ σίδηρος* = γλιστρά το σίδερο από το χέρι.
παράγ. ὀλίσθημα, ὀλίσθησις, ὀλισθηρός.
ΝΕ ολισθαίνω.
[προθετικό *ὀ-* + **λισθ-* (< *sleidhdh-, πβ. **αγγλ.** slid-e «γλιστρώ») + παρ. επίθ. *-έω*].

ὁλκάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
εμπορικό πλοίο: *ἡ σιταγωγὸς ὁλκάς* = φορτηγό πλοίο για τις προμήθειες. **=** στρογγύλη ναῦς.
[**παράγ. λ.** **ὁλκ-* (*ἕλκω*) + παρ. επίθ. *-άς*].

ὅλος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. ολόκληρος, ακέραιος: *ὅλους ποιητὰς ἐκμανθάνουσιν* = μαθαίνουν ολόκληρους ποιητές από στήθους (δηλ. ολόκληρα τα ποιήματά τους και όχι αποσπάσματά τους).
2. επίρρημα ὅλως **α.** εντελώς: *ὅλως ψεύδεται* = ψεύδεται εντελώς. **β.** γενικά, με λίγα λόγια: *διψῆν καὶ πεινῆν καὶ ὅλως αἱ ἐπιθυμίαι* = η δίψα και η πείνα και γενικά οι επιθυμίες.
ΝΕ όλος (με τη σημ. 1) & όλως (με σημ. 2α).
[**σολ-* + παρ. επίθ. *-Fος*, ομόρρ. με **λατ.** salvus «σώος, ολόκληρος»].

ὀλοφύρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠλοφυρόμην
Μέλλ.	ὀλοφυροῦμαι
Αόρ.	ὠλοφυράμην
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ὠλοφύρθην «έκλαψα»

θρηνώ, κλαίω: *τοὺς τῶνδε τοκέας οὐκ ὀλοφύρομαι* = τους γονείς αυτών εδώ των νεκρών δεν τους κλαίω. *τοῖς κακοῖς ὀλοφυρθείς* = αφού κλάψει για τις συμφορές.
παράγ. ὀλόφυρσις, ὀλοφυρμός.
[**ὀλοφ-* «κλάμα» αναλογικά προς το *ὀδ-ύρομαι*, ομόρρ. με *ὀλολύζω*].

Ὀλυμπία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η περιοχή γύρω από την *Πίσα*, όπου τελούνταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

[**παράγ. λ.** *Ὄλυμπος* (προελλ.) + παρ. επίθ. -*ία*].

Ὀλύμπια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα

πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούσαν προς τιμήν του Δία κάθε τέσσερα χρόνια στην Πίσα.

[ουσιαστικοπ. του ουδ. πληθ. του *Ὀλύμπιος, -ία, -ιον* (ενν. *ἱερά*)]

ὀλυμπικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέση με τον Όλυμπο.

2. που έχει σχέση με την Ολυμπία, ολυμπιακός: *Ὀλυμπικὸς ἀγών* = Ολυμπιακοί Αγώνες.

ΝΕ ολυμπιακός (με τη σημ. 2).

[**παράγ.λ.** *Ὄλυμπος/Ὀλύμπια* + παρ. επίθ. -*ικός*].

ὀλυμπιονίκης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο νικητής στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

[**σύνθ. λ.** *Ὀλύμπια* + *νικάω*].

ὄμβρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καταιγίδα.

παράγ. ὄμβριος «βρόχινος».

[*ombh-ro, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** ámbhras- «νερό της βροχής»].

ὁμιλέω -ῶ ΡΗΜΑ

συναναστρέφομαι με κάποιον, έχω σχέσεις με κάποιον (κοινωνικές ή πολιτικές): *ὁμιλῶ κακοῖς ἀνδράσιν* = συναναστρέφομαι με κακούς ανθρώπους. *ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ἴσου ὁμιλοῦσιν* = έχουν σχέσεις ισότητας προς εμάς (δηλ. δε μας έχουν υποτάξει).

παράγ. ὁμιλία, ὁμιλητής, ὁμιλητικός, **σύνθ.** συνομιλέω, προσομιλέω.

ΝΕ ομιλώ & μιλώ «συζητώ».

[**παράγ. λ.** *ὅμιλ-ος* + παρ. επίθ. -*έω*].

ὁμιλία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συναναστροφή: *ὁμιλίαις κακαῖς χρῶμαι* = έχω κακές συναναστροφές.

ΝΕ ομιλία «συζήτηση».

[**παράγ. λ.** *ὁμιλέω/ὅμιλος* + παρ. επίθ. -*ία*].

ὅμιλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγκεντρωμένο πλήθος, το πλήθος: *ὅπερ φιλεῖ ὅμιλος ποιεῖν* = πράγμα που συνηθίζει να κάνει το πλήθος.

ΝΕ όμιλος «ομάδα, σύλλογος κτλ.».

[*ὅμ-ῑλος* (όπως *στρόβ-ιλος*), ίσως *ὁμ-ὀς* «ο ίδιος» + *ἴλη* «ομάδα»].

ὄμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μάτι.

[**παράγ. λ.** **ὀπ-* (*ὁράω, ὄπωπα*) + παρ. επίθ. -*μα*].

ὄμνυμι & **ὀμνύω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὤμνυν
Μέλλ. με ενεργ. σημ.	ὀμοῦμαι
Αόρ.	ὤμοσα
Παρακ.	ὀμώμοκα
Υπερσ.	ὠμωμόκειν
Παθ. μέλλ.	ὀμοσθήσομαι
Μέσ. αόρ. στα σύνθετα ρήματα μόνο	-ωμοσάμην (λ.χ. διωμοσάμην, ἐξωμοσάμην)
Παθ. αόρ.	ὠμό(σ)θην
Παθ. παρακ. γ΄ πρόσ.	ὀμώμοσται

ορκίζομαι: *ὄμνυμι θεοὺς καὶ θεάς* = ορκίζομαι στους θεούς και τις θεές.

σύνθ. ἀνώμοτος, συνωμότης.

ΝΕ ομνύω (λόγ.).

[**ὀμ-* (συγγεν. με **αρχ. ινδ.** am-īti «κρατώ») + παρ. ένθ. -*νυ* + παρ. επίθ. -*μι*, *ὄμ-νυ-μι* (ενν. *ὅρκον*) «κρατώ όρκο, ορκίζομαι»].

ὅμοιος & **ὁμοῖος, -οία, -οιον** & **-οῖον** ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὁμοιότερος
Υπερθετικός	ὁμοιότατος

όμοιος: *ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει* = ο όμοιος πάντα πλησιάζει έναν όμοιό του.

παράγ. ὁμοιότης, ὁμοίωμα, ὁμοιάζω.

ΝΕ όμοιος.

[**παράγ. λ.** **ὁμο-* (*ὁμὸς* «ίδιος») + παρ. επίθ. -*ι-ος*].

ὁμολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὡμολόγουν
Μέλλ.	ὁμολογήσω
Αόρ.	ὡμολόγησα
Παρακ.	ὡμολόγηκα
Παθ. μέλλ. β΄	ὁμολογήσομαι
Μέσ. αόρ.	ὡμολογησάμην
Παθ. αόρ.	ὡμολογήθην
Παθ. παρακ.	ὡμολόγημαι

1. συμφωνώ: *οὐκ ἔφη τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις ὁμολογεῖν* = είπε ότι τα λόγια τους δε συμφωνούν με τα έργα.

2. παραδέχομαι: *ὁμολογεῖ Νικίαν ἑορακέναι* = παραδέχεται ότι έχει δει το Νικία.

3. απρόσωπο ὁμολογεῖται γίνεται παραδεκτό.

παράγ. ὁμολόγημα, ὁμολογία, ὁμολόγως.

ΝΕ ομολογώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ὁμόλογος* + παρ. επίθ. -*έω*].

ὁμολογία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνθήκη, συμφωνία: *τὴν ὁμολογίαν παραβαίνω* = παραβαίνω τους όρους της συμφωνίας.

ΝΕ ομολογία «παραδοχή».

[**παράγ. λ.** *ὁμόλογος* + παρ. επίθ. -*ία*].

ὁμοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. για τόπο στον ίδιο τόπο, μαζί: *ἐφόνευον ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους* = σκότωναν ανθρώπους και μαζί και άλογα.

2. συνολικά, όλοι μαζί: *ἀπὸ Σόλωνος ὁμοῦ διακόσιά ἐστιν ἔτη* = από την εποχή του Σόλωνα είναι συνολικά διακόσια χρόνια.

[**παράγ. λ.** *ὁμὸς* «ο ίδιος» + παρ. επίθ. -*οῦ*].

ὄμφαξ, -κος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
άγουρο σταφύλι.
[ίσως στερητ. *ὀν- (πριν από χειλικά *ὀμ- < **IE** *no) + *φαγ- (ἔ-φαγ-ον) + παρ. επίθ. -ς στη σημ. «αυτός που δεν τρώγεται ακόμη»].

ὅμως ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
όμως, εντούτοις.
NE όμως.
[με ανέβασμα του τόνου από το επίρρ. *ὁμῶς* «με τον ίδιο τρόπο» < επίθετο *ὁμὸς* «ίδιος»].

ὄναρ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μόνο στην ονομ. και αιτ. ενικού (οι άλλες πτώσεις από το *ὄνειρος, ὁ*).
όνειρο που βλέπει κανείς στον ύπνο του: *εἶδον ὄναρ*.
[*ὄν-αρ-* και *ὄνερ-jος = ὄνειρος, ὁ* (αιολ. *ὄνοιρος*), συγγεν. με **αρμ.** anurj «όνειρο»].

ὀνειδίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠνείδιζον
Μέλλ.	ὀνειδιῶ
Αόρ.	ὠνείδισα
Παρακ.	ὠνείδικα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ὀνειδιοῦμαι
Παθ. αόρ.	ὠνειδίσθην

επικρίνω, επιπλήττω: *ὀνειδιῶ σε ὅτι τὰ πλείστου ἄξια περὶ ἐλαχίστου ποιεῖ* = θα σε επιπλήξω, γιατί ελάχιστα εκτιμάς αυτά που έχουν πολύ μεγάλη αξία.
παράγ. ὀνείδισμα, ὀνειδισμός, **σύνθ.** ἐπονείδιστος.
NE ονειδίζω (λόγ.).
[**παραγ. λ.** *ὄνειδος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ὄνειδος, -είδους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επίκριση, επίπληξη.
NE όνειδος «ντροπή».
[προθεμ. *ὀ-* + **νειδ-* «μομφή», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** nidānā «ονειδισμένος»].

ὄνησις, -ήσεως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κέρδος: *τί γὰρ ἡ σὴ δεινότης εἰς ὄνησιν ἥκει τῇ πατρίδι;* = ως προς τι η ρητορική σου ικανότητα έχει έρθει ως κέρδος για την πατρίδα μας;
[**παράγ. λ.** **ὀνη-* (*ὀ-νί-νημι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

ὀνίνημι ΡΗΜΑ

Παρατ. από το ὠφελέω	ὠφέλουν
Μέλλ.	ὀνήσω
Αόρ.	ὤνησα
Μέσ. ενεστ.	ὀνίναμαι
Μέσ. παρατ.	ὠνινάμην
Μέσ. μέλλ.	ὀνήσομαι
Μέσ. αόρ. α΄	ὠνησάμην
Μέσ. αόρ. β΄	ὠνήμην

1. ωφελώ: *Ξενοφῶντα ὠνήσατε οὐχ ἑλόμενοι* = ωφελήσατε τον Ξενοφώντα με το να μην τον εκλέξετε. = λυσιτελέω. ≠ βλάπτω.
2. μέση φωνή ὀνίναμαι ωφελούμαι, πορίζομαι ωφέλεια: *ὀνήσεσθε ἀκούοντες* = θα ωφεληθείτε ακούγοντάς με.
3. η ευκτική αορ. μέσης φωνής εκφράζει ευχή ὀναίμην, -αιο, -αιτο να χαρώ...! / να χαρείς...! / να χαρεί...!: *τῶν τέκνων ὄναιο* = να χαρείς τα παιδιά σου!
παράγ. ὄνησις, ὀνητός, ὀνήσιμος, **σύνθ.** ἀνόνητος.
[προθεμ. *ὀ-* + **να-/*νη-* (ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** nā- στο nā-thá «βοήθεια») + αναδιπλασιασμός *νι-* + παρ. επίθ. *-μι*].

ὄνομα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. όνομα.
2. φήμη: *τὸ μέγα ὄνομα τῶν Ἀθηνῶν* = η μεγάλη φήμη της Αθήνας.
3. πρόφαση, πρόσχημα: *ὀνόματι ἐννόμῳ ξυμμαχίας* = υπό το πρόσχημα μιας νόμιμης συμμαχίας.
4. λέξη.
παράγ. ὀνομάζω, **σύνθ.** ὀνοματοθέτης, ἀνώνυμος, εὐώνυμος.
NE όνομα (με τις σημ. 1, 2).
[προθεμ. *ὀ-* + **νομα-*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** náma «όνομα», **αρχ. περσ.** nāma, **λατ.** nomen].

ὀνομάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠνόμαζον
Μέλλ.	ὀνομάσω
Αόρ.	ὠνόμασα
Παρακ.	ὠνόμακα
Παθ. αόρ.	ὠνομάσθην
Παθ. παρακ.	ὠνόμασμαι

ονομάζω.
παράγ. ὀνομαστός, ὀνομασία.
NE ονομάζω.
[**παράγ. λ.** *ὄνομα* + παρ. επίθ. *-άζω*].

ὄνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γάιδαρος.
- παροιμία περὶ ὄνου σκιᾶς για σκιά ενός γαϊδουριού (δηλ. για ένα ασήμαντο και ευτελές πράγμα).

σύνθ. ἡμίονος.
NE *όνος* ως λόγ. της λέξης *γάιδαρος*.
[ανατολικό δάν., πβ. **σουμερικό** anšu «όνος», **αρμ.** eš «όνος», **λατ.** asinus].

ὄντως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πράγματι: *ὁ ὄντως φιλομαθής* = ο πράγματι φιλομαθής.
NE όντως.
[*τὸ ὄν, ὄντ-ος* + παρ. επίθ. *-ως*].

ὄνυξ, -χος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
νύχι.
- παροιμία *ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα (τεκμαίρεταί τις)* από το νύχι καταλαβαίνει κανείς το λιοντάρι (δηλ. αναγνωρίζει κάποιον ή κάτι από μια μικρή αλλά χαρακτηριστική λεπτομέρεια).

ΝΕ νύχι.
[προθετ. *ὀ-* + *nogh-, **γερμ.** Nagel «νύχι», **αρχ. ινδ.** nakhá «νύχι»].

ὄξος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ξίδι.
ΝΕ όξος (λόγ.) & ξίδι.
[**παράγ. λ.** *ὀξ-ύς* + παρ. επίθ. *-ος*].

ὀξύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὤξυνον
Μέλλ.	ὀξυνῶ
Αόρ.	ὤξυνα
Παθ. παρακ.	ὤξυμμαι

ακονίζω.
παράγ. παροξυσμός.
ΝΕ οξύνω.
[**παράγ. λ.** *ὀξύς* + παρ. επίθ. *-ύνω*].

ὀξύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀξύτερος
Υπερθετικός	ὀξύτατος

1. μυτερός, κοφτερός, οξύς: *βέλος ὀξύ. πέλεκυς ὀξύς* = κοφτερό τσεκούρι. ≠ ἀμβλύς.
2. για αισθήσεις οξύς.
3. ἡ ὀξεῖα (ενν. *προσῳδία*) οξεία (ένας από τους τρεις τόνους).
παράγ. ὀξύτης, **σύνθ.** ὀξύθυμος.
ΝΕ οξύς (με τις σημ. 1, 2, 3).
[**ακ-* (*ἀκή, ἀκωκὴ* «αιχμή») + παρ. επίθ. *-ύς*, όμως λείπει μια ρίζα με *σ-*: **ἀκσ-*, **ὀκσ-*].

ὀπή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τρύπα.
ΝΕ οπή (λόγιο για το *τρύπα*).
[**ὀπ-* < *ok^{w}- (*ὄπωπα* < *ὁράω, ὄψις, ὄψομαι*) στη σημ. «η τρύπα μέσα από την οποία βλέπει κανείς»].

ὅπη ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. για τόπο προς το μέρος όπου, προς τα εκεί όπου: *ἀμηχανῶ ὅπη τράπωμαι* = δεν ξέρω προς τα πού να στραφώ.
2. για τρόπο πώς, όπως: *μετατίθημί τι ὅπη ἂν δοκῇ μοι* = τροποποιώ κάτι (μια συνθήκη λ.χ.), όπως τυχόν αποφασίσω.
[αναφορικό του *πῇ*, ☞ **πῇ**]

ὁπηνίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ποια ώρα, ποια μέρα: *οὐδεὶς οἶδ' ὁπηνίκα ἐστί τοὐνιαυτοῦ* = κανείς δεν ξέρει ποια μέρα του χρόνου είναι.
[αναφορικό του *ἡνίκα*, ☞ **ἡνίκα**].

ὄπισθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. πίσω: *τοὺς ὄπισθεν εἰς τὸ πρόσθεν ἄξομεν* = θα φέρουμε μπροστά αυτούς που είναι πίσω.
2. ὄπισθεν + γενική πίσω από...: *ὄπισθεν ἐμοῦ εἰσῄει* = έμπαινε πίσω από μένα.
παράγ. ὀπίσθιος, **σύνθ.** μετόπισθεν.
ΝΕ όπισθεν (λόγ., με τη σημ. 1).
[μυκην. *ὀπί* (συγγεν. με την *ἐπί*) + παρ. επίθ. *-σθεν* κατά το *ἔμπρο-σθεν*].

ὀπίσω ΕΠΙΡΡΗΜΑ
επίσης *τὸ ὀπίσω* και με συναίρεση *τοὐπίσω*.
προς τα πίσω, πίσω: *εἰς τοὐπίσω ἑλκύω τὰς ἡνίας* = τραβώ τα χαλινάρια προς τα πίσω.
ΝΕ οπίσω (λόγ.) & πίσω.
[πρόθ. *ὀπί* (συγγεν. με την *ἐπί*) + παρ. επίθ. *-σω* κατά το *πρό-σω*].

ὁπλίτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βαριά οπλισμένος στρατιώτης. ≠ ψιλός «ελαφρά οπλισμένος στρατιώτης».
ΝΕ οπλίτης.
[**παράγ. λ.** *ὅπλον* + παρ. επίθ. *-ίτης*].

ὅπλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
όπλο.
παράγ. ὁπλίτης, ὁπλίζω, ὁπλισμός, ὅπλισις, **σύνθ.** ὁπλομάχος, ὁπλοθήκη, ἄνοπλος
ΝΕ όπλο.
[**ὅπ-* (< *ἕπω*) + παρ. επίθ. *-λον*, όπου *ἕπω* «ασχολούμαι, φροντίζω», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** sápati «φροντίζω»].

ὁπόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση από ποιο μέρος, από πού: *οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὁπόθεν ἐσῆλθον* = δεν μπορώ να πω από πού εισήλθαν (στη Σικελία).
2. όταν εισάγει αναφορική πρόταση, απ' όπου, από εκεί που: *ἐπανελθεῖν βούλομαι ὁπόθεν ἐξέβην* = θέλω να επανέλθω εκεί απ' όπου έκανα την παρέκβαση.
[αναφορικό του *πόθεν*, δηλ. ουδ. *ὅ* (της *ὅς, ἥ, ὅ*) + *πόθεν*, ☞ **πόθεν**].

ὁποῖος, -οία, -οῖον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. όταν εισάγει αναφορική πρόταση, όποιου είδους, όποιας λογής: *τοιοῦτοι οἱ φίλοι ὁποῖος καὶ σύ* = όποιας λογής είσαι εσύ, τέτοιας λογής είναι και οι φίλοι σου.
2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση, τι είδους: *οὐκ οἶδα ὁποίᾳ τόλμῃ χρώμενος ἐρῶ* = δεν ξέρω με τι είδους τόλμη να μιλήσω.
ΝΕ οποίος (σε επιφωνηματικές φρ., λ.χ. *οποία αναίδεια!*) με τη σημ 2 & ο οποίος (με το οριστικό άρθρο) με αναφορική σημ.
[ουδ. *ὅ* (της *ὅς, ἥ, ὅ*) + *ποῖος*, ☞ **ποῖος**].

ὁπότε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. με οριστική όταν: *ὁπότε ἡμέρα ἐγένετο* = όταν έγινε μέρα.
2. με ευκτική κάθε φορά που, όποτε (προπαροξύτονα): *ὁπότε οὗτος ἔλθοι* = όσες φορές αυτός ερχόταν, όποτε ερχόταν αυτός.
3. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πότε: *σημεῖον ἤρθη ὁπότε χρὴ ἀνάγεσθαι* = υψώθηκε σήμα, για να προειδοποιήσει πότε πρέπει να ξεκινήσουν.

ΝΕ οπότε (με σημ. 1) & όποτε (με σημ. 2).
[ουδ. *ὅ* (της *ὅς, ἥ, ὅ*) + *ποτέ*, ☞ **ποτέ**].

ὁπότερος, -έρα, -ότερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
αναφορική
όποιος από τους δυο: *ὁπότεροι ἂν κρατῶσιν* = όποιος από τους δυο νικήσει.
[ουδ. *ὅ* (της *ὅς, ἥ, ὅ*) + *πότερος*, ☞ **πότερος**].

ὅπου ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. όταν εισάγει αναφορική πρόταση, συχνά συνοδεύεται από γενική, όπου, σε όποιο σημείο.
3. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πού: *οὐδεὶς οἶδεν ὅπου ἐστίν* = κανείς δεν ξέρει πού είναι.
ΝΕ όπου.
[ουδ. *ὅ* (της *ὅς, ἥ, ὅ*) + *ποῦ*, ☞ **ποῦ**].

ὀπτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παθ. παρακ.	ὤπτημαι
Παθ. αόρ.	ὠπτήθην

1. ψήνω: *κρέα ὀπτῶ* = ψήνω κρέατα. ≠ ἕψω «βράζω».
2. σκληρύνω: *ὁ ἥλιος ὀπτᾷ τὴν γῆν* = ο ήλιος σκληραίνει τη γη.
παράγ. ὄπτησις.
[**παράγ. λ.** *ὀπτὸς* «ψητός» + παρ. επίθ. *-άω*].

ὀπώρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. φθινόπωρο ή καλοκαίρι (όταν σήμαινε «καλοκαίρι», το φθινόπωρο δηλωνόταν με τη λέξη *φθινόπωρον* ή *μετόπωρον*): *ἀπετέλεσε τὸ τεῖχος ἀρξάμενος ἀπὸ ἠρινοῦ χρόνου πρὸ ὀπώρας* = αποτέλειωσε το τείχος, αφού είχε αρχίσει από την άνοιξη πριν από το καλοκαίρι.
2. καρπός.
παράγ. ὀπωρικός, ὀπωρινός, **σύνθ.** φθινόπωρον, μετόπωρον, ὀπωροπώλης.
ΝΕ οπώρα (λόγ., με τη σημ. 2).
[πρόθ. *ὀπί-* (= *ἐπί*) + **ὄ(σ)αρ* «θέρος, φθινόπωρο», συγγεν. με **ρωσ.** ósenĭ «θέρος, φθινόπωρο», εναλλαγή r-n].

ὅπως ΕΠΙΡΡΗΜΑ & ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
Α. ΕΠΙΡΡΗΜΑ ΤΡΟΠΟΥ
1. όπως: *οὕτως ὅπως δύνανται* = έτσι όπως μπορούν.
2. σε πλάγιες ερωτήσεις, έπειτα από ρήματα που εκφράζουν φροντίδα, προσοχή, προφύλαξη. Εκφέρεται με οριστική μέλλ. ή απορηματική υποτακτική ή, όταν υπάρχει εξάρτηση από παρελθοντικό χρόνο, με ευκτική πώς, με ποιον τρόπο: *οὗτοι ἐπιμελοῦνται ὅπως οἱ πολῖται ἀμείνους ἔσονται* = αυτοί φροντίζουν πώς να γίνουν καλύτεροι οι πολίτες. *οὐ φροντίζουσιν ὅπως φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται* = δε μεριμνούν πώς να αποκτήσουν καλούς φίλους.
3. οὐκ ἔστιν ὅπως δεν υπάρχει τρόπος να.../ δεν είναι δυνατόν να...: *οὐκ ἔστιν ὅπως ποτὲ σοὺς δέξονται λόγους* = δεν είναι δυνατόν να δεχθούν ποτέ τους όρους σου.
4. ὅπως + υπερθετικός επιρρήματος όσο το δυνατόν πιο...: *ὅπως ἥδιστα* = όσον το δυνατόν πιο ευχάριστα. **=** ὅτι, ὡς + υπερθετικός.
Β. ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
τελικός για να: *ἰατρὸν παρακαλῶ ὅπως μὴ ὁ κάμνων ἀποθάνῃ* = προσκαλώ γιατρό, για να μην πεθάνει ο ασθενής.
ΝΕ όπως (με τη σημ. Α1).
[ουδ. *ὅ* (της *ὅς, ἥ, ὅ*) + *πῶς*, ☞ **πῶς**].

ὁράω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἑώρων
Μέλλ. με ενεργ. σημ.	ὄψομαι «θα δω»
Αόρ. β´ από άλλη ρίζα	εἶδον
Παρακ.	ἑόρακα & ἑώρακα
Παθ. αόρ.	ὤφθην
Παθ. μέλλ.	ὀφθήσομαι
Παθ. παρακ.	ἑώραμαι & ἑόραμαι & ὦμμαι

1. βλέπω: *ὁρᾷς ἡμᾶς ὅσοι ἐσμέν* = μας βλέπεις πόσοι είμαστε. *ὁρῶσιν τὰς ναῦς ἐπὶ σφᾶς πλεούσας* = βλέπουν τα καράβια να πλέουν εναντίον τους.
2. προσέχω: *ὅρα τί ποιεῖς* = πρόσεχε τι κάνεις.
παράγ. ὅρασις, ὁρατός, ὅραμα, ὄψις, ὄμμα, **σύνθ.** ἀφορῶ, διορῶ, εἰσορῶ, ὑπερορῶ, περιορῶ, τιμωρός.
[**σϝορ-* «παρατηρώ» + παρ. επίθ. *-άω*, όπου **σϝορ-* συγγεν. με **γοτθ.** war(s) «συνετός», **λατ.** vereor «σέβομαι», *ὤρα* «φροντίδα»].

ὀργή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η ιδιοσυγκρασία κάποιου, η κράση του, η διάθεσή του: *τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι* = ανέπτυξε τόσο δύσκολη ιδιοσυγκρασία, ώστε κανείς δεν μπορούσε να τον πλησιάσει.
2. θυμός, οργή.
παράγ. ὀργίλος, ὀργιλότης, ὀργίζω, **σύνθ.** παροργίζομαι, ἐξοργίζομαι.
ΝΕ οργή (με τη σημ. 2).
[**ὀργ-/*ἐργ-* «έχω σφρίγος», συγγεν. με **αρχ. ιρλ.** ferc «οργή»].

ὄργια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μυστικές τελετές, μυστική λατρεία (που τελούνταν μόνο από μυημένους, όπως ήταν λ.χ. οι τελετές της Δήμητρας στην Ελευσίνα).
2. γενικά τελετές (όχι μόνο μυστικές), θυσίες.
παράγ. ὀργιάζω, ὀργιαστής, ὀργιαστικός.
ΝΕ όργια.
[**Fόργ-* (*ἔργον*) + παρ. επίθ. *–ια* > *ὄργια*, που παρετυμολογήθηκε προς το *ὀργὴ* και το *ὀργιάζω*, καθώς τα *ὄργια* αναφέρονται κυρίως στο Διόνυσο].

ὀργίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὤργιζον
Αόρ.	ὤργισα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ὀργιοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ὀργισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ὠργίσθην
Παθ. παρακ.	ὤργισμαι

1. κάνω κάποιον να εξοργιστεί.
2. παθ. φωνή ὀργίζομαι οργίζομαι, εξοργίζομαι.
ΝΕ οργίζω (με τη σημ. 1) και οργίζομαι (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ὀργή* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ὀρέγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὤρεγον
Μέλλ.	ὀρέξω
Αόρ.	ὤρεξα
Μέσ. μέλλ.	ὀρέξομαι
Μέσ. αόρ.	ὠρεξάμην

1. απλώνω: *ὤρεξεν τὴν κύλικα τῷ Σωκράτει* = άπλωσε το ποτήρι στο Σωκράτη.
2. μέση φωνή ὀρέγομαι επιθυμώ: *ὀρέγομαι τοῦ εἰδέναι* = επιθυμώ τη γνώση.
παράγ. ὄρεξις, ὀρεκτός.
ΝΕ ορέγομαι (με τη σημ. 2).
[προθεμ. *ὀ-* + **ρεγ-* «διευθύνω, κυβερνώ», συγγεν. με **λατ.** regō «διευθύνω, κατευθύνω», **ιρλ.** rigim «απλώνω»].

ὀρθός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀρθότερος
Υπερθετικός	ὀρθότατος

1. όρθιος.
2. ορθός, σωστός: *ὀρθὴ ἀγγελία* = σωστή αναγγελία.
3. πραγματικός, γνήσιος, αληθινός: *ὀρθαὶ πολιτεῖαι* = γνήσια πολιτεύματα.
4. ανήσυχος, γεμάτος προσδοκίες για κάτι, ενθουσιασμένος: *ὀρθὴ ἦν ἡ πόλις ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι* = η πόλη ήταν ανήσυχη (στο πόδι για) με όσα είχαν γίνει.
παράγ. ὄρθιος, ὀρθῶς, ὀρθότης.
ΝΕ ορθός (με τη σημ. 2).
[**ϜορθϜ-* «υψώνω» + παρ. επίθ. *-ός*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** ūrdhvá- «ανυψώνω»].

ὄρθριος, -ία, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀρθριαίτερος
Υπερθετικός	ὀρθριαίτατος

πολύ πρωινός: *ἀφίκετο ὄρθριος* = έφτασε πολύ πρωί.
[**παράγ. λ.** ☞ *ὄρθρ-ος* + παρ. επίθ. *-ιος*· τα επιθήματα *-αί-τερος, -αί-τατος* από επίθετο **ὀρθριαῖος* < *ὀρθρία* (*ὥρα*) + *-ιος*].

ὄρθρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το διάστημα λίγο πριν από το ξημέρωμα, όταν είναι ακόμη σκοτάδι.
παράγ. ὄρθριος.
ΝΕ όρθρος «είδος θρησκευτικής τελετής».
[ουσιαστικοπ. (με μετάθεση τόνου) του επιθέτου *ὀρθρός* (< *ὀρθός* + *-ρός*)· το *ὀρθὸς* βασίζεται στο **Ϝορθός* «της ώρας που ξημερώνει», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** várdhati «σπρώχνω (τη μέρα να προχωρήσει, να εμφανιστεί)»].

ὁρίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὥριζον
Μέλλ.	ὁριῶ
Αόρ.	ὥρισα
Παρακ.	ὥρικα
Μέσ. μέλλ.	ὁριοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ὁρισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ὡρισάμην
Παθ. αόρ.	ὡρίσθην
Παθ. παρακ. με παθ. και μέση σημ.	ὥρισμαι “έχω οριστεί» ή «έχω ορίσει»

1. καθορίζω: *θάνατον ὥρισαν εἶναι τὴν ζημίαν* = καθόρισαν ως ποινή το θάνατο.
2. μέση φωνή ὁρίζομαι **α.** ορίζω (για τον εαυτό μου). **β.** δίνω τον ορισμό για ένα πράγμα, το ορίζω: *οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν ὁριζόμενοι* = όσοι ορίζουν την ηδονή ως αγαθό.
παράγ. ὁρισμός.
ΝΕ ορίζω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *ὅρος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ὅρκος, -ου, ὁ
όρκος: *ὅρκον ὄμνυμι* = ορκίζομαι όρκο.
παράγ. ὅρκιος, ὁρκόω, ὁρκωμοτέω, ὁρκωμοσία, ὁρκίζω, **σύνθ.** ἐπίορκος, ἐπιορκία, ἐπιορκέω.
ΝΕ όρκος.
[**αβέβ.,** ίσως *ὅρκ-ος*, συγγεν. με *ἕρκ-ος, -ους* «φράγμα, κλείσιμο»].

ὁρμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὥρμων
Μέλλ.	ὁρμήσω
Αόρ.	ὥρμησα
Παρακ.	ὥρμηκα
Μέσ. μέλλ.	ὁρμήσομαι
Μέσ. αόρ. σε σύνθ.	ὡρμησάμην (λ.χ. ἐξωρμησάμην)
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ὡρμήθην
Παρακ.	ὥρμημαι

1. παροτρύνω κάποιον, τον παρακινώ: *ἐς τὸν πόλεμον ὥρμα τοὺς Ἀθηναίους* = παρακινούσε τους Αθηναίους στον πόλεμο (κατά των Σπαρτιατών).
2. αμετάβ. ορμώ.

3. αμετάβ. ξεκινώ: *ὥσπερ ὡρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκούσωμεν Πρωταγόρου* = όπως ξεκινήσαμε, ας πάμε να ακούσουμε τον Πρωταγόρα.
4. μέση φωνή ὁρμῶμαι **α.** ορμώ. **β.** ξεκινώ.
παράγ. ὅρμημα, ὁρμητήριον, ὁρμητικός.
ΝΕ ορμώ (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ὁρμή* + παρ. επίθ. *-άω*].

ὁρμέω -ῶ ΡΗΜΑ
είμαι αγκυροβολημένος: *ὁρμῶ ἐν λιμένι* = είμαι αγκυροβολημένος σε λιμάνι.
[**παράγ. λ.** *ὅρμος, ὁ* + παρ. επίθ. *-έω*].

ὁρμίζω ΡΗΜΑ

Μέσ. & παθ. μέλλ.	ὁρμιοῦμαι
Μέσ. & παθ. αόρ.	ὡρμισάμην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ὥρμισμαι

1. φέρνω στο λιμάνι ένα καράβι, για να αγκυροβολήσει.
2. μέση/ παθ. φωνή ὁρμίζομαι αγκυροβολώ: *ἔξω τοῦ Ῥίου ὡρμίσαντο* = αγκυροβόλησαν έξω από το Ρίο. ≠ ἀποπλέω.
[**παράγ. λ.** *ὅρμος* «τόπος για αγκυροβολία» + παρ. επίθ. *-ίζω*. *ὅρμος* < **ὁρμ-* + παρ. επίθ. *-ος*, ίσως συγγεν. με *ἕρμα, τὸ* «μεγάλη πέτρα που χρησιμοποιούσαν ως άγκυρα»].

ὄρνις, ὄρνιθος, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πουλί: *Ὄρνιθες, οἱ* = πουλιά (τίτλος κωμωδίας του Αριστοφάνη).
2. στην αττ. διάλεκτο ὁ/ἡ ὄρνις πετεινός, κότα.
3. παροιμία ὀρνίθων γάλα του πουλιού το γάλα (για ένα εξαίσιο έδεσμα ή για κάτι εξαιρετικά ανέλπιστο).
παράγ. ὀρνιθών, **σύνθ.** ὀρνιθοσκόπος, ὀρνιθοτρόφος, ὀρνιθοπώλης.
ΝΕ όρνιθα (με τη σημ. 2).
[**ὀρν-* + παρ. επίθ. *-ις*, όπου η ρίζα **ὀρν-*/**orn-*/**orl-* αποτελεί τη βάση για την ονομασία του αετού στις ΙΕ γλώσσες, π.χ. **ρωσ.** orĭlŭ «αετός»].

ὄρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βουνό.
παράγ. ὄρειος, ὀρεινός, **σύνθ.** ὀρεσίβιος, ὀρειβάτης, ὀρειβατέω, ὀρείχαλκος.
ΝΕ όρος (λόγιο για το *βουνό*).
[**ὀρ-* (< *ὄρ-νυμαι* «ανυψώνομαι») + παρ. επίθ. *-ος*].

ὅρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. όριο: *ἑβδομήκοντα ἔτη τῆς ζωῆς ὅρον ἀνθρώπῳ προτίθημι* = θέτω ως όριο της ανθρώπινης ζωής τα εβδομήντα χρόνια.
2. σύνορο.
3. όρος, προϋπόθεση, μέτρο: *ἀριστοκρατίας ὅρος ἀρετή, ὀλιγαρχίας πλοῦτος* = προϋπόθεση της αριστοκρατίας είναι η αρετή, ενώ της ολιγαρχίας ο πλούτος.
παράγ. ὅρια (τά), ὅριος, ὁρίζω.
ΝΕ όρος (με τη σημ. 3).
[**ϝορϝ-* + παρ. επίθ. *-ος*, συγγεν. με **λατ.** urvāre «ορίζω τα όρια ενός τόπου με αλέτρι» και *ἐρύω* «σύρω, τραβώ (γραμμή)»].

ὀρρωδέω -ῶ ΡΗΜΑ
τρέμω από το φόβο μου: *ὀρρωδῶ περὶ τῷ ἐμαυτοῦ σώματι* = τρέμω από το φόβο μου για τη ζωή μου. = δέδοικα.
ΝΕ μόνο στη λόγ. φρ. *δεν ορρωδεί προ ουδενός*.
[**αβέβ.**].

ὀρύττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *ὀρύσσω*

Παρατ.	ὤρυττον
Μέλλ.	ὀρύξω
Αόρ.	ὤρυξα
Παρακ.	ὀρώρυχα
Υπερσ.	ὠρωρύχειν
Παθ. μέλλ.	ὀρυχήσομαι ὀρυχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ὠρυξάμην
Παθ. αόρ.	ὠρύχθην
Παρακ.	ὀρώρυγμαι
Υπερσ.	ὀρωρύγμην ὠρωρύγμην

1. σχηματίζω λάκκο με το σκάψιμο, σκάβω: *ἐὰν ὀρύξῃ τις παρὰ τὴν θάλασσαν* = εάν κάποιος σκάψει κοντά στη θάλασσα.
2. βγάζω κάτι έξω από τη γη με το σκάψιμο, εξορύσσω.
3. θάβω.
παράγ. ὀρυχή, ὀρυγή, ὄρυξις, ὄρυγμα, ὀρυκτός, **σύνθ.** διῶρυξ, τυμβωρύχος.
ΝΕ στο σύνθ. *εξορύσσω*.
[προθεμ. *ὀ-* + **ρυχ-* «σκάβω», συγγεν. με **λατ.** runchō «εκχερσώνω»].

ὀρφανός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
ορφανός: *πατρὸς ὀρφανός* = ορφανός από πατέρα.
παράγ. ὀρφανεύω, ὀρφανία, ὀρφανίζω, **σύνθ.** ὀρφανοτρόφος, ὀρφανοτροφεῖον.
ΝΕ ορφανός.
[**ορφο-* (**ΙΕ** *orbh-os) + παρ. επίθ. *-ανός*, συγγεν. με **λατ.** orbus «στερημένος, ορφανός», **αρμ.** orb «ορφανός»].

ὀρχέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠρχούμην
Μέλλ.	ὀρχήσομαι
Μέσ. αόρ.	ὠρχησάμην
Παθ. αόρ.	ὠρχήθην

χορεύω.
παράγ. ὀρχηστής, ὀρχήστρα, ὄρχησις «χορός».
[**αβέβ.,** ίσως συγγεν. με **αρχ. ινδ.** r̥ghāyáti «τρέμω, πάλλομαι»].

ὀρχήστρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
χώρος του αττικού θεάτρου, όπου ο χορός χόρευε ή στεκόταν.

ΝΕ ορχήστρα «σύνολο μουσικών οργάνων».
[**παράγ. λ.** *ὀρχησ-(τήρ, ὁ* < *ὀρχέομαι)* + παρ. επίθ. -*τρα*].

ὅς, ἥ, ὃ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση ο οποίος: *οὗτος, ὃν εἶδες, Σωκράτης ἐστί* = αυτός, τον οποίο είδες, είναι ο Σωκράτης.
2. στην αρχή της πρότασης λειτουργεί ως δεικτική αντωνυμία αυτός: *καὶ ὃς εἶπεν* = και αυτός είπε.
3. στη γενική πτώση του ουδ. ως επίρρημα οὗ **α.** όπου: *εἰ γένοιο οὗ νῦν ἐγὼ εἰμι* = εάν βρεθείς στη θέση όπου βρίσκομαι εγώ τώρα. **β.** ἔστιν οὗ κάπου, σε κάποιον τόπο.
[**ΙΕ** **yos, *ya, *yod-*, που αντιστοιχεί στην **αρχ. ινδ.** αντων. yah, yā, yad και την **αρχ. περσ.** yō, yā, yat, **φρυγική** ios].

ὅσος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. όταν εισάγει αναφορική πρόταση όσος: *τοσαύτη παρασκευὴ ὅσην οὐδὲν ἄλλο ἔχει* = τόση προετοιμασία όση δεν έχει τίποτε άλλο.
2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πόσος: *ὁρᾷς ὅση ἐστὶν ἡ θεῶν ἰσχύς;* = βλέπεις πόση είναι η δύναμη των θεών;
3. όταν η αντωνυμία συνοδεύει επίθετα θετικού ή υπερθετικού βαθμού και στην ίδια πτώση με αυτά υπερβολικά: *ἔλαβε χρήματα θαυμαστὰ ὅσα* = πήρε υπερβολικώς απίστευτα χρηματικά ποσά.
4. όταν ακολουθείται από μόρια ὅσοσπερ ακριβώς όσος, όσος.
ΝΕ όσος (με σημ. 1).
[*ὅς* + παρ. επίθ. -*ος*, ☞ **ὅς, ἥ, ὅ**].

ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ο οποίος ακριβώς, ο οποίος: *Ἑρμοκράτης, ὅσπερ καὶ ἔπεισε μάλιστα αὐτούς, τοιούτους δὴ λόγους εἶπεν* = ο Ερμοκράτης, ο οποίος τους έπεισε περισσότερο από όλους, είπε κάπου τα ακόλουθα.
[**σύνθ. λ.** *ὅς* + *περ*].

ὅστις, ἥτις, ὅ τι ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. όταν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση όποιος: *ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν* = όποιος θέλει να με ακολουθήσει, να απαρνηθεί τον εαυτό του.
2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση ποιος: *εἰπέ, ὅστις ὅδ' ἐστίν* = πες ποιος είναι αυτός εδώ.
3. ὁστισοῦν, ἡτισοῦν, ὁτιοῦν οποιοσδήποτε: *εἷς ὁστισοῦν* = ένας οποιοσδήποτε άνθρωπος.
4. επιρρηματικά ἐξ ὅτου (ενν. *χρόνου*) από τότε που...
[**σύνθ. λ.** *ὅς* + *τις*].

ὀστρακίζω ΡΗΜΑ

εξορίζω κάποιον (γράφοντας το όνομά του επάνω σε όστρακο, κεραμίδι).
παράγ. ὀστρακισμός.
ΝΕ στο σύνθ. *εξοστρακίζω*.
[**παράγ. λ.** *ὄστρακ-ον* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

ὄστρακον, -άκου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πήλινο αγγείο.
2. θραύσμα πήλινου αγγείου, που συνήθως χρησίμευε στην πράξη του εξοστρακισμού.
3. καβούκι χελώνας ή κέλυφος στρειδιού.
παράγ. ὀστρακίζω, ὀστρακισμός, **σύνθ.** ὀστρακόδερμος.
ΝΕ όστρακο (με τη σημ. 3).
[**οστ-* (*ὀστέον, ὀστ-ακός/ἀστακός*), **οστρ-* (*ὄστρ-ακον, ὄστρ-εον*) στη γενική σημ. «σκληρός, τραχύς»].

ὄστρεον, -έου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στρείδι.
[ομόρρ. με ☞ *ὄστρακον*].

ὅταν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

εισάγει χρονικο-υποθετική πρόταση και εκφέρεται πάντοτε με υποτακτική όταν, όποτε.
ΝΕ όταν.
[**σύνθ. λ.** *ὅτε* + *ἄν*].

ὅτε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. με οριστική αορ. ή παρατ. όταν: *Καλλίξενος κατῆλθε εἰς τὸ ἄστυ, ὅτε καὶ οἱ ἐκ Πειραιῶς κατῆλθον* = ο Καλλίξενος επέστρεψε στην πόλη όταν επέστρεψαν και οι εξόριστοι από τον Πειραιά.
2. με αιτιολογική σημ. καθώς, αφού: *ὅτε δὴ τοῦτο οὕτως ἔχει* = αφού λοιπόν αυτό το πράγμα έτσι είναι.
3. ἔστιν ὅτε/ ἔσθ' ὅτε κάποτε, κάποιες φορές.
4. ὁτὲ κάποιες φορές, κάποτε: συχνά απαντά στο συνδυασμό *ὁτὲ μέν... ὁτὲ δέ* = άλλοτε μεν... άλλοτε δε...
[ουδ. *ὅ* (της *ὅς, ἥ, ὅ*) + παρ. επίθ. -*τε*].

ὅ τι & **ὅ,τι** ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση γιατί: *ἣν μὴ φράσῃς ὅ τι...* = αν δεν πεις γιατί...
2. ὅ τι μὴ εκτός: *οὐ γὰρ ἦν κρήνη ὅ τι μὴ μία* = δεν υπήρχε πηγή εκτός από μία.
3. ὅ τι + υπερθετικός βαθμός επιθέτου ή επιρρήματος όσο το δυνατόν πιο...: *ὅ τι τάχιστα* = όσο το δυνατόν πιο γρήγορα.
[ουδ. *ὅ τι* της αντων. *ὅστις, ἥτις, ὅ τι*].

ὅτι ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. όταν εισάγει ειδική πρόταση ότι, πως: *ἠγγέλθη ὅτι Μέγαρα ἀφέστηκε* = ανακοινώθηκε ότι τα Μέγαρα αποστάτησαν.
2. οὐχ ὅτι... ἀλλά / ἀλλὰ καί... όχι μόνο... αλλά και...: *οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ* = όχι μόνο ο Κρίτων βρήκε την ησυχία του αλλά και οι φίλοι του.
3. όταν εισάγει αιτιολογική πρόταση επειδή.
ΝΕ ότι (με τη σημ. 1).
[ουδ. *ὅ,τι* της αντων. *ὅστις*].

οὐ ΜΟΡΙΟ

αρνητικό μόριο

δεν: *οὐ βούλομαι ἐλθεῖν* = δε θέλω να έρθω.
Ο τύπος *οὐ* μπαίνει πριν από λέξεις που αρχίζουν από σύμφωνο (*οὐ λέγω*). Ο τύπος *οὐχ* μπαίνει πριν από λέξεις που αρχίζουν από δασύ φωνήεν (*οὐχ ὁρῶ* = δε βλέπω), ενώ ο τύπος *οὐκ* πριν από λέξη με ψιλό φωνήεν (*οὐκ ἐθέλω*).
ΝΕ ου, αρνητ. μόριο μόνο σε κάποιες εκφράσεις, λ.χ. *ναι ή ου*.
[**αβέβ.,** πιθ. ηχομιμ. *οὐ* με προφορά όu].

οὗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
γενική πτώση της προσωπ. αντωνυμίας ενικού γ΄ προσώπου. Η ονομαστική πτώση δε χρησιμοποιείται. αυτού.

οὗ ΕΠΙΡΡΗΜΑ ☞ **ὅς, ἥ, ὅ.**

οὐδαμοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. πουθενά: *οὐδαμοῦ γῆς* = πουθενά στη γη.
2. με κανέναν τρόπο: *ἄλλοθι οὐδαμοῦ* = με κανέναν άλλον τρόπο.
ΝΕ ουδαμού (λόγ., με τη σημ. 1).
[*οὐδαμά* + παρ. επίθ. *οὗ* (γεν. της αντων. *ὅς, ἥ, ὅ* σε επιρρηματική χρήση)].

οὐδαμῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ
με κανέναν τρόπο.
[**παράγ. λ.** *οὐδαμά* + παρ. επίθ. *-ῶς*].

οὐδὲ
1. ως σύνδεσμος ουδέ, ούτε, και δεν...
2. ως επίρρημα ούτε καν: *ἃ πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνειν δύναιτ' ἄν, ἐνθάδε καρποφορεῖ* = αυτά που σε πολλά μέρη δε θα μπορούσαν ούτε καν να βλαστήσουν, εδώ (στην Αττική) καρποφορούν κιόλας. *οὐδ' εἰ γέγονεν ταῦτα οἶδα* = δεν ξέρω ούτε καν αν έγιναν αυτά.
ΝΕ ουδέ.
[**σύνθ. λ.** *οὐ* + *δέ*].

οὐδείς, οὐδεμία, οὐδὲν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. κανείς, κανείς δεν: *οὐδεὶς οἶδεν εἰ* = κανείς δεν ξέρει αν... *οὐδὲν εἶπεν* = δεν είπε τίποτε.
2. *οὐδεὶς ὅστις οὐ* ο καθένας
3. ουδέτερο ως επίρρημα οὐδὲν καθόλου.
ΝΕ οὐδείς (ως λόγιο του *κανείς*, με σημ. 1).
[*οὐδὲ εἷς, οὐδὲ μία, οὐδὲ ἕν*].

οὐδέ πω ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ακόμα δεν: *ἀφ' οὗ ἐγὼ Σωκράτει συνδιατρίβω, οὐδέπω τρία ἔτη ἐστίν* = δεν είναι ακόμα τρία χρόνια από τότε που εγώ συναναστρέφομαι το Σωκράτη.
[αρνητ. *οὐδέ* + *πω*].

οὐδεπώποτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
αναφέρεται σε ένα γεγονός στο παρελθόν ποτέ ως τώρα (δεν): *Πρωταγόρᾳ οὐ διείλεγμαι οὐδεπώποτε* = ποτέ ως τώρα δεν έχω συζητήσει με τον Πρωταγόρα.
[**σύνθ. λ.** αρνητ. *οὐδέ* + *πώποτε*].

οὐδέτερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. ούτε ο ένας ούτε ο άλλος από τους δυο: *τὸ μὲν πρῶτον Μήλιοι οὐδετέρων ἦσαν* = στην αρχή οι Μήλιοι δεν ήταν ούτε των Αθηναίων ούτε των Λακεδαιμονίων (σύμμαχοι).
2. ουδέτερος.
ΝΕ ουδέτερος (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** αρνητ. *οὐδέ* + *ἕτερος*].

οὐκέτι & **οὐκ ἔτι** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πλέον δεν...: *οὐκέτι ἠπίστουν* = πλέον δε δυσπιστούσαν.
[**σύνθ.** *οὐκ* + *ἔτι*].

οὔκουν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
σε αρνητικές προτάσεις ασφαλώς δεν...: *οὔκουν ἠξίωσαν τὴν πόλιν στερίσκειν...* = ασφαλώς δε θεώρησαν άξιο να αποστερήσουν την πόλη από...
[**σύνθ.** *οὐκ* + *οὖν*].

οὐκοῦν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. σε ερωτήσεις προδικάζει θετική απάντηση λοιπόν δεν...; δεν είναι έτσι;: *οὐκοῦν σωφροσύνῃ σωφρονοῦσιν;* = λοιπόν, οι άνθρωποι γίνονται σώφρονες με τη σωφροσύνη, δεν είναι έτσι;
2. σε καταφατικές προτάσεις ασφαλώς λοιπόν: *οὐκοῦν, εἰ ταῦτα ἀληθῆ, πολλὴ ἐλπὶς ἀφικομένῳ οἷ ἐγὼ πορεύομαι* = ασφαλώς λοιπόν, αν αυτά αληθεύουν, υπάρχει μεγάλη ελπίδα γι' αυτόν που φτάνει εκεί όπου πηγαίνω εγώ.
[**σύνθ. λ.** *οὐκ* + *οὖν*].

οὐ μέντοι ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. όμως δεν...: *ἐπολιόρκουν, οὐ μέντοι εἷλόν γε* = τους πολιορκούσαν, όμως δεν τους κυρίευσαν.
2. σε ευθείες ερωτήσεις, όταν αναμένεται καταφατική απάντηση *οὐ μέντοι...*; δεν είναι έτσι;
[*οὐ μέν* + *τοι*].

οὖν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. ασφαλώς: *εἰ δ' ἔστιν, ὥσπερ οὖν ἔστιν, θεὸς ὁ Ἔρως...* = αν ο Έρωτας είναι, όπως ασφαλώς είναι, τότε είναι θεός...
2. λοιπόν: *καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι* = και εσύ λοιπόν είναι δίκαιο να ανταποδώσεις σε μας τη χάρη.
3. συντίθεται με αόριστες αντωνυμίες ή επιρρήματα, λ.χ. *ὁστισοῦν* = οποιοσδήποτε. *ὁπωσοῦν* = με οποιονδήποτε τρόπο.
[**αβέβ.**]

οὔπω & **οὔ πω** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ακόμα δεν: *κρῆναι οὔπω ἦσαν αὐτόθι* = δεν υπήρχαν ακόμη βρύσες εκεί.
[*οὐ* + *πω*].

οὖς, ὠτός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτί: *ἕωθεν πολλὰ αὐτῷ συνῆ καὶ παρεῖχον τὰ ὦτα* = από το πρωί ήμουν μαζί του και είχα τα αυτιά μου τεντωμένα (για να μη χάσω λέξη απ' ό,τι έλεγε).
ΝΕ ους (λόγ., σε συγκεκριμένες φρ., λ.χ. *τείνω ευήκοον ους*).

[*ὀϜατος > *ὀατος > ὠτός (συναίρεση αο > ω), ονομ. οὖς < *ὀϜς· την **ΙΕ** βάση αποτελεί ένα *auso-, που εμφανίζεται ως **λιθ.** ausis «αφτί» και **λατ.** auris < *ausis, ενώ στο **αρμ.** ukn «αφτί» έχουμε το -*κ* του *ἀκ-οή*].

οὐσία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περιουσία: *εἰ ἐκεκτήμην οὐσίαν* = εάν διέθετα περιουσία.

2. η ουσία.

ΝΕ ουσία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** **ὀντ-* (μτχ. του *εἰμί*) + παρ. επίθ. -*ία* > **ὀνσία* > *οὐσία*].

οὔτε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

ούτε.

- συνήθως επαναλαμβάνεται μέσα στην πρόταση *οὔτε... οὔτε...*

ΝΕ ούτε.

[**σύνθ.** *οὐ* + *τε*].

οὔτοι & **οὔ τοι** ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πράγματι δεν.., δεν... φυσικά: *οὔτοι δὴ τὸ πλοῖον ἀφῖκται* = δεν έχει έρθει φυσικά το πλοίο.

[**σύνθ. λ.** *οὐ* + βεβαιωτ. *τοι*].

οὗτος, αὕτη, τοῦτο ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική για άμεση δείξη

1. αυτός: *οἰκοῦσι δ᾽ οὗτοι πρὸς βορέαν τοῦ Σκόμβρου ὄρους* = κατοικούν αυτοί βόρια του βουνού Σκόμβρου.

2. τοῦτο + γενική σε αυτό το σημείο...: *κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως* = σε αυτό το σημείο της ακρόπολης.

3. ως επίρρημα ταῦτα γι᾽ αυτόν το λόγο: *ταῦτ᾽ ἐγὼ ἔσπευδον* = γι᾽ αυτόν το λόγο εγώ βιαζόμουν.

4. ως επίρρημα τοῦτο μέν... τοῦτο δέ... = αφενός... αφετέρου, εν μέρει... εν μέρει...

[δεικτ. αντων./άρθρο *ὁ, ἡ, τό* + ένθημα -*υ-* (πβ. *αὖ* «πάλιν», **λατ.** autem «πάλιν») + παρ. επίθ. επιθέτων -*τος*, -*τη*, -*το*].

οὕτως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τροπικό

1. έτσι, με αυτόν τον τρόπο: *οὕτως ἐγένετο ἡ στρατεία* = έτσι έγινε η εκστρατεία.

2. οὕτως + επίθετο **ή** επίρρημα τόσο, τόσο πολύ: *οὕτως ἄνους* = τόσο ανόητος.

ΝΕ ούτως (λόγ., με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *οὗτος* + παρ. επίθ. -*ως*].

ὀφείλημα, -ήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οφειλή, χρέος.

[**παράγ. λ.** *ὀφείλω* + παρ. επίθ. -*ημα*].

ὀφείλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὤφειλον
Μέλλ.	ὀφειλήσω
Αόρ. α΄	ὠφείλησα
Αόρ. β΄	ὤφελον
Παθ. αόρ.	ὠφειλήθην
Παθ. αόρ.	ὠφειλήθην
Παρακ.	ὠφείληκα
Υπερσ.	ὠφειλήκειν

1. χρωστώ: *τί ὀφείλω;* = τι χρωστώ;

2. ως δικανικός όρος οφείλω να δώσω, επισύρω επάνω μου: *εὐθύνας ὤφειλον. ὀφείλω ζημίαν.*

3. ὀφείλω + απαρέμφατο πρέπει να..., οφείλω να...: *ὁ λόγος οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι* = ο λόγος δεν πρέπει να λέγεται με κάθε λεπτομέρεια.

- ο τύπος του αορ. β΄ ὤφελον χρησιμοποιείται για να εκφράσει αυτό που έπρεπε να γίνει, αλλά δεν έγινε μακάρι να: *εἰ γὰρ ὤφελον οἱ πολλοὶ οἷοί τ᾽ εἶναι τὰ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι* = μακάρι οι πολλοί να ήταν ικανοί να προξενήσουν τα μεγαλύτερα αγαθά.

παράγ. ὀφειλέτης, ὀφειλή, ὀφείλημα.

ΝΕ οφείλω (με τις σημ. 1, 3).

[**ὀφελ-* + παρ. επίθ. -*jω* > *ὀφείλω*, ☞ **ὀφλισκάνω**].

ὀφθαλμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μάτι.

παράγ. ὀφθαλμιάω, ὀφθαλμηδόν, **σύνθ.** ὀφθαλμοφανής, ἐνοφθαλμίζομαι, ἐνοφθαλμισμός.

ΝΕ οφθαλμός (ως λόγιο για το *μάτι*, κυρίως στην έκφραση *οφθαλμόν αντί οφθαλμού*).

[*okw- (συγγεν. του **λατ.** oculus και *ὄπ-ωπα*, που είναι ποιητικός παρακείμενος του *ὁράω*) + παρ. επίθ. -*αλ* + παρ. επίθ. -*μός*· το *ὀφθ-* αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** áksi «μάτι», κατά τον τρόπο που το ks στο **αρχ. ινδ.** ksindi «μαραίνομαι» αντιστοιχεί στο *φθ-* του *φθ-ίνω*].

ὄφις, -εως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φίδι.

ΝΕ όφις (λόγιο για το *φίδι*).

[**οφι-*, συγγεν. με **εχι-* (*ἔχιδνα*), **ΙΕ** $^{*}og^{wh}i$-, **αρχ. ινδ.** áhi «φίδι», **αρχ. περσ.** aži- «φίδι», **αρμ.** iž «φίδι»].

ὄφλημα, -ήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πρόστιμο που επιβάλλεται σε δίκη.

[**παράγ. λ.** **ὀφλε-* (πβ. *ὤφ(ε)λον* < *ὀφείλω* / *ὀφλισκάνω*) + παρ. επίθ. -*μα*].

ὀφλισκάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠφλίσκανον
Μέλλ.	ὀφλήσω
Αόρ. β΄	ὦφλον
Παρακ.	ὤφληκα
Υπερσ.	ὠφλήκειν

1. χρωστώ (χρησιμοποιείται για κάποιον που καταδικάστηκε να πληρώσει πρόστιμο): *ὀφλισκάνω χιλίας δραχμάς* = χρωστώ χίλιες δραχμές.

2. (δίκην) ὀφλισκάνω χάνω μια δίκη, καταδικάζομαι: *θανάτου δίκην ὀφλισκάνω* = κατα-

δικάζομαι σε θάνατο. *δώρων ὦφλον* = καταδικάστηκαν για δωροδοκία. *γραφὰς ἢ ἐπιβολὰς ὦφλον* = έχασαν δίκες (δηλαδή καταδικάστηκαν) που αφορούσαν δημόσια αδικήματα ή πρόστιμα. *ὀφλόντων δὲ αὐτῶν...* = όταν αυτοί καταδικάστηκαν...
3. επισύρω επάνω μου την κατηγορία για κάτι αρνητικό: *μοχθηρίαν ὦφληκα* = επέσυρα επάνω μου την κατηγορία ότι είμαι μοχθηρός.
[**ὀφ(ε)λ-* (πβ. *ὀφλ-εῖν, ὤφελ-ον*) + παρ. επίθ. -(*ι*)*σκ* + παρ. επίθ. -*άνω*· ίσως το *ὤφελ-ον* < *ὀπί* (= *ἐπί*) + *ἑλ-* < *εἷλον*].

ὀφρῦς, -ύος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φρύδι.
παράγ. ὀφρύδιον, ὀφρυώδης, ὀφρυόεις, **σύνθ.** ὀφρύσκιος, ἐξωφρυωμένος.
NE φρύδι.
[προθεμ. **ὀ-* + **φρυ-*, πβ. **αρχ. ινδ.** bhrūh «φρύδι», αρχ. μακεδονικό *ἀβροῦτες ὀφρῦς*· ίσως αρχικά **ὀπ-φρῦς*, όπου *ὀπ-* < *ok^{w}- του *ὄπ-ωπα* και το *φρυ-* ως β΄ συνθετ. στο **αγγλ.** eye-brow και το **γερμ.** Augebrauen].

ὀχληρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀχληρότερος
Υπερθετικός	ὀχληρότατος

ενοχλητικός.
[**παράγ. λ.** *ὀχλέ-ω* (< *ὄχλος* + -*έω*) + παρ. επίθ. -*ρός*].

ὄχλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. όχλος, άτακτο πλήθος, μάζα: *οἱ τοιοῦτοι ὄχλοι* = αυτές οι απειθάρχητες μάζες.
2. με πολιτική σημ. ο όχλος, το πλήθος της κατώτατης τάξης του λαού.
3. ενόχληση, αναστάτωση: *μάταιον ὄχλον τοὺς περὶ τούτων λόγους ἐνόμισαν* = θεώρησαν τους λόγους για τα θέματα αυτά άσκοπη ενόχληση.
NE όχλος (με τη σημ. 1).
[ίσως **ὀχ-* (< *ἔχω* «μεταφέρω» < **Fεχ-* «κινώ, μεταφέρω») + παρ. επίθ. -*λος*].

ὀχυρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀχυρώτερος
Υπερθετικός	ὀχυρώτατος

για τόπους δυνατός, ασφαλής: *χωρίον ὀχυρὸν καταλαμβάνω* = καταλαμβάνω κάποια ασφαλή θέση.
παράγ. ὀχυρότης, ὀχύρωμα, ὀχύρωσις, ὀχυρωτικός, ὀχυρόω, **σύνθ.** ἀνώχυρος.
NE οχυρός.
[*ὀχυρὸς* και *ἐχυρός* (με διπλό φωνηεντισμό) < **σεχ-* (*ἔχω* «συγκρατώ, εμποδίζω», πβ. *ἔχμα* «φράγμα, εμπόδιο») + παρ. επίθ. -*υρός*· ταυτίζεται ακριβώς με **αρχ. ινδ.** sáhuri «νικητής, ισχυρός» και **γοτθ.** sigis «νίκη»].

ὀψὲ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
αργά: *ὀψὲ ἦν* = ήταν αργά. *ὀψὲ τῆς ἡμέρας ἐναυμάχησαν* = αργά το απόγευμα έκαναν ναυμαχία.
παράγ. ὄψιμος, **σύνθ.** ὀψιμαθής.
NE ψες.
[**οψ-* < πρόθ./επίρρ. *ὀπὶ* «μετά, πίσω» (πβ. *ὄπι-σθεν*) + -*έ*, που δεν έχει ερμηνευτεί)].

ὀψιμαθής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έχει καθυστερήσει να μάθει κάτι: *ὀψιμαθὴς τῆς ἀδικίας.*
NE οψιμαθής (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *ὀψέ* + **μαθ-* (*ἔ-μαθ-ον* < *μανθάνω*) + παρ. επίθ. -*ής*].

ὄψιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀψιαίτερος
Υπερθετικός	ὀψιαίτατος

που συμβαίνει αργά στην ημέρα, στο χρόνο κτλ., όψιμος: *ὅταν ἔαρ ὄψιον γένηται...* = όταν η άνοιξη αργίσει να έρθει...

ὄψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εξωτερική όψη ή εμφάνιση προσώπου ή πράγματος: *οὐκ εἰκὸς τὰς ὄψεις τῶν πόλεων ἢ τὰς δυνάμεις μᾶλλον σκοπεῖν* = δεν είναι λογικό να προσέχουμε πιο πολύ την εξωτερική εμφάνιση των πόλεων και όχι τη δύναμή τους.
2. θέαμα.
3. όραση.
4. στον πληθ. αἱ ὄψεις τα μάτια: *τὸ κάλλος πάντων τὰς ὄψεις εἷλκε ἐπ᾽ αὐτόν* = η ομορφιά του τραβούσε τα μάτια όλων πάνω του.
5. η θέαση, η ενέργεια του να βλέπει κανείς: *λυπηρὸς τῇ ὄψει* = δυσάρεστος ως προς το να τον βλέπει κανείς.
NE όψη (με τη σημ. 1).
[**οπ-* (*ὄπ-ωπα*) + παρ. επίθ. -*σις*].

ὄψον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μαγειρεμένο φαγητό (κυρίως κρέας ή ψάρι) που συνοδεύεται με κρασί και ψωμί.
2. στους Αθηναίους, η πιο μεγάλη τους λιχουδιά ψάρι.
3. ιχθυοπωλείο: *εἰς τοὔψον ἀφῖγμαι* = φτάνω στο ιχθυοπωλείο.
παράγ. ὀψάριον, ὀψάομαι, ὄψημα, **σύνθ.** ὀψωνέω, ὀψώνιον, ὀψωνίζομαι.
NE ψάρι (< αρχ. *ὀψάριον* υποκορ. του *ὄψον*).
[**αβέβ.,** ίσως **παράγ. λ.** του *ἕψω* «ψήνω», **αρμ.** ep'em «ψήνω»].

ὀψωνέω -ῶ ΡΗΜΑ
αγοράζω κυρίως ψάρια, άλλες λιχουδιές ή, γενικότερα, τρόφιμα: *ὀψωνῶ καρκίνους* = αγοράζω καβούρια.
NE ψωνίζω (αρχ. *ὀψωνίζομαι*).
[**παράγ. λ.** *ὄψ-ον* + παρ. επίθ. *ὠνέ-ομαι* > *ὀψωνέομαι*, από όπου ενεργητ. *ὀψωνέω*].

Π

Π, π, πεῖ ἢ **πῖ,** τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέκατο έκτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
- ως αριθμητικό σύμβολο: π΄ = 80, αλλά ͵π = 80.000.

πάγη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παγίδα.
παράγ. ἡ παγίς, -ίδος «παγίδα».
[*πάγ-ος* < *πᾰγ-* (*πήγ-νυ-μι*)].

παγκράτιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αγώνας πάλης και πυγμαχίας μαζί: *Ὀλύμπια ἐγένοντο.... οἷς Ἀνδροσθένης παγκράτιον ἐνίκα* = έγιναν Ολυμπιακοί Αγώνες.... στους οποίους ο Ανδροσθένης νίκησε στο παγκράτιο.
ΝΕ παγκράτιο.
[**παράγ. λ.** *παγκρατής* + παρ. επίθ. -*ιον*].

πάγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βράχος, λόφος: *Ἄρειος πάγος* = λόφος, στην Αθήνα, αφιερωμένος στον Άρη όπου συνεδρίαζε το ανώτατο δικαστήριο, ο Άρειος Πάγος.
παράγ. παγετός, πάγιος «συμπαγής», **σύνθ.** παγετώδης.
ΝΕ πάγος «νερό σε παγωμένη μορφή».
[*πᾰγ-* < *πήγ-νυ-μι*].

πάγχρηστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που είναι για τα πάντα χρήσιμος. ≠ άχρηστος.
[**σύνθ. λ.** *πᾶν* + *χρηστός* (**παράγ.** *χρῄομαι* + παρ. επίθ. -*τός*)].

παιάν, ᾶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ευχαριστήριος ύμνος στον Απόλλωνα.
2. πολεμικό εμβατήριο.
παράγ. παιανίζω.
ΝΕ παιάνας (με τη σημ. 2).
[**παιάϝων*, **αβέβ. ετυμ.**].

παιανίζω ΡΗΜΑ
ψάλλω παιάνα, ευχαριστήριο ύμνο ή πολεμικό εμβατήριο: *παιανίσαντες ἐπῇσαν αὖθις* = και αφού έψαλαν πολεμικό εμβατήριο, επιτέθηκαν πάλι.
ΝΕ παιανίζω.
[**παράγ. λ.** *παιάν* + παρ. επίθ. -*ίζω*].

παιδαγωγέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρακ.	πεπαιδαγώγηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	παιδαγωγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπαιδαγωγήθην

ανατρέφω και εκπαιδεύω ένα παιδί, γενικά εκπαιδεύω.
ΝΕ παιδαγωγώ.
[**παράγ. λ.** *παιδαγωγός* + παρ. επίθ. -*έω*].

παιδαγωγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που αναλαμβάνει την ανατροφή και την εκπαίδευση παιδιών.
- στην Αθήνα δούλος που συνόδευε το παιδί στο σχολείο.

παράγ. παιδαγωγεῖον, παιδαγωγέω, παιδαγωγία, παιδαγωγικός.
ΝΕ παιδαγωγός «ειδικός στην παιδική αγωγή».
[**σύνθ. λ.** παῖς + *ἄγω*].

παίδευσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εκπαίδευση: *Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας μετέχοντας* = (η Αθήνα με τον πολιτισμό της συνετέλεσε ώστε) να ονομάζονται Έλληνες όσοι παίρνουν τη δική μας εκπαίδευση.
2. όργανο εκπαίδευσης, σχολείο: *ξυνελών τε λέγω τὴν πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι* = και με δυο λόγια, ολόκληρη η πόλη (η Αθήνα) είναι το σχολείο της Ελλάδας.
ΝΕ παίδευση (λόγ., με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *παιδεύω* + παρ. επίθ -*σις*].

παιδεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπαίδευον
Μέλλ.	παιδεύσω
Αόρ.	ἐπαίδευσα
Παρακ.	πεπαίδευκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	παιδεύσομαι
Παθ. μέλλ.	παιδευθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπαιδευσάμην
Παθ. αόρ.	ἐπαιδεύθην
Παθ. παρακ.	πεπαίδευμαι

1. ανατρέφω και διδάσκω παιδιά.
- γενικά εκπαιδεύω και καθοδηγώ: *οἱ Ὁμήρου ἐπαινέται λέγουσιν ὡς τὴν Ἑλλάδα πεπαίδευκεν οὗτος ὁ ποιητής* = οι θαυμαστές του Ομήρου λένε ότι αυτός ο ποιητής έχει εκπαιδεύσει την Ελλάδα.

2. μέση φωνή παιδεύομαι στέλνω το παιδί μου στο σχολείο, και γενικότερα φροντίζω για την εκπαίδευση κάποιου: *οὓς ἡγεμόνας πόλεως (εἶναι) ἐπαιδεύσασθε* = αυτοί τους οποίους εκπαιδεύσατε για ηγέτες της πόλης.
3. σωφρονίζω κάποιον, τον διορθώνω.
παράγ. παιδεία, παίδευσις, παιδευτής, **σύνθ.** ἀπαίδευτος.
ΝΕ παιδεύω «ταλαιπωρώ, κουράζω, βασανίζω».
[**παράγ. λ.** *παῖς, παιδ-ός* + παρ. επίθ. -*εύω*].

παιδιά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παιχνίδι, διασκέδαση: *παιδιὰ καὶ οὐ σπουδή* = παιχνίδι και όχι σοβαρή ασχολία.
ΝΕ παιδιά «αθλοπαιδιά».
[**παράγ. λ.** *παῖς* (*παιδός*) + παρ. επίθ. -*ιά*].

παιδιόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
από την παιδική ηλικία, από παιδί.

[**παράγ. λ.** *παιδίο-ν* (πβ. *ἐκ παιδίου / παιδίων* «από την παιδική ηλικία») + παρ. επίθ. *-θεν*].

παιδοτρίβης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δάσκαλος της γυμναστικής.
παράγ. παιδοτριβέω.
[**σύνθ. λ.** *παῖς* + *τρίβω*].

παίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπαιζον
Μέλλ.	παιξοῦμαι
Αόρ.	ἔπαισα
Παρακ.	πέπαικα
Παθ. παρακ.	πέπαισμαι

1. παίζω. **2.** αστειεύομαι. ≠ σπουδάζω «σοβαρολογώ».
NE παίζω (με τις σημ. 1, 2).
[**παϝιδς-* (< **παϝ*)- + παρ. επίθ. *-jω* > **παίδ-jω* > *παίζω*].

παῖς, παιδός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γιος ή κόρη, παιδί.
2. άνθρωπος σε παιδική ηλικία, παιδί: *δῆλον τοῦτό γε ἤδη καὶ παιδί* = αυτό πια είναι φανερό και σε ένα παιδί.
3. δούλος, υπηρέτης.
παράγ. παιδεύω, παίζω, παίγνιον, **σύνθ.** παιδοτρίβης, παιδονόμος.
NE παιδί (με τις σημ. 1, 2).
[**παϝιδς-* (< **παϝ-*) > *παῦς* και *παῖς*].

παίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπαιον
Μέλλ.	παίσω & παιήσω
Αόρ.	ἔπαισα
Παρακ.	πέπαικα
Μέσ. αόρ.	ἐπαισάμην
Παθ. αόρ.	ἐπαίσθην

χτυπώ, πληγώνω κάποιον: *παίει με ροπάλῳ* = με χτυπά με το ρόπαλο. *παίω τινὰ εἰς τὸν μηρόν* = πληγώνω κάποιον στο μηρό. = τύπτω, πλήττω, βάλλω.
[**παϝ* + παρ. επίθ. *-jω*].

πάλαι ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. πριν από πολύ καιρό, παλιά: *πάλαι ποτέ* = κάποτε, τα παλιά τα χρόνια. ≠ νῦν, σήμερον.
2. ως επίθετο οἱ πάλαι καὶ οἱ νῦν = οι παλιοί (άνθρωποι) και οι σημερινοί.
3. από ώρα, εδώ και ώρα: *ἄρτι ἢ πάλαι ἥκεις ἐξ ἀγροῦ;* = τώρα μόλις ήρθες από την εξοχή ή εδώ και ώρα;
παράγ. παλαιός, παλαιότης.
[**παλ-* (ίσως συγγεν. με *τῆλε* «μακριά», πβ. βοιωτ. *πήλυι* = *τηλοῦ* «μακριά») + *-αι*, όπως *χαμ-αί, κατ-αί* = *κατά*].

παλαιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	παλαιότερος & παλαίτερος
Υπερθετικός	παλαιότατος & παλαίτατος

1. αυτός που έχει γίνει ή κατασκευαστεί πριν από πολύ καιρό: *τριήρεις παλαιαὶ καὶ καιναί* = παλιές και καινούριες τριήρεις.
2. για πρόσωπα αυτός που έζησε πριν από πολλά χρόνια: *οἱ πάνυ παλαιοὶ ἄνθρωποι* = οι πολύ παλιοί άνθρωποι. *Μίνως παλαίτατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν* = ο Μίνωας είναι ο πιο παλιός (αρχαίος) από όσους γνωρίζουμε εξ ακοής (έχουμε ακουστά).
3. ως επίρρημα τὸ παλαιὸν άλλοτε, παλιά.
NE παλαιός (λόγ.) & παλιός (με σημ. 1, 2).
[☞ *πάλαι* + παρ. επίθ. *-ός*].

παλαίστρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τόπος όπου ασκούνταν στην πάλη με την επίβλεψη ειδικών δασκάλων.
παράγ. παλαιστρίτης «θεός προστάτης της παλαίστρας».
NE παλαίστρα.
[**παράγ. λ.** *παλαίω* + παρ. επίθ. *-(σ)τρα*].

παλαίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπάλαιον
Μέλλ.	παλαίσω
Αόρ.	ἐπάλαισα

παλεύω.
παράγ. παλαίστρα, παλαιστής, **σύνθ.** διαπάλη, ἀντίπαλος.
NE παλεύω.
[**αβέβ.,** πιθ. συγγεν. με *πάλλω*].

πάλιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. τοπικά πίσω: *πάλιν δίδωμι/ἀποδίδωμι* = δίνω πίσω, ξαναδίνω.
2. χρονικά ξανά: *πάλιν ἐξ ἀρχῆς* = ξανά από την αρχή.
NE πάλι (με τη σημ. 2).
[ίσως αρχικά ουσ. **πάλις* «επιστροφή» (*πέλομαι, πόλος*), αιτιατ. **πάλιν*, πβ. *δωρεάν*].

Παλλάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η θεά Αθηνά.
[θηλ. του *πάλλαξ, ὁ* = *πάλληξ, ὁ* «έφηβος», **αβέβ. ετυμ.,** σύμφωνα με την αρχ. παράδοση < *πάλλω*].

παλτόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δόρυ ή ακόντιο.
[ουσιαστικοπ. του *παλτός* < *πάλ-λω* + παρ. επίθ. *-τός*].

πάμφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
πολύ γόνιμος: *πάμφορος χώρα* = πολύ γόνιμη γη.
[**σύνθ. λ.** *πᾶν* + *φέρω*].

Παναθήναια, -αίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γιορτή που τελούσαν οι Αθηναίοι προς τιμήν της θεάς Αθηνάς.
παράγ. παναθηναϊκός, παναθηναϊσταί.
[**σύνθ. λ.** *πᾶν-* + *Ἀθήναια* «παλιό όνομα των Παναθηναίων»].

πανδημεὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
όλοι μαζί, πάνδημοι: *Λακεδαιμόνιοι πανδημεὶ ἐστράτευσαν* = οι Λακεδαιμόνιοι εκστράτευσαν με συμμετοχή όλου του λαού.
[**παράγ. λ.** *πάνδημος* + παρ. επίθ. *-εί*].

πάνδημος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
κοινός, στον οποίο συμμετέχει όλος ο λαός: *πάνδημος ἀγών.*
παράγ. πανδήμιος, πανδημία, πανδημεί.
ΝΕ πάνδημος (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *πᾶς* + *δῆμος*].

πανηγυρικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πανηγυρικώτερος
Υπερθετικός	πανηγυρικώτατος

αυτός που έχει σχέση με εορταστική συγκέντρωση: *οἱ πανηγυρικοὶ ὄχλοι* = οι πανηγυριστές.
- εορταστικός: *λόγος ὁ πανηγυρικὸς* και ως ουσιαστ. *ὁ πανηγυρικός* = λόγος που εκφωνούσαν σε μια δημόσια γιορτή ή συγκέντρωση, όπως π.χ. στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

ΝΕ πανηγυρικός.
[**παράγ. λ.** *πανήγυρις* + παρ. επίθ. *-ικός*].

πανήγυρις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συγκέντρωση όλου του λαού (συνήθως για να τιμηθεί ένας θεός ή ήρωας): *ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐν Ὀλυμπίᾳ πανήγυρις* = η συγκέντρωση των Ελλήνων στην Ολυμπία.
παράγ. πανηγυρίζω, πανηγυρικός, πανηγυρικῶς.
ΝΕ πανηγύρι «εορταστική συγκέντρωση».
[**σύνθ. λ.** *πᾶν* + *ἄγυρις* (αιολ. αντί *ἀγορά* < *ἀγείρω*)].

παννύχιος, -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που διαρκεί όλη τη νύχτα: *παννύχιοι χοροί.*
[**παράγ. λ.** *παννυχ-ίς* + παρ. επίθ. *-ιος*].

παννυχίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γιορτή που διαρκεί όλη τη νύχτα: *παννυχίδα ποιήσουσιν, ἣν ἄξιον θεάσασθαι* = θα κάνουν ολονυχτία (προς τιμήν της θεάς Αρτέμιδος), που αξίζει να τη δει κανείς.
παράγ. παννυχίζω, παννύχιος.
ΝΕ παννυχίδα.
[**σύνθ. λ.** *πᾶν* + *νύξ*, όπου το *-χ* αντί *-κ* (*νυκτός* < *νύξ*), ίσως από *νυχ-θημερόν*].

παντάπασι(ν) ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. εντελώς: *παντάπασι ῥᾴδιον* = εντελώς εύκολο.
2. σε καταφατικές απαντήσεις αναμφιβόλως.
[**σύνθ. λ.** ίσως **παντάπας* / **παντάπαν*, δοτ. πληθ. *παντάπασι* «για όλους ή για όλα, εντελώς»].

πανταχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
παντού: *οὐδαμοῦ καὶ πανταχοῦ* = πουθενά και παντού. *πανταχοῦ τῆς γῆς* = παντού, σε όλη τη γη.
ΝΕ πανταχού στη φρ. *πανταχού παρών.*
[**παράγ. λ.** **πανταχό-ς* (*πᾶς, παντ-ός* + *-αχ-ός*, πβ. *μον-αχός*) + παρ. επίθ. *-οῦ*].

πάντῃ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
προς όλες τις κατευθύνσεις, παντού: *κύκλῳ δὲ αὐτοῖς πάντῃ πολλαὶ πόλεις πολέμιοι ἦσαν* = και παντού, γύρω γύρω, ήταν πολλές πόλεις εχθρικές προς αυτούς.
[**παράγ. λ.** *πᾶς, παντ-ός* + παρ. επίθ. *-ῃ*].

παντοδαπός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κάθε είδους: *πολλοί καὶ παντοδαποί* = πολλοί και κάθε είδους άνθρωποι. **=** παντοῖος.
παράγ. παντοδαπῶς.
[**παράγ. λ.** *πᾶς, παντ-ός* + παρ. επίθ. *-δ-απός*, κατά το *ἡμε-δ-απός*].

παντοῖος, -οία, -οῖον ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κάθε είδους: *λέγει πολλὰ καὶ παντοῖα* = λέει πολλά και διάφορα.
παράγ. παντοίως.
[**παράγ. λ.** *πᾶς, παντ-ός* + παρ. επίθ. *-οῖος*].

πάντως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. με κάθε τρόπο: *πάντως προπηλακιεῖ σε* = θα σε εξευτελίσει με κάθε τρόπο.
2. οπωσδήποτε, εξάπαντος: *εἰ δὴ δεῖ γε πάντως* = αν λοιπόν είναι οπωσδήποτε απαραίτητο.
ΝΕ πάντως «όμως, παρ' όλα αυτά».
[**παράγ. λ.** *πᾶν, παντ-ός* + παρ. επίθ. *-ως*].

πάνυ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. πολύ: *πάνυ ὀλίγοι* = πολύ λίγοι.
2. οὐ πάνυ καθόλου δεν...: *οὐ πάνυ τι μανθάνω* = καθόλου δεν καταλαβαίνω.
3. σε απαντήσεις βεβαιότατα, αναμφιβόλως.
4. ὁ πάνυ = ο πασίγνωστος: *ὁ πάνυ Περικλῆς.*
[**παράγ. λ.** *πᾶς* / *πᾶν* + παρ. επίθ. *-υ*, που είναι ανερμήνευτο (κατά το *εὖ;*)].

παπαῖ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ
1. ως έκφραση θλίψης ή πόνου αλίμονο, ποπό: *φεῦ, παπαῖ!* = αχ, ποπό!
2. ως έκφραση έκπληξης μπα!: *παπαί, οἷον λέγεις!* = μπα, τι λες! (☞ **βαβαί**).

πάππος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παππούς.
παράγ. παππῷος.
ΝΕ πάππος (λόγ.).
[ηχομιμητ. λ. της παιδικής γλώσσας με εμφατικό διπλασιασμό του *π*].

παρὰ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. με γενική προσώπου εκ μέρους, από τον...: *ταῦτα παρὰ σοῦ ἐμάθομεν* = αυτά τα μάθαμε από σένα.

• *παρ' ἑαυτοῦ* = από μόνος του, με τη δική του θέληση.
Β. με δοτ. προσώπου κοντά σε κάποιον: *οἱ Περσῶν παῖδες παιδεύονται παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις* = τα παιδιά των Περσών εκπαιδεύονται κοντά σε δημόσιους δασκάλους.
• *οἱ παρ' ἐμοί* = οι άνθρωποί μου, οι συγγενείς μου.
Γ. με αιτιατική δηλώνει
1. κίνηση προς (το μέρος κάποιου προσώπου): *Ἴωνες δὲ ἔπεμπον ἀγγέλους παρὰ Κῦρον* = και οι Ίωνες έστελναν απεσταλμένους στον Κύρο. *ἔπεμψεν ἄγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ τοὺς ἐπιτηδείους* = έστειλε αγγελιαφόρο στους φίλους του στα Φάρσαλα.
2. κίνηση παράλληλα με κάτι ή κοντά σε κάτι: *παρὰ τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι* = πρέπει να περάσει κανείς δίπλα από τη Βαβυλώνα.
3. αντίθετα με: *παρὰ τὸν νόμον/παρὰ τὸ δίκαιον* = αντίθετα με το νόμο / με το δίκαιο.
• *παρὰ δύναμιν* = πάνω από τις δυνάμεις μου. ≠ κατὰ δύναμιν.
4. πλην, εκτός από...: *οὔκ ἐστι παρὰ ταῦτα ἄλλα* = εκτός από αυτά δεν υπάρχουν άλλα.
• εκφράσεις παρὰ μικρόν/παρ' ὀλίγον/παρὰ βραχύ παρά λίγο, λίγο έλειψε να...: *παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἀποθανεῖν* = παρά λίγο να πεθάνει. παρὰ πολύ με μεγάλη διαφορά: *ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολύ.*
5. σε σύγκριση με...: *χειμὼν μείζων παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν* = δυνατότερο κρύο σε σύγκριση με την εποχή.
6. εξαιτίας ή χάρη σε...: *οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην... ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν* = όχι τόσο χάρη στη δύναμή του... όσο εξαιτίας της δικής μας αδιαφορίας.
7. κατά τη διάρκεια: *παρὰ τὸν βίον ἅπαντα* = σε όλη τη διάρκεια της ζωής.
• εκφράσεις *παρ' ἡμέραν / ἡμέραν παρ' ἡμέραν* = μέρα παρά μέρα. *παρὰ μίαν* = κάθε δεύτερη μέρα.
Δ. ως α΄ συνθετικό δηλώνει
1. κίνηση από..., προς: π.χ. *παραλαμβάνω.*
2. στάση ή κίνηση κοντά σε πρόσωπο ή πράγμα: π.χ. *πάρειμι, παρέρχομαι.*
3. αντίθετα με κάτι: π.χ. *παρασπονδῶ.*
4. σύγκριση: π.χ. *παραβάλλω.*
5. κάτι που γίνεται εσφαλμένα, λάθος: π.χ. *παραβλέπω.*
ΝΕ παρά (με τη σημ. Γ3).
[**παρ-, *περ- (περί), *πρ- (πρός)* **ΙΕ** αρχής].

παραβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. δεν τηρώ ένα νόμο, μια συμφωνία κτλ., παραβαίνω: *παραβεβασμένοι ὅρκοι* = όρκοι που έχουν παραβιαστεί.
2. προχωρώ, παρουσιάζομαι: *παραβαίνω πρὸς τὸ θέατρον* = παρουσιάζομαι στους θεατές, για να μιλήσω.
παράγ. παράβασις, παραβάτης.
ΝΕ παραβαίνω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *παρά + βαίνω*].

παραβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. ρίχνω κάτι μπροστά σε κάτι: *παραβάλλω τοῖς ἵπποις φορβήν* = ρίχνω στα άλογα χόρτο.
2. μέση φωνή παραβάλλομαι
α. θέτω / εκθέτω τον εαυτό μου σε κίνδυνο: *οὐκ ἴσα παραβαλλόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον ἴμεν* = ριψοκινδυνεύοντας όχι εξίσου (με τους άλλους) προχωρούμε.
β. συγκρίνω: *πρὸς ποῖον κτῆμα παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῷ κρείττων φανείη;* = με ποια περιουσία αν συγκριθεί ο καλός φίλος δε θα φανεί πολύ ανώτερος;
3. στρέφω, γυρίζω κάτι προς τα πλάγια: *παραβάλλω τὼ ὀφθαλμὼ* = ρίχνω πλάγια βλέμματα. *παραβαλὼν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀκούσας, ἔφη* = αφού έστρεψε το κεφάλι και άκουσε, είπε.
4. ως αλληλοπαθές πλησιάζω: *ὅταν παραβάλλωσιν ἑαυτοὺς ἀλλήλοις οἵ τε ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι* = όταν θα συναντιούνται οι άρχοντες και οι αρχόμενοι.
παράγ. παραβολή «αντιπαραβολή», **σύνθ.** ἀπαράβλητος.
ΝΕ παραβάλλω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *παρά + βάλλω*].

παραγγέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀγγέλλω

1. δίνω διαταγή: *ὁ στρατηγὸς παρήγγειλε τῇ στρατιᾷ ὃν ἂν λάβωσι κτείνειν* = ο στρατηγός έδωσε διαταγή στο στρατό να σκοτώνουν όποιον συλλάβουν.
2. γενικά δίνω εντολή ή παρακινώ: *παρηγγείλαμεν οὖν ἀλλήλοις ἥκειν ὡς πρωαίτατα* = παρακινήσαμε λοιπόν ο ένας τον άλλο να φτάσουμε όσο γίνεται πιο πρωί (στη φυλακή όπου ήταν ο Σωκράτης).
παράγ. παραγγελία, παράγγελμα.
ΝΕ παραγγέλλω (λόγ.) και παραγγέλνω «κάνω μια παραγγελία».
[**σύνθ. λ.** *παρά + ἀγγέλλω*].

παραγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

1. παρευρίσκομαι, είμαι παρών κάπου: *παραγίγνομαι ἐν τοῖς ἀγῶσι* = είμαι παρών στους αγώνες.

2. βοηθώ, παραστέκομαι κάποιον: *Ἀθηναῖοι ναυσί τε καὶ στρατιᾷ παρεγένοντο ἐπὶ τοὺς Χαλκιδεῖς* = οι Αθηναίοι βοήθησαν με πλοία και με στρατό τους Χαλκιδείς.
3. παρουσιάζομαι, φτάνω: *ἐν τρισὶν ἡμέραις παραγίγνονται εἰς ταύτην τὴν κώμην* = σε τρεις μέρες φτάνουν σε αυτό το χωριό. *παρεγένοντο αἱ νῆες* = έφτασαν τα πλοία.
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *γίγνομαι*].

παράγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ, οδηγώ έξω από έναν τόπο.
2. μεταφορικά οδηγώ κάποιον σε λάθος δρόμο, τον παραπλανώ, τον εξαπατώ: *ψεύδεσιν ἡμᾶς παράγουσιν* = μας εξαπατούν με ψέματα. *ἀπάτῃ παράγεσθε ὑπ᾽ αὐτῶν* = με δόλιο τρόπο παραπλανάσθε από αυτούς.
- για πράγματα διαστρέφω, αλλάζω κάτι με κακό τρόπο: *παράγω τοὺς νόμους* = αλλάζω τους νόμους όπως με συμφέρει.

παράγ. παραγωγή.
ΝΕ παράγω «παράγω ένα προϊόν, κατασκευάζω, δημιουργώ».
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἄγω*].

παραγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μετακίνηση: *τοῖς πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγήν* = χρησιμοποίησαν τα πλοία για να μετακινήσουν το στρατό.
2. παραπλάνηση, εξαπάτηση: *τῇς ἀπάτης τῇ παραγωγῇ* = εξαιτίας της παραπλάνησης που προκάλεσε η απάτη.
ΝΕ παραγωγή (λ.χ. αγροτική ή ενός προϊόντος).
[**παράγ. λ.** *παράγω* + παρ. επίθ. *-ή*].

παράδειγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σχέδιο, πρότυπο: *ἐξειργάσαντο ναὸν τοῦ παραδείγματος κάλλιον* = κατασκεύασαν ένα ναό ωραιότερο από το πρότυπο.
2. παράδειγμα: *παράδειγμα λαμβάνω παρά τινος* = παίρνω παράδειγμα από κάποιον. *παράδειγμα δίδωμι* = δίνω παράδειγμα.
παράγ. παραδειγματίζω, **σύνθ.** ἀπαραδειγμάτιστος.
ΝΕ παράδειγμα (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *δεῖγμα*].

παράδεισος, -είσου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
περιφραγμένος κήπος: *παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης καὶ δασὺς παντοίων δένδρων* = μεγάλος κήπος γεμάτος άγρια θηρία και κατάφυτος με κάθε είδους δέντρα.
ΝΕ παράδεισος (με τη θρησκευτική σημ.).
[**αρχ. πέρσ.** δάν. pairi-daēza = *περί-τοιχος* «φράχτης»].

παραδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέχομαι

1. δέχομαι κάτι από κάποιον, το παραλαμβάνω: *Κῦρος ἄνδρα ἔταξε παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα* = ο Κύρος τοποθέτησε έναν άνδρα για να παραλαμβάνει τις επιστολές που έφερναν.
- δέχομαι ως κληρονομιά: *παραδέχομαι τὴν ἀρχήν* = παίρνω την εξουσία με κληρονομικό δικαίωμα.

2. αναλαμβάνω να κάνω κάτι: *παρεδέξατο Χαρίνῳ τῷ προδότῃ ταὐτὰ πράττειν* = ανέλαβε να κάνει τα ίδια με αυτά που έκανε ο Χαρίνος ο προδότης.
3. δέχομαι κάτι όπως είναι, το παραδέχομαι.
παράγ. παραδοχή.
ΝΕ παραδέχομαι (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *δέχομαι*].

παραιτέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	παρῃτούμην
Μέλλ.	παραιτήσομαι
Αόρ.	παρῃτησάμην
Παρακ.	παρῄτημαι

1. ζητώ να μου κάνουν μια χάρη, παρακαλώ κάποιον για κάτι: *παραιτοῦμαι ὑμᾶς μὴ θορυβεῖν* = ζητώ να μου κάνετε τη χάρη να μη διαμαρτύρεστε. *παραιτοῦμαι μηδὲν τούτων δρᾶν* = παρακαλώ να μην κάνετε τίποτε από αυτά.
2. παρακαλώντας αποτρέπω κάτι δυσάρεστο: *παραιτοῦμαι τὴν ὀργήν.*
3. παραιτώ κάτι, το απορρίπτω, αρνούμαι: *τὴν Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτοῦμαι* = τη διάκριση των λέξεων που κάνει ο Πρόδικος την απορρίπτω.
παράγ. παραίτησις, **σύνθ.** ἀπαραίτητος.
ΝΕ παραιτούμαι «εγκαταλείπω μια επιδίωξη».
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *αἰτέομαι*].

παραίτησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θερμή παράκληση.
ΝΕ παραίτηση «απόσυρση, εγκατάλειψη ενός σκοπού, μιας θέσης κτλ.».
[**παράγ. λ.** *παραιτέομαι* + παρ. επίθ. *-σις*].

παρακαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ καλέω -ῶ

1. καλώ κάποιον σε βοήθεια: *παρακαλῶ τινα σύμμαχον* = καλώ κάποιον ως σύμμαχο. **2.** προσκαλώ κάποιον: *παρακαλῶ τινα ἐπὶ τὸ βῆμα* = προσκαλώ κάποιον να ανεβεί στο βήμα.
3. παρακινώ, προτρέπω κάποιον: *παρακαλῶ τινα εἰς μάχην* = παρακινώ κάποιον να λάβει μέρος στη μάχη.
παράγ. παράκλησις.
ΝΕ παρακαλώ «υποβάλλω παράκληση».
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *καλέω*].

παρακαταθήκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ό,τι παραδίδεται σε κάποιον για να το φυλάξει: *δέχομαι παρακαταθήκην χρυσίου* = παραλαμβάνω χρυσά νομίσματα για να τα φυλάξω. *τοὺς νόμους ἔχετε παρὰ τῶν ἄλλων ὡσπερεὶ παρακαταθήκην* = έχετε παραλάβει τους νόμους από τους άλλους σαν να είναι κάτι που σας το παραδίδουν για να το φυλάξετε.
ΝΕ παρακαταθήκη.
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *καταθήκη*].

παρακατατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

μέση φωνή παρακατατίθεμαι παραδίδω, εμπιστεύομαι κάτι σε κάποιον: *παρακατατίθεμαι παῖδας διδασκάλοις* = εμπιστεύομαι τα παιδιά στους δασκάλους.
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *κατατίθεμαι*].

παρακινέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κινέω -ῶ

1. προκαλώ ταραχές, διαταράσσω την τάξη: *παρακινῶ τὰ πράγματα* = προκαλώ ταραχές στο καθεστώς της πολιτείας.
2. αμετάβατο ταράζομαι, χάνω την ψυχραιμία ή τη λογική μου: *νουθετεῖται ὡς παρακινῶν* = τον συμβουλεύουν, επειδή δεν ξέρει τι κάνει.
ΝΕ παρακινώ (λ.χ. σε αρνητικές ενέργειες, ξεσηκώνω).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *κινέω*].

παρακολουθέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ακολουθώ, πηγαίνω από πίσω ή συνοδεύω κάποιον/κάτι: *παρηκολούθει αὐτοῖς ἡ ἔχθρα παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων* = τους συνόδευε η εχθρότητα των Λακεδαιμονίων. = ἕπομαι. ≠ ἡγέομαι.
2. προσέχω, παρακολουθώ.
ΝΕ παρακολουθώ (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἀκολουθέω*].

παραλλάττω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀλλάττω

ο κοινός τύπος είναι *παραλλάσσω*
1. αντικαθιστώ το ένα με το άλλο, το εναλλάσσω: *ὑποδήματα παρηλλαγμένα* = παπούτσια που έχουν φορέσει το δεξί στο αριστερό πόδι και αντίστροφα.
2. αλλάζω κάτι λίγο, το παραλλάζω: *μίαν μόνον συλλαβὴν παραλλάττω.*
3. διαφέρω: *παραλλάττω ἀπό τινος* = διαφέρω από κάτι.
- ως απρόσωπο *οὐ σμικρὸν παραλλάττει* = δεν είναι μικρή η διαφορά.

παράγ. παραλλαγή.
ΝΕ παραλλάσσω / παραλλάζω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἀλλάττω*].

παραλογίζομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λογίζομαι

1. δε λογαριάζω σωστά, κάνω λάθος στο μέτρημα.
2. με λανθασμένα συμπεράσματα προσπαθώ να εξαπατήσω κάποιον: *ἀπάτῃ τινὶ παραλογίζομαί τινα* = με κάποιο τέχνασμα εξαπατώ κάποιον.
παράγ. παραλογισμός.
ΝΕ παραλογίζομαι «δεν ενεργώ σύμφωνα με τη λογική κτλ.».
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *λογίζομαι* «απαριθμώ»].

παραλύω ΡΗΜΑ

1. λύνω κάτι και το αφαιρώ: *παραλύω τὰ πηδάλια τῶν νεῶν* = αφαιρώ τα πηδάλια των πλοίων.
2. παύω, αφαιρώ από κάποιον ένα αξίωμα: *Δαρεῖος παραλύει τῆς στρατηγίας Μαρδόνιον* = ο Δαρείος παύει από στρατηγό το Μαρδόνιο.
3. προκαλώ αδυναμία: *παραλύω τὸ σῶμα τροφῆς ἀποχῇ* = αδυνατίζω το σώμα με την αποχή από την τροφή. *παραλελυμένοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς* = εξαντλημένοι και στο σώμα και στην ψυχή.
παράγ. παράλυτος, παράλυσις, παραλυσία.
ΝΕ παραλύω (με τη σημ. 3, ως αμετάβ.).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *λύω*].

παραμένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μένω

1. μένω κοντά σε κάποιον.
- μένω πιστός σε κάποιον: *ἐπιδεικνύω οἰκέτας ἐθέλοντας παραμένειν* = παρουσιάζω ως παράδειγμα δούλους που θέλουν να παραμείνουν πιστοί (στον κύριό τους).

2. παραμένω, μένω στη θέση μου: *ἐμοὶ διάδοχόν τινα πέμπειν, ὡς ἀδύνατός εἰμι παραμένειν* = να στείλετε κάποιον να με διαδεχτεί, γιατί είναι αδύνατον να μείνω στη θέση μου.
3. διατηρούμαι, αντέχω: *παραμένει ἡ πολιτεία* = διατηρούνται τα πολιτικά δικαιώματα.
παράγ. παραμονή, παραμόνιμος.
ΝΕ παραμένω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *μένω*].

παραμυθέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

1. συμβουλεύω, παρακινώ: *πῶς οὖν αὐτοὺς παραμυθησόμεθα προθύμους εἶναι;* = πώς θα τους παρακινήσουμε λοιπόν να δείξουν προθυμία;
2. παρηγορώ: *παραμυθοῦμαί τινα λόγοις* = παρηγορώ κάποιον με λόγια.
3. ανακουφίζω, μετριάζω κάτι δυσάρεστο: *παραμυθεῖται ὁ οἶνος τὴν τοῦ γήρως δυσθυμίαν* = το κρασί μετριάζει τη μελαγχολία των γηρατειών.
παράγ. παραμυθία, παραμύθιον, παραμυθητικός.

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *μυθέομαι*].

παραμυθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ενθάρρυνση, προτροπή, παρότρυνση.

2. παρηγοριά.

NE παραμυθία (λόγ., με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *παραμυθέομαι* + παρ. επίθ. *-ία*].

παράνομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. παράνομος.

2. στο αττικό δίκαιο **α.** παράνομα γράφω προτείνω μέτρο ή ψήφισμα ασύμφωνο με τους ισχύοντες νόμους ή αντισυνταγματικό. **β.** παρανόμων γράφομαί τινα καταγγέλλω κάποιον ότι προτείνει παράνομα μέτρα (η καταγγελία αυτή λεγόταν *γραφὴ παρανόμων*).

παρασάγγης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

περσικό μέτρο μήκους, ίσο με τριάντα στάδια.

NE στη λόγ. φρ. *απέχει παρασάγγας*.

[**περσ.** δάν., **περσ.** farsang με ιων. ψίλωση].

παρασκευάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ σκευάζω

1. προετοιμάζω: *παρασκευάζω στρατείαν* = προετοιμάζω εκστρατεία.

2. προμηθεύω: *παρασκευάζω τῇ νηὶ οἶνον καὶ ἄλφιτα* = προμηθεύω το πλοίο κρασί και κριθαρένιο αλεύρι.

3. μέση φωνή παρασκευάζομαι

α. ετοιμάζω κάτι για να το χρησιμοποιήσω εγώ: *παρασκευάζομαι τὸ ναυτικόν*.

β. προετοιμάζομαι: *παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες/ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν* = προετοιμάζονταν για τη ναυμαχία.

- παθ. φωνή ὡς παρεσκεύαστο = όταν οι προετοιμασίες είχαν τελειώσει.

παράγ. παρασκεύασμα, παρασκευή, **σύνθ.** ἀπαράσκευος, ἀπαρασκεύαστος.

NE παρασκευάζω (με τη σημ. 1) & παρασκευάζομαι (με τη σημ. 3β).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *σκευάζω*].

παρατείνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τείνω

1. απλώνω κάτι κατά μήκος, το εκτείνω: *παρατείνω τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας* = εκτείνω τη φάλαγγα προς την πλευρά των χωριών.

2. αυξάνω τη χρονική διάρκεια: *παρατείνω τοὺς λόγους* = μιλώ περισσότερο (από όσο προβλεπόταν).

3. ως αμετάβατο εκτείνομαι κατά μήκος: *ἡ νῆσος τὸν λιμένα παρατείνουσα... ποιεῖ τοὺς εἴσπλους στενούς* = το νησί, καθώς εκτείνεται κατά μήκος του λιμανιού, κάνει στενές τις εισόδους πλοίων.

παράγ. παράτονος, παράτασις.

NE παρατείνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *τείνω*].

παρατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. προσφέρω, παραθέτω: *παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν τράπεζαν κρέα* = παρέθεσαν (έβαλαν) κρέατα στο τραπέζι.

2. γενικά παρουσιάζω κάτι: *παρατιθέασιν αὐτοῖς ἀναγιγνώσκειν ποιήματα* = τους παρουσιάζουν ποιήματα να διαβάζουν.

3. μέση φωνή παρατίθεμαι **α.** βάζω κάτι μπροστά ή κοντά σε μένα ή σε κάποιον άλλον: *τράπεζαν παρατίθεμαι* = βάζω τραπέζι για να φάω μόνος μου ή με άλλους. **β.** παραδίδω σε κάποιον κάτι που μου ανήκει = *παρατίθεμαι τὰ χρήματα παρά τινα* = παραδίδω τα χρήματα σε κάποιον.

παράγ. παράθεσις, παραθήκη.

NE παραθέτω (με τις σημ. 1, 2).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *τίθημι*].

παρατυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τυγχάνω

1. τυχαίνει να βρίσκομαι κάπου: *παρατυγχάνω τῇ μάχῃ* = τυχαίνει να είμαι παρών στη μάχη. *λαβόντες ὅ τι ἑκάστῳ παρέτυχεν ὅπλον* = αρπάζοντας όποιο όπλο τύχαινε να βρίσκεται μπροστά στον καθένα.

2. τὸ παρατυγχάνον/τὸ παρατυχὸν ό,τι απαιτεί κάθε φορά η περίσταση: *ποιεῖν τὸ παρατυγχάνον ἀεί*.

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *τυγχάνω*].

παραυτίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ευθύς αμέσως, παρευθύς. **=** παραχρῆμα.

2. με άρθρο δηλώνει το προσωρινό, το στιγμιαίο: *αἱ παραυτίκα ἡδοναί* = οι απολαύσεις της στιγμής.

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *αὐτίκα*].

παραχρῆμα ΡΗΜΑ

1. παρευθύς: *εἰ μὴ παραχρῆμα, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον* = αν όχι αμέσως, λίγο αργότερα. **=** παραυτίκα.

2. με άρθρο δηλώνει το προσωρινό, το στιγμιαίο: *ἡ παραχρῆμα ἀνάγκη* = η ανάγκη της στιγμής, η άμεση ανάγκη.

- *ἐκ τοῦ παραχρῆμα* = εκ του προχείρου, χωρίς προετοιμασία.

NE στη φρ. *αυθωρεί και παραχρήμα* (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *χρῆμα* < *παρὰ τὸ χρῆμα* «στην άμεση χρήση και διάθεση, αμέσως»].

παραχωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ χωρέω -ῶ

1. παραμερίζω: *παραχωρῶ τινι τῆς ὁδοῦ* = παραμερίζω, αφήνω το δρόμο ανοιχτό για να περάσει κάποιος.

2. υποχωρώ, υποτάσσομαι σε κάποιον ή κάτι: *παραχωρῶ τῷ νόμῳ*.

3. παραδίδω, παραχωρώ κάτι: *Φιλίππῳ κατὰ τὰς συνθήκας Ἀμφιπόλεως παρακεχωρήκαμεν* = παραχωρήσαμε στο Φίλιππο την Αμφίπολη, σύμφωνα με τις συμφωνίες.
παράγ. παραχωρητέον, παραχώρησις, παραχωρητικός.
ΝΕ παραχωρώ (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *χωρέω*].

πάρειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **εἰμὶ**

1. είμαι παρών: *πάρειμι ἐν ταῖς συνουσίαις* = είμαι παρών στις συγκεντρώσεις των φίλων. ≠ ἄπειμι (εἰμί) «απουσιάζω, είμαι απών».
2. είμαι κοντά σε κάποιον για να τον βοηθήσω: *πάρειμί τινι* = παραστέκομαι, βοηθώ κάποιον.
3. έχω φτάσει σε... ή έχω έρθει από...: *Ὀλυμπίαζε πάρειμι* = έχω φτάσει στην Ολυμπία. *Φίλιππος ἐκ Θράκης πάρεστι* = ο Φίλιππος έχει έρθει από τη Θράκη.
4. για πράγματα υπάρχω: *φόβος παρῆν* = υπήρχε φόβος.
5. για χρόνο *ἡ παροῦσα ἡμέρα* = η σημερινή ημέρα.
- ως επίρρημα *τὸ παρόν* = το τώρα. *ἐν τῷ νῦν παρόντι καὶ ἐν τῷ ἔπειτα* = στον παρόντα χρόνο και τον μετέπειτα, τώρα και έπειτα.

6. ως απρόσωπο *πάρεστί μοι* = (κάτι) εξαρτάται από μένα.
ΝΕ στη μετοχή *παρών, παρούσα, παρόν* (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *εἰμί*].

πάρειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

1. περνώ δίπλα από κάτι: *δεῖ παριέναι σε παρὰ Βαβυλῶνα* = πρέπει να περάσεις έξω από τη Βαβυλώνα.
2. έρχομαι, παρουσιάζομαι: *εἶπεν μὴ πρότερον παριέναι ἡμᾶς ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ* = είπε να μην έρθουμε πριν μας δώσει αυτός την εντολή. *παρῄει οὐδείς* = δεν παρουσιάστηκε κανείς (για να μιλήσει).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *εἶμι*].

παρελαύνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἐλαύνω**

περνώ έφιππος δίπλα από κάτι: *παρελαύνω τὰς τάξεις* = έφιππος περνώ δίπλα από τη στρατιωτική παράταξη.
ΝΕ παρελαύνω.
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἐλαύνω*].

παρέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἔρχομαι**

1. περνώ δίπλα από κάτι.
- *παρῆλθεν ὁ κίνδυνος ὥσπερ νέφος* = πέρασε ο κίνδυνος όπως περνάει το σύννεφο (χωρίς να μας αγγίξει).

2. υπερέχω, είμαι ανώτερος: *τοὺς λόγους τὰ ἔργα παρέρχεται* = τα έργα είναι ανώτερα από τα λόγια.
3. ξεφεύγω: *παρέρχομαι τὸν νόμον* = δε με πιάνει ο νόμος.
4. μπαίνω μέσα: *παρέρχεται βίᾳ εἰς τὴν πόλιν* = (ο στρατός) μπαίνει στην πόλη με τη χρήση βίας.
5. παρουσιάζομαι κάπου για να μιλήσω: *εἰς τὴν ἐκκλησίαν παρέρχομαι* = παρουσιάζομαι στη συνέλευση των πολιτών για να μιλήσω.
ΝΕ παρέρχομαι (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἔρχομαι*].

παρέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἔχω**

Α. 1. δίνω, παρέχω, χορηγώ: *πληρώματα ἡ πόλις παρέχει* = η πόλη δίνει ναύτες.
2. για πράγματα προξενώ: *πόνον παρέχει τι* = κάτι προξενεί κόπο.
3. παρέχω ἐμαυτόν θέτω τον εαυτό μου στη διάθεση κάποιου: *παρέχουσι δὲ ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἥν τι δέωνται* = και είναι στη διάθεση των αρχόντων για να τους χρησιμοποιήσουν, αν υπάρχει κάποια ανάγκη.
- φαίνομαι, παρουσιάζομαι ως...: *παρέχω ἑαυτὸν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι* = παρουσιάζομαι πειθαρχικός στους άρχοντες.

Β. μέση φωνή παρέχομαι
1. παραχωρώ κάτι από αυτά που μου ανήκουν, το παρέχω: *παρέχομαι ὅπλα.*
2. παράγω: *ποταμός παρέχεται κροκοδείλους.*
3. για άυλα πράγματα δείχνω: *παρέχομαι προθυμίαν.*
4. παρουσιάζω κάποιον ή κάτι: *παρέχομαί τινα μάρτυρα* = παρουσιάζω κάποιον ως μάρτυρα στο δικαστήριο.
ΝΕ παρέχω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἔχω*].

παρθενών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. στην ποίηση ο χώρος του σπιτιού όπου έμεναν τα ανύπαντρα κορίτσια.
2. ὁ Παρθενὼν ο ναός της Αθηνάς στην Ακρόπολη της Αθήνας.
ΝΕ Παρθενώνας (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *παρθένος* + παρ. επίθ. *-ών*].

παρίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἵημι**

1. παραλείπω: *παρεὶς ταῦτα, βαδιοῦμαι πρός...* = παραλείποντας αυτά (τις λεπτομέρειες) θα προχωρήσω προς...
- παραμελώ να κάνω κάτι.

2. για χρονικό διάστημα αφήνω να περάσει: *ἕνδεκα ἡμέρας παρέντες* = αφού άφησαν να περάσουν έντεκα ημέρες.
3. αφήνω, παραδίδω: *Ταῦτα ἡγοῦμαι. Εἰ δέ τῳ ἄλλως δοκεῖ, παρίημι αὐτῷ τὴν ἀρχήν* = Αυτά θεωρώ (σωτήρια για την πόλη). Αν όμως κάποιος άλλος έχει άλλη γνώμη, παραδίδω την εξουσία σ' αυτόν.
- μέση φωνή παρίεμαι εγκαταλείπω: *παρίεμαι τὴν συμμαχίαν.*

4. αφήνω κάποιον να περάσει: *οἳ παρεκελεύοντο ὅπως μὴ παρήσουσιν ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους* = αυτοί (τους) παρότρυναν να μην αφήσουν τους βαρβάρους (τους Πέρσες) να περάσουν στην Ελλάδα.
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἵημι*].

παρίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. στήνω / τοποθετώ κάποιον ή κάτι κάπου κοντά: *παρέστησέ τινα τῶν οἰκετῶν φυλάττειν* = τοποθέτησε (εκεί) κοντά έναν από τους υπηρέτες για να φυλάει.
2. βάζω σε κάποιον μια σκέψη, μια ιδέα, του την εμπνέω: *παρίστημι ἐλπίδας τῇ πόλει* = κάνω τους πολίτες να έχουν ελπίδες.
3. αποδεικνύω: *παρίστημί τι πολλοῖς τεκμηρίοις* = αποδεικνύω κάτι με πολλά πειστήρια.
4. παθ. φωνή αμετάβ. παρίσταμαι **α.** παραστέκομαι για να βοηθήσω: *οὐ παρέστη οὐδ' ἐβοήθησε τῷ τούτου υἱεῖ* = δεν παραστάθηκε ούτε βοήθησε το γιο αυτού (του ανθρώπου). **β.** για γεγονότα, καταστάσεις παρουσιάζομαι: *ἐὰν χρεία παραστῇ* = εάν παρουσιαστεί ανάγκη.
παράγ. παράστασις, παραστάτης, παραστατέω.
ΝΕ στη φρ. *παρίσταται ανάγκη* (με σημ. 4β).
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἵστημι*].

παροράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὁράω -ῶ

αμελώ, παραμελώ: *Ἀρχίδαμος ἐδῄου Ἀρκαδίαν... οἱ δὲ Ἀρκάδες ταῦτα πάντα παρεώρων* = ο Αρχίδαμος λεηλατούσε την Αρκαδία... οι Αρκάδες όμως έδειχναν αμέλεια για όλα αυτά.
παράγ. παρόραμα.
[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ὁράω*].

παρρησιάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπαρρησιαζόμην
Μέλλ.	παρρησιάσομαι
Αόρ.	ἐπαρρησιασάμην
Παρακ.	πεπαρρησίασμαι
με ενεργ. σημ.	«έχω πει (κάτι) με παρρησία»

μιλώ με παρρησία, με θάρρος: *ἃ γιγνώσκω πάντα πεπαρρησίασμαι* = αυτά που πιστεύω τα έχω πει όλα με παρρησία.
[**σύνθ. λ.** *παρρησία* (< *πᾶν* + *ῥῆσις*) + παρ. επίθ. *-άζομαι*].

πᾶς, πᾶσα, πᾶν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. όταν αναφέρεται σε ένα πρόσωπο ή πράγμα ολόκληρος, όλος: *πᾶσα ἡ δύναμις* = ολόκληρη η (στρατιωτική) δύναμη. *πάντες οἱ ἄνθρωποι* = όλοι οι άνθρωποι.
2. όταν αναφέρεται σε ένα πρόσωπο ή πράγμα ανάμεσα σε πολλά καθένας, κάθε: *πᾶς Ἕλλην* = κάθε Έλληνας. *πᾶσα ἀνθρώπου ψυχή* = κάθε ψυχή ανθρώπου.
3. με αριθμητικά εν όλω, συνολικά: *οἱ πάντες εἷς καὶ ἐνενήκοντα* = εν όλω ενενήντα ένας (άνδρες).
σύνθ. πάνσοφος, παννύχιος, πάνδημος.
ΝΕ πας, πάσα, παν (λόγ., με τη σημ. 2).
[**παν(τ)-*, **ΙΕ** αρχής].

πάσχω ΡΗΜΑ

Παρατ	ἔπασχον
Μέλλ.	πείσομαι
Αόρ.	ἔπαθον
Παρακ.	πέπονθα
Υπερσ.	ἐπεπόνθειν

1. παθαίνω: *ἃ πάσχοντες ὑφ' ἑτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε* = αυτά που όταν τα παθαίνετε από άλλους οργίζεστε, να μην τα κάνετε στους άλλους.
- εκφράσεις *κακῶς πάσχω* = είμαι σε κακή κατάσταση. *εὖ πάσχω* = είμαι σε καλή κατάσταση.

2. μου συμβαίνει κάτι: *καί τι ἔφη γελοῖον παθεῖν* = και είπε ότι του συνέβη κάτι κωμικό.
παράγ. πάθος, πάθησις, πάθημα, πένθος.
ΝΕ πάσχω (λόγ.).
[**παθ-* + παρ. επίθ. *-σχω* < *-σκω*, ηλειακό *πάσκω*, χωρίς σαφή ετυμ.].

πατάσσω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	πατάξω
Αόρ.	ἐπάταξα
Οι άλλοι χρόνοι από τα τύπτω & πλήττω	

χτυπώ: *πατάξας καταβάλλω αὐτόν* = αφού τον χτύπησα, τον ρίχνω κάτω. *πάταξον μέν, ἄκουσον δέ* = χτύπησέ με, αλλά άκουσέ με (είπε ο Θεμιστοκλής στον Ευρυβιάδη).
- *πατάσσω τὴν θύραν* χτυπώ την πόρτα. = κόπτω τὴν θύραν, κρούω τὴν θύραν.

ΝΕ πατάσσω (λόγ.).
[**παταγ-* (πβ. *πάταγ-ος*) + παρ. επίθ. *-jω*].

πατήρ, πατρός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πατέρας.
- στον πληθυντικό *οἱ πατέρες* = οι πρόγονοι.

παράγ. πατρικός, πάτριος, **σύνθ.** πατράδελφος, ἀπάτωρ, εὐπατρίδης.
ΝΕ πατέρας.

[*πατήρ*, **αρχ. ινδ.** pitār-, **αρχ. περσ.** pitar-, **λατ.** pater κ.ά.].

παῦλα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παύση, τέλος: *παῦλα κακῶν* = τέλος των συμφορών. ≠ ἀρχή.

ΝΕ παύλα «παύση» (γραμματική).

[**παυ-* (*παύω*) + παρ. επίθ. *-λα*, **αβέβ. ετυμ.**].

παύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπαυον
Μέλλ.	παύσω
Αόρ.	ἔπαυσα
Παρακ.	πέπαυκα
Μέσ. μέλλ.	παύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπαυσάμην
Παθ. μέλλ.	παυ(σ)θήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπαύ(σ)θην
Παθ. παρακ.	πέπαυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπαύμην

1. σταματώ κάτι: *παύω τὸν λόγον* = τελειώνω, ολοκληρώνω την ομιλία μου. *παύω τὸν νόμον* = καταργώ το νόμο.

2. εμποδίζω κάποιον να συνεχίσει μια δραστηριότητα: *παύω τινὰ τῆς ἀρχῆς/τῆς στρατηγίας* = αφαιρώ από κάποιον την εξουσία/το αξίωμα του στρατηγού.

- παύομαι **α.** μέση φωνή σταματώ, ησυχάζω από κάτι: *παύομαι τῆς ὀργῆς* = σταματώ να οργίζομαι. **β.** παθ. φωνή απολύομαι, παύομαι από ένα αξίωμα.

3. ως αμετάβ. στην προστακτική *παῦε* = σταμάτα.

ΝΕ παύω (με τις σημ. 1, 2, 3).

[*παύ-ω*, **αβέβ. ετυμ.**].

πείθω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπειθον
Μέλλ.	πείσω
Αόρ.	ἔπεισα
Αόρ. β΄	ἔπιθον
Παρακ.	πέπεικα
Υπερσ.	ἐπεπείκειν
Παρακ. β΄ αμετάβ.	πέποιθα
Μέσ. μέλλ.	πείσομαι
Μεσ. αόρ. β΄	ἐπιθόμην
Παθ. μέλλ.	πεισθήσομαι
Παθ. αόρ. και με μέση σημ.	ἐπείσθην
Παθ. παρακ.	πέπεισμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπείσμην

1. κάνω κάποιον να δεχτεί τη γνώμη μου, τον πείθω: *πείθω τινὰ ὡς χρή...* = πείθω κάποιον ότι πρέπει... *πείθω ἐμαυτόν* = πείθομαι.

- *πείθω τινὰ χρήμασι* = δωροδοκώ κάποιον.

2. μέση και παθ. φωνή πείθομαι **α.** πείθομαι. **β.** υπακούω: *διδάσκουσι τοὺς παῖδας πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι* = διδάσκουν τα παιδιά να υπακούουν στους άρχοντες.

3. παρακ. *πέποιθά τινι* έχω εμπιστοσύνη σε κάποιον ή κάτι.

παράγ. πειθώ, πειστήριος, πειστικός, πειθήνιος, πιθανός, πιστός, πίστης **σύνθ.** ἄπειστος, εὐπειθής, ἀπειθής.

ΝΕ πείθω (με σημ. 1) & πείθομαι (με σημ. 2α).

[**φειθ-* , **λατ.** fido, **ΙΕ** *bheidh-].

πεινάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ	ἐπείνων
Μέλλ.	πεινήσω
Αόρ.	ἐπείνησα
Παρακ.	πεπείνηκα

πεινώ. ≠ κορέννυμαι.

ΝΕ πεινώ.

[**παράγ. λ.** *πεῖνα* + παρ. επίθ. *-άω*].

πεῖρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δοκιμή, απόπειρα: *πεῖραν λαμβάνω τινὸς ὅπως ἔχει* = δοκιμάζω τις ικανότητες κάποιου.

2. πολεμική απόπειρα, πολεμική επιχείρηση: *ἀνὴρ μάντις εἰσηγήσατο αὐτοῖς τὴν πεῖραν* = ένας μάντης τούς συμβούλευσε να κάνουν την επιχείρηση.

παράγ. πειράζω, πειράω, πειρατής, **σύνθ.** ἔμπειρος, ἐμπειρία.

ΝΕ πείρα «εμπειρία».

[**περ-* «εισδύω» (**λατ.** per-ītus «έμπειρος») + *-ja*].

πειράω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	πειράσω

1. προσπαθώ, επιχειρώ: *δέδοικα μήποτε πολλὰ πειρῶντες καὶ κατορθώσωσιν* = φοβούμαι μήπως και επιτύχουν με τις πολλές προσπάθειές τους.

2. συνήθως αποθετικό πειρῶμαι

Παρατ.	ἐπειρώμην
Μέλλ.	πειράσομαι
Αόρ.	ἐπειρασάμην
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἐπειράθην
Παθ. παρακ.	πεπείραμαι

α. προσπαθώ: *πειρασόμεθα ὑμῖν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας φράσαι* = θα προσπαθήσουμε εγώ και ο Πρωταγόρας να σας πούμε.

β. δοκιμάζω: *πεπείρανται δουλείας* = έχουν δοκιμάσει τη δουλεία.

παράγ. πειρατής, πειρασμός, πείραμα.

[**περ-* , *πείρω* «εισδύω»].

πέλας ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κοντά, πλησίον.

- με το άρθρο *ὁ πέλας* = ο πλησίον. *οἱ πέλας* = οι γείτονες.

[**πελα-* (**πλα-* «κοντά», πβ. *πελάζω, πλησίον*) + τελικό *-ς* των επιρρημάτων, *οὕτω-ς*].

πελταστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στρατιώτης με μικρή ασπίδα από δέρμα, δηλ. με πέλτη.
[**παράγ. λ.** *πελτάζω* + παρ. επίθ. -*τής*].

πέλτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μικρή, ελαφριά, ασπίδα από δέρμα ζώων.
παράγ. πελταστής, πελτάζω.
[*πελ- (*πέλμα*) «δέρμα», **λατ.** pellis «δέρμα»].

πέμπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπεμπον
Μέλλ.	πέμψω
Αόρ.	ἔπεμψα
Παρακ.	πέπομφα
Μέσ. μέλλ.	πέμψομαι
Παθ. μέλλ.	πεμφθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπεμψάμην
Παθ. αόρ.	ἐπέμφθην
Παθ. παρακ.	πέπεμμαι

στέλνω: *ἐψηφίσαντο ναῦς ἑξήκοντα πέμπειν ἐς Σικελίαν καὶ στρατηγοὺς αὐτοκράτορας* = ψήφισαν να στείλουν στη Σικελία εξήντα πλοία και στρατηγούς με απόλυτη εξουσία.
παράγ. πέμψις, πεμπτέον, πομπή, πομπός, **σύνθ.** διαπομπεύω.
ΝΕ πέμπω (λόγ.).
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως δάνεια λ.].

πένης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Συγκριτικός	πενέστερος
Υπερθετικός	πενέστατος

άνθρωπος φτωχός (☞ **πτωχός**).
[*πεν- «μοχθώ, κοπιάζω» (*πένομαι* «κουράζομαι, είμαι φτωχός») + παρ. επίθ. -*ης*, **αβέβ. ετυμ.**].

πενία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φτώχια.
[**παράγ. λ.** *πένομαι* + παρ. επίθ. -*ία*].

πένομαι ΡΗΜΑ
μόνο στον ενεστώτα και τον παρατατικό
είμαι φτωχός. ≠ πλουτέω.
παράγ. πένης, πενία, πόνος, πονηρός, πονηρία, **σύνθ.** ἄπονος, παυσίπονος, φυγόπονος, γεωπόνος, γεωπονία.
ΝΕ πένης (λόγ.).
[*πεν- «μοχθώ, πόνος» + παρ. επίθ. -*ομαι*].

πένταθλον, -άθλου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αγώνας που περιλαμβάνει τα πέντε αγωνίσματα (δρόμος, άλμα, δίσκος, πάλη, πυγμαχία ή ακόντιο).
παράγ. πενταθλέω.
ΝΕ πένταθλο.
[**σύνθ. λ.** *πέντε* + *ἆθλον*].

πεντακόσιοι, -αι, -α ΕΠΙΘΕΤΟ
απόλυτο αριθμητικό.
1. πεντακόσιοι.
2. *οἱ πεντακόσιοι* στην Αθήνα η Βουλή των πεντακοσίων, που είχε αρμοδιότητες προβουλευτικές και εκτελεστικές.
ΝΕ πεντακόσιοι (με τη σημ. 1).
[*πέντε* + *-(α)κόσιοι < *(α)κάτιοι < *ἑκατόν*, διαλ. *ἑκοτόν*, **λατ.** centum, δωρ. *διακάτιοι* = *διακόσιοι*].

πεντακοσιομέδιμνος, -ίμνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
Αθηναίος πολίτης που είχε ως ετήσιο εισόδημα σιτηρά πεντακοσίων μεδίμνων. Οι *πεντακοσιομέδιμνοι* ανήκαν στην πρώτη και υψηλότερη εισοδηματική τάξη από τις τέσσερις στις οποίες ήταν χωρισμένοι οι Αθηναίοι. (Η δεύτερη τάξη ήταν οι *ἱππεῖς*, η τρίτη οι *ζευγῖται* και η τέταρτη και χαμηλότερη οι *θῆτες*.)
[**παράγ. λ.** (**σύνθ.** *πεντακόσιοι* + *μέδιμνοι*) + παρ. επίθ. -*ος*].

πέπλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μακρύ ένδυμα που το φορούσαν οι γυναίκες πάνω από το συνηθισμένο ένδυμά τους. (Αντιστοιχεί προς το ανδρικό *ἱμάτιον*.)
- ο πέπλος της Αθηνάς, που τον μετέφεραν πάνω σε ένα τροχοφόρο καράβι, ως ιστίο, στην Ακρόπολη κατά τη γιορτή των Παναθηναίων.

ΝΕ *το* πέπλο, σε ουδέτερο γένος. Το ουδ. γένος απαντά ήδη στον τύπο *τὰ πέπλα* που χρησιμοποίησαν ως ετερόκλιτο πληθυντικό (αντί του κανονικού *οἱ πέπλοι*) ποιητές της ύστερης αρχαιότητας.
[*πελ- (πβ. *ἁ-πλ-οῦς, δι-πλ-όω, πλέ-κω*)].

πέπρωται ΡΗΜΑ
παρακείμενος με σημ. ενεστώτα

Υπερσ. γ΄ πρόσ.	ἐπέπρωτο

είναι πεπρωμένο.
- πεπρωμένον ἐστὶν είναι πεπρωμένο.

[παρακ. ρήματος που μαρτυρείται μόνον στον αόρ. *πορεῖν* και το μέλλ. *πόρσω*, ομόρρ. με ☞ **πόρος,** *πείρω* «τρυπώ»].

περ ΜΟΡΙΟ
εγκλιτικό, που προστίθεται σε συνδέσμους ή αναφορικά
ακριβώς, πράγματι: *ἐπείπερ* = επειδή πράγματι. *ὅσπερ* = ο οποίος ακριβώς.
[ομόρρ. με *περί*].

περαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπέραινον
Μέλλ.	περανῶ
Αόρ.	ἐπέρανα
Μέσ. μέλλ.	περανοῦμαι
Παθ. αόρ.	ἐπεράνθην
Παθ. παρακ.	πεπέρασμαι

1. τελειώνω κάτι, το ολοκληρώνω: *περαίνω τὸ προσταχθὲν* = ολοκληρώνω αυτό που με

διέταξαν (να κάνω). *περαίνεται τὸ ἔργον* = τελειώνει το έργο.
[**παράγ. λ.** *πέρ-ας* + παρ. επίθ. *-αίνω*].

περαιόω -ῶ ΡΗΜΑ
μεταφέρω απέναντι: *ἐπεραίωσε τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν Λιβύην* = μετέφερε τους στρατιώτες απέναντι στη Λιβύη. *ναυσὶ περαιοῦνται εἰς τὴν Ἀσίαν* = περνούν στην Ασία με πλοία.
ΝΕ περαιώνω «τελειώνω».
[**παράγ. λ.** *περαῖος* (**παράγ.** *πέρας* + παρ. επίθ. *-αῖος*) + παρ. επίθ. *-όω*].

περαιτέρω ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πιο πέρα, περισσότερο: *ἓν οἶδα καὶ οὐ περαιτέρω* = ένα πράγμα ξέρω και τίποτε περισσότερο.
ΝΕ περαιτέρω.
[**παράγ. λ.** *περαίτερ-ος* (< *περαιότερος* < *περαῖος* «που βρίσκεται από την απέναντι πλευρά» < *πέρ-αν* + *-αῖος*) + παρ. επίθ. *-ω*].

πέραν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	περαιτέρω

1. τοπικά πιο πέρα, παραπέρα: *πέραν τοῦ ποταμοῦ* = στην απέναντι όχθη του ποταμού. *τούτου μὴ πέραν προβαίνειν* = να μην προχωρήσει κανείς παραπέρα.
- με άρθρο *ἡ ὄχθη ἡ πέραν* = η αντίπερα όχθη.

2. χρονικά περισσότερο χρόνο: *οὐκέτι πέραν ἐπολιόρκησαν* = δε συνέχισαν να πολιορκούν περισσότερο.
παράγ. πέραθεν, περαῖος, περαία (γῆ), Περαία (ἡ).
ΝΕ πέρα (και με τις δύο σημ.)
[**περ-* (*περί, πόρος*), **αρχ. περσ.** para «κοντά»].

πέρας, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τέλος: *πέρας κακῶν* = το τέλος των συμφορών. *πέρας ἐστὶ τοῦ βίου θάνατος* = το τέλος της ζωής είναι ο θάνατος. ≠ ἀρχή.
παράγ. περατόω, **σύνθ.** ἀποπερατόω.
ΝΕ πέρας.
[**περ-* (*περί, πόρος, πέραν, πείρω* «διαπερνώ»)].

περὶ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. 1. με γενική δηλώνει **α.** αναφορά σε κάποιον ή κάτι, προσπάθεια ή ενδιαφέρον: *βουλεύομαι περὶ τῶν οἰκείων* = αποφασίζω για τις δικές μου υποθέσεις. **β.** αξία: *περὶ πολλοῦ ποιοῦμαί τι* = δίνω σε κάτι μεγάλη αξία, το θεωρώ πολύ σπουδαίο. *περὶ οὐδενὸς ποιοῦμαί τι* = θεωρώ κάτι εντελώς ασήμαντο.
2. με δοτική δηλώνει **α.** γύρω από (τοπικά): *στρεπτοὺς εἶχον περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια περὶ ταῖς χερσί* = είχαν περιδέραια γύρω από το λαιμό τους και βραχιόλια στα χέρια τους. **β.** σχετικά με: *ὅρα μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύῃς* = πρόσεχε μήπως βάλεις σε κίνδυνο ό,τι πιο αγαπημένο έχεις.
3. με αιτιατική δηλώνει **α.** κοντά ή γύρω (τοπικά): *ἡ περὶ Λέσβον ναυμαχία.* **β.** για πρόσωπα *οἱ περί τινα* ακόλουθοι, συγγενείς, μαθητές κτλ.: *...ὡς οἱ περὶ τὸν Ἡράκλειτον λέγουσι* = όπως λένε οι οπαδοί του Ηράκλειτου. **γ.** περίπου (χρονικά): *περὶ μέσας νύκτας* = γύρω στα μεσάνυχτα. **δ.** ασχολία με κάτι: *ἢν ἐθελήσωσι διατρῖψαι περὶ τὴν θήραν* = αν θελήσουν να ασχοληθούν με το κυνήγι. **ε.** σχετικά με κάτι: *τὰ περὶ Μίλητον γεγονότα.* **στ.** για αριθμούς περίπου: *περὶ ἑπτακοσίους* = περίπου επτακόσιοι.
Β. ως α΄ συνθετικό δηλώνει **α.** γύρω γύρω, π.χ. *περιβάλλω.* **β.** υπεροχή, π.χ. *περιγίγνομαι.* **γ.** πολύ ή υπερβολικά, π.χ. *περιδεής.* **δ.** αδιαφορία, π.χ. *περιορῶ.*
σύνθ. περιβάλλω, περιγράφω, περιφέρω.
ΝΕ περί (λόγ.).
[**περ-* (*πέρα, πόρος, πείρω*)].

περιάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. περιφέρω κάποιον, τον γυρίζω εδώ και εκεί: *κελεύσαντος Κροίσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυρούς* = με εντολή του Κροίσου υπηρέτες περιέφεραν το Σόλωνα στους θησαυρούς.
2. μέση φωνή περιάγομαι περιφέρω κάποιον μαζί μου: *ἐκεῖνοι ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται* = εκείνοι παίρνουν μαζί τους, όπου πηγαίνουν, πολλούς υπηρέτες.
3. περιστρέφω κάτι, το γυρίζω γύρω από τον εαυτό του: *περιάγω τὴν κεφαλήν.*
παράγ. περιαγωγή.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *ἄγω*].

περιαιρετός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί.
[**παράγ. λ.** *περιαιρέομαι* (**σύνθ.** *περί* + *αἱρετός*, ☞ **αἱρετός**) + παρ. επίθ. *-τός*].

περιαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἱρέω -ῶ

1. αφαιρώ, βγάζω κάτι που βρίσκεται γύρω γύρω: *περιαιρῶ τὸν χιτῶνα.*
2. μέση φωνή περιαιροῦμαι βγάζω κάτι από πάνω μου, και γενικά αφαιρώ, βγάζω: *ἀπεδοκίμασε τὸ περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι* = (ο Κύρος) απέρριψε το σχέδιο να τους αφαιρέσουν τα όπλα και να τους κάνουν ανίκανους να πολεμήσουν.
3. παθ. φωνή περιαιροῦμαι χάνω κάτι που είχα: *περιῃρημένοι χρήματα καὶ συμμάχους* = έχοντας χάσει περιουσία και συμμάχους.
παράγ. περιαιρετός.

[**σύνθ. λ.** *περί* + *αἱρέω*].

περιβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. τοποθετώ κάτι γύρω γύρω: *θώρακας περὶ τὰ στέρνα τῶν ἵππων περιβάλλουσι* = τοποθετούν θώρακες στο στήθος των αλόγων.
• καλύπτω, ντύνω: *περιβάλλω τινὰ ὑφάσματι* = ντύνω κάποιον με υφαντό ρούχο.
2. αγκαλιάζω: *περιέβαλλον ἀλλήλους δακρύοντες* = αγκαλιάζονταν δακρύζοντας.
3. μέση φωνή περιβάλλομαι **α.** ντύνομαι: *περιβεβλημένος πορφυροῦν χιτῶνα* = ντυμένος με κόκκινο χιτώνα. **β.** κλείνω κάτι γύρω γύρω για δική μου ωφέλεια: *τὴν νῆσον περιβάλλομαι τείχει* = χτίζω γύρω από το νησί τείχος για την ασφάλειά μου.
παράγ. περίβλημα, περιβολή, περίβολος.
ΝΕ περιβάλλω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *περί* + *βάλλω*].

περιβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περίβλημα, κάλυμμα.
2. ένδυμα.
ΝΕ περιβολή (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *περιβάλλω* (πβ. *βολή* < *βάλλω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

περιγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

1. υπερισχύω: *ἡ Κέρκυρα περιγίγνεται τῷ πολέμῳ τῶν Κορινθίων* = η Κέρκυρα υπερίσχυσε των Κορινθίων στον πόλεμο. **=** περίειμι (Α). **≠** ἡττάομαι.
2. διασώζομαι, επιζώ: *οἱ περιγενόμενοι* = όσοι επέζησαν.
3. για πράγματα περισσεύω: *τὸ περιγενόμενον ἐκ τῶν φόρων ἀργύριον* = τα χρήματα που περίσσεψαν από τους φόρους.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *γίγνομαι*].

περίειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἰμὶ

1. βρίσκομαι γύρω από κάτι: *χωρίον ᾧ τειχίον περιῆν* = τόπος γύρω από τον οποίο ήταν ένα μικρό τείχος.
2. υπερτερώ: *ναυσὶ πολὺ περιῆσαν* = υπερτερούσαν πολύ στο ναυτικό. **=** περιγίγνομαι.
3. απομένω: *τὸ περιὸν τοῦ στρατοῦ* = ό,τι απέμεινε από το στρατό.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *εἰμί*].

περίειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

1. περικυκλώνω: *περίειμι κατὰ νώτου* = περικυκλώνω τον εχθρό από τα νώτα.
2. κινούμαι από τον έναν τόπο στον άλλο: *περίειμι τὰς φυλακάς* = πηγαίνω από φρουρά σε φρουρά (για να επιθεωρήσω).
3. για χρονική διαδοχή *χρόνου περιόντος* = με την πάροδο του χρόνου.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *εἶμι*].

περιέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	περιεῖπον
Μέλλ.	περιέψω

1. συμπεριφέρομαι απέναντι σε κάποιον με ορισμένο τρόπο: *περιέπω τινὰ ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον* = συμπεριφέρομαι σε κάποιον όπως σε ευεργέτη και φίλο. *τραχέως περιέπω τινά* = κακομεταχειρίζομαι κάποιον.
2. τιμώ κάποιον: *ἐπῄνει καὶ περιεῖπε αὐτόν* = τον επαινούσε και τον τιμούσε.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *ἕπω* «μεταχειρίζομαι», *sep-, πβ. **αρχ. ινδ.** sápati «φροντίζω, σέβομαι»].

περιίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. τοποθετώ κάποιον γύρω γύρω από κάπου: *Κῦρος περιέστησε πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν* = ο Κύρος τοποθέτησε όλο το στρατό γύρω από την πόλη.
2. φέρνω κάποιον σε μια κατάσταση, τον καταντώ: *περιίστημί τινα εἰς πενίαν* = φέρνω κάποιον σε κατάσταση φτώχιας.
3. μέση και παθ. φωνή περιίσταμαι **α.** κυκλώνω: *ὁ δὲ περιίσταται τὸν λόφον τῷ στρατεύματι* = και αυτός κυκλώνει το λόφο με το στρατό. **β.** καταλήγω, καταντώ: *περιειστήκει τοῖς βοηθείας δεομένοις αὐτοὺς ἑτέροις βοηθεῖν* = κατέληξε αυτοί που είχαν ανάγκη από βοήθεια να βοηθούν άλλους.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *ἵστημι*].

περιοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὁράω -ῶ

1. παραβλέπω κάτι, ανέχομαι, επιτρέπω να συμβεί: *ἐδέοντο μὴ σφᾶς περιορᾶν φθειρομένους* = παρακαλούσαν (τους συμμάχους) να μην το επιτρέψουν να καταστραφούν. *ἀπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς δύναμιν προσλαβεῖν περιόψεσθε* = θα ανεχθείτε να πάρουν πρόσθετη δύναμη από την ηγεμονία σας.
2. περιμένω: *περιορῶ εἴ τινες βοηθήσουσιν.*
3. στη μέση φωνή περιορῶμαι κοιτάζω γύρω γύρω εξετάζοντας την πορεία των πραγμάτων, τηρώ στάση αναμονής και προσαρμογής ανάλογα με την εξέλιξη των πραγμάτων: *ἦλθον δὲ καὶ τῶν Σικελῶν πολλοὶ ξύμμαχοι τοῖς Ἀθηναίοις, οἳ πρότερον περιεωρῶντο* = ήρθαν ως σύμμαχοι των Αθηναίων και πολλοί Σικελοί που προηγουμένως τηρούσαν στάση αναμονής.
παράγ. περίοπτος.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *ὁράω*].

περιουσία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περίσσευμα, πλεόνασμα, αφθονία: *οὐκ ἔχουσι περιουσίαν νεῶν* = δεν τους περισσεύουν πλοία (δεν έχουν αρκετά).

2. κέρδος, ωφέλεια: *ἀπὸ παντὸς περιουσίαν ποιοῦμαι* = βγάζω από το καθετί κέρδος.
● ἐκ περιουσίας εκ περιουσίας.
ΝΕ η φρ. *εκ περιουσίας*.
[μεταρρηματικό ουσ. από *περίειμι*, **περιοντ-ία* > *περιουσία*].

περιπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. συνήθως για πλοία συναντιέμαι τυχαία: *δύο ναῦς τῶν Πελοποννησίων αἱροῦσιν, αἳ περιέπεσον αὐτοῖς* = (οι Αθηναίοι) κατέλαβαν δύο πλοία των Πελοποννησίων με τα οποία έτυχε να συναντηθούν.
2. πέφτω πάνω, συγκρούομαι: *ταῖς σφετέραις ναυσὶ περιέπιπτον* = συγκρούονταν με τα δικά τους καράβια.
3. μεταφορικά πέφτω επάνω σε κάτι δυσάρεστο, περιέρχομαι: *τοιαύτῃ συμφορᾷ περιπέπτωκε* = έπεσε σε τέτοια συμφορά (τον βρήκε τέτοια συμφορά).
παράγ. περιπέτεια, περιπετής.
ΝΕ περιπίπτω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *περί* + *πίπτω*].

περιρρέω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ῥέω

1. ρέω, κυλώ κοντά ή ολόγυρα: *ὁ Νεῖλος περιρρεῖ τὴν νῆσον* = ο Νείλος ρέει γύρω από το νησί.
2. για πράγματα περιρρέομαι ξεφεύγω: *ἡ ἀσπὶς περιερρύη εἰς τὴν θάλασσαν* = η ασπίδα ξέφυγε από τα χέρια του και έπεσε στη θάλασσα.
παράγ. περίρροος, περίρρυτος.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *ῥέω*].

περισπάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ σπάω -ῶ

1. αφαιρώ, βγάζω.
2. μέση φωνή περισπῶμαι βγάζω κάτι που φορώ: *περιεσπάσατο τὴν τιάραν* = έβγαλε από το κεφάλι του την τιάρα.
παράγ. περισπασμός.
ΝΕ περισπώ «οδηγώ την προσοχή του άλλου έξω από το κύριο αντικείμενο».
[**σύνθ. λ.** *περί* + *σπάω*].

περιτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τοποθετώ κάτι γύρω από κάτι ή επάνω σε κάτι: *περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον* = και αφού έπλεξαν στεφάνι από αγκάθια, το έβαλαν γύρω από το κεφάλι του (του Ιησού).
2. παρέχω, δίνω: *ἀγωνίσασθε... ξυμπάσῃ τῇ πόλει κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι* = αγωνιστείτε... για να δώσετε σε ολόκληρη την πόλη ένα άριστο όνομα.
[**σύνθ. λ.** *περί* + *τίθημι*].

περιττός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κοινός τύπος είναι *περισσὸς*
1. εξαιρετικός ή παράδοξος: *οὐδὲν δὴ λέγων, περιττὸν φαίνεταί τι λέγων* = ενώ δε λέει τίποτε, φαίνεται ότι λέει κάτι εξαιρετικό.
2. για πρόσωπα, κυρίως για την ευρυμάθειά τους έξοχος, σπουδαίος: *περιττὸς κατὰ φιλοσοφίαν* = σπουδαίος στη φιλοσοφία.
3. αυτός που περισσεύει, περισσός.
παράγ. περισσῶς, περισσότερον.
ΝΕ περιττός «που περισσεύει» (σημ. 3), «μονός αριθμός».
[**περικ-* (*πέριξ*) + παρ. επίθ. *-jός*].

περιφανής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που φαίνεται από παντού: *Ἀμφίπολιν περιφανῆ ἐς θάλασσάν τε καὶ τὴν ἤπειρον ᾤκισαν* = (οι Αθηναίοι) ίδρυσαν ως αποικία την Αμφίπολη σε θέση που να φαίνεται και από τη θάλασσα και από τη στεριά.
2. ολοφάνερος: *μεγάλη καὶ περιφανὴς ἀναισχυντία* = μεγάλη και ολοφάνερη αδιαντροπιά.
ΝΕ περιφανής «υπέροχος».
[**σύνθ. λ.** *περί* + **φαν-* (*φαίνομαι*) + *-ής*].

περιφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. μεταφέρω κάτι εδώ και εκεί, το περιφέρω, κινώ κάτι περιστροφικά: *περιφέρω τὸν πόδα*.
2. κάνω κάτι γνωστό, καθώς το μεταφέρω στον ένα και στον άλλο: *τοῦ Πιττακοῦ περιεφέρετο τοῦτο τὸ ῥῆμα* = το ρητό αυτό του Πιττακού γινόταν γνωστό (καθώς περνούσε από στόμα σε στόμα).
3. παθ. φωνή περιφέρομαι **α.** περιστρέφομαι: *περιφέρεται κύκλῳ* = περιστρέφεται συμπληρώνοντας κύκλο. **β.** περιπλανώμαι.
παράγ. περιφερής, περιφέρεια, περιφερῶς.
ΝΕ περιφέρω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *περί* + *φέρω*].

πετάννυμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπετάννυν
Μέλλ.	πετάσω & πετῶ
Αόρ.	ἐπέτασα
Παθ. παρακ.	πέπταμαι

απλώνω, ανοίγω.
ΝΕ πετώ «ίπταμαι».
[**πετ-*, **πατ-*, ομόρρ. με **λατ.** pateō «είμαι ανοικτός, πλατύς», **αρχ. περσ.** paθana- «ευρύς, πλατύς»].

πέτομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπετόμην
Μέλλ.	πτήσομαι
Αόρ. β΄	ἐπτόμην

πετώ. = ἵπταμαι.

● μεταφορικά δηλώνει βιασύνη: *ἥξουσιν πετόμενοι* = θα έρθουν πετώντας.
[**πετ-* «πετώ, πέφτω», πβ. **αρχ. ινδ.** pátati «πετώ», **λατ.** petō «κατευθύνομαι»].

πέτρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βράχος: *μνημεῖον λελατομημένον ἐν τῇ πέτρᾳ* = τάφος σκαλισμένος στο βράχο.
παράγ. πέτρινος, πετρώδης, **σύνθ.** πετροβόλος.
ΝΕ πέτρα «λίθος».
[**αβέβ. ετυμ.**].

πέτρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πέτρα: *ἐπὶ τοὺς ὁπλίτας ἐπεκυλίνδουν πέτρους εἰς τὸ κάταντες* = κυλούσαν πέτρες στην κατηφόρα επάνω στους στρατιώτες.
[προέρχεται από το *πέτρα, ἡ* (που έχει **αβέβ. ετυμ.**) με επίδραση του *λίθος, ὁ*].

πεττός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *πεσσὸς*
1. κυρίως στον πληθυντικό οἱ πεττοὶ καθεμία από τις πέτρες, σε σχήμα αυγού, που τη χρησιμοποιούσαν στο ομώνυμο παιχνίδι, που έμοιαζε με ντάμα ή σκάκι.
2. τετραγωνισμένη σανίδα επάνω στην οποία έπαιζαν τους πεσσούς.
παράγ. πεττεύω.
ΝΕ πεσσοί (με τη σημ. 1).
[προελληνική λ.].

πη ΜΟΡΙΟ
εγκλιτικό
1. κάπως: *ἄλλη γέ πη ἐν νῷ ἔχω λέγειν* = πράγματι, έχω σκοπό να μιλήσω κάπως διαφορετικά.
2. κάπου: *αἱ Ἀττικαὶ νῆες παρεγίγνοντο τοῖς Κερκυραίοις, εἰ πη πιέζοιντο* = τα αττικά πλοία βοηθούσαν τους Κερκυραίους, αν κάπου δέχονταν πίεση.
[☞ **πῇ**].

πῇ ΜΟΡΙΟ
ερωτηματικό
1. πώς: *πῇ δὴ οὖν ποτε* = πώς επιτέλους.
2. πού: *σκοπῶν πῇ εὐαποτειχιστότατος εἴη ὁ Πειραιεύς* = εξετάζοντας σε ποιο σημείο ο Πειραιάς μπορεί ευκολότερα να αποκλειστεί.
[*k^{w}e-, ομόρρ. με ☞ **ποῖ, ποῦ**].

πήγνυμι & **πηγνύω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπήγνυν & ἐπήγνυον
Μέλλ.	πήξω
Αόρ.	ἔπηξα
Παρακ. με μέση σημ.	πέπηγα
Υπερσ. με μέση σημ.	ἐπεπήγειν
Παθ. μέλλ.	παγήσομαι
Παθ. αόρ. β΄	ἐπάγην

1. μπήγω κάτι για να το στερεώσω: *σκηνὴν πήγνυμι* = στήνω τη σκηνή.
● μέση φωνή πήγνυμαι: *σκηνὰς πήγνυνται* = στήνουν τις σκηνές τους.
2. κατασκευάζω: *πήγνυμι ἅμαξαν.*
3. στερεοποιώ κάτι, το παγώνω ή το πήζω: *πήγνυμι τυρούς* = πήζω τυριά. *γάλα πεπηγός* = πηγμένο γάλα. *βορρᾶς ἔπνει πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους* = φυσούσε βοριάς που πάγωνε τους ανθρώπους.
παράγ. πῆξις, πηκτός.
ΝΕ πήζω (με τη σημ. 3).
[**παγ-* (*πάγος*), **πηγ-* (*πῆξις, πηκτός*) + παρ. επίθ. *-νυ-μι*].

πηνίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ερωτηματικό τι ώρα: *πηνίκα τῆς νυκτός;* = τι ώρα τη νύχτα;
[*π-* (< *πῶς, πότερος* κτλ.) + *ἡνίκα*, ☞ **ἡνίκα**].

πιθανός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πιθανώτερος
Υπερθετικός	πιθανώτατος

1. αυτός που μπορεί να πείθει, πειστικός: *Κλέων ὢν τῷ δήμῳ τότε πιθανώτατος* = ο Κλέων, που ήταν τότε ιδιαίτερα πειστικός στο λαό. *πιθανὸς λόγος* = πειστικό επιχείρημα.
2. πιστευτός: *πάνυ πιθανὸν τὸ τοιοῦτον* = αυτό (αυτή η παράδοση) είναι πολύ πιστευτή.
παράγ. πιθανότης, πιθανῶς, **σύνθ.** πιθανολογέω.
ΝΕ πιθανός «που μπορεί να συμβεί κτλ.».
[*πείθω, *πιθ-* (*ἐ-πιθ-όμην*) + παρ. επίθ. *-αν-ός*].

πίθος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πιθάρι.
● παροιμία *εἰς τὸν τετρημένον πίθον ἀντλῶ* = βάζω νερό σε τρύπιο πιθάρι, δηλαδή ματαιοπονώ.
[μυκην. qeto, **φιθ-* (*φιθάκνη - πιθάκνιον* «κρασοπίθαρο»), προελληνική λ.].

πικρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πικρότερος
Υπερθετικός	πικρότατος

1. αυτός που έχει πολύ έντονη γεύση, αλμυρός ή πικρός. ≠ γλυκύς, ἡδύς.
2. μεταφορικά σκληρός, μισητός: *οὐδὲν τῆς ἀνάγκης πικρότερον* = δεν υπάρχει τίποτε πιο μισητό από τον εξαναγκασμό.
3. για πρόσωπα εχθρικός, σκληρός: *πικρός ἐστι καὶ συκοφάντης.*
παράγ. πικραίνω, πικρία, πικρότης, πικρῶς, **σύνθ.** πικρόχολος, ὑπόπικρος.
ΝΕ πικρός «πικρός» (από τη σημ. 1).
[**πεικ-* (*ποικ-ίλος*), πβ. *πεικόν πικρόν*].

πίμπλημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπίμπλην

Μέλλ.	πλήσω
Αόρ.	ἔπλησα
Παρακ.	πέπληκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	πίμπλαμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐπιμπλάμην
Μέσ. μέλλ.	πλήσομαι
Παθ. μέλλ.	πλησθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλήσθην
Παθ. παρακ.	πέπλησμαι

γεμίζω κάτι: *ἡδονῶν πίμπλαται* = είναι γεμάτος από ηδονές.
παράγ. πλήρης.
[**IE** *ple-, *πλη- (πβ. *πλή-ρης*) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό *πι-* + *μ-* + *πλη-* + *-μι*, ομόρρ. με **λατ.** pleō].

πίμπρημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπίμπρην
Μέλλ.	πρήσω
Αόρ.	ἔπρησα
Μέσ. ενεστ.	πίμπραμαι
Μέσ. παρατ.	ἐπιμπράμην
Παθ. αόρ.	ἐπρήσθην

καίω κάτι, το πυρπολώ: *πιμπράντες τὸν σῖτον ἀπῆσαν* = αφού έκαψαν τα σπαρτά (των εχθρών τους), έφυγαν.
παράγ. πρῆσις, **σύνθ.** ἐμπί(μ)πρημι.
[**IE** *pre-, *πρη- (πβ. *ἐμ-πρη-στής*) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό *πι-* + *μ-* + *πρη-* + *-μι*].

πίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπινον
Μέλλ.	πίομαι
Αόρ.	ἔπιον
Παρακ.	πέπωκα
Παθ. μέλλ.	ποθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπόθην
Παθ. παρακ.	πέπομαι

1. πίνω. **2.** απορροφώ: *ἡ γῆ πίνει τὸ ὕδωρ* = το χώμα απορροφά το νερό.
παράγ. πότης, πόμα, ποτήριον, ποτόν, ποτίζω, πόσις, **σύνθ.** εὔποτος, ἡδύποτος, ἄμπωτις (ἀνά + πίνω).
ΝΕ πίνω (με τη σημ. 1).
[*πο(ι)- «πίνω»].

πιπράσκω ΡΗΜΑ
ορισμένοι χρόνοι αναπληρώνονται από τα ρήματα *πωλέω* και *ἀποδίδομαι*

Ενεστ.	πωλέω -ῶ
Μέλλ.	ἀποδώσομαι
Αόρ. β΄	ἀπεδόμην
Παρακ.	πέπρακα
Υπερσ.	ἐπεπράκειν
Παθ. ενεστ.	πιπράσκομαι
Παθ. μέλλ.	πραθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπράθην
Παθ. παρακ.	πέπραμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπράμην
Παθ. συντ. μέλλ.	πεπράσομαι

1. πουλάω: *τὰ κτήματα πέντε ταλάντων πεπράκασι* = πούλησαν την περιουσία τους για πέντε τάλαντα. *τὸ ὠνηθὲν ἢ πραθέν* = αυτό που αγοράστηκε ή πουλήθηκε. ≠ ὠνέομαι «αγοράζω».
2. προδίδω κάποιον με αντάλλαγμα χρήματα, τον πουλάω: *πέπρακε τὴν πατρῴαν γῆν* = πρόδωσε την πατρική γη.
παράγ. πρᾶσις «πώληση», πρατήρ, πρατήριον, πόρνη «άτομο που πουλιέται».
[*πρα- με αναδιπλασιασμό: *πι-πρά-* + παρ. επίθ. *-σκω*].

πίπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπιπτον
Μέλλ.	πεσοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔπεσον
Παρακ.	πέπτωκα
Υπερσ.	ἐπεπτώκειν

1. πέφτω κάτω. ≠ ἀνίσταμαι «σηκώνομαι».
2. πέφτω στο πεδίο της μάχης, φονεύομαι: *οἱ πεπτωκότες* = όσοι έπεσαν στη μάχη.
3. καταστρέφομαι, νικιέμαι: *πολλὰ δὲ στρατόπεδα ἔπεσαν ὑπ' ἐλασσόνων* = και πολλά στρατεύματα νικήθηκαν από πιο ολιγάριθμους (εχθρούς).
παράγ. πτῶσις, πτῶμα.
ΝΕ πέφτω (με σημ. 1, 2) & πίπτω (λόγ., στη φρ. *όπου δεν πίπτει λόγος, πίπτει ράβδος*).
[*πετ- με αναδιπλασιασμό, πβ. **αρχ. ινδ.** pátati «πέφτω»].

πιστεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπίστευον
Μέλλ.	πιστεύσω
Παρακ.	πεπίστευκα

1. έχω εμπιστοσύνη, εμπιστεύομαι κάποιον ή κάτι: *τῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τιμωρίᾳ πιστεύοντες πειρασόμεθα σῴζεσθαι* = έχοντας εμπιστοσύνη στη βοήθεια που θα μας δώσουν οι άνθρωποι, θα προσπαθήσουμε να σωθούμε.
2. εμπιστεύομαι σε κάποιον κάτι: *τίνι δ' ἄν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέσθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας;* = σε ποιον θα μπορούσε κανείς να εμπιστευτεί περισσότερο τη φύλαξη της περιουσίας του ή των γιων ή των θυγατέρων του;
3. δέχομαι κάτι ως αληθινό, το πιστεύω: *χαλεπὸν παντὶ τεκμηρίῳ πιστεύειν* = είναι δύ-

σκολο να πιστεύει κανείς σε κάθε απόδειξη (που παρουσιάζουν).
παράγ. πίστωμα, πιστωτικός, πίστευσις.
ΝΕ πιστεύω (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** *πίστις* + παρ. επίθ. *-εύω*].

πίστις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εμπιστοσύνη: *σωφροσύνης πίστιν περὶ ὑμῶν ἔχουσι* = έχουν εμπιστοσύνη στη σωφροσύνη σας.
2. εγγύηση: *τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον* = και αφού έκαναν τις συμφωνίες, αντάλλαξαν εγγυήσεις.
3. μέσο πειστικότητας, επιχείρημα, απόδειξη: *τοῦτο οὐκ ὀλίγης πίστεως δεῖται* = (αυτός ο ισχυρισμός) χρειάζεται ένα ισχυρό επιχείρημα (για να αποδειχτεί).
ΝΕ πίστη «άποψη ότι κάτι αληθεύει κτλ.».
[**π(ε)ιθ-*, *πείθ-ομαι*].

πιστός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πιστότερος
Υπερθετικός	πιστότατος

1. για πρόσωπα ειλικρινής, αληθινός, έμπιστος: *πιστὸς σύμμαχος. πιστὸς μάρτυς* = αξιόπιστος μάρτυς.
2. για πράγματα βέβαιος, αξιόπιστος: *πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος* = ο λόγος που θα πω είναι αξιόπιστος και αξίζει να τον δεχτούν όλοι.
3. πιθανός: *πιστὴ ὑπόθεσις*.
4. ως ουσιαστικό τὸ πιστόν = εγγύηση, βεβαιότητα: *τὸ πιστὸν τῆς ἐπιστήμης* = η βεβαιότητα που δίνει η γνώση.
παράγ. πιστόω, πιστότης, πιστῶς.
ΝΕ πιστός (με τη σημ. 1).
[**π(ε)ιθ-* (*πείθομαι*) + παρ. επίθ. *-τός*].

πλανάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπλάνων
Μέλλ.	πλανήσω
Μέσ. μέλλ.	πλανήσομαι
Παθ. μέλλ.	πλανηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλανήθην
Παθ. παρακ.	πεπλάνημαι

1. κάνω κάποιον να περιπλανηθεί.
2. παραπλανώ: *τὸ ἀόριστον πλανᾷ* = κάτι που δεν είναι σαφώς προσδιορισμένο παραπλανά.
3. παθ. φωνή πλανῶμαι
α. περιφέρομαι, περιπλανιέμαι: *εἰς πολλὰς πόλεις πλανηθέντες... ἤλθετε εἰς τὸν Πειραιᾶ* = αφού περιπλανηθήκατε σε διάφορες πόλεις... ήρθατε στον Πειραιά.
β. μεταφορικά *πλανῶμαι καὶ ἀπορῶ* = τα χάνω και δεν ξέρω τι να κάνω.
παράγ. πλάνησις, πλανήτης, πλανητικός, πλάνημα, **σύνθ.** λαοπλάνος, πλανόδιος, ἀπλανής.
ΝΕ πλανώμαι (με τις σημ. 2, 3α).
[**παράγ. λ.** **πλαν-* (*πλάνη*) + παρ. επίθ. *-άω*].

πλάνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. περιπλάνηση.
2. μεταφορικά παραπλάνηση, πλάνη: *ἐς τὸ ἀϊδὲς ἀπέρχεται ἡ ψυχή... πλάνης καὶ ἀνοίας ἀπηλλαγμένη* = η ψυχή φεύγει για έναν αόρατο κόσμο... ελεύθερη από την πλάνη και την ανοησία.
ΝΕ πλάνη (με τη σημ. 2).
[**πλαν-* (*πλαν-άομαι*) + παρ. επίθ. *-η*].

πλάνης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. περιπλανώμενος άνθρωπος.
2. για τα άστρα *πλάνητες ἀστέρες* = πλανήτες.
ΝΕ πλανήτης (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **πλαν-* (*πλαν-άομαι*) + παρ. επίθ. *-ης*].

πλάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *πλάσσω*

Παρατ.	ἔπλαττον
Μέλλ.	πλάσω
Αόρ.	ἔπλασα
Παρακ.	πέπλακα
Μέσ. μέλλ.	πλάσομαι
Παθ. μέλλ.	πλασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπλασάμην
Παθ. αόρ.	ἐπλάσθην
Παθ. παρακ.	πέπλασμαι

1. δίνω σχήμα, μορφή σε ένα εύπλαστο υλικό, πλάθω: *πλάττω ζῷον ἐκ πηλοῦ*.
2. διαμορφώνω, διαπλάθω την ψυχή ή το σώμα: *πλάττει ἑαυτόν* = διαμορφώνει το χαρακτήρα του.
3. επινοώ κάτι, το πλάθω με τη φαντασία μου: *ψευδεῖς πλάττει αἰτίας* = επινοεί ψεύτικες κατηγορίες.
παράγ. πλάσμα, πλάσις, πλάστης, πλαστός, πλασμός, **σύνθ.** ἀνάπλασις, διάπλασις, μεταπλασμός, ἀδιάπλαστος, ἔμπλαστρον.
ΝΕ πλάθω (με όλες τις σημ.).
[**πλακ-* (*πλάξ*, *πλακ-ός* «επίπεδη επιφάνεια») + παρ. επίθ. *-jω* > *πλάττω* «εκτείνω, πλάθω»].

πλατύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πλατύτερος
Υπερθετικός	πλατύτατος

επίπεδος και εκτεταμένος: *πότερον ἡ γῆ πλατεῖά ἐστιν ἢ στρογγύλη;* = τι από τα δύο, η γη είναι επίπεδη ή στρογγυλή;
παράγ. πλατύτης, πλατέω, πλατεῖα, πλατειάζω, πλάτος, πλατύνω, Πλάτων.
ΝΕ πλατύς.
[**πλατ-* «εκτείνω» + παρ. επίθ. *-ύς*].

πλέθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μέτρο μήκους ή επιφάνειας.
[*πλέθρον* και *πέλεθρον* < **πελε-* (< *πέλ-ομαι* «κινούμαι») + παρ. επίθ. *-θρον*].

Πλειάδες, -ων, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα οι εφτά κόρες του Άτλαντα και της Πληιόνης, τις οποίες ο Δίας μεταμόρφωσε σε αστέρια.
[**αβέβ. ετυμ., ΙΕ** αρχής].

πλεῖστος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
υπερθετικός βαθμός του *πολὺς*
1. πάρα πολύς ή πάρα πολύ μεγάλος.
2. με άρθρο *οἱ πλεῖστοι* = οι περισσότεροι. *ἡ πλείστη στρατιά* = το μεγαλύτερο μέρος της στρατιάς.
3. ως επίρρημα *τὸ πλεῖστον* κατά το μεγαλύτερο μέρος.

- έκφραση *περὶ πλείστου ποιοῦμαί τινα* = εκτιμώ κάποιον πάρα πολύ.

ΝΕ πλείστος (λόγ., με όλες τις σημ.).
[**πλει-*, **πλε-* (☞ **πλείων**) + παρ. επίθ. *-ιστος*, πβ. *μέγ-ιστος*].

πλείων & **πλέων,** πλείων & πλέων, πλεῖον & **πλέον** ΕΠΙΘΕΤΟ
συγκριτικός βαθμός του *πολὺς*
1. πιο πολύς ή πιο μεγάλος: *ὁ ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει* = και το πλήθος του λαού όλο και περισσότερο ξεχυνόταν. *ὁ πλείων βίος* = η μεγαλύτερη διάρκεια της ζωής.

- με άρθρο οἱ πλέονες οι περισσότεροι, δηλαδή ο λαός: *οἱ τῶν Σαμίων πλέονες* = ο λαός της Σάμου.

2. ουδέτερο τὸ πλέον **α.** ως ουσιαστικό περισσότερο: *οὐδὲν πλέον ἐπίσταμαι* = δε γνωρίζω τίποτε περισσότερο. **β.** ως επίρρημα περισσότερο, μάλλον: *οὐ χάριτι τὸ πλέον ἢ φόβῳ* = μάλλον από φόβο παρά από ευγνωμοσύνη. *πλέον ἢ ἔλαττον* = περισσότερο ή λιγότερο.

- σε αριθμητικό υπολογισμό *ἐν πλέον ἢ διακοσίοις ἔτεσι* = σε περισσότερο από διακόσια χρόνια.

ΝΕ πλέον.
[**πλη-* (*πίμ-πλη-μι*) + παρ. επίθ. *-jων* > **πλήιων* > *πλείων*].

πλεονάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπλεόναζον
Μέλλ.	πλεονάσω
Παρακ.	πεπλεόνακα
Παθ. παρακ.	πεπλεόνασμαι

για πράγματα είμαι περισσότερος απ' ό,τι χρειάζεται, πλεονάζω.
ΝΕ πλεονάζω.
[*πλέον* (< *πολύς*) + *-άζω*].

πλεονεκτέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. έχω ή απαιτώ περισσότερα από όσα έχουν οι άλλοι, είμαι πλεονέκτης: *ὀλιγαρχία τῶν μὲν κινδύνων τοῖς πολλοῖς μεταδίδωσι, τῶν δ' ὠφελίμων οὐ πλεονεκτεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ξύμπαντα ἀφελομένη ἔχει* = η ολιγαρχία τους μεν κινδύνους τους μοιράζεται με το λαό, από τα οφέλη όμως όχι μόνο απαιτεί το μεγαλύτερο μέρος αλλά όλα τα αφαιρεί και τα παίρνει.
2. υπερτερώ, βρίσκομαι σε πλεονεκτική θέση: *πλεονεκτῶ τῶν ἐχθρῶν* = πλεονεκτώ έναντι των εχθρών.
ΝΕ πλεονεκτώ (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *πλεονέκτης* + παρ. επίθ. *-έω*].

πλεονεξία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. απληστία, πλεονεξία.
2. πλεονέκτημα, όφελος: *αἱ πλεονεξίαι αἱ ἴδιαι* = τα προσωπικά οφέλη.
3. πλεονεκτική θέση: *μετὰ πλεονεξίας πειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτούς* = επιχειρείτε να αγωνιστείτε με αυτούς από πλεονεκτική θέση.
ΝΕ πλεονεξία (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *πλεονέκτης* + παρ. επίθ. *-ία*].

πλέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπλεον
Μέλλ.	πλεύσομαι & πλευσοῦμαι
Αόρ.	ἔπλευσα
Παρακ.	πέπλευκα
Υπερσ.	ἐπεπλεύκειν
Παθ. μέλλ.	πλευσθήσομαι
Παθ. παρακ.	πέπλευσμαι

1. ταξιδεύω στη θάλασσα, πλέω: *ἐπὶ Κέρκυραν ἔπλεον. ὑπὸ τριήρους εὖ πλεούσης ἐδιώκοντο* = καταδιώκονταν από μια τριήρη που έπλεε με ευνοϊκό άνεμο.
2. μεταφορικά εξελίσσομαι: *πάντα ἡμῖν κατ' ὀρθὸν πλεῖ* = όλα για μας εξελίσσονται ομαλά.
παράγ. πλεῦσις, πλόος, πλοῖον, **σύνθ.** ἀπόπλους, κατάπλους, περίπλους, ἐκπλέω, παραπλέω, διαπλέω.
ΝΕ πλέω (με τη σημ. 1).
[**πλεϝ-* , πβ. **αρχ. ινδ.** plávate «πλέω»].

πληγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
χτύπημα με όπλο ή με άλλο όργανο, πλήγμα: *τύπτεται τῇ μάστιγι ν' πληγάς* = δέχεται με το μαστίγιο πενήντα χτυπήματα.
παράγ. πλῆγμα.
ΝΕ πληγή.
[**παράγ. λ.** **πληγ-* (*πλήσσω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

πλῆθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μεγάλος αριθμός από πρόσωπα ή πράγματα, πλήθος: *πλῆθος στρατοῦ* = πολύς στρατός.

2. ο λαός: *ἡ τοῦ πλήθους ἀρχὴ δημοκρατία καλεῖται* = η εξουσία στα χέρια του λαού ονομάζεται δημοκρατία. *τὸ πλῆθος τῶν Θεσσαλῶν* = ο θεσσαλικός λαός.
3. μέγεθος, ποσό, ποσότητα: *διὰ πλῆθος τῆς ζημίας* = εξαιτίας του μεγάλου ύψους του προστίμου.
NE πλήθος (με τη σημ. 1).
[**πληθ-* (*πληθ-ύς, πληθ-ύνω* < *πίμ-πλη-μι*) + παρ. επίθ. -*ος*].

πλήθω ΡΗΜΑ
είμαι γεμάτος.
- στην αττική διάλεκτο, μόνο στην έκφραση *ἀγορὰ πλήθουσα* = η αγορά από τις δέκα έως τις δώδεκα περίπου το πρωί, την ώρα που ήταν γεμάτη (☞ **ἀγορά**).

παράγ. πληθύς, πληθύνω.
[**πληθ-* (*πίμ-πλη-μι*)].

πλημμελέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. κάνω σφάλμα: *οἱ ἑκουσίως πλημμελοῦντες* = αυτοί που εν γνώσει τους κάνουν ένα σφάλμα.
2. παθ. φωνή πλημμελοῦμαι με κακομεταχειρίζονται ή με αδικούν: *κατ' οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν πεπλημμελημένοι ἐστέ* = δεν έχετε υποστεί από εμάς καμιά κακομεταχείριση.
παράγ. πλημμέλημα.
[**παράγ. λ.** *πλημμελής* + παρ. επίθ. -*έω*].

πλὴν ΠΡΟΘΕΣΗ / ΕΠΙΡΡΗΜΑ
εκτός, πλην.
1. ως πρόθεση, με γενική *σκυλεύουσι τοὺς τελευτήσαντας πλὴν ὅπλων* = αφαιρούν από τους νεκρούς όλα εκτός από τα όπλα.
2. ως επίρρημα *πᾶσι πλήν σοι* = σε όλους εκτός από σένα. *πλὴν εἰ...* = εκτός εάν... *πλὴν ὅτι...* = εκτός του ότι...
NE πλην (με τη σημ. 1, λ.χ. *πλην αυτού*).
[αιτ. ονοματικής ρίζας **πλη-* / **πλα-* από **πελα-* (*πέλας*), αιολ. *πλάν*, πβ. *δωρεάν*].

πλήρης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πληρέστερος
Υπερθετικός	πληρέστατος

γεμάτος (με κάτι): *ποταμὸς πλήρης ἰχθύων* = ποτάμι γεμάτο ψάρια. *ἐπὴν πλῆρες ᾖ τὸ θέατρον* = κάθε φορά που το θέατρο είναι γεμάτο (με ανθρώπους). ≠ κενός.
παράγ. πληρότης, πληρόω, **σύνθ.** πληροφορέω, πληροφορία.
NE πλήρης.
[**πλη-* (*πίμ-πλη-μι*) + παρ. επίθ. -*ρης*].

πληρόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπλήρουν
Μέλλ.	πληρώσω
Παρακ.	πεπλήρωκα
Μέσ. μέλλ. ενίοτε με παθ. σημ.	πληρώσομαι
Παθ. μέλλ.	πληρωθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπληρωσάμην
Παθ. παρακ.	πεπλήρωμαι

1. γεμίζω κάτι εντελώς: *ἐπλήρωσε λάρνακας λίθων* = γέμισε κιβώτια με πέτρες. *πληρῶ τὰς ἐπιθυμίας* = ικανοποιώ εντελώς τις επιθυμίες μου.
2. συμπληρώνω: *πληρῶ τοὺς δέκα μῆνας* = συμπληρώνω δέκα μήνες. *πεπλήρωται ὁ καιρός* = συμπληρώθηκε ο καιρός (έφτασε η ώρα).
3. εκπληρώνω: *πληρῶ τὰς ὑποσχέσεις.*
παράγ. πλήρωμα, πλήρωσις.
NE πληρώ (τις προϋποθέσεις, με σημ. 3) & πληρώνω «καταβάλλω την αξία».
[**παράγ.** *πλήρης* + παρ. επίθ. -*όω*].

πλησμονή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το να είναι κάτι εντελώς γεμάτο.
2. χορτασμός: *πλησμονὴ καὶ μέθη.*
NE πλησμονή (λόγ., και με τις δύο σημ.).
[**πλη-* (*πί-μ-πλη-μι*) > **πληθ-* ίσως κατά το ομώνυμο *βρίθ-ω*].

πλήττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *πλήσσω*

Παρατ.	ἔπληττον
Μέλλ.	πλήξω
Αόρ.	ἔπληξα
Παρακ.	πέπληγα
Παθ. μέλλ.	πληγήσομαι & (σε σύνθ.) -πλαγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλήγην & (σε σύνθ.) -επλάγην
Παθ. παρακ.	πέπληγμαι

στην αττ. διάλεκτο χρησιμοποιείται μόνο ο παθ. μέλλ., ο αόρ. και ο παρακ. Οι άλλοι χρόνοι αναπληρώνονται από τα ρήματα *παίω, πατάσσω, τύπτω.*
χτυπώ: *πότερον πρότερον ἐπλήγην ἢ ἐπάταξα;* = τι από τα δύο, πρώτα με χτύπησαν ή εγώ τους χτύπησα;
παράγ. πλῆγμα, πλῆκτρον, πλῆξις, **σύνθ.** θαλασσόπληκτος, παραπληγικός.
NE πλήττω (με την ίδια σημ., και «αισθάνομαι πλήξη, στενοχώρια»).
[**πληκ-* / **πλακ-*, **πληγ-* / **πλαγ-* + παρ. επίθ. -*jω* > *πλήττω*].

πνεῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
άνεμος: *εἰ εὔφορον πνεῦμα εἴη* = εάν υπάρχει ευνοϊκός άνεμος. *ἐκεῖ σκιά τ' ἐστὶν καὶ πνεῦμα μέτριον* = εκεί υπάρχει σκιά και ελαφρό αεράκι.
παράγ. πνευματικός, πνευματίζω, πνευματώδης.
NE πνεύμα (με την ίδια σημ., και «το Άγιο Πνεύμα»).
[**παράγ. λ.** **πνευ-* (*πνέω*) + παρ. επίθ. -*μα*].

πνέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπνεον
Μέλλ.	πνεύσομαι & πνευσοῦμαι
Αόρ.	ἔπνευσα
Παρακ.	πέπνευκα

πνέω.
ΝΕ πνέω.
[*πνε- (*πνέ-ω*), *πνευ- (*πνεῦμα*), **ΙΕ** αρχής].
Πνύξ, Πυκνὸς & Πνυκός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τοποθεσία, δυτικά της Ακρόπολης στην Αθήνα, όπου συνεδρίαζε η εκκλησία του δήμου.
ΝΕ Πνύκα.
[**αβέβ. ετυμ.,** προελληνική λ.].
ποδαπός, -ή, -ὸν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
ερωτηματική
1. από ποια χώρα, και γενικότερα από πού: *τίς καὶ ποδαπός;* = ποιος είναι και από πού έρχεται;
2. τι είδους, τι λογής: *ποδαπός; οἷος...* = τι λογής άνθρωπος είναι; τέτοιος που...
[ερωτημ. μόριο *πο + -δαπὸς κατά το ☞ ***ἡμεδαπός***].
ποδήρης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ
ένδυμα που φτάνει ως τις άκρες των ποδιών: *χιτὼν ποδήρης. ποδήρης ἀσπίς* = ασπίδα που κάλυπτε το σώμα και τα πόδια.
[*ποδ- (*πούς, ποδός*) + παρ. επίθ. *-ήρης* < ίσως *-άρης* < *ἀρ-αρ-ίσκω*].
ποθεινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
επιθυμητός, ποθητός: *ποθεινοτέρα τοῦ πλούτου ἢ τῶν ἐναντίων τιμωρία* = πιο επιθυμητή από τα πλούτη είναι η τιμωρία των αντιπάλων.
[**παράγ. λ.** *ποθέω* + παρ. επίθ. *-εινὸς* κατά το αντώνυμο *ἀλγεινός*].
πόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ερωτηματικό
1. για τόπο από πού: *ὦ φίλε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν;* = αγαπητέ μου, πού πας και από πού έρχεσαι; *πόθεν οὖν ὁ πόρος τῶν χρημάτων;* = από πού λοιπόν βρέθηκαν τόσα χρήματα;
2. ιδιωτισμός *πόθεν;* από πού και ως πού;
ΝΕ πόθεν στη φρ. *πόθεν έσχες* (με σημ. 1).
[ερωτημ. και αόρ. *πο- < *k^wo + παρ. επίθ. *-θεν*].
ποῖ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ερωτηματικό προς ποιο μέρος, προς τα πού.
[*πο- < *k^wo + παλιό τοπικό επίθ. *-ι*].
ποιέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐποίουν
Μέλλ.	ποιήσω
Αόρ.	ἐποίησα
Παρακ.	πεποίηκα
Μέσ. μέλλ.	ποιήσομαι
Παθ. μέλλ.	ποιηθήσομαι
Μέσ. & παθ. παρακ.	πεποίημαι

1. κάνω, κατασκευάζω: *ποιῶ ναὸν λίθου πωρίνου* = κατασκευάζω (χτίζω) ένα ναό με πωρόλιθους.
2. παράγω, δημιουργώ: *ποιῶ σίτου χιλίους μεδίμνους* = παράγω χίλιους μεδίμνους σιτάρι.
● μέση φωνή ποιοῦμαι γεννώ: ποιοῦμαι παῖδας.
3. προκαλώ κάτι: *οἱ ἄνεμοι μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσι φανερά* = οι άνεμοι δεν είναι ορατοί, όσα όμως προκαλούν είναι ολοφάνερα.
4. δίνω, παρέχω: *ποιῶ ἄδειάν τινι* = δίνω αμνηστία σε κάποιον.
5. βάζω, τοποθετώ: *τὰ λεπτὰ πλοῖα ἐντὸς ποιῶ* = τοποθετώ τα αδύνατα πλοία στο κέντρο.
6. μέση φωνή *ποιοῦμαί τινα ἑταῖρον* = κάνω κάποιον φίλο μου.
● έκφραση *περὶ πολλοῦ/περὶ ὀλίγου ποιοῦμαί τι* = θεωρώ κάτι σπουδαίο/ασήμαντο.
7. ως συνώνυμο του *πράττω* ενεργώ, κάνω, πράττω: *εὖ ποιῶ τινα* = ευεργετώ κάποιον. *ἀγαθά/κακά ποιῶ τινα* = κάνω καλό/κακό σε κάποιον. *ποίει ὅπως βούλει.*
παράγ. ποίησις, ποιητής, ποιήτρια, ποίημα, ποιητός, **σύνθ.** λογοποιός, τραγῳδοποιός, ἀντιποιέω, ἐκποιέω.
[*ποιF- + παρ. επίθ. *-έω* > *ποιέω*].
ποίημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. έργο, κατασκεύασμα: *ἀνέθηκεν* (= αφιέρωσε) *εἰς Δελφοὺς κρατῆρα, ποίημα Γλαύκου.*
2. ποιητικό έργο, ποίημα.
ΝΕ ποίημα (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. *-μα*].
ποίησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κατασκευή ή παραγωγή: *τειχῶν οἰκοδόμησις καὶ νεῶν* (= καραβιών) *ποίησις.*
2. σύνθεση ποιημάτων, ποίηση.
ΝΕ ποίηση (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. *-σις*].
ποιητής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κατασκευαστής: *ποιητὴς μηχανημάτων.*
2. ποιητής (η εμφάνιση αυτής της σημασίας βασίστηκε στην αντίληψη ότι ο ποιητής ήταν *κατασκευαστής* στίχων, δηλ. τεχνίτης που συνέθετε στίχους με βάση κάποιους συνειδητοποιημένους κανόνες και με δική του προσπάθεια. Άλλοι θεωρούσαν τον ποιητή άτομο που απλώς ήταν το παθητικό φερέφωνο των Μουσών) .
ΝΕ ποιητής (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. *-τής*].
ποικίλος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ποικιλώτερος
Υπερθετικός	ποικιλώτατος

1. αυτός που είναι πολύχρωμος ή που είναι διακοσμημένος με έγχρωμες παραστάσεις: *ἡ Ποικίλη Στοά* = στοά στην Αθήνα, διακοσμημένη με τοιχογραφίες του Πολυγνώτου.

2. αυτός που παίρνει διάφορες μορφές: *ποικιλώτερος Πρωτέως* = πιο πολύμορφος και από τον Πρωτέα (το θαλάσσιο θεό).
3. πολύπλοκος: *ποικίλος νόμος*.
NE ποικίλος.
[**πεικ-* «χρωματίζω με ποικίλα χρώματα, κεντώ»].

ποιμαίνω ΡΗΜΑ
1. βόσκω: *ποιμαίνω πρόβατα*.
2. μεταφορικά φροντίζω για κάποιον ή για κάτι.
NE ποιμαίνω (στην εκκλησιαστική γλώσσα «φροντίζω για τη σωτηρία των πιστών»).
[**παράγ. λ.** *ποιμήν* + παρ. επίθ. *-αίνω*].

ποιμήν, -ένος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
βοσκός.
παράγ. ποιμαίνω, ποίμνη «κοπάδι», ποίμνιον «μικρό κοπάδι», ποιμαντικός.
NE ποιμένας.
[**πωι-* «βόσκω», πβ. ομηρικό *πῶυ, τὸ* «κοπάδι», πβ. **αρχ. περσ.** páyu «φύλακας»].

ποῖος, ποία, ποῖον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
ερωτηματική, συχνά με άρθρο
ποιου είδους, τι ποιότητας (είναι αυτός): *λέγεις δὲ τὴν ποίαν κατάστασιν ὀλιγαρχίαν;* = ποιο είδος πολιτεύματος χαρακτηρίζεις ολιγαρχία;
NE ποιος (που αντιστοιχεί στο αρχ. *τίς*).
[ερωτημ. μόριο **πο-* + παρ. επίθ. *-(ο)ῖος*].

πολέμαρχος, -άρχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στην Αθήνα ένας από τους *ἐννέα ἄρχοντας* (☞ **ἄρχων**).

πολέμιος, -ία, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει σχέση με τον πόλεμο: *τὰ πολέμια* = οι πολεμικές επιχειρήσεις.
2. εχθρικός: *ἡ πολεμία γῆ*.
• ως ουσιαστικό *ὁ πολέμιος* = ο εχθρός.
NE πολέμιος (λόγ., με σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *πόλεμος* + παρ. επίθ. *-ιος*].

πόλις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. πόλη, αστικό κέντρο.
2. πολιτεία, κράτος, πόλη-κράτος (η *πόλις* δεν περιλάμβανε μονάχα ένα αστικό κέντρο αλλά επιπροσθέτως και τη γύρω ύπαιθρο· επιπλέον ήταν ανεξάρτητο κράτος): *τὰ τῆς πόλεως* = οι υποθέσεις της πολιτείας.
παράγ. πολίζω «ιδρύω πόλη», πόλισμα, πολίτης, **σύνθ.** πολιοῦχος.
NE πόλη (με τη σημ. 1).
[**πελ-* «φρούριο», **λιθ.** pilis «φρούριο»].

πολιτεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τα πολιτικά δικαιώματα: *πολιτείαν δίδωμί τινι*.
2. ο καθημερινός τρόπος ζωής ενός πολίτη.
3. διακυβέρνηση, διοίκηση: *ἔφη ἀρίστους εἶναι ἐν πολιτείᾳ τοὺς τὰ πολιτικὰ εὖ πράττοντας* = είπε ότι στη διοίκηση είναι άριστοι εκείνοι που χειρίζονται σωστά τις πολιτικές υποθέσεις. *ἄγω τὴν πολιτείαν* = κατευθύνω (ασκώ) τη διακυβέρνηση.
4. πολιτικό σύστημα, πολίτευμα: *χρώμεθα πολιτείᾳ οὐ ζηλούσῃ τοὺς τῶν πέλας νόμους* = έχουμε πολίτευμα το οποίο δε μιμείται τους νόμους των γειτόνων μας.
NE πολιτεία (με τις σημ. 3, 4).
[**παράγ. λ.** *πολίτης* + παρ. επίθ. *-εία*].

πολιτεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπολίτευον
Μέλλ.	πολιτεύσω
Μέσ. μέλλ.	πολιτεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπολιτευσάμην
Παθ. αόρ.	ἐπολιτεύθην
Παθ. παρακ.	πεπολίτευμαι

1. ζω ως πολίτης σε ελεύθερη πολιτεία: *ἐλευθέρως πολιτεύομεν* = ζούμε ελεύθεροι.
2. κυβερνώ με ορισμένο τρόπο: *κατ᾽ ὀλιγαρχίαν πολιτεύουσι* = κυβερνούν με ολιγαρχικό τρόπο.
3. μέση φωνή ως αποθετικό πολιτεύομαι
α. ζω ως ελεύθερος πολίτης: *πολιτεύομαι ἐν δημοκρατίᾳ/ἐν ἐλευθερίᾳ*. = πολιτεύω. **β.** παίρνω μέρος στη διοίκηση της πόλης: *οἱ ἰδιωτεύοντες καὶ οἱ πολιτευόμενοι* = όσοι περιορίζονται στην ιδιωτική σφαίρα και όσοι αναμειγνύονται στην πολιτική.
NE πολιτεύομαι (με τις σημ. 3α, 3β).
[**παράγ. λ.** *πολίτης* + παρ. επίθ. *-εύω*].

πολίτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ελεύθερος άνθρωπος, που έχει πλήρη πολιτικά δικαιώματα στην πόλη όπου ζει. (Αντίθετα, στην Αθήνα λ.χ., οι γυναίκες, οι δούλοι, οι μέτοικοι και τα παιδιά είχαν περιορισμένα ή καθόλου πολιτικά δικαιώματα).
2. συμπολίτης: *ἐμὸς πολίτης*.
παράγ. πολιτεύω, πολιτικός.
NE πολίτης (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *πόλις* + παρ. επίθ. *-ίτης*].

πολλάκις ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. πολλές φορές: *πολλάκις καὶ οὐχ ἅπαξ* = πολλές και όχι μία φορά.
2. *εἰ/ἐὰν πολλάκις* = εάν κατά τύχη, εάν ίσως.
NE πολλάκις (λόγ., με τη σημ. 1).
[*πολλά* + *-άκις* κατά το *δεκ-άκις*].

πολλαχῇ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. πολλές φορές. = πολλάκις.
2. με πολλούς τρόπους: *πολλαχῇ εἰκάζεται* = (κάτι) συμπεραίνεται με πολλούς τρόπους.
[*πολλά* + παρ. επίθ. *-αχ-ῇ*].

πολλαχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

σε πολλά μέρη: *ἐμοῦ πολλάκις ἀκηκόατε πολλαχοῦ λέγοντος* = εμένα με έχετε ακούσει να μιλώ πολλές φορές και σε πολλά μέρη.
[*πολλά* + παρ. επίθ. *-αχ-οῦ*].

πολυπραγμονέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. ασχολούμαι με πολλά πράγματα.
2. ανακατεύομαι σε ξένες υποθέσεις: *ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν* = ο καθένας πρέπει να ασχολείται με τη δουλειά του και να μην ανακατεύεται σε ξένες υποθέσεις.
[**παράγ. λ.** *πολυπράγμων* + παρ. επίθ. *-έω*].

πολυπράγμων, -ων, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
συνήθως ως αρνητικός χαρακτηρισμός αυτός που ανακατεύεται σε ξένες υποθέσεις, περίεργος.
ΝΕ πολυπράγμων.
[**σύνθ. λ.** *πολύς* + **πραγ-* (*πράττω, πρᾶγ-μα*) + παρ. επίθ. *-μων*].

πολύς, πολλή, πολὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πλείων, πλείων, πλεῖον ἢ πλέων, πλέων, πλέον (☞ **πλείων**)
Υπερθετικός	πλεῖστος

1. πολύς (σε αριθμό, πλήθος ή ποσότητα). ≠ ὀλίγος.
- ως ουσιαστικό οἱ πολλοὶ ο απλός λαός, οι κοινοί θνητοί, η μάζα. ≠ οἱ μείζω κεκτημένοι «οι πλουσιότεροι», οἱ κομψότεροι «οι πιο καλλιεργημένοι».

2. αυτός που είναι μεγάλος, δυνατός ή έντονος: *πολλὴ ἀλογία* = μεγάλη απερισκεψία.
3. αυτός που έχει μεγάλη αξία: *περὶ πολλοῦ ποιοῦμαί τι* = θεωρώ κάτι πολύ σημαντικό.
4. αυτός που έχει μεγάλη έκταση: *πολλὴ ὁδός* = μακρύς δρόμος. *πολλὴ ἡ Σικελία* = η Σικελία είναι μεγάλη.
5. αυτός που έχει μεγάλη διάρκεια: *ἐπὶ πολλῷ* = για πολύ χρόνο. *πρὸ πολλοῦ* = πριν από πολύ χρόνο.
6. ως επίρρημα **α.** πολύ, τὸ πολύ, ὡς τὸ πολύ, τὰ πολλά, ὡς τὰ πολλὰ σε μεγάλο βαθμό, ποσότητα ή ένταση, πολύ, πολύ συχνά: *τὰ πολλὰ τυραννίδες ἐν ταῖς πόλεσι καθίσταντο* = πολύ συχνά στις πόλεις αναλάμβαναν τύραννοι την εξουσία. *ὡς τὰ πολλὰ πολεμοῦσιν* = πολύ συχνά κάνουν πόλεμο. **β.** με προθέσεις *διὰ πολλοῦ* = σε μεγάλη απόσταση. *ἐκ πολλοῦ* = από μεγάλη απόσταση. *ἐπὶ πολύ* = επί πολύ χρόνο ή σε μεγάλη έκταση. **γ.** με συγκριτικά *πολὺ μᾶλλον* = πολύ περισσότερο.
σύνθ. πολυμήχανος, πολλαπλάσιος, πολλοστός, πολλάκις, πολλαχοῦ.
ΝΕ πολύς (με τις σημ. 1, 2, 5) & πολύ (με σημ. «πολύ» του 6α) & επί πολύ (με σημ. 6β).
[*πολ-ύς*, πβ. **αρχ. ινδ.** purú «πολύς»].

πομπή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αποστολή: *ἡ τοῦ ἐνυπνίου* (= του ονείρου) *πομπὴ ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι. πομπὴ ξύλων* = αποστολή ξυλείας.
2. θρησκευτική πομπή.
παράγ. πομπεύω, πομπεία.
ΝΕ πομπή (με τη σημ. 2, και «στρατιωτική πομπή»).
[**παράγ. λ.** *πέμπω* + παρ. επίθ. *-ή*, τροπή *ε* σε *ο*].

πονέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπόνουν
Μέλλ.	πονήσω
Αόρ.	ἐπόνησα
Παρακ.	πεπόνηκα
Υπερσ.	ἐπεπονήκειν
Παθ. αόρ.	ἐπονήθην
Παθ. παρακ.	πεπόνημαι

1. στη μέση φωνή απόλ. πονοῦμαι κοπιάζω, μοχθώ, ασχολούμαι: *περί τι πονοῦμαι* = ασχολούμαι με κάτι.
2. με αιτ. κοπιάζω για κάτι: *ἀνήνυτα πονῶ* = κοπιάζω για κάτι που δεν έχει τελειωμό.
3. *πόνον πονῶ* υποβάλλομαι σε κόπους ή ταλαιπωρίες.
παράγ. πόνημα.
ΝΕ πονώ «έχω πόνο, υποφέρω».
[**παράγ. λ.** *πόνος* + παρ. επίθ. *-έω*].

πονηρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κακή κατάσταση: *πονηρία τοῦ σώματος.*
2. κακία, πανουργία: *πονηρία ψυχῆς.*
ΝΕ πονηρία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *πονηρός* + παρ. επίθ. *-ία*].

πονηρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πονηρότερος
Υπερθετικός	πονηρότατος

1. που βρίσκεται σε κακή κατάσταση, άχρηστος: *πονηρὸν σῶμα* = ασθενικό σώμα. *πονηρὸν στράτευμα* = άχρηστο στράτευμα.
2. με ηθική σημ. κακός, πανούργος: *πονηρὸς καὶ ἐκ πονηρῶν* = κακός και από κακούς γονείς.
παράγ. πονηρία, πονηρεύομαι, πονηρῶς ἢ πονήρως.
ΝΕ πονηρός (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *πονέω* + παρ. επίθ. *-ηρός*].

πόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κόπος: *μετὰ πολλοῦ πόνου* = με πολύ κόπο.
2. πόνος: *ὁ πόνος κατέβαινεν ἐς τὰ στήθη* = ο πόνος κατέβαινε (από το κεφάλι) στο στήθος.
ΝΕ πόνος (με τη σημ. 2).
[**πεν-* «κοπιώ, εργάζομαι» (*πέν-ομαι*)].

πόντος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θάλασσα: *πνεῦμα* (= άνεμος) *ἐκ πόντου.*
παράγ. ποντίζω, πόντιος, ποντικός.

[*πόντ-ος* «γέφυρα που ενώνει τις δύο απέναντι ακτές (π.χ. Ελλήσποντος», ομόρρ. με **λατ.** pons, pontis «γέφυρα»].

πορθέω -ῶ ΡΗΜΑ

καταστρέφω, λεηλατώ: *ἐπόρθουν ἐκ τῶν ἱερῶν τὰ ἀγάλματα* = λεηλατούσαν από τους ναούς τα αγάλματα. *ὅλη ἡ Ἑλλὰς πεπόρθηται* = όλη η Ελλάδα ερημώθηκε.

παράγ. πόρθησις, πορθητής.

[**περθ-, *πορθ-* «καταστρέφω», άγνωστης αρχής].

πορίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπόριζον
Μέλλ.	ποριῶ
Αόρ.	ἐπόρισα
Παρακ.	πεπόρικα
Μέσ. μέλλ.	ποριοῦμαι
Παθ. μέλλ.	πορισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπορισάμην
Παθ. αόρ.	ἐπορίσθην
Παρακ.	πεπόρισμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπορίσμην

1. δίνω, παρέχω: *πορίζω τροφὴν τοῖς στρατιώταις.*

2. α. μέση φωνή πορίζομαι εξασφαλίζω κάτι για τον εαυτό μου: *πορίζομαι τὰ ἐπιτήδεια* = προμηθεύομαι τα αναγκαία τρόφιμα.

β. παθ. φωνή πορίζομαι εξασφαλίζομαι: *ἤδη τὰ τῆς παρασκευῆς ἐπεπόριστο* = τα απαραίτητα εφόδια είχαν ήδη εξασφαλιστεί.

παράγ. πορισμός.

ΝΕ πορίζομαι (με τη σημ. 2α).

[**παράγ. λ.** *πόρος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

πόρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στενός θαλάσσιος δρόμος, πέρασμα.

2. τρόπος με τον οποίο εξασφαλίζει ή πετυχαίνει κανείς κάτι: *οὐδεὶς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἁλώσεως* = δε φαινόταν να υπάρχει κανένας τρόπος για να πετύχουν την κατάκτηση. *πόρος χρημάτων* = τρόπος για να βρεθούν χρήματα.

παράγ. πορίζω, πορευτός, πορεία, **σύνθ.** ἄπορος, εὔπορος, ἀπορέω, ἀπορία.

ΝΕ πόρος (με τη σημ. 1, και *οι πόροι* «τα χρηματικά μέσα»).

[**περ-* «εισδύω, διαπερνώ»].

πόρρω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *πρόσω*

Συγκριτικός	πορρωτέρω
Υπερθετικός	πορρωτάτω

1. μακριά: *εἴτε ἐγγύς, εἴτε πόρρω. πόρρω που* = κάπου μακριά. ≠ ἐγγύς, πλησίον.

2. με γενική

α. τοπικά πιο πέρα, παραπέρα: *πόρρω τοῦ ποταμοῦ προβαίνω* (= προχωρώ).

μακριά από: οὐ πόρρω τῶν βωμῶν.

β. χρονικά σε προχωρημένο χρόνο: *διελεγόμην πόρρω τῶν νυκτῶν* = παρέτεινα τη συζήτηση ως αργά τη νύχτα.

παράγ. πόρρωθεν.

ΝΕ στη φρ. *πόρρω απέχει* (με τη σημ. 1).

[**πρό-τjω* (για το σχηματισμό πβ. *εἴ-σω, ὀπίσω*) > *πρόσω* και (με μετάθεση του *-ρ*) *πόρσω,* αττ. *πόρρω*].

πόρρωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από μακριά.

[**παράγ. λ.** *πόρρω* + παρ. επίθ. *-θεν*].

Ποσιδηϊὼν & **Ποσιδεών, -ῶνος, ὁ** ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο έκτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Νοεμβρίου έως 15 Δεκεμβρίου.

[*Ποσιδ-* + επίθ. *-ηϊών/-εών*, πβ. *Ποσειδῶν, -ῶνος*].

πόσος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ερωτηματική

1. πόσος είναι ως προς τον αριθμό: *πόσοι εἰσὶν οἱ Λακεδαιμόνιοι.*

2. πόσο μακριά: *ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς εἴη* = ρώτησε πόση είναι η απόσταση (που έπρεπε να διανύσει).

3. πόσο χρόνο: *πόσου χρόνου* = πότε.

4. πόση αξία: *πόσου διδάσκει;* = πόσα παίρνει για να διδάξει;

5. πόσο μεγάλος: *πόσος πόθος;* = πόση επιθυμία;

παράγ. ποσάκις, πόσε «προς τα πού».

ΝΕ πόσος (με τη σημ. 1).

[**ποτι-* (από ερωτηματ. **πο-*) + παρ. επίθ. *-ος*].

ποτὲ ΜΟΡΙΟ

εγκλιτικό κάποτε.

• *ποτὲ μέν... ποτὲ δέ...* = άλλοτε... άλλοτε...

[αντων. ρίζα **πο-* + παρ. επίθ. *-τε*, με τονισμό *ποτέ* ως αντώνυμο του *πότε*)].

πότερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. ερωτηματική ποιος από τους δύο: *πότερος καλλίων ἐστί, ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος;*

2. ως επίρρημα πότερον & πότερα ποιο από τα δύο: *ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιτο, μένειν ἢ ἀπιέναι* = η μητέρα ρωτούσε επίμονα τον Κύρο τι από τα δύο θέλει, να μείνει ή να φύγει.

[αντων. ρίζα **πο-* + παρ. επίθ. *-τερος*].

που ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εγκλιτικό

1. κάπου: *ὁρῶσιν ἱππέας που πέραν τοῦ ποταμοῦ* = βλέπουν ιππείς κάπου πέρα από το ποτάμι.

2. κατά κάποιον τρόπο: *εἰ που δέοι τι τῆς φάλαγγος* = εάν έχει κατά κάποιον τρόπο ανάγκη η παράταξη.
[αντων. ρίζα **πο-* + παρ. επίθ. *-ου*].

πούς, ποδός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πόδι.
παράγ. πόδιον, ποδίζω, **σύνθ.** ἄπους, τρίπους, ἐμποδών, ἐμπόδιον, ὑποπόδιον.
ΝΕ πόδι.
[**πεδ-* (*πέδ-ον* «έδαφος»), **λατ.** pes, pedis «πόδι», δωρ. *ὁ πός*, που οδηγεί στην υποψία ότι η διφθογγος *-ου-* (*πούς*) ίσως σχηματίστηκε κατά το *ὀδούς*].

πρᾶγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κάτι που έχει πραχθεί, που έχει γίνει, το έργο ή η πράξη: *γυναίου πρᾶγμα ἐποίει* = έκανε ό,τι κάνουν οι γυναικούλες.
2. υπόθεση, πράγμα: *τὸ πρᾶγμα εἰς ὑπέρδεινόν μοι περιέστη* = το πράγμα κατέληξε να είναι για μένα φοβερό.
- εκφράσεις *πρᾶγμά ἐστί μοι* = είναι ανάγκη (να κάνω κάτι). *οὐδὲν πρᾶγμα* = δε χρειάζεται (να γίνει κάτι), δεν πειράζει.

3. στον πληθυντικό πράγματα **α.** περιστάσεις ή υποθέσεις: *ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ἀγαθοῖς πράγμασι αἱ πόλεις ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι* = σε καιρό ειρήνης και σε ευνοϊκές περιστάσεις οι πολίτες κρίνουν καλύτερα (απ' ό,τι κρίνουν σε καιρό πολέμου). **β.** οι υποθέσεις της πολιτείας: *τὰ κοινά/τὰ πολιτικὰ πράγματα. οἱ ἐν τοῖς πράγμασι* = οι κυβερνώντες. **γ.** ενοχλητικές, δυσάρεστες καταστάσεις: *πράγματα παρέχω τινί* = προκαλώ ενοχλήσεις σε κάποιον.
παράγ. πραγματεία, πραγματεύομαι.
ΝΕ πράγμα (με τις σημ. 1, 2) & πράγματα (με τη σημ. 3β).
[**παράγ. λ.** **πραγ-* (πβ. *πράττω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

πραγματεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σοβαρή απασχόληση με κάτι, και γενικά ασχολία, δραστηριότητα: *τοῦ πολιτικοῦ πᾶσα ἡ πραγματεία περὶ πόλιν ἐστί.*
2. πραγμάτευση/μελέτη ενός θέματος.
ΝΕ πραγματεία (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *πραγματ-εύομαι* + παρ. επίθ. *-εία*].

πρᾶξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ενέργεια, πραγματοποίση, εκτέλεση: *ἡ πρᾶξις τῶν ἔργων.*
2. καλή ή κακή τύχη: *ἀπέκλαιε τὴν ἑαυτοῦ πρᾶξιν* = έκλαιγε για την κακή του τύχη.
ΝΕ πράξη (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** **πρακ-*, **πραγ-* (*πράττω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

πράττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *πράσσω*

Παρατ.	ἔπραττον
Μέλλ.	πράξω
Αόρ.	ἔπραξα
Παρακ. με μεταβ. & αμετάβ. σημ.	πέπραγα & πέπραχα «έχω κάνει κάτι»
Υπερσ. με μεταβ. & αμετάβ. σημ.	ἐπεπράχειν & ἐπεπράγειν
Μέσ. μέλλ.	πράξομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπραξάμην
Παθ. μέλλ.	πραχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπράχθην
Παρακ.	πέπραγμαι

1. πραγματοποιώ, κατορθώνω, ενεργώ: *ἔπραξε τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν* = πραγματοποίησε (πέτυχε) την αποστασία των Κυπρίων. *πράττω εἰρήνην/περὶ εἰρήνης* = κατορθώνω να γίνει ειρήνη. *ἔπρασσεν ὅπως πόλεμος γένηται.*
2. ασχολούμαι με κάτι: *ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ πράττει. οἱ τὰ κοινὰ πράττοντες* = αυτοί που ασχολούνται με την πόλη.
3. ως αμετάβ. βρίσκομαι σε μια (καλή ή κακή) κατάσταση: *εὖ/κακῶς πράττω* = ευτυχώ/δυστυχώ ή ενεργώ καλά/άσχημα. *Οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταίᾳ οὕτως ἐπεπράγεσαν* = όσοι μπήκαν στην Πλάταια σε αυτήν την κατάσταση βρέθηκαν.
4. εισπράττω: *πράττω τὰς εἰσφοράς.*
- στη μέση φωνή πράττομαι εισπράττω για τον εαυτό μου: *τοῦτον χρήματα ἐπράξαντο* = από αυτόν εισέπραξαν χρήματα.

παράγ. πρᾶγμα, πρᾶξις, πρακτέος, πρακτικός, πραγματεύομαι, πραγματεία.
ΝΕ πράττω (με τη σημ. 1).
[**πρακ-* (**πραγ-*) + παρ. επίθ. *-jω*].

πρεσβεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αξίωμα, αξιοπρέπεια: *πρεσβείᾳ ὑπερέχει* = υπερέχει κατά το αξίωμα.
2. αποστολή πρεσβείας, αντιπροσωπεία.
3. πρεσβευτές, αντιπρόσωποι.
ΝΕ η πρεσβεία «μεσολάβηση», τα πρεσβεία «η τιμή που απολαμβάνουν οι γεροντότεροι».
[**παράγ. λ.** *πρεσβεύω* + παρ. επίθ. *-εία*].

πρεσβεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπρέσβευον
Μέλλ.	πρεσβεύσω
Παρακ.	πεπρέσβευκα
Μέσ. αόρ.	ἐπρεσβευσάμην
Παθ. παρακ.	πεπρέσβευμαι

1. είμαι μεγαλύτερος στην ηλικία (από άλλους): *Ξέρξης ἐπρέσβευε τῶν ἄλλων τέκνων Δαρείου.*

2. τιμώ, εκτιμώ: *τὸ πρεσβύτερον τοῦ νεωτέρου ἐστὶ πρεσβευόμενον* = ο γεροντότερος πρέπει να τιμάται περισσότερο από τον νεότερο.
3. πηγαίνω κάπου ως πρεσβευτής: *πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο* = έφυγε για να πάει ως πρεσβευτής στο βασιλιά.
4. μέση φωνή πρεσβεύομαι στέλνω πρεσβευτές: *Ἀθηναῖοι ἐς τὴν Πελοπόννησον ἐπρεσβεύοντο.*
ΝΕ πρεσβεύω «έχω την άποψη, πιστεύω».
[**παράγ. λ.** *πρέσβης* + παρ. επιθ. *-εύω*].

πρεσβύτερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ
συγκριτικός βαθμός του επιθέτου *πρέσβυς*
1. γεροντότερος.
2. ανώτερος, σπουδαιότερος.
ΝΕ πρεσβύτερος (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *πρέσβυς* + παρ. επίθ. *-τερος*].

πρεσβύτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ηλικιωμένος άνθρωπος, γέροντας.
[**παράγ. λ.** *πρέσβυς* + παρ. επίθ. *-της*].

πριάμενος, -μένη, -μενον ΕΠΙΘΕΤΟ
μετοχή αορ. β´ του *ὠνέομαι -οῦμαι* «αγοράζω».
[μτχ. από *ἐπριάμην*, ☞ **ὠνέομαι**].

πρὸ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. με γενική δηλώνει
1. μπροστά σε: *τεθαμμένοι εἰσὶ πρὸ τῶν πυλῶν* = είναι θαμμένοι μπροστά στις πύλες.
- με επέκταση στην πρώτη γραμμή για να υπερασπιστώ κάποιον ή κάτι: *πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνῄσκειν* = το να πεθαίνεις για την Ελλάδα.

2. πριν από: *πρὸ τοῦ θανάτου καὶ μετὰ τὸν θάνατον.*
3. προτίμηση: *αἱροῦμαι πρὸ δουλείας θάνατον* = προτιμώ το θάνατο από τη δουλεία.
Β. ως α´ συνθετικό δηλώνει **α.** μπροστά από κάτι, π.χ. *προπύλαια, προβαίνω.* **β.** πλησίον, κοντά, π.χ. *πρόχειρος.* **γ.** πριν από κάτι, π.χ. *προλέγω.*
ΝΕ προ (λόγ., με σημ. Α1, 2) & προ- (με σημ. Βα, γ).
[**περ-* (*πέραν, πείρω*), **λατ.** pro, **αρχ. σλαβ.** pro, **αρχ. ινδ.** pra, *πρωΐ* από το μακρό θέμα].

προαγορεύω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ **ἀγορεύω**
1. προειδοποιώ για κάτι δημόσια: *πολλάκις προηγορεύομεν ἃ ἐμέλλομεν ὑπὸ Ἀθηναίων βλάπτεσθαι* = πολλές φορές προειδοποιούσαμε δημόσια για τη ζημιά που θα μας προξενούσαν οι Αθηναίοι.
2. προλέγω, προμαντεύω: *οἱ μάντεις προαγορεύουσι τοῖς ἄλλοις τὸ μέλλον* = οι μάντεις προλέγουν στους άλλους αυτά που θα τους συμβούν.
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἀγορεύω*].

προάγω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ **ἄγω**
1. οδηγώ προς τα εμπρός ή συνοδεύω κάποιον: *προήγαγον αὐτοὺς μέχρι Δήλου* = τους συνόδευσαν ως τη Δήλο.
- ως αμετάβ. πηγαίνω μπροστά: *σοῦ προάγοντος ἐγὼ ἐφεσπόμην* = καθώς πήγαινες εσύ μπροστά, εγώ ακολούθησα.

2. φέρνω κάτι σε ένα πιο προχωρημένο στάδιο, το εξελίσσω, το προάγω: *προάγω τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ βέλτιον* = οδηγώ την κατάσταση σε ένα καλύτερο σημείο.
- για πρόσωπα προβιβάζω, προάγω.

3. παρακινώ ή παρασύρω κάποιον: *ἐγὼ προήγαγον ἡμᾶς ἄξια τῶν προγόνων φρονεῖν* = εγώ σας παρακίνησα να έχετε σύνεση αντάξια των προγόνων σας. *εἰς τοῦτο ὀργῆς προήχθησαν ὥστε...* = παρασύρθηκαν σε τέτοιο σημείο οργής, ώστε να...
παράγ. προαγωγός.
ΝΕ προάγω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἄγω*].

προαίρεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. προτίμηση, επιλογή: *οὐκ ἀναγκαίως... ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως καὶ βουλήσεως* = (δεν το κάνετε αυτό) αναγκαστικά, αλλά με δική σας επιλογή και θέληση (προαιρετικά). *παρὰ προαίρεσιν* = παρά τη θέλησή μου.
2. σκοπός: *προαίρεσις βίου* = ο σκοπός της ζωής.
3. *προαίρεσις πολιτείας* σύστημα ή τρόπος διακυβέρνησης.
ΝΕ προαίρεση «ελεύθερη επιλογή και απόφαση».
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *αἵρεσις*].

προαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ **αἱρέω -ῶ**
1. βγάζω κάτι έξω: *ἐντεῦθεν προαιροῦντες τὸν σῖτον ἐπώλουν* = αφού έβγαζαν το σιτάρι από εκεί (από την αποθήκη), το πουλούσαν.
2. μέση φωνή προαιροῦμαι προτιμώ: *δεῖ πρὸ τοῦ κεκινημένου τὸν σώφρονα προαιρεῖσθαι φίλον* = αντί για έναν έξαλλο, πρέπει να προτιμήσει κανείς ένα μυαλωμένο φίλο.
παράγ. προαίρεσις.
ΝΕ προαιρούμαι (λόγ., με τη σημ. 2, λ.χ. *δώστε ό,τι προαιρείσθε*).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *αἱρέω*].

προακούω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ **ἀκούω**
ακούω κάτι από πριν, ενημερώνομαι γι' αυτό: *οἱ Ἐφέσιοι οὔτε προακηκοότες ὡς εἶχε περὶ τῶν Χίων... ἔκτεινον αὐτούς* = οι Εφέσιοι, επειδή δεν είχαν ενημερωθεί σχετικά με τους Χίους, τους σκότωναν.

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἀκούω*].

προαποθνήσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ θνήσκω

1. πεθαίνω πριν από κάποιον άλλο.
2. πεθαίνω πρόωρα (για χάρη κάποιου): *Κόδρος προαπέθανε ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῶν παίδων* = ο βασιλιάς Κόδρος δέχτηκε να πεθάνει πρόωρα για χάρη της βασιλείας των γιων του.
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἀποθνήσκω*].

προβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. προχωρώ (☞ **προβιβάζω**).
• μεταφορικά προχωρώ, φτάνω στο σημείο: *εἰς τοῦτο προβεβήκασιν ἔχθρας ὥστε...* = έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο εχθρότητας, ώστε...
2. για χρόνο προχωρώ, περνώ: *ἡ νὺξ προβαίνει. τοῦ χρόνου προβαίνοντος.*
3. προοδεύω: *προέβαινε τὸ ἔθνος ἄρχον* = προόδευε το έθνος αυξάνοντας την κυριαρχία του.
ΝΕ προβαίνω (λόγ.), με τη σημ. 1 (λ.χ. *προβαίνω σε διάβημα*).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *βαίνω*].

προβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. βάζω ή ρίχνω κάτι μπροστά: *προβάλλουσι πυρούς* = ρίχνουν σιτάρι (στα πουλιά). *τὸ ὄνομα τὸ τῆς εἰρήνης ὑμῖν προβάλλει* = ρίχνει μπροστά σας (ως δόλωμα) την ειρήνη.
2. προτείνω: *χαλεπὴν προβέβληκας αἵρεσιν* = μου προτείνεις να κάνω μια δύσκολη εκλογή.
3. μέση φωνή προβάλλομαι
α. κρατώ μπροστά ή προτείνω κάτι για άμυνα ή για επίθεση: *προβεβλημένοι τοὺς θωρακοφόρους* = έχοντας μπροστά τους αυτούς που φορούσαν θώρακα.
β. μεταφορικά προτάσσω, προβάλλω: *δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα* = πρέπει οι γενναίοι άντρες να ενεργούν προτάσσοντας την καλή ελπίδα.
παράγ. πρόβλημα.
ΝΕ προβάλλω (με τη σημ. 3β).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *βάλλω*].

προβιβάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βιβάζω**

ως μεταβατικό του *προβαίνω* κάνω κάποιον να προχωρήσει, να φτάσει κάπου: *ποῖ προβιβᾷς ἡμᾶς;* = μέχρι πού θα μας πας;
• μεταφορικά *προβιβάζω τινὰ εἰς ἀρετήν* = φέρνω κάποιον κοντά στην αρετή.
ΝΕ προβιβάζω «προάγω, ανεβάζω υψηλότερα».
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *βιβάζω*].

πρόβλημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που προβάλλεται, που προεξέχει ως μέσο άμυνας: *προβλήματα ἵππων χαλκᾶ* = ο χάλκινος οπλισμός των αλόγων.
2. πρόβλημα.
ΝΕ πρόβλημα (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *βλη-* (< *βάλλω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

προβουλεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βουλεύω

1. φροντίζω εκ των προτέρων, προνοώ: *προβουλεύει ὅπως μηδὲν δεήσει* = προνοεί πώς δε θα λείψει τίποτε.
2. για τη Βουλή στην Αθήνα καταρτίζω *προβούλευμα* ή περνώ *προβούλευμα* (δηλ. προκαταρκτική απόφαση που έπρεπε στη συνέχεια να εγκριθεί από την εκκλησία του δήμου): *ἔδοξε τὴν βουλὴν προβουλεύσασαν εἰσενεγκεῖν ὅτῳ τρόπῳ οἱ ἄνδρες κρίνοιντο* = αποφασίστηκε η βουλή να καταρτίσει προβούλευμα και να εισηγηθεί με ποιον τρόπο θα δικάζονταν οι κατηγορούμενοι.
• ως απρόσ. στην παθ. φωνή *προβεβούλευται τῇ βουλῇ* = η βουλή έχει καταρτίσει προβούλευμα.
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *βουλεύω*].

προδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δίδωμι

1. δίνω από πριν, προπληρώνω: *καὶ τόν τε προὐφειλόμενον μισθὸν ἀπέδωκε καὶ ἔτι μηνὸς προέδωκεν* = και το μισθό που οφειλόταν πλήρωσε και προπλήρωσε ακόμη το μισθό ενός μήνα.
2. παραδίδω στον εχθρό, προδίδω.
παράγ. προδοσία, προδότης, προδοτικός.
ΝΕ προδίδω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *δίδωμι*].

πρόδρομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που προηγείται, που τρέχει μπροστά: *κήρυκας προδρόμους προέπεμψαν* = έστειλαν προηγουμένως κήρυκες που πήγαιναν μπροστά.
ΝΕ πρόδρομος «που προηγήθηκε ενός άλλου».
[**σύνθ. λ.** *πρό* + **δραμ-* (*ἔ-δραμ-ον*, πβ. *δρόμος*) + παρ. επίθ. *-ος*].

προεδρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πρωτοκαθεδρία, το δικαίωμα που είχε ένας επίσημος ξένος ή ένας τιμώμενος πολίτης να κάθεται στις πρώτες θέσεις σε δημόσιους αγώνες, στο θέατρο κτλ.
2. το αξίωμα του προέδρου.
ΝΕ προεδρία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *πρόεδρος* + παρ. επίθ. *-ία*].

πρόειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

1. προχωρώ: *ὀλίγα βήματα προϊόντες* = αφού προχώρησαν μερικά βήματα.

- για χρόνο *προϊόντος τοῦ χρόνου* = καθώς περνά ο καιρός. *προϊούσης τῆς νυκτός* = καθώς προχωρούσε η νύχτα.

2. προχωρώ μπροστά: *ἐκέλευεν αὐτὸν προϊέναι* = τον διέταξε να προχωρήσει μπροστά.

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *εἶμι*].

προεῖπον ΡΗΜΑ

αόρ. β΄, με ενεστ. το *πρόφημι* ή το *προαγορεύω*

1. είπα κάτι προηγουμένως ή το είπα ως εισαγωγή: *οὐδὲν οὐκ ἀληθὲς εἴρηκα ὧν προεῖπον* = από όσα είπα προηγουμένως δεν είπα τίποτε που να μην είναι αληθινό.

2. προκήρυξα: *ἐπὰν πόλεμον προείπωσι* = όταν προκηρύξουν πόλεμο.

ΝΕ προείπα (με τη σημ. 1).

προέρχομαι ΡΗΜΑ

Παρακ. συνηρημένος	προὐλήλυθα
Για τους χρόνους ☞ **ἔρχομαι**	

1. προχωρώ: *ἐς τὸ πλέον οὐκέτι προελθών* = χωρίς να προχωρήσει περισσότερο (με το στρατό).

- για χρόνο *προελθόντος πολλοῦ χρόνου* = αφού πέρασε πολύς καιρός.

2. προηγούμαι: *ὁ νεανίας προελθὼν τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο.*

3. μεταφορικά φτάνω σε ένα σημείο (καλό ή κακό): *εἰς πᾶν μοχθηρίας προεληλύθασιν* = έχουν φτάσει στο έσχατο σημείο της μοχθηρίας.

ΝΕ προέρχομαι «έρχομαι / κατάγομαι από κτλ.».

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἔρχομαι*].

προέχω ΡΗΜΑ

συνηρημ. **ενεστ.**	προὔχω
συνηρημ. **μέσ. αόρ. β΄**	προὐσχόμην
Για τους χρόνους ☞ **ἔχω**	

1. κρατώ κάτι μπροστά ως προστασία.

2. μεταφορικά στη μέση φωνή προέχομαι προβάλλω ως πρόφαση: *ὅπερ μάλιστα προὔχονται* = αυτό που κυρίως προβάλλουν ως πρόφαση.

3. ως αμετάβατο **α.** προεξέχω: *ἀκτὴ προέχουσα εἰς τὸν πόντον* = γλώσσα γης που προεξέχει μέσα στη θάλασσα. **β.** υπερέχω: *πλήθει προὔχοντες καὶ ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ* = υπερέχοντες ως προς τον αριθμό και ως προς την πείρα την πολεμική.

παράγ. πρόσχημα.

ΝΕ προέχει «έχει την πρώτη θέση/σημασία».

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἔχω*].

προΐημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἵημι**

1. στέλνω κάποιον ως προπομπό: *πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν ἱππέων τάξιν* = να στείλετε (στον εχθρικό στρατό) πρώτα το τμήμα των στρατιωτών που είναι ιππείς.

2. παραδίδω: *προεῖσαν αὐτῷ τὰς ναῦς* = παρέδωσαν σ' αυτόν τα πλοία.

3. μέση φωνή προΐεμαι αφήνω, αμολάω, και ειδικότερα **α.** για ήχο, φωνή, κραυγή κτλ. βγάζω, εκστομίζω: *μηδὲ φωνὴν προέσθαι δυνάμενος* = χωρίς να μπορεί να βγάλει ούτε καν φωνή (δηλ. εντελώς σιωπηλός). **β.** παραδίδω στον εχθρό. **γ.** εγκαταλείπω: *Ἀθηναῖοί φασι ἐν οὐδενὶ ὑμᾶς προέσθαι ἀδικουμένους* = οι Αθηναίοι λένε ότι σε καμιά περίπτωση δε σας εγκατέλειψαν να αδικείσθε. **δ.** παραχωρώ, χαρίζω κάτι: *προΐεταί τι τῶν ἰδίων καὶ ποιεῖ πρᾶγμα φιλάνθρωπον καὶ φιλόδωρον* = χαρίζει κάτι από αυτά που του ανήκουν και κάνει μια πράξη φιλανθρωπίας και γενναιοδωρίας.

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἵημι*].

προῖκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

δωρεάν, χωρίς να πληρώσω ή να αμειφθώ: *προῖκα ἐργάζομαι.*

[αιτιατ. του *προίξ, προικὸς* ως επίρρ., πβ. *δωρεάν*].

προΐστημι ΡΗΜΑ

συνηρημένος **αόρ. α΄**	προὔστησα
συνηρημένος **αόρ. β΄**	προὔστην
Για τους χρόνους ☞ **ἵστημι**	

1. στήνω / βάζω κάτι μπροστά.

2. μέση φωνή προΐσταμαι

α. βάζω κάτι μπροστά μου: *προστησάμενος τὰ ἅρματα…* = αφού έβαλε μπροστά τα άρματα…

β. προβάλλω ως δικαιολογία: *προΐσταται τὴν ἀτυχίαν τῆς κακουργίας* = προβάλλει ως δικαιολογία της κακοήθειάς του την ατυχία.

3. παθ. φωνή προΐσταμαι

α. είμαι επικεφαλής, είμαι ο ηγέτης, ο κυβερνήτης κτλ.: *Περικλῆς προὔστη τῆς πόλεως* (*τῶν Ἀθηνῶν*) = ο Περικλής ήταν ο αρχηγός της πόλης. *οἱ προεστῶτες/οἱ προεστηκότες* = οι αρχηγοί.

β. προστατεύω: *ὁ προστὰς τῆς εἰρήνης* = αυτός που προστατεύει την ειρήνη.

ΝΕ προΐσταμαι (με τη σημ. 3α και στη μτχ. *προϊστάμενος*).

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἵστημι*].

προκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **καλέω** -ῶ

συνήθως στη μέση φωνή προκαλοῦμαι προσκαλώ: *προκαλοῦμαι αὐτὸν εἰς τὸ συνδειπνεῖν* = τον προσκαλώ σε δείπνο. *προκαλούμεθα ὑμᾶς φίλους εἶναι* = σας προσκαλούμε (σας προτείνουμε) να είμαστε φίλοι.

ΝΕ προκαλώ «προτρέπω» αλλά και «προκαλώ».

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *καλέω*].

προκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κεῖμαι**

1. βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον: *ὁ παῖς οὗτος ὑμῖν πρόκειται* = αυτό το παιδί βρίσκεται μπροστά σας. *παρὰ ἤπειρον νῆσος πρόκειται* = μπροστά στην ηπειρωτική χώρα βρίσκεται ένα νησί.

- χρονικά βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον: *ὁ προκείμενος ἡμῖν ἀγών* = ο αγώνας που βρίσκεται (που έχουμε) μπροστά μας.

2. μεταφορικά προτείνομαι, συζητούμαι: *γνῶμαι τρεῖς πρόκεινται* = έχουν προταθεί τρεις γνώμες.

ΝΕ η μετοχ. *προκείμενος* (με τη σημ. 1 & τις φρ. *προκειμένου να..*, *στο προκείμενο*) & το απρόσ. ρ. *πρόκειται*.

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *κεῖμαι*].

προκινδυνεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κινδυνεύω**

αγωνίζομαι, διακινδυνεύω για τη σωτηρία άλλων: *οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον τοιάδε «...φαμὲν γὰρ Μαραθῶνί τε μόνοι προκινδυνεῦσαι τῷ βαρβάρῳ»* = οι Αθηναίοι έλεγαν τα εξής: «...λέμε δηλαδή ότι μόνοι εμείς αγωνιστήκαμε για τη σωτηρία της Ελλάδας εναντίον των βαρβάρων».

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *κινδυνεύω*].

προκόπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κόπτω**

1. προοδεύω, σημειώνω πρόοδο: *οὐδὲν προέκοπτον εἰς τὸ ἀπολέσαι ὑμᾶς* = δε σημείωσαν καμιά πρόοδο στην προσπάθειά τους να σας καταστρέψουν. **2.** για χρόνο προχωρώ: *ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν* = η νύχτα προχώρησε και η μέρα πλησίασε.

παράγ. προκοπή.

ΝΕ προκόβω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *κόπτω*].

προκρίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κρίνω**

προτιμώ, επιλέγω: *προκρίνω τινὰς ἐκ πάντων* = επιλέγω μερικούς από το σύνολο.

παράγ. πρόκρισις, πρόκριτος «που έχει προεπιλεγεί».

ΝΕ προκρίνω.

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *κρίνω*].

προλαμβάνω ΡΗΜΑ

συνηρημ. **αόρ. β΄**	προὔλαβον
Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**	

1. παίρνω κάτι προκαταβολικά: *προλαμβάνω τρία τάλαντα παρά τινος.*

2. προλαβαίνω.

παράγ. πρόληψις, προληπτικός.

ΝΕ προλαμβάνω & προλαβαίνω (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *λαμβάνω*].

προμαχέω -ῶ ΡΗΜΑ

μάχομαι στην πρώτη γραμμή: *Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι* = οι Αθηναίοι πολεμώντας στο Μαραθώνα στην πρώτη γραμμή υπέρ των Ελλήνων (κατατρόπωσαν τους Μήδους).

παράγ. πρόμαχος, προμαχέω.

[**παράγ. λ.** *πρόμαχος* + παρ. επίθ. *-έω*].

πρόμαχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

συνήθως ως ουσιαστ. αυτός που πολεμά στην πρώτη γραμμή: *Ἀθηνᾶ Πρόμαχος* = η Αθηνά, η προστάτιδα της Αθήνας.

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *μάχομαι*].

προμήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προνοητικότητα, πρόνοια.

ΝΕ προμήθεια «εξασφάλιση», οι προμήθειες «τρόφιμα».

[**παράγ. λ.** *προμηθής* + παρ. επίθ. *-εια*].

πρόξενος, -ένου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άτομο που αντιπροσώπευε τα συμφέροντα ενός ξένου κράτους στο δικό του κράτος. (Ο Αθηναίος Καλλίας, λ.χ., ήταν πρόξενος της Σπάρτης στην Αθήνα.)

παράγ. προξενέω, προξενία.

ΝΕ πρόξενος (με παρόμοια σημ.).

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ξένος*].

προξενέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	προὐξένουν
Μέλλ.	προξενήσω
Αόρ.	προὐξένησα
Παρακ.	προὐξένηκα

1. είμαι πρόξενος: *βούλομαι σῶσαι ὑμᾶς... διὰ τὸ προξενεῖν ὑμῶν* = θέλω να σας σώσω... γιατί είμαι πρόξενος δικός σας.

2. προκαλώ, προξενώ: *προξενῶ εὐδαιμονίαν / κίνδυνόν τινι* = προκαλώ σε κάποιον ευτυχία/κίνδυνο.

3. συστήνω κάποιον ως κατάλληλο για κάποιο έργο: *προξενῶ τινα διδάσκαλον* = συστήνω κάποιον ως δάσκαλο.

ΝΕ προξενώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *πρόξενος* + παρ. επίθ. *-έω*].

πρόοιδα ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἶδα**

γνωρίζω εκ των προτέρων.

[**σύνθ. λ.** *πρό* + *οἶδα*].

προοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὁράω** -ῶ

1. βλέπω μπροστά μου: *ἐπεὶ δὲ σκότος ἐγίγνετο... ἔπιπτον διὰ τὸ μὴ προορᾶν τὰ ἔμπροσθεν* = όταν έπεφτε το σκοτάδι... έσκυβαν, γιατί δεν έβλεπαν τι ήταν μπροστά τους.

2. ενεργ. και μέση φωνή προορῶ / προορῶμαι προβλέπω: *προορῶ τὸ μέλλον. ταῦτα προορώμενοι ἡμεῖς τότε καὶ δεδιότες ἐλέγομεν...* = επειδή εμείς τότε τα είχαμε προβλέψει αυτά και φοβόμασταν, λέγαμε ότι...
3. ενεργ. και μέση φωνή προορῶ & προορῶμαι φροντίζω, προνοώ: *προορῶ τοῦ σίτου* = φροντίζω για τα τρόφιμα. *πάντα ἃ προσήκει προορώμενοι* = φροντίζοντας για όλα όσα πρέπει.
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ὁράω*].

προπετής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	προπετέστερος
Υπερθετικός	προπετέστατος

1. αυτός που γέρνει προς τα εμπρός.
2. μεταφορικά αυτός που έχει την τάση για κάτι αρνητικό, επιρρεπής: *προπετὴς ἦν ἐπὶ τὸ πολλοὺς ἀποκτείνειν* = είχε την τάση να διαπράττει πολλούς φόνους.
3. α. για πράγματα ανεξέλεγκτος, ασυγκράτητος. **β.** για πρόσωπα αυτός που βιάζεται, ορμά ή σπεύδει να κάνει ή να πει κάτι χωρίς προηγουμένως να το σκεφτεί, απερίσκεπτος, απόκοτος, ασυλλόγιστα ορμητικός.
παράγ. προπετῶς, προπέτεια.
ΝΕ προπετής (με σημ. 3β).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *πετ-* (*πίπτω*) + παρ. επίθ. *-ής*].

πρὸς ΠΡΟΘΕΣΗ

Α. με γενική δηλώνει **1.** τη θέση που έχει κάτι σχετικά με κάτι άλλο, προς την πλευρά: *τὸ τεῖχος εἶχε δύο περιβόλους, πρός τε Πλαταιῶν...* = το τείχος είχε δύο περιβόλους, τον έναν προς την πλευρά των Πλαταιών...
2. από την πλευρά (με την έννοια της καταγωγής): *πρόγονοι ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ πρὸς γυναικῶν* = πρόγονοι είτε από την πλευρά των ανδρών είτε των γυναικών.
3. μεταφορικά ενώπιον, στα μάτια κάποιου: *δρῶμεν ἄδικον οὐδὲν οὔτε πρὸς θεῶν οὔτε πρὸς ἀνθρώπων* = δε διαπράττουμε καμιά αδικία, ούτε στα μάτια των θεών ούτε των ανθρώπων.
- σε όρκους στο όνομα του...: *πρὸς Διός* = στο όνομα του Δία. *πρὸς θεῶν, τίς οὕτως εὐήθης ἐστί;* = προς θεού, ποιος είναι τόσο ανόητος;

4. αυτό που ταιριάζει, αρμόζει σε...: *οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι* = γιατί δεν ταίριαζε στο χαρακτήρα του Κύρου να έχει χρήματα και να μην πληρώνει.
5. με παθητικά ρήματα από τον, υπό του: *ὁμολογεῖται πρὸς πάντων* = ομολογείται από όλους.
Β. με δοτική δηλώνει
1. κοντά σε: *οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσί* = τα ποτάμια κοντά στις πηγές τους δεν είναι ορμητικά.
2. εκτός από, επιπλέον: *πρὸς τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν* = εκτός από αυτά μαθαίνουν και να τοξεύουν.
Γ. με αιτιατική δηλώνει
1. κίνηση ή διεύθυνση προς, σε: *πρὸς νότον ὁρᾷ* = βλέπει προς το Νότο.
2. χρονικά περίπου, γύρω: *πρὸς ἑσπέραν ἦν* = ήταν περίπου βράδυ.
3. εναντίον κάποιου ή προς κάποιον: *ὁ πρὸς ἡμᾶς πόλεμος* = ο εναντίον μας πόλεμος. *λέξατε πρός με* = πείτε μου.
4. ως προς, σε σχέση με: *ἔχουσι χώραν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν ἐλαχίστην* = έχουν μια χώρα που σε σχέση με το μεγάλο αριθμό των πολιτών είναι πολύ μικρή.
5. σύμφωνα με: *πρὸς τὴν δύναμιν τὴν αὑτῶν εὖ ποιοῦσι* = σύμφωνα με τη δυνατότητα που έχουν, κάνουν το καλό.
Δ. ως α΄ συνθετικό δηλώνει **1.** κίνηση προς ένα μέρος, π.χ. *προσάγω*. **2.** πλησίον, κοντά, π.χ. *πρόσκειμαι*. **3.** προσθήκη, επιπλέον, π.χ. *προστίθημι*.
[**πρετι-*, **περ-* (*περί*), παμφυλιακό *περτί*, κρητικό *πρές*, ομηρικό *προτί*, **αρχ. ινδ.** práti].

προσαγορεύω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	προσερῶ
Αόρ.	προσεῖπον
Παρακ.	προσείρηκα

1. απευθύνω χαιρετισμό σε κάποιον: *εἴωθα ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοὺς φίλους προσαγορεύειν διὰ τοῦ «εὖ πράττειν»* = συνηθίζω στις επιστολές να απευθύνω στους φίλους το χαιρετισμό «να είσαι καλά».
2. ονομάζω, αποκαλώ κάποιον: *τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορεύουσι ποιμένα τῶν λαῶν* = τον Αγαμέμνονα τον ονομάζουν αρχηγό των λαών.
ΝΕ προσαγορεύω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ἀγορεύω*].

προσάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ ή φέρνω κάτι κάπου: *προσάγω δῶρά τινι* = φέρνω δώρα σε κάποιον.
2. μεταφορικά φέρνω, προκαλώ: *προσάγω φόβον*.
3. μέση φωνή προσάγομαι φέρνω προς το μέρος μου: *ἀπάτῃ προσάγονται τὸ πλῆθος* = παίρνουν με το μέρος τους το λαό με εξαπάτηση (εξαπατώντας τον).
παράγ. προσαγωγή, προσαγωγός.
ΝΕ προσάγω (λόγ., με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ἄγω*].

προσβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

επιτίθεμαι: *προσβαλὼν αἱρεῖ τὴν πόλιν* = αφού επιτέθηκε στην πόλη, την κυριεύει.

παράγ. προσβολή.

ΝΕ προσβάλλω.

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *βάλλω*].

προσβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίθεση: *προσβολὴ ἐγένετο πρὸς τὸ τεῖχος* = έγινε επίθεση στο τείχος.

ΝΕ προσβολή.

[**παράγ. λ.** *προσβάλλω* + παρ. επίθ. *-ή*].

προσγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

πηγαίνω ως βοηθός ή ως σύμμαχος: *οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὁρῶντες στρατιάν τε ἄλλην προσγεγενημένην τοῖς Λακεδαιμονίοις προεῖπον ἔκπλουν* = και οι Αθηναίοι, βλέποντας ότι είχε έρθει και άλλος στρατός για να συμμαχήσει με τους Λακεδαιμόνιους, διέταξαν την αναχώρηση από το λιμάνι.

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *γίγνομαι*].

πρόσειμι (Α) ΡΗΜΑ

στην αττ. διάλεκτο ως μέλλ. του **προσέρχομαι**

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

1. πλησιάζω κάποιον: *βραδέως προσῄεσαν* = πλησίαζαν αργά αργά.

● πλησιάζω κάποιον εχθρικά: *πρόσειμι ἐπί τινα.*

2. παρουσιάζομαι για να μιλήσω: *πρόσειμι πρὸς βουλήν.*

3. για χρόνο πλησιάζω: *ἑσπέρα προσῄει* = πλησίαζε βράδυ.

4. προσέρχομαι, εισπράττομαι: *τὰ προσιόντα χρήματα* = τα εισπραττόμενα χρήματα, τα εισοδήματα.

παράγ. προσιτός.

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *εἶμι*].

πρόσειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἰμὶ

1. συνυπάρχω: *τῇ βίᾳ πρόσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι* = με τη βία συνυπάρχουν οι εχθρότητες και οι κίνδυνοι.

2. είμαι παρών, υπάρχω: *οὐδὲν ἄλλο προσῆν* = δεν υπήρχε τίποτε άλλο.

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *εἰμί*].

προσέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

1. πηγαίνω σε κάποιον, προσέρχομαι: *προσέρχομαι πρός τινα/προς τι.*

2. παρουσιάζομαι για να μιλήσω: *προσέρχομαι τῷ δήμῳ.*

ΝΕ προσέρχομαι.

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ἔρχομαι*].

προσέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

1. πλησιάζω κάτι σε κάτι άλλο: *προσέχω γῇ τὸ σῶμα* = πλησιάζω το σώμα στη γη. *προσέχω ναῦν* = φέρνω το πλοίο στο λιμάνι. *προσέχω εἰς τὴν Σάμον* = προσεγγίζω στη Σάμο.

2. προσέχω τὸν νοῦν ή απλώς προσέχω (με παράλειψη του *νοῦς*) δίνω προσοχή σε κάτι, ενδιαφέρομαι για αυτό: *προσέχω τῷ πολέμῳ. πρόσχωμεν* = ας προσέξουμε.

παράγ. προσεκτικός, προσεχής, προσοχή.

ΝΕ προσέχω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ἔχω*].

προσήκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἥκω

1. φτάνω ως...: *ὄχθαι προσήκουσαι ἐπὶ τὸν ποταμόν* = τα υψώματα φτάνουν ως το ποτάμι.

2. έχω σχέση με κάποιον ή ταιριάζω σ' αυτόν: *τῷ βασιλεῖ προσήκει οὐ ῥᾳδιουργία ἀλλὰ καλοκἀγαθία* = σε ένα βασιλιά δεν ταιριάζει η επιπολαιότητα αλλά η καλοσύνη. *τίνι προσήκει τόδε* = ποιος έχει σχέση μ' αυτό (για να το φροντίσει);

3. ως απρόσ. με απαρέμφατο προσήκει ταιριάζει, πρέπει: *τοὐναντίον δρῶν ἢ προσῆκεν αὐτῷ ποιεῖν* = κάνοντας τα αντίθετα από ό,τι ταίριαζε (έπρεπε) να κάνει.

4. μετοχή προσήκων **α.** αυτός που ανήκει σε κάποιον: *τὸ προσῆκον ἑκάστῳ ἀποδιδόναι* = να αποδώσει κανείς στον καθένα ό,τι του ανήκει (οφείλεται). **β.** αυτός που αρμόζει, που είναι κατάλληλος για κάτι: *τελευτήσας τιμαῖς αὐτὸν προσηκούσαις ὁ σύλλογος τιμάτω* = όταν θα πεθάνει (ο άξιος πολίτης), να τον τιμήσει η συνέλευση του λαού με τις τιμές που του αρμόζουν. **γ.** αυτός που έχει σχέση συγγένειας με κάποιον: *οἱ προσήκοντές τινος* = οι συγγενείς κάποιου.

ΝΕ οι προσήκοντες (με τη σημ. 4γ) & προσήκων, -ουσα, -ον (με τη σημ. 4β).

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ἥκω*].

προσηλόω -ῶ ΡΗΜΑ

καρφώνω επάνω σε κάτι: *προσηλῶ ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα.*

ΝΕ προσηλώνω.

[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ἡλόω*].

πρόσθεν ΠΡΟΘΕΣΗ & ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Α. ως πρόθεση **1.** μπροστά από κάποιον ή από κάτι: *ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος* = μπροστά από το στρατό.

2. πριν από: *οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἑσπέρας* = δεν τελειώσαμε πριν από το βράδυ.

Β. ως επίρρημα **1.** τοπικά μπροστά. ≠ ὄπισθεν.

● με άρθρο *ὁ πρόσθεν* = ο μπροστινός.

2. χρονικά προηγουμένως, πριν: *ὃ οὐ πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν* = πράγμα που δεν το είχαν κάνει προηγουμένως. *σμικρῷ πρόσθεν* = λίγο πριν.

- με άρθρο *ὁ πρόσθεν* ο προηγούμενος: *ἡ πρόσθεν ἡμέρα. τὰ πρόσθεν* = τα περασμένα.

παράγ. πρόσθιος.
[**παράγ. λ.** *πρός* + παρ. επίθ. *-θεν*].

προσίημι ΡΗΜΑ

Για τους άλλους χρόνους ☞ ἵημι

1. στέλνω προς.
2. μέση φωνή προσίεμαι **α.** αφήνω κάποιον να πλησιάσει: *προσίεμαι τοὺς βαρβάρους* = αφήνω τους βαρβάρους να πλησιάσουν. **β.** παραδέχομαι, πιστεύω: *ἀλλὰ τοῦτο οὐ προσίεμαι* = αυτό όμως δεν το πιστεύω. **γ.** δέχομαι: *προσίεμαι ξενικὰ νόμιμα* = δέχομαι ξένες συνήθειες. **δ.** επιδοκιμάζω: *ἐγὼ οὐδὲν κακὸν προσήσομαι* = εγώ δε θα επιδοκιμάσω καμιά κακή πράξη. **ε.** τολμώ να: *οὐ προσίεμαι τοιαύτας πράξεις πράττειν* = δεν τολμώ να κάνω τέτοιες πράξεις.
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ἵημι*].

προσκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ καλέω -ῶ

1. συνήθως στη μέση φωνή προσκαλοῦμαι προσκαλώ.
2. καταγγέλλω κάποιον στο δικαστήριο: *προσκαλῶ τινα δίκην ἀσεβείας* = καταγγέλλω κάποιον για ασέβεια.
παράγ. πρόσκλησις.
ΝΕ προσκαλώ (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *καλέω*].

πρόσκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κεῖμαι

χρησιμοποιείται ως παθ. του **προστίθημι**
1. βρίσκομαι κοντά σε κάτι: *πρόσκειμαι τῇ θύρᾳ* = είμαι κοντά στην πόρτα.
2. είμαι αφοσιωμένος σε κάτι: *πρόσκειμαι τῷ δήμῳ* = είμαι αφοσιωμένος στο λαό.
3. επιμένω παρακαλώντας: *προσέκειντο αὐτῷ ἀξιοῦντες...* = τον παρακαλούσαν ζητώντας...
4. επιμένω πιέζοντας τον εχθρό: *ἡ ἵππος Μαρδονίου προσέκειτο καὶ ἐλύπει τοὺς Ἕλληνας* = το ιππικό του Μαρδονίου πίεζε και παρενοχλούσε τους Έλληνες.
ΝΕ πρόσκειμαι (με τη σημ. 2, λ.χ. *πρόσκειμαι στο τάδε κόμμα*).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *κεῖμαι*].

προσκεφάλαιον, -αίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μαξιλάρι για το κεφάλι.
2. γενικότερα μαξιλάρι κάθε είδους: *καθῆστο ἐπὶ προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου* = καθόταν σ' ένα σκαμνί με μαξιλάρι.

προσκόπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κόπτω

χτυπώ επάνω σε κάτι, σκοντάφτω: *προσκόπτω πρὸς λίθον* = σκοντάφτω σε πέτρα.
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *κόπτω*].

προσκυνέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	προσεκύνουν
Μέλλ.	προσκυνήσω
Αόρ.	προσεκύνησα

γονατίζω σε ένδειξη σεβασμού και λατρεύω ένα θεό.
παράγ. προσκύνησις, προσκυνητής.
ΝΕ προσκυνώ.
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *κυνέω*].

προσλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. παίρνω κάτι επιπλέον: *ὄψον ἐσθίων ἄρτον προσέλαβε* = τρώγοντας το φαγητό του πήρε και ψωμί.
2. παίρνω μαζί μου κάποιον: *προσέλαβεν ἱππεῖς καὶ πελταστάς* = πήρε (για βοήθεια) ιππείς και πελταστές.
παράγ. πρόσληψις.
ΝΕ προσλαμβάνω (με παραπλήσια σημ. προς τη 2).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *λαμβάνω*].

πρόσοδος, -όδου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. προσέγγιση, πλησίασμα: *πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον* = δύσβατοι δρόμοι που οδηγούν στο χωριό.
2. επίθεση, έφοδος: *αἱ πρὸς τοὺς πολεμίους πρόσοδοι* = οι επιθέσεις εναντίον των εχθρών.
3. εισόδημα.
ΝΕ πρόσοδος (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ὁδός*].

προσπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. πέφτω επάνω σε κάτι: *διελόντες τοῦ τείχους, ᾗ προσέπιπτε τὸ χῶμα...* = αφού χάλασαν ένα μέρος του τείχους, εκεί όπου έπεφτε το χώμα...
2. επιτίθεμαι: *οἱ ἱππεῖς προσπίπτουσι τοῖς ὁπλίταις.*
3. συμβαίνω ξαφνικά: *μεγάλαι συμφοραὶ προσέπεσαν* = συνέβησαν / τους έπεσαν μεγάλες συμφορές.
4. πέφτω στα πόδια κάποιου παρακαλώντας, προσπέφτω: *ἱκέτης προσπίπτω.*
ΝΕ προσπέφτω (με τη σημ. 4).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *πίπτω*].

προσποιέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ποιέω -ῶ

1. παραχωρώ: *ἐβούλοντο Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας Θηβαίοις προσποιῆσαι* = ήθελαν να παραχωρήσουν στους Θηβαίους την Πλάταια της Βοιωτίας.
2. συνήθως στη μέση φωνή προσποιοῦμαι **α.** παίρνω κάποιον με το μέρος μου: *οἱ δυνατώτεροι περιουσίας ἔχοντες προσεποιοῦντο ὑπηκόους τὰς ἐλάσσονας πόλεις* = οι ισχυρότεροι που είχαν μεγαλύτερη δύναμη έπαιρναν με το μέρος τους, ως φόρου υποτελείς, τις μικρότερες πόλεις. **β.** χρησιμοποιώ ή παρουσιάζω κάτι ξένο ως δικό μου, το ιδιοποιούμαι: *ἡ τῶν γεφυρῶν οὐ διάλυσις, ἣν ψευδῶς τότε δι' ἑαυτὸν προσεποιήσατο* = η μη καταστροφή (η διάσωση) των γεφυρών, την οποία αναληθώς τότε παρουσίασε ως δικό του έργο. **γ.** προσποιούμαι.
παράγ. προσποίησις.
ΝΕ προσποιούμαι (με τη σημ. 2γ).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *ποιέω*].

προστάτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που είναι υπεύθυνος για κάτι, ο επικεφαλής: *Λακεδαιμόνιοι πάσης τῆς Ἑλλάδος προστάται εἰσίν.*
παράγ. προστατεύω, προστατέω.
ΝΕ προστάτης.
[**σύνθ. λ.** *πρός* + **στατ-* (*στατός* < *ἵσταμαι*) + παρ. επίθ. *-ης*].

προστατέω -ῶ ΡΗΜΑ
είμαι επικεφαλής: *προστατῶ τῆς πόλεως/τοῦ ἀγῶνος.*
[**παράγ. λ.** *προστάτης* + παρ. επίθ. *-έω*].

προστάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *προστάσσω*

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. παρατάσσω στρατιωτικές δυνάμεις.
2. εντάσσω ή προσαρτώ, συνενώνω: *πρὸς τοῖς ἔθνεσι καὶ τοὺς πλησιοχώρους προσέταξεν* = προσάρτησε στους λαούς (των σατραπειών) και όσους γειτόνευαν με αυτούς.
3. διορίζω: *οἱ Λακεδαιμόνιοι προσέταξαν Γύλιππον ἄρχοντα τοῖς Συρακοσίοις* = οι Λακεδαιμόνιοι διόρισαν το Γύλιππο διοικητή των Συρακουσίων.
4. διατάζω: *τὰ προσταχθέντα* = οι διαταγές που δόθηκαν.
ΝΕ προστάζω (με τη σημ. 4).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *τάττω*].

προστίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τοποθετώ κάτι κοντά σε κάτι άλλο: *κλίμακας τοῖς πύργοις προσθέντες* = αφού τοποθέτησαν σκάλες στους πύργους των τειχών. **2.** προσθέτω: *προστίθημι τῷ νόμῳ* = κάνω προσθήκη στο νόμο. **3.** δίνω: *προστίθημι χρήματα.* επιβάλλω: *ζημίαν προστίθημι* = επιβάλλω τιμωρία. **4.** μέση φωνή προστίθεμαι **α.** παίρνω κάποιον με το μέρος μου, τον κάνω φίλο ή σύμμαχο: *προστίθεμαι φίλον.* **β.** συμφωνώ: *ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι* = είπε ότι με αυτήν τη γνώμη συμφώνησαν και οι άλλοι.
παράγ. πρόσθεσις, προσθήκη, πρόσθετος.
ΝΕ προσθέτω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *τίθημι*].

προστυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τυγχάνω

συναντώ τυχαία: *ὁ προστυγχάνων / προστυχών* = ο πρώτος άνθρωπος που συναντά τυχαία κάποιος.
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *τυγχάνω*].

προσφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. τοποθετώ κάτι κοντά ή επάνω σε κάτι άλλο: *μηχανὰς τῇ Ποτειδαίᾳ προσέφερον καὶ ἐπειρῶντο ἑλεῖν* = τοποθέτησαν στην Ποτείδαια πολιορκητικές μηχανές και προσπαθούσαν να την κυριεύσουν.
2. προσφέρω: *προσφέρω δῶρα/τροφήν.*
3. παθ. φωνή προσφέρομαι **α.** πηγαίνω εναντίον κάποιου: *προσενήνεκτο πρὸς τὴν φάλαγγα* = είχε επιτεθεί εναντίον της φάλαγγας. **β.** χωρίς εχθρική διάθεση πηγαίνω προς κάποιον ή κάτι, πλησιάζω. **γ.** φέρομαι, αντιμετωπίζω κάποιον ή κάτι με ένα συγκεκριμένο τρόπο: *ἀπὸ τοῦ ἴσου προσφέρομαί τινι* = αντιμετωπίζω κάποιον με ίσους όρους.
παράγ. προσφορά, πρόσφορος.
ΝΕ προσφέρω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *πρός* + *φέρω*].

πρόσω ΕΠΙΡΡΗΜΑ ☞ **πόρρω.**

προτάττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *προτάσσω*

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. τοποθετώ μπροστά, προτάσσω.
- μέση φωνή προτάττομαι προτάσσω: *προετάξατο τῆς φάλαγγος τοὺς ἱππέας* = τοποθέτησε μπροστά από τη φάλαγγα τους ιππείς.

2. παθ. φωνή προτάττομαι βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον για να τον υπερασπιστώ: *προταχθέντες ὑπὲρ ἁπάντων* = αφού στάθηκαν στην πρώτη γραμμή για την υπεράσπιση όλων.
ΝΕ προτάσσω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *τάττω*].

προτεραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που είναι της προηγούμενης ημέρας: *τῇ προτεραίᾳ (ἡμέρᾳ)* = την προηγουμένη μέρα. ≠ *τῇ ὑστεραίᾳ (ἡμέρᾳ)* = την επόμενη μέρα.
[**παράγ. λ.** *πρότερος* + παρ. επίθ. *-αῖος*].

πρότερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ

προηγούμενος: *τοὺς προτέρους στρατηγοὺς ἔπαυσαν, ἄλλους δὲ ἀνθείλοντο* = απέλυσαν τους προηγούμενους στρατηγούς και εξέλεξαν άλλους στη θέση τους.
παράγ. προτεραία (ἡμέρα).
ΝΕ στη φρ. *εκ των προτέρων* «από πριν».
[*πρό* + παρ. επίθ. *-τερος*].

προτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τοποθετώ κάτι μπροστά.
- μέση φωνή προτίθεμαι βάζω κάτι μπροστά σε κάποιον: *προτίθεμαι δεῖπνον* = προσφέρω φαγητό.

2. ορίζω, προτείνω: *προτίθημί τινι στέφανον τῶν ἀγώνων* = ορίζω γι' αυτόν που αγωνίστηκε το στεφάνι του νικητή. *προτίθημι θάνατον ζημίαν* = ορίζω το θάνατο ως ποινή.
3. μέση φωνή προτίθεμαι προτείνω για συζήτηση: *καὶ σύ, ὦ πρύτανι, γνώμας πρόθες αὖθις Ἀθηναίοις* = και συ, πρύτανη, θέσε πάλι για συζήτηση στους Αθηναίους τις προτάσεις.
παράγ. πρόθεσις.
ΝΕ προτίθεμαι «έχω την πρόθεση, σχεδιάζω».
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *τίθημι*].

προτιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τιμάω -ῶ

1. δίνω, συγκριτικά, μεγαλύτερη αξία σε κάποιον/κάτι: *ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἀντὶ πάντων τῶν ἄλλων χρημάτων προτιμᾷ* = ο πατέρας δίνει στο γιο του μεγαλύτερη σημασία από ό,τι σε οτιδήποτε άλλο.
2. προτιμώ: *Αἰγύπτιοι προτιμῶσι καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι* = οι Αιγύπτιοι προτιμούν να είναι καθαροί παρά να έχουν καλή εξωτερική εμφάνιση.
3. φροντίζω, ενδιαφέρομαι για κάποιον ή για κάτι: *εἰρήνη δ' ὅπως ἔσται προτιμῶσι οὐδόλως* = δεν ενδιαφέρονται όμως καθόλου πώς θα γίνει ειρήνη.
παράγ. προτίμησις.
ΝΕ προτιμώ (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *τιμάω*].

προὔργου

ως ουδέτερο επίθετο ωφέλιμο, χρήσιμο: *προὔργου ἐστὶν εἴς τι/πρός τι* = κάτι είναι χρήσιμο για κάποιο σκοπό.
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ἔργου*].

προφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. προσφέρω: *μάντεις σφάγια προέφερον τὰ νομιζόμενα* = οι μάντεις πρόσφεραν σφαγμένα ζώα, όπως συνηθιζόταν.
2. λέω, αναφέρω κάτι: *μὴ προφέρετε τὴν τότε γενομένην ξυνωμοσίαν* = μην αναφέρετε την ομοσπονδία που είχαμε κάνει τότε.
3. υπερτερώ: *ἡ Νάξος εὐδαιμονίᾳ τῶν νήσων προέφερε* = η Νάξος υπερτερούσε ως προς τον πλούτο από τα άλλα νησιά.
παράγ. προφορά.
ΝΕ προφέρω «εκφέρω λέξη, πρόταση κτλ.».
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *φέρω*].

πρόχους, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κανάτα.
[διαλ. *πρόχοος* (< *προχέω*), στα αττ. συνηρημ. *πρόχους*].

προώλης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που αξίζει να χαθεί πριν την ώρα του (☞ **ἐξώλης**).
ΝΕ στη φρ. *εξώλης και προώλης*.
[**σύνθ. λ.** *πρό* + *ὄλλυμι*].

πρυτανεῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δημόσιο οικοδόμημα όπου έδρευε ο *ἄρχων* (δηλ. ο επώνυμος άρχων).
[**παράγ. λ.** *πρύτανις* + παρ. επίθ. *-εῖον*].

πρυτανεύω ΡΗΜΑ

1. έχω το αξίωμα του *πρυτάνεως*: *πρυτανεύουσα (φυλή)* = η φυλή στην οποία ανήκαν οι 50 πρυτάνεις (☞ **πρύτανις**).
2. διευθύνω: *τὴν εἰρήνην ἐπρυτάνευε* = διηύθυνε τις διαπραγματεύσεις για την ειρήνη.
ΝΕ πρυτανεύω «βρίσκομαι στην πρώτη θέση».
[**παράγ. λ.** *πρύτανις* + παρ. επίθ. *-εύω*].

πρύτανις, -εως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ., στην Αθήνα *οἱ πρυτάνεις* οι 50 *βουλευταὶ* μιας *φυλῆς* στο χρονικό διάστημα που αυτοί αποτελούσαν τη διαρκή επιτροπή της *Βουλῆς* για τις τρέχουσες υποθέσεις του σώματος.
παράγ. πρυτανεῖον, πρυτανεύω, πρυτανεία «η θητεία του πρυτάνεως».
ΝΕ πρύτανης «ο επικεφαλής πανεπιστημίου».
[**αβέβ.,** πιθ. προελλ., πβ. ετρουσκικό purutn «αρχηγός»].

πρῴ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *πρωΐ*

Συγκριτικός	πρῳαίτερον
Υπερθετικός	πρῳαίτατα

1. το διάστημα από την ανατολή έως το μεσημέρι, πρωί.
2. νωρίς: *πρῴ τῆς ὥρας*.
ΝΕ πρωί (με τη σημ. 1).
[**πρω-* (< *πρό*) + τοπικό επίθ. *-ι*, πβ. *πέρυσ-ι*].

πρώην ΕΠΙΡΡΗΜΑ

προχθές: *πρώην καὶ χθές*.
ΝΕ ο πρώην «ο τέως, αυτός που δεν έχει πια την προηγούμενή του θέση, τίτλο κτλ.».

[αιτ. θηλ. αμάρτ. επιθέτου **πρώη* ή **πρῴ* (εκτεταμένη μορφή της *πρό,* πβ. *πρῴ*) + επίθ. *-ην* κατά το *ἄντην* (*ἀντί*)].

πταίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπταιον
Μέλλ.	πταίσω
Αόρ.	ἔπταισα
Παρακ.	ἔπταικα

1. κάνω κάποιον να σκοντάψει.
● ως αμετάβατο σκοντάφτω.
2. μεταφορικά κάνω σφάλμα: *ὅταν πταίσωσί τι* = όταν κάνουν κάποιο σφάλμα.
παράγ. πταῖσμα.
ΝΕ πταίω (λόγ.) & φταίω (με τη σημ. 2).
[*πετ-* , *πτ-αίω* **άγν. ετυμ.**].

πτερόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. φτερό.
2. φτερούγα.
3. σειρά από κολόνες που περιβάλλουν εξωτερικά ένα ναό.
παράγ. πτερόεις, -εσσα, -εν (ἔπεα πτερόεντα «λόγια που πετούν, δε μένουν»), πτερωτός, πτερόω, πτέρυξ, **σύνθ.** ἄπτερος, ἀναπτερόω, ἀναπτέρωσις.
ΝΕ φτερό (με τη σημ. 1) & πτερό (με σημ. 3).
[**πετ-* (*πέτομαι* «πετώ») + παρ. επίθ. *-ρόν*].

πτήσσω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπτησσον
Μέλλ.	πτήξω
Αόρ.	ἔπτηξα
Παρακ.	ἔπτηχα

μαζεύομαι, ζαρώνω από το φόβο μου: *δοκεῖ μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα πτῆξαι* = νομίζω πως είναι χαρακτηριστικό του ίδιου ανθρώπου να είναι θρασύς, όταν όλα του πηγαίνουν καλά, και όταν πέσει σε κάποιο λάθος, να ζαρώνει από το φόβο του.
παράγ. πτώξ, ὁ «δειλός» (για το λαγό), πτωχός, πτωχικός, πτωχεύω.
[**πτηκ-* (**πτᾱκ-*, **πτωκ-* , πβ. *πέ-πτω-κα* < *πί-πτω, πέτ-ομαι*) + παρ. επίθ. *-jω* > *πτήσσω*].

πτύσσω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπτυσσον
Μέλλ.	πτύξω
Αόρ.	ἔπτυξα
Παθ. αόρ.	ἐπτύχθην

διπλώνω. ≠ ἀναπτύσσω «ξεδιπλώνω».
παράγ. πτυχή.
ΝΕ πτύσσω.
[**πτυχ-* + παρ. επίθ. *-jω*].

πτωχεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επαιτεία, ζητιανιά (☞ **πενία**).
[**παράγ. λ.** *πτωχός* + παρ. επίθ. *-εία*].

Πυανοψιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο τέταρτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Σεπτεμβρίου έως 15 Οκτωβρίου.
[από τη φρ. *πύανον ἕψειν* «ψήνω κουκιά» + παρ. επίθ. *-ιών*, όπου *πύανος, ὁ* = *κύαμος, ὁ* «κουκί»· ίσως ο πρωτογενής τύπος είναι **πύαμος*, αιτ. *τὸν *πύαμον* > *τὸν πύανον* (τροπή *μ* > *ν*), *τὸν κύαμον* (τροπή *π* σε *κ* στο σχήμα *τ-π* > *τ-κ*)].

Πύθια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούσαν κάθε τέσσερα χρόνια στους Δελφούς προς τιμήν του Πυθίου Απόλλωνα.
[*Πύθια* (ενν. *ἱερά*), **παράγ. λ.** *Πυθώ, ἡ* «παλιό όνομα των Δελφών» + παρ. επίθ. *-ια*].

Πυθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η ιέρεια του Απόλλωνα στο μαντείο των Δελφών.
[**παράγ. λ.** *Πυθώ* + παρ. επίθ. *-ία*].

πυκνός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πυκνότερος
Υπερθετικός	πυκνότατος

1. πυκνός. ≠ ἀραιός.
2. συχνός, πολύς: *οὗτοι δὲ πυκνοῖς ἐρωτήμασιν ἐχρῶντο* = και αυτοί έκαναν πολλές ερωτήσεις.
3. για πρόσωπα έξυπνος ή συνετός.
παράγ. πυκνότης, πυκνόω.
ΝΕ πυκνός (με τη σημ. 1).
[αρχικά **πυκ-ινός* < επίρρ. *πύκα* «πάγια, στέρεα» άγνωστης αρχής) + παρ. επίθ. *-ινός*].

πύκτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πυγμάχος.
[**παράγ. λ.** **πυγ-* (πβ. *πύξ, πυγ-μάχος*) + παρ. επίθ. *-της*].

πυνθάνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπυνθανόμην
Μέλλ.	πεύσομαι
Αόρ. β´	ἐπυθόμην
Παρακ.	πέπυσμαι
Υπερσ.	ἐπεπύσμην

ζητώ να μάθω, μαθαίνω, πληροφορούμαι: *ὡς ἐπυνθάνοντο τῆς Πύλου κατειλημμένης* = όταν πληροφορήθηκαν ότι κατελήφθη η Πύλος. *σὺ ἄρτι πέπυσαι;* = εσύ τώρα το έμαθες;
παράγ. ἡ πύστις.
[**πυνθ-* (**πευθ-*, κρητικό *πεύθω* «πληροφορώ», + παρ. επίθ. *-αν-ομαι* > *πυνθάνομαι*, για την ανάπτυξη *-ν-* στο *πυ-ν-θ-* πβ. **λιθ.** bu-n-dú «βρίσκομαι σε εγρήγορση», **ΙΕ** *bheudh-].

πὺξ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
στην πυγμαχία και γενικότερα με τις γροθιές: *ἄλλον δὲ κωλύοντα ἡμᾶς πορεύεσθαι ἔπαισα πύξ* = και έναν άλλο που μας εμπόδιζε να

προχωρήσουμε τον χτύπησα με γροθιές (☞ **λάξ**).

παράγ. πυγμή, πυγμαῖος, πύκτης, πυγμάχος.

ΝΕ στην έκφραση *πύξ λάξ* «με μπουνιές και κλοτσιές».

[**πυγ-* «κεντρίζω, μπήγω, κτυπώ» + *-ς* των επιρρημάτων (π.χ. *οὕτω-ς*), ακριβές αντίστοιχο του **λατ.** pugna, pugnare].

πῦρ, πυρός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φωτιά.

παράγ. πυρά, πυρετός, πυρρός, πυρσός.

[**πυρ-*, πβ. **αρμ.** hur = *πῦρ*, **ουμβρικό** pir (αιτιατ.)].

πυρά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φωτιά από συσσωρευμένα ξύλα: *νεκρὸς ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος* = νεκρός που είναι ξαπλωμένος επάνω στη φωτιά (για να καεί).

ΝΕ (λόγιο) πυρά.

[*πῦρ* + παρ. επίθ. *-ά*].

πυρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σιτάρι.

[**πυρ-* + παρ. επίθ. *-ός*, πβ. **λιθ.** pūras «κόκκος σιταριού»].

πυρρίχη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

είδος πολεμικού χορού, πυρρίχιος: *ὀρχηστρὶς ὠρχήσατο πυρρίχην* = μια χορεύτρια χόρεψε πυρρίχιο.

[ίσως από τον επινοητή του χορού, κύρ. όν. *Πύρριχος*, πβ. *πύρριχος* «κοκκινόξανθος»].

πυρρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

κοκκινωπός.

σύνθ. πύρριχος, πυρρόχρους, διάπυρρος «ολοκόκκινος».

[ίσως **πυρσϜός* < **πυρσ-* (πβ. *πυρσ-ός*) + παρ. επίθ. *-Ϝός*].

πυρφόρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που εκτοξεύει φωτιά: *ἐβάλλοντο πυρφόροις οἰστοῖς* = δέχονταν χτυπήματα με εμπρηστικά βέλη.

[**σύνθ. λ.** *πῦρ* + *φέρω*].

πώγων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γενειάδα, γένια: *πώγωνος ὑποπίμπλαται* = έχει αρχίσει να γεμίζει γένια.

παράγ. πωγώνιον, **σύνθ.** δασυπώγων.

ΝΕ πιγούνι.

[**αβέβ. ετυμ.**].

πῶλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πουλάρι.

[**πωλ-* + παρ. επίθ. *-ος* > *πῶλος*, ακριβές αντίστοιχο με **γερμ.** Fohlen «πουλάρι», ίσως ομόρρ. με *παῖς* και **λατ.** puer].

πώποτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κάποτε έως τώρα, κάποια φορά ως τώρα: *ἤκουσας πώποτέ τινος τούτων λέγοντος...;* = άκουσες ποτέ ως τώρα κανέναν από αυτούς να λέει...; *ὅσοι ἐμοῦ πώποτε ἀκηκόατε διαλεγομένου* = όσοι με έχετε ακούσει, κάποια φορά ως τώρα, να συζητώ.

[**σύνθ. λ.** εγκλιτ. *πω* + *ποτέ*].

πῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ερωτηματικό πώς.

ΝΕ πώς.

[ερωτηματική ρίζα **πω-* (**πο-*) + ληκτικό *-ς* των επιρρημάτων, π.χ. *οὕτω-ς*].

πως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εγκλιτικό κάπως, κατά κάποιον τρόπο: *ἀπώκνησάν πως τὸν κίνδυνον μέγαν ἡγησάμενοι* = δείλιασαν κάπως, επειδή θεώρησαν μεγάλο τον κίνδυνο.

Ρ

Ῥ, ῥ, ῥῶ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο έβδομο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο: ρʹ = 100, αλλά ͵ρ = 100.000.

ῥᾴδιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥᾴων
Υπερθετικός	ῥᾷστος

εύκολος: *ῥᾳδία ἡ κρίσις* = εύκολη αυτή η κρίση. ≠ χαλεπὸς «δύσκολος».

- ῥᾴδιόν (ἐστίν) με απαρέμφατο είναι εύκολο να...: *οὐ ῥᾴδιον ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλῃ* = δεν είναι εύκολο να κάνεις ό,τι θέλεις.

παράγ. ῥᾳδίως, ῥαστώνη, **σύνθ.** ῥᾳδιουργός, ῥᾳδιουργία.

[**Ϝρᾱδ-* + παρ. επίθ. *–ιος* > *ῥᾴδιος*, πβ. *ῥᾶ* «εύκολα» = αιολικό *βρᾶ* = *Ϝρᾶ*].

ῥαθυμέω -ῶ ΡΗΜΑ

μένω αργός, αδρανής, δεν κάνω τίποτα: *ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν βούλεται πονεῖν* = αν και είναι δυνατόν να μην κάνει τίποτα, θέλει να κοπιάζει.

[**παράγ. λ.** *ῥάθυμος* + παρ. επίθ. *-έω*].

ῥαθυμία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανέμελο πνεύμα, άνεση: *ῥαθυμίᾳ μᾶλλον ἢ πόνων μελέτῃ ἐθέλομεν κινδυνεύειν* = είμαστε πρόθυμοι να αντικρίζουμε τον κίνδυνο με άνεση περισσότερο παρά με επίπονες ασκήσεις.

2. οκνηρία.

ΝΕ ραθυμία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ῥάθυμος* + παρ. επίθ. *-ία*].

ῥάθυμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥαθυμότερος
Υπερθετικός	ῥαθυμότατος

1. αμέριμνος, ανέμελος.
2. οκνηρός.
3. για πράγματα ανέμελος, εύκολος: *ῥάθυμος βίος* = ανέμελη ζωή.
παράγ. ῥαθυμέω, ῥαθυμία.
ΝΕ ράθυμος (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ῥᾶ* «εύκολα» + **θυμ-* (πβ. *θυμός*) + παρ. επίθ. *-ος*].

ῥαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔρραινον
Μέλλ.	ῥανῶ
Αόρ.	ἔρρανα

ραντίζω.
παράγ. ῥανίς, ῥαντίζω, ῥαντισμός.
ΝΕ ραίνω.
[**ῥάν-jω*, αβέβαιης αρχής].

ῥαπίζω ΡΗΜΑ
1. χτυπώ κάποιον/κάτι με ράβδο: *ῥαπίσας αὐτὴν ἀπέπεμψεν τῆς οἰκίας* = τη χτύπησε με τη ράβδο και την πέταξε έξω από το σπίτι.
2. χαστουκίζω κάποιον στο πρόσωπο: *ἐπὶ κόρρης ῥαπίζω τινά* = χτυπώ κάποιον στο πρόσωπο.
παράγ. ῥάπισμα.
ΝΕ ραπίζω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ῥαπίς* «βέργα» + παρ. επίθ. *-ίζω* > **ῥαπίδjω* > *ῥαπίζω*].

ῥᾳστώνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ευκολία (στο να κάνω κάτι λ.χ.): *ῥᾳστώνῃ μανθάνω* = με ευκολία μαθαίνω.
2. ανακούφιση από κάτι δυσάρεστο, αναψυχή: *ῥᾳστώνην ἐμαυτῷ ἐξηῦρον* = εξασφάλισα αναψυχή για τον εαυτό μου.
ΝΕ ραστώνη «τεμπελιά».
[**παράγ. λ.** *ῥᾷστ-ος* + παρ. επίθ. *-ώνη*].

ῥαψῳδέω -ῶ ΡΗΜΑ
απαγγέλλω (τα ποιήματα κάποιου ποιητή, κυρίως του Ομήρου): *τί δὴ ποτ' οὖν ῥαψῳδεῖς περιιὼν τοῖς Ἕλλησι* = γιατί τέλος πάντων απαγγέλλεις τα ποιήματα του Ομήρου περιερχόμενος την Ελλάδα;
[**παράγ. λ.** *ῥαψῳδός* (**σύνθ.** *ῥάπτω* + *ᾠδή*) + παρ. επίθ. *-έω*].

ῥαψῳδία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. απαγγελία επικών ποιημάτων: *ῥαψῳδίᾳ ἆθλα ἔθεσαν* = προκήρυξαν βραβεία για την απαγγελία επικών ποιημάτων.
2. τμήμα επικού ποίηματος κατάλληλο για απαγγελία σε μια περίσταση (λ.χ. μια ραψωδία της *Ιλιάδας* ή της *Οδύσσειας*).
ΝΕ ραψωδία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ῥαψῳδός* (**σύνθ.** *ῥάπτω* + *ᾠδή*) + παρ. επίθ. *-ία*].

ῥεῖθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ρυάκι, ρεύμα, ποταμός.
ΝΕ ρείθρο.
[**παράγ. λ.** *ῥέω* + παρ. επίθ. *-θρον* > ιων. *ῥέ-εθρον*, αττ. συνηρημ. *ῥεῖθρον*].

ῥέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔρρεπον
Μέλλ.	ῥέψω
Αόρ.	ἔρρεψα

κλίνω, γέρνω: *τὸ κάτω ῥέπον βαρύ* = αυτό που (στη ζυγαριά) γέρνει προς τα κάτω είναι βαρύ. *ἐπὶ τὸ λῆμμα ῥέπω* = γέρνω προς το όφελός μου, το κέρδος μου.
παράγ. ῥοπή, ῥόπαλον, ῥόπτρον, **σύνθ.** ἰσόρροπος, ἰσορροπία, ἀντίρροπος.
ΝΕ ρέπω «έχω την τάση».
[**Fρεπ-*, **Fροπ-*, ίσως συγγενικό με *ῥαπίς*, *ῥαπίζω*].

ῥέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔρρεον
Μέλλ.	ῥυήσομαι
Αόρ.	ἐρρύην
Παρακ.	ἐρρύηκα
Υπερσ.	ἐρρυήκειν

1. για υγρά ρέω, τρέχω: *φάραγγες ὕδατι ῥέουσαι* = φαράγγια που τρέχουν νερό.
2. μεταβάλλομαι: *ἅπανθ' ὁρῶ ῥέοντα* = παρατηρώ ότι όλα μεταβάλλονται. *τὰ πάντα ῥεῖ* = τα πάντα μεταβάλλονται.
παράγ. ῥεῦμα, ῥεῦσις και ῥύσις, ῥευστὸς και ῥυτός, ῥύαξ, ῥεῖθρον, ῥοῦς, ῥοή, **σύνθ.** μελίρρυτος «αυτός από τον οποίο τρέχει μέλι».
ΝΕ ρέω (με τη σημ. 1).
[**σρεF-* + παρ. επίθ. *-ω* > **σρέFω* > *ῥέω*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** srávati = *ῥέω*, *srew-, πβ. *Στρυμών* «που ρέει»].

ῥήγνυμι & **ῥηγνύω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐρρήγνυν
Μέλλ.	ῥήξω
Αόρ.	ἔρρηξα
Παθ. μέλλ.	ῥαγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐρρηξάμην
Παθ. αόρ.	ἐρράγην
Παθ. παρακ. με αμετάβ. σημ.	ἔρρωγα
Παθ. υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ἐρρώγειν

1. σπάζω: *θώρακας ῥήγνυμι.*
2. διασπώ την παράταξη ενός στρατού: *φάλαγγα ῥήγνυμι.*
3. σχίζω (συνήθως τα ρούχα μου σε ένδειξη πένθους): *ῥήγνυμι πέπλους* = σχίζω τα πέπλα.

παράγ. ῥῆγμα, ῥῆξις, ῥαγή, ῥαγάς, ῥαγδαῖος, ῥώξ, ῥωγμή, **σύνθ.** ῥηξικέλευθος, ἄρρηκτος.
[*Ϝρηγ-, *Ϝρᾱγ-, **ΙΕ** αρχής: *Ϝρήγ- + παρ. επίθ. -νυ-μι > *ῥήγνυμι*].

ῥῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ρήση: *τοῦ Πιττακοῦ περιεφέρετο τοῦτο τὸ ῥῆμα* = κυκλοφορούσε αυτή η ρήση του Πιττακού.
2. λέξη: *τὸ ῥῆμα τόδε* = η λέξη «τόδε».
3. φράση. ≠ όνομα «μεμονωμένη λέξη».
4. στη γραμματική ρήμα. ≠ όνομα «ουσιαστικό».
ΝΕ ρήμα (με τη σημ. 4).
[*Ϝερε-, *Ϝρη- «λέγω» + παρ. επίθ. -*μα*].

ῥῆσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ομιλία: *περὶ σμικροῦ πράγματος ῥήσεις παμμήκεις ποιῶ* = για μικρό πράγμα κάνω πολύ μακρόλογες ομιλίες.
2. έκφραση ή χωρίο (ενός συγγραφέα): *ὁμηρικὴ ῥῆσις* = έκφραση που χρησιμοποιεί ο Όμηρος.
ΝΕ ρήση «ρητό, γνωμικό κτλ.».
[*Ϝερε-, *Ϝρη- «λέω» + παρ. επίθ. -*σις* > **αρκαδ.** *Ϝρῆσις* «ομιλία» = *ῥῆσις*. Ο ενεστ. (*Ϝ*)*εἴρω* είναι σπάνιος· εδώ βασίζεται ο μέλλ. *ἐρῶ* (< **Ϝερέ-σω*) του *λέγω*].

ῥητός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥητότερος
Υπερθετικός	ῥητότατος

1. καθορισμένος: *κριθήσεται ἐν ἡμέραις ῥηταῖς* = θα δικαστεί σε καθορισμένη ημερομηνία.
2. αυτός που μπορεί να ειπωθεί, ο ρητός. ≠ ἄρρητος.
ΝΕ ρητός (με τη σημ. 2).
[*Ϝερε-, *Ϝρη- «λέω» + παρ. επίθ. -*τός*].

ῥήτρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. συμφωνία (με βάση καθορισμένους όρους): *παρὰ τὴν ῥήτραν* = αντίθετα προς τη συμφωνία.
2. στη Σπάρτη η νομοθεσία του Λυκούργου (που προσέλαβε τη μορφή συμφωνίας μεταξύ αυτού και του λαού).
ΝΕ ρήτρα (με τη σημ. 1).
[*Ϝερε-, *Ϝρη- «λέω» + παρ. επίθ. -*τρα*, πβ. ηλειακό *Ϝράτρᾱ* «ρήτρα»].

ῥήτωρ, -ορος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δημόσιος ομιλητής, ρήτορας.
παράγ. ῥητορεύω, ῥητορικός «ικανός στη ρητορεία».
ΝΕ ρήτορας.
[*Ϝερε-, *Ϝρη- «λέγω» + παρ. επίθ. -*τωρ*, ☞ **ῥῆσις**].

ῥῖγος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ψύχος, κρύο: *ὑπὸ λιμοῦ καὶ ῥίγους ἀπέθανεν* = πέθανε από την πείνα και το κρύο.
ΝΕ ρίγος «κρύο, τρεμούλιασμα».
[**σριγ-* + παρ. επίθ. -*ος*, *srig-, **λατ.** frigus «κρύο»].

ῥιγόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐρρίγων
Μέλλ.	ῥιγώσω
Αόρ.	ἐρρίγωσα

κρυώνω, τρέμω από το κρύο.
ΝΕ ριγώ.
[**παράγ. λ.** *ῥῖγος* + παρ. επίθ. -*όω*].

ῥίπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔρριπτον
Μέλλ.	ῥίψω
Αόρ.	ἔρριψα
Παρακ.	ἔρριφα
Παθ. μέλλ.	ῥιφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐρρίφθην & ἐρρίφην
Παθ. παρακ.	ἔρριμμαι

ρίχνω: *ἐς ὕδωρ ψυχρὸν ἐμαυτὸν ῥίπτω* = ρίχνω τον εαυτό μου σε δροσερό νερό.
παράγ. ῥῖψις, ῥιπή, ῥιπίζω, **σύνθ.** ῥιψοκίνδυνος, ἀναρριπίζω, ἀπορρίπτω, καταρρίπτω.
ΝΕ ρίχνω.
[**παράγ. λ.** *Ϝριπ- «στρέφω, γυρίζω» + παρ. επίθ. -*τ-ω*].

ῥίς, ῥινός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μύτη.
- φράση *ἕλκω τινὰ τῆς ῥινὸς* τραβώ κάποιον από τη μύτη, τον εξουσιάζω ολοκληρωτικά.

2. πληθυντικός αριθμός ῥῖνες ρουθούνια: *διέξοδος κατὰ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας* = διέξοδος από το στόμα και τα ρουθούνια.
σύνθ. ῥινόκερως, ῥινηλατέω «ψάχνω ίχνη με τη μύτη».
ΝΕ θέμα *ριν-*, λ.χ. *ριν-ικός, ωτο-ρινο-λαρυγγολόγος*.
[**αβέβ. ετυμ.**].

ῥοδών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κήπος με ρόδα (δηλ. τριαντάφυλλα), ροδώνας.
ΝΕ ροδώνας.
[**παράγ. λ.** *ῥόδον* + παρ. επίθ. -*ών*].

ῥοῦς, ῥοῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο κοινός τύπος είναι *ῥόος*
ροή.
ΝΕ ρους (λόγ.).
[**ῥο-* (*ῥέω*) + παρ. επίθ. -*ος* > *ῥόος*, αττ. συνηρη. *ῥοῦς*].

ῥοπή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κλίση, γέρσιμο (κυρίως των δίσκων της ζυγαριάς).
2. αποφασιστική στιγμή, στιγμή.
ΝΕ ροπή (με τη σημ. 1).
[**ροπ-* (*ῥέπω*) + παρ. επίθ. -*ή*, ☞ **ῥέπω**].

ῥύαξ, -κος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ορμητικό ρεύμα, χείμαρρος.
2. ορμητικό ρεύμα λάβας (σε έκρηξη ηφαιστείου): *ὁ ῥύαξ τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς Αἴτνης.*
ΝΕ ρυάκι «ποταμάκι».
[**ρυ-* (*ῥέω*) + παρ. επίθ. *-αξ*, πβ. *ἱέρ-αξ*].

ῥύμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η δύναμη, η ορμή, ενός σώματος που βρίσκεται σε κίνηση, η φόρα του: *ῥύμη ἐμπίπτω* = πέφτω με φόρα.
2. ορμητική κίνηση (στρατεύματος): *ῥύμη ἐχώρησαν οἱ στρατιῶται* = οι στρατιώτες προχώρησαν ορμητικά.
3. δρόμος.
ΝΕ στη φρ. *εν τη ρύμη του λόγου* «στο γρήγορο λόγο».
[**F*(*ε*)*ρυ-*, **Fρυ-* «σύρω, τραβώ» + παρ. επίθ. *-μη*].

ῥυπαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥυπαρώτερος
Υπερθετικός	ῥυπαρώτατος

κυριολεκτικά και μεταφορικά βρόμικος: *βίος δουλοπρεπὴς καὶ ῥυπαρός* = δουλοπρεπής και βρόμικος τρόπος ζωής.
ΝΕ ρυπαρός.
[**παράγ. λ.** *ῥύπος* + παρ. επίθ. -(*α*)*ρός*].

ῥωγμή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κάταγμα.
2. σχισμή: *ἀμύγδαλον εἰς ῥωγμὴν ξύλου ἐντίθεμαι* = τοποθετώ αμύγδαλο μέσα σε σχισμή ξύλου.
ΝΕ ρωγμή (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** **Fρηγ-* (*ῥήγ-νυμι*), **Fρωγ-* + παρ. επίθ. *-μή*].

ῥωμαλέος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥωμαλεώτερος
Υπερθετικός	ῥωμαλεώτατος

δυνατός: *ῥωμαλέος τῷ σώματι* = δυνατός στο σώμα.
ΝΕ ρωμαλέος.
[**παράγ. λ.** *ῥώμη* + παρ. επίθ. -(*α*)*λέος*].

ῥώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δύναμη: *ῥώμη χειρῶν χρῶμαι* = χρησιμοποιώ τη δύναμη των χεριών μου.
παράγ. ῥωμαλέος.
ΝΕ ρώμη, ρωμαλέος.
[**ῥω-* (πβ. *ἔρ-ρω-μαι* < *ῥώννυμαι*) + παρ. επίθ. *-μη*, συγγεν. με *ῥώομαι* «σπεύδω»].

ῥώννυμι & **ῥωννύω** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ῥώσω
Αόρ.	ἔρρωσα
Παθ. μέλλ.	ῥωσθήσομαι
Παθ. αόρ. και με μέση σημ.	ἐρρώσθην
Παθ. παρακ. με σημ. ενεστ.	ἔρρωμαι
Παθ. υπερσ. με σημ. παρατ.	ἐρρώμην

1. δίνω δύναμη: *τροφὴ ῥώννυσι* = η τροφή δίνει δύναμη.
2. παθ. παρακ. ἔρρωμαι έχω δύναμη: *ἐρρωμένος τὴν ψυχήν* = δυνατός στην ψυχή.
3. *ἔρρωσο!* / *ἔρρωσθε!* = χαίρε!, να έχεις υγεία! / χαίρετε!, να έχετε υγεία! (πρόκειται για το συνήθη τρόπο κατάληξης των επιστολών).
παράγ. ῥῶσις, ῥώμη, ῥωμαλέος, **σύνθ.** ἄρρωστος, ἀρρωστέω, ἀρρωστία, εὔρωστος, εὐρωστία.
[**ρω-* (πβ. *ῥώομαι* «σπεύδω», *ῥώμη*) + παρ. επίθ. *-νυ -μι*].

ῥῶσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ενδυνάμωση: *ῥῶσις καὶ θρέψις σωμάτων* = ενδυνάμωση και θρέψη των σωμάτων.
[**παράγ. λ.** **ῥω-* (*ῥώννυμι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

Σ

Σ, σ, σῖγμα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέκατο όγδοο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
- ως αριθμητικό σύμβολο: *σ´* = 200, αλλά *͵σ* = 200.000.

σάρξ, σαρκός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σάρκα: *σάρκες καὶ ὀστᾶ.*
παράγ. σάρκινος, σαρκώδης, **σύνθ.** σαρκοβόρος, σαρκοφάγος.
ΝΕ σάρκα.
[**τFερκ-* «δίνω μορφή, δημιουργώ», πβ. **αρχ. ινδ.** tvástar «δημιουργός»].

σατράπης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
διοικητής περσικής επαρχίας.
παράγ. σατραπεία «διοικητική περιφέρεια», σατραπικός, σατραπεύω.
[**αρχ. περσ.** xšaθrapā «προστάτης της χώρας»].

σατυρικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έχει σχέση με τους σατύρους.
- *σατυρικὸν δρᾶμα* είδος δράματος στο οποίο τα μέλη του χορού ήταν μεταμφιεσμένα σε σατύρους.

ΝΕ *σατυρικό* (δράμα) και *σατιρικός* (< **λατ.** satura < σάτυρα) «κωμικός».
[**παράγ. λ.** *Σάτυρος* + παρ. επίθ. *-ικός*].

σάτυρος, -ύρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
- συνήθως στον πληθ. οἱ σάτυροι μικρόσωμα πλάσματα, τράγοι κατά το ήμισυ και άνθρωποι κατά το άλλο, που ήταν ακόλουθοι του Διονύσου.

παράγ. σατυρικός.
ΝΕ σάτυρος (με την ίδια σημ. και «λάγνος»).
[**αβέβ.**, πιθ. προελλ.].

σβέννυμι & **σβεννύω** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σβέσω
Αόρ.	ἔσβεσα
Παρακ. αμετάβατος	ἔσβηκα «είμαι σβηστός, έχω σβήσει»
Υπερσ. αμετάβατος	ἐσβήκειν «ήμουν σβηστός, είχα σβήσει»
Μέσ. μέλλ.	σβήσομαι
Παθ. μέλλ.	σβεσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐσβεσάμην
Παθ. αόρ.	ἐσβέσθην
Παθ. παρακ.	ἔσβεσμαι

1. σβήνω. ≠ ἀνάπτω.

2. μεταφορικά καθησυχάζω, κατευνάζω: *σβέννυμι τὸν θυμόν* = κατευνάζω την οργή.

παράγ. σβέσις, σβεστός, **σύνθ.** ἄσβεστος, ἀκατάσβεστος.

NE σβήνω (και με τις δύο σημ.).

[*g^{w}es-, πβ. **βαλτικό** gès-ti «σβήνομαι»· το αρκτικό σ- στο *σβέννυμι* μένει ανερμήνευτο].

σέβομαι ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐσέφθην

λατρεύω, τιμώ: *ὡς θεὸν σέβομαί τινα* = λατρεύω κάποιον ως θεό. *Λακεδαιμόνιοι σέβονται μεγάλως Λυκοῦργον* = οι Λακεδαιμόνιοι τιμούν πολύ το Λυκούργο. = τιμάω.

παράγ. σέβας, σεβάσμιος, σεβαστός, σεβασμός, σεμνός (< *σεβ-νός*), σεμνότης, σεμνύνω, σοβέω (< *σεβέω* < *σέβ-ας*), σοβαρός, **σύνθ.** εὐσεβής, θεοσεβής.

NE σέβομαι.

[*σέβ-ω* «κάνω πίσω, υποχωρώ», **IE** *tyeg^{w}-, πβ. **αρχ. ινδ.** tyájti «παραιτούμαι»].

σεισάχθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η κατάργηση των χρεών την οποία νομοθέτησε ο Σόλωνας.

[**παράγ./σύνθ.** *σεισαχθείς* (< *σείω* + *ἄχθος* «βάρος») + παρ. επίθ. *-εια*].

σεμνός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	σεμνότερος
Υπερθετικός	σεμνότατος

1. σεβαστός: *σεμναὶ θεαί* = σεβαστές θεές (δηλαδή οι Ερινύες).

2. μεγαλοπρεπής, σπουδαίος: *σεμνὴν τὴν πόλιν ἐποίησαν* = έκαναν σπουδαία την πόλη. *σεμνόν τι λέγεις* = λες κάτι σπουδαίο.

3. α. με κακή σημ. υπερόπτης, αλαζόνας **β.** με περιφρονητική ή ειρωνική χροιά σπουδαίος: *ὡς σεμνὸς ὁ κατάρατος* = τι σπουδαίος που είναι, ο καταραμένος!

παράγ. σεμνότης, σεμνόω, σεμνῶς «μεγαλοπρεπώς», **σύνθ.** σεμνολογέω.

NE σεμνός «σοβαρός, μετριόφρονας».

[**παράγ. λ.** *σέβ-* (*σέβω*) + παρ. επίθ. *-νός* > *σεβνός* > *σεμνός*, με τροπή του *β* σε *μ*].

σεμνύνω ΡΗΜΑ

1. επαινώ, εκθειάζω: *πολλοὺς μᾶλλον ἀξίους παρέντες, ἡμεῖς ὑμᾶς ἐσεμνύνομεν* = αφού παραλείψαμε πολλούς πιο άξιους, εμείς εσάς επαινούσαμε.

2. μέση φωνή σεμνύνομαι

α. είμαι ή παριστάνω το σπουδαίο: *σεμνύνονται ὥς τι ὄντες* = παριστάνουν πως κάτι είναι.

β. είμαι υπερήφανος για κάτι, σεμνύνομαι: *σεμνύνονται ὡς εὐδαίμονες καὶ λαμπροί* = υπερηφανεύονται ότι είναι ευτυχισμένοι και ένδοξοι.

NE σεμνύνομαι (με τη σημ. 2β).

[**παράγ. λ.** *σεμνός* + παρ. επίθ. *-ύνω*].

σηκός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαντρί. **2. α.** ο περίβολος του ιερού: *ὁ σηκὸς τοῦ ἱεροῦ* = ο περίβολος του ιερού. **β.** το ιερό το ίδιο.

παράγ. σηκάζω «μαντρώνω».

[**αβέβ.**, καθώς η ερμηνεία από *twāk- > *σᾱκός*, *σηκός* (< *σάττω* «γεμίζω, στουπώνω») δεν επιβεβαιώνεται από άλλες **IE** γλώσσες].

σῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τάφος, μνημείο.

- *δημόσιον σῆμα* στην Αθήνα, δημόσιο νεκροταφείο, όπου έθαβαν τους νεκρούς των πολέμων.

παράγ. σημαίνομαι, σημεῖον, σημειόω, **σύνθ.** ἄσημος, διάσημος, εὔσημος, πολύσημος.

NE σήμα «γενικά κάθε διακριτικό σημάδι».

[ουδ. σε *-μα*, **αβέβ.**].

σημαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐσήμαινον
Μέλλ.	σημανῶ
Αόρ.	ἐσήμηνα
Παθ. μέλλ.	σημανθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐσημάνθην
Παθ. παρακ.	σεσήμασμαι

1. φανερώνω, κάνω κάτι γνωστό: *θεοῦ φωνὴ σημαίνει μοι ὅ,τι χρὴ ποιεῖν* = η φωνή του θεού μού φανερώνει τι πρέπει να κάνω.

2. ειδοποιώ ή διατάζω κάποιον να κάνει κάτι: *ἐσήμαινε τοῖς δορυφόροις λαμβάνειν τὸν βουκόλον* = διέταξε τους σωματοφύλακες να συλλάβουν το βοσκό.

- δίνω το σύνθημα για επίθεση: *τοῖς Ἕλλησιν ὡς ἐσήμηνε* = όταν δόθηκε το σύνθημα της εφόδου στους Έλληνες

3. για λέξεις δηλώνω, σημαίνω.

4. σφραγίζω: *τὰ σεσημασμένα* = τα σφραγισμένα αντικείμενα, όπως τα νομίσματα.

παράγ. σήμανσις, σημαντήριον, σημαντικός.
ΝΕ σημαίνω (με τις σημ. 1 και κυρίως 3).
[**παράγ. λ.** *σῆμα* + παρ. επίθ. *-αίνω*].

σημεῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σημάδι με το οποίο αναγνωρίζεται κάποιος: *σημεῖα περιῆψαν τῶν δεδικασμένων* = (οι δικαστές) τους κρέμασαν στο στήθος σημάδια της απόφασης που είχαν βγάλει.
2. θεϊκό σημάδι, οιωνός.
3. ένδειξη ή απόδειξη: *ὅτι Μίνως ἀγαθὸς ἦν, τοῦτο μέγιστον σημεῖον, ὅτι ἀκίνητοι αὐτοῦ οἱ νόμοι εἰσίν* = αυτό είναι μέγιστη απόδειξη ότι ο Μίνωας ήταν ενάρετος, το ότι οι νόμοι του έχουν μείνει απαραβίαστοι.
ΝΕ σημείο (κυρίως με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *σῆμα* + παρ. επίθ. *-εῖον*].

σήπω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σήψω
Αόρ.	ἔσηψα
Παρακ. με παθ. σημ.	σέσηπα «έχω σαπεί, είμαι σάπιος»
Παθ. μέλλ.	σαπήσομαι
Παθ. αόρ. β΄	ἐσάπην

1. κάνω κάτι να σαπίσει.
2. παθητική φωνή σήπομαι/ σέσηπα σαπίζω: *τριήρης ὑπὸ τερηδόνων σαπεῖσα* = τριήρης που σάπισε από τα σκουλήκια.
παράγ. σηπεδών «σήψη», σηπτικός, σῆψις, σαπρός, σαπρότης, σαπρόομαι.
[**αβέβ.**].

σθένος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δύναμη: *παντὶ σθένει* = με όλη τη δύναμη (που διαθέτει κάποιος). ≠ ἀσθένεια «έλλειψη δύναμης».
παράγ. σθένω, σθεναρός, **σύνθ.** ἀσθενής, ἀσθένεια.
ΝΕ σθένος.
[**αβέβ.,** καθώς δεν είναι ασφαλής η σύνδεση με το ρ. *εὐ-θενέω* «αφθονώ» με τη βοήθεια ενός πρόσθετου *σ-* για να σχηματιστεί η ρίζα **σ-θεν-*].

Σίβυλλα, -ύλλης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κύριο όνομα προφήτιδα που έκανε γνωστή τη θέληση του θεού στους ανθρώπους.
παράγ. σιβυλλιάω «ζητώ χρησμό από τη Σίβυλλα».
[πιθ. προελλ.]

σίδηρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
εργαλείο κατασκευασμένο από σίδερο, και ειδικότερα τα όπλα.
παράγ. σιδηροῦς, σιδηρώδης, **σύνθ.** σιδηροφόρος, σιδηρουργῶ.
ΝΕ σίδηρος & σίδερο.
[πιθ. προελλ., καθώς ο σίδηρος δεν είναι γνωστός στους ΙΕ· η συσχέτιση με το **καυκασιανό** zido «σίδηρος» δε λύνει το πρόβλημα της ετυμολογίας].

σιμός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έχει πλατιά, πλακουτσωτή, μύτη.
παράγ. σιμότης, σιμόω.
[επίθετο σε *-μὸς* με βάση **σι-*, **άγν. ετυμ.**].

σιτευτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
παχύς, θρεμμένος: *παῖδες τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοί* = θρεμμένα παιδιά πλούσιων γονιών. *μόσχος σιτευτός* = μοσχάρι που το έχουν παχύνει.
ΝΕ στη φρ. *μόσχος ο σιτευτός*.
[**παράγ. λ.** *σιτεύ-ω* (**παράγ.** *σῖτος* + παρ. επίθ. *-εύω*) + παρ. επίθ. *-τός*].

σιτίζω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐσίτισα
Μέσ. μέλλ.	σιτιοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐσιτισάμην
Παθ. παρακ.	σεσίτισμαι

δίνω τροφή σε κάποιον.
ΝΕ σιτίζω.
[**παράγ. λ.** *σῖτος* (ίσως δάνεια λ.) + παρ. επίθ. *-ίζω*].

σιτίον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συνήθως στον πληθυντικό σιτία
1. τροφή παρασκευασμένη από σιτάρι.
2. γενικά τροφή: *λαβόντες τριῶν ἡμερῶν σιτία ἀνήγοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν* = αφού πήραν τροφές για τρεις ημέρες, ανοίγονταν στο πέλαγος για να ναυμαχήσουν.
[**παράγ. λ.** *σῖτος* + παρ. επίθ. *-ίον*].

σῖτος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σιτάρι, και γενικά, σιτηρά (σιτάρι και κριθάρι): *σῖτος ἀληλεσμένος* = αλεσμένο σιτάρι.
2. γενικά τροφή, τρόφιμα: *ἡ πόλις παρεχέτω τοῖς βοηθοῦσι τριάκοντα ἡμερῶν σῖτον* = η πόλη να προσφέρει σε όσους έρχονται να βοηθήσουν τροφές για τριάντα ημέρες.
παράγ. σίτισις, σιτισμός, σιτηρός, σιτίζω, σιτίον, **σύνθ.** σιτοδεία, σιτοβολών, σιτωνία «αγορά σιταριού».
ΝΕ σίτος, σ(ι)τάρι.
[πιθ. προελλ.].

σιωπάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐσιώπων
Μέλλ.	σιωπήσομαι & μεταγεν. σιωπήσω
Αόρ.	ἐσιώπησα
Παρακ.	σεσιώπηκα

1. σωπαίνω.
2. κρατώ ένα μυστικό, δεν το αποκαλύπτω.
- παθητική φωνή σιωπῶμαι δεν αποκαλύπτομαι, μένω κρυφός: *οὐ τὸ αἰσχρὸν σιωπηθήσεται* = δε θα μείνει κρυφή η κακοήθεια.

παράγ. σιώπησις, **σύνθ.** ἀποσιώπησις, παρασιώπησις.
ΝΕ σιωπώ & σωπαίνω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *σιωπή* (δωρ. *σιωπά*) + παρ. επίθ. -*άω*· η βάση **σιω-* είναι ηχομιμητ., όπως και στα *σιγή, σιγάω*].

σκάπτω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σκάψω
Αόρ.	ἔσκαψα
Παρακ.	ἔσκαφα
Παθ. μέλλ.	σκαφήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐσκάφην
Παθ. παρακ.	ἔσκαμμαι

σκάβω.
ΝΕ σκάβω.
[**σκαφ-* + παρ. επίθ. *τ-ω* > *σκάπτω*, ομόρρ. με **λατ.** scabō, **αρχ. γερμ.** scaban, **λιθ.** skabiù «κόβω»].

σκεδάννυμι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σκεδάσω
Αόρ.	ἐσκέδασα
Παθ. μέλλ.	σκεδασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐσκεδάσθην
Παθ. παρακ.	ἐσκέδασμαι

διασκορπίζω.
- παθ. φωνή σκεδάννυμαι διασκορπίζομαι: *διέφθειραν τῶν ψιλῶν τινας ἐσκεδασμένους* = σκότωσαν μερικούς από τους ελαφρά οπλισμένους στρατιώτες που είχαν διασκορπιστεί.

παράγ. σκέδασις, σκεδαστός, **σύνθ.** διασκεδάζω.
ΝΕ το σύνθ. *διασκεδάζω* με την αρχαία σημ., λ.χ. *διασκεδάζω* τις υποψίες (αλλά και τις στενοχώριες, γλεντώ).
[**(σ)κεδ-* «σκίζω», πιθ. ομόρρ. με **αρχ. περσ.** sčandayeiti «καταστρέφω»].

σκέπη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σκέπασμα, κάλυμμα.
2. προστασία: *ἡ λασία κεφαλὴ θέρους χειμῶνός τε σκιὰν καὶ σκέπην παρέχει* = το κεφάλι με τα πυκνά μαλλιά και το καλο-καίρι και το χειμώνα δίνει σκιά και προστασία.
παράγ. σκέπω, σκεπάζω, σκέπασμα, σκέπαστρον, **σύνθ.** ἀποσκέπω, κατασκεπάζω.
ΝΕ σκέπη (με τη σημ. 1) & στη φρ. *υπό την σκέπην* (με τη σημ. 2).
[**σκεπ-* «καλύπτω» (πβ. και *σκέπας, τό*), **αβέβ. ετυμ.**].

σκευάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐσκεύαζον
Μέλλ.	σκευάσω
Αόρ.	ἐσκεύασα
Παθ. μέλλ.	σκευασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐσκευασάμην
Παθ. παρακ.	ἐσκεύασμαι

1. μαγειρεύω: *σκευάζει τὸ δεῖπνον* = μαγειρεύει το βραδινό φαγητό.
2. φτιάχνω κάτι: *ὁ χαλκεὺς χαλινὸν σκευάζει* = ο χαλκουργός φτιάχνει το χαλινάρι.
3. ντύνω κάποιον: *ἐσκεύασάν τινας ἐς στρατιώτας* = μερικούς τους έντυσαν στρατιώτες.
παράγ. σκευασία, σκεύασμα, σκευαστός, σκευαστής, **σύνθ.** ἐπισκευάζω, παρασκευάζω.
[**παράγ. λ.** *σκεῦος* + παρ. επίθ. -*άζω*].

σκευή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ένδυμα ή στολή: *σκευὰς Μηδικὰς ἐνεδύθη* = ντύθηκε με ρούχα σαν αυτά που φορούν οι Μήδοι (Πέρσες).
2. εξοπλισμός: *ψιλὴ σκευή* = ελαφρός οπλισμός.
ΝΕ σκευή (με τη σημ. 2).
[**(σ)κευ-* «παρασκευάζω» + παρ. επίθ. -*ή* (πβ. *σκεῦος, τὸ* «εργαλείο»), **αβέβ. ετυμ.**].

σκευωρέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐσκευωρησάμην
Παρακ. με μέση και παθ. σημ.	ἐσκευώρημαι

μηχανεύομαι κάτι με σκοπό την εξαπάτηση: = *καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα κατασκευάζεται καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ σκευωρεῖται* = και στην Εύβοια ετοιμάζεται να εγκαταστήσει τυραννικό καθεστώς και στην Πελοπόννησο μηχανεύεται πράγματα.
[**παράγ. λ.** *σκευωρός* + παρ. επίθ. -*έομαι*· *σκευωρός, ὁ* (*σκεῦος* + *ὁράω*) «που φυλάγει τα σύνεργα, τις αποσκευές» > *σκευωρέω* «προσέχω, εξετάζω από κοντά, μηχανεύομαι»].

σκευωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τέχνασμα για εξαπάτηση.
ΝΕ σκεωρία.
[**παράγ. λ.** *σκευωρός* + παρ. επίθ. -*ία*].

σκέψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. παρατήρηση, αντίληψη διά των αισθήσεων: *ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων σκέψις* = η παρατήρηση με τα μάτια (του σώματος).
2. εξέταση, έρευνα: *τοῦτο βραχείας σκέψεώς ἐστι* = αυτό το ζήτημα χρειάζεται σύντομη εξέταση.
παράγ. σκεπτικός.
ΝΕ σκέψη «νοητή σύλληψη».
[**παράγ. λ.** **σκεπ-* (*σκέπ-τομαι*) + παρ. επίθ. -*σις*· αρχικά **σκέπ-jομαι*, ομόρρ. με **λατ.** speciō, **αρχ. περσ.** spasyeiti].

σκήπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκηπτον
Μέλλ.	σκήψω
Αόρ.	ἔσκηψα

Μέσ. μέλλ.	σκήψομαι
Μέσ. αόρ.	ἐσκηψάμην
Παθ. αόρ.	ἐσκήφθην
Παθ. παρακ.	ἔσκημμαι

1. στηρίζω κάτι.
2. μέση φωνή, μεταφορικά σκήπτομαι
α. στηρίζομαι: *σὺ δὲ ἑνὶ σκήπτει μάρτυρι* = και εσύ στηρίζεσαι σε ένα (μόνο) μάρτυρα.
β. προφασίζομαι: *οὐ σκήψομαι τὸ μὴ εἰδέναι* = δεν προφασίζομαι ότι δεν ξέρω.
παράγ. σκῆπτρον «ράβδος», σκῆψις «στήριγμα, δικαιολογία».
[*σκαπ- (πβ. *σκᾶπος, τὸ* «κλάδος, κλαδί»), ομόρρ. με **αρχ. γερμ.** skaft «ράβδος»].

σκίμπους, -οδος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
απλό είδος κρεβατιού.
[απλολ., **σύνθ. λ.** **σκιμβόπους* < *σκιμβὸς* «χωλός, κουτσός» + *πούς*, όπου το *σκιμβὸς* παράλληλο του *σκαμβὸς* «χωλός»].

Σκιροφοριών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο δωδέκατος μήνας του αττικού έτους, από 15 Μαΐου έως 15 Ιουνίου, κατά τον οποίο γιορτάζονταν τα Σκιροφόρια.
[γιορτή *Σκιροφόρια* + παρ. επίθ. *-ιών*, όπου *Σκιροφόρια, τά* = *Σκίρα, τά* (η ίδια γιορτή), που ετυμολογικά συνδέεται με *σκίρον, τὸ* «είδος ομπρέλας κτλ.», συγγεν. με *σκιά, ἡ*].

σκολιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. κυρτωμένος, στραβός.
- αυτός που έχει πολλές στροφές: *σκολιὰ ὁδός.*

2. μεταφορικά άδικος, κακός: *σκολιὰ πράττω* = ενεργώ με τρόπο κακό.
παράγ. σκολιότης, σκόλιον (ενν. *μέλος*) «είδος άσματος», σκολιώδης, σκολίωσις.
ΝΕ το παράγ. *σκολίωσις* «στράβωμα της σπονδυλικής στήλης».
[**παράγ. λ.** **σκολ-* (< *σκέλ-ος*) + παρ. επίθ. *-ιός*, όπου **σκελ-* ομόρρ. με **λατ.** sclus «κυρτός»].

σκοπέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐσκόπουν & ἐσκοπούμην
Μέλλ.	σκέψομαι
Αόρ. α΄	ἐσκεψάμην
Παρακ. με μέση και παθ. σημ.	ἔσκεμμαι
Υπερσ.	ἐσκέμμην

εξετάζω: *σκοπεῖτε ἂν ἀληθῆ λέγω* = εξετάστε (σκεφτείτε) μήπως λέω την αλήθεια.
- μέση φωνή, με ενεργητική σημασία σκοποῦμαι: *μὴ πάθοιμι, ὅπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐκλείποντα θεωροῦντες καὶ σκοπούμενοι πάσχουσιν* = μακάρι να μην πάθω αυτό που παθαίνουν όσοι κοιτούν και εξετάζουν την έκλειψη ηλίου (δηλαδή, καταστρέφουν τα μάτια τους).

παράγ. σκοπός, σκόπιμος, σκοπιά, σκοπεύω, **σύνθ.** ἄσκοπος, ἐπίσκοπος, οἰωνοσκόπος, σκοπιωρὸς «φρουρός».
[**σκεπ-/*σκοπ-* + παρ. επίθ. *-έω*].

σκότος, -ου, ὁ & **σκότος,** -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σκοτάδι.
παράγ. σκοτεινός, σκοτία, σκοτίζω, σκοτόω, **σύνθ.** σκοτοδινέω, σκοτοδινία, σκοτοδινίη.
ΝΕ το σκότος (λόγ. αντί του λαϊκού *σκοτάδι*).
[**σκοτ-* «σκοτάδι», ομόρρ. με **γοτθ.** skadus «σκιά», **αρχ. ιρλ.** scāth «σκιά», **ΙΕ** *skoto-].

σκύλαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σκυλάκι: *συνέβαλον σκύμνον λέοντος σκύλακι κυνός* = έβαλαν να μαλώσουν το μικρό ενός λιονταριού με το μικρό ενός σκυλιού.
παράγ. σκυλάκιον, **σύνθ.** σκυλακοτρόφος.
ΝΕ σκυλάκι (από όπου *σκύλος*, πβ. *σκύλλον τὴν κύνα λέγουσιν*).
[**αβέβ.**, πιθ. συγγεν. με **λιθ.** skalìkas «κυνηγόσκυλο»].

σκυλεύω ΡΗΜΑ
αφαιρώ ως λάφυρα τα όπλα ενός σκοτωμένου εχθρού: *τοὺς ἑαυτῶν ἀνελόμενοι νεκροὺς τούς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες ἀνεχώρησαν* = αφού έθαψαν τους δικούς τους νεκρούς και λαφυραγώγησαν τους νεκρούς των εχθρών, έφυγαν.
ΝΕ σκυλεύω.
[**παράγ. λ.** *σκῦλον* + παρ. επίθ. *-εύω*].

σκῦλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συνήθως στον πληθ. σκῦλα τα όπλα του νεκρού που τα παίρνουν ως λάφυρα: *τὰ σκῦλα ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν* = έστειλαν τα λάφυρα στους Δελφούς (ως αφιέρωμα).
[**σκυλ-* «σκαλίζω, ξύνω, αποσπώ» + παρ. επίθ. *-ον*, πβ. *σκύλλειν· τοῖς ὄνυξι σπᾶν*, παράλλ. του *σκάλλω* «σκαλίζω»].

σκύμνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λιονταράκι, και γενικότερα, το μικρό ζώου (λ.χ. λύκου, αρκούδας, ελέφαντα).
[πιθ. συγγεν. με *σκύλαξ*, **σκυ-* + παρ. επίθ. *-μνος*, πβ. *στά-μνος*].

σκυτάλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ράβδος ή ρόπαλο.
2. στη Σπάρτη κυλινδρική ράβδος γύρω από την οποία τύλιγαν δερμάτινο ή παπύρινο λουρί, όπου έγραφαν κρυπτογραφικά μηνύματα.
3. το ίδιο το κρυπτογραφικό μήνυμα.
παράγ. σκύταλον, σκυτάλιον.
ΝΕ σκυτάλη (με σημ. παραπλήσια με την 1).
[ίσως *σκῦτος* «δέρμα» + παρ. επίθ. *-άλη*, όπως *σπατ-άλη*].

σκύτινος, -ίνη, -ινον ΕΠΙΘΕΤΟ
δερμάτινος.
[**παράγ. λ.** *σκῦτος* + παρ. επίθ. -*ινος*].
σκῦτος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κατεργασμένο δέρμα: *ἐμβάται σκύτους* = δερμάτινα παπούτσια.
παράγ. σκυτεύς, σκυτεύω, **σύνθ.** σκυτοδέψης, σκυτοτόμος.
[**σκυτ-*, συγγεν. με *kut- στο **λατ.** cut-is «δέρμα» = *κύτος, τό*].
σκυτοτόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
υποδηματοποιός, τσαγκάρης.
[**σύνθ. λ.** *σκῦτος* + *τέμνω*, **τομ-* < **τεμ-*].
σκῶμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αστείο, πείραγμα: *ἀγοραῖα σκώμματα* = χυδαία αστεία.
ΝΕ σκώμμα.
[**παράγ. λ.** *σκώπ-τω* + παρ. επίθ. -*μα*].
σκώπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκωπτον
Μέλλ.	σκώψομαι
Αόρ. α΄	ἔσκωψα
Μέσ. αόρ.	ἐσκωψάμην
Παθ. αόρ.	ἐσκώφθην
Παθ. παρακ.	ἔσκωμμαι

1. περιπαίζω, κοροϊδεύω κάποιον: *σκώπτει τοὺς φαλακρούς.*
2. λέω αστεία, αστειεύομαι: *σκώψας εἶπε* = αστειευόμενος είπε.
παράγ. σκῶμμα, σκῶψις, σκωπτικός, **σύνθ.** φιλοσκώπτης.
ΝΕ σκώπτω (και με τις δύο σημ.).
[**αβέβ. ετυμ.**].
σμικρὸς ☞ **μικρός.**
σοβαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αλαζονικός: *σοβαρὸς καὶ ὀλίγωρος* = αλαζονικός και αδιάφορος.
ΝΕ σοβαρός.
[**παράγ. λ.** *σοβ-έω* «απομακρύνω, εμποδίζω» (< *σέβ-ω*) + παρ. επίθ. -*αρός*, όπως *γερ-αρός*].
σορός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φέρετρο: *ἀνὴρ νεκρὸς ἐν σορῷ.*
ΝΕ η σορός.
[**τϜορὸς* «που περιέχει», *twer-, **λιθ.** tveriù «περικυκλώνω, επικεντρώνω»].
σός, σή, σὸν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
κτητική δικός σου, δική σου, δικό σου: *πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι* = όλα τα δικά μου είναι δικά σου.
[**τϜός*, **τϜά*, **τϜὸν* από *τύ* = *σύ*, αιτ. **τϜέ* > *σέ*].
σοφία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. επιδεξιότητα, ικανότητα: *δημηγορικὴ σοφία* = η ικανότητα να μιλά κανείς σε δημόσια συνάθροιση.
2. η πρακτική γνώση και σύνεση: *ἡ περὶ τὸν βίον σοφία* = η γνώση που βοηθάει τον άνθρωπο να ζήσει.
3. επιστημονική γνώση, σοφία.
ΝΕ σοφία «μέγιστη γνώση».
[**παράγ. λ.** *σοφός* + παρ. επίθ. -*ία*· το *σοφὸς* χωρίς σαφή ετυμ.].
σοφίζομαι ΡΗΜΑ
1. επεξεργάζομαι κάτι λεπτομερώς, λεπτολογώ.
2. μεταχειρίζομαι έξυπνα ή παραπλανητικά επιχειρήματα, σοφίζομαι: *ἀεὶ καινὰς ἰδέας σοφίζεται* = συνεχώς επινοεί καινούριους έξυπνους τρόπους.
ΝΕ σοφίζομαι (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *σοφός* + παρ. επίθ. -*ίζομαι*].
σοφιστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αρχική σημ. άνθρωπος έμπειρος και σοφός.
2. στην Αθήνα αυτός που δίδασκε με αμοιβή μαθήματα γλώσσας, ρητορική, μαθηματικά και την τέχνη της πολιτικής (λ.χ. Πρωταγόρας, Πρόδικος, Γοργίας).
3. άνθρωπος που διαστρεβλώνει την αλήθεια με σοφίσματα.
παράγ. σοφιστεύω, σοφιστεία, σοφιστικός.
ΝΕ σοφιστής (με τις σημ. 2, 3).
[**παράγ. λ.** *σοφίζομαι* + παρ. επίθ. -*τής*].
σπάνις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σπανιότητα ή έλλειψη: *σπάνις ἀργυρίου* = έλλειψη χρημάτων.
παράγ. σπάνιος, σπανίζω.
ΝΕ σπάνις (λόγ.).
[**παράγ.** **σπάν-* + παρ. επίθ. -*ις*, **αβέβ. ετυμ.**].
σπάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσπων
Μέλλ.	σπάσω
Αόρ.	ἔσπασα
Παρακ.	ἔσπακα
Μέσ. μέλλ.	σπάσομαι
Παθ. μέλλ.	σπασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐσπασάμην
Παθ. αόρ.	ἐσπάσθην
Παθ. παρακ. με μέσ. και παθ. σημ.	ἔσπασμαι «έχω αρπάξει κτλ.» ή «έχω αρπαχτεί κτλ.»

1. αποσπώ, αρπάζω: *σπῶ πῶλον ἀπὸ τῆς ἀγέλης* = αποσπώ το πουλάρι από την αγέλη.
2. μεταφορικά παρασύρω: *τὰ πάθη σπῶσιν ἡμᾶς* = τα πάθη μας παρασύρουν.
3. μέση φωνή σπῶμαι (για ξίφος και άλλα σχετικά) τραβώ: *σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισε τὸν δοῦλον* = αφού τράβηξε το μαχαίρι, χτύπησε το δούλο.
παράγ. σπασμός, σπαστικός, **σύνθ.** ανάσπαστος, νευρόσπαστος.

ΝΕ σπάζω «κομματιάζω κτλ.».
[*σπα-, **αβέβ. ετυμ.**].

σπείρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσπειρον
Μέλλ.	σπερῶ
Αόρ.	ἔσπειρα
Μέσ. αόρ. β´	ἐσπάρην
Παθ. παρακ.	ἔσπαρμαι

1. σπέρνω: *ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι* = βγήκε ο σπορέας (στο χωράφι) για να σπείρει. *αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας* = άσχημα έσπειρες, άσχημα και θα θερίσεις.
- παροιμία *σπείρω ἐς πέτρας καὶ λίθους* = σπέρνω στους βράχους και στις πέτρες (δηλαδή άδικα κοπιάζω).

2. διασκορπίζω (όπως σκορπίζουν το σπόρο).
- μέση φωνή σπείρομαι διασκορπίζομαι: *οἱ μὲν τῶν Αἰγινητῶν εἰς Ἀργολίδα ᾤκησαν, οἱ δὲ ἐσπάρησαν κατὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα* = άλλοι από τους Αιγινήτες κατοίκησαν στην Αργολίδα και άλλοι διασκορπίστηκαν στην υπόλοιπη Ελλάδα.

παράγ. σπέρμα, σπορά, σπόρος, σπαρτός, σποράδην, **σύνθ.** πανσπερμία, κατάσπαρτος.
ΝΕ σπέρνω (με τη σημ. 1).
[*σπερ- + παρ. επίθ. -*jω* > *σπείρω*].

σπένδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσπενδον
Μέλλ.	σπείσω
Αόρ.	ἔσπεισα
Μέσ. αόρ.	ἐσπεισάμην
Παθ. αόρ.	ἐσπείσθην
Μέσ. παρακ. και με παθ. σημ.	ἔσπεισμαι

1. προσφέρω, χύνω στο θεό σπονδή (ποτό): *χρυσῇ φιάλῃ ἔσπεισαν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου* = πρόσφεραν σπονδή από χρυσό δοχείο στο ναό του Ηφαίστου.

2. μέση φωνή σπένδομαι προσφέρω σπονδή μαζί με κάποιον άλλο, συνήθως κατά τη σύναψη μιας συμφωνίας.
- με επέκταση συνθηκολογώ: *Σικελιῶται ἐσπείσαντο Ἀθηναίοις* = οι Σικελιώτες συνθηκολόγησαν με τους Αθηναίους.

παράγ. σπονδή, **σύνθ.** ἄσπονδος, παράσπονδος, παρασπονδέω, ὑπόσπονδος.
[*σπενδ- «χύνω υγρό», ομόρρ. με **λατ.** spondeō].

σπεύδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσπευδον
Μέλλ.	σπεύσω
Αόρ.	ἔσπευσα

1. προσπαθώ να πετύχω κάτι, επιδιώκω: *ἔσπευδε τὴν ἡγεμονίαν* = προσπαθούσε να αναλάβει την αρχηγία.

2. ως αμετάβ. κινούμαι βιαστικά, σπεύδω: *καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῇ* = αφού άφησε το άλογο, προχώρησε βιαστικά πεζός. *σπεύδων ἐβοήθει* = βοηθούσε με ταχύτητα και προθυμία.

παράγ. σπουδή, σπουδαῖος, σπουδαιότης, σπουδάζω, σπουδαστής, **σύνθ.** ἐπισπεύδω, ἀσπουδ(ε)ὶ «χωρίς βία».
ΝΕ σπεύδω, με σημ. 2.
[*σπεϜδ- «επείγομαι, πιέζω», ομόρρ. με **λιθ.** spáusti «πιέζω»].

σποδός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στάχτη.
ΝΕ σποδός.
[**αβέβ. ετυμ.**].

σπονδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το κρασί που έχυναν από το ποτήρι, πριν το πιούν, ως προσφορά στους θεούς.
2. πληθυντικός αἱ σπονδαὶ επίσημη συμφωνία (επειδή κατά τη σύναψη συμφωνίας έκαναν σπονδές στους θεούς): *ἐλύθησαν αἱ πρὸς Πελοποννησίους σπονδαί* = ακυρώθηκε η συμφωνία με τους Πελοποννησίους.
ΝΕ σπονδή (με σημ. 1) & σπονδές (με σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *σπένδ- (*σπένδω*) + παρ. επίθ. -*ή*].

σπουδάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐσπούδαζον
Μέλλ.	σπουδάσομαι
Αόρ.	ἐσπούδασα
Παρακ.	ἐσπούδακα
Παθ. παρακ.	ἐσπούδασμαι

1. ασχολούμαι με πολύ ενδιαφέρον με κάτι: *περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσι* = ασχολούνται με ενδιαφέρον με την απόκτηση χρημάτων.
- για πρόσωπα ενδιαφέρομαι για κάποιον.

2. σοβαρολογώ. ≠ παίζω «αστειεύομαι».
3. ως μεταβατικό επιδιώκω κάτι.
- παθ. φωνή σπουδάζομαι επιδιώκομαι: *χρήματα μετὰ πολλῆς δαπάνης σπουδάζεται* = επιδιώκεται η απόκτηση χρημάτων για να γίνουν μεγάλες δαπάνες.

παράγ. σπουδαστός, σπούδασμα, σπουδαστής.
ΝΕ σπουδάζω, με άλλη σημ.
[**παράγ. λ.** *σπουδή* + παρ. επίθ. -*άζω*, ☞ **σπεύδω**].

σπουδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. βιασύνη: *μὴ θαυμάσῃς τὴν σπουδὴν τῆς ἐμῆς ἀφίξεως* = μην απορήσεις για τη βιασύνη μου να έρθω.
2. ενδιαφέρον, ζήλος: *μανθάνω τι μετὰ πολλῆς σπουδῆς* = ερευνώ κάτι με πολύ ζήλο.
3. ως επίρρημα σπουδῇ

α. βιαστικά, επειγόντως: *ἦγε τὴν στρατιὰν σπουδῇ εἰς τὰς Ἀθήνας* = οδήγησε το στρατό βιαστικά στην Αθήνα.
β. σοβαρά: *οἱ νέοι σπουδῇ ἀκούοιεν ταῦτα* = οι νέοι ας τα ακούν αυτά στα σοβαρά.
παράγ. σπουδαῖος, σπουδαιότης, **σύνθ.** σπουδάρχης, σπουδαρχία.
ΝΕ σπουδή, με άλλες σημ.
[**παράγ. λ.** **σπουδ-* (< *σπεύδ-ω*) + παρ. επίθ. *-ή*, ☞ **σπεύδω**].

σταδιοδρομέω -ῶ ΡΗΜΑ
αγωνίζομαι σε αγώνα δρόμου.
ΝΕ σταδιοδρομώ, με άλλη σημ.
[**παράγ/σύνθ. λ.** *σταδιοδρόμος* (< *στάδιον* + **δρομ-* < *δραμεῖν*) + παρ. επίθ. *-έω*].

στάδιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πληθ. τὰ στάδια & οἱ στάδιοι
1. μονάδα μήκους που ισούται με 185 μέτρα περίπου: *τὰ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ τεσσαράκοντα σταδίων ἦσαν.*
2. αγώνας δρόμου (επειδή η διαδρομή του αγωνίσματος στην Ολυμπία είχε μήκος ενός *σταδίου*): *νικῶ στάδιον* = νικώ σε αγώνα δρόμου.
σύνθ. σταδιοδρόμος, σταδιοδρομέω.
ΝΕ στάδιο, με άλλη σημ.
[ουσιαστικ. του επιθέτου *στάδιος, -ιον* (ενν. *πεδίον*) «σταθερό έδαφος» < επίρρ. *στάδ-ην* (< *ἵσταμαι*) «ίσια, ολόισια» + παρ. επίθ. *-ιος, -ιον*].

σταθμάω -ῶ ΡΗΜΑ
υπολογίζω το μήκος ή το βάρος.
[**παράγ. λ.** *σταθμός, ὁ* «μέτρο μήκους» / *σταθμόν, τό* «μέτρο βάρους» + παρ. επίθ. *-άω*].

σταθμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. χώρος κατάλληλος για τη διανυκτέρευση ταξιδιωτών ή στρατιωτών.
- στην Περσία πορεία μιας ημέρας.

2. ζυγαριά: *σταθμῷ ἵστημί τι* = βάζω κάτι στη ζυγαριά.
3. βάρος: *σταθμὸν ἔχει ταλάντου* = έχει βάρος ενός ταλάντου.
παράγ. στάθμιον και σταθμίον, σταθμίζω, σταθμεύω, σταθμόω, **σύνθ.** ναύσταθμος, βούσταθμος.
ΝΕ σταθμός «σημείο στάσης κτλ.».
[**παράγ. λ.** **στα-* (*ἵστημι*) + παρ. επίθ. *-(θ)-μός*, πβ. *στά-θ-μη*].

στάσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. στήσιμο, τοποθέτηση: *ἡ στάσις τῶν κλιμάκων.* **2.** θέση: *ἔχοντες στάσιν ταύτην εἰς ἣν ἔστημεν ἀρχήν* = έχοντας την ίδια θέση στην οποία σταθήκαμε από την αρχή. **3.** εξέγερση, στάση ή διχόνοια: *στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ἐγίγνοντο* = γίνονταν εξεγέρσεις στις πόλεις. *στάσιν παύω καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶ* = σταματώ τη διχόνοια και δημιουργώ ομόνοια.
παράγ. στασιάζω, στασιώδης, **σύνθ.** προστασία, ἐπιστασία.
ΝΕ στάση (με τις σημ. 2, 3).
[**παράγ. λ.** **στα-* (< *ἵστημι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

στατήρ, -ῆρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μέτρο βάρους.
2. χρυσό ή ασημένιο νόμισμα.
παράγ. στατικός.
ΝΕ στατήρας.
[**παράγ. λ.** **στα-* (< *ἵστημι*) + παρ. επίθ. *-τήρ*].

στέγω ΡΗΜΑ
1. καλύπτω κάτι για να το προστατέψω από το νερό και την υγρασία: *οἰκίαι τοιαῦται, ὥστε στέγειν ἱκανὰς εἶναι* = τέτοια σπίτια που να μην μπάζουν νερά.
2. γενικά καλύπτω, προστατεύω: *αἱ ἀσπίδες στεγάζουσι τὰ σώματα.*
3. ανέχομαι: *ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει* = όποιος αγαπάει όλα τα ανέχεται (όλα τα υπομένει).
παράγ. στέγη, στεγνός, στεγνότης, στεγάζω, στέγασις, στεγανός, στέγαστρον, **σύνθ.** ἄστεγος, ξυλοστεγής.
[**παράγ. λ.** **(σ)τεγ-* «στεγάζω», ομόρρ. με **ιρλ.** tech = *τὸ στέγος,* **λατ.** tegula «στέγη»].

στέλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔστελλον
Μέλλ.	στελῶ
Αόρ.	ἔστειλα
Παρακ.	ἔσταλκα
Παθ. μέλλ.	σταλήσομαι
Παθ. αόρ. β΄	ἐστάλην
Παθ. παρακ.	ἔσταλμαι

1. προετοιμάζω, προπαρασκευάζω: *οἱ Ἀθηναῖοι ναῦς τριάκοντα ἔστειλαν* = οι Αθηναίοι προπαρασκεύασαν (για ναυμαχία) τριάντα πλοία.
- παθ. φωνή στέλλομαι: *στρατὸς κάλλιστα ἐσταλμένος* = στρατός πολύ καλά εξοπλισμένος.

2. στέλλω & μέσο στέλλομαι ξεκινώ, ετοιμάζομαι να φύγω: *κατὰ γῆν ἐστέλλοντο* = ξεκίνησαν να πάνε από τη στεριά.
παράγ. στόλος, στολή, **σύνθ.** ἀναστέλλω, περιστέλλω, ἀπόστολος, διαστολή, ἐπιστολή, ἀποστολή, ἀποστολεύς.
ΝΕ στέλνω (με ανομοίωση *λ-λ* σε *λ-ν*· το στέλνω αντιστοιχεί στο αρχ. *πέμπω*).
[**στελ-* + παρ. επίθ. *-jω* > *στέλλω*].

στέμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στεφάνι από φύλλα δάφνης.
ΝΕ στέμμα.
[**παράγ. λ.** *στέφ-ω* + παρ. επίθ. *-μα*].

στενοχωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στενότητα χώρου: *ὁπλῖται δὲ ἀμφοτέρων οὐκ ὀλίγοι ἐν στενοχωρίᾳ ἀνεστρέφοντο* = και οι στρατιώτες και των δύο παρατάξεων μέσα σε στενότητα χώρου κινούνταν για να αντιμετωπίσουν τον εχθρό.
ΝΕ στενοχώρια «ψυχική ταλαιπωρία».
[**παράγ./σύνθ.** *στενόχωρος* (< *στενός* < **στενFός* + *χῶρος*) + παρ. επίθ. *-ία*].

στέργω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	στέρξω
Αόρ.	ἔστερξα
Παθ. αόρ. α΄	ἐστέρχθην
Παθ. παρακ.	ἔστεργμαι

1. αγαπώ, δείχνω στοργή σε κάποιο πρό-σωπο: *παῖς στέργει τε καὶ στέργεται ὑπὸ τῶν γεννησάντων* = το παιδί αγαπά και αγαπιέται από τους γονείς.
2. με ικανοποιεί κάτι ή μου είναι ανεκτό: *στέργω τὴν τυραννίδα* = ανέχομαι την απόλυτη εξουσία του άρχοντα.
παράγ. στοργή, **σύνθ.** φιλόστοργος.
ΝΕ στέργω «συμφωνώ, εγκρίνω».
[**στέργ-*, ομόρρ. με **ιρλ.** serc «έρωτας»].

στέφω ΡΗΜΑ
στεφανώνω.
παράγ. στέμμα, στέψις, **σύνθ.** χρυσοστεφής.
ΝΕ στέφω.
[**στεφ-*].

στήλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. στήλη επάνω στην οποία ήταν χαραγμένες συμφωνίες, αφιερώσεις, συνθήκες, νόμοι κτλ.: *γράφω τινὰ εἰς στήλην* = αναγράφω το όνομα κάποιου σε στήλη (σε ένδειξη τιμής).
2. η συμφωνία που ήταν χαραγμένη σε στήλη: *κατὰ τὴν στήλην* = κατά τη συμφωνία.
3. στήλη που χρησίμευε στον καθορισμό ορίων ή συνόρων.
παράγ. στηλίτης (θηλ. στηλῖτις) «γραμμένος σε στήλη», στηλιτεύω.
ΝΕ στήλη (με τη σημ. 1).
[**στελ-* (☞**στέλλω**) + παρ. επίθ. *-να* > **στάλνα* > *στάλᾱ/στήλη*, αιολ. *στάλλᾱ*].

στοιχέω -ῶ ΡΗΜΑ
βαδίζω κατά στοίχους, σε σειρές τη μία πίσω από την άλλη: *οὐδ᾽ ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην ὅτῳ ἂν στοιχήσω* = ούτε θα εγκαταλείψω το συστρατιώτη μου δίπλα στον οποίο θα βρεθώ στη μάχη (από τον όρκο των Αθηναίων εφήβων).
παράγ. στοιχίζω, στοιχεῖον, στοιχειώδης, **σύνθ.** ἀντίστοιχος.
[**παράγ. λ.** *στοῖχ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*, όπου *στοῖχος*, *ὁ* < *στείχω* «βαδίζω»].

στοῖχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σειρά, αράδα: *δύο στοῖχοι ὁπλιτῶν ἑκατέρωθεν παρατεταγμένων* = δύο σειρές στρατιωτών που είναι παραταγμένοι και στις δύο πλευρές.
παράγ. στοιχέω.
ΝΕ στοίχος.
[**παράγ. λ.** **στοιχ-* (< *στείχω*) + παρ. επίθ. *-ος*, ☞ **στοιχέω**].

στόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. προετοιμασία για πόλεμο, εκστρατεία: *ἐλέγετο ὁ στόλος εἶναι εἰς Πισίδας* = λεγόταν ότι η εκστρατεία ήταν εναντίον των Πισιδών.
2. ναυτική δύναμη, στόλος.
ΝΕ στόλος (με τη σημ. 2).
[**στόλ-* (< *στέλλω*) + παρ. επίθ. *-ος*, ☞ **στέλλω**].

στοχάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐστοχαζόμην
Μέλλ.	στοχάσομαι
Αόρ.	ἐστοχασάμην
Παρακ.	ἐστόχασμαι

1. σκοπεύω, σημαδεύω: *ἀνθρώπου στοχάζομαι* = σημαδεύω έναν άνθρωπο.
- μεταφορικά έχω ως στόχο, ως σκοπό: *ὁ νομοθέτης τίθησι τοὺς νόμους στοχαζόμενος τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ* = ο νομοθέτης νομοθετεί έχοντας ως στόχο το άριστο (για την πόλη).

2. υποθέτω ή συμπεραίνω: *οὐ γιγνώσκω, ἀλλὰ στοχάζομαι* = δε γνωρίζω, αλλά υποθέτω.
παράγ. στοχασμός, στοχαστής, στοχαστικός.
ΝΕ στοχάζομαι «σκέπτομαι βαθιά».
[**παράγ. λ.** *στόχ-ος* + παρ. επίθ. *-άζομαι*].

στρατεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στρατιωτική επιχείρηση, εκστρατεία: *Ἀθηναῖοι στρατείαν ἐποιήσαντο ἐπὶ Χαλκιδεῖς* = οι Αθηναίοι εκστράτευσαν εναντίον των Χαλκιδέων.
[**παράγ. λ.** *στρατ-εύω/-εύομαι* + παρ. επίθ. *-εία*].

στρατεύω ΡΗΜΑ
εκστρατεύω: *Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες ἐς Πλάταιαν φρουροὺς ἐγκατέλιπον* = οι Αθηναίοι, αφού εκστράτευσαν εναντίον των Πλαταιών, άφησαν εκεί φρουρά.
- μέση φωνή στρατεύομαι με την ίδια σημ. *στρατεύομαι ἐς τὴν Ἀσίαν* = εκστρατεύω εναντίον της Ασίας.

ΝΕ στρατεύομαι «κατατάσσομαι στο στρατό».
[**παράγ. λ.** *στρατ-ός* + παρ. επίθ. *-εύω*].

στρατηγέω -ῶ ΡΗΜΑ
είμαι στρατηγός ή αρχηγός στρατεύματος: *ἐστρατήγει τῶν μὲν νεῶν Ἀριστεύς, τοῦ δὲ πε-*

ζοῦ Ἀρχέτιμος = αρχηγός του στόλου ήταν ο Αριστέας και του πεζικού ο Αρχέτιμος.
[**παράγ. λ.** *στρατηγός* + παρ. επίθ. -*έω*].

στρατηγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αρχηγός ή διοικητής στρατεύματος, στρατηγός.
2. στην Αθήνα στρατηγοὶ ονομάζονταν οι δέκα αξιωματούχοι τους οποίους οι πολίτες εξέλεγαν με ψήφο (δεν τους αναδείκνυαν με κλήρωση) και τους καθιστούσαν αρχηγούς των ναυτικών και χερσαίων ενόπλων δυνάμεων. Η θητεία τους ήταν ετήσια και είχαν απεριόριστο δικαίωμα επανεκλογής.

στρατηλατέω -ῶ ΡΗΜΑ
οδηγώ το στρατό στον πόλεμο.
[**παράγ. λ.** *στρατηλάτης* (< **παράγ.** *στρατός* + *ἐλάτης* < *ἐλαύνω*) + παρ. επίθ. -*έω*].

στρατόπεδον, -έδου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. στρατόπεδο.
2. στρατός, στράτευμα: *στρατόπεδα ναυτικὰ καὶ πεζικά* = ναυτικό και πεζικό.
παράγ. στρατοπεδεύω, στρατοπέδευσις, στρατοπεδεία.
ΝΕ στρατόπεδο (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *στρατός* + *πέδον*].

στρέφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔστρεφον
Μέλλ.	στρέψω
Αόρ.	ἔστρεψα
Μέσ. μέλλ. με μέση ή παθ. σημ.	στρέψομαι
Παθ. μέλλ.	στραφήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐστρεψάμην
Παθ. αόρ.	ἐστράφην
Παθ. παρακ. με μέση ή παθ. σημ.	ἔστραμμαι
Παθ. υπερσ.	ἐστράμμην

στρέφω.
[**στρεφ-*, **στροφ-*, χωρίς σαφή ετυμ.]

στρουθός, -οῦ, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σπουργίτι.
2. *μέγας στρουθὸς* στρουθοκάμηλος.
παράγ. στρουθίον «σπουργιτάκι».
[*(*σ*)*τρόζδ*-, ομόρρ. με **ρωσ.** drozd «κοτσύφι»].

στυγνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	στυγνότερος
Υπερθετικός	στυγνότατος

σκυθρωπός, κατηφής. ≠ φαιδρός.
ΝΕ στυγνός.

σὺ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
β΄ πρόσωπο ενικού της προσωπικής αντωνυμίας εσύ.
ΝΕ εσύ.
[**ΙΕ** *tū, *tŭ, από όπου **λατ.** tū «εσύ», **βαλτοσλαβ.** tù, ελλ. *τύ*, που εξελίχθηκε σε *σὺ* αναλογικά προς την αιτ. *σέ* < **ΙΕ** *tvē = **αρχ. ινδ.** tvā].

συγγίγνομαι ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι
συναναστρέφομαι κάποιον: *χαλεπὸς συγγενέσθαι* = άνθρωπος που είναι δύσκολο να τον συναναστραφείς.
- ειδικότερα παρακολουθώ τη διδασκαλία κάποιου: *οὐκ ἀκηκόατε περὶ τῶν τοιούτων Φιλολάῳ συγγεγονότες;* = δεν έχετε ακούσει γι᾽ αυτά τα ζητήματα εσείς που παρακολουθήσατε το Φιλόλαο;

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *γίγνομαι*].

συγγιγνώσκω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ γιγνώσκω
1. συμφωνώ με κάποιον: *ἐγὼ συνεγίγνωσκον αὐτοῖς, οἳ ἐνόμιζον μακαρίαν εἶναι ταύτην τὴν βιοτήν* = εγώ συμφωνούσα με αυτούς, οι οποίοι θεωρούσαν ευτυχισμένη αυτήν τη ζωή.
2. συγγιγνώσκω ἐμαυτῷ έχω τη συναίσθηση ότι..: *συγγιγνώσκω ἐμαυτῷ ἡμαρτηκότι* = έχω τη συναίσθηση ότι έκανα λάθος.
3. παραδέχομαι, ομολογώ: *οἱ δὲ ξυνεγίγνωσκον καὶ αὐτοὶ οὐχ ἧσσον ταῦτα ἐκείνου* = και αυτοί οι ίδιοι τα παραδέχονταν αυτά, όχι λιγότερο από εκείνον.
4. συγχωρώ: *οὐ συγγιγνώσκεις τῷ κλέπτοντι, ἀλλὰ κολάζεις* = δε συγχωρείς τον κλέφτη, αλλά τον τιμωρείς.
παράγ. συγγνώμη, συγγνώμων.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *γιγνώσκω*].

συγγνώμη & ξυγγνώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. παραδοχή, αναγνώριση: *συγγνώμην ἔχω* = παραδέχομαι.
2. συγχώρηση, συγγνώμη: *συγγνώμην ἔχω τινί* = συγχωρώ κάποιον. *συγγνώμης τυγχάνω παρά τινος* = συγχωρούμαι από κάποιον.
ΝΕ συγγνώμη (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *γνώμη*].

συγγνώμων, -ων, σύγγνωμον & ξυγγνώμων, -ων, ξύγγνωμον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που έχει την ίδια γνώμη με άλλον: *ὑμᾶς δὲ ἡμῖν βουλόμεθα συγγνώμονας γίγνεσθαι* = θέλουμε να συμφωνήσετε με μας.
2. αυτός που συγχωρεί: *παραιτοῦ τοὺς θεοὺς συγγνώμονάς σοι εἶναι* = να παρακαλείς τους θεούς να σε συγχωρήσουν.
[**παράγ./σύνθ.** *συγγνώμη* (*σύν* + *γνώμη*) + παρ. επίθ. -*ων*].

συγγράφω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ γράφω
1. καταγράφω κάτι.
- μέση φωνή συγγράφομαι φροντίζω να καταγραφεί κάτι: *συγγραψάμενοι ὅσα τὸ χρηστή-*

ριον ἐθέσπισε = αφού φρόντισαν να καταγραφούν οι χρησμοί του μαντείου.

2. περιγράφω: *ὁποῖον μὲν εἶδος ἔχει ἡ κάμηλος οὐ συγγράφω* = δεν περιγράφω τη μορφή που έχει η καμήλα.

3. γράφω ένα έργο, συγγράφω: *Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων.*

4. μέση φωνή συγγράφομαι κάνω γραπτή συμφωνία: *συγγράφομαι εἰρήνην πρός τινα* = γράφω τους όρους της συνθήκης ειρήνης με κάποιον.

παράγ. συγγραφεύς, συγγραφή.

ΝΕ συγγράφω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *γράφω*].

συγγραφή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καταγραφή, σημείωση: *θαύματα ἡ Λυδία ἐς συγγραφὴν οὐκ ἔχει* = η Λυδία δεν έχει αξιοπερίεργα πράγματα για καταγραφή.

2. διήγηση, ιστορία: *Θουκυδίδου ξυγγραφή* = η ιστορία που έγραψε ο Θουκυδίδης.

3. γραπτή συμφωνία: *κατὰ τὰς συγγραφάς* = σύμφωνα με τις συμφωνίες.

ΝΕ συγγραφή (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *γραφή*, ως **παράγ.** του *συγγράφω*].

συγκαταβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. κατεβαίνω μαζί με άλλον: *ξυγκατέβη δὲ ἐς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὁ ἄλλος ὅμιλος ἅπας* = και κατέβηκε μαζί τους στον Πειραιά και όλο το άλλο πλήθος.

2. δείχνω συγκατάβαση, κατανόηση.

παράγ. συγκατάβασις.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *καταβαίνω*].

σύγκειμαι ΡΗΜΑ

λειτουργεί ως παθητικό του **συντίθημι**

Για τους χρόνους ☞ κεῖμαι

1. αποτελούμαι: *ἡ φύσις ἡμῶν ἔκ τε τοῦ σώματος σύγκειται καὶ τῆς ψυχῆς* = η ανθρώπινη φύση μας αποτελείται από το σώμα και από την ψυχή.

2. συμφωνούμαι από δύο μέρη: *ταῦτα ἡμῖν οὕτω συγκείσθω* = ας συμφωνηθούν κατ᾽ αυτόν τον τρόπο από εμάς αυτά τα ζητήματα.

- ως απρόσ. σύγκειται: *καθάπερ ξυνέκειτο* = όπως συμφωνήθηκε.

ΝΕ σύγκειμαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *κεῖμαι*].

συγκεράννυμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κεράννυμι

1. συνενώνομαι: *συγκέκραται αὐτῶν ἡ φύσις* = έχει συνενωθεί η φύση (του σκύλου και της αλεπούς).

2. συνδέομαι φιλικά με κάποιον: *Κῦρος ταχὺ τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο* = ο Κύρος είχε συνδεθεί γρήγορα με τους συνομηλίκους του.

παράγ. σύγκρασις, σύγκραμα.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *κεράννυμαι*].

συγκλείω & **ξυγκλῄω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κλείω

1. κλείνω μέσα: *ξυνέκλησαν τὴν ἐκκλησίαν ἐς τὸ ἱερὸν Ποσειδῶνος* = συγκέντρωσαν την εκκλησία του δήμου μέσα στον περιφραγμένο ναό του Ποσειδώνα.

2. κλείνω καλά: *συγκλείω τὰς πύλας.*

3. αμετάβατο έρχομαι προς το τέλος μου: *τῆς ὥρας ἤδη συγκλειούσης* = καθώς η προθεσμία πλησίαζε να τελειώσει.

παράγ. σύγκλεισις, αττ. σύγκλησις, συγκλεισμός.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *κλείω*].

συγκροτέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. χτυπώ δύο πράγματα μεταξύ τους: *συνεκρότησε τὼ χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ηὐφραίνετο* = χτύπησε τα χέρια από χαρά και διασκέδαζε γελώντας.

2. χειροκροτώ, επιδοκιμάζω.

3. οργανώνω: *συγκροτῶ στράτευμα.*

ΝΕ συγκροτώ (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *κροτέω*].

συγκρούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κρούω

1. α. χτυπώ το ένα επάνω στο άλλο: *τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συγκρούω* = χτυπώ με τα δόρατα τις ασπίδες.

β. αμετάβατο συγκρούομαι: *νῆες ἀλλήλαις συγκρούουσαι* = πλοία συγκρουόμενα μεταξύ τους.

2. μεταφορικά προκαλώ αντιπαλότητα: *ἐβούλοντο ξυγκρούειν αὐτοὺς ἀλλήλοις* = ήθελαν (οι Αθηναίοι) να προκαλέσουν αντιπαλότητα ανάμεσά τους (στους Κορινθίους και στους Κερκυραίους).

παράγ. σύγκρουσις, συγκρουστικός.

ΝΕ συγκρούομαι (με τη σημ. 1β).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *κρούω*].

συγχωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	συνεχώρουν
Μέλλ.	συγχωρήσω
Αόρ.	συνεχώρησα
Παρακ.	συγκεχώρηκα

1. υποχωρώ, συμβιβάζομαι: *οἷς εἰ ξυγχωρήσετε, καὶ ἄλλο τι μεῖζον εὐθὺς ἐπιταχθήσεσθε* = αν υποχωρήσετε σε αυτά, θα διαταχθείτε αμέσως να υποχωρήσετε και σε κάτι άλλο μεγαλύτερο.

2. συμφωνώ, συναινώ: *οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἑαυτῶν* =

έτσι συμφώνησαν οι Αιγύπτιοι ότι οι Φρύγες είναι αρχαιότερος λαός από αυτούς.
παράγ. συγχώρησις, συγχωρητέος.
ΝΕ συγχωρώ «δίνω άφεση, παραγράφω».
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *χωρέω*].

συκέα -ῆ, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συκιά.
παράγ. συκίδιον, συκεών, συκίτης (οἶνος).
ΝΕ συκιά.
[**παράγ. λ.** *σῦκον* + *-έα*].

συλάω -ῶ ΡΗΜΑ
αφαιρώ τα όπλα νεκρού, και κατ' επέκταση, αρπάζω, ληστεύω: *ἀνελεύθερον οὐ δοκεῖ νεκρὸν συλᾶν;* = δε νομίζεις ότι είναι χυδαίο να ληστεύεις ένα νεκρό;
παράγ. σύλησις, **σύνθ.** ἄσυλον, ἀσυλία, ἱερόσυλος, ἱεροσυλέω, ἱεροσυλία.
ΝΕ συλώ.
[**παράγ. λ.** *σύλα/σύλη, ἡ* και *σῦλον, τὸ* «το δικαίωμα της κατάσχεσης πλοίου ή του φορτίου του ως αντιστάθμισμα ζημιών εκ μέρους εμπόρου» + παρ. επίθ. *-άω*· **αβέβ. ετυμ.,** ίσως συγγεν. με ☞ **σκῦλον**].

συλλαμβάνω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω
1. συναθροίζω: *συλλαβὼν τὸ στράτευμα ἀπῄει* = αφού συγκέντρωσε το στράτευμα, έφυγε.
2. πιάνω, συλλαμβάνω: *συλλαμβάνω ὅμηρον.*
3. βοηθώ: *οὔτε χρήμασιν οὔτε σώμασι συνελάμβανον ἡμῖν* = δε μας βοήθησαν ούτε με υλική βοήθεια ούτε με τα σώματά τους (με τη συστράτευσή τους).
4. αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *συνέλαβε τὸ χρηστήριον* = κατάλαβε το νόημα του χρησμού.
παράγ. συλλαβή, συλλαβίζω, συλλήβδην, σύλληψις.
ΝΕ συλλαμβάνω (με τις σημ. 2, 4).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *λαμβάνω*].

συλλέγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	συν-έλεγον
Μέλλ.	συλ-λέξω
Αόρ.	συν-έλεξα
Παρακ.	συν-είλοχα
Παθ. μέλλ.	συλ-λεγήσομαι
Μέσ. αόρ.	συν-ελεξάμην
Παθ. αόρ.	συν-ελέγην & συν-ελέχθην
Παθ. παρακ.	συν-είλεγμαι
Παθ. υπερσ.	συν-ειλέγμην

συλλέγω.
ΝΕ συλλέγω.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + ☞ **λέγω**].

συμβαίνω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ βαίνω
1. έρχομαι σε συμφωνία με κάποιον: *λόγων πρῶτον γενομένων, ἤν τι ξυμβαίνωσι* = αφού γίνουν πρώτα διαπραγματεύσεις, για να δουν μήπως έρθουν σε κάποια συμφωνία.
2. για πράγματα συμβαδίζω, ταιριάζω, συμφωνώ με κάτι.
3. για γεγονότα γίνομαι, συμβαίνω: *χρηστόν τι συμβαίνει* = συμβαίνει κάτι καλό.
- ως απρόσ. ὅσα ξυμβαίνει γίγνεσθαι = όσα συμβαίνει να γίνονται (όσα συμβαίνουν).

4. αποβαίνω, καταλήγω: *πόλεμος κακῶς συμβάς* = πόλεμος που κατέληξε σε ήττα.
- πετυχαίνω: *ἢν ξυμβῇ ἡ πεῖρα* = αν πετύχει η απόπειρα.

5. μετοχή ως ουσιαστ. τὸ συμβεβηκὸς το τυχαίο γεγονός.
παράγ. σύμβασις, συμβατικός, συμβατός.
ΝΕ συμβαίνω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *βαίνω*].

συμβάλλω ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ βάλλω
1. βάζω μαζί: *ταῦτα συμβάλλουσιν εἰς ταὐτὸν ὅμοια νομίσαντες* = τα βάζουν όλα μαζί στο ίδιο μέρος, γιατί τα θεώρησαν όμοια.
2. μέση φωνή συμβάλλομαι **α.** συνεισφέρω: *καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν* = και χρήματα έδιναν σε αυτόν ως συνεισφορά για την τροφή των στρατιωτών. **β.** συντελώ: *μέγα συμβάλλεταί τι εἰς τὸ κρατεῖν* = κάτι συντελεί πολύ στη νίκη.
3. βάζω τον έναν εναντίον του άλλου: *συνέβαλον ἄνδρα ἀνδρί.*
- ως αμετάβ. συμπλέκομαι: *συμβάλλω πρός τινα* = συμπλέκομαι με κάποιον.

4. παραβάλλω, συγκρίνω: *Κύρῳ οὐδεὶς Περσῶν ἠξίωσε ἑαυτὸν συμβαλεῖν* = κανένας Πέρσης δε θεώρησε σωστό να συγκρίνει τον εαυτό του με τον Κύρο.
παράγ. συμβόλαιον, συμβολή, σύμβολον, συμβολικός.
ΝΕ συμβάλλω (με τις σημ. 2α και 2β).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *βάλλω*].

συμμείγνυμι & **συμμειγνύω** ΡΗΜΑ
Για τους χρόνους ☞ μείγνυμι
1. ανακατεύω: *χρώματα συμμείγνυμι.*
- συνενώνω: *συνέμειξαν τὰ στρατόπεδα* = συνένωσαν τα στρατεύματα.

2. ως αμετάβ., στην ενεργ. και παθ. φωνή **α.** συναναστρέφομαι κάποιον: *συμμείγνυται πονηροῖς ἀνθρώποις* = κάνει παρέα με κακούς ανθρώπους. **β.** συμπλέκομαι με κάποιον: *συμμείγνυμι τοῖς πολεμίοις* = συμπλέκομαι με τους εχθρούς.
παράγ. σύμμεικτος, σύμμειξις, σύμμιγα (επίρρ.), συμμιγής.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *μείγνυμι*].

συμμορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην Αθήνα καθεμία από τις είκοσι ομάδες στις οποίες είχαν διαιρεθεί οι πλουσιότεροι πολίτες για σκοπούς φορολογίας.

ΝΕ συμμορία «ομάδα ανθρώπων παράνομων».

[**σύνθ./παράγ.** *σύν* + **μορ-* (*ἔ-μορ-ον* < *μείρομαι*, από όπου *μόρα, ἡ* «ομάδα») + παρ. επίθ. *-ία*].

σύμπας, σύμπασα, σύμπαν & αττ. **ξύμπας,** ξύμπασα, ξύμπαν ΕΠΙΘΕΤΟ

συνήθως στον πληθυντικό όλοι μαζί, συνολικά: *ξύμπαντες ἐγένοντο τετρακισχίλιοι* = όλοι μαζί ήταν τέσσερις χιλιάδες. *ξύμπαντες θεοί τε καὶ ἄνθρωποι.*

- στον ενικό με περιληπτική σημασία *σύμπασα ἡ πόλις* = η πόλη ως ένα σώμα και όχι ως άθροισμα ξεχωριστών πολιτών.

ΝΕ το σύμπαν «το σύνολο του ορατού και αόρατου κόσμου».

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *πᾶς*].

συμπεραίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ περαίνω

1. βοηθώ στην εκτέλεση ενός έργου.

2. αποτελειώνω, αποπερατώνω: *καὶ ταῦτα οὕτω συνεπεραίνετο* = και αυτά (οι πολεμικές προετοιμασίες) με αυτό τον τρόπο αποπερατώθηκαν.

3. συμπεραίνω.

ΝΕ συμπεραίνω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *περαίνω*].

συμπεριφέρω ΡΗΜΑ

περιφέρω, μεταφέρω εδώ και εκεί διάφορα πράγματα μαζί.

- παθ. φωνή συμπεριφέρομαι περιφέρομαι μαζί με άλλον ή άλλα: *συμπεριφερόμενοι ἀστέρες.*

ΝΕ συμπεριφέρομαι «έχω μια συγκεκριμένη αγωγή».

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *περιφέρω*].

συμπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. συγκρούομαι: *ἔδεισα μὴ συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι* = φοβήθηκα μήπως, αν συγκρουστείτε με πολυάριθμους εχθρούς, σας συμβεί κάτι κακό. *ξυμπίπτει ναῦς νηί* = συγκρούεται το ένα πλοίο με το άλλο.

2. συμβαίνω τυχαία συγχρόνως με κάτι άλλο: *τοιούτων καιρῶν συμπεσόντων* = αν και υπήρχε σύμπτωση τέτοιων ευκαιριών.

- ως απρόσ. συμπίπτει συμβαίνει κατά τύχη: *ξυνέπεσεν εἰς τοῦτο ἀνάγκης ὥστε…* = τα πράγματα έφτασαν τυχαίως σε τέτοια δύσκολη κατάσταση, ώστε…

3. συμφωνώ: *ἐμοὶ σὺ συμπέπτωκας εἰς ταὐτόν* = εσύ συμφωνείς με μένα.

4. γκρεμίζομαι: *πόλις ὑπὸ σεισμοῦ ξυμπεπτωκυῖα* = πόλη που έχει γκρεμιστεί από σεισμό.

παράγ. σύμπτωμα, σύμπτωσις.

ΝΕ συμπίπτω (με τις σημ. 2, 3).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *πίπτω*].

συμπολιτεύω ΡΗΜΑ

είμαι πολίτης της ίδιας πόλης με κάποιον άλλον/ άλλους: *νόμοις τοῖς αὐτοῖς χρῶνται καὶ συμπολιτεύουσι* = έχουν τους ίδιους νόμους και ζουν ως συμπολίτες.

- μέση φωνή, με τη σημασία της ενεργητικής συμπολιτεύομαι: *οἱ συμπολιτευόμενοι* = οι συμπολίτες.

παράγ. συμπολιτεία, συμπολίτης.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *πολιτεύω*].

συμφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. φέρνω, βάζω μαζί: *συνενεγκὼν εἰς ταὐτὸ τὰ μὴ δῆλα τοῖς φανεροῖς…* = αφού έβαλε μαζί τα άγνωστα με τα φανερά…

- συνεισφέρω: *ἡ δαπάνη ἣν ἐκεῖνοι ξυνέφερον* = τα χρήματα που συνεισέφεραν εκείνοι.

2. ως αμετάβ. είμαι χρήσιμος, συμφέρω: *προπαρασκευάζει ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον* = προετοιμάζει όσα νομίζει ότι θα τους είναι χρήσιμα για τη ζωή τους.

- ως απρόσ. συμφέρει ωφελεί, συμφέρει.

3. παθ. φωνή συμφέρομαι

α. συγκρούομαι: *πεζῇ συμφέρομαί τινι* = συγκρούομαι με κάποιον ως πεζός.

β. συμφωνώ ή έχω φιλικές σχέσεις με κάποιον: *συμφέρονται δὲ καὶ τόδε Αἰγύπτιοι Λακεδαιμονίοις* = συμφωνούν και σε τούτο οι Αιγύπτιοι με τους Λακεδαιμονίους.

γ. συμβαίνω: *οὐδὲ πυθέσθαι ῥᾴδιον ἦν, ὅτῳ τρόπῳ ἕκαστα ξυνηνέχθη* = ούτε ήταν εύκολο να μάθει κανείς πώς συνέβη καθένα από τα γεγονότα.

παράγ. συμφορά, σύμφορος, συμφορέω, συμφόρησις.

ΝΕ συμφέρω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *φέρω*].

σύμφημι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	συμφήσω
Αόρ.	συνέφησα
Αόρ. β΄	συνέφην

συμφωνώ απολύτως: *ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ξυνέφασαν* = σ᾽ αυτά συμφώνησαν και όλοι οι άλλοι. *σύμφαθι ἢ ἄπειπε* = συμφώνησε ή διαφώνησε.

παράγ. συμφάσκω, συμφατικός.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *φημί*].

συμφορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συμβάν, περίσταση: *οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὰς ξυμφορὰς καὶ τὰς γνώμας τρέπονται* = οι άνθρωποι ανάλογα με τις περιστάσεις αλλάζουν και τις αποφάσεις τους.

2. άτυχη περίσταση, συμφορά: *ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκπεπληγμένος* = ταραγμένος από το κακό που τον βρήκε.

ΝΕ συμφορά (με τη σημ. 2).

[**παράγ./σύνθ.** *συμφέρ-ω* (*σύν* + *φέρω*) + παρ. επίθ. *-ά*, πβ. *φορά* < *φέρω*].

σύμφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	συμφορώτερος
Υπερθετικός	συμφορώτατος

χρήσιμος, ωφέλιμος.

ΝΕ σύμφορος.

[**παράγ./σύνθ.** *συμφέρ-ω* + παρ. επίθ. *-ος*].

συμφωνέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ηχώ όμοια με κάτι άλλο.

2. μεταφορικά συμφωνώ: *συμφωνεῖς τοῖς προειρημένοις;* = συμφωνείς με όσα έχουν λεχθεί προηγουμένως;

- κάνω συμφωνία: *οὐ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;* = δεν έκανες συμφωνία μαζί μου να σου δώσω (για το αντικείμενο αυτό) ένα δηνάριο;

ΝΕ συμφωνώ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *φωνέω*].

συμφωνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. για ήχους αρμονία.

2. συμφωνία.

ΝΕ συμφωνία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *σύμφωνος* + παρ. επίθ. *-ία*].

σύμφωνος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. για ήχους αρμονικός.

2. αυτός που βρίσκεται σε συμφωνία, σε αρμονία με κάτι άλλο: *τὰ λεγόμενα οὔτε σύμφορα ἡμῖν οὔτε σύμφωνα αὐτὰ ἑαυτοῖς* = αυτά τα λόγια δεν είναι ούτε προς το συμφέρον μας ούτε σε συμφωνία με το ίδιο το νόημά τους.

ΝΕ σύμφωνος (με τη σημ. 2).

[**παράγ./σύνθ. λ.** **συμφων-* (*σύν* + *φωνέω*) + παρ. επίθ. *-ος*].

σὺν ΠΡΟΘΕΣΗ

στην αρχαιότερη αττ. διάλεκτο *ξὺν*

Α. με δοτική

1. μαζί: *ἐπαιδεύετο σὺν τῷ ἀδελφῷ* = εκπαιδευόταν μαζί με τον αδερφό του.

- δηλώνει βοήθεια *σὺν θεῷ* = με τη βοήθεια του θεού. *μάχομαι σύν τινι* = μάχομαι ως σύμμαχος μαζί με κάποιον.

2. με κάτι (ως εφόδιο): *σὺν ναυσὶ προσέπλεον* = έπλεαν με πλοία εναντίον (του εχθρού). *σὺν ὅπλοις* = οπλισμένοι.

3. σύμφωνα με: *σὺν τοῖς νόμοις* = σύμφωνα με τους νόμους, νόμιμα.

Β. ως β΄ συνθετικό η *συν-* δηλώνει

1. μαζί με κάποιον ή συγχρόνως, π.χ. *συμβιῶ* (= συζώ), *συγκρούω*.

2. εντελώς, πλήρως, π.χ. *συγκόπτω*. [αρχικά *ξύν* [ksin] και με έκπτωση του *κ* στην πρόκληση > *σύν* [sin], όπου το *-ν* δεν είναι πρωτογενές (πβ. *μεταξ-ύ*), ίσως συγγεν. με το *ξύω* «ψαύω, ακουμπώ»].

συναγείρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀγείρω

συναθροίζω, συγκεντρώνω, κυρίως, στρατιώτες: *Ἕλληνες στόλον μέγαν συνήγειραν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἦλθον* = οι Έλληνες συγκέντρωσαν μεγάλο στόλο και πήγαν στην Ασία.

παράγ. συναγερμός.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἀγείρω*].

συναγορεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	συνηγόρευον
Μέλλ.	συνερῶ
Αόρ.	συνεῖπον
Παρακ.	συνείρηκα

υποστηρίζω μια άποψη, συνηγορώ: *πολλοὶ συνηγόρευον στρατιὰν ποιεῖν* = πολλοί υποστήριζαν την άποψη να κάνουν εκστρατεία. *ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι τῶν Ἐγεσταίων καὶ τῶν ξυναγορευόντων αὐτοῖς* = οι Αθηναίοι άκουσαν τους Εγεσταίους και όσους τους υποστήριζαν.

παράγ. συναγόρευσις.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἀγορεύω*].

συνάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ σε έναν τόπο συγκέντρωσης, και γενικά, συναθροίζω, συγκαλώ: *συνήγαγον ἐκκλησίαν* = συγκάλεσαν την εκκλησία του δήμου. *συνήγαγε στρατιώτας ἐκ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ ἑλληνίδων πόλεων* = συνάθροισε στρατιώτες από τις ελληνικές ηπειρωτικές πόλεις.

- για πράγματα συγκεντρώνω: *συνάγω εἰς τὰς ἀποθήκας τοὺς καρπούς.*

2. συμπεραίνω, συνάγω.

παράγ. συναγωγή, συναγωγός, συναγωγεύς.

ΝΕ συνάγω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἄγω*].

συναγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνάθροιση: *συναγωγὴ ἀνδρῶν.*

- συγκέντρωση: *συναγωγὴ σίτου.*

2. συμπέρασμα.

ΝΕ συναγωγή (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ./σύνθ. λ.** **συναγωγ-* (*σύν* + **ἀγωγ-* < *ἄγω*) + παρ. επίθ. *-ή*].

συναιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἱρέω -ῶ

για ομιλία περιορίζω, συνοψίζω: *ξυνελὼν λέγω* = συνοψίζοντας λέω, με δυο λόγια λέω. *ἄνευ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο ὡς συνελόντι εἰπεῖν οὐδαμοῦ* = χωρίς αρχηγούς δεν μπορεί να γίνει τίποτε, ούτε καλό ούτε χρήσιμο, γενικώς μπορώ να πω, πουθενά.

παράγ. συναίρεσις.

ΝΕ συναίρεση «συνένωση δύο συλλαβών» (γραμματική).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *αἱρέω*].

συναλλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *συναλλάσσω*

Για τους χρόνους ☞ ἀλλάττω

συμφιλιώνω: *συναλλάττω τινά τινι* = συμφιλιώνω κάποιον με κάποιον άλλο.

- μέση και παθ. φωνή συναλλάττομαι συμφιλιώνομαι ή συμμαχώ με κάποιον.

παράγ. συναλλαγή, συνάλλαγμα.

ΝΕ συναλλάσσομαι «έχω σχέσεις με κάποιον».

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἀλλάτω*].

συνάπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἅπτω

1. συνδέω: *συνῆψαν τὰς χεῖρας* = έδωσαν τα χέρια.

2. *συνάπτω μάχην* = μάχομαι.

ΝΕ συνάπτω (λόγ., π.χ. *συνάπτω φιλία, σχέσεις*).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἅπτω*].

συναρμόττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *συναρμόζω*

Για τους χρόνους ☞ ἁρμόττω

1. ενώνω, συναρμόζω.

2. μεταφορικά συμφωνώ: *οὗτοι οι λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις* = αυτά τα λόγια δε συμφωνούν μεταξύ τους.

ΝΕ συναρμόζω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἁρμόττω*].

συνδυάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	συνεδύαζον
Μέλλ.	συνδυάσω
Παθ. Αόρ.	συνεδυάσθην
Παθ. παρακ.	συνδεδύασμαι

συνδέω δύο πράγματα, τα ζευγαρώνω.

- παθ. φωνή συνδυάζομαι συνδέομαι, και ειδικότερα, ενώνομαι με γάμο.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *δυάζω* (**παράγ. λ.** *δύο* + *-άζω*) «είμαι διπλός»].

σύνεγγυς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πολύ κοντά: *ἡ πόλις ἔχει μάλα σύνεγγυς ὄρη* = η πόλη έχει πολύ κοντά της βουνά.

ΝΕ στη φρ. *εκ του σύνεγγυς* «από πολύ κοντά».

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἐγγύς*].

σύνειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἰμὶ

1. είμαι μαζί, συνυπάρχω: *οἱ τῆς ἀρετῆς ἄπειροι, εὐτυχίαις ἀεὶ συνόντες, διὰ βίου πλανῶνται* = όσοι δεν ξέρουν τι είναι αρετή, ζώντας συνεχώς με γλέντια, σ' όλη τους τη ζωή δεν μπορούν να βρουν το σωστό δρόμο.

2. για πρόσωπα ζω ή έχω σχέσεις με κάποιον: *φιλικῶς σύνειμί τινι* = έχω φιλικές σχέσεις με κάποιον.

- μετοχή οἱ συνόντες οι μαθητές ή οι ακόλουθοι.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *εἰμί*].

σύνειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

1. συνέρχομαι, συναντιέμαι: *κατὰ τὸν χρόνον τὸν εἰρημένον ξυνῆσαν τὰ δύο μέρη ἐς τὸν Ἰσθμόν* = στο χρόνο που είχε συμφωνηθεί συναντήθηκαν τα δύο τμήματα του στρατού στον Ισθμό.

2. προχωρώ σε πόλεμο: *ἥ τε ἄλλη Ἑλλὰς ἅπασα μετέωρος ἦν ξυνιουσῶν τῶν πρώτων πόλεων* = και ολόκληρη η υπόλοιπη Ελλάδα βρισκόταν σε κατάσταση αβεβαιότητας, καθώς οι μεγαλύτερες πόλεις (Αθήνα και Σπάρτη) επρόκειτο να πολεμήσουν.

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *εἶμι*].

συνεργέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	συνήργουν

συνεργάζομαι: *ὁ τοῖς πονηροῖς συνεργῶν* = αυτός που συνεργάζεται με τους κακούς.

ΝΕ συνεργώ.

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνεργός* (*σύν* + **ἐργ-* < *ἔργον*) + παρ. επίθ. -έω].

συνέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

1. έρχομαι, συγκεντρώνομαι στο ίδιο μέρος μαζί με άλλους: *ἐς Μαντίνειαν πρεσβεῖαι ἀπὸ τῶν πόλεων ξυνῆλθον* = απεσταλμένοι από τις πόλεις συγκεντρώθηκαν στη Μαντίνεια.

2. για πρόσωπα συνδέομαι φιλικά: *δύο οἰκίαι συνελθοῦσαι εἰς ταὐτόν* = δύο οικογένειες που συνδέθηκαν μεταξύ τους.

3. συμπλέκομαι: *συνέρχομαι εἰς μάχην*.

ΝΕ συνέρχομαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἔρχομαι*].

σύνεσις & **ξύνεσις,** -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γρήγορη αντίληψη, εξυπνάδα.

ΝΕ σύνεση «φρονιμάδα».

[**παράγ./σύνθ.** *συνίημι* (*σύν* + *ἵημι*) + παρ. επίθ. *-σις*, πβ. *ἀφίη-μι/ἄφε-σις*].

συνέχω ΡΗΜΑ

Παθ. αόρ.	συνεσχέθην
Για τους άλλους χρόνους ☞ ἔχω	

1. συγκρατώ: *συνέχω ἐντὸς τοῦ τείχους.*
2. παθ. φωνή συνέχομαι πιέζομαι, βασανίζομαι από κάτι: *δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνείχοντο* = βασανίζονταν από συνεχή δίψα.
ΝΕ συνέχω (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἔχω*].

συνήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γνωριμία, σχέση φιλική: *τὴν τῶν φαύλων συνήθειαν ὀλίγος χρόνος διέλυσε* = τη φιλία με τιποτένιους ανθρώπους τη διαλύει και λίγος χρόνος.
2. συνήθεια.
ΝΕ συνήθεια (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *συνήθης* + παρ. επίθ. *-εια*].

συνήθης, -ης, σύνηθες ΕΠΙΘΕΤΟ
1. συγγενής ή φίλος.
2. συνηθισμένος σε κάτι: *πρὶν αὐτὸν συνήθη γενέσθαι τῷ σκότῳ* = προτού συνηθίσει αυτός στο σκοτάδι.
3. για πράγματα αυτός που γίνεται συχνά, συνηθισμένος, συνήθης.
- τὸ σύνηθες το έθιμο.

ΝΕ συνήθης (με τις σημ. 2 και 3).
[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** **συνηθ-* (< *σύν* + *ἦθος*) + παρ. επίθ. *-ης*].

συνθήκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
συμφωνία.
- πληθυντικός συνθῆκαι τα άρθρα μιας συμφωνίας ή η συμφωνία μεταξύ προσώπων ή πόλεων: *συνθῆκαι περὶ εἰρήνης* = συμφωνία για ειρήνη. *συνθήκας ποιοῦμαί τινι* = κάνω (υπογράφω) συμφωνία με κάποιον. *συνθήκας λύω* = ακυρώνω τη συμφωνία.

ΝΕ συνθήκη.
[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** **συνθηκ-* (< *σύν* + **θηκ-* < *τίθημι, ἔ-θηκ-α*) + παρ. επίθ. *-η*].

σύνθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σημάδι ή λέξη που έχει συμφωνηθεί για να χρησιμεύει ως μέσο μυστικής συνεννόησης ή αναγνώρισης, σύνθημα:
τοῖς ἐρωτήμασι τοῦ ξυνθήματος πυκνοῖς ἐχρῶντο = χρησιμοποιούσαν συχνά τις ερωτήσεις του συνθήματος (για να αναγνωρι-στούν μεταξύ τους).
2. συμφωνία, συνθήκη: *σύνθημα ποιοῦμαι* = κάνω συμφωνία.
ΝΕ σύνθημα (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** **συνθη-* (*σύν* + *θη-* < *τίθημι, ἔ-θη-κα*) + παρ. επίθ. *-μα*].

συνίημι & **ξυνίημι** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵημι

αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *ξυνίει δὲ καὶ αὐτὸς ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα* = καταλάβαινε και αυτός τα περισσότερα από όσα λέγονταν στα ελληνικά. *συνίης;* = καταλαβαίνεις (τι θέλω να πω);
παράγ. σύνεσις, συνετός.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἵημι*].

συνίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. συνενώνω: *ξυνίστασαν τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπιτηδείους ἐς ξυνωμοσίαν* = συνένωναν (και οργάνωναν) αυτούς που ήταν κατάλληλοι για να πάρουν μέρος στη συνωμοσία.
- μέση φωνή συνίσταμαι συνθέτω: *συνίσταμαι τὸ ὅλον* = συνθέτω το όλο (από τα μέρη).

2. συστήνω κάποιον (ως κατάλληλο): *ἥκω, ἵνα τῳ τούτων τῶν σοφιστῶν συστήσω τουτονί* = έρχομαι για να συστήσω αυτόν εδώ σε κάποιον από αυτούς τους σοφιστές.
3. παθητική φωνή (με ενεργ. αόρ. β´ *συνέστην* και παρακ. *συνέστηκα*) συνίσταμαι
α. στέκομαι μαζί με άλλους και, ειδικότερα για στρατιώτες, παρατάσσομαι: *τὸ δεξιὸν κέρας ἐπὶ λόφου συνέστη* = το δεξιό τμήμα του στρατού παρατάχθηκε σε λόφο.
- για εχθρική συνάντηση αντιπάλων *χρόνον πολὺν συνέστησαν μαχόμενοι* = για μεγάλο χρονικό διάστημα ήταν παραταγμένοι και πολεμούσαν.

β. ενώνομαι για συνεργασία ή συμμαχία: *συνίσταντο ἀλλήλοις καὶ συνετίθεντο ὡς ἐπιθησόμενοι τῇ Χίῳ* = ενώθηκαν και συμφώνησαν να επιτεθούν στη Χίο.
γ. σχηματίζομαι: *ἡ πόλις ἐξ οἰκιῶν συνίσταται* = η πόλη σχηματίζεται από σπίτια.
- συγκροτούμαι: *πόλις οὕτως συστᾶσα* = πόλη συγκροτημένη με αυτόν τον τρόπο. *ἱππικὸν συνεστηκός* = συγκροτημένο ιππικό.

παράγ. σύστασις, σύστημα, συστηματικός.
ΝΕ συνιστώ «συμβουλεύω» & συνίσταμαι (με τη σημ. 3γ) & συστήνω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ἵστημι*].

συννοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νοέω

1. σκέπτομαι: *ταῦτα χρὴ συννοεῖν καὶ εἰδέναι...* = αυτά πρέπει να σκέφτεσαι και να γνωρίζεις πως...
2. καταλαβαίνω: *ὑποπτεύω, οὐ μὴν ἱκανῶς γε συννοῶ* = το υποψιάζομαι, όμως δεν το καταλαβαίνω αρκετά.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *νοέω*].

σύνοδος, -όδου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. συνέλευση: *ἐλθόντων τῶν πρέσβεων ἀπὸ τῆς ξυμμαχίας καὶ ξυνόδου γενομένης...* = και αφού ήρθαν οι απεσταλμένοι των συμμάχων και έγινε η συνέλευση...

2. για πράγματα συνάθροιση, συγκέντρωση: *χρημάτων σύνοδοι.*
ΝΕ σύνοδος (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ὁδός*].

σύνοιδα ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ οἶδα

1. γνωρίζω κάτι, έχω συναίσθηση ενός γεγονότος ή μιας κατάστασης: *ξύνοιδα ἐμαυτῷ οὐδ᾽ ὁτιοῦν σοφὸς ὤν* = έχω συναίσθηση ότι δεν είμαι καθόλου σοφός.
2. μετοχή **α.** *ὁ συνειδώς* = ο συνεργός. **β.** *τὸ συνειδός* = η συνείδηση, η συναίσθηση.
παράγ. συνείδησις.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *οἶδα*].

συνοικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ οἰκέω -ῶ

1. κατοικώ ή ζω μαζί με άλλον ή άλλους.
• συζώ ως σύζυγος: *γυναικὶ συνοικῶ Λευκίππῃ* = είμαι παντρεμένος με τη Λευκίππη.
2. καταλαμβάνω μια χώρα και την κατοικώ μαζί με άλλους.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *οἰκέω*].

συνοικίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ οἰκίζω

1. συνενώνω οικισμούς σε μία πόλη: *Θησεὺς τὰς δώδεκα πόλεις εἰς τὸ αὐτὸ συνῴκισε* = ο Θησέας συνένωσε τις δώδεκα πόλεις (της Αττικής) σε μία πόλη (την Αθήνα).
2. ιδρύω μια πόλη ή μια αποικία μαζί με άλλους: *Ἐπίδαμνον ἀπῴκισαν μὲν Κερκυραῖοι, ξυνῴκισαν δὲ καὶ Κορινθίων τινές* = την Επίδαμνον την ίδρυσαν ως αποικία οι Κερκυραίοι και στην ίδρυση συμμετείχαν και μερικοί Κορίνθιοι.
παράγ. συνοίκισις, συνοικισμός.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *οἰκίζω*].

συνοικία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. α. ομάδα ανθρώπων που κατοικούν στον ίδιο τόπο: *ταύτῃ τῇ συνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα* = σ᾽ αυτήν τη συνάθροιση στον ίδιο τόπο δώσαμε την ονομασία «πόλη».
β. γειτονιά, συνοικία.
2. κτίριο που στεγάζει πολλές οικογένειες.
ΝΕ συνοικία (με τη σημ. 1β).
[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνοικῶ* (*σύν* + *οἰκέω*) + παρ. επίθ. -*ία*].

σύνοικος, -ου ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συγκάτοικος.
2. συμπολίτης.
ΝΕ σύνοικος (λόγ., με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνοικῶ* (*σύν* + *οἰκέω*) + παρ. επίθ. -*ος*].

συνόμνυμι & **συνομνύω** ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὄμνυμι

1. ορκίζομαι μαζί με άλλον ή άλλους.
2. συμμαχώ με κάποιον: *λύουσι σπονδὰς οἱ μὴ βοηθοῦντες οἷς ἂν ξυνομόσωσιν* = παραβιάζουν τις συμφωνίες αυτοί που δε βοηθούν αυτούς με τους οποίους συμμάχησαν.
3. συνωμοτώ: *συνώμοσαν ἀποκτενεῖν αὐτόν* = συνωμότησαν να τον σκοτώσουν.
παράγ. συνωμότης, συνωμοσία.
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ὄμνυμι*].

συνομολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ὁμολογέω -ῶ

1. συμφωνώ, έχω την ίδια γνώμη με κάποιον: *μὴ ὀκνεῖτε ἀποκρίνεσθαι, ἵνα εἰδῶμεν ὅσα ἂν συνομολογῶμεν* = μη διστάζετε να δίνετε απαντήσεις, για να μάθουμε ποια είναι αυτά στα οποία συμφωνούμε. *τὰ ἄλλα συνωμολόγηται* = τα άλλα έχουν συμφωνηθεί (και μένει μόνο τούτο).
2. υπόσχομαι: *συνωμολόγησε δασμὸν οἴσειν* = υποσχέθηκε να πληρώσει φόρο.
ΝΕ συνομολογώ (με σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *ὁμολογέω*].

συνουσία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σχέση, συναναστροφή: *ἡ πρὸς Σωκράτην συνουσία αὐτῶν* = η συναναστροφή τους με το Σωκράτη.
ΝΕ συνουσία «συνεύρεση».
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *οὐσία* ως **παράγ.** του *σύνειμι* (*σύν* + *εἰμί*): **συνοντία* > **συνονσία* > *συνουσία*].

σύνταξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τακτοποίηση, ειδικότερα παράταξη στρατιωτών: *οἱ στρατηγοὶ ἐποιήσαντο σύνταξιν τοῦ στρατεύματος* = οι στρατηγοί τακτοποίησαν σε παράταξη τους στρατιώτες.
ΝΕ σύνταξη (με την ίδια σημ.).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *τάξις*].

συντάττω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τάττω

ο κοινός τύπος είναι *συντάσσω*
1. παρατάσσω στρατιώτες: *συντάττω πεζοὺς τῷ ἱππικῷ* = παρατάσσω τους πεζούς στην ίδια γραμμή με τους ιππείς. *οὗτοι δὲ ξυντεταγμένοι ἀνεχώρησαν* = και αυτοί έφυγαν παραταγμένοι (και όχι άτακτα).
2. οργανώνω: *συντεταγμένη πολιτεία.*
3. μέση φωνή συντάττομαι συμφωνώ: *συνετάξαντο πρὸς ἀλλήλους* = συμφώνησαν μεταξύ τους.
4. διατυπώνω κάτι γραπτά, συντάσσω.
παράγ. σύνταγμα, σύνταξις.
ΝΕ συντάσσω (με τις σημ. 1, 4).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *τάττω*].

συντέλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνεισφορά για δημόσιες δαπάνες: *συντέλεια χρημάτων* = συνεισφορά χρημάτων υπέρ του δημοσίου.

2. συμπλήρωση, τερματισμός: *ἡ συντέλεια τοῦ ἀγῶνος.*
ΝΕ συντέλεια του κόσμου «τέλος, καταστροφή του κόσμου».
[**παράγ. λ.** *συντελέω* + παρ. επίθ. *-εια*].

συντελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τελέω -ῶ**

1. συνεισφέρω στις δημόσιες δαπάνες: *συντελῶ ἑξήκοντα τάλαντα* = δίνω ως συνεισφορά εξήντα τάλαντα. *συντελῶ εἰς τὸν πόλεμον* = συνεισφέρω στις πολεμικές δαπάνες.
2. συμπληρώνω, τελειώνω κάτι.
ΝΕ συντελώ «συνεισφέρω, στέκομαι ως αιτία».
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *τελέω*].

συντίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

ως παθ. χρησιμεύει και το *σύγκειμαι*
1. τοποθετώ πράγματα μαζί: *συνέθεσαν τὰ ὅπλα ἐν τῷ ναῷ* = τοποθέτησαν τα όπλα στο ναό.
2. κατασκευάζω: *συντίθημι τριήρεις.*
3. σχηματίζω.
- παθ. φωνή συντίθεμαι σχηματίζομαι: *ἐκ συλλαβῶν τὰ ὀνόματα συντίθεται* = οι λέξεις σχηματίζονται από συλλαβές.

4. επινοώ, μηχανεύομαι: *ψευδεῖς αἰτίας συντίθησι* = επινοεί ψεύτικες κατηγορίες.
5. μέση φωνή συντίθεμαι κάνω συμφωνία, συμφωνώ: *συνέθεντο ἀλλήλοις μήτε ἀδικεῖν μήτε ἀδικεῖσθαι* = συμφώνησαν μεταξύ τους ούτε να αδικούν ούτε να αδικούνται.
παράγ. σύνθεσις, συνθέτης, συνθετικός, σύνθετος, συνθήκη, σύνθημα.
ΝΕ συνθέτω (με τη σημ. 3).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *τίθημι*].

συντρέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρέχω**

1. συνέρχομαι, συγκεντρώνομαι.
2. συμφωνώ με κάποιον, συμπίπτουν οι γνώμες μας: *ἀμφοτέρων τῶν μαντείων ἐς τὸ αὐτὸ αἱ γνῶμαι συνέδραμον* = και των δύο μαντείων οι απαντήσεις συμφώνησαν στο ίδιο πράγμα.
3. συμπίπτω χρονικά με κάτι άλλο: *εἰς ταὐτὸν τὸ δίκαιον ἅμα καὶ ὁ καιρὸς καὶ τὸ συμφέρον συνδεδράμηκε* = το δίκαιο μαζί και οι ευνοϊκές περιστάσεις και το συμφέρον έχουν συμπέσει.
ΝΕ συντρέχω «βοηθώ».
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *τρέχω*].

συντρίβω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρίβω**

1. τρίβω το ένα με το άλλο: *συντρίβω τὰ πυρεῖα* = τρίβω ξυλαράκια μεταξύ τους, για να ανάψω φωτιά.
2. συντρίβω.
ΝΕ συντρίβω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *σύν* + *τρίβω*].

συντυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τυγχάνω**

1. συναντώ τυχαία κάποιον.
2. μετοχή *ὁ συντυχών* = ο οποιοσδήποτε, ο πρώτος τυχών. *τὸ συντυχόν* = το οτιδήποτε ασήμαντο: *οὐ γὰρ τοῦτο συντυχὸν φαίνεταί μοι ἔργον εἶναι* = γιατί αυτό (ο αμφορέας) δε μου φαίνεται να είναι ένα τυχαίο έργο.
3. για τυχαία γεγονότα συμβαίνω.
- ως απρόσ. συνετύγχανε / συνέτυχε συνέβαινε / συνέβη ώστε...

[**σύνθ. λ.** *σύν* + *τυγχάνω*].

σῦριγξ, -ιγγος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ποιμενικός αυλός.
παράγ. συρίγγιον, συρίζω, σύριγμα, συριστικός, **σύνθ.** συριγγοποιός.
ΝΕ σύριγγα.
[δάν. μεσογειακό ή ανατολικό, όπως και το ταυτόσημο **αρμ.** sring «αυλός»].

σῦς ☞ **ὗς.**

συσταδὸν & **συστάδην** ΕΠΙΡΡΗΜΑ
για μάχη σώμα με σώμα, εκ του συστάδην: *συσταδὸν μάχαις ἐχρῶντο* = πολεμούσαν σώμα με σώμα.
[**σύνθ. λ./παράγ. λ.** **συ-στα-δ* (*συν-στα-* < *ἵ-στα-μαι*) + παρ. επίθ. *-ην*].

σύστασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μάχη σώμα με σώμα: *ἐν τῇ συστάσει ἐμάχετο.*
2. συνάθροιση ή ομάδα ανθρώπων: *κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν* = και αφού χωρίστηκαν σε ομάδες, βρίσκονταν σε μεγάλη διαμάχη.
3. σύνθεση στοιχείων που αποτελούν κάτι: *ἡ τοῦ κόσμου σύστασις ἐκ πυρός, ὕδατος, ἀέρος καὶ γῆς* = η σύνθεση (κατασκευή) του σύμπαντος από φωτιά, νερό, αέρα και χώμα.
ΝΕ σύσταση (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** **συ-στα-* (< *συν-στα-* < *ἵ-σταμαι*) + παρ. επίθ. *-σις*].

σφάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσφαλλον
Μέλλ.	σφαλῶ
Αόρ.	ἔσφηλα, ἔσφαλα
Παρακ.	ἔσφαλκα
Παθ. μέλλ.	σφαλήσομαι & σφαλοῦμαι (με παθ. σημ.)
Παθ. αόρ. β΄	ἐσφάλην
Παθ. παρακ.	ἔσφαλμαι
Παθ. υπερσ.	ἐσφάλμην

1. ρίχνω κάποιον κάτω, τον κάνω να πέσει, τον ανατρέπω: *ὁ ἵππος σφάλλει τὸν ἀναβάτην* = το άλογο ανατρέπει τον αναβάτη.

2. μεταφορικά ανατρέπω, καταστρέφω: *ἀνθρώπων κακῶν ὁμιλίαι σφάλλουσιν* = οι σχέσεις με κακούς ανθρώπους καταστρέφουν.
3. παθητική φωνή σφάλλομαι
α. πέφτω σε ατυχία ή καταστρέφομαι: *ταῖς τύχαις ἐνδέχεται σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους* = είναι ενδεχόμενο να καταστρέφονται οι άνθρωποι από τις δυστυχίες.
β. κάνω λάθος, σφάλλω: *σφαλέντες γνώμῃ* = κάνουν λάθος στην κρίση τους.
παράγ. σφάλμα, σφαλερός, **σύνθ.** ἀσφαλής, ἀσφάλεια.
ΝΕ σφάλλω (με τη σημ. 3β).
[*σφάλ-* + παρ. επίθ. *-jω*, **αβέβ.**].

σφεῖς ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού και θηλυκού, της προσωπικής αντωνυμίας γ´ προσώπου
αυτοί, αυτές.
[**ΙΕ** *swe- > **σφε-* + *-εῖς* (κατά το *ἡμ-εῖς*) > *σφεῖς*, πβ. **λατ.** sibi < *swe-bhei].

σφέτερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
κτητική, που συσχετίζεται με τη *σφεῖς*
ο δικός τους: *αἱ σφέτεραι νῆες* = τα καράβια τους.
παράγ. σφετερίζω.
[**σφε-* (*σφεῖς*) + παρ. επίθ. *-τερος*].

σφήξ, σφηκός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
η σφήκα.
ΝΕ σφήκα.
παράγ. ἡ σφηκιὰ «φωλιά σφηκών», **σύνθ.** σφηκοειδής.
[**αβέβ. ετυμ.**].

Σφίγξ, Σφιγγός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μυθολογικό τέρας με πρόσωπο και στήθος γυναίκας και με φτερωτό σώμα λέαινας. **ΝΕ** Σφίγγα.
[**αιγυπτ.** δάν.].

σφόδρα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
πάρα πολύ, υπερβολικά: *κολάζει σφόδρα* = τιμωρεί πολύ αυστηρά. *σφόδρα ἄδικος.*
ΝΕ σφόδρα (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *σφοδρός* + παρ. επίθ. *-α*, με μετάθεση τόνου].

σφοδρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	σφοδρότερος
Υπερθετικός	σφοδρότατος

ορμητικός ή υπερβολικός: *σφοδρὸν μῖσος.*
- παράφορος: *σφοδρὸς νέος.*

ΝΕ σφοδρός.
[**σφοδ-* + παρ. επίθ. *-ρός*, συγγεν. με *σφεδ-α-νὸς* «βίαιος, ορμητικός», πβ. *σφεδανῶν φονεύων*, **αβέβ. ετυμ.**].

σφῦρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σφυρί.
παράγ. σφυρόν, σφυράς, **σύνθ.** σφυρήλατος, σφυρηλατέω, σφυροκόπος, σφυροκοπέω.
[**σφῠρ-* + παρ. επίθ. *-jᾰ* > *σφῦρα*, συγγεν. με *σφαῖρα*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** sphuráti «αναπηδώ, πάλλομαι»].

σχέσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το είδος ενός πράγματος, η φύση του, η ποιότητά του: *ἡ τοῦ βίου σχέσις* = το είδος ζωής.
2. σχέση: *σχέσις ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα* = η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα.
ΝΕ σχέση (με τη σημ. 2).
[**σεχ-* (*ἔχω*), **σχέ-* + παρ. επίθ. *-σις*].

σχῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μορφή, σχήμα: *τὸ σχῆμα τῆς φάλαγγος* = η μορφή της στρατιωτικής παράταξης.
2. πρόσχημα: *σχήματι ξενίας* = με το πρόσχημα της φιλοξενίας.
3. η έκφραση του προσώπου: *σχήματι φαιδρός* = με χαρούμενη έκφραση.
4. ενδυμασία: *τὸ σχῆμα ὃ σὺ περιβέβλησαι* = η ενδυμασία που φοράς (πβ. ιερατικό σχήμα).
ΝΕ σχήμα (με τις σημ. 1, 4).
[**σχη-* (*σχή-σω* < *ἔχω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

σχηματίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐσχημάτιζον
Μέλλ.	σχηματίσω / σχηματιῶ
Παθ. παρακ. και με μέση σημ.	ἐσχημάτισμαι

1. αμετάβατο παίρνω μια μορφή ή μια θέση: *ὅσα σχηματίζουσι τὰ στρατόπεδα ἐν ταῖς μάχαις* = όποια θέση (διάταξη) παίρνει ο στρατός στη μάχη.
2. ως μεταβατικό δίνω σχήμα, σχηματίζω.
3. μέση φωνή σχηματίζομαι προσποιούμαι: *σχηματίζονται ἀμαθεῖς εἶναι* = προσποιούνται (κάνουν) πως είναι αμόρφωτοι.
ΝΕ σχηματίζω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *σχῆμα, -ατος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

σχολάζω ΡΗΜΑ
1. δεν έχω καμιά ασχολία, ξεκουράζομαι: *σχολάζω ἀπό τινος* = σταματώ να κάνω κάτι και ξεκουράζομαι. ≠ ἀσχολοῦμαι.
2. αφιερώνω τον ελεύθερο χρόνο μου σε κάτι: *σχολάζω φιλοσοφίᾳ* = επιδίδομαι στη φιλοσοφία κατά τον ελεύθερό μου χρόνο. *οὔπω πρὸς ταῦτα ἐσχόλασα* = δε βρήκα ακόμη καιρό να ασχοληθώ με αυτά.
παράγ. σχολαστής, σχολαστικός.
[**παράγ. λ.** *σχολή* + παρ. επίθ. *-άζω*].

σχολαστικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που δεν ασχολείται με κάτι, που ξεκουράζεται.

2. αυτός που αφιερώνει τον ελεύθερο χρόνο του στη μόρφωση.
- μορφωμένος άνθρωπος που ασχολείται όμως με ασήμαντες λεπτομέρειες.

ΝΕ σχολαστικός «που ασχολείται με λεπτομέρειες».
[**παράγ. λ.** *σχολαστής* (**παράγ. λ.** *σχολάζω* + παρ. επίθ. *-τής*) + παρ. επίθ. *-ικός*].

σχολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. η έλλειψη ασχολίας, ο ελεύθερος χρόνος: *σχολὴν ἄγω* = δεν κάνω τίποτε, ξεκουράζομαι. *ἔστι σοι σχολὴ ἀκούειν;* = έχεις καιρό να ακούσεις (τι θα πω); *οὐ σχολή μοι* = δεν έχω καιρό.
2. η μελέτη, η μόρφωση στην οποία αφιερώνει κανείς το χρόνο του.
3. ο τόπος όπου μελετούν και διδάσκονται, η σχολή.
4. ως επίρρημα σχολῇ **α.** αργά, με βραδύτητα. **β.** μόλις και μετά βίας ή καθόλου: *μὴ γιγνώσκων τὴν οὐσίαν σχολῇ τήν γε ὀρθότητα διαγνώσεται* = ένας άνθρωπος που δεν ξέρει τι πραγματικά είναι κάτι, με πολλή δυσκολία θα διακρίνει αν είναι σωστό ή όχι.
ΝΕ σχολή (με τη σημ. 3).
παράγ. σχολαῖος, σχόλιον, σχολάζω, **σύνθ.** ἀσχολία, ἀσχολέω, ἀσχολέομαι.
[**σεχ-* (*ἔχω*), **σχ-ο-* (*σχ-εῖν*), όπου όμως το *-ο-* δεν ερμηνεύτηκε ικανοποιητικά, πβ. *βολ-ή* < *βάλ-λω*, *στολ-ή* < *στέλ-λω*].

σῴζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσῳζον
Μέλλ.	σώσω
Παρακ.	σέσωκα
Μέσ. μέλλ.	σώσομαι
Παθ. μέλλ.	σωθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐσωσάμην
Παθ. αόρ.	ἐσώθην
Παθ. παρακ.	σέσωσμαι

1. σώζω κάποιον από το θάνατο.
2. διατηρώ κάτι, το προστατεύω από τη φθορά: *σῴζω τὴν δημοκρατίαν.*
3. μέση φωνή σῴζομαι διατηρώ κάτι στη μνήμη μου, δεν το ξεχνώ: *μηδὲν ὧν ἔμαθε σῴζεσθαι δύναται* = δεν μπορεί να θυμηθεί τίποτε από όσα έμαθε.
παράγ. σωστός, σωστέος, σωστικός, σῶστρα (τά), **σύνθ.** ἄσωστος, θεόσωστος, ἀνασῴζω, διασῴζω.
ΝΕ σώζω (με τη σημ. 1).
[επίθετο *σῶ-ς* (και *σῶος*) «ζωντανός, εν ζωή» + παρ. επίθ. *-ίζω* > *σωΐζω* και *σῴζω*, ☞ **σῶς**].

σωμασκέω -ῶ ΡΗΜΑ
γυμνάζω το σώμα μου.
[**σύνθ. λ.** *σῶμα* + *ἀσκέω*].

σῶς, σῶς, σῶν ΕΠΙΘΕΤΟ
σώος.
[*σῶς* και *σῶος* από **σαF-ος* ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** tavas «ισχυρός»].

σώτειρα, -είρας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θηλυκό του *σωτὴρ*
αυτή που σώζει ή ελευθερώνει.
ΝΕ σώτειρα (λόγιο).
[**παράγ. λ.** **σώτερ-* + παρ. επίθ. *-ja*].

σωτήρ, -ῆρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. αυτός που σώζει, ελευθερώνει ή απαλλάσσει από κάτι κακό, ο σωτήρας.
- ως επίθετο του Δία *Ζεὺς Σωτήρ.*

παράγ. σωτηρία, σωτήριος.
ΝΕ σωτήρας.
[**παράγ. λ.** **σώ-* (*σῶ-ς/σῶ-ος/σῴ-ζω*) + παρ. επίθ. *-τήρ*].

σωτηρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σωτηρία.
2. η ασφαλής επιστροφή: *ἡ ἐς τὴν πατρίδα σωτηρία.*
3. για πράγματα διατήρηση: *τῶν νόμων σωτηρία.*
ΝΕ σωτηρία (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *σωτήρ* + παρ. επίθ. *-ία*].

σωφρονέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. είμαι συνετός, σώφρων (στο μυαλό).
2. είμαι μετρημένος, δείχνω εγκράτεια: *ὁ μὲν μαίνεται, ὁ δὲ σωφρονεῖ.*
παράγ. σωφροσύνη.
[**παράγ. λ.** *σώφρων, -ονος* + παρ. επίθ. *-έω*· ακριβέστερα *σῶος* + *φρήν* > *σώφρων* (στον Όμηρο *σαόφρων* < **σοόφρων, σόος - σῶος*)].

Τ

Τ, τ, ταῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέκατο ένατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
- ως σύμβολο αριθμού τ´ = 300, αλλά ͵τ = 300.000.

τάλαντον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μονάδα βάρους: *χίλια τάλαντα ἀνηνέγκαμεν νομίσματος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν* = ανεβάσαμε στην Ακρόπολη χίλια τάλαντα χρήματος.
Το τάλαντον είχε ανταλλακτική αξία και το χρησιμοποιούσαν ως χρήμα. Στην Αθήνα 1 τάλαντον ισοδυναμούσε με 60 μνᾶς και κάθε μνᾶ με 100 δραχμάς. 1 δραχμὴ ισοδυναμούσε με 6 ὀβολούς.
παράγ. ταλαντεύω, **σύνθ.** ταλαντοῦχος, ἡμιτάλαντον, ἀτάλαντος «ισοβαρής».
ΝΕ τάλαντο.
[**ταλα-* «βάρος που ζυγίζεται» + παρ. επίθ. *-ντ-ον*, ομόρρ. με *ταλαντ-εύομαι* «ισορροπώ

στη ζυγαριά», συγγενικό του επιθέτου ☞ τάλας, αινα, -αν].

τάλας, τάλαινα, τάλαν ΕΠΙΘΕΤΟ

δύστυχος: *ὦ τάλας ἐγώ* = εγώ ο δύστυχος!

[**ταλα-* «υποφέρω» + παρ. επίθ. *-ν-ς* > *τάλας*, **τάλαν-ja* > *τάλαινα, τάλα-ν*].

τάξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διάταξη, τάξη: *συνέχουσιν τὴν τῶν ὅλων τάξιν ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον* = συγκρατούν τη διάταξη του σύμπαντος έτσι, ώστε να είναι αγέραστη και χωρίς σφάλματα. ≠ ἀταξία.

2. στρατιωτική παράταξη (και ιδιαίτερα της μάχης): *εἰς τάξιν καθίσταμαι* = μπαίνω στην παράταξη για μάχη.

ΝΕ τάξη (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** **τάγ-* (*τάττω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

ταπεινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ταπεινότερος
Υπερθετικός	ταπεινότατος

1. χαμηλός: *ταπεινὰ χωρία* = χαμηλοί τόποι. ≠ ὑψηλός.

2. για πρόσωπα ταπεινωμένος, υποταγμένος: *ταπεινοὺς ὑμῖν παρέχω τοὺς Μυσούς* = κάνω τους Μυσούς να υποταχθούν σε σας.

3. με αρνητική ηθική σημ. πρόστυχος, ευτελής: *ταπεινὸς φαίνεται* = φαίνεται ευτελής.

4. με θετική ηθική σημ. ταπεινόφρων: *πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ* = είμαι πράος και ταπεινός στην καρδιά.

παράγ. ταπεινότης, ταπεινόω, ταπείνωσις, **σύνθ.** ταπεινόφρων, ταπεινοφροσύνη.

ΝΕ ταπεινός (με τη σημ. 3, π.χ. *ταπεινά ελατήρια*, και τη σημ. 4).

[πιθ. **ταπ-* «χαμηλός»].

ταράττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *ταράσσω*

Παρατ.	ἐτάραττον
Μέλλ.	ταράξω
Αόρ.	ἐτάραξα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ταράξομαι «θα ταραχθώ»
Παθ. μέλλ.	ταραχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐταράχθην
Παθ. παρακ.	τετάραγμαι

ταράσσω, αναστατώνω: *ἄνεμοι ταράττουσι θάλατταν. φόβος ταράττει τὴν ψυχήν* = ο φόβος αναστατώνει την ψυχή.

παράγ. ταραχή, τάραχος, ταραχώδης, **σύνθ.** ἀτάραχος, πολυτάραχος.

ΝΕ ταράζω.

[**ταραχ-* (πβ. *ταραχ-ή*) + παρ. επίθ. *-jω*, **αβέβ. ετυμ.**].

τάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *τάσσω*

Παρατ.	ἔταττον
Μέλλ.	τάξω
Αόρ.	ἔταξα
Παρακ.	τέταχα
Μέσ. μέλλ.	τάξομαι
Παθ. μέλλ.	ταχθήσομαι & ταγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐταξάμην
Παθ. αόρ.	ἐτάχθην & ἐτάγην
Παθ. παρακ.	τέταγμαι

1. παρατάσσω: *τοὺς ὁπλίτας τάττω.*

2. διατάζω: *τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν* = διέταξε μερικούς από αυτούς να παραλάβουν τους θησαυρούς.

3. τοποθετώ: *ἀργύριον τὸ κάλλιστον πρῶτον τάττω* = τοποθετώ πρώτο το πιο όμορφο χρήμα.

παράγ. τάγμα, τάξις, τακτικός, **σύνθ.** ταγματάρχης, ταξίαρχος, διάταξις, ἐπίταξις.

ΝΕ τάσσω (με σημ. 3) & τάζω «υπόσχομαι».

[**ταγ-* (πβ. *ταγ-ὸς* «αρχηγός») + παρ. επίθ. *-jω*, **αβέβ. ετυμ.**].

ταῦτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ ☞ **οὗτος.**

ταύτῃ ΕΠΙΡΡΗΜΑ ☞ **οὗτος.**

ταὐτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ίδιος.

παράγ. ταὐτότης, ταὐτίζω, **σύνθ.** ταὐτολόγος, ταὐτολογία.

[από το ουδ. *τὸ αὐτόν* (όπου το *-ν* δεν είναι οργανικό, πβ. ουδ. *αὐτό*) > *ταὐτόν* (κράση), που επεκτάθηκε και στο αρσ. και θηλ.].

τάφος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τάφος, μνήμα.

2. οι τελετές της κηδείας: *τοιόσδε μὲν ὁ τάφος ἐγένετο* = τέτοιες υπήρξαν οι τελετές της κηδείας τους.

παράγ. τάφρος, **σύνθ.** ἐνταφιάζω, ἐνταφιασμός, ἐπιτάφιος.

ΝΕ τάφος (με τη σημ. 1).

[**ταφ-* (< **θάπ-τω*) + παρ. επίθ. *-ος*, **ΙΕ** *dhm$_o$bh-, πβ. **αρμ.** dambam «τάφρος»].

τάχα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

συνήθως συνδυάζεται με τα *ἄν, τάχ' ἂν* και ακολουθείται κυρίως από ευκτική

ίσως, πιθανώς: *τάχ' ἄν τις θαρσοίη ὅτι τοῖς ὅπλοις αὐτῶν ὑπερφερόμεν* = ίσως παίρνει κανείς θάρρος, επειδή είμαστε στα όπλα υπέρτεροι από αυτούς.

ΝΕ τάχα «δήθεν».

[**παράγ. λ.** *ταχ-ύς* + παρ. επίθ. *-α*].

τάχος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ταχύτητα.

- χρησιμοποιείται συχνά σε επιρρηματικές φράσεις που ισοδυναμούν με το «*ταχέως*» ἐν τάχει, κατὰ τάχος γρήγορα, ταχέως: *κατὰ τάχος*

τῷ στρατῷ ἀνεχώρησεν = αποσύρθηκε γρήγορα με το στρατό του.
ΝΕ στη φρ. *εν τάχει.*
[*ταχ-ύς* + παρ. επίθ. *-ος*].

ταχύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θάττων / θάσσων, θᾶττον / θᾶσσον
Υπερθετικός	τάχιστος

1. ταχύς, γρήγορος: *πτέρωσόν με ταχέσι καὶ κούφοις πτεροῖς* = φτέρωσέ με με γρήγορα και ελαφρά φτερά. ≠ βραδύς.
2. ο συγκριτικός βαθμός του επιρρήματος *θᾶττον* συνδυάζεται με συνδέσμους ἐπειδὴ θᾶττον & ἐὰν θᾶττον & ἢν θᾶττον μόλις: *ἐπειδὴ θᾶττον συνεσκότασεν, εὐθὺς ὡς ἡμᾶς εἰσεπήδησαν* = μόλις έπεσε το σκοτάδι, αμέσως πήδησαν προς το μέρος μας. *ἢν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶττον συγκαταινῇ...* = μόλις οι θεοί μας δώσουν τη συγκατάθεσή τους...
3. Ο υπερθετικός βαθμός του επιρρήματος *τάχιστα* συνδυάζεται με συνδέσμους ὅτι τάχιστα = ὅπως τάχιστα = ὡς τάχιστα όσο το δυνατόν συντομότερα: *οὗτος τὸ πλεῖστον τῆς γνώμης εἶχεν ὅτι τάχιστα τῇ Πελοποννήσῳ πάλιν προσμεῖξαι* = αυτός έκλινε κυρίως προς τη γνώμη να επιστρέψει στην Πελοπόννησο όσο το δυνατόν συντομότερα. **4.** ὅταν τάχιστα μόλις: *ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα τἀγαθὰ ἅ...* = εμείς όμως θα προσπαθήσουμε να έρθουμε σε σένα, μόλις πραγματοποιήσουμε τα καλά που...
5. τὴν ταχίστην (ενν. ὁδόν) από το συντομότερο δρόμο, πολύ γρήγορα: *εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμπει αὐτὴν τὴν ταχίστην ὁδόν* = τη στέλνει στην Κιλικία από το συντομότερο δρόμο.
παράγ. τάχος, ταχυτής (και ταχύτης), ταχύνω, **σύνθ.** ἐπιταχύνω, Τάχιππος.
ΝΕ ταχύς (με τη σημ. 1).
[**ταχ-* + παρ. επίθ. *-ύς* > *ταχύς*, και **θᾰχ-* + παρ. επίθ. *-jων* > *θάσσων/θάττων* (το **ταχ-* από **θαχ-* με ανομοίωση του πρώτου από τα δύο δασέα)].

ταὼς & **ταῶς,** ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παγόνι. Το πτηνό ήρθε από την Ινδία μέσω της Περσίας.
[ανατολικό δάν.].

τε ΜΟΡΙΟ
χρησιμοποιείται ως συμπλεκτικός σύνδεσμος
1. *τε... τε... και... και...*: *ἥ τε νῆσος πολεμία τοῖς Ἀθηναίοις ἔσται ἥ τε ἤπειρος* = και το νησί θα είναι εχθρικό στους Αθηναίους και η ηπειρωτική χώρα.
2. *τε... καί...* (το *τε* προαναγγέλλει το *καὶ* και δε χρειάζεται να μεταφραστεί) και: *βούλεταί τε καὶ ἐπίσταται* = επιθυμεί και γνωρίζει.
[μυκην. qe = k^we > *τε,* πβ. **λατ.** que].

τέγγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεγγον
Μέλλ.	τέγξω
Αόρ.	ἔτεγξα
Παθ. αόρ.	ἐτέγχθην

1. βρέχω, υγραίνω: *τέγγω ἐν θαλάττῃ τοὺς πόδας.*
2. χύνω υγρό και ιδίως δάκρυα: *τέγγω δάκρυα.*
παράγ. τέγξις «βούτηγμα στο νερό», **σύνθ.** ἄτεγκτος.
[**τέγγ-* + παρ. επίθ. *-ω,* ομόρρ. με **λατ.** tingō «εμποτίζω»].

τείνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεινον
Μέλλ.	τενῶ
Αόρ.	ἔτεινα
Παρακ.	τέτακα
Μέσ. μέλλ.	τενοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ταθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτεινάμην
Παθ. αόρ.	ἐτάθην
Παθ. παρακ.	τέταμαι

τεντώνω: *κυκλοτερὲς μέγα τόξον ἔτεινε* = τέντωνε το μεγάλο κυκλικό τόξο.
παράγ. τένων, τόνος, τονωτικός, τονίζω, τάσις, τετανός «τεντωμένος» (και τέτανος «αρρώστια»), **σύνθ.** ἀνα-, ἐπι-, παρα-, προτείνω, εὐθυτενής, ἄτονος, βαρύτονος, χειροτονέω, συντονίζω, παράτασις, πρότασις.
ΝΕ τείνω (με την ίδια σημ. και στη φρ. *τείνω ευήκοον ους* «τεντώνω τα αφτιά για να ακούσω καθαρά»).
[**τέν-* + παρ. επίθ. *-jω* > *τείνω,* ομόρρ. με **λατ.** tenus, -oris «τεντωμένος ιμάντας»].

τεκμαίρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτεκμαιρόμην
Μέλλ.	τεκμαροῦμαι
Αόρ. β´	ἐτεκμηράμην

συμπεραίνω με βάση κάποιες ενδείξεις, υπολογίζω: *τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεκμαίρομαι* = συμπεραίνω το μέλλον με βάση όσα έγιναν στο παρελθόν.
παράγ. τέκμαρσις, τεκμαρτός, τεκμήριον, τεκμηριόω, **σύνθ.** ἀτέκμαρτος.
ΝΕ τεκμαίρομαι (λόγ.).
[**παράγ. λ.** *τέκμαρ-* «σημείο, όριο, τέλος» + παρ. επίθ. *-jομαι*].

τεκμήριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
απόδειξη: *τεκμήρια ἀνδρείας παρέχομαι* = δίνω αποδείξεις για την ανδρεία μου.
παράγ. τεκμηριόω.
ΝΕ τεκμήριο.

[**παράγ. λ.** *τεκμαρ-* «σημείο, όριο» / **τεκμηρ-* + παρ. επίθ. *-ιον*].

τέκνον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παιδί. = παῖς, ὁ/ἡ.
παράγ. τεκνίδιον, τεκνίον.
ΝΕ τέκνο (λόγιο αντί του *παιδί*).
[**τεκ-* (*ἔ-τεκ-ον* < *τίκτω*) + παρ. επίθ. *-νον*].

τεκταίνομαι ΡΗΜΑ
1. εκτελώ την εργασία του ξυλουργού, κάνω κατασκευές από ξύλο: *τεκταίνομαι ναῦς* = κατασκευάζω πλοία.
2. μεταφορικά γενικά δημιουργώ: *τεκταίνομαι ἔπη / μαθήματα.*
ΝΕ η μτχ. *τα τεκταινόμενα* «αυτά που συμβαίνουν, κατασκευάζονται».
[**τεκτ-* (*τέκτ-ων*) + παρ. επίθ. *-αν-jομαι*].

τέκτων, -ονος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ξυλουργός: *τέκτονες ἄνδρες ἐποίησαν θάλαμον.*
παράγ. τεκτονικός.
ΝΕ τέκτονας και συνήθως αρχιτέκτονας.
[**τεκτ-* «κατασκευάζω με ξύλινα υλικά» + παρ. επίθ. *-ων*].

τέλειος & **τέλεος,** -α & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τελειότερος & τελεώτερος
Υπερθετικός	τελειότατος & τελεώτατος

1. για σφάγια ακέραιος, που βρίσκεται στην πλήρη ανάπτυξή του: *ἱερὰ τέλεια* = σφάγια στην πλήρη ανάπτυξή τους.
2. για ανθρώπους ενήλικος: *ὁπόσοιπερ ἂν ὦσιν γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν τέλειοι* = όσοι τυχόν από τις γυναίκες ή τους άνδρες είναι ενήλικοι.
3. τέλειος στο είδος του, καλά καταρτισμένος: *τούτους φημὶ καὶ φρονίμους εἶναι καὶ τελέους ἄνδρας* = λέγω ότι αυτοί είναι και σοφοί και τέλειοι άνδρες.
4. για προσευχές, τάματα εκπληρωμένος: *τέλεον ἄρα ἡμῖν τὸ ἐνύπνιον ἀποτετέλεσται* = το όνειρό μας βγήκε αληθινό.
παράγ. τελειότης, τελειόω.
ΝΕ τέλειος (με τη σημ. 3).
[**παράγ. λ.** **τελεσ-* (*τέλος*) + παρ. επίθ. *-ιος* > **τελεσιος* > *τέλειος*].

τελειόω & **τελεόω** -ῶ ΡΗΜΑ
1. τελειώνω, περατώνω, εκτελώ, συμπληρώνω: *ἐτελέωσαν τὰς σπονδάς* = τέλειωσαν τη συνθήκη
2. τελειοποιώ.
ΝΕ τελειώνω (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *τέλει-ος* + παρ. επίθ. *-όω*].

τελευτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτελεύτων
Μέλλ.	τελευτήσω
Παρακ.	τετελεύτηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τελευτήσομαι «θα τερματιστώ, θα τελειώσω»
Παθ. αόρ.	ἐτελευτήθην

1. μεταβατικό τερματίζω, τελειώνω κάτι: *λόγου τελευτῶ.*
2. απολύτως πεθαίνω: *ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ τραύματος ἐτελεύτησεν.*
3. αμετάβατο έρχομαι στο τέλος μου, τελειώνω: *ὅταν ὁ χειμὼν τελευτήσῃ* = όταν τελειώσει ο χειμώνας.
4. τελευτῶν, -ῶσα, -ῶν η μετοχή χρησιμοποιείται με ρήματα ως επίρρημα τελικά, εν τέλει: *καὶ πόλεις ἐκάλουν καὶ τελευτῶντες Λακεδαιμονίους* = και πόλεις παρακαλούσαν (για να τους βοηθήσουν) και τελικά τους Λακεδαιμονίους.
[**παράγ. λ.** *τελευτή* + παρ. επίθ. *-άω*].

τελευτή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τέλος, τερματισμός: *ἡ τελευτὴ τοῦ πολέμου.*
2. θάνατος: *τῆς εὐπρεπεστάτης λαγχάνω τελευτῆς* = μου λαχαίνει ο πιο ένδοξος θάνατος.
παράγ. τελευτάω, τελευταῖος.
[**τελεσ-* (**τέλεσ-ος* > *τέλους*) + παρ. επίθ. *-jω* > *τελέω, τελείω* > **τελέFω* > **τελεύ-ω* + παρ. επίθ. *-τή* > *τελευτή* (ενν. *ὥρα* = η τελευταία ώρα) κατά τα ρηματικά επίθετα σε *-τός, -τή, -τόν*].

τελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτέλουν
Μέλλ.	τελῶ
Αόρ.	ἐτέλεσα
Παρακ.	τετέλεκα
Υπερσ.	ἐτετελέκειν
Παθ. μέλλ.	τελεσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτελεσάμην
Παθ. αόρ.	ἐτελέσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	τετέλεσμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτετελέσμην

1. πληρώνω (*τέλος, μισθόν*).
2. ειδικότερα πληρώνω το φόρο: *τελῶ μετοίκιον* = πληρώνω το φόρο του μετοίκου.
3. γενικά ξοδεύω: *ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια τάλαντα τετελεσμένα εἰσί* = ξοδεύτηκαν στο δείπνο τετρακόσια τάλαντα.
4. εκτελώ, πραγματοποιώ.
παράγ. τελέω, τέλειος, τελευτή, τέλεσις, τελεστικός, **σύνθ.** διατελέω, ἐκτελέω, ἐκτέλεσις, ἀποτέλεσμα, ἀτέλεια, ἀτέλεστος.
ΝΕ τελώ (με τη σημ. 4, π.χ. *τελώ μνημόσυνο*).
[**παράγ. λ.** *τέλος* + παρ. επίθ. *-έω*].

τέλος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εκπλήρωση: *ἢν θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ* = αν ο θεός του δώσει καλή εκπλήρωση.
2. σκοπός: *τέλος ἐστὶν ἁπασῶν τῶν πράξεων τὸ ἀγαθόν* = σκοπός όλων των πράξεων είναι το καλό.

[*τελ- «ανυψώνω» (πβ. *τέλλω* «ανατέλλω», *ανατολή*) + παρ. επίθ. *-ος*].

τελώνης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φοροεισπράκτορας: *οἱ τελῶναι τέλη ἐκλέγουσι* = οι φοροεισπράκτορες συλλέγουν φόρους.
παράγ. τελωνέω, τελωνία.
ΝΕ τελώνης.
[**σύνθ. λ.** *τέλος* + *-ων* (< *ὠνέομαι* «αγοράζω, εισπράττω») + *-ης*].

τέμενος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τεμάχιο γης περιφραγμένο και αφιερωμένο σε ένα θεό, περίβολος.
παράγ. τεμενίζω, τεμένιος, τεμενίτης.
ΝΕ τέμενος (λόγ.).
[*τεμε- (< *τέμνω*) + παρ. επίθ. *-νος*].

τέμνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεμνον
Μέλλ.	τεμῶ
Αόρ. β΄	ἔτεμον
Παρακ.	τέτμηκα
Μέσ. μέλλ.	τεμοῦμαι
Παθ. μέλλ.	τμηθήσομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἐτεμόμην
Παθ. αόρ.	ἐτμήθην
Παθ. παρακ.	τέτμημαι
Παθ. συντ. μέλλ.	τετμήσομαι

1. κόβω: *ὁδὸν ἐποιήσατο τεμὼν τὴν ὕλην* = έκανε δρόμο κόβοντας το δάσος.
2. κόβω σε κομματάκια: *τέμνω ἰχθῦς*.
3. διαιρώ: *ὁ ποταμὸς μέσην τέμνει Λιβύην* = ο ποταμός διαιρεί στα δύο τη Λιβύη.
4. στην αριθμητική διαιρώ: *τέμνω ἀριθμὸν ἀρτίῳ καὶ περιττῷ* = διαιρώ τον αριθμό σε άρτιο και περιττό.
παράγ. τέμενος, τμῆμα, τμῆσις, τμητός, τομή, τόμος, τεμάχιον, **σύνθ.** ἄτομος, ἄτμητος, ἐπίτομος, ἀπότομος.
ΝΕ τέμνω (με τη σημ. 1, στη γεωμετρία).
[*τεμ- «κόβω», πβ. **ιρλ.** tamnaid «κόβει»].

τέρας, -ατος (παλαιότερα -αος/-ως), **τὸ** ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
θεϊκό σημείο, θαυματουργικό σημάδι: *τοῖς Ἕλλησι τέρατα πέμπουσιν οἱ θεοί* = οι θεοί στέλνουν σημάδια στους Έλληνες.
παράγ. τερατώδης, τεράστιος, **σύνθ.** τερατολόγος, τερατοσκόπος, τερατουργός.
ΝΕ τέρας «αλλόκοτο, μη φυσικό ον».
[*τερ- «ουράνιο σημείο, αστέρι», πβ. **αρχ. ινδ.** tárah «αστέρια»].

τερπνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τερπνότερος
Υπερθετικός	τερπνότατος

ευχάριστος: *τερπνὴ ἀκοή* = ευχάριστο άκουσμα.
ΝΕ τερπνός.
[**παράγ. λ.** *τέρπ-ω* + παρ. επίθ. *-νός*, πβ. **αρχ. ινδ.** tr̥pyati «είμαι ικανοποιημένος»].

τέρπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτερπον
Μέλλ.	τέρψω
Αόρ.	ἔτερψα
Παθ. αόρ.	ἐτέρφθην

ευχαριστώ κάποιον: *ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα ἡμᾶς τέρψει* = με τα έπη του για την παρούσα στιγμή θα μας ευχαριστήσει. = εὐφραίνω.
παράγ. τερπνός, τέρψις, **σύνθ.** Τερψιχόρη, Εὐτέρπη.
ΝΕ τέρπω.
[*τερπ-, ☞ **τερπνός**].

τέρψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
απόλαυση, ευχαρίστηση: *τέρψιν παρέχω τινί* = δίνω σε κάποιον ευχαρίστηση.
ΝΕ τέρψη.
[**παράγ. λ.** *τέρπ-ω* + παρ. επίθ. *-σις*].

τετταράκοντα, οἱ, αἱ, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κοινός τύπος είναι *τεσσαράκοντα*
σαράντα.
παράγ. τετταρακοστός, **σύνθ.** τετταρακονταετής.
ΝΕ σαράντα.
[*τετϜορ- + παρ. επίθ. *-άκοντα*].

τέτταρες, οἱ, αἱ, τέτταρα, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ
ο κοινός τύπος είναι *τέσσαρες, τέσσαρα*
τέσσερις, τέσσερα.
ΝΕ τέσσερις, τέσσερα.
[*τετϜορ- + παρ. επίθ. *-ες*, πβ. **λατ.** quattuor, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** catrávas].

τετταρεσκαίδεκα, οἱ, αἱ, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ
δεκατέσσερις, δεκατέσσερα.
παράγ. τετταρεσκαιδέκατος.
[**σύνθ. λ.** *τέτταρες* + *καί* + *δέκα*].

τέττιξ, -ιγος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τζίτζικας.
[ηχομιμ., με εμφατικό διπλασιασμό του *τ*].

τέφρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στάχτη.
παράγ. τεφρός, τεφρόω.
ΝΕ τέφρα (λόγ.).
[*θεχ- «καίω», *τεφ- + παρ. επίθ. *-ρα*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** dáhati «καίω»].

τέχνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ο τρόπος ή τα μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται κάτι: *ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ μὴ ἀπολείπεσθαι* = τους παρακαλούσε με κάθε τρόπο να μη μένουν πίσω.
2. τέχνη, μαστορική: *τῆς τέχνης ἔμπειρος ἦν*.
3. σύνολο κανόνων για την κατασκευή κάποιου πράγματος ή μέθοδος για την επίτευξη κάποιου στόχου: *ἡ περὶ τοὺς λόγους τέχνη* =

η μέθοδος για την επίτευξη της πειστικότητας στο λόγο, η ρητορική τέχνη.
παράγ. τεχνικός, **σύνθ.** ἄτεχνος, κακότεχνος, τεχνολόγος.
ΝΕ τέχνη (με τη σημ. 2).
[**τεκτ-* (πβ. *τέκτ-ων*) + παρ. επίθ. *-σνᾱ* > *τέχνᾱ, τέχνη*].

τῇδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
με αυτόν τον τρόπο: *ἐννοήσωμεν καὶ τῇδε* = ας σκεφθούμε και με αυτόν τον τρόπο.
[**σύνθ. λ.** δεικτ. αντων. *τῇ* + παρ. επίθ. *-δε*].

τήκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτηκον
Μέλλ.	τήξω
Αόρ.	ἔτηξα
Παρακ. με αμετάβ. σημ.	τέτηκα «είμαι λιωμένος, έχω λιώσει»
Υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ἐτετήκειν «είχα λιώσει»
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τήξομαι
Παθ. αόρ. α´	ἐτήχθην
Παθ. αόρ. β´	ἐτάκην
Παθ. παρακ.	τέτηγμαι

λιώνω.
[**ΙΕ** *tē, ελλ. **τηκ-* (προέκταση με *κ-*), ομόρρ. με **οσετικό** ta-in «λιώνω», **λατ.** tā-bēs (προέκταση με b-) «ρευστοποίηση»].

τηλικόσδε, -ήδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
τέτοιας ηλικίας: *τούτων οὐδὲν ποιῶ καὶ τηλικόσδε ὤν* = από αυτά τίποτε δεν κάνω, έστω και αν είμαι τέτοιας ηλικίας.
[**παράγ. λ.** *τηλίκος* + παρ. επίθ. *-δε*].

τηλικοῦτος, -αύτη, -οῦτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
1. σημαίνει ό,τι το *τηλικόσδε*.
2. τόσο μεγάλος: *τὸ γεγενημένον ἀδίκημα τηλικοῦτον ἔχει τὸ μέγεθος* = το αδίκημα που έχει γίνει έχει τόσο μεγάλο μέγεθος.
[**σύνθ. λ.** *τηλίκος* + *-ουτος* κατά την αντων. *οὗτος*].

τηνικάδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
τέτοια ώρα, τόσο νωρίς: *τί τηνικάδε ἀφῖξαι;* = γιατί ήρθες τόσο νωρίς;
[**παράγ. λ.** *τηνίκα* «αυτή την ώρα» + παρ. επίθ. *-δε*].

τηνικαῦτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ
εκείνη τη στιγμή, τότε ακριβώς: *ἡνίκα ἂν ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, τηνικαῦτα ὁρμήσεται Ἀβραδάτας σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους* = όταν πλησιάσουμε τους εχθρούς, εκείνη τη στιγμή θα ορμήσει ο Αβραδάτας με τα άρματά του κατά των εχθρών.
[**παράγ. λ.** *τηνίκα* (δεικτ. αντων. *τήν* + *-ίκα*) + *-αύτα* κατά το *αὐτά*].

τηρέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. προσέχω, λαμβάνω τα μέτρα μου: *τηρῶ ὅπως κρεῖττον ἔσται τοῦτο τοῦ ἄλλου* = λαμβάνω τα μέτρα μου, ώστε τούτο να είναι ισχυρότερο από το άλλο.
2. παραφυλάω: *ἔνδον ὄντα ἐτήρησαν αὐτόν* = παραφύλαξαν, ώστε να είναι μέσα αυτός.
παράγ. τήρησις, τηρητής, **σύνθ.** ἀτήρητος, παρατήρησις, ἐπιτήρησις.
ΝΕ τηρώ «φυλάσσω, δεν παραβαίνω».
[**τηρ-* «παρατηρώ», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** cāra- «κατάσκοπος»].

τῆτες ΕΠΙΡΡΗΜΑ
αυτήν τη χρονιά, φέτος.
παράγ. τητινὸς «φετινός».
[**τη-* (πβ. *τή-μερον* = *σήμερον*) + **-Ϝετες* < **Ϝέτος* = *ἔτος*].

τίθημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτίθην
Μέλλ.	θήσω
Αόρ. β´	ἔθηκα
Παρακ.	τέθηκα ή τέθεικα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	τίθεμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐτιθέμην
Μέσ. μέλλ.	θήσομαι
Παθ. μέλλ.	τεθήσομαι
Μέσ. αόρ. β´	ἐθέμην
Παθ. αόρ.	ἐτέθην
Παθ. παρακ.	τέθειμαι

1. τοποθετώ, βάζω: *οὐκ ἔχω ὅποι ταῦτα θήσω* = δεν ξέρω πού να τα τοποθετήσω αυτά.
2. ειδικές χρήσεις **α.** *τίθεμαι τὴν ψῆφον* ρίχνω την ψήφο μου. **β.** καταθέτω: *θεὶς ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὰς τετταράκοντα μνᾶς* = αφού κατέθεσε στην τράπεζα τις 40 μνες. **γ.** καταβάλλω, πληρώνω: *τόκον τίθημι*. **δ.** η φράση τίθεμαι τὰ ὅπλα σημαίνει α) αποθέτω τα όπλα χωρίς όμως να χάσω την ετοιμότητά μου να τα ξαναπάρω, ώστε να πολεμήσω, β) παίρνω τα όπλα, πολεμώ, γ) παραδίδομαι, καταθέτω τα όπλα. **ε.** για το νομοθέτη τίθημι νόμον θεσπίζω νόμο. **στ.** για το λαό τίθεμαι νόμον βάζω να μου κάνουν ένα νόμο για δική μου χρήση.
3. θεωρώ, υποθέτω.
παράγ. θέσις, θήκη, θέμα, θετός, θετικός, **σύνθ.** ἀνάθεσις, διάθεσις, ἐπίθημα, ἀγωνοθέτης, νομοθέτης, ἀντίθετος.
ΝΕ θέτω (με τη σημ. 1).
[**θη-* με αναδιπλασιασμό (**θί-θη-μι*)].

τίκτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτικτον
Μέλλ.	τέξομαι
Αόρ. β´	ἔτεκον
Παρακ.	τέτοκα
Παθ. μέλλ.	τεχθήσομαι

Παθ. αόρ.	ἐτέχθην
Παθ. παρακ.	τέτεγμαι

γεννώ: *ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ* = γεννήθηκε σήμερα ο σωτήρας μας (για το Χριστό).
παράγ. τέκνον, τεκνόω, τοκεύς, τόκος, **σύνθ.** ἐπίτοκος, πρωτότοκος, τοκογλύφος. [*τίκ-τω*, **αβέβ. ετυμ.**].

τίλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτιλλον
Μέλλ.	τιλῶ
Αόρ.	ἔτιλα
Παρακ.	τέτιλκα

μαδώ, ξεπουπουλίζω.
παράγ. τίλσις, τίλμα.
[ίσως *πτιλ-* (< *πτίλον* «πούπουλο») + παρ. επίθ. *-jω* > **πτίλλω* > *τίλλω* με ανομοιωτική έκπτωση του *π-* σε σύνθετα με *ἀπό, παρά, περί*, **ἀποπτίλλω* > **ἀποτίλλω* κτλ.].

τιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	τιμήσω
Αόρ.	ἐτίμησα
Παρακ.	τετίμηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τιμήσομαι «θα τιμηθώ κτλ.»
Μέσ. αόρ.	ἐτιμησάμην
Παθ. μέλλ.	τιμηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐτιμήθην
Παθ. παρακ.	τετίμημαι

1. τιμώ, σέβομαι: *τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.*
2. μέση φωνή τιμῶμαι υπολογίζω την αξία ενός αγαθού: *διακοσίων ταλάντων ἐτιμήσατο τὰ αὐτοῦ* (= την περιουσία του).
3. καθορίζω ποινή.
παράγ. τίμιος, τιμητής, τιμητικός, **σύνθ.** προτιμάω, ὑποτιμάω, ἄτιμος, φιλότιμος, ἐπιτιμάω.
ΝΕ τιμώ (με τη σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *τιμή* + παρ. επίθ. *-άω*, πβ. *τί-ω* «τιμώ, σέβομαι» + *-μή* > *τιμή].*

τίμιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τιμιώτερος
Υπερθετικός	τιμιώτατος

ακριβός, που έχει ψηλή τιμή, πολύτιμος: *τίμιος ἦν ὁ σῖτος* = το σιτάρι ήταν ακριβό.
ΝΕ τίμιος «που έχει τιμή, υπόληψη».
[**παράγ. λ.** *τιμή* + παρ. επίθ. *-ιος*].

τιμωρέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτιμώρουν
Μέλλ.	τιμωρήσω
Μέσ. μέλλ.	τιμωρήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτιμωρησάμην
Παθ. αόρ.	ἐτιμωρήθην
Παθ. παρακ.	τετιμώρημαι

1. παίρνω εκδίκηση για κάτι υπέρ κάποιου: *εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλῳ τῷ ἑταίρῳ τὸν φόνον* = αν πάρεις εκδίκηση υπέρ του συντρόφου σου Πατρόκλου, για το φόνο του.
- μέση φωνή τιμωροῦμαι εκδικούμαι: *τιμωρεῖσθε τὸν ἀποκτείναντα* = εκδικηθείτε το φονιά. *«Ἑαυτὸν τιμωρούμενος»* κωμωδία του Μενάνδρου.

2. βοηθώ, συμπαρίσταμαι: *τοῖς ξυμμάχοις τιμωρῶ* = συμπαρίσταμαι στους συμμάχους μου. = ἐπικουρέω.
παράγ. τιμώρησις, τιμωρητέος, τιμωρία, τιμωρητικός.
ΝΕ τιμωρώ «επιβάλλω ποινή» (με εξέλιξη της σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *τιμωρός* + παρ. επίθ. *-έω*, όπου *τιμωρός* < *τιμή* + *ὁράω*, δωρ. *τιμάορος*].

τιμωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εκδίκηση: *τιμωρίαν ποιοῦμαι* = παίρνω εκδίκηση.
2. βοήθεια, συμπαράσταση: *περιγιγνόμεθα τῇ ἀφ' ὑμῶν τιμωρίᾳ* = διασωζόμαστε εξαιτίας της βοήθειάς σας.
ΝΕ τιμωρία «επιβολή ποινής» (από σημ. 1).
[**παράγ. λ.** *τιμωρός* + παρ. επίθ. *-ία*].

τίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτινον
Μέλλ.	τείσω & τίσω
Αόρ.	ἔτεισα & ἔτισα
Παρακ.	τέτεικα
Μέσ. αόρ.	ἐτεισάμην
Παθ. αόρ.	ἐτείσθην
Παθ. παρακ.	τέτεισμαι

πληρώνω την τιμή ενός αντικειμένου (συνήθως ως πρόστιμο ή τιμωρία): *τίνω τιμήν τινι* = πληρώνω σε κάποιον την τιμή (ενός αντικειμένου).
[**τί-νϜω*, **τεί-νϜω*, **ΙΕ** αρχής].

τίς, τίς, τὶ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
ερωτηματική
1. σε ερωτηματικές προτάσεις ποιος; ποια; ποιο; / τι;: *ὦ ξένοι, τίνες ἐστέ;* = ξένοι, ποιοι είστε;
2. το ουδέτερο *τί;* χρησιμοποιείται ως επίρρημα με ποικίλους τρόπους **α.** τί μοι/σοι; τι με ενδιαφέρει εμένα; τι σε ενδιαφέρει εσένα;: *τί σοι ταῦτα;* = τι σε νοιάζουν εσένα αυτά; (κοίτα τη δουλειά σου!). **β.** γιατί; για ποιο λόγο;: *τί δὴ οὕτω πρῷ ἀφῖξαι;* = γιατί έχεις φτάσει τόσο πρωί;
ΝΕ στη στρατιωτική φρ. *αλτ! τις ει;* (με τη σημ. 1).
[*$k^w$is, θεσσαλ. *κις*, κυπρ. *σις*, **λατ.** quis].

τις, τις, τι ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ / ΕΠΙΘΕΤΟ
1. ως αόριστη αντωνυμία κάποιος, κάποια, κάποιο πράγμα: *ἤν τις παραβαίνῃ, ζημίαν αὐτῷ*

ἐπέθεσαν = αν κάποιος έκανε παρανομία, του επέβαλαν ποινή.
2. ως επίθετο κάποιος, κάποια, κάποιο: *ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς* = κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους.
[☞ το προηγούμενο λήμμα].

τίσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανταπόδοση, εκδίκηση: *τίσις τῶν τοιούτων ἐν Ἅιδου γίγνεται* = στον Άδη λαμβάνεται εκδίκηση για τέτοιου είδους πράξεις.
[**παράγ. λ.** *τί-νω* «πληρώνω» + παρ. επίθ. *-σις*].

τιτρώσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτίτρωσκον
Μέλλ.	τρώσω
Αόρ.	ἔτρωσα
Παρακ.	τέτρωκα
Υπερσ.	ἐτετρώκειν
Παθ. μέλλ.	τρωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐτρώθην
Παθ. παρακ.	τέτρωμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτετρώμην

πληγώνω.
[**τρω-* (πβ. *τρω-τός*) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό *τι-* + παρ. επίθ. *-σκω: τι-τρώ-σκω*].

τλήμων, -ονος, ὁ, ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ
κλητ. *τλῆμον*
1. υπομονετικός, ανεκτικός: *θαρσαλέοι καὶ τλήμονες ἄνδρες.*
2. δύστυχος, κακόμοιρος: *οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται* = ούτε να πεθάνουν οι δύστυχοι δεν μπορούν.
παράγ. τλημοσύνη.
[**παράγ. λ.** *τλάω* «τολμώ» (< **τλα-, τελα-* (*τάλας* «δυστυχισμένος») + παρ. επίθ. *-ήμων*].

τοίνυν ΜΟΡΙΟ
συμπερασματικό
επομένως, ως εκ τούτου, άρα: *φανερὸν τοίνυν ὅτι...* = είναι επομένως φανερό ότι...
[**σύνθ. λ.** βεβαιωτ. *τοι* + εγκλιτ. μόριο *νυν*].

τοιόσδε, -άδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
δεικτική αντωνυμία που συνήθως συσχετίζεται με την αντωνυμία *οἷος*
τέτοιος: *τοσόσδε καὶ τοιόσδε* = τόσος και τέτοιος. *τοιόνδε τελευτὴν λέγω, οἷον πέρας καὶ ἔσχατον* = ως θάνατο εννοώ κάτι τέτοιο, όπως είναι το πέρας και το έσχατο σημείο.

- ουδέτερο πληθυντικού (στις αφηγήσεις του πεζού λόγου) τοιάδε τα εξής, τα ακόλουθα.

[**παράγ. λ.** *τοῖος* + δεικτ. μόρ. *-δε·* ακριβέστερα η δεικτική αντων. *τοῖος* προέρχεται από τη γεν. πληθ. (και για τα τρία γένη *ὁ, ἡ, το*) *τοίων*, που αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** tésān, **ΙΕ** *toisōm].

τοιοῦτος, -αύτη, -οῦτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
δεικτική, που συσχετίζεται με την αντωνυμία *οἷος*
τέτοιος, τέτοιου είδους: *τοιοῦτός ἐστι ὁ ἔρως, οἷος τῆς μητρὸς πρὸς τὰ τέκνα* = ο έρωτας είναι τέτοιος, όπως της μητέρας προς τα παιδιά της.
[**σύνθ. λ.** *τοῖος* + *-ουτος* κατά την αντων. *οὗτος*].

τόλμα & **τόλμη**, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. θάρρος, τόλμη: *τόλμα καλῶν* = θάρρος για τα καλά πράγματα. ≠ δειλία.
2. με κακή σημ. θράσος, ιταμότητα: *εἰς τοῦτο τόλμης καὶ ἀναιδείας ἥκει, ὥστε...* = έφτασε σε τέτοιο σημείο θράσους και αναίδειας, ώστε...
ΝΕ τόλμη (με τη σημ. 1).
[**τολ-* (*τλῆναι, τάλας, τλήμων*) + παρ. επίθ. *-μα / -μη*].

τόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. κομμάτι, φέτα: *τόμος ἀλλάντων / τυροῦ* = κομμάτι από σαλάμι / τυρί.
2. κύλινδρος παπύρου, αργότερα τόμος ενός έργου.
[**τομ-* (*τέμ-νω*) + *-ος*].

τόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τέντωμα.
2. για ήχους ένταση, ύψωση: *τὰ δάκρυα καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς* = τα δάκρυα και η ύψωση της φωνής.
3. στη γραμματική τόνος λέξης ή συλλαβής.
παράγ. τοναῖος, τονόω.
ΝΕ τόνος (με τις σημ. 2, 3).
[**τον-* (*τείνω*) + *-ος*].

τοξεύω ΡΗΜΑ
τοξεύω.
ΝΕ τοξεύω.
[**παράγ. λ.** *τόξον* + παρ. επίθ. *–εύω·* το *τόξον* είναι δάν. από τη γλώσσα των Σκυθών, πβ. **σκυθικό** κύρ. όν. *Τόξαρις* και **περσ.** taχš «τόξο»].

τοξότης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τοξότης.

- στον πληθυντικό οἱ τοξόται η αστυνομία της αρχαίας Αθήνας (την οποία αποτελούσαν κυρίως Σκύθες μετανάστες, ένας βάρβαρος λαός του βόρειου Εύξεινου Πόντου): *τοξότας τριακοσίους Σκύθας ἐπριάμεθα* = αγοράσαμε 300 Σκύθες αστυνομικούς.

ΝΕ τοξότης.
[**παράγ. λ.** *τόξον* (**περσ.** δάν.) + παρ. επίθ. *-της*].

τοσόσδε, -ήδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
τόσος δα: *τοσόνδε μέντοι χάρισαί μοι* = κάνε μου όμως τόση δα χάρη.
[**σύνθ. λ.** *τόσος* + δεικτ. μόρ. *-δε*].

τοσοῦτος, -αύτη, -οῦτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
δεικτική, που συσχετίζεται με την αντωνυμία *ὅσος*
1. τόσο μεγάλος: *πόλις ἑτέρα ἐστὶν τοσαύτη ὅσαι αἱ Συρακοῦσαί εἰσιν* = υπάρχει άλλη πόλη τόσο μεγάλη όσο οι Συρακούσες.

2. το ουδέτερο γένος ως ουσιαστ. (και συχνά με προθέσεις) τοσοῦτον: *παρὰ τοσοῦτον ἡ Μυτιλήνη ἦλθε κινδύνου* = σε τέτοιο βαθμό κινδύνου έφτασε η Μυτιλήνη.
3. το ουδέτερο γένος ως επίρρημα τοσοῦτον κατά τόσο, τόσο: *ἡ ναῦς τοσοῦτον ἔφτασε ὅσον Πάχητα ἀνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα* = το καράβι έφθασε πριν από αυτούς τόσο όσο ο Πάχης να προλάβει να διαβάσει το ψήφισμα.
[**σύνθ. λ.** *τόσος* + *-ουτος* κατά την *οὗτος*].

τοτὲ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
• *τοτὲ μέν... τοτὲ δέ...* = άλλοτε... άλλοτε.
[δεικτ. αντων. **το-* + παρ. επίθ. *-τε*, όπως *ὅτε*, *πότε*].

τουτέστι ΕΠΙΡΡΗΜΑ
= *τοῦτ᾽ ἔστι*.
δηλαδή: *εἶδόν τινας κοιναῖς χερσὶ τοῦτ᾽ ἔστι ἀνίπτοις ἐσθίοντας ἄρτους* = είδαν κάποιους να τρώνε ψωμί με τα χέρια τους όπως ήταν, δηλαδή άπλυτα.
ΝΕ τουτέστι (λόγ.).
[**σύνθ. λ.** *τοῦτον* + *ἐστίν*].

τράγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αρσενικό κατσίκι. ≠ ἡ αἴξ «το θηλυκό κατσίκι».
παράγ. τραγίσκος, **σύνθ.** τραγέλαφος, τραγοπώγων.
ΝΕ τράγος.
[**τραγ-* (*τραγεῖν* «τραγανίζω», *ἔ-τραγ-ον* < *τρώγω*)].

τραγῳδία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τραγωδία: *οἱ κωμῳδίαν καὶ τραγῳδίαν ποιοῦντες* = αυτοί που συνθέτουν κωμωδίες και τραγωδίες (οι ποιητές).
ΝΕ τραγωδία & τραγούδι (< **τραγῴδιον*).
[**παράγ. λ.** *τραγῳδός* + παρ. επίθ. *-ία*].

τραγῳδός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μέλος της ομάδας χορευτών μιας τραγωδίας: *οὐ καλῶς ὀρχεῖται ὁ τραγῳδὸς οὑτοσί* = δε χορεύει καλά αυτός ο χορευτής.
2. στον πληθ. τραγῳδοί τραγωδία ή παράσταση τραγωδίας: *τραγῳδοῖς* = στη διάρκεια των παραστάσεων τραγωδίας. *τυγχάνω τραγῳδοῖς νενικηκώς* = έχω νικήσει σε παράσταση τραγωδίας.
3. εκτελεστής, δηλ. υποκριτής ή τραγουδιστής τραγωδίας.
4. τραγικός ποιητής.
παράγ. τραγῳδία, τραγῳδέω, τραγῴδημα, **σύνθ.** τραγῳδιογράφος.
[**σύνθ. λ.** *τράγων* + *ᾠδή* + *-ός*].

τράπεζα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. τραπέζι.
2. πάγκος των τραπεζιτών: *εἴωθα λέγειν ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν* = συνηθίζω να μιλώ στην αγορά στους πάγκους των τραπεζιτών.
ΝΕ στη φρ. *Αγία Τράπεζα* (με τη σημ. 1).
[μυκην. torpeza = *τόρπεζα* = *τρά-πεζα*, όπου το *πεζα-* από *πεδ-* (πβ. *πέδον* «έδαφος», *πούς*) + *-ja*· το έπιπλο που στηρίζεται σε τέσσερα πόδια].

τρεῖς, οἱ, αἱ, **τρία,** τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ
τρεις, τρία.
ΝΕ τρεις, τρία.
[**τρεj-ες*, πβ. **λατ.** tres].

τρέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτρεπον
Μέλλ.	τρέψω
Αόρ.	ἔτρεψα
Παρακ.	τέτροφα
Μέσ. μέλλ.	τρέψομαι
Παθ. μέλλ. β΄	τραπήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτρεψάμην
Παθ. αόρ. α΄	ἐτρέφθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐτράπην
Παθ. παρακ.	τέτραμμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτετράμμην

στρέφω, κατευθύνω κάτι προς κάτι: *τὴν διάνοιάν τινος ἄλλοσε τρέπω* = στρέφω το μυαλό κάποιου προς άλλο σημείο.
παράγ. τροπή, τρόπος, **σύνθ.** ἀνατρέπω, μετατρέπω κτλ.
ΝΕ τρέπω.
[**τρεπ-* «στρέφω», **αρχ. ινδ.** trápate «ντρέπομαι»].

τρέφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτρεφον
Μέλλ.	θρέψω
Αόρ.	ἔθρεψα
Παρακ.	τέτροφα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	θρέψομαι «θα τραφώ από άλλον»
Παθ. μέλλ.	τραφήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐθρεψάμην
Παθ. αόρ. α΄	ἐθρέφθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐτράφην
Παθ. παρακ.	τέθραμμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτεθράμμην

ανατρέφω: *τοὺς παῖδας αὐτῶν ἡ πόλις μέχρι ἥβης θρέψει* = τα παιδιά τους θα τα αναθρέψει η πόλη μέχρι την εφηβική ηλικία.
παράγ. τροφή, τροφός, τρόφιμος, τροφεῖα (τά), θρεπτός, θρεπτικός, θρέμμα, θρέψις, **σύνθ.** εὐτροφία, γηροτρόφος.
ΝΕ τρέφω.
[**θρεφ-* «ενεργώ να αυξηθεί κάτι, λ.χ. το τυρί», **ρωσ.** drobá «μαγιά της μπίρας»].

τρέχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτρεχον
Μέλλ.	δραμοῦμαι

Αόρ. β΄	ἔδραμον
Παρακ.	δεδράμηκα
Υπερσ.	ἐδεδραμήκειν

τρέχω.
NE τρέχω.
[**IE** *dhregh-, ομόρρ. με **αρχ. ιρλ.** droch (= τροχός) **αρμ.** durgn «τροχός του αγγειοπλάστη»].

τριάκοντα, οἱ, αἱ, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ
τριάντα.
παράγ. τριακοστός, **σύνθ.** τριακονταέτης (και τριακοντούτης), τριακονθήμερος.
NE τριάντα.
[*τρία* + *κοντα-* (*(δ)κμοτ-, *δεκομ- του *δέκα*), **IE** *ákomt > **κοντα*, όπου το *α* ανερμήνευτο].

τρίβος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μονοπάτι.
2. μεταφορικά *βιότου τρίβον ὁδεύω* = περπατώ το δρόμο της ζωής.
[**παράγ. λ.** *τρίβω* + *-ος*].

τρίβω

Παρατ.	ἔτριβον
Μέλλ.	τρίψω
Αόρ.	ἔτριψα
Παρακ.	τέτριφα
Μέσ. μέλλ.	τρίψομαι
Παθ. μέλλ. α΄ και β΄	τριφθήσομαι & τριβήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτριψάμην
Παθ. αόρ. α΄ και β΄	ἐτρίφθην & ἐτρίβην
Παθ. παρακ.	τέτριμμαι

1. τρίβω: *τόν πόδα μύροις τρίβω.*
2. παθ. τρίβομαι **α.** για το χρόνο ξοδεύομαι, δαπανώμαι: *ἐν τούτοις τρίβεται χρόνος ἐνίοτε μακρός.* **β.** ενδιατρίβω σε κάτι, αποκτώ πείρα σε κάτι: *τρίβομαι ἐν πολέμῳ. οἱ ἐν ποιήμασι τριβόμενοι.*
NE τρίβω (με τη σημ. 1).
[*τριβ- < *τερ(ε)ι- ή από *τερ- (*τείρω*), **IE** *terbh-].

τρίβων, -ωνος, ὁ (A) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πανωφόρι, παλτό, που φορούσαν οι Σπαρτιάτες: *λακωνίζειν καὶ τρίβωνας ἔχειν.*
[**παράγ. λ.** *τρίβω* + παρ. επίθ. *-ων*].

τρίβων, -ωνος, ὁ, ἡ (B) ΕΠΙΘΕΤΟ
έμπειρος, πεπειραμένος: *τρίβων τῆς ἱππικῆς / τῶν λόγων.*
[**παράγ. λ.** *τρίβω* + παρ. επίθ. *-ων*].

τριηραρχέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. διοικώ τριήρη.
2. στην αρχαία Αθήνα εξοπλίζω με δικά μου έξοδα μια τριήρη (η οποία ανήκε στο κράτος. Τα έξοδα αυτά θεωρούνταν *λειτουργία*, δηλ. συνεισφορά ενός πολίτη από το δικό του βαλάντιο σε έναν κοινωφελή σκοπό): *πολλὰ τριηραρχεῖ καὶ λαμπρῶς χορηγεῖ* = εξοπλίζει συχνά τριήρεις και υποστηρίζει οικονομικά ομάδες χορευτών.
[**παράγ. λ.** *τριήραρχος* (**σύνθ.** *τριήρης* + *ἄρχω*) + παρ. επίθ. *-έω*].

τριήρης, -ους, ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ
υπονοείται το ουσιαστικό *ἡ ναῦς* «το πλοίο»
πολεμικό πλοίο (που είχε σε κάθε μακριά πλευρά του τρεις σειρές καθισμάτων τοποθετημένες σε τρία επίπεδα διαφορετικού ύψους. Στην καθεμία καθόταν μία σειρά κωπηλατών): *τριήρεις ναυπηγῶ.*
παράγ. τριηρικός, **σύνθ.** τριήραρχος. [*τρι-* (*τρία, τρεῖς*) + *-ηρη (*ἐρέτης* «κωπηλάτης»)].

τρίπους, -ποδος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τρίποδας, δηλ. λέβητας με τρία πόδια (που τον πρόσφεραν ως βραβείο σε διαγωνισμούς, ως τιμητικό δώρο ή ως ανάθημα σε ναούς και κυρίως στον Απόλλωνα των Δελφών. Υπήρχε στην Αθήνα μια οδός που ήταν στολισμένη με αναθηματικούς τρίποδες και γι' αυτό λεγόταν *οἱ Τρίποδες.* Από έναν τρίποδα επίσης η ιέρεια των Δελφών εκφωνούσε τους χρησμούς).
NE τρίποδας.
[**σύνθ. λ.** *τρι-* (*τρία, τρεῖς*) + *πούς*].

τριττύς, -ύος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στην Αθήνα το 1/3 της φυλής.
[**παράγ. λ.** *τριττός, τρισσός* (< **τριχ-jος*, ομόρρ. με *τρίς, τρεῖς*) + παρ. επίθ. *-ύς*].

τρόπαιον & **τροπαῖον,** -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τρόπαιο (δηλ. μνημείο που διακηρύσσει την ήττα του αντιπάλου· συνήθως το κατασκεύαζαν από ξύλο αλλά κάποτε και από χαλκό ή πέτρα): *τροπαῖον ἵστημι* = στήνω τρόπαιο.
σύνθ. τροπαιοφόρος.
NE τρόπαιο.
[**παραγ. λ.** ουσιαστικοπ. του ουδ. του επιθέτου *τροπαῖος* < *τρέπω* + παρ. επίθ. *-αῖος*].

τρύξ, τρυγός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φρέσκο κρασί που δεν έχει ακόμη ζυμωθεί και στραγγιστεί, μούστος: *τρυγὸς ὄζεις* = μυρίζεις κρασί (τα χνώτα σου!).
παράγ. τρυγία, τρυγικός.
[**τρυγ-* συγγεν. με *τρυγ-άω*, που είναι από τις δάνειες λέξεις του υποστρώματος].

τρυφάω -ῶ ΡΗΜΑ
ζω πολυτελώς: *ἐῶσι τοὺς δούλους τρυφᾶν αὐτόθι* = αφήνουν τους δούλους να ζουν πολυτελώς εκεί.
παράγ. τρύφημα, τρυφερός, τρυφηλός, **σύνθ.** ἐντρυφής, ἐντρύφημα.
[**παράγ. λ.** *τρυφή* + παρ. επίθ. *-άω*].

τρυφερός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
για πρόσωπα, για τον τρόπο ζωής τους και τις συνήθειές τους λεπτός, απαλός, αβρός.

παράγ. τρυφερότης.
ΝΕ τρυφερός.
[**παράγ. λ.** *τρυφή* + παρ. επίθ. -*ερός*].

τρυφή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πολυτέλεια.
[**παράγ. λ.** **θρευφ-* (*θρύπτω*) + παρ. επίθ. -*ή*].

τρώγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτρωγον
Μέλλ.	τρώξομαι
Αόρ. β´	ἔτραγον
Παθ. παρακ.	τέτρωγμαι

τρώω τραγανίζοντας, ροκανίζω.
παράγ. τραγανός, τράγος, τρωκτικός.
ΝΕ τρώγω, τρώω, που αντιστοιχεί στο αρχ. *ἐσθίω*.
[**τρωγ-*/**τραγ-*, **ΙΕ** *trōg- «τρώγω»].

τυγχάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτύγχανον
Μέλλ.	τεύξομαι
Αόρ. β´	ἔτυχον
Παρακ.	τετύχηκα
Υπερσ.	ἐτετυχήκειν

1. για γεγονότα και αντικείμενα συμβαίνω σε κάποιον.
- μετοχή αορίστου ὁ τυχὼν ο πρώτος τυχών, ο οποιοσδήποτε: *ὁ τυχὼν ἔρχεται ἐπ' αὐτό* = καταπιάνεται με αυτό ο πρώτος τυχών.
- το ουδέτερο μετοχής αορ. ως επίρρημα τυχὸν κατά τύχη, ίσως: *τυχὸν ἂν τι συνεπέραιναν* = ίσως θα μας βοηθούσαν να επιτελέσουμε κάτι.

2. συνδέεται συνήθως με μετοχή άλλου ρήματος, για να δηλώσει σύμπτωση *ἔτυχον ἐς Κύπρον στρατευόμενοι* = έτυχε να βρίσκονται σε εκστρατεία στην Κύπρο.
3. πετυχαίνω το σκοπό μου, πετυχαίνω: *τυγχάνουσιν καὶ ἀποτυγχάνουσιν* = πετυχαίνουν το σκοπό τους και αποτυγχάνουν. ≠ ἁμαρτάνω «αστοχώ».
4. συναντώ: *ἔτυχον ἀγαθῶν ἀνδρῶν* = συνάντησαν γενναίους άντρες.
5. αποκτώ κάτι, τυγχάνω κάποιου πράγματος: *ἀξιῶ ὑμῶν ξυγγνώμης τυγχάνειν* = έχω την αξίωση να τύχω της συγγνώμης σας.
ΝΕ τυγχάνω «συμβαίνει να είμαι» & τυχαίνω «αποκτώ κατά τύχη».
[**τευχ-* (*τεύχ-ω*) + -*άν-ω*, **ΙΕ** *dheugh-].

τύμβος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ο τόπος όπου θάβεται το σώμα του νεκρού και το χώμα που σωρεύεται πάνω από αυτό σχηματίζοντας μικρό λόφο, τάφος.
ΝΕ τύμβος.
[πβ. **λατ.** tum-ulus «λοφίσκος» και tum-eō «διογκώνομαι», που φαίνεται να συγγενεύουν με το *τύμβος*, το οποίο θεωρείται κατ' άλλους παράλληλος τύπος του *τάφος*, που οφείλεται σε ξένη **ΙΕ** γλώσσα. Η λ. η *τούμπα*, προέρχεται απευθείας από το **λατ.** tumba < αρχ. ελλ. *τύμβη, ἡ*].

τύπος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εντύπωμα (σφραγίδας).
2. κεντρική ιδέα: *ἔχεις τὸν τύπον ὧν λέγω;* = συλλαμβάνεις την κεντρική ιδέα των όσων λέω;
3. υπόδειγμα: *περὶ πάντα παρεχόμενος σεαυτὸν τύπον καλῶν ἔργων* = παρουσιάζοντας σε όλα τον εαυτό σου ως υπόδειγμα καλών έργων.
παράγ. τυπόω, τύπωμα.
ΝΕ τύπος (και στη φρ. *τύπος και υπογραμμός* με τη σημ. 3).
[*τύπ-τω* + -*ος*].

τύπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτυπτον
Μέλλ.	τυπτήσω
Οι λοιποί χρόνοι αναπληρώνονται από τα πατάσσω, παίω, πλήττω	

χτυπώ, χαστουκίζω: *ἐπὶ κόρρης τύπτω τινά* = χαστουκίζω κάποιον στον κρόταφο. = πατάσσω, παίω, πλήττω.
παράγ. τύψις, τύπος, **σύνθ.** ἀποτύπωσις, ἀνατύπωσις, ἀντίτυπος, ζηλότυπος.
ΝΕ μόνο στη φρ. *με τύπτει η συνείδησή μου*.
[**τυπ-* «κτυπώ» + -*τ-ω*, πβ. **αρχ. ινδ.** tupáti «πληγώνω», **αρχ. σλαβ.** túpati «κτύπος της καρδιάς»].

τυραννεύω & **τυραννέω** ΡΗΜΑ

Μέλλ.	τυραννεύσω & τυραννήσω
Αόρ.	ἐτυράννευσα & ἐτυράννησα
Παρακ.	τετυράννευκα & τετυράννηκα
Παθ. μέλλ.	τυραννηθήσομαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τυραννήσομαι «θα διακυβερνώμαι δεσποτικά»
Παθ. αόρ.	ἐτυραννεύθην

είμαι απόλυτος άρχοντας, μονάρχης: *Πολυκράτης Σάμου τυραννῶν ἦν* = ο Πολυκράτης ήταν ο απόλυτος άρχοντας της Σάμου.
ΝΕ τυραννώ «βασανίζω».
[**παράγ. λ.** *τύραννος* + παρ. επίθ. -*εύω*].

τύραννος, τυράννου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. απόλυτος άρχοντας, απόλυτος μονάρχης (του οποίου η εξουσία δε στηριζόταν σε κληρονομικό δικαίωμα ούτε περιοριζόταν από σύνταγμα ή νομοθεσία).
2. με αρνητ. σημ. τυραννικός άρχοντας, τύραννος.
παράγ. τυραννεύω, τυραννέω, τυραννίζω, τυραννικός, τυραννίς.
ΝΕ τύραννος (με τη σημ. 2).
[μικρασ. δάν. όπως και τα *ἄναξ, βασιλεύς*].

Υ

Υ, υ, ὖ ψιλόν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Στην αττική διάλεκτο της κλασικής περιόδου προφερόταν ως [ü], όπως δηλ. το u στο γαλλικό lune. Η αρχαία ονομασία του είναι *ὖ*. Στα βυζαντινά χρόνια ονόμασαν το γράμμα αυτό *ὖ ψιλόν*, που σημαίνει «ὖ λιτό, που γράφεται δηλ. με ένα μόνο γράμμα», για να το διακρίνουν από τη δίφθογγο *οι*, η οποία από τον 3ο αι. π.Χ. έως τον 11ο αι. μ.Χ. προφερόταν με τον ίδιο τρόπο, δηλ. ως [ü], αλλά γραφόταν με δύο γράμματα.

- ως αριθμητικό σύμβολο *υ´* = 400, αλλά *͵υ* = 400.000.

ὑβρίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὕβριζον
Μέλλ.	ὑβριῶ
Αόρ.	ὕβρισα
Παρακ.	ὕβρικα
Υπερσ.	ὑβρίκειν
Μέσ. μέλλ.	ὑβριοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ὑβρισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ὑβρίσθην
Παθ. παρακ.	ὕβρισμαι

1. συμπεριφέρομαι με αυθάδεια και προκλητικότητα, ξεπερνώ τα όρια (στη χρήση δύναμης, εξουσίας ή στην εντρύφηση σε ηδονές).
2. με νομική σημ. προκαλώ σωματική βλάβη σε κάποιον, τον κακοποιώ.

παράγ. ὕβρισμα, ὑβρισμός, ὑβριστής, ὑβριστικός, **σύνθ.** ἐξυβρίζω, περιυβρίζω.

NE υβρίζω (λόγ.) & βρίζω.

[**παράγ. λ.** *ὕβρις* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ὕβρις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αλαζονεία, αυθάδεια, θράσος (κυρίως απέναντι στους θεούς): *ὕβρις τάδ᾽ ἐστί, κρείσσω δαιμόνων εἶναι θέλειν* = αλαζονεία είναι αυτό, το να θέλεις να είσαι ανώτερος από τους θεούς.
2. με νομική σημ. σωματική βλάβη, κακοποίηση.

παράγ. ὑβρίζω, ὑβριστής.

NE ύβρις (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.,** καθώς η παραδοσιακή ανάλυση *ὑ/ὐ* + *βρι-αρὸς* δεν είναι τεκμηριωμένη].

ὑγίεια, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υγεία.

NE υγεία (μεταγεν. *ὑγεία*).

[**παράγ. λ.** *ὑγιής* + παρ. επίθ. *-εια, ὑγιής* < **IE** *su-g^{w}iy-es, όπου το *su ταυτίζεται σημασιολογικά με το *εὖ*, ενώ το *g^{w}iy- έδωσε τα *ζῆν/βίος*, πβ. **αρχ. ινδ.** hu-ǰya-ti = *εὖ ζῆν*].

ὕδωρ, ὕδατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. νερό: *πότιμον ὕδωρ* = πόσιμο νερό.
2. βροχή: *ξυνέβη γενέσθαι ὕδωρ πολύ* = συνέβη να πέσουν πολλές βροχές.
3. ο χρόνος που απαιτείται μέχρι να εξαντληθεί το νερό της κλεψύδρας (στα δικαστήρια): *οὐκ ἱκανόν μοι τὸ ὕδωρ* = δεν έχω αρκετό χρόνο (για να σας πω και τα υπόλοιπα).

παράγ. ὑδρία, ὑδρεύομαι, **σύνθ.** ἄνυδρος, ὑδραγωγός, ὑδράργυρος.

NE *ύδωρ* ως λόγιο αντί του *νερό* (με σημ. 1) και σε σύνθετα, όπως *υδρ-αγωγός* κτλ.

[*ud-, **IE** u(e)d- + επίθ. r, που εναλλάσσεται με το n_o (**ὕδ-n$_o$-τος*), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** udan-yati = *ὑδαίνω* > *ὑδραίνω*].

ὑετός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βροχή, ιδιαίτερα η καταρρακτώδης βροχή, η μπόρα (☞ **ὄμβρος**).

[**ὑ-* (*ὕει* «βρέχει» + παρ. επίθ. *-ετός* (πβ. *παγετός, νιφ-ετός*), όπου το *ὕει* ομόρρ. με τοχαρικό swese «βροχή»].

υἱός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην αττική διάλεκτο αρχικά χρησιμοποιούσαν τους τύπους *υἱέος* και *υἱεῖ* για τη γεν. και δοτ. ενικού και για τον πληθ. τους τύπους *υἱεῖς, υἱέων, υἱέσι, υἱεῖς*. Από το 350 π.Χ. άρχισαν να επικρατούν οι δευτερόκλιτοι τύποι του ουσιαστικού.

γιος.

NE *γιος*.

[< αρχαιότερο *ὑύς, ὁ* «γιος» < **IE** *sū-yús, πβ. **αρχ. ινδ.** sute «γεννώ», **τοχαρικό** se (γεν. soyā) «γιος»].

ὑλακή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γάβγισμα.

NE υλακή (λόγ.).

[**παράγ. λ.** *ὑλά-ω* «γαβγίζω» + παρ. επίθ. *-κ-ή*, ηχομιμ. λ.].

ὑλακτέω -ῶ ΡΗΜΑ

γαβγίζω: *κύων ὑλακτῶν οὐ δάκνει* = σκυλί που γαβγίζει δε δαγκώνει.

παράγ. ὑλακτικός.

[**παράγ. λ.** **ὑλάκτης* + *-ακτέω*, πβ. *πυρ-ακτέω*].

ὕλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δάσος: *τὰ δένδρα καὶ ἡ ὕλη* = τα οπωροφόρα δέντρα και το δάσος (= τα δέντρα του δάσους).
2. το υλικό (αρχικά από ξύλο) από το οποίο κατασκευάζεται κάτι, ύλη.

παράγ. ὑλικός, ὑλώδης, **σύνθ.** ὑλοκόμος, ὑλοτόμος, ὑλοτομία, ὑλουργός, ὑλαγωγός.

NE ύλη (με τη σημ. 2).

[**άγνωστης αρχής,** καμιά σχέση με το λατ. silva «δάσος»].

ὑλοτόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ξυλοκόπος.

ΝΕ υλοτόμος.
[**παράγ. λ.** *ὑλοτομ-έω* (**σύνθ.** *ὕλη* + *τέμνω*) + παρ. επίθ. *-ος*].

ὑμεῖς ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
εσείς.
[**ΙΕ** αρχής, πβ. **αρχ. ινδ.** yusmān = *ὑμᾶς*, **λατ.** vos].

ὑμέναιος, -αίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το γαμήλιο εμβατήριο ή το τραγούδι της νύμφης (το τραγουδούσαν οι παράνυμφες, καθώς την οδηγούσαν στο σπίτι του γαμπρού): *ἰαχὴ ὑμεναίων* = χαρούμενες φωνές γαμήλιων τραγουδιών.
[*ὑμήν, -ένος, ὁ* «γαμήλια κραυγή στην ιεροτελεστία του γάμου» + παρ. επίθ. *-αιος*, ίσως από το όνομα προελληνικού θεού που προστάτευε το γάμο].

ὑμέτερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ
κτητική δικός σας: *ἡ ὑμετέρα πόλις* = η δική σας πόλη, η πόλη σας.
[**ὑμε-* (από όπου *ὑμέ-ες* > *ὑμεῖς*) + επίθ. *-τερος*].

ὑπαίθριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που συμβαίνει ή υπάρχει σε ανοικτό, όχι σε στεγασμένο χώρο, στο ύπαιθρο: *σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι* = κατασκηνώνουμε στο ύπαιθρο.
ΝΕ υπαίθριος.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *αἴθριος* «καθαρός, διαυγής (για τον ουρανό)» < *αἴθρα, ἡ* «καθαρός ουρανός» < *αἴθω* «καίω, λάμπω» + *-ρα*].

ὑπακούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀκούω

1. απαντώ: *τῷ παιδίῳ ὑπάκουσον* = απάντησε στο παιδί.
2. ακούω προσεκτικά, δίνω προσοχή: *ὑπακούω τῶν νόμων* = δίνω προσοχή στους νόμους.
ΝΕ υπακούω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *ἀκούω*].

ὑπαντάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ὑπαντήσομαι
Αόρ.	ὑπήντησα

έρχομαι ή πηγαίνω να συναντήσω κάποιον: *ὑπήντησαν τῷ Ἰησοῦ δύο δαιμονιζόμενοι* = πήγαν να συναντήσουν τον Ιησού δύο δαιμονισμένοι.
παράγ. ὑπάντησις.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *ἀντάω*].

ὕπαρ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πραγματική οπτασία που βλέπει κανείς ξύπνιος. ≠ ὄναρ «όνειρο».
- ως επίρρημα σε κατάσταση ξύπνιου: *ὄναρ ἢ ὕπαρ δοκεῖ σοι αὐτὸν ζῆν;* = στον ύπνο σου ή στον ξύπνιο σου σου φαίνεται ότι αυτός ζει;

[ίσως **παράγ. λ.** **ὕπ-* (< *ὕπ-νος*) + *-αρ* (< *ὄν-αρ*), καθώς ο ύπνος και το όνειρο ταυτίζονται σε ορισμένες γλώσσες, πβ. **ρωσ.** son «ύπνος και όνειρο»].

ὑπάρχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὑπῆρχον
Μέλλ.	ὑπάρξω
Αόρ.	ὑπῆρξα
Παθ. μέλλ.	ὑπαρχθήσομαι
Παθ. παρακ.	ὑπῆργμαι

1. κάνω την αρχή, εγκαινιάζω: *ὑπῆρξαν τῆς ἐλευθερίας ἁπάσῃ τῇ Ἑλλάδι* = εγκαινίασαν την ελευθερία για όλη την Ελλάδα.
2. είμαι: *τὸ χωρίον καρτερὸν ὑπῆρχε* = ο τόπος ήταν ισχυρός.
3. ανήκω σε κάποιον, πέφτω στο μερίδιό του: *τὸ μισεῖσθαι πᾶσι ὑπάρχει ὅσοι ἕτεροι ἑτέρων ἠξίωσαν ἄρχειν* = το να επισύρουν εις βάρος τους το μίσος είναι η μοίρα όλων όσοι φιλοδόξησαν να εξουσιάσουν άλλους.
ΝΕ υπάρχω (με σημ. παραπλήσιες των 2, 3).
παράγ. ὕπαρξις.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *ἄρχω*].

ὕπατος, -άτη, -ατον ΕΠΙΘΕΤΟ
ύψιστος, υψηλότατος: *βωμὸς Διὸς Ὑπάτου* = βωμός του Διός του Υψίστου. = ὕψιστος.
παράγ. ὑπατεύω, ὑπατεία, ὑπατικός.
ΝΕ ύπατος.
[**παράγ. λ.** *ὑπ-* (< *ὑπ-έρ*) + επίθ. υπερθετ. *-ατος*, πβ. και *ἔσχ-ατος*].

ὑπείκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἴκω

υποκύπτω: *οἱ ἀδύνατοι τοῖς ἰσχυροῖς ὑπείκουσι* = οι αδύνατοι υποκύπτουν στους ισχυρούς.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *εἴκω* «υποχωρώ»].

ὑπὲρ ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. με γενική
1. για τόπο πάνω από κάτι, πέρα από κάτι: *λιμὴν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πόλις κεῖται* = υπάρχει ένα λιμάνι και πέρα από αυτό βρίσκεται μια πόλη.
2. για χάρη, για το καλό κάποιου προσώπου ή πράγματος: *ἱερὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως θυόμενα* = θυσίες προσφερόμενες για το καλό της πόλης.
3. στο όνομα κάποιου, εκ μέρους κάποιου: *ἐγώ σοι ὑπὲρ ἐκείνου ἀποκρινοῦμαι* = εγώ θα σου απαντήσω εκ μέρους εκείνου.
4. για παράπτωμα ή καλή πράξη εξαιτίας, για: *ὑπὲρ τούτων μεγάλας τὰς τιμωρίας ἐποιήσασθε* = για τα παραπτώματα αυτά ορίσατε σοβαρές τιμωρίες.
Β. με αιτιατική

1. πάνω από κάτι, έξω από κάτι: *ὑπὲρ Ἡρακλείας στήλας οἰκοῦσι* = κατοικούν έξω από τις Ηράκλειες στήλες (το σημερινό Γιβραλτάρ).
2. πάνω από ένα μέτρο: *ὑπὲρ δύναμιν* = πάνω από τις δυνάμεις κάποιου. *ὑπὲρ ἡμᾶς* = πάνω από τις δυνάμεις μας. *ὑπὲρ δέκα μνᾶς* = (συμβόλαιο) πάνω από δέκα μνες.
3. για χρόνο πέρα από, πριν από: *ὁ ὑπὲρ τὰ Μηδικὰ πόλεμος* = ο πόλεμος πριν από τους Περσικούς πολέμους.
Γ. στη σύνθεση η *ὑπὲρ* σημαίνει **1.** για τόπο πάνω από κάτι: *ὑπέργειος*. **2.** προς υπεράσπιση κάποιου: *ὑπερμαχῶ*. **3.** πάνω από το σωστό μέτρο: *ὑπέργηρως*.
σύνθ. ὑπερβαίνω, ὑπερτίθημι, ὑπερφρονέω.
[ομόρρ. με **λατ.** super, ενώ οι άλλες **ΙΕ** γλώσσες δεν έχουν αρκτικό s-, πβ. **αρχ. ινδ.** upári = *ὑπέρ*].

ὑπερβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. περνώ πάνω από κάτι: *ἐπιβουλεύουσιν ὑπερβῆναι τὰ τείχη τῶν πολεμίων* = καταστρώνουν σχέδιο να περάσουν πάνω από τα τείχη των εχθρών.
2. μεταφορικά για ηλικία *ὑπερέβη τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη*.
παράγ. ὑπέρβασις, ὑπερβατός.
ΝΕ υπερβαίνω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ὑπὲρ* + *βαίνω*].

ὑπερβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. τοπικά και χρονικά υπερβαίνω, ξεπερνώ: *ὁ ῥιφθεὶς λίθος λόφον ὑπερέβαλεν* = η πέτρα που πέταξαν ξεπέρασε το λόφο. *ἡ νόσος ὑπερβάλλει τὰς τρεῖς ἡμέρας* = η αρρώστια ξεπερνά τις τρεις μέρες.
2. μεταφορ. ξεπερνώ το σωστό μέτρο: *ἅπαντας ἀνθρώπους ὠμότητι ὑπερέβαλεν* = ξεπέρασε στην αγριότητα όλους τους ανθρώπους.
παράγ. ὑπερβολή.
ΝΕ υπερβάλλω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ὑπὲρ* + *βάλλω*].

ὑπερέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

1. ως αμετάβατο προεξέχω, εξέχω: *σκεύη ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου* = σκεύη που προεξέχουν από το τοιχάκι.
2. ως μεταβατικό είμαι ανώτερος, υπερέχω: *σωφροσύνῃ πάντων ὑπερέχει* = όλους τους ξεπερνά στη σωφροσύνη.
παράγ. ὑπεροχή, ὑπέροχος.
ΝΕ υπερέχω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ὑπέρ* + *ἔχω*].

ὑπερηφανία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αλαζονεία, υπεροψία.
ΝΕ (υ)περηφάνια.
[**παράγ. λ.** *ὑπερήφανος* + παρ. επίθ. -*ία*].

ὑπερτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. ως μέσο ὑπερτίθεμαι **α.** τοπικά τοποθετώ πέρα: *ὑπερτίθεμαί τινα πέραν ποταμοῦ* = περνώ κάποιον πέρα από το ποτάμι. **β.** χρονικά αναβάλλω: *ὑπερτίθεμαι τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον ταχθεῖσαν ἡμέραν* = αναβάλλω τη μέρα που καθορίστηκε για τη συνάντηση στο Ρίο.
[**σύνθ. λ.** *ὑπέρ* + *τίθημι*].

ὑπερφρονέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. ως αμετάβατο είμαι υπερήφανος, αλαζόνας: *μὴ ὑπερφρονεῖν, ἀλλὰ σωφρονεῖν χρή* = ο άνθρωπος δεν πρέπει να είναι αλαζόνας, αλλά να είναι μετρημένος.
2. ως μεταβατικό περιφρονώ: *πέφυκεν ἄνθρωπος τὸ θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν* = ο άνθρωπος από τη φύση του περιφρονεί αυτούς που τον υπηρετούν.
[**σύνθ. λ.** *ὑπέρ* + *φρονέω*].

ὑπερῷον, -ῴου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δωμάτιο στον πάνω όροφο: *ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον*.
ΝΕ υπερώο (ενός θεάτρου κτλ.).
[επίθ. *ὑπερῷος, -α, -ον* < *ὑπερῴα, ἡ* «το υψηλότερο σημείο του σπιτιού» < επίρρ. **ὑπέρ-ω* κατά τα *ἄν-ω, κάτ-ω*, πβ. *ὑπερώτατος*].

ὑπηρεσία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. σώμα από κωπηλάτες, πλήρωμα πλοίου: *ὑπηρεσίαν ἐμισθωσάμην* = μίσθωσα κωπηλάτες.
2. γενικά υπηρεσία: *αἱ πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίαι*.
ΝΕ υπηρεσία (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ὑπηρέτης* (**σύνθ.** *ὑπό* + *ἐρέτης* «κωπηλάτης») + παρ. επίθ. -*ία*].

ὑπισχνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὑπισχνούμην
Μέλλ.	ὑποσχήσομαι
Αόρ. β΄	ὑπεσχόμην
Παρακ.	ὑπέσχημαι
Υπερσ.	ὑπεσχήμην

1. υπόσχομαι: *ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν* = υπόσχομαι να αφιερώσω χρυσό άγαλμα στους Δελφούς.
2. ισχυρίζομαι: *οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι τοῦ Νείλου τὰς πηγάς* = κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι γνωρίζει τις πηγές του Νείλου.
παράγ. ὑπόσχεσις.
ΝΕ υπόσχομαι.
[*ὑπίσχ-ομαι* (**σύνθ. λ.** *ὑπό* + **ἴσχομαι*) κατά το αντώνυμο *ἀρ-νέομαι*].

ὑπὸ ΠΡΟΘΕΣΗ

Α. με γενική, συνήθως κοντά σε ρήματα παθ. φωνής από κάποιον, από κάτι: *ὑπὸ τῶν πολεμίων ἡ πόλις πολιορκεῖται* = η πόλη πολιορκείται από τους εχθρούς.
Β. με δοτική **1.** κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπὸ τοῖς χιτωνίσκοις περιζώματα φοροῦσιν* = κάτω από τους χιτώνες φορούν πουκάμισα.
2. δηλώνει εξάρτηση υπό την εξουσία κάποιου: *μέγας ὁ κίνδυνος εἰ ἐσόμεθα ὑπ᾽ αὐτοῖς* = ο κίνδυνος θα είναι μεγάλος, αν θα είμαστε υπό την εξουσία τους.
Γ. με αιτιατική κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν* = κάτω από την ακρόπολη.
Δ. στη σύνθεση δηλώνει **1.** κάτω από κάτι/κάποιον: *ὕπειμι* = βρίσκομαι κάτω από κάποιον. **2.** μείξη κάποιας ύλης με άλλη: *ὑπάργυρος*. **3.** υποταγή ή εξάρτηση: *ὑπόκειμαι* (*τῷ ἄρχοντι*) = υποτάσσομαι (στον άρχοντα). **4.** αυτό που παρουσιάζεται σε μικρό βαθμό ή συμβαίνει βαθμιαία, κάπως, λίγο λίγο: *ὑπόλευκος*. **5.** αυτό που συμβαίνει στα κρυφά: *ὑπεισέρχομαι* = μπαίνω στα κρυφά, χωρίς να γίνω αντιληπτός.
[μυκην. upo, πβ. **αρχ. ινδ.** úpa, **αρχ. περσ.** upa «κοντά, προς»].

ὑπόγυιος & **ὑπόγυος,** -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὑπογυιότερος
Υπερθετικός	ὑπογυιότατος

1. άμεσος, πρόχειρος, επικείμενος: *ὑπόγυιος ἡ τελευτὴ τοῦ βίου* = το τέλος της ζωής πλησιάζει.
2. πρόσφατος: *ὁ πόλεμος ὁ ὑπογυιότατος* = ο πρόσφατος πόλεμος.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *γυῖα, τὰ* «τα μέλη του ανθρώπινου σώματος» + παρ. επίθ. -*ος*].

ὑποδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **δέχομαι**

1. καλωσωρίζω: *ὑποδέχομαί τινα* = καλωσωρίζω κάποιον.
2. αναλαμβάνω, υπόσχομαι: *ἃ ὑπεδέξατο οὐκ ἐπετέλει* = αυτά που ανέλαβε δεν ήταν πρόθυμος να τα υλοποιήσει.
παράγ. ὑποδοχή.
ΝΕ υποδέχομαι (με τη σημ. 1).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *δέχομαι*].

ὑποδέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **δέω (Β)**

μέση φωνή ὑποδοῦμαι δένω κάτω από τα πόδια μου, φορώ τα παπούτσια μου: *ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο* = κοιμούνταν με τα παπούτσια.
παράγ. ὑπόδεσις, ὑπόδημα.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *δέω*].

ὑπόδημα, ὑποδήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σόλα δεμένη κάτω από το πόδι, σανδάλι.
σύνθ. ὑποδηματοποιός, ὑποδηματορράφος.
ΝΕ υπόδημα ως λόγιο αντί του *παπούτσι*.
[**παράγ. λ.** **ὑπόδε-τον* (< *ὑποδέω*) + παρ. επίθ. -*μα*].

ὑποζύγιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ζώο για ζεύγμα ή μεταφορά αντικειμένων: *ἡμίονοι καὶ βόες ὑποζύγιά εἰσιν* = τα μουλάρια και τα βόδια είναι φορτηγά ζώα.
ΝΕ υποζύγιο.
[**παράγ. λ.** *ὑπόζυγος* (< *ζευγνύω*) + παρ. επίθ. -*ιον*].

ὑπόκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κεῖμαι**

1. βρίσκομαι από κάτω: *οἱ θεμέλιοι παντοίων λίθων ὑπόκεινται* = οι πέτρες των θεμελίων βρίσκονται κάτω από κάθε λογής πέτρες.
2. λαμβάνομαι ως υπόθεση: *ὀρθῶς ἡ ἀρχὴ ὑπόκειται αὕτη;* = ορθά λαμβάνεται ως υπόθεση η αρχή αυτή;
3. υποτάσσομαι: *ὑπόκειμαι τῷ ἄρχοντι* = υποτάσσομαι στον κυβερνήτη.
ΝΕ υπόκειμαι (με σημ. 1, αλλά μεταφορικά).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *κεῖμαι*].

ὑπολαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. καταλαμβάνω, πιάνω: *πυρετὸς ὑπολαμβάνει αὐτούς* = τους πιάνει πυρετός.
2. καταλαβαίνω, κατανοώ: *εἰ μὴ σὺ φράζεις, πῶς ὑπολάβοιμ᾽ ἂν λόγον;* = αν εσύ δε μιλάς, πώς θα μπορούσα να καταλάβω τι εννοείς;
3. παραλαμβάνω, προστατεύω: *ὁ Κῦρος ὑπέλαβεν τοὺς φεύγοντας* = ο Κύρος προστάτεψε τους εξόριστους.
4. απαντώ: *οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπελάμβανον οὐ χρεὼν εἶναι...* = οι Σπαρτιάτες απαντούσαν ότι δεν είναι αναγκαίο...
παράγ. ὑπόλημμα, ὑπόληψις.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *λαμβάνω*].

ὑπομένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **μένω**

1. περιμένω: *διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον* = γι᾽ αυτό δε σε περίμενα.
2. υπομένω: *δουλείαν ὑπομένω*.
παράγ. ὑπομονή.
ΝΕ υπομένω (με τη σημ. 2).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *μένω*].

ὑπομιμνήσκω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ὑπομνήσω
Αόρ.	ὑπέμνησα

υπενθυμίζω, θυμίζω κάτι σε κάποιον: *ὑπέμνησαν αὐτοὺς τῶν ὁρκίων* = τους θύμισαν τους όρκους.
παράγ. ὑπόμνησις, ὑπόμνημα.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *μιμνήσκω*].

ὑπόμνημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. υπενθύμιση: *ἵν' ὑπομνήματα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ᾖ τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας* = για να είναι υπενθύμιση της ασέβειας των βαρβάρων στις μελλοντικές γενιές.
2. στον πληθ. ὑπομνήματα σημειώσεις.
NE υπόμνημα.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + **μνη-* (< *μι-μνή-σκω*) + παρ. επίθ. *-μα*].

ὑπόμνησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
υπενθύμιση: *τοῦτο ὑπόμνησίς ἐστι τοῦ φθαρτὸν εἶναι τὸ γεννητόν* = αυτό είναι υπενθύμιση για το ότι ό,τι γεννιέται είναι φθαρτό.
NE υπόμνηση.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + **μνη-* (< *μι-μνή-σκω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

ὑπονοέω -ῶ ΡΗΜΑ
υποψιάζομαι: *ὑπενόησεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν* = υποψιάστηκε την πρόθεσή τους. = ὑποπτεύω.
παράγ. ὑπόνοια.
NE υπονοώ «υποδεικνύω με έμμεσο τρόπο».
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *νοέω*].

ὑποπτεύω ΡΗΜΑ
βλέπω με υποψία, υποψιάζομαι: *πρὸς τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ὑπώπτευον αὐτόν* = εξαιτίας των επιστολών του Πεδαρίτου τον έβλεπαν με υποψία. *ὑπώπτευον ὑμᾶς ἔκπληξιν ἔχειν* = υποψιαζόμουν ότι έχετε κυριευτεί από τρόμο. = ὑπονοέω.
NE υποπτεύομαι.
[**παράγ. λ.** *ὕποπτ-ος* (< *ὑφοράω*, μέλλ. *ὑπόψομαι*) + παρ. επίθ. *-εύω*].

ὑποστέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **στέλλω**

1. χαμηλώνω, κατεβάζω: *ὑποστέλλω ἱστίον* = κατεβάζω τα πανιά. *ὑποστέλλω τὴν οὐράν* = κατεβάζω την ουρά (για τα σκυλιά).
2. παθητικό ὑποστέλλομαι συμμαζεύομαι: *ὑποστέλλεται τὸ πλῆθος* = ελαττώνεται το πλήθος.
παράγ. ὑποστολή.
NE υποστέλλω (με τη σημ. 1, λ.χ. *υποστέλλω τη σημαία*).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *στέλλω*].

ὑποστρέφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **στρέφω**

αμετάβατο γυρίζω πίσω, επιστρέφω: *ὑποστρέψαντες ᾖσαν τὴν πρὸς τὸ ὄρος ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς Ἐρύθρας* = αφού γύρισαν πίσω, βάδιζαν το δρόμο για το βουνό που οδηγεί στις Ερυθρές.
παράγ. ὑποστροφή.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *στρέφω*].

ὑποτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

1. τοποθετώ από κάτω.
2. θέτω ενώπιον κάποιου, εισηγούμαι: *καὶ τὴν δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι* = μπορώ να εισηγηθώ την πιο δίκαιη εισήγηση.
3. μέση φωνή ὑποτίθεμαι συμβουλεύω: *εἶπεν αὐτοῖς ὑποτιθέμενος...* = είπε συμβουλεύοντάς τους.
4. μέση φωνή ὑποτίθεμαι υιοθετώ ως πολιτική μου: *τοῦτο ὑπέθετο, ὅπως ἐν ἐκείνῳ εἴη φάναι...* = αυτό το υιοθέτησε ως πολιτική του, για να είναι στο χέρι του να λέει...
5. μέση φωνή ὑποτίθεμαι υποθέτω: *τὴν ἀρετὴν διδακτὸν ὑπεθέμεθα* = υποθέσαμε ότι η αρετή μπορεί να διδαχθεί.
6. υποθηκεύω: *τὴν οἰκίαν ὑπέθηκεν* = υποθήκευσε το σπίτι του.
παράγ. ὑπόθεσις, ὑποθήκη.
NE υποθέτω (με τη σημ. 5).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *τίθημι*].

ὑπουργέω -ῶ ΡΗΜΑ
προσφέρω υπηρεσία σε κάποιον, τον βοηθώ: *ἐδόκει αὐτοῖς ὑπουργεῖν τοῖς Συρακουσίοις* = αποφάσισαν να βοηθούν τους Συρακουσίους.
[**παράγ. λ.** *ὑπουργ-ός* < *ὑποεργός* (< *ὑπό* + *ἐργ-άζομαι, ἔργον*) + παρ. επίθ. *-έω*].

ὑποφαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φαίνω**

αμετάβατο, για την αυγή, την ημέρα κτλ. αρχίζω να χαράζω: *ἡμέρα σχεδὸν ὑπέφαινεν* = η ημέρα σχεδόν άρχισε να χαράζει.
παράγ. ὑπόφασις.
NE ο υποφαινόμενος.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *φαίνω*].

ὑποχείριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που βρίσκεται υπό τον έλεγχο κάποιου, υποχείριος: *μηδέποτε γενώμεθα ὑποχείριοι τοῖς πολεμίοις* = ας μη γίνουμε ποτέ υποχείριοι στους εχθρούς.
NE υποχείριος.
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + **χείρ-ιος* (*χείρ, χειρός*)].

ὑποχωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **χωρέω** -ῶ

1. οπισθοχωρώ, αποσύρομαι: *ὑπεχώρησαν ἐς τὴν Σάμον.*
2. με αιτιατική υποχωρώ μπροστά σε κάτι: *ὄχλον Πελοποννησίων νεῶν ὑποχωρῶ* = υποχωρώ μπροστά στο πλήθος των πελοποννησιακών πλοίων.
3. με δοτική υποχωρώ σε κάποιον: *τὸ δημοκρατικὸν ὑπεχώρησε τῷ ὀλιγαρχικῷ* = οι δημοκρατικοί υποχώρησαν στους ολιγαρχικούς.
παράγ. υποχώρησις.
NE υποχωρώ (με όλες τις σημ).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *χωρέω*].

ὗς, ὑὸς & **σῦς,** συός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
γουρούνι: *ὗς ἀγρίους πλέγμασι δολῶ* = παγιδεύω αγριογούρουνα με δίκτυα.
[*sus, **λατ.** sus, suris, **γερμ.** Sau, **αγγλ.** sow].

ὑστεραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ
επόμενος: *τῇ ὑστεραίᾳ* (ενν. *ἡμέρᾳ*) = κατά την επόμενη ημέρα. ≠ προτεραῖος «προηγούμενος».
[**παράγ. λ.** *ὕστερος* + παρ. επίθ. -*αῖος*].

ὑστερέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὑστέρουν
Μέλλ.	ὑστερήσω
Αόρ.	ὑστέρησα
Παρακ.	ὑστέρηκα
Υπερσ.	ὑστερήκειν
Παθ. αόρ.	ὑστερήθην

1. μένω πίσω, έρχομαι αργότερα, καθυστερώ: *ὑστέρησαν οὐ πολλῷ* = καθυστέρησαν λίγο. ≠ προτερέω.
2. υστερώ σε σχέση με κάποιον, είμαι υποδεέστερός του: *ἐμπειρίᾳ τῶν ἄλλων ὑστεροῦσιν* = υστερούν σε εμπειρία σε σχέση με τους άλλους.
ΝΕ υστερώ (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ὕστερος* + παρ. επίθ. -*έω*, ακριβές αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** úttara].

ὑφίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι

1. παθ. φωνή ὑφίσταμαι δεσμεύομαι, υπόσχομαι: *ἤγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη* = μετέφερε τους άντρες (στην Αθήνα), όπως υποσχέθηκε.
2. παθ. φωνή ὑφίσταμαι υφίσταμαι, συγκατατίθεμαι: *τὸν κίνδυνον ὑφίσταμαι καὶ οὐ φεύγω* = υφίσταμαι τον κίνδυνο και δεν τον αποφεύγω.
παράγ. ὑπόστασις, ὑποστατικός.
ΝΕ υφίσταμαι (με τη σημ. 2, «υπομένω»).
[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *ἵσταμαι*].

ὑψηλός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὑψηλότερος
Υπερθετικός	ὑψηλότατος

υψηλός: *ἡ πόλις ἐφ' ὑψηλῶν χωρίων ἦν* = η πόλη βρισκόταν πάνω σε υψηλό τόπο.
ΝΕ (υ)*ψηλός*.
[**παράγ. λ.** επίρρ. *ὕψι* «υψηλά» + παρ. επίθ. -*ηλός*].

ὕψιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ
υψηλότατος = ὕπατος.
ΝΕ ύψιστος.
[επίρρ. *ὕψι* «υψηλά» + παρ. επίθ. -*σ-τος*].

ὕω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὗον
Μέλλ.	ὕσω
Αόρ. β΄	ὗσα
Μέσ. μέλλ.	ὕσομαι
Παθ. αόρ.	ὕσθην

ρίχνω βροχή, βρέχω: *ἀνηγάγετο ἐπὶ τὴν Κύζικον ὕοντος πολλῷ* = απέπλευσε για την Κύζικο, ενώ έριχνε πολλή βροχή.
• συνήθως στο γ΄ ενικό *ὕει* = βρέχει.
[*seu-/su «πιέζω, φιλτράρω» > **ὕγω* > *ὕω*].

Φ

Φ, φ, φεῖ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το εικοστό πρώτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [p] με δασύτητα, δηλ. ως [p], κατά την προφορά του οποίου εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέρα, όπως περίπου προφέρεται το p στο αγγλικό pen.
• ως αριθμητικό σύμβολο *φ΄* = 500, αλλά *͵φ* = 500.000.

φαγεῖν
απαρέμφατο του *ἔφαγον* που χρησιμοποιείται ως αόρ. β΄ του *ἐσθίω*
• ἔφαγον έφαγα, καταβρόχθισα: *ἔχει δύναμιν τοῦ φαγεῖν παντοδαπά* = έχει την ικανότητα να φάει κάθε είδους τροφή.
ΝΕ έφαγα.
[**φαγ-*, πβ. **αρχ. ινδ.** bhajati «διανέμω, διαμοιράζω»].

φαιδρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φαιδρότερος
Υπερθετικός	φαιδρότατος

αυτός που λάμπει, λαμπερός: *φαιδρὸς κρατήρ* = λαμπερός κρατήρας.
παράγ. φαιδρότης, φαιδρύνω, Φαῖδρος, Φαίδρα, **σύνθ.** φαιδρωπός.
ΝΕ φαιδρός «γελαστός, χαρούμενος» ή «χαζοχαρούμενος, γελοίος».
[**φαιδ-* (πβ. *φαίδ-ιμος* «λαμπρός, ένδοξος») + παρ. επίθ. -*ρός*, πβ. **λιθ.** gaidrà «καθαρός ουρανός χωρίς σύννεφα»].

φαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφαινον
Μέλλ.	φανῶ
Αόρ.	ἔφηνα
Παρακ.	(σε σύνθ.) -πέφαγκα «έχω φανερώσει» & με αμετάβ. σημ. πέφηνα

	«έχω φανερωθεί, έχω παρουσιαστεί»
Μέσ. μέλλ. *κάποτε και με* αμετάβ. σημ.	φανοῦμαι «θα φανερώσω ή θα φανερωθώ (από μόνος μου)»
Μέσ. αόρ.	ἐφηνάμην «φανέρωσα»
Παθ. μέλλ. με αμετάβ. σημ.	φανήσομαι «θα φανώ, θα φανερωθώ (από μόνος μου)»
Παθ. αόρ. με αμετάβ. σημ.	ἐφάνην «φάνηκα, φανερώθηκα (από μόνος μου)»
Παθ. παρακ.	πέφασμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεφάσμην

1. φέρνω στο φως, φανερώνω: *φαίνω θησαυρόν* = αποκαλύπτω θησαυρό.
2. καταγγέλλω: *φανῶ σε τοῖς πρυτάνεσι* = θα σε καταγγείλω στους πρυτάνεις.
3. στην παθ. φωνή φαίνομαι **α.** έρχομαι στο φως, αποκαλύπτομαι, φαίνομαι. **β.** με μετοχή είμαι ολοφάνερα κάτι: *φαίνεται εὔνους ἡμῖν ὤν* = είναι ολοφάνερα ευνοϊκός προς εμάς. **γ.** με απαρέμφατο δίνω την εντύπωση ότι, φαίνομαι να...: *σὺ μέγα πλουτεῖν φαίνει* = φαίνεσαι να είσαι πολύ πλούσιος.
ΝΕ φαίνομαι (με τις σημ. 3α, 3β).
[**φαν-, *φάν-jω > φαίνω* «φέρνω στο φως της ημέρας», ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** bha-ti «φωτίζω»].

φάλαγξ, -αγγος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
παράταξη *ὁπλιτῶν*, δηλ. βαριά οπλισμένων στρατιωτών, σε ετοιμότητα για μάχη: *αἱ φάλαγγες τέτταρα στάδια ἀπ' ἀλλήλων διέχουσιν* = οι παρατάξεις των οπλιτών χωρίζονται η μια από την άλλη με τέσσερα στάδια.
ΝΕ φάλαγγα.
[*φαλαγγ-* «δοκός, δοκάρι», συγγεν. με **γερμ.** *belkan-, *balkan- «δοκάρι»].

φάραγξ, -αγγος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φαράγγι.
ΝΕ φαράγγι.
[*φάραγξ* «γη που έχει διακοπεί» < **φαρ-* «τρυπώ, κόβω» (πβ. *φάρος*, το «άροτρο, αλέτρι, δηλ. όργανο που τρυπάει τη γη») + επίθ. *-αγγ-*, όπως *σῆρ-αγξ*].

φαῦλος, φαύλη & **φαῦλος, φαῦλον** ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φαυλότερος
Υπερθετικός	φαυλότατος

1. για πράγματα **α.** εύκολος, ασήμαντος: *τὸ ζήτημα ᾧ ἐπιχειροῦμεν οὐ φαῦλον* = η έρευνα που αναλαμβάνουμε δεν είναι εύκολη. **β.** απλός, συνηθισμένος: *ποτὰ πίνεις τὰ φαυλότατα* = πίνεις τα πιο απλά ποτά. **γ.** ευτελής, κακός: *φαῦλοι λόγοι* = κακά λόγια.
2. για πρόσωπα **α.** χαμηλής κοινωνικής τάξεως. **β.** ανίκανος, κακός: *φαῦλος αὐλητής*. **γ.** απαίδευτος, αμόρφωτος.
ΝΕ φαύλος (με τις σημ. 1γ, 2α).
παράγ. φαυλότης.
[**φλαῦ-λος > φλαῦρος > φαῦλος* ή ενδεχομένως *φλαῦ-ρος*, καθώς τα *-λος/-ρος* εναλλάσσονται, *φλαυ-* **αβέβ. ετυμ.**].

φέρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφερον
Μέλλ.	οἴσω
Αόρ. α΄& β΄	ἤνεγκα & ἤνεγκον
Παρακ.	ἐνήνοχα
Υπερσ.	ἐνηνόχειν
Μέσ. μέλλ.	οἴσομαι
Παθ. μέλλ.	οἰσθήσομαι & ἐνεχθήσομαι
Μέσ. αόρ. α΄	ἠνεγκάμην
Παθ. αόρ.	ἠνέχθην
Παθ. παρακ.	ἐνήνεγμαι
Παθ. υπερ.	ἐνηνέγμην

1. μεταφέρω.
2. υποφέρω, υφίσταμαι, πάσχω: *τὰς συμφορὰς οἷός τ' ἐστι φέρειν* = είναι ικανός να υποφέρει τις συμφορές.
3. πληρώνω, καταβάλλω: *δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν τεταγμένον* = μας πληρώνουν καθορισμένο δασμό.
4. παράγω αποφέρω: *γῆ καρπὸν φέρει* = η γη παράγει καρπό.
5. στην ενεργ. ή μέση φωνή φέρω ή φέρομαι κερδίζω: *τὰ νικητήρια φέρω* = κερδίζω το βραβείο της νίκης.
παράγ. φορά, φόρος, φορέω, **σύνθ.** ἀναφέρω, ἀποφέρω, φερέγγυος, φερέοικος (για το σαλιγκάρι που κουβαλάει το σπίτι του), περιφερής, θεοφόρος, λεωφόρος, κυοφορέω, οἰσοφάγος.
ΝΕ φέρνω (με τη σημ. 1 και φέρω με τη σημ. 2 στη φρ. *φέρω κάτι βαρέως*).
[*φέρ-ω*, πβ. **αρχ. ινδ.** bhárati «μεταφέρει», **λατ.** ferō, **γοτθ.** baira (ai = e) «μεταφέρω»].

φεύγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφευγον
Μέλλ.	φεύξομαι & φευξοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔφυγον
Παρακ.	πέφευγα
Υπερσ.	ἐπεφεύγειν

1. καταφεύγω (γιατί με καταδιώκουν): *Κροῖσος ἐπὶ Σάρδεις ἔφευγεν* = ο Κροίσος κατέφευγε προς τις Σάρδεις.
2. αποφεύγω: *χρὴ φεύγειν τὰ παχύνοντα* = πρέπει κανείς να αποφεύγει όσα παχαίνουν.
3. εξορίζομαι: *οἱ φεύγοντες* = οι εξόριστοι. *φεύγω ἐξ Ἀρείου πάγου* = εξορίζομαι από τον Άρειο πάγο.

4. ως δικανικός όρος κατηγορούμαι, ενάγομαι: *φεύγω δίκην φόνου* = κατηγορούμαι για φόνο. *ὁ φεύγων* = ο κατηγορούμενος. *ἀσεβείας φεύγω ὑπὸ Μελήτου* = κατηγορούμαι για ασέβεια από το Μέλητο. *παρανόμων* (γεν. πληθ. ουδ.) *φεύγω* = κατηγορούμαι για πρόταση ψηφίσματος που αντίκειται στους κειμένους νόμους. ≠ διώκω «κατηγορώ, ενάγω».
παράγ. φυγή, φυγάς, φυγαδεύω, φευκτέος, **σύνθ.** ἀποφεύγω, διαφεύγω, φυγόδικος, φυγόπονος, πρόσφυξ, κρησφύγετον.
ΝΕ φεύγω, που αντιστοιχεί στο αρχ. *ἄπειμι*.
[*bheu-g- > *φεύγ-ω* (πβ. **λιθ.** baugùs «που φεύγει, δειλός»), *bhu-g- > *φυγεῖν* (πβ. **λατ.** fuga)].

φημὶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	φήσω
Αόρ. α΄	ἔφησα
Αόρ. β΄	ἔφην

1. λέγω, ισχυρίζομαι: *ὅτι οἷος μὴ αἰσχύνεσθαι καὶ αὐτὸς φῄς* = ότι μπορείς να μην ντρέπεσαι και ο ίδιος το λες.
2. οὔ φημι + απαρέμφατο αρνούμαι, λέγω ότι δεν...: *οὐκ ἔφασαν ἐπιτρέψειν ταῦτα γενέσθαι* = είπαν ότι δε θα επιτρέψουν να γίνουν αυτά τα πράγματα.
3. σε απαντήσεις **α.** *φημὶ* ή *οὕτως φημὶ* ναι: *Σωκράτης: Χρὴ τὸν λόγον ἐξετάζοντα σκοπεῖν εἰ συμφωνεῖ. – Φαῖδρος: Φημί* = Σ.: Πρέπει εξετάζοντας κανείς τη λογική να παρατηρήσει αν αυτή συμφωνεί (με τον Ιπποκράτη). – Φ.: Ναι. **β.** *οὔ φημι* λέω όχι: *ἤρετο εἰ αἰσθάνοιτο, ὁ δ' οὐκ ἔφη* = τον ρώτησε αν το έμαθε και εκείνος είπε όχι.
4. προστάζω: *ἔφην τῷ Ὀρθοβούλῳ ἐξαλεῖψαί με ἐκ τοῦ καταλόγου* = πρόσταξα τον Ορθόβουλο να με σβήσει από τον κατάλογο.
παράγ. φήμη, φάσις, φατὸς «που μπορεί να ειπωθεί», **σύνθ.** ἀπόφημι «αρνούμαι», σύμφημι «συμφωνώ», ἐπευφημία, περίφημος, εὐφημέω, κακόφημος, προφήτης, ἀντίφασις, θέσφατος «εκφρασμένος από το θεό», ἀφασία.
[*φημί*, δωρ. *φᾱμί*, πβ. **αρμ.** bam = *φημί*, για το *φήμη/φάμᾱ* πβ. **λατ.** fāma, fabula «διήγηση, μύθος»].

φθάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφθανον
Μέλλ.	φθήσομαι & φθάσω
Αόρ.	ἔφθασα & ἔφθην
Παρακ.	ἔφθακα
Υπερσ.	ἐφθάκειν

1. έρχομαι πρώτος, ενεργώ πρώτος, προφθάνω κάποιον: *πρὶν ἐλθεῖν αὐτοὺς φθάσαι ἐβούλοντο* = ήθελαν να ενεργήσουν πρώτοι, πριν έρθουν αυτοί.
2. με μετοχή προφθάνω, πρώτος κάνω κάτι: *ἔφθασε ὁ Ἡρακλῆς τοξεύσας καὶ ἀνελὼν αὐτόν* = πρόφθασε ο Ηρακλής να τον τοξεύσει και να τον σκοτώσει.
σύνθ. καταφθάνω, προφθάνω.
ΝΕ φθάνω & φτάνω. Οι αρχαίοι για το σημερινό *φτάνω* χρησιμοποιούσαν το *ἀφικνοῦμαι*.
[*φθάνω* < **φθάνϝω* < **φθάνευμι/*φθάνυμι*, χωρίς αντιστοιχία στις λοιπές **ΙΕ** γλώσσες].

φθείρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφθειρον
Μέλλ.	φθερῶ
Αόρ.	ἔφθειρα
Παρακ.	ἔφθαρκα
Υπερσ.	ἐφθάρκειν
Μεσ. μέλλ. με παθ. σημ.	φθεροῦμαι «θα φθαρώ»
Παθ. μέλλ.	φθαρήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐφθάρην
Παθ. παρακ.	ἔφθαρμαι
Παθ. υπερσ.	ἐφθάρμην

φθείρω.
ΝΕ φθείρω.
[**φθέρ-* + παρ. επίθ. *-jω* > *φθείρω*, **ΙΕ** αρχής με αρχική σημ. «προκαλώ τη ρευστοποίηση, εξαφανίζω»].

φθίνω & **φθίω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφθινον
Μέλλ	φθ(ε)ίσω
Αόρ.	ἔφθ(ε)ισα
Παρακ.	ἔφθ(ε)ικα

1. για χρόνο τελειώνω, λήγω *μὴν φθίνων* = το τελευταίο δεκαήμερο του μήνα. *ἄρχει τῶν σπονδῶν ἄρχων Ἀλκαῖος Ἐλαφηβολιῶνος μηνὸς ἕκτῃ φθίνοντος* = θα εγκαινιάσει τη συνθήκη ο άρχοντας Αλκαίος, έξι μέρες πριν τελειώσει ο μήνας Ελαφηβολιών. ≠ μὴν ἱστάμενος «το πρώτο δεκαήμερο του μήνα», μὴν μεσῶν «το μεσαίο δεκαήμερο του μήνα».
2. φθίνω, παρακμάζω.
παράγ. φθίσις, φθισικός, φθιτός. **σύνθ.** ἀποφθίνω, φθινόπωρον, ἄφθιτος «αθάνατος».
ΝΕ φθίνω (με τη σημ. 2).
[*φθίνω* < **φθίνϝω* < **φθίνυμι* (από όπου *φθινύω*), χωρίς βέβαιη αντιστοιχία στις λοιπές **ΙΕ** γλώσσες].

φιλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφίλουν
Μέλλ.	φιλήσω
Αόρ.	ἐφίλησα
Παρακ.	πεφίληκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	φιλήσομαι «θα αγαπηθώ κτλ.»

Παθ. αόρ.	ἐφιλήθην
Παθ. παρακ.	πεφίλημαι

1. μεταβατικό αγαπώ: *εἰκὸς οὓς ἄν τις ἡγῆται χρηστοὺς φιλεῖν* = είναι λογικό να αγαπά κανείς εκείνους που θεωρεί καλούς. ≠ μισέω.
2. φιλώ.
3. αμετάβατο συμβαίνω συνήθως, συνηθίζω: *φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τὸν βίον διάγειν* = συνηθίζουν οι απλοί πολίτες να περνούν τη ζωή τους με αυτά.
παράγ. φίλημα, φιλία, φίλτρον.
ΝΕ φιλώ (με σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *φίλος* + παρ. επίθ. *-έω,* ☞ **φίλος**].

φιλία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. φιλία.
2. αγάπη.
[ουσιαστικοποίηση του θηλ. του επιθ. ☞ **φίλιος**].

φίλιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φιλιώτερος

φιλικός: *ἦν τὸ Ῥίον φίλιον τοῖς Ἀθηναίοις* = ήταν το Ρίο φιλικό προς τους Αθηναίους.
ΝΕ φίλιος (στη στρατιωτική φρ. *φίλιες δυνάμεις*).
[**παράγ. λ.** *φίλος* + παρ. επίθ. *-ιος,* ☞ **φίλος**].

φιλοκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ
αγαπώ το ωραίο: *φιλοκαλοῦμεν μετ᾽ εὐτελείας* = αγαπούμε το ωραίο με απλότητα.
[**παράγ. λ.** *φιλόκαλος* (**σύνθ.** *φίλος/φιλέω* + *καλόν*) + παρ. επίθ. *-έω*].

φιλόλογος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
1. αυτός που αγαπά τα πολλά λόγια, φλύαρος: *ἡ πόλις ἡμῶν (αἱ Ἀθῆναι) φιλόλογός ἐστι καὶ πολύλογος.* ≠ βραχύλογος.
2. φίλος της φιλοσοφικής συζήτησης. ≠ μισόλογος.
3. φίλος των γραμμάτων: *Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες* = οι Λακεδαιμόνιοι έκαναν το Χίλωνα μέλος της γερουσίας, αν και ήταν ελάχιστα φίλοι των γραμμάτων.
4. μελετητής, λόγιος.
παράγ. φιλολογία.
ΝΕ φιλόλογος (ουσιαστικοπ., κυρίως με τη σημ. 4).
[**σύνθ. λ.** *φίλος/φιλέω* + *λόγος,* πβ. *φιλόλογος = ὁ φιλῶν λόγους*].

φιλονικέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. αγαπώ τη νίκη, επιδιώκω να υπερισχύσω ανταγωνιζόμενος τους άλλους, λογομαχώ: *φιλονικοῦσιν καὶ οὐ τὸ προκείμενον ζητοῦσιν* = επιδιώκει ο καθένας τους να υπερισχύσει και δε διερευνούν το προκείμενο θέμα.
2. με θετική σημ. συναγωνίζομαι, εκδηλώνω άμιλλα: *περὶ καλλίστων ἐφιλονίκουν* = συναγωνίζονταν για τα πιο ωραία πράγματα.
ΝΕ φιλονικώ «λογομαχώ».
[**παράγ. λ.** *φιλόνικος* (**σύνθ. λ.** *φιλέω* + *νίκη*) + παρ. επίθ. *-έω*].

φιλοπονέω -ῶ ΡΗΜΑ
εκδηλώνω μεγάλη εργατικότητα: *τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ φιλοπονεῖ* = εκδηλώνει μεγάλη εργατικότητα με δική του θέληση.
[**παράγ. λ.** *φιλόπονος* (**σύνθ. λ.** *φίλος / φιλέω* + *πόνος*) + παρ. επίθ. *-έω*].

φίλος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	1. φίλτερος / 2. φιλαίτερος/ 3. φιλώτερος
Υπερθετικός	1. φίλτατος / 2. φιλαίτατος/ 3. —

1. για πρόσωπα αγαπητός. ≠ ἐχθρὸς «μισητός».
- στην αττική διάλεκτο η κλητική του ενικού *φίλε* σχηματίζεται και ως *φίλος: ὦ φίλος, ὦ φίλος* = αγαπητέ μου, αγαπητέ μου.

2. ως ουσιαστικό *ὁ φίλος* φίλος.
παράγ. φιλία, φιλότης, φιλέω, φίλημα, φιλικός, φίλ-τρον «ο τρόπος να είσαι αγαπητός», φίλιος, **σύνθ.** ἄφιλος, θεοφιλής, φιλόσοφος, φιλοσοφία.
ΝΕ φίλος (με τη σημ. 2).
[**άγνωστης ετυμ.,** *φίλ-ος,* χωρίς αντιστοιχία στις λοιπές **ΙΕ** γλώσσες].

φιλοσοφέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. αμετάβατο αγαπώ τη σοφία, τη γνώση, την επιδιώκω: *διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι ἤρξαντο φιλοσοφεῖν* = οι άνθρωποι άρχισαν να επιδιώκουν τη γνώση, επειδή είχαν (πολλές) απορίες.
2. μεταβατικό συζητώ, ερευνώ, μελετώ: *φιλοσοφῶ τὰ τοῦ βίου πράγματα* = μελετώ τις συνθήκες της ζωής.
ΝΕ φιλοσοφώ «μετριάζω τη σοβαρότητα μιας κατάστασης».
[**παράγ. λ.** *φιλόσοφος* (**σύνθ. λ.** *φίλος/φιλέω* + *σοφία*) + παρ. επίθ. *-έω*].

φιλοτησία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
με ή χωρίς το *κύλιξ* (= ποτήρι) το ποτήρι της φιλίας ή της αγάπης: *συνεστεφανοῦτο Φιλίππῳ καὶ φιλοτησίας προύπινεν* = φορούσε μαζί με το Φίλιππο στεφάνια και έπινε στην υγειά της φιλίας τους.
[**παράγ. λ.** *φιλότης* + παρ. επίθ. *-ήσιος,* με ουσιαστικοπ.].

φιλοτιμέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφιλοτιμούμην
Μέλλ.	φιλοτιμήσομαι & μεταγεν. φιλοτιμηθήσομαι
Αόρ.	ἐφιλοτιμήθην

	& μεταγεν. ἐφιλοτιμησάμην
Παρακ.	πεφιλοτίμημαι

1. αγαπώ ή επιζητώ την τιμή ή τη δόξα: *ἐφιλοτιμήθην ὡς ὑὸς ὢν ἐκείνου* = επιζητούσα τις τιμές, καθώς ήμουν γιος εκείνου.
2. είμαι περήφανος: *οὐ φιλοτιμοῦμαι ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις* = δεν είμαι περήφανος για αυτά που έχουν γίνει.
3. αγωνίζομαι με ζήλο: *φιλοτιμοῦμαί σοι φίλῳ χρῆσθαι* = αγωνίζομαι να σε κάνω φίλο μου.
ΝΕ φιλοτιμούμαι «ενεργώ με ελατήριο τη φιλοτιμία».
[**παράγ. λ.** *φιλότιμος* (**σύνθ. λ.** *φίλος/φιλέω* + *τιμή*) + παρ. επίθ. *-έομαι*].

φιλότιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φιλοτιμότερος
Υπερθετικός	φιλοτιμότατος

1. με θετική ή αρνητική σημ. αυτός που αγαπά τις τιμές και διακρίσεις, ο φιλόδοξος, ο κενόδοξος.
2. *φιλότιμος ἐπί τινι* αυτός που επιδιώκει να διακρίνεται σε κάτι.
ΝΕ φιλότιμος «που ενεργεί από ηθική υποχρέωση».

φιλοφρονέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφιλοφρονούμην
Μέλλ.	φιλοφρονήσομαι
Αόρ.	ἐφιλοφρονησάμην & ἐφιλοφρονήθην

1. με αιτιατική προσώπου ως αντικείμενο συμπεριφέρομαι με ευμένεια προς κάποιον: *φιλοφρονοῦνται ἀλλήλους* = συμπεριφέρεται ο ένας προς τον άλλο με ευμένεια.
2. με δοτική προσώπου ως αντικείμενο συμπεριφέρομαι φιλικά σε κάποιον: *φιλοφρονοῦμαί τινι.*
[**παράγ. λ.** *φιλόφρων* + παρ. επίθ. *-εόμαι*].

φίλτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μέσο για να γίνεις αγαπητός σε κάποιον, ερωτικά μάγια: *φίλτρα καὶ θελκτήρια ἔρωτος* = ελκυστικά και θελκτικά μέσα για τον έρωτα.
2. αγάπη, αφοσίωση: *τὸ πρὸς τὴν πατρίδα φίλτρον.*
ΝΕ φίλτρο (και με τις δύο σημ.).
[**παράγ. λ.** *φίλ-* (*φίλος, φιλέω*) + παρ. επίθ. *-τρον,* ☞ **φίλος**].

φλόξ, φλογός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φλόγα.
παράγ. φλογίζω, φλογισμός, φλογερός, **σύνθ.** φλογοειδής, ἀφλόγιστος.
ΝΕ φλόγα.
[*φλόξ* < **φλόγ-ς* < *φλέγ-ω,* *bhel- «καίω»].

φοιτάω -ῶ ΡΗΜΑ
αμετάβατο, για πρόσωπα συχνά πηγαίνω κάπου, συχνάζω (σε φίλο για επίσκεψη ή σε δάσκαλο για μάθηση): *εἰώθαμεν φοιτᾶν παρὰ τὸν Σωκράτη* = συνηθίσαμε να συχνάζουμε στο Σωκράτη. *παῖς ὢν ἐφοίτας ἐς τίνος διδασκάλου* (ενν.: *οἶκον*)*;* = όταν ήσουν παιδί σε ποιο δάσκαλο σύχναζες;
παράγ. φοίτησις, φοιτητής, **σύνθ.** ἀποφοιτάω, ἐπιφοίτησις.
ΝΕ φοιτώ (με την ίδια σημ. και «είμαι φοιτητής»).
[**φοι-* + *-*ιτάω,* **άγνωστης αρχής,** πιθανόν *g^{wh}-].

φορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. καταβολή, πληρωμή: *χρημάτων φορά* = καταβολή χρημάτων.
2. κίνηση, κατεύθυνση: *ἄστρων φοραί* = κινήσεις των άστρων.
3. δημιουργία, παραγωγή: *φορὰ καρποῦ, φορά πτηνῶν.*
ΝΕ φορά (με τη σημ. 2).
[*φέρ-ω* + παρ. επίθ. *-ά,* με τροπή του *ε* σε *ο,* ☞ **φέρω**].

φορτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φορτικώτερος
Υπερθετικός	φορτικώτατος

1. φορτηγός, μεταφορικός: *φορτικὸν πλοῖον* = μεταφορικό πλοίο. **2.** κουραστικός: *ἡ λειτουργία ἦν φορτικωτάτη.* **3.** κοινός, της μάζας, του όχλου: *οἱ πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι* = οι κοινοί άνθρωποι που είναι και ο όχλος.
παράγ. φορτηγός, φορτίζω, φορτόω, **σύνθ.** κατάφορτος.
ΝΕ φορτικός (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *φόρτ-ος* (< *φέρω* + *-τος*) + παρ. επίθ. *-ικός,* ☞ **φέρω**].

φρίττω ΡΗΜΑ
ο κοινός τύπος είναι *φρίσσω*

Παρατ.	ἔφριττον
Μέλλ.	φρίξω
Αόρ.	ἔφριξα
Παρακ.	πέφρικα
Μέσ. αόρ.	ἐφριξάμην

ανατριχιάζω: *τοῦτο τίς οὐκ ἂν ἔφριξε ποιῆσαι;* = αυτό ποιος δε θα ανατρίχιαζε να το κάνει;
παράγ. φρίκη, φρικαλέος, φρικώδης, φρικτός, Φρῖξος.
ΝΕ φρίττω (με την ίδια σημ.).
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως *bhreg-, πβ. **γαλατ.** brig «κορυφή (δέντρου)», **φρίκ-* (*φρίξ, φρικός, ἡ* «φρικίαση, ελαφρός κυματισμός της θάλασσας») + παρ. επίθ. *-jω* > *φρίττω*].

φρήν, φρενός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο νους (ως έδρα της λογικής και των διανοητικών διεργασιών του ανθρώπου), αντίληψη, σκέψη.

- στον πληθυντικό αἱ φρένες τα λογικά: *ἐξέστην φρενῶν* = έχασα τα λογικά μου.

παράγ. φρονέω, φρόνημα, φροντίζω, φροντίς, **σύνθ.** φρενήρης, φρενοβλαβής, εὔφρων, ἐχέφρων, παράφρων.

ΝΕ στις φρ. *έξω φρενών, έχω σώας τας φρένας.*

[ομόρρ. του *φράζω* «δίνω στον άλλο να καταλάβει», **φραδ-*, **φρν*$_{\text{ο}}$*-δ-*, για το επίθ. *-ὴν* πβ. *ἀδήν, αὐχήν, σπλήν*, που είναι όλα όργανα του σώματος].

φρονέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφρόνουν
Μέλλ.	φρονήσω
Αόρ.	ἐφρόνησα
Παρακ.	πεφρόνηκα

1. σκέπτομαι, είμαι συνετός: *ἐν τούτῳ τῆς ἡλικίας καθέστηκα ἐν ᾧ κράτιστός εἰμι φρονεῖν* = έχω φτάσει σε τέτοια ηλικία που μπορώ να σκέπτομαι άριστα.

2. με επιρρήματα εὖ φρονῶ **α.** σκέπτομαι ορθά, είμαι στα λογικά μου: *αὐτὸς εὖ φρονῶν διέθετο* = ο ίδιος συνέταξε τη διαθήκη του, όταν ήταν στα λογικά του.

β. έχω συγκεκριμένη διάθεση απέναντι σε κάποιον: *εὖ φρονοῦντες εἰς ὑμᾶς τυγχάνουσιν* = τυχαίνει να έχουν απέναντί σας θετική διάθεση.

3. μέγα φρονῶ **α.** έχω μεγάλη ιδέα για κάτι, υπερηφανεύομαι: *ἐφ' ἑαυτῷ μέγα φρονεῖ* = έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του. **β.** *μικρὸν φρονῶ* έχω δουλικό φρόνημα: *μελετῶντες πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν* = εκπαιδεύοντας με κάθε τρόπο τον εαυτό τους να έχουν δουλικό φρόνημα.

4. τά τινος φρονῶ είμαι υποστηρικτής κάποιου: *φρονεῖ τὰ Βρασίδου* = είναι υποστηρικτής του Βρασίδα.

ΝΕ φρονώ «πιστεύω ακράδαντα».

[**φρεν-* (*φρήν, φρενός*) + παρ. επίθ. *-έω*, με τροπή του *ε* σε *ο*, ☞ **φρήν**].

φρόνημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνώμη, πεποίθηση, φρόνημα: *ἐν ἐλευθέρῳ φρονήματι βεβίωκα* = έχω ζήσει με ελεύθερο φρόνημα.

α. με θετική σημ. μεγαλοφροσύνη, υψηλό φρόνημα: *ἀνὴρ φρόνημα ἔχων* = άντρας με υψηλό φρόνημα.

β. με αρνητική σημ. αλαζονεία, έπαρση: *τὸ τῶν μάντεων σχῆμα φρονήματος πληροῦται* = η συντεχνία των μάντεων είναι γεμάτη αλαζονεία.

ΝΕ φρόνημα (με τη σημ. 1).

[*φρον-έω* + παρ. επίθ. *-η-μα*, ☞ **φρονέω, φρήν**].

φροντίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφρόντιζον
Μέλλ.	φροντιῶ
Αόρ.	ἐφρόντισα
Παρακ.	πεφρόντικα
Μέσ. μέλλ.	φροντιοῦμαι
Παθ. παρακ.	πεφρόντισμαι

1. με γενική περιποιούμαι: *φροντίζω τῶν οἰκετῶν* = περιποιούμαι τους δούλους.

2. με πλάγια ερωτηματική πρόταση εξετάζω, μεριμνώ: *οὐ φροντίζω ὅ τι βούλεται ἑαυτὸν καλεῖν* = δε μεριμνώ για το πώς θέλει να ονομάζει τον εαυτό του. *οὐ φροντίζουσιν ὅπως φίλους κτήσωνται* = δε μεριμνούν πώς να αποκτήσουν φίλους.

3. με τελική μετοχή ετοιμάζομαι, παίρνω τα μέτρα μου: *φροντίζεθ' ὡς μαχούμενοι* = ετοιμαστείτε να πολεμήσετε.

ΝΕ φροντίζω (με τη σημ. 1).

[*φροντίς* (☞ **φρήν**) + παρ. επίθ. *-ίζω*].

φυγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φυγή (στη μάχη): *οἱ δὲ πλεῖστοι εἰς φυγὴν ὥρμων* = οι περισσότεροι ορμούσαν σε φυγή.

2. αποφυγή: *νόσων ἀμηχάνων φυγή* = η δυνατότητα αποφυγής των ακαταπολέμητων ασθενειών.

3. εξορία: *φυγὴν κατέγνωσαν αὐτῶν* = τους καταδίκασαν σε εξορία.

ΝΕ φυγή (με τις σημ. 1, 2).

[*φυγ-* (*ἔ-φυγ-ον*) + παρ. επίθ. *-ή*, ☞ **φεύγω**].

φυλακή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φύλαξη, φρούρηση: *φυλακὴν εἶχεν μὴ ἐκ Κορίνθου ἐκπλεῖν μηδένα* = φρουρούσε, ώστε κανείς να μην εκπλεύσει από την Κόρινθο. *ἐν φυλακῇ ἔχω τινά* = φυλάσσω κάποιον.

2. στρατιωτικός σταθμός: *φυλακὴ ἀνδρῶν.*

3. ημερήσια ή νυκτερινή βάρδια: *φυλακαὶ νυκτεριναὶ καὶ ἡμεριναί.*

ΝΕ φυλακή «τόπος τιμωρημένων».

[**φυλακ-* (πβ. *φυλάττω/φυλάσσω* < **φυλάκ-j-ω*) + παρ. επίθ. -ή].

φύλαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φύλακας, φρουρός: *φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους κατέλιπον* = άφησαν φρουρούς αρκετούς για το μισό τείχος.

ΝΕ φύλακας.

[**άγνωστης αρχής,** **φύλακ-ς* < αρχαιότερο *φυλακός*].

φυλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *φυλάσσω*

Παρατ.	ἐφύλαττον
Μέλλ.	φυλάξω
Αόρ.	ἐφύλαξα

Παρακ.	πεφύλαχα
Μέσ. μέλλ.	φυλάξομαι
Παθ. μέλλ.	φυλαχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐφυλαξάμην
Παθ. αόρ.	ἐφυλάχθην
Παθ. παρακ.	πεφύλαγμαι

1. φρουρώ: *ἐφύλαττον τὰ βασίλεια* = φρουρούσαν τα ανάκτορα.
2. μεταφορ. τηρώ, εφαρμόζω: *τοὺς νόμους, τὰς συνθήκας.*
3. ως μέσο φυλάττομαι **α.** αμετάβατο προφυλάγομαι: *πορεύονται φυλαττόμενοι* = προχωρούν προσέχοντας τον εαυτό τους. **β.** μεταβατικό με αιτιατική προφυλάγομαι από κάτι/κάποιον: *φυλάττομαί τι/τινα.*
παράγ. φυλακή, φύλαξ, φύλαξις.
ΝΕ φυλάω, φυλάσσω (με τη σημ. 1).
[**φυλάκ-jω* (*φύλαξ, -ακ-ος*) > *φυλάττω* / *φυλάσσω*].

φῦλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. φυλή, τάξη: *ἡρωικὸν φῦλον* = η τάξη των ηρώων. *τὸ τῶν σοφιστῶν φῦλον* = η τάξη των σοφιστών.
2. φύλο: *τὸ θῆλυ φῦλον, τὸ ἄρρεν φῦλον.*
3. εθνότητα: *φῦλα Πελασγῶν* = οι εθνότητες των Πελασγών.
παράγ. φυλετικός, **σύνθ.** φύλαρχος, ἀλλόφυλος, ὁμόφυλος.
ΝΕ φύλο (με τις σημ. 2, 3).
[*φῦλον, φυλή* < **φυ-* (*φύ-ομαι*) + παρ. επίθ. *-λον/-λη* με αρχική σημ. «αυτός που έχει αναπτυχθεί μέσα σε μια ομάδα», πβ. *φυτόν* = αρχ. **σλαβ.** bylĭje «φυτό»].

φύρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφυρον
Μέλλ.	φύρσω
Αόρ.	ἔφυρα
Παθ. αόρ.	ἐφύρθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐφύρην
Παθ. παρακ.	πέφυρμαι

αναμειγνύω: *γῇ αἵματι πεφυρμένη* = χώμα ανακατωμένο με αίμα.
παράγ. φυράω, φύραμα, φύρδην.
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως ομόρρ. με **λατ.** ferveō «κοχλάζω», fermentum «προζύμι», **φύρ-jω* > *φύρω*].

φύσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ο χαρακτήρας κάποιου, η ιδιοσυγκρασία του: *οὐ δημοτικὸς τὴν φύσιν ἐστίν* = δεν είναι δημοκρατικός στην ιδιοσυγκρασία.
2. η κανονική τάξη της φύσης, ο νόμος της φύσης: *ἄνοια παρὰ φύσιν δοκοῦσα εἶναι* = τρέλα που φαίνεται να είναι παρά φύσιν.
• σε δοτική ως επίρρ. φύσει εκ φύσεως: *ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷόν ἐστιν.*
3. είδος: *ἐκλέγονται ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν* = διαλέγουν από τα τόσα χρώματα ένα είδος, το είδος του λευκού.
παράγ. φυσικός, **σύνθ.** φυσιογνώμων, φυσιολόγος.
ΝΕ φύση (με τις σημ. 1, 2).
[**φυ-* (*φύ-ομαι*) + παρ. επίθ. *-σις* > *φύσις* «ό,τι αποτελεί τη φυσική πραγματικότητα, φύση», ☞ **φύω**].

φυτεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφύτευον
Μέλλ.	φυτεύσω
Αόρ.	ἐφύτευσα
Παρακ.	πεφύτευκα
Μέσ. μέλλ.	φυτεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐφυτευσάμην
Παθ. μέλλ.	φυτευθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐφυτεύθην

φυτεύω.
ΝΕ φυτεύω.
[**παράγ. λ.** *φυτός* (< *φύ-ομαι* + *-τός*) «καμωμένος από τη φύση» + παρ. επίθ. *-εύω*, ☞ **φύω**].

φύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφυον
Μέλλ.	φύσω
Αόρ. α΄	ἔφυσα
Αόρ. β΄ αμετάβατος	ἔφυν (βλ. σημ. 3, 4)
Παρακ. αμετάβατος	πέφυκα (βλ. σημ. 3, 4, 5)
Υπερσ. αμετάβατος	ἐπεφύκειν
Μέσ. και παθ. μέλλ.	φύσομαι

1. κάνω κάτι να φυτρώσει: *ὅσα ἡ γῆ φύει* = όσα κάνει η γη να φυτρώσουν.
2. στον ενεστ. παθ. φωνής φύομαι είμαι γεννημένος από τη φύση, γίνομαι: *πιστοὺς μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους* = μη θεωρείς ότι οι άνθρωποι εκ φύσεως γίνονται πιστοί.
3. με σημ. ενεστ. πέφυκα και ἔφυν είμαι εκ φύσεως, έχω φυσική κλίση: *οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς* = οι άνθρωποι έχουν επαρκή φυσική κλίση προς την αλήθεια.
4. με απαρέμφατο πέφυκα και ἔφυν είμαι εκ φύσεως διαμορφωμένος έτσι, ώστε...: *πεφύκασι δ' ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἁμαρτάνειν* = όλοι είναι έτσι εκ φύσεως διαμορφωμένοι, ώστε να κάνουν λάθη και στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα.
5. ως απρόσωπο πέφυκε είναι φυσικό, συμβαίνει κατά φυσικό τρόπο: *καὶ τὰς κρήνας ἐπι-*

λείπειν πέφυκεν, ἄν τις αὐτῶν ἀθρόα πολλὰ λαμβάνῃ = και οι κρήνες είναι φυσικό να στερεύουν, αν κανείς αντλεί από αυτές διαρκώς.
παράγ. φυτόν, φυτεύω, φύσις, φυσικός, **σύνθ.** εὐφυής, εὐφυΐα, μεγαλοφυής, αὐτόφυτος, διφυής.
ΝΕ φύομαι «βλαστάνω, βλασταίνω» (πβ. σημ. 1).
[*bhū- «αναπτύσσομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** bhūmī- «γη, έδαφος», **αρχ. σλαβ.** bylĭje «φυτό», **αλβ.** bimē «φυτό», *φύ-ω / φύ-ομαι*, αόρ. *ἔ-φυ-ν* = **λατ.** fui].

φωνή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. γλώσσα: *καὶ φωνὴ μεταξὺ τῆς τε Χαλκιδέων καὶ Δωρίδος ἐκράθη* = και η γλώσσα (της Ιμέρας) ήταν μείγμα μεταξύ της γλώσσας των Χαλκιδέων και της δωρικής.
2. φράση: *ἐρώμεθα οὖν Πρόδικον δίκαιον γὰρ τὴν Σιμωνίδου φωνὴν τοῦτον ἐρωτᾶν* = ας ρωτήσουμε τον Πρόδικο· γιατί είναι ορθό αυτόν να ρωτήσουμε για τη φράση του Σιμωνίδη.
παράγ. φωνέω, φώνημα, φώνησις, **σύνθ.** φωνασκέω, διαφωνέω, βαρβαρόφωνος, ὁμόφωνος, συμφωνέω.
ΝΕ φωνή «έναρθροι ήχοι ως μέσο επικοινωνίας των ανθρώπων».
[*φω- (συγγεν. με *φη-μί*) + παρ. επίθ. *-νή* > *φωνή*, δωρ. *φωνά*].

φῶς, φωτός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. φυσικό φως: *οὐράνιον φῶς, αἰθέρος φῶς, ἡλίου φῶς, σελήνης φῶς.*
2. τεχνητό φως (με δάδα, ξύλα κτλ.): *φῶς ποιεῖν* = κάνω τεχνητό φως. *πρὸς φῶς πίνειν* = πίνω κρασί στο φως του τζακιού.
3. το φως των ματιών: *φῶς ὀμμάτων.*
4. μεταφορικά *φῶς καὶ ζωή ἐστιν ὁ θεός.*
παράγ. φαεινός (φαεινότερος), Φα-έθων, φανός «φωτεινὸς, λαμπρός» (> αττ. ουσ. φανός, ὁ «πυρσός», μεσν. φαν-άριον), φωτεινός, φωτισμός, **σύνθ.** διαφαύσκω = διαφώσκω = διαφωτίζω, ὑποφαύσκω = ὑποφώσκω.
ΝΕ φως (με όλες τις σημ.).
[*φῶς* συνηρημένο από *φάος* < *φᾰF-, πβ. **αρχ. ινδ.** bhá-ti «φέγγει», του οποίου η βάση *bha- επανεμφανίζεται στο ομηρικό *πε-φή-σεται* (*φαίνω*) «θα φανερώσει», πβ. *φάντα' λάμποντα* < **φᾱμὶ* «λάμπω»· πρόκειται για την ίδια ρίζα που υπάρχει και στο *φημί*, ☞ και **φαίνω**].

Χ

Χ, χ, χεῖ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το εικοστό δεύτερο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [k] με δασύτητα, δηλ. ως [k], κατά την προφορά του οποίου εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέρα, όπως περίπου προφέρεται το c στο αγγλικό cat.
- ως αριθμητικό σύμβολο: χ´ = 600, αλλά ͵χ = 600.000.

χαίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχαιρον
Μέλλ.	χαιρήσω
Αόρ.	ἐχαίρησα
Παρακ.	κεχάρηκα
Μέσ. μέλλ. με τη σημ. του ενεργ.	χαρήσομαι «θα χαρώ»
Παθ. αόρ. β´ με τη σημ. του ενεργ.	ἐχάρην «χάρηκα»
Παθ. παρακ. με τη σημ. του ενεργ.	κεχάρημαι «έχω χαρεί»

1. χαίρομαι: *ἐπὶ φαύλοις χαίρει* = χαίρεται με ασήμαντα πράγματα.
2. συχνά στην προστακτική β´ προσ. χαῖρε/χαίρετε **α.** κατά τη συνάντηση φίλων χαίρε/χαίρετε, γεια σου/γεια σας: *χαῖρ᾽ ὡς μέγιστα, χαῖρε* = γεια σου και χαρά σου! **β.** κατά τον αποχωρισμό τους αφήνω γεια: *καὶ χαῖρε πόλλ᾽ ὦδελφέ* = αφήνω γεια, αδελφέ μου.
3. στην προστακτική γ´ προσ. χαιρέτω / χαιρόντων ας πάει στο καλό / ας πάνε στο καλό: *εἴτ᾽ ἐγένετο ἄνθρωπος εἴτ᾽ ἐστὶ δαίμων, χαιρέτω* = είτε άνθρωπος ήταν είτε είναι θεός, ας πάει στο καλό (έννοια που μας έπιασε!).
4. στην αρχή επιστολών χρησιμοποιείται το απαρέμφατο *Κῦρος Κυαξάρῃ χαίρειν* (ενν. *εὔχεται, λέγει*) = Κυαξάρη, εγώ ο Κύρος σε χαιρετώ!
5. ἐῶ τινα/τι χαίρειν (ή παρόμοιες εκφράσεις) δεν ασχολούμαι με κάποιον/κάτι: *ἔα αὐτὸν χαίρειν* = μην ασχολείσαι μαζί του.
6. η μετοχή χαίρων σε συνδυασμό με ρήμα με το αζημίωτο (σε αρνητικές προτάσεις): *τοῦτον οὐδεὶς χαίρων ἀδικήσει* = αυτόν κανένας δε θα τον αδικήσει με το αζημίωτο (αντίθετα, θα υποστεί τη δέουσα τιμωρία).
παράγ. χάρις, χαρά, χάρμα (τό), χαρμονή, Χάρων, χαιρετίζω, χαιρετισμός, **σύνθ.** περιχαρής, χαιρέκακος.
ΝΕ χαίρομαι & χαίρω (λόγ.) με τη σημ. 1.
[**χάρ-jω* > *χαίρω*, *gher- «χαίρομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** háryati «αγαπώ, χαίρομαι», **γερμ.** begehren «επιθυμώ», **γοτθ.** gairnei «ευχή, επιθυμία»].

χάλασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κυριολεκτικά και μεταφορικά χαλάρωση: *ψέγεται ἐπὶ τῇ χαλάσει αὐτοῦ* = κατηγορείται για τη χαλάρωση αυτού του στοιχείου. = ἄνεσις «χαλάρωση». ≠ ἐπίτασις «τέντωμα».
[**χαλα-* (< *χαλάω*) + παρ. επίθ. *-σις*].

χαλάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχάλων
Μέλλ.	χαλάσω
Αόρ.	ἐχάλασα
Μέσ. αόρ.	ἐχαλασάμην
Παθ. αόρ.	ἐχαλάσθην

χαλαρώνω: *χαλῶ τόξα* = χαλαρώνω τα τόξα. *χαλῶ τὰ νεῦρα* = χαλαρώνω τους τένοντές μου. = ἀνίημι «χαλαρώνω». ≠ συντείνω «τεντώνω».
παράγ. χάλασις, χαλασμός, χαλαρός, χαλαρότης, χαλαρόομαι.
ΝΕ χαλάω «δίνω τέλος, καταστρέφω κτλ.».
[**αβέβ. ετυμ.,** **χαλά-ω*].

χαλεπαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχαλέπαινον
Μέλλ.	χαλεπανῶ
Αόρ.	ἐχαλέπηνα
Παθ. αόρ.	ἐχαλεπάνθην

είμαι βίαιος απέναντι σε κάποιον, οργίζομαι πάρα πολύ: *πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνει* = είναι βίαιος απέναντι στη μητέρα του.
[**παράγ. λ.** **χαλεπ-* (*χαλεπ-ός*) + παρ. επίθ. *-αίνω* (< **-ανjω*) > *χαλεπαίνω*].

χαλεπός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χαλεπώτερος
Υπερθετικός	χαλεπώτατος

1. δύσκολος: *χαλεπὰ τὰ καλά* = δύσκολα είναι τα όμορφα πράγματα. ≠ ῥάδιος «εύκολος».
2. επικίνδυνος: *χαλεποὶ λιμένες. χαλεπὴ θάλαττα.*
3. για πρόσωπα δύσκολος, σκληρός, άγριος: *χαλεπός τε καὶ ἄγριος* = είναι δύσκολος και άγριος.
ΝΕ χαλεπός (λόγ., με τη σημ. 1 σε φρ. όπως *χαλεποί καιροί*).
[μεμονωμένο επίθετο χωρίς αρχαία ετυμολογική παράδοση· είναι εξεζητημένη η ερμηνεία από *χωλός* + προελληνικό επίθ. **-πο-ς*].

χαλεπῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. δύσκολα: *τῶν πραγμάτων τούτων τὴν ἀκρίβειαν χαλεπῶς ἔγνων* = δύσκολα κατάλαβα την ακριβή αλήθεια για τα πράγματα αυτά. **2.** για πρόσωπα με οργή, με σκληρότητα: *χαλεπῶς τινα τιμωροῦμαι* = τιμωρώ κάποιον με σκληρότητα.
- χαλεπῶς ἔχω είμαι οργισμένος: *πρὸς τοὺς λόγους χαλεπῶς ἔχει* = είναι εχθρικός προς τη ρητορική.

[**παράγ. λ.** *χαλεπ-ός* + παρ. επίθ. *-ῶς*].

χαλκεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
αυτός που κατεργάζεται το χαλκό, χαλκουργός.
[**παράγ. λ.** *χαλκ-ός* + παρ. επίθ. *-εύς*].

χαλκοῦς, -ῆ, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ
ο ασυναίρετος τύπος είναι *χάλκεος, -έα, -εον* χάλκινος.
ΝΕ χάλκινος.
[*χαλκ-ός* + παρ. επίθ. *-εος* > *χαλκοῦς* η συναίρεση στα αττικά έγινε στις πλάγιες πτώσεις, *χαλκέου -οῦ, χαλκέῳ -ῷ* κτλ., δάνεια λ., πβ. **σουμερ.** kalga «χαλκός»].

χαμαὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
χάμω, στο δάπεδο, στο έδαφος: *ποιῶ νεοττιὰν χαμαί* = (για πουλιά) κάνω τη φωλιά μου στο έδαφος.
ΝΕ χάμω.
[αρχικά τοπική πτώση ενός ουσ. **χαμὰ* «έδαφος», πβ. **λατ.** humī «χαμηλά», που είναι τοπική πτώση του ουσ. humus «γη, έδαφος», για το ληκτικό *-αι* πβ. **αρχ. πρωσ.** semmai «στο έδαφος» και την πρόθεση *παραί* = *παρά*].

χαρίεις, χαρίεσσα, χαρίεν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χαριέστερος
Υπερθετικός	χαριέστατος

χαριτωμένος, όμορφος: *ὡς χαρίεν ἄνθρωπος* (= ὁ ἄνθρωπος), *ὅταν ἄνθρωπος ᾖ* = πόσο χαριτωμένη ύπαρξη είναι ο άνθρωπος, όταν είναι πραγματικά άνθρωπος.
[*χάρις, *χαρίϜεντ-ς* > *χαρίεις, *χαρίϜεντ-ja* > *χαρίεσσα, *χαρίϜεντ* > *χαρίεν*].

χαρίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχαριζόμην
Μέλλ.	χαριοῦμαι
Αόρ.	ἐχαρισάμην
Παρακ. με ενεργ. σημ.	κεχάρισμαι «έχω κάνει το χατίρι»

κάνω το χατίρι κάποιου, κάνω χάρη σε κάποιον: *ἐγὼ τῷ Καλλίᾳ χαριζόμενος παρέμεινα* = εγώ έμεινα κάνοντας το χατίρι του Καλλία.
ΝΕ χαρίζομαι.
[**παράγ. λ.** *χάρις* + παρ. επίθ. *-ίζομαι*, ☞ **χάρις**].

χάρις, χάριτος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. ευνοϊκή διάθεση προς κάποιον: *τῶν Μεσσηνίων χάριτι ἐπείσθη* = πείστηκε από ευνοϊκή διάθεση προς τους Μεσσηνίους.
2. ευγνωμοσύνη: *πολλὴν Μενελάῳ χάριν ἀπέδωκεν ὑπὲρ τῶν πόνων οὓς δι᾽ ἐκείνην ὑπέμεινεν* = έδειξε μεγάλη ευγνωμοσύνη στο Μενέλαο για τους κόπους που υπέμεινε εξαιτίας της. *χάριν οἶδά τινι* = δείχνω ευγνωμοσύνη σε κάποιον.

3. χατίρι.
ΝΕ χάρη (με τις σημ. 1, 2, 3).
[**χάρ-* (*χαίρω* < **χάρ-jω*) + παρ. επίθ. *-ις* ή παλιό θέμα σε *-ι*, *χαρι-* (: *χαίρω*) + *-ς*].
χάσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχασκον
Μέλλ.	χανοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔχανον
Παρακ.	κέχηνα
Υπερσ.	ἐκεχήνειν

1. ανοίγω το στόμα: *λύκος ἔχανεν* = ο λύκος άνοιξε το στόμα.
2. χαζεύω, βλέπω κάτι έκπληκτος με ανοιχτό το στόμα: *πρὸς ταῦτα ἦν κεχηνώς* = έμεινε κατάπληκτος για αυτά (που άκουσε).
παράγ. χάσμα, χασμάομαι, χασμωδία, **σύνθ.** ἀχανής.
ΝΕ χάσκω (με τις σημ. 1, 2).
[*χά-σκω* (πβ. *φά-σκω* < *φαμί, φημί*), που είναι αρχαιότερος τύπος του *χαίνω* (< **χάνjω*), $*g^hn_o$-, **αρχ. ισλανδ.** gan «κραυγή»].
χειμάζω ΡΗΜΑ
αμετάβ. περνώ το χειμώνα μου, διαχειμάζω.
παράγ. χειμάδιον «κατάλυμα για το χειμώνα», **σύνθ.** διαχειμάζω, παραχειμάζω.
ΝΕ σύνθ. *διαχειμάζω*.
[*χεῖμα, τὸ* «κρύο, χειμώνας, θύελλα» + παρ. επίθ. *-άζω* > *χειμάζω*, *gheim- (+ -en/-on): **αρχ. ινδ.** héman «κατά το χειμώνα», που αντιστοιχεί στο *χειμερινός*, **λατ.** hībernus].
χειμών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. χειμώνας: *χειμῶνος ὥρα* = στην εποχή του χειμώνα. ≠ θέρος.
2. καταιγίδα: *μέγας χειμὼν ἐπέπεσε* = ενέσκηψε μεγάλη καταιγίδα.
ΝΕ χειμώνας (με τη σημ. 1).
[*χεῖμα, τὸ* «χειμώνας, κρύο» + παρ. επίθ. *-ών* > *χειμών*, *gheim-, ☞ **χειμάζω**].
χείρ, χειρός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
χέρι: *γέροντα χειρὸς ἀνίστημι* = σηκώνω το γέροντα πιάνοντάς τον από το χέρι. *ἐπὶ δεξιὰ χειρός* = στα δεξιά του χεριού. *ἐπ᾽ ἀριστερὰ χειρός* = στα αριστερά του χεριού.
παράγ. χειρόω, **σύνθ.** χειρῶναξ, χειροτεχνία, χειροτονία, χειρουργός, αὐτόχειρ, ἐπίχειρα (τά), ἐπιχειρέω, ἐγχειρέω, ἐγχειρίδιον.
ΝΕ χέρι.
[**χερσ-* (πβ. αιολ. *χέρρας* αιτιατ. πληθ., δωρ. *χήρ*, αιτιατ. *χῆρα*), από όπου ονομ. *χείρ*, πληθ. *χεῖρες*, *gher-s ή προτιμότερο *ghesr-].
χειροτονέω -ῶ ΡΗΜΑ
1. εκλέγω κάποιον σηκώνοντας το χέρι μου: *ἐχειροτονεῖτε στρατηγούς* = εκλέγατε στρατηγούς. *ἐπὶ τοῦτο ἐχειροτονήθησαν, ἵνα...* = εξελέγησαν για τούτο, για να... ≠ κληρόω «αναδεικνύω κάποιον σε ένα αξίωμα με τη μέθοδο της κλήρωσης».
2. ψηφίζω κάποιο πράγμα: *χειροτονῶ ὅ τι ἂν ἐμοὶ δοκῇ συμφέρειν τῇ πόλει* = ψηφίζω οτιδήποτε μου φαίνεται ότι συμφέρει την πόλη.
ΝΕ χειροτονώ «απονέμω εκκλησιαστικό αξίωμα».
[επίθετο *χειροτόνος* «που σηκώνει το χέρι» (*χείρ* + *τείνω*) + παρ. επίθ. *-έω*].
χέρνιψ, χέρνιβος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το εξαγιασμένο νερό που χρησιμοποιούσαν για να πλένουν τα χέρια τους πριν από θυσίες: *τὸ κανοῦν αἴρεσθε καὶ τὴν χέρνιβα* = φέρτε το καλάθι και το εξαγιασμένο νερό.
[**σύνθ. λ.** **χερ-* (< *χερρ-*, ☞ **χείρ**) + *νίζω* «νίβω, πλένω» (< $*nig^w$-, για την εξέλιξη του υπερωικοχειλικού $*g^w$ πβ. *νίζω* «πλύνω» αλλά *ἄ-νιπ-τος* «άπλυτος»].
χέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχεον
Μέλλ.	χέω
Αόρ.	ἔχεα
Παρακ.	κέχυκα
Μέσ. αόρ.	ἐχεάμην
Παθ. μέλλ.	χυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχύθην
Παθ. παρακ.	κέχυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεχύμην

μεταβατικό χύνω: *δάκρυα χέω* = χύνω δάκρυα.
παράγ. χοή, χοῦς (< χόος) «σωρός χώματος», χοάνη, χυτός, χύτρα (ἡ), χύδην, χυδαῖος, **σύνθ.** οἰνοχόη «κανάτι κρασιού», ὑδροχόος.
ΝΕ χύνω.
[*χέω* < **χέϝω*, **χευ-*: *ghew-, πβ. **γερμ.** giessen «χύνω», **λατ.** fundo «χέω, χύνω» < *gheu-d-].
χθόνιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που βρίσκεται στη γη ή κάτω από τη γη: *χθόνιος θεός* = θεός του Κάτω Κόσμου. ≠ οὐράνιος.
ΝΕ χθόνιος (και στο σύνθ. καταχθόνιος κτλ.).
[**παράγ. λ.** *χθών* + παρ. επίθ. *-ιος*].
χθών, χθονός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
λέξη ποιητική γη.
παράγ. χθόν-ιος, χθαμ-αλός, χαμ-ηλός, **σύνθ.** καταχθόνιος, ὑποχθόνιος, αὐτόχθων.
[**χθώμ* (πβ. *χθαμ-αλὸς* «ίσος με το έδαφος, χαμηλός»), **λατ.** humus].
χίμαιρα, χιμαίρας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κατσίκα: *χιμαίρας καταθύω τῇ θεῷ* = θυσιάζω κατσίκες στη θεά.
ΝΕ χίμαιρα «μυθικό όν με μορφή κατσίκας».
[*χίμαιρα* < **χίμα-ρjα* < *χεῖμα, τό* + παρ. επίθ. *-ρjα*, ☞ **χειμών** και πβ. *χίμαροι· αἶγες χειμέριαι* και *χίμαιρα· ἡ ἐν χειμῶνι τεχθεῖσα, οἷον*

ένα χειμῶνα ἔχουσα· το *χίμαρος, ὁ* «κατσικάκι» πρέπει να είναι νεότερος σχηματισμός].

χιτών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χιτώνας (το κυριότερο ρούχο των αρχαίων Ελλήνων, το οποίο φορούσαν κατάσαρκα. Πάνω από το χιτώνα φορούσαν, αν ήταν κρύο, το *ἱμάτιον*).

παράγ. χιτώνιον, χιτωνίσκος, **σύνθ.** ἀχίτων, φαιοχίτων.

NE χιτώνας.

[**σημιτικό** δάνειο *χιτὼν* και *κιθών* (με αντιμετάθεση δασύτητας) < **χιτ-* + παρ. επίθ. *-ών*, πβ. **φοινικικό** kīn «ρούχο από λινάρι»].

χιών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χιόνι.

παράγ. χιονίζω, χιονώδης, **σύνθ.** χιονοβόλος, χιονόβλητος «σκεπασμένος με χιόνι».

NE χιόνι.

[*χιών* < **χιώμ*, **λατ.** hiems «χειμώνας», **αρμ.** jiwn «χιόνι», *gh(i)yem-/* gh(i)yom-, ομόρρ. του ☞ **χειμών**].

χλαῖνα, χλαίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πανωφόρι που φορούσαν πάνω από το *χιτῶνα* το χειμώνα.

NE χλαίνη.

[**χλάμ-jă* > **χλάν-jă* > *χλαῖνα*, **χλαμ-* (από όπου *χλαμ-ύς*), **άγνωστης αρχής**].

χλαμύς, -ύδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κοντός μανδύας που φορούσαν κυρίως οι ιππείς.

NE χλαμύδα.

[**χλαμ-* + παρ. επίθ. *-ύς*, βλ **χλαῖνα**].

χλευάζω ΡΗΜΑ

εμπαίζω: *διασύρω τινὰ χλευάζων* = διασύρω κάποιον εμπαίζοντάς τον.

παράγ. χλευασμός, χλευαστής, χλευαστικός.

NE χλευάζω (λόγ.).

[**παράγ. λ.** *χλεύη* «κοροϊδία» + παρ. επίθ. *-άζω* > *χλευάζω*, **IE** αρχής].

χορηγέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. είμαι ο κορυφαίος μιας ομάδας χορευτών.

2. αναλαμβάνω τα έξοδα για την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό μιας ομάδας χορευτών που θα συμμετάσχει σε δημόσια γιορτή, είμαι χορηγός (☞ **χορηγός**): *χορηγεῖ παισὶ Διονύσια* = είναι χορηγός σε χορό αγοριών στα Διονύσια.

3. χορηγώ.

NE χορηγώ (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *χορηγός* + παρ. επίθ. *-έω*].

χορηγία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οι υπηρεσίες του χορηγού (☞ **χορηγός**) στην Αθήνα: *αἱ χορηγίαι εὐδαιμονίας ἱκανὸν σημεῖόν εἰσι* = οι χορηγίες (που ανέλαβε) είναι επαρκής απόδειξη του πλούτου του.

NE χορηγία «οικονομική στήριξη για κοινωφελείς σκοπούς».

[**παράγ. λ.** *χορηγὸς* + παρ. επίθ. *-ία*].

χορηγικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που ανήκει σε χορηγό: *χορηγικοὶ τρίποδες* (τους αφιέρωνε σε κάποιο θεό ο ☞ **χορηγός,** εάν η ομάδα των χορευτών που χρηματοδότησε νικούσε στο διαγωνισμό).

[**παράγ. λ.** *χορηγός* + παρ. επίθ. *-ικός*].

χορηγός, -οῦ, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο αρχηγός, ο κορυφαίος, σε μια ομάδα χορευτών.

2. στην Αθήνα και αλλού ο πολίτης που κάλυπτε τις δαπάνες που απαιτούνταν για την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό μιας ομάδας χορευτών που θα συμμετείχε σε δημόσια γιορτή: *καταστὰς χορηγὸς τραγῳδοῖς ἀνήλωσα τριάκοντα μνᾶς* = αφού ορίστηκα χορηγός σε παράσταση τραγωδίας, δαπάνησα τριάντα μνες.

3. γενικά άτομο που αναλαμβάνει τα έξοδα για οποιαδήποτε δημόσια εκδήλωση.

παράγ. χορηγέω, χορηγία, χορήγημα, χορήγησις.

NE χορηγός (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *χορηγός* «ο αρχηγός του χορού», δωρ. *χορᾱγὸς* < *χορός* + *ἡγέομαι*/δωρ. **ἁγέομαι*, πβ. *λοχᾱγός*].

χορικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο σχετιζόμενος με το χορό, την ομάδα χορευτών.

- τὸ χορικὸν ως ουσιαστικό το μέρος εκείνο του δράματος που ανήκει στην ομάδα των χορευτών (όχι στους ηθοποιούς).

[**παράγ. λ.** *χορός* + παρ. επίθ. *-ικός*].

χορός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χορός (ως μορφή ψυχαγωγίας ή δημόσιας θρησκευτικής εκδήλωσης).

2. ομάδα χορευτών.

παράγ. χορικός, χορευτής, χορευτικός, **σύνθ.** φιλόχορος, Στησίχορος, χορίαμβος. **NE** χορός (και με τις δύο σημ.).

[**άγνωστης αρχής,** ατεκμηρίωτη η συσχέτιση με τα *χῶρος* (*ὁ*) και *χόρτος* (*ὁ*), ίσως *gher- «πιάνομαι από το χέρι»].

χόω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχουν
Μέλλ.	χώσω
Αόρ.	ἔχωσα
Παρακ.	κέχωκα
Παθ. μέλλ.	χωσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐχωσάμην
Παθ. αόρ.	ἐχώσθην

Παθ. παρακ.	κέχωσμαι

1. για χώμα στοιβάζω, συσσωρεύω: *χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν* = στοίβαζαν σωρό χώματος προς τα τείχη της πόλης.
2. παθητικό σκεπάζομαι με χώμα ή με άλλο υλικό: *πορθμὸς χωσθείς* = πορθμός που σκεπάστηκε με χώμα (☞ **χῶμα**).
[*χό- (< *χό-ος/χοῦς* < *χέω*) + παρ. επίθ. -*ω* > *χόω*, ☞ **χέω**].

χράομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ ☞ **χράω.**

χράω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	χρήσω
Αόρ.	ἔχρησα
Μέσ. παρατ.	ἐχρώμην
Μέσ. μέλλ.	χρήσομαι
Παθ. αόρ. με τη σημ. 2	ἐχρήσθην
Μέσ. αόρ.	ἐχρησάμην
Μέσ. παρακ.	κέχρημαι
Παθ. παρακ. με τη σημ. 2	κέχρησμαι
Μέσ. υπερσ.	ἐκεχρήμην

1. στην ενεργητική φωνή, για τους θεούς και τους χρησμούς τους καθοδηγώ με χρησμό, χρησμοδοτώ: *λέγεται Ἀλκμέωνι τὸν Ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν* = λέγεται ότι ο Απόλλωνας χρησμοδότησε στον Αλκμέωνα να κατοικήσει σε αυτό το μέρος.
2. στη μέση φωνή, για ανθρώπους χρῶμαι συμβουλεύομαι (θεό ή μαντείο): *οἱ θύοντες καὶ οἱ χρώμενοι τῷ θεῷ* = όσοι προσφέρουν θυσίες και όσοι συμβουλεύονται το θεό.
3. στη μέση φωνή χρῶμαι
α. με δοτική χρησιμοποιώ: *χρῶμαι ἀργυρίῳ* = χρησιμοποιώ χρήματα.
β. για εξωτερικά γεγονότα υφίσταμαι, υπόκειμαι σε: *ἐτύχομεν χειμῶνί τινι χρησάμενοι* = συνέβη να υποστούμε καταιγίδα.
[*χράω* (γ´ εν. *χρῇ* και *χρᾷ*, απαρέμφ. *χρᾶν*), προβληματική η συσχέτιση με *χρὴ* «είναι ανάγκη» και *gher- (> **λατ.** hortor)].

χρεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
έλλειψη, ανάγκη: *ἵππων χρεία οὐκ ἔστι* = δεν υπάρχει ανάγκη για άλογα.
παράγ. χρειώδης «αναγκαίος», ἀχρεῖος (και ἄχρειος) «μη ωφέλιμος», ἀχρειόω.
ΝΕ χρεία (με την ίδια σημ.).
[*χρεία*, ιων. *χρείη*, **χρα-* (*χρά-ομαι*), **χρη-* (*κέ-χρη-μαι*), ☞ **χράομαι**].

χρεὼν ή **χρεών ἐστι**
απρόσωπη έκφραση που ακολουθείται από απαρέμφατο είναι αναγκαίο: *οὐ χρεών ἐστι ἐπαγγεῖλαι τοῦτο εἰς τὴν Λακεδαίμονα* = δεν είναι αναγκαίο να το αναγγείλουν αυτό στη Σπάρτη.
[*χρὴ ὄν* > *χρεὼν* ή ενδεχομένως *χρεώ, ἡ/τό* + -*ν* κατά το *δέο-ν*].

χρὴ ΡΗΜΑ

Παρατ.	χρῆν & ἐχρῆν
Μέλλ.	χρῆσται, χρῆσται

είναι αναγκαίο, πρέπει: *χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ᾽ αὐτούς* = πρέπει κάποιοι από εμάς να επιτεθούν σε αυτούς. = δεῖ.
παράγ. χρεῖα (ἡ) **σύνθ.** ἀξιόχρεως, ὑπόχρεως (και ὑπόχρεος), χρεωκοπέω, χρεωφειλέτης.
[*χρὴ* «(είναι) ανάγκη» (αρχικά ουδ. ουσ.), που συνδυάζεται με το *εἰμὶ* για να σχηματίσει ένα είδος κλίσης, π.χ. *χρὴ ἦν* > *χρῆν*, *ἐχρῆν*, *χρὴ ἔσται* > *χρῆσται*, *χρὴ εἶναι* > *χρῆναι*, *χρὴ ὄν* > *χρεών*, ιων. *χρεόν*· το *χρὴ* θεωρείται η βάση για το *χρῆσθαι*, ☞ **χράω**].

χρῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ό,τι κανείς χρειάζεται ή χρησιμοποιεί.
1. στον πληθ. χρήματα **α.** αγαθά, περιουσία: *τοῖς σκεύεσι καὶ τοῖς χρήμασι ἀποθήκη* = αποθήκη για τα σκεύη και τα αγαθά τους. **β.** χρήματα, λεφτά: *ζημιοῦμαι χρήμασιν* = μου επιβάλλεται χρηματικό πρόστιμο.
2. πράγμα, υπόθεση, κατάσταση: *πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος* = μέτρο όλων των πραγμάτων είναι ο άνθρωπος.
παράγ. χρηματίζω, χρηματισμὸς «ευεργεσία», χρηματιστὴς «έμπορος», χρηματιστήριον «χώρος αγοραπωλησιών», **σύνθ.** παραχρῆμα «αμέσως», ἀχρήματος, φιλοχρήματος.
ΝΕ χρήμα (με τη σημ. 1β).
[*χρή* + παρ. επίθ. -*μα* > *χρῆμα* (αρχικά «τα αγαθά, ο πλούτος», κατόπιν «το νόμισμα», οπότε αντιτέθηκε προς το *κτῆμα* «κτηματική περιουσία»)].

χρηματίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχρημάτιζον
Μέλλ.	χρηματιῶ
Παρακ.	κεχρημάτικα
Μέσ. μέλλ.	χρηματιοῦμαι
Μέσ. παρακ.	κεχρημάτισμαι

1. διαπραγματεύομαι (ιδιαίτερα χρηματικές υποθέσεις).
2. συνήθως στη μέση φωνή χρηματίζομαι διαπραγματεύομαι ή διεξάγω εμπορικές συναλλαγές με στόχο το κέρδος, κερδίζω χρήματα: *οἴονται χρηματιεῖσθαι μᾶλλον ἢ μαχεῖσθαι* = φαντάζονται ότι θα κερδίσουν χρήματα μάλλον παρά ότι θα πολεμήσουν.
παράγ. χρηματισμός, χρηματιστής.
ΝΕ χρηματίζω «υπηρετώ σε μια θέση» & χρηματίζομαι «επιδιώκω το χρήμα, δωροδοκούμαι».
[**παράγ. λ.** *χρῆμα, -ατος* + παρ. επίθ. -*ίζω* > *χρηματίζω*, ☞ **χρῆμα**].

χρηστός,-ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
χρήσιμος, καλός για κάτι: *χρηστόν/πονηρὸν περὶ τὸ σῶμα* = χρήσιμο/κακό για το σώμα.
παράγ. χρηστικός, **σύνθ.** ἄχρηστος, δύσχρηστος, καταχρηστικός.
ΝΕ χρηστός «αγαθός».
[*χρή-* (< *χράομαι* «μεταχειρίζομαι») + παρ. επίθ. *-σ-τός* > *χρηστός*, καθώς οι λέξεις *χρηστήρ, χρήστης* συνδέονται ετυμολογικά με το *χρη-σμός*, που εδώ αναλύθηκε ως *χρησ-μός*].

χρίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχριον
Μέλλ.	χρίσω
Αόρ.	ἔχρισα
Παρακ.	κέχρικα
Μέσ. μέλλ.	χρίσομαι
Παθ. μέλλ.	χρισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχρίσθην
Παθ. παρακ.	κέχρι(σ)μαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεχρίσμην

αλείφω, χρίω.
ΝΕ χρίω.
[**χρισ-* (πβ. *χρῖσ-μα*) + παρ. επίθ. *-jω*, **ΙΕ** αρχής].

χρόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. χρονικό διάστημα.
2. καθυστέρηση: *οὐκ ἀνέμενον τὸν κήρυκα οὐδ' ἐνεποίησαν χρόνον οὐδένα* = δεν περίμεναν τον κήρυκα ούτε σημείωσαν καμιά καθυστέρηση.
3. επιρρηματικές και άλλες χρήσεις: *πολὺν χρόνον. ὀλίγον χρόνον. οὐκ ὀλίγον χρόνον. τοῦτον τὸν χρόνον. οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ* = δεν πέρασε πολύς χρόνος από τότε που.
ΝΕ χρόνος (με τη σημ. 1). Για τη σημ. «έτος» οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα *ἔτος, ἐνιαυτός*.
[**άγν. ετυμ.**, καθώς η σύνδεση του *χρόνος* με το *κείρω* «κόβω» ως «τμήμα χρονικής διάρκειας» ή το *γέρων* είναι ατεκμηρίωτη].

χρυσοῦς, -ῆ, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ
καμωμένος από χρυσό, χρυσός: *χρυσᾶ τάλαντα. χρυσῆ Ἀφροδίτη* = χρυσό άγαλμα της Αφροδίτης.
ΝΕ χρυσός.
[*χρύσεος* > *χρυσοῦς, χρυσέη* > *χρυσῆ, χρύσεον* > *χρυσοῦν* (η συναίρεση έγινε με το κατέβασμα του τόνου στις πλάγιες πτώσεις, π.χ. *χρυσέου* > *χρυσοῦ*), **σημιτ.** δάνειο, πβ. **ακκαδ.** hurāsu «χρυσός», **εβρ.** hārus, **φοινικικό** hrs, ενώ οι λοιπές **ΙΕ** γλώσσες είχαν άλλη λ. για τον χρυσό, π.χ. **λατ.** aurum].

χρῶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. δέρμα (ιδιαίτερα του ανθρώπου).
2. χρώμα του δέρματος: *χρῶμα μέλας* = μαύρος ως προς το χρώμα του δέρματος.
3. γενικά χρώμα.
ΝΕ χρώμα (με τη σημ. 3).
[**χρω-* (< *χρῶ-σις* «χρωματισμός» < *χρώς, χρωτός, ὁ* «το δέρμα του ανθρώπου») + παρ. επίθ. *-μα* > *χρῶμα*, ☞ **χρώς**].

χρώς, χρωτός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το δέρμα του ανθρώπου.
- ἐν χρῷ πολύ κοντά στο δέρμα: *ἐν χρῷ κεκαρμένος* = κουρεμένος σύρριζα.

παράγ. χροιά, χρῶμα, χρώννυμι «χρωματίζω» (**χρώσ-νυ-μι*), χρῶμα, **σύνθ.** μελανόχροος, συγχρωτίζομαι.
[*χρώς*, γεν. *χροὸς* και *χρωτός*, αρχικά **χροϜοσός* > (συναίρεση) **χροϜώς* > (συναίρεση) *χρώς*, συγγεν. με *χραύω/-ομαι* «εφάπτομαι»].

χυδαῖος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χυδαιότερος
Υπερθετικός	χυδαιότατος

1. συνηθισμένος, συνήθης, κοινός: *χυδαῖοι φοίνικες*.
2. για πρόσωπα της μάζας, του όχλου: *χυδαῖος ὄχλος* = ο κοινός όχλος, η μάζα.
ΝΕ χυδαίος (με τη σημ. 2).
[επίρρ. *χύδ-ην* «χύμα, σε σκόρπια κατάσταση» (< *χέω, χεῦ-μα*) + παρ. επίθ. *-αῖος*].

χωλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
κουτσός.
παράγ. χωλότης, χωλαίνω, **σύνθ.** χωλόπους, χωλίαμβος.
ΝΕ χωλός.
[**χω-* «χωλαίνω, κουτσαίνω» + παρ. επίθ. *-λός*, που συνήθως συνοδεύει επίθετα που δηλώνουν αναπηρία (*στρεβλός, σιφλός, τραυλός, τυφλός* κτλ.), ανετυμολόγητο· η συσχέτιση με *χαλάω* είναι εξεζητημένη].

χῶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σωρός χώματος (που στοίβαζαν οι εχθροί δίπλα στα τείχη μιας πόλης, για να μπορέσουν να ανέβουν σε αυτά και να την καταλάβουν): *χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν* = στοίβαζαν σωρό χώματος κοντά στα τείχη της πόλης.
παράγ. χωματισμός, χωματικός, **σύνθ.** ἀνάχωμα, περίχωμα.
ΝΕ χώμα. Το σημερινό *χώμα* οι αρχαίοι το δήλωναν με τη λέξη *γῆ*.
[**χω-* (πβ. *χῶσαι*, αόρ. του *χώννυμι* και *χωννύω* «συσσωρεύω») + παρ. επίθ. *-μα* > *χῶμα*, ☞ **χέω**].

χώρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. χώρα.
2. χώρος: *τοῦτο χώρας μεγάλης δεῖται* = αυτό χρειάζεται μεγάλο χώρο.

3. η κοινωνική θέση κάποιου: *ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἐσόμεθα* = θα έχουμε το status των δούλων.

παράγ. χωρίον, χωρικός, χωρέω, χωρίζω, χωρίς, **σύνθ.** καταχωρίζω «βάζω στον τόπο», πλησιόχωρος, στενόχωρος, εὐρύχωρος, ἐγχώριος.

NE χώρα (με τη σημ. 1).

[ίσως *χώρ-α*, που θα μπορούσε να συσχετίζεται με το *χορός, ὁ* «οριοθετημένο έδαφος για χορό»].

χωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχώρουν
Μέλλ.	χωρήσομαι & (σε κάποια σύνθετα) -χωρήσω
Αόρ.	ἐχώρησα
Παρακ.	κεχώρηκα
Παθ. μέλλ.	χωρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχωρήθην
Παθ. παρακ.	κεχώρημαι

1. προχωρώ, πηγαίνω, έρχομαι.

2. χωράω: *οὐκ ἐχώρησεν αὐτοὺς ἡ πόλις.*

NE χωρώ (με τη σημ. 2).

[**χωρ-* (πβ. *χώρα*) + παρ. επίθ. *-έω* > *χωρ-έω*, ίσως συγγεν. με *χορός, ὁ* που δηλώνει «περιορισμένο χώρο»].

χωρὶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΠΡΟΘΕΣΗ

1. ως επίρρημα χωριστά, χώρια: *ἔθεντο χίλια τάλαντα χωρίς* = έβαλαν χώρια χίλια τάλαντα.

2. ως πρόθεση με γενική **α.** χωρίς. **β.** χωριστά από κάτι, μακριά από κάτι: *αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἡ ψυχὴ ἔσται χωρὶς τοῦ σώματος* = η ψυχή θα είναι μόνη της χωριστά από το σώμα.

NE χωρίς (με τη σημ. 2α).

[επίρρ. και πρόθεση *χωρίς*, δωρ. *χῶρι* < *χώρ-α* στη σημ. «σε ξεχωριστό χώρο, εκτός, άνευ», ☞ **χώρα**].

Ψ

Ψ, ψ, ψεῖ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό τρίτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως σύμβολο αριθμού *ψ´* = 700, αλλά *͵ψ* = 700.000.

ψάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψαλλον
Μέλλ.	ψαλῶ
Αόρ.	ἔψηλα

πάλλω (τις χορδές μουσικού οργάνου με τα δάκτυλά μου και όχι με το πλήκτρο): *τὰς χορδὰς ψάλλω, οὐ πλήκτρῳ κρούω* = πάλλω τις χορδές με τα δάκτυλά μου, δεν τις κτυπώ με το πλήκτρο.

- παροιμία *ῥᾶον ἤ τις ἂν χορδὴν ψήλειε* = ευκολότερο από αν έψαυε κανείς μια χορδή.

παράγ. ψαλμός, ψάλτης, ψαλτήριον, **σύνθ.** ψαλμῳδός.

NE ψάλλω, ψέλνω (λ.χ. στην εκκλησία).

[**ψήλ-/*ψάλ-* + παρ. επίθ. *-jω* > **ψάλ-jω* > *ψάλλω*, ομόρρ. του **ψήω* «ξύνω» (απαρέμφ. *ψῆν, ψήσω, ἔψησα*), που δεν έχει, όπως και το *ψάλλω*, ασφαλή ετυμολογία].

ψαύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψαυον
Μέλλ.	ψαύσω
Αόρ.	ἔψαυσα
Παρακ.	ἔψαυκα
Παθ. αόρ.	ἐψαύσθην
Παθ. παρακ.	ἔψαυσμαι

πιάνω με το χέρι, ψαύω, ακουμπώ: *μὴ ψαῦε ἀδικίας ὃν τρόπον οὐδὲ πυρός* = μην ακουμπάς την αδικία όπως δεν ακουμπάς ούτε τη φωτιά.

παράγ. ψαῦσις, ψαῦσμα, **σύνθ.** ἐπιψαύω, προσψαύω.

NE ψαύω (λόγ., με την ίδια σημ.).

[*ψαύ-ω*, ομόρρ. με *ψῆν* < **ψάω* «ξέω, ξύνω», ☞ **ψάλλω**].

ψέγω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ψέξω
Αόρ. β´	ἔψεξα
Παθ. παρακ.	ἔψεγμαι

κατηγορώ: *λόγον δίδωμι περὶ ὧν με ψέγουσιν* = λογοδοτώ για όσα με κατηγορούν.

= αἰτιάομαι. ≠ ἐπαινέω.

παράγ. ψόγος, ψογερός, **σύνθ.** ἐπίψογος, φιλόψογος.

NE ψέγω.

[**ψεγ-, *ψογ-*, **αβέβ. ετυμ.,** όπως άλυτο παραμένει και το ερώτημα ποια από τις λέξεις *ψέγω* και *ψόγος* προϋποθέτει την άλλη στο σχήμα *ε-ο*].

ψελλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που κάνει λάθη στην ομιλία, τραυλός: *ψελλός ἐστι καὶ καλεῖ τὴν ἄρκτον ἄρτον* = είναι τραυλός και λέγει την άρκτον («αρκούδα») άρτον («ψωμί»). = τραυλός.

παράγ. ψελλισμός.

NE ψελλός.

[**ψελ-* «τραυλίζω» + παρ. επίθ. *-λός*, ηχομιμητικό].

ψεύδω ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ.	ψεύσομαι

Μέσ. αόρ.	ἐψευσάμην
Μέσ. παρακ.	ἔψευσμαι

1. μέση φωνή, απόλ. ψεύδομαι ψεύδομαι. ≠ ἀ-ληθεύω «λέω την αλήθεια».
2. μέση φωνή ψεύδομαι παραβαίνω, αθετώ: *συνθήκας ψεύδομαι* = παραβαίνω τις συμφωνίες.
3. παθ. φωνή *ψεύδομαι τῆς ἐλπίδος* = διαψεύδομαι ως προς την ελπίδα μου.
παράγ. ψεῦδος, ψεύστης, ψεῦσμα, ψευδής, **σύνθ.** διάψευσις, φιλοψευδής, ψεδομαρτυρέω.
ΝΕ ψεύδομαι (με τη σημ. 1).
[*ψεύδ-ομαι*, *bhseu- «φυσώ, ψεύδομα», πβ. **αρχ. ινδ.** bhástra «ασκός, φυσητήρι», για τη σημασιολογική εξέλιξη «φυσώ, φυσώ αέρα» > «ψεύδομαι» πβ. ομηρικό *ἀνεμώλια βάζεις* «λέγεις λόγια του αέρα»].

ψῆγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ρίνισμα, ροκάνισμα, ελάχιστο μέρος ενός υλικού: *ψῆγμα χρυσοῦ, ψῆγμα σιδήρου.*
ΝΕ ψήγμα.
[*ψηγ- (*ψήχ-ω* «ρινίζω, κόβω σε πολύ μικρά κομματάκια» + παρ. επίθ. *-μα* > *ψῆγμα*].

ψηλαφάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐψηλάφων
Μέλλ.	ψηλαφήσω
Αόρ. β΄	ἐψηλάφησα
Παθ. μέλλ.	ψηλαφηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐψηλαφήθην

ψαχουλεύω, αισθάνομαι με την αφή: *ἐψηλαφῶμεν ἐν σκότει τὰ πράγματα* = ψάχναμε στο σκοτάδι τα πράγματα.
παράγ. ψηλάφημα, ψηλάφησις, **σύνθ.** ἀναψηλαφάω.
ΝΕ ψηλαφώ & ψηλαφίζω.
[ίσως **σύνθ.** από *ψάλλω* + *ἁφάω* (*ἁφή*) «πιάνω με το χέρι»].

ψηφίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐψήφιζον
Μέλλ.	ψηφιῶ
Αόρ.	ἐψήφισα
Παρακ.	ἐψήφικα
Μέσ. μέλλ.	ψηφιοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐψηφισάμην
Μέσ. παρακ.	ἐψήφισμαι

1. μετρώ κάτι χρησιμοποιώντας *ψήφους*, δηλ. πετραδάκια.
2. μέση φωνή ψηφίζομαι ψηφίζω υπέρ κάποιου πράγματος: *ψηφίζεσθε τὸν πόλεμον* = ψηφίστε υπέρ του πολέμου.
3. παθ. φωνή ψηφίζομαι αποφασίζομαι με ψηφοφορία: *τὰ ἐνθάδε ψηφισθησόμενα* = όσα θα αποφασιστούν με ψηφοφορία εδώ.
ΝΕ ψηφίζω (με τη σημ. 2).
[**παράγ. λ.** *ψῆφος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

ψῆφος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. μικρή στρογγυλή πέτρα, πετραδάκι, χαλίκι.
2. πετραδάκι, χαλίκι, που το χρησιμοποιούσαν στην ψηφοφορία, ψήφος: *ψῆφον φέρω* = ρίχνω την ψήφο μου.
παράγ. ψηφίς, -ῖδος «πετραδάκι», ψηφίζω, ψήφισμα, **σύνθ.** ψηφοκλέπτης, ψηφοφορέω.
ΝΕ ψήφος (από τη σημ. 2).
[*ψᾰφ-, *ψᾰφ-, δωρ. *ψᾶφος*, ομόρρ. του **ψάω* (*ψῆν*), ☞ **ψάλλω**].

ψιλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
ως στρατιωτικός όρος ελαφρά οπλισμένος. ≠ ὁπλίτης «βαριά οπλισμένος».
2. για φθόγγους αυτός που προφέρεται λιτά και απέριττα, δηλ. χωρίς δασεία, δασύτητα, λ.χ. τα σύμφωνα *τ, π, κ.* ≠ δασύς.
ΝΕ ψιλός, και με τις δύο σημ.
[**ψι-* (ομόρρ. του *ψῆ*), ☞ **ψάλλω**) + παρ. επίθ. *-λός*].

ψόγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
επίκριση: *ψόγον ἐπιφέρω τινί* = διατυπώνω επικρίσεις εις βάρος κάποιου.
ΝΕ ψόγος.
[**ψεγ-*, **ψογ-* (< *ψέγω*) + παρ. επίθ. *-ος* > *ψόγος*, ☞ **ψέγω**].

ψοφέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρακ.	ἐψόφηκα

1. κτυπώ, κάνω θόρυβο: *ψοφοῦντες ποταμοί. ψοφῶ τὴν θύραν* = κάνω θόρυβο στην πόρτα (κλείνοντάς την καθώς βγαίνω από το σπίτι). Το «κτυπώ την πόρτα από έξω, ώστε να μου ανοίξουν, για να μπω μέσα στο σπίτι» λεγόταν *κόπτω ἢ πατάσσω ἢ κρούω τὴν θύραν.*
ΝΕ ψοφώ «πεθαίνω (για ζώο)».
[**παράγ. λ.** *ψόφος* «θόρυβος»+ παρ. επίθ. *-έω*].

ψυχή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. το άυλο και αθάνατο μέρος της ύπαρξης του ανθρώπου: *ἀθάνατος ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ οὐδέποτε ἀπόλλυται* = αθάνατη είναι η ψυχή μας και ποτέ δε χάνεται.
2. η ψυχή ως έδρα των επιθυμιών και συναισθημάτων.
3. η ζωή: *ἀγωνίζονται περὶ τῆς ψυχῆς.*
παράγ. ψυχικός, ψύχωσις, **σύνθ.** ἄψυχος, ἔμψυχος, μετεμψύχωσις, μεγαλόψυχος, ψυχοπομπός, ψυχαγωγέω.
ΝΕ ψυχή (με όλες τις σημ.).
[*ψῡχ-ή* μεταρρημ. ουσ. από *ψύχω* «βγάζω πνοή», *bhes- «πνέω, φυσώ», πβ. **αρχ. ινδ.** bhás-trā- «πνοή»].

ψύχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψυχον
Μέλλ.	ψύξω
Αόρ.	ἔψυξα

Παρακ.	ἔψυχα
Παθ. μέλλ.	ψυχθήσομαι
Παθ. μέλλ. β΄	ψυγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐψύχθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐψύχην/ ἐψύγην
Παθ. παρακ.	ἔψυγμαι

κάνω κάτι κρύο, του ρίχνω τη θερμοκρασία: *θερμαίνω καὶ ψύχω τὰ σώματα.* ≠ θερμαίνω.
ΝΕ ψύχω.
[*ψύχω*, **άγν. ετυμ.** αλλά διαφορετικό από το *ψῡχ-ή* τα *ψῡχ-ρὸς* και *ψῦχος* εναλλάσσονται συμπληρωματικά, όπως τα *κυδ-ρὸς* και *κῦδος*].

Ω

Ω, ω, ὦ μέγα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
το εικοστό τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Για την προφορά και ονομασία του, ☞ **Ο,** ο, ὂ μικρόν, τό.
● ως αριθμητικό σύμβολο: *ω΄* = 800, αλλά *͵ω* = 800 000.
ὧδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ
ως εξής, με αυτόν τον τρόπο.
[δεικτικό επίρρ. *ὥς* «έτσι» + εγκλιτικό μόριο *δε*].
ᾠδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τραγούδι.
παράγ. ᾠδικός, Ὠδεῖον, ἀοίδιμος «τραγουδισμένος, φημισμένος», **σύνθ.** ἐπῳδή.
ΝΕ ωδή.
[*ᾠδή* συνηρημένο από *ἀοιδή* < *ἀείδω* «τραγουδώ» < *ἀϝείδω,* συγγεν. με *αὐδή* «φωνή»].
ᾠδικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που τραγουδά. ≠ ὀρχηστικὸς «που χορεύει».
ΝΕ στη φρ. *ωδικά πτηνά.*
[**παράγ. λ.** *ᾠδή* + παρ. επίθ. *-ικός*].
ὠδίς, -ῖνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στον πληθ. κυρίως αἱ ὠδῖνες
οι πόνοι του τοκετού, της γέννας.
παράγ. ὠδίνω, **σύνθ.** δυσώδινος.
ΝΕ ωδίνες.
[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως συγγενικό με *ὀδύνη* < **ἐδ-* (*ἔδω* «τρώγω») + παρ. επίθ. *-ύνη,* για την αλλαγή *ε* σε *ο* πβ. *ἔδοντες* > *ὀδόντες* και για τη σημασιολογική εξέλιξη «τρώγω» > «κατατρώγω, λυπώ» πβ. **λατ.** curae edaces «φροντίδες που κατατρώγουν, που προξενούν λύπη»].
ὠθέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐώθουν
Μέλλ.	ὤσω
Αόρ.	ἔωσα
Παρακ.	ἔωκα
Υπερσ.	ἐώκειν
Μέσ. μέλλ.	ὤσομαι
Παθ. μέλλ.	ὠσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐωσάμην
Παθ. αόρ.	ἐώσθην
Παθ. παρακ.	ἔωσμαι

συνήθως για την ανθρώπινη δύναμη
1. ωθώ, σπρώχνω: *χερσὶν καὶ ποσὶν τὸν λίθον ὠθῶ. ἐπὶ κεφαλὴν ὠθῶ τινα* = σπρώχνω κάποιον, ώστε να πέσει κατακέφαλα. ≠ ἕλκω.
2. μέση φωνή ὠθοῦμαι απωθώ, αποκρούω: *ἐώσαντο τὸ εὐώνυμον κέρας* = απέκρουσαν το αριστερό κέρας.
παράγ. ὦσις, ὤθησις, ὠσμός, ὠστισμός, **σύνθ.** προωθέω, παρωθέω, ἀπωθέω, ἐξωθέω, ἀπωστικός, προωστικός.
ΝΕ ωθώ (με τη σημ. 1).
[το *ὠθέω* εμφανίζεται ως θαμιστικός τύπος ενός ρήματος **ἔθω* (**ἔθω/ὠθέω,* πβ. *πέλομαι/πωλέομαι*), πβ. *ἔθων* = *βλάπτων,* χωρίς σαφή ετυμολογία].
ὠνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐωνούμην
Μέλλ.	ὠνήσομαι
Παθ. μέλλ.	ὠνηθήσομαι
Αόρ.	ἐωνησάμην & ἐπριάμην
Υπερσ. με ενεργ. και παθ. σημ.	ἐωνήμην «είχα αγοράσει ή είχα αγοραστεί»
Παθ. αόρ.	ἐωνήθην
Παρακ. με ενεργ. και παθ. σημ.	ἐώνημαι «έχω αγοράσει ή έχω αγοραστεί»

αγοράζω: *ὠνοῦμαί τι παρά τινος* = αγοράζω κάτι από κάποιον. ≠ πωλέω. = ἀγοράζω.
παράγ. ὤνιος, ὤνησις, ὠνήσιμος, ὠνητής, **σύνθ.** ὀψώνιον, τελώνης.
[**ων-* «αγοράζω» (από όπου *ὦν-ος* «τιμή αγοράς», *ὠν-έομαι, ὠν-ὴ* «αγορά», χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα προσδιορισμού της αρχικής λέξης), **wes-no,* **αρχ. ινδ.** vasná «τιμή», αιολ. *ὄννα* = *ὠνή*].
ὥρα (Α), -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
1. εποχή: *ἦρος ὥρα* = εποχή της άνοιξης. *ὥρα θερινή* = καλοκαιρινή εποχή. *χειμῶνος ὥρᾳ* = στην εποχή του χειμώνα.
2. στους ιστορικούς η εποχή των εκστρατειών, το καλοκαίρι: *ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ὥρᾳ ἔτους διαιτωμένων...* = καθώς διέμεναν σε αποπνικτικές καλύβες κατά το καλοκαίρι...

3. α. η ώρα, χρονική υποδιαίρεση του εικοσιτετραώρου: *νυκτὸς ἐν ὥρᾳ* = τη νύκτα.
β. το έτος γενικά:
- *ἐν τῇ πέρυσιν ὥρᾳ* = πέρυσι.
- *εἰς ὥρας/εἰς ἄλλας ὥρας* = το επόμενο έτος, του χρόνου.

4. ο κατάλληλος χρόνος ή εποχή για κάτι: *ὅταν ὥρα ἥκῃ* = όταν φτάσει ο κατάλληλος χρόνος. *ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι καθεύδειν* = μου φαίνεται ότι δεν είναι ο κατάλληλος χρόνος να κοιμάται κανείς.
5. η ακμή της νιότης, η νεότητα: *πάντες οἱ ἐν ὥρᾳ* = όλοι όσοι βρίσκονται στην ακμή της νιότης τους.
παράγ. ὡραῖος, ὥριμος, **σύνθ.** ἄωρος «ο εκτός εποχής», δωδεκάωρος, ὡρολόγιον, ὡροσκόπιον.
ΝΕ ώρα (με τις σημ. 3α, 4).
[*ὥρ-α*, **ΙΕ** *yōrā, **λατ.** hornus «αυτού του έτους», **αρχ. γερμ.** jār «έτος, χρόνος» (σύγχρονο **γερμ.** Jahr), **αρχ. ισλανδικό** ār «έτος»].

ὥρα (Β), -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φροντίδα.
παράγ. ὀλίγωρος, ὀλιγωρέω, τιμωρός, θεωρός.
ΝΕ στα σύνθ. ολιγωρώ, ολιγωρία.
[*ὥρα*, ιων. *ὤρη* < **Ϝώρᾱ*, *wer-, *wor- «παρατηρώ, επαγρυπνώ», ομόρρ. του *ὁράω* < **Ϝoράω*· η ψίλωση οφείλεται καταρχήν στην ανατολική ιωνική (και τις άλλες ψιλωτικές διαλέκτους)].

ὡραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὡραιότερος
Υπερθετικός	ὡραιότατος

αυτός που βρίσκεται στην κατάλληλη ώρα, έγκαιρος: *ἔστι μοι θυγάτηρ γάμου ὡραία* = έχω κόρη που είναι στην ώρα της για γάμο.
ΝΕ ωραίος «όμορφος».
[**παράγ. λ.** *ὥρα* + παρ. επίθ. *-αῖος*].

ὡς ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ / ΠΡΟΘΕΣΗ
Α. ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. αναφορικό επίρρημα (συχνά αλλά όχι πάντοτε προηγείται δεικτικό επίρρημα) όπως: *οὕτως, ὡς...* = έτσι, όπως...
- ὡς + υπερθετικός επιρρήματος ή επιθέτου όσο το δυνατόν πιο...: *ὡς ῥᾷστα* = όσο το δυνατόν πιο εύκολα. *ὡς βέλτιστοι* = όσο το δυνατόν πιο καλοί.

Β. ΩΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
1. ειδικός σύνδεσμος ότι: *λέγει ὡς ἄδικός εἰμι* = λέει ότι είμαι άδικος.
2. τελικός σύνδεσμος για να, να. = ἵνα, ὅπως.
- ὡς + απαρέμφατο χρησιμοποιείται για να περιορίσει ισχυρισμό: *ὡς δὲ συντόμως εἰπεῖν...* = και για να μιλήσω με συντομία...

3. συμπερασματικός σύνδεσμος, όπως ο *ὥστε* ώστε, με αποτέλεσμα: *ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν* = ο ποταμός ήταν τόσος στο βάθος, ώστε ούτε καν τα δόρατα να υπερέχουν.
4. αιτιολογικός σύνδεσμος επειδή, γιατί, διότι: *τί ποτε λέγεις, ὦ τέκνον; ὡς οὐ μανθάνω* = τι λες τέλος πάντων, παιδί μου; γιατί δεν καταλαβαίνω.
5. χρονικός σύνδεσμος όταν: *ὡς γὰρ ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς* = όταν διαδόθηκε η είδηση για τη συμφορά μου...
Γ. ΜΠΡΟΣΤΑ ΑΠΟ ΜΕΤΟΧΕΣ
το ὡς όταν τάσσεται μπροστά από μετοχές δηλώνει την αιτία ή το σκοπό της ενέργειας που εκφράζει το ρήμα: *οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὡς πολεμήσοντες* = οι Αθηναίοι ετοιμάζονταν να πολεμήσουν. *ἀγανακτοῦσιν ὡς ἀδικούμενοι* = αγανακτούν με την ιδέα ότι αδικούνται.
Δ. ΩΣ ΠΡΟΘΕΣΗ
το ὡς όταν λειτουργεί ως πρόθεση συντάσσεται με αιτιατική και δηλώνει κίνηση σε πρόσωπο: *ἀφίκετο ὡς Περδίκκαν* = έφθασε στον Περδίκκα.
- το ὡς σε ανεξάρτητες προτάσεις χρησιμοποιείται ως επιφώνημα που συνήθως συνοδεύει επιρρήματα ή επίθετα

πώς! πόσο!, τι!: *ὡς ἀστεῖος ὁ ἄνθρωπος* = τι ευγενικός αυτός ο άνθρωπος!
[επίρρ. και πρόθεση *ὡς*, παλιά οργανική πτώση *yō ενός θέματος *yo + *-ς* των επιρρημάτων (π.χ. *οὕτω-ς*)].

ὡσὰν ή ορθότερα **ὡς ἂν**
σαν να, σαν: *προπετῶς ἐπερωτᾷ ὡσὰν παῖς* = με απερισκεψία ρωτά σαν παιδί.
[επίρρ. της σύγκρισης *ὡς* + *ἄν*, ☞ **ὡς**].

ὡσαύτως ΕΠΙΡΡΗΜΑ
κατά τον ίδιο τρόπο: *ὡσαύτως καὶ τὸ σμικρὸν τὸ ἐν ἡμῖν οὐκ ἐθέλει ποτὲ μέγα γίγνεσθαι* = κατά τον ίδιο τρόπο και το μικρό που βρίσκεται μέσα μας δεν μπορεί να γίνει μεγάλο.
[επίρρ. της σύγκρισης *ὡς* + *αὕτως*, ☞ **ὡς**].

ὥσπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ
1. όπως: *μέγα ἠτύχησαν οὗτοι, ὥσπερ ἐγώ* = μεγάλη συμφορά έπαθαν αυτοί, όπως εγώ.
2. χρησιμοποιείται για να περιορίσει ή να τροποποιήσει κάποιον ισχυρισμό σαν να, κατά κάποιον τρόπο, τρόπον τινά: *ὥσπερ ὑπεφθόνει* = τους ζήλευε τρόπον τινά (σαν να τους ζήλευε).
[επίρρ. σύγκρισης *ὡς* + βεβαιωτικό μόριο *περ*, ☞ **ὡς**].

ὥστε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
σύνδεσμος συμπερασματικός, που εκφράζει το πραγματικό ή το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της ενέργειας του ρήματος της κύριας πρότασης

1. συχνά με απαρέμφατο ώστε να, με αποτέλεσμα να: *καὶ τὸν προοφειλόμενον μισθὸν ἀπέδωκεν, ὥστε τὸ στράτευμα πολὺ προθυμότερον εἶναι* = τους πλήρωσε και το μισθό τον καθυστερημένο, ώστε να είναι το στράτευμα πολύ προθυμότερο.

2. με οριστική, όταν δηλώνει το πραγματικό αποτέλεσμα *ἃ δὴ παντὸς ἄξια δοκεῖ εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ φεύγομεν* = αυτά φαίνονται ότι είναι πιο αξιόλογα από το καθετί, ώστε όλοι αποφεύγουμε να τα εγκαταλείπουμε.
ΝΕ ώστε.
[επίρρ. *ὧς* (ή *ὡς*) + συμπλεκτικός σύνδεσμος *τε*].

selida2 13/12/2006 02:19 μμ Σελίδα4

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.